

DET KONGELEGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2018–2019)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2019

Utgiftskapittel: 200–292 og 2410

Inntektskapittel: 3200–3292, 5310 og 5617

DET KONGELEGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2018–2019)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2019

Utgiftskapittel: 200–292 og 2410

Inntektskapittel: 3200–3292, 5310 og 5617

Innhold

Del I	Oversikt over budsjettforslaget frå Kunnskapsdepartementet ..	11	<i>Programkategori 07.30 Barnehagar .....</i>	133
			Kap. 231 Barnehagar	141
1	Hovudinnleiing	13	<i>Programkategori 07.40 Høgre yrkesfagleg utdanning .....</i>	146
1.1	Kunnskap gir moglegheiter	13	Kap. 240 Fagskolar	149
1.2	Hovudprioriteringar	18	Kap. 241 Felles tiltak for fagskolesektoren	151
2	Oversikt over forslaget til budsjett for Kunnskapsdepartementet	23	<i>Programkategori 07.50 Kompetansepolitikk og livslang læring .....</i>	152
3	Oppfølging av oppmodingsvedtak	28	Kap. 252 EUs utdannings- og ungdomsprogram	156
Del II	Nærare om budsjettforslaget	69	Kap. 253 Folkehøgskolar	158
			Kap. 254 Tilskott til vaksenopplæring	159
4	Nærare om budsjettforslaget	71	Kap. 255 Tilskott til freds- og menneskerettssenter	161
			Kap. 256 Kompetanse Noreg	164
			Kap. 3256 Kompetanse Noreg	165
			Kap. 257 Kompetansepluss	166
			Kap. 258 Tiltak for livslang læring	167
	<i>Programkategori 07.10 Administrasjon .....</i>	71	<i>Programkategori 07.60 Høgre utdanning .....</i>	170
	Kap. 200 Kunnskapsdepartementet	71	Kap. 260 Universitet og høgskolar	175
	Kap. 3200 Kunnskapsdepartementet	73	Kap. 270 Internasjonal mobilitet og sosiale formål for studentar	185
	Kap. 201 Analyse og kunnskapsgrunnlag ...	73	Kap. 276 Fagskoleutdanning	187
	<i>Programkategori 07.20 Grunnopplæringa .....</i>	75	Kap. 280 Felles einingar	188
	Kap. 220 Utdanningsdirektoratet	91	Kap. 3280 Felles einingar	193
	Kap. 3220 Utdanningsdirektoratet	93	Kap. 281 Felles tiltak for universitet og høgskolar	193
	Kap. 221 Foreldreutvala for grunnopplæringa og barnehagane	94	Kap. 3281 Felles tiltak for universitet og høgskolar	200
	Kap. 222 Statlege vidaregåande skolar og fjernundervisningstenester	94	<i>Programkategori 07.70 Forsking .....</i>	201
	Kap. 3222 Statlege vidaregåande skolar og fjernundervisningstenester	95	Kap. 283 Meteorologiformål	207
	Kap. 223 Sametinget	96	Kap. 284 Dei nasjonale forskingsetiske komiteane	207
	Kap. 224 Senter for IKT i utdanninga	96	Kap. 285 Noregs forskingsråd	208
	Kap. 3224 Senter for IKT i utdanninga	97	Kap. 287 Forskingsinstitutt og andre tiltak	214
	Kap. 225 Tiltak i grunnopplæringa	98	Kap. 288 Internasjonale samarbeids-tiltak	220
	Kap. 3225 Tiltak i grunnopplæringa	106	Kap. 3288 Internasjonale samarbeids-tiltak	224
	Kap. 226 Kvalitetsutvikling i grunnopplæringa	107	<i>Programkategori 07.80 Utdanningsstøtte .....</i>	225
	Kap. 227 Tilskott til særskilde skolar	120	Kap. 2410 Statens lånekasse for utdanning ..	228
	Kap. 228 Tilskott til frittstående skolar o.a.	124	Kap. 5310 Statens lånekasse for utdanning ..	238
	Kap. 229 Noregs grønne fagskole – Veia	128	Kap. 5617 Renter frå Statens lånekasse for utdanning	239
	Kap. 3229 Noregs grønne fagskole – Veia	129		
	Kap. 230 Statleg spesialpedagogisk støttesystem	129		
	Kap. 3230 Statleg spesialpedagogisk støttesystem	132		

<i>Programkategori 07.90 Integrering og mangfald</i>	240	10	Samfunnstryggleik og beredskap	312
Kap. 290 Integrerings- og mangfalds- direktoratet	253	11	Forenklingsarbeid, modernisering og betre gjennomføringskraft	314
Kap. 3290 Integrerings- og mangfalds- direktoratet	254	12	Oppfølging av Berekraft-agendaen på utdannings-området	316
Kap. 291 Busetting av flyktingar og tiltak for innvandrara	254	13	Mål for integrering	320
Kap. 3291 Busetting av flyktingar og tiltak for innvandrara	267	Forslag		354
Kap. 292 Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for vaksne innvandrara	268	Vedlegg 1		
Kap. 3292 Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for vaksne innvandrara	271	Tilsettingsvilkår for leiarar i heileigde statlege foretak		365
Del III Omtale av særlege tema	273	Vedlegg 2		
5 Oppfølging av langtidsplanen for forskning og høgre utdanning	275	Løyving for universitet og høgskolar		367
6 Ressursar i grunnopplæringa	286	Vedlegg 3		
7 Ressursar i barnehagesektoren	295	Byggtabellar for universitet og høgskolar ...		369
8 Likestilling og arbeid mot diskriminering	305	Vedlegg 4		
9 Sektoroverskridande klima- og miljøpolitikk	310	Standardiserte nøkkeltal for nettobudsjetterte verksemder under Kunnskapsdepartementet		371
		Vedlegg 5		
		Underliggende verksemder o.a.		384

Tabelloversikt

Tabell 3.1 Oppmodingsvedtak	28	Tabell 4.5 Dei største satsingane/tiltaka som blei finansierte av løyvinga på kap. 226 post 21 i 2017	108
Tabell 4.1 Utdanningsnivået til lærarar i grunnopplæringa i 2017	85	Tabell 4.6 Friskolar, tal på skolar og elevar	125
Tabell 4.2 Tal på grunnskoleelevar som har samisk som første- og andrespråk	100	Tabell 4.7 Kompetansetiltak for tilsette i barnehagane 2017	142
Tabell 4.3 Talet på elevar/deltakarar i fengsel og oppfølgingsklassar ...	103	Tabell 4.8 Elevtal i folkehøgskolane	158
Tabell 4.4 Talet på søknader om tilskott for lærlingar og læreandidatar	104	Tabell 4.9 Aktivitet og deltaking i studieforbunda 2012–17	160
		Tabell 4.10 BKA og Kompetansepluss arbeid 2010–17	167

Tabell 4.11	Førstevalssøkarar til utvalde lærarutdanningar	179	Tabell 6.2	Fordeling på utdanningsprogram i vidaregåande skole	287
Tabell 4.12	Fullførte lærarutdanningar	179	Tabell 6.3	Berekna årsverk til undervisning og andre oppgåver i grunnskolen	287
Tabell 4.13	Andre kapittel og postar på Kunnskapsdepartementets budsjett som inkluderer løyvingar til Noregs forskingsråd	209	Tabell 6.4	Utvikling i talet på lærarårsverk i vidaregåande opplæring	288
Tabell 4.14	Øyremerkte tilskott til forskingsinstitusjonar gjennom Noregs forskingsråd ...	210	Tabell 6.5	Gjennomsnittleg gruppestorleik i grunnskolen	288
Tabell 4.15	Utvikling i kostnadene til verksemda i Forskningsrådet og FoU-inntekter frå departementa	213	Tabell 6.6	Gjennomsnittleg gruppestorleik 2 i grunnskolen	288
Tabell 4.16	Basisløyvinga til dei samfunnsvitskaplege institutta	217	Tabell 7.1	Tal på barn i barnehage, auke i talet på barn i barnehage og barnehageplassar, dekningsgrad og gjennomsnittleg opphaldstid	295
Tabell 4.17	Fordeling av midlane til regionale forskingsfond	218	Tabell 7.2	Tal på barn i barnehage etter eigarforhold	296
Tabell 4.18	Fordeling av midlane på kap. 287 post 71	219	Tabell 7.3	Tal på barn i barnehage og barnehagar etter barnehagestorleik	297
Tabell 4.19	Norske kontingentbidrag til internasjonale grunnforskingsorganisasjonar	222	Tabell 7.4	Ulikskap i barnehagesektoren i 2017	298
Tabell 4.20	Hovudtal for tildeling til vidaregåande opplæring	230	Tabell 7.5	Personalet i barnehagen	299
Tabell 4.21	Hovudtal for tildeling til høgre utdanning	230	Tabell 7.6	Utdanning av barnehagelærarar ved statlege og private høgskolar og universitet	300
Tabell 4.22	Fordeling av ulike stipendformer	231	Tabell 7.7	Menn i barnehagane	300
Tabell 4.23	Hovudtal for lån og renter	231	Tabell 7.8	Dekningsgrad for minoritetspråklege i barnehagen	301
Tabell 4.24	Verkeleg verdi	235	Tabell 7.9	Minoritetspråklege barn i alderen 0–6 år i barnehage med tilbod om særskild språkstimulering	301
Tabell 4.25	Nåverdien av 1 krone i nytt utlån	236	Tabell 7.10	Innvandrarar og norskfødde med innvandrarforeldre sysselsette i barnehagar	302
Tabell 4.26	Avskrivningselement	237	Tabell 7.11	Barn i barnehage som får spesialpedagogisk hjelp	302
Tabell 4.27	Tapselement	237	Tabell 7.12	Påbegynte undersøkingar i barnevernet for barn 1–5 år	303
Tabell 4.28	Nøkkeltall for busetting	257	Tabell 7.13	Driftsutgifter til barnehage i kommunane	303
Tabell 4.29	Satsar for integreringstilskot	258	Tabell 7.14	Driftsutgifter per barn og per opphaldstid i kommunale barnehagar	304
Tabell 4.30	Tilskott til nasjonale ressursmiljø	265	Tabell 7.15	Finansiering av kommunale barnehagar	304
Tabell 4.31	Gjennomføring av prøver i norsk og samfunnskunnskap i 2017	270	Tabell 8.1	Tilstandsrapport om kjønnsbalanse i Kunnskapsdepartementet	307
Tabell 4.32	Satsar for persontilskott	271			
Tabell 5.1	Foreslåtte løyvingar til Noregs forskingsråd frå dei største bidragsytarane	280			
Tabell 5.2	Overslag over løyvingane til FoU over statsbudsjettet	281			
Tabell 5.3	Overslag over løyvingane til FoU i statsbudsjettet for perioden 2005–19	282			
Tabell 6.1	Talet på elevar i ordinære grunnskolar	286			

Tabell 8.2	Delen menn og kvinner i ordinære forvaltningsorgan under Kunnskapsdepartementet	308
Tabell 8.3	Gjennomsnittleg månadsforteneste for menn og kvinner i ordinære forvaltningsorgan under Kunnskapsdepartementet	309
Tabell 13.1	Buforholdstatistikk for 2017	344
Tabell 13.2	Valdeltaking blant personar med innvandrarbakgrunn fordelt på kjønn og butid. Storingsvalet 2017	351
Tabell 13.3	Valdeltaking blant personer med innvandrarbakgrunn og kjønn. Kommunestyre- og fylkestingsvalet 2015	352

Vedlegg 2

Tabell 2.1	Løyving per universitet og høgskole i 2019	367

Vedlegg 3

Tabell 3.1	Ordinære prosjekt under bygging i 2019 og brukarutstyrprosjekt	369
Tabell 3.2	Kurantprosjekt under bygging i 2019	369
Tabell 3.3	Ferdig prosjekterte byggeprosjekt	370
Tabell 3.4	Byggeprosjekt med prosjekteringsløyve	370

Vedlegg 4

Tabell 4.1	Norsk utanrikspolitisk institutt (NUPI). Utgifter og inntekter etter art	371
Tabell 4.2	Norsk utanrikspolitisk institutt (NUPI). Inntekter etter inntektskjelde	373
Tabell 4.3	Tilhøvet mellom kontantbeholdning, kostnader og avsetningar ved Norsk utanrikspolitisk institutt (NUPI)	374
Tabell 4.4	Universitet og høgskolar. Utgifter og inntekter etter art	375
Tabell 4.5	Universitet og høgskolar. Inntekter etter inntektskjelde ...	377
Tabell 4.6	Universitet og høgskolar. Samanhengen mellom kontantbeholdning, påkomne kostnader og avsetningar i universitets- og høgskolesektoren	378
Tabell 4.7	Universitet og høgskolar. Balanse per 31. desember 2017	380
Tabell 4.8	Noregs forskingsråd. Utgifter og inntekter etter art	381
Tabell 4.9	Noregs forskingsråd. Inntekter etter inntektskjelde ...	382
Tabell 4.10	Tilhøvet mellom kontantbeholdning, påkomne kostnader og avsetningar ved Noregs forskingsråd	382

Figuroversikt

Figur 1.1	Sysselsetting etter utdanningsnivå	15	Figur 6.2	Skolestørleik i norske grunnskolar	289
Figur 1.2	Målbilde for Kunnskapsdepartementet for budsjettåret 2019	22	Figur 6.3	Del av årsverk i grunnskolen som ikkje oppfyller kompetansekrava for tilsetting	290
Figur 4.1	Rapportering frå elevane om læringsmiljøet på skolen	78	Figur 6.4	Del av lærarar i grunnskolen som ikkje oppfyller kompetansekrava for undervisning som gjeld frå 2025	291
Figur 4.2	Prosentdel gutar og jenter som oppgir at dei blir mobba av medelevar to til tre gonger i månaden eller meir	78	Figur 6.5	SSBs overslag over tilbod og etterspurnad etter lærarar i framtida	292
Figur 4.3	Tal på lærarar som har fått tilbod om vidareutdanning	84	Figur 6.6	Kommunanes og fylkeskommunanes utgifter til skole ..	292
Figur 4.4	Tal på lærarar som underviser i norsk, matematikk og engelsk som ikkje oppfyller kompetansekrava for undervisning	84	Figur 6.7	Prosentdel av elevar med enkeltvedtak	293
Figur 4.5	Oppnådd kompetanse fem år etter at elevane begynte på vidaregåande opplæring	88	Figur 13.1	Sysselsetting for innvandrarar og befolkninga i alt	321
Figur 4.6	Fullført på normert eller meir enn normert tid fem år etter påbegynt vidaregåande opplæring	89	Figur 13.2	Differansen i sysselsetting mellom heile befolkninga i alt og innvandrarar	321
Figur 4.7	Deltaking i formell vidareutdanning i befolkninga.....	154	Figur 13.3	Sysselsetting etter landbakgrunn	322
Figur 5.1	Samla vekst til opptrappingsplanane i langtidsplanen for forskning og høgre utdanning	275	Figur 13.4	Sysselsetting etter innvandringsbakgrunn	323
Figur 5.2	Samla vekst i løyvingane til dei langsiktige prioriteringane i langtidsplanen for forskning og høgre utdanning	276	Figur 13.5	Sysselsetting etter butid	323
Figur 5.3	Vekst til opptrappingsplanane i langtidsplanen for forskning og høgre utdanning	277	Figur 13.6	Sysselsetting fordelt på kjønn ..	324
Figur 5.4	Vekst til oppfølging av måla og dei langsiktige prioriteringane i langtidsplanen for forskning og høgre utdanning	279	Figur 13.7	Sjølvforsørging blant innvandrarar	325
Figur 5.5	Utvikling i FoU-utgifter, BNP og FoU-intensitet	283	Figur 13.8	Del arbeidsledige for innvandrarar og befolkninga	326
Figur 5.6	Samanlikning med OECD-landa på ulike indikatorar for FoU-intensitet	284	Figur 13.9	Arbeidsløyse etter landbakgrunn	327
Figur 5.7	Utvikling i FoU-løyvingar i statsbudsjettet og offentleg finansierte FoU-utgifter	285	Figur 13.10	Arbeidsløyse etter butid	328
Figur 6.1	Utvikling i gruppestørleik	289	Figur 13.11	Arbeidsløyse etter kjønn	329
			Figur 13.12	Delen barn i barnehage blant minoritetsspråklege barn og andre barn	331
			Figur 13.13	Delen elevar på meistringsnivå 1 og 2 på nasjonale prøver på 8. trinn, etter innvandringskategori	332
			Figur 13.14	Grunnskolepoeng etter innvandringskategori og kjønn	333
			Figur 13.15	Delen som fullførte og bestod vidaregåande opplæring i løpet av fem år, etter innvandringskategori og kjønn	335

Figur 13.16 Delen innvandrere og norskfødde med innvandrereforeldre med læreplass som første ønske som har fått godkjent lærekontrakt eller plass som lærekandidat	336	Figur 13.22 Innvandrere med vedvarande låginntekt etter butid	342
Figur 13.17 Delen i alderen 16–25 år som verken er i utdanning, arbeid eller har fullført vidaregåande opplæring, etter innvandringskategori og kjønn	337	Figur 13.23 Innvandrere og norskfødde med innvandrereforeldre med vedvarande låginntekt, 0–18 år	343
Figur 13.18 Delen innvandrere i alderen 25–30 år som har fullført vidaregåande opplæring, etter alder da dei kom til landet	338	Figur 13.24 Del med innvandrerebakgrunn blant studentane i barnehagelærerutdanninga	347
Figur 13.19 Delen personar med innvandrerebakgrunn som har fullført og bestått innan fem år	339	Figur 13.25 Delen innvandrere og norskfødde med innvandrereforeldre blant studentar under utdanning for å bli lærar ..	348
Figur 13.20 Delen innvandrere som ikkje har fullført grunnskoleutdanning eller høgre nivå, fordelt på alderskategoriar og kjønn, 2017	340	Figur 13.26 Delen innvandrere og norskfødde med innvandrereforeldre blant dei tilsette i barnehagane	349
Figur 13.21 Personar med vedvarande låginntekt	341	Figur 13.27 Delen innvandrere og norskfødde med innvandrereforeldre blant undervisningspersonalet i grunnskolar og i vidaregåande skolar	350
		Vedlegg 5	
		Figur 5.1 Underliggende verksemdar per 1. januar 2019	384

DET KONGELEGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2018–2019)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2019

Utgiftskapittel: 200–292 og 2410

Inntektskapittel: 3200–3292, 5310 og 5617

*Tilråding frå Kunnskapsdepartementet 21. september 2018,
godkjend i statsråd same dagen.
(Regjeringa Solberg)*

Del I
Oversikt over budsjettforslaget
frå Kunnskapsdepartementet

1 Hovudinnleiing

1.1 Kunnskap gir moglegheiter

Kunnskap er nøkkelen til å gi kvart enkelt menneske moglegheit til å skape seg eit godt liv, og til å møte dei utfordringane samfunnet vårt står overfor i åra som kjem. Utdanning, forskning og innovasjon, og samspelet mellom desse, er avgjerande for å lykkast. Derfor har regjeringa høge ambisjonar for utvikling av Noreg som kunnskapsnasjon. Kunnskapspolitikken skal gi alle innsikt og forståing, som gir grunnlag for sjølvstende, fridom og deltaking i samfunnet.

Høg kompetanse i befolkninga er viktig for omstilling og framtidig verdiskaping. Dette vil vere avgjerande for berekrafta til velferdssamfunnet. I tillegg er kunnskap verdifullt for den einskilde. Like moglegheiter til utdanning er ein av dei viktigaste føresetnadene for personleg fridom. Derfor er det viktig med god utdanning for alle og særskilt viktig for god integrering av nye borgarar.

Kunnskapsdepartementet arbeider etter tre overordna mål for kunnskapssektoren:

- Alle deltar i arbeids- og samfunnsliv.
- Alle har den kompetansen som dei sjølve og samfunnet treng.
- Samfunnet har tilgang til oppdatert kunnskap av høg kvalitet.

Dei tre måla utgjer ein del av mandatet og samfunnsoppgåva til Kunnskapsdepartementet. For at alle skal kunne delta i arbeids- og samfunnsliv, må vi ha god og relevant utdanning. Det gir samfunnet tilgang på kunnskap av høg kvalitet. Regjeringa vil legge til rette for at den einskilde får utvikla kompetansen sin, slik at han er tilpassa endra behov i arbeidslivet framover.

Alle deltar i arbeids- og samfunnsliv

Ved at menneske får utnytta evnene og dugleikane sine på ein god måte, vil dei kunne realisere ønska og ambisjonane sine, og bidra til fellesskapet ved å delta i arbeids- og samfunnsliv. Kompetansenivået i Noreg er bra, men det bør bli enda betre og betre tilpassa behova til bedriftene og verksemdene. Ei befolkning med høg kompetanse er ein

viktig føresetnad for den høge produktiviteten i Noreg, og for at ein stor del av befolkninga deltar i arbeids- og samfunnslivet.

Nøkkelen til deltaking i samfunnet er kompetanse og arbeid ved at den einskilde deltar i barnehage, skole, utdanning og arbeidsliv, der vi lærer og samhandlar. Den kunnskapen vi får blant anna gjennom desse samfunnsinstitusjonane, er eit viktig grunnlag for nokre av dei verdiane som skaper samfunnet vårt.

Alle barn i barnehage har rett til eit barnehagetilbod av høg kvalitet som gir alle like moglegheiter uavhengig av bakgrunn og føresetnader. Forskinga viser at eit godt barnehagetilbod er særskilt viktig for utsette barn, og at tidleg innsats gir store gevinstar seinare, både for den einskilde og for samfunnet. 91,3 pst. av alle barn i alderen eitt–fem år har plass i barnehage. Delen minoritetspråklege barn i alderen eitt–fem år som går i barnehage, er 80,4 pst., men har auka jamt i dei seinare åra og er om lag lik som for andre barn når det gjeld fire- og femåringer.

Barnehagen er det første frivillige steget i utdanningsløpet, og det er viktig at alle barn kan få delta i eit barnehagetilbod av høg kvalitet. Retten til barnehageplass har derfor blitt utvida i dei siste åra. Regjeringa har også lagt til rette for at låg familieinntekt ikkje skal vere til hinder for at barna får gå i barnehage.

Alle barn og unge har rett til eit trygt og godt læringsmiljø. Innsatsen mot mobbing og krenkingar har vore svært viktig for regjeringa gjennom mange år. Dette har resultert i mellom anna klargjering av pliktene til dei tilsette i barnehagen, og eit eige lovarbeid om barnehagemiljøet er i gang. Regjeringa satsar på eit trygt og godt skolemiljø, og har mellom anna innført eit nytt regelverk med nulltoleranse for mobbing. I tillegg har regjeringa satsa på kompetansetiltak retta mot skolar, barnehagar og kommunar. Det er dessutan lagt til rette for å etablere fylkesvise mobbeombud i alle fylke.

Omsorgssvikt, vald og seksuelle overgrep mot barn og unge er alvorlege brott som kan ha store konsekvensar for den einskilde, og som er risikofaktorar for fråfall i utdanninga, dårleg helse og uføretrygd på sikt. Dei tilsette i barnehage og skole

står i ein unik posisjon til å avdekke omsorgssvikt, vald og seksuelle overgrep. Regjeringa si opptrappingsplan mot vald og overgrep, Prop. 12 S (2016–2017), inneheld tiltak som skal styrke barnehagen og skolen, jf. også omtale i Prop. 1 S (2018–2019) for Barne- og likestillingsdepartementet.

Noreg har behov for å sikre arbeidskraft for framtida. Vi kan få lågare produktivitet med færre i yrkesaktiv alder og fleire eldre. Da er det viktig å få sysselsett og integrert dei som kjem nye til landet, og inkludere dei som av andre grunnar fell ut av utdanningssystemet. Inkludering og integrering er viktig for å hindre utanforskap og for å sikre eit samfunn med små forskjellar og der det er moglegheiter for alle.

For å få til god integrering er det viktig med ein prosess der styresmaktene gir gode moglegheiter for deltaking i samfunnet og der den ein-skilde innvandrar må stille opp med eigen innsats. Høg sysselsetting er viktig for samfunnet og for bærekrafta i den norske velferdsmodellen. Sysselsettinga blant innvandrara er for låg, og regjeringa vil iverksette eit integreringsløft for å sikre at fleire kjem i arbeid og deltar i samfunnslivet. Regjeringa har allereie innført obligatorisk opplæring i norsk og norske verdiar i mottaka, og presisert i lova at arbeidsretta tiltak skal inngå i introduksjonsordninga.

Kvardagsintegrering har å gjere med korleis vi bidrar til integrering gjennom den daglege kontakten og omgangen innvandrara har med samfunnet dei kjem til. Innvandrara med norske venner har betre utsikter til å vere i jobb og delta på andre formelle og uformelle samfunnsarenaer. Saman med barnehage, skole og arbeidsplassar er fritidsaktivitetar og frivillige organisasjonar dei viktigaste møteplassane i kvardagen.

Barnehagen og grunnopplæringa skal gi minoritetsspråklege barn og unge eit godt grunnlag for vidare utdanning og deltaking i samfunnet og arbeidslivet som vaksne. Alle må få best mogleg støtte til å lære norsk, noko som vil auke sjansane for den ein-skilde til å lykkast i utdanningsløpet og vidare i livet. Barnehagen og skolen er viktige integreringsarenaer som gir gode moglegheiter for språkleg og sosial utvikling. Det er derfor eit mål å auke delen barn med minoritetsbakgrunn som går i barnehage.

Regjeringa lanserte i 2017 *Retten til å bestemme over eget liv – handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse* (2017–2020). Planen inneheld 28 tiltak for å styrke rettsvernet, styrke hjelpa til dei som blir ramma, endre praksis og haldningar i aktuelle miljø, og styrke kunnskapen i tenestetilbodet og forskinga på feltet.

Blant anna er talet på minoritetsrådgivarar auka og tilskott til det haldningsskapande og førebyggjande arbeidet som organisasjonar gjer er styrkt.

Høgre utdanning og etter- og vidareutdanning skal gi den ein-skilde betre føresetnader for å delta i samfunns- og arbeidslivet. Noreg er prega av høg deltaking i arbeidslivet, låg arbeidsløyse og høg kompetanse blant befolkninga. Likevel er det ein stor del av befolkninga som står eller er i fare for å bli ståande utanfor arbeidslivet. Universiteta og høgskolane har derfor eit viktig samfunnsoppdrag i å utdanne kandidater som samfunnet treng, og utføre forskning til beste for samfunnet. Samstundes har dei ei viktig rolle i å utfordre etablert kunnskap, bidra til kritisk tenking, fornying og utvikling i samfunnet. Ferdig utdanna kandidatar med oppdatert kunnskap vil bidra til innovasjon og verdiskaping i Noreg. Tilsvarande vil samspel mellom utdannings- og forskingsmiljøa og arbeids- og næringslivet bidra til omstillingsevna hos kvarandre.

Alle har den kompetansen som dei sjølve og samfunnet treng

I Jeløya-plattformen trekker regjeringa fram seks store utfordringar som Noreg står overfor. Ei av utfordringane er å omstille norsk økonomi for å skape vekst, nye arbeidsplassar og sikre fleire bein å stå på. Satsing på kompetanse er ein føresetnad for at ny teknologi skal føre til innovasjon og omstilling i norsk økonomi og ikkje til utanforskap. Automatisering i arbeidslivet i form av digitalisering, robotisering og meir omfattande bruk av kunstig intelligens aukar behovet for omstilling og kompetanseutvikling for arbeidstakarar i mange yrke. Regjeringa vil derfor utvikle og sette i gang kompetansereforma *Lære heile livet* for at ingen skal falle ut av arbeidslivet på grunn av manglande kompetanse. Gjennom reforma vil regjeringa legge betre til rette for etter- og vidareutdanning for arbeidstakarar, i samarbeid med arbeidslivet.

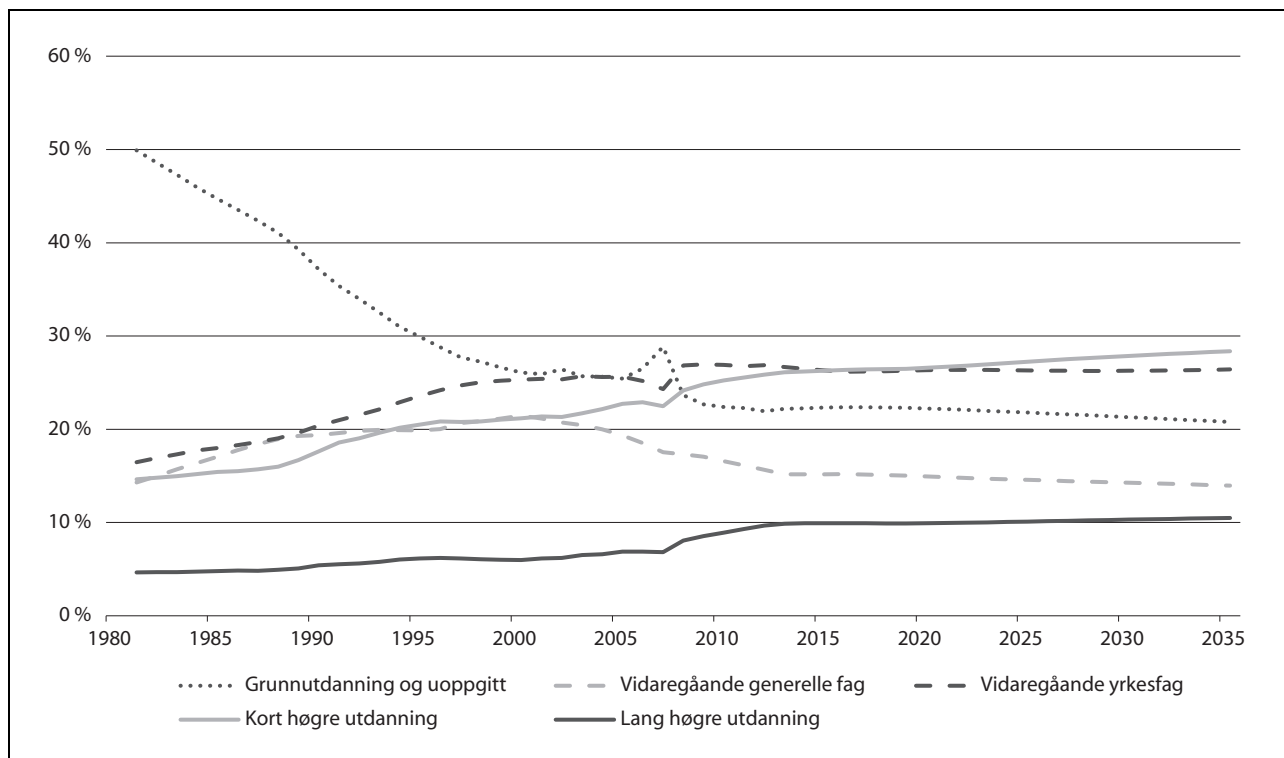
Arbeidslivet er ein sentral læringsarena. I ei tid med stadige endringar og omstilling er det avgjerande at arbeidstakarar kan vidareutvikle kompetansen sin. Den internasjonale undersøkinga Programme for the International Assessment of Adult Competencies (PIAAC) viser at vaksne i Noreg som har vore på arbeidsmarknaden ei tid, har relativt gode dugleikar i lesing, forståing av tal og problemløysing ved hjelp av IKT. Samtidig viser undersøkinga at kompetansenivået til yngre arbeidstakarar (16–24 år) ligg under gjennomsnittet i OECD-landa i lesing og omtrent på snittet i talforståing. Den internasjonale

nale undersøkinga av læringa til vaksne, Adult Education Survey, blei sist gjennomført i 2016. Undersøkinga viser at om lag 55 pst. av vaksne i Noreg deltar i opplæring, som blant anna omfattar kurs og seminar. Av dei 25 landa som er omfatta av undersøkinga, er det berre fire europeiske land som har eit høgre nivå enn oss. Ifølge Lærevilkårsmonitoren til Statistisk sentralbyrå (SSB) har likevel deltakinga felle noko i dei seinare åra. Denne utviklinga vil regjeringa bidra til å endre gjennom kompetansereforma.

Tal frå SSB viser at medan 50 pst. av dei sysselsette i 1981 hadde grunnskole som høgste full-

førte utdanning, hadde denne delen felle til under 22 pst. i 2012, jf. figur 1.1. Denne gruppa omfattar òg personar med ikkje oppgitt utdanning, og storleiken på gruppa blir derfor påverka av innvandringa. Utvidinga av EU austover forklarar ein auke i gruppa i fleire år etter 2004, med unntak av eit fall under finanskrisa. Den langsiktige utviklinga viser at ein fallande del av dei sysselsette berre har studieførebuande vidaregåande utdanning. SSB sine framskrivingar av tilbod og etterspørsel etter arbeidskraft fram mot 2035 viser blant anna at det kan bli mangel på personar som har fag- og yrkesopplæring.

Figur 1.1 Sysselsetting etter utdanningsnivå, som del av total arbeidsstyrke

Figuren viser observerte verdiar på sysselsettinga for åra 1981–2012. Frå 2013 viser figuren framskrivingar av etterspørselen etter arbeidskraft.

Kjelde: Statistisk sentralbyrå

Kompetanseutvikling er avgjerande for tenesteutvikling på fleire felt. Personalet i barnehagen er viktig for kvaliteten på tilbodet. Både skjerpa pedagognorm og innføring av ei bemanningsnorm hausten 2018 skal medverke til høgre kvalitet. Forskjellen i formell kompetanse har vore stor mellom barnehagane, og det er viktig å løfte dei som ligg lågast. Den reviderte kompetansestrategien for barnehagen, som blei lagd fram hausten 2017, skal bidra til at heile personalgruppa i barnehagen får meir kompetanse.

Regjeringa ønsker å legge til rette for gode overgangar mellom barnehage og skole. Stortinget har lovfesta ei gjensidig plikt for barnehage- og skoleeigarane til å samarbeide om barna sin overgang frå barnehage til skole og SFO. Endringa trede i kraft 1. august 2018. For dei yngste elevane er det mykje som er nytt, og dei skal lære korleis dei kan lære. Dette krev god kunnskap hos lærarane og høg kvalitet i utdanninga deira når det gjeld begynnarpplæring.

Resultat frå internasjonale undersøkingar tyder på at dei norske skoleelevane lærer meir etter innføringa av Kunnskapsløftet, særleg i starten av grunnskolen. Dei internasjonale undersøkingane PISA og TIMSS (begge 2015) og PIRLS (2016) viser at elevane har hatt framgang både i lesing, matematikk og naturfag. Den siste PISA-undersøkinga frå 2015 viser likevel at nærare 20 pst. av elevane går ut av grunnskolen med så svake dugleikar at dei kan få problem med vidare skolegang og arbeid. Personar med låg formell utdanning eller svake dugleikar er sårbar i arbeidslivet.

Gode lærarar er det viktigaste for at elevane skal lære. Ein nøkkel til å heve læringsutbyttet i skolen er å satse på kompetansen til lærarane. For at læraryrket skal bli attraktivt for fleire, må vi ha ei god og attraktiv lærarutdanning, og gode ordningar for etter- og vidareutdanning for dei lærarane som allereie er i skolen. Det er viktig at lærarutdanninga er relevant for oppgåvene og utfordringane som ein nyutdanna lærar møter i skolen. Ein lærar bør kunne ta i bruk ny kunnskap til å vidareutvikle si eiga undervisning og å bidra til å utvikle skolen.

Regjeringa vil at dagens krav til fagleg fordjuping for nyutdanna lærarar skal gjelde for alle lærarar. Innan 2025 skal lærarar i barneskolen derfor ha minst 30 studiepoeng i faget for å kunne undervise i matematikk, engelsk og norsk, norsk teiknspråk og samisk. I ungdomsskolen må dei ha minst 60 studiepoeng i desse faga. Hausten 2018 tek 7 207 lærarar vidareutdanning; dette er dobbelt så mange som i 2014. Om lag 20 000 lærarar har allereie gjennomført vidareutdanning gjennom satsinga *Kompetanse for kvalitet*. Det blir òg utvikla nye karriereveggar for lærarar som ønsker profesjonell utvikling i klasserommet, gjennom pilotering av funksjonen som lærarspesialist og spesialistutdanningar.

Gjennom strategien *Lærarløftet – på lag for kunnskapsskolen* har regjeringa løft grunnskolelærarutdanninga til mastergradsnivå. Våren 2017 lanserte regjeringa strategien *Lærarutdanning 2025: nasjonal strategi for kvalitet og samarbeid i lærarutdanningene*. Strategien er retningsgivande for arbeidet med å utvikle lærarutdanningane. Eit hovudgrep i strategien er partnerskap mellom lærarutdanningane og skole- og barnehageeigarar blant anna gjennom å etablere lærarutdanningskolar og lærarutdanningsbarnehagar. Våren 2018 viste ein auke i talet på søkarar til alle lærarutdanningane.

I tillegg til å satse på gode lærarar ønsker regjeringa fleire lærarar inn i skolen. Som ein del av satsinga på tidleg innsats i skolen har regjeringa sidan

2015 auka lærartettleiken på 1.–4. trinn. Frå hausten 2018 er det innført ei norm for lærartettleik på skolenivå for 1.–10. trinn. Norma slår fast forholdstalet mellom elevar og lærar i den ordinære undervisninga. I skoleåret 2018–2019 skal det maksimalt vere 16 elevar per lærar på 1.–4. trinn og 21 elevar per lærar på 5.–7. trinn og 8.–10. trinn.

Det er behov for å fornye faga i skolen og sikre eit innhald som kan møte nye krav i samfunnet. Arbeidet med fagfornyinga er i gang som ein del av oppfølginga av Meld. St. 28 (2015–2016) *Fag – Fordypning – Forståelse. En fornyelse av Kunnskapsløftet* og Innst. 19 S (2016–2017). Målet er å styrke utviklinga av djupnelæringa og forståinga til elevane. Verdigrunnlaget skal bli løft fram i læreplanane, blant anna gjennom følgjande tre tverrfaglege tema: demokrati og medborgarskap, berekraftig utvikling og folkehelse og livsmeistring.

Om lag tre av fire som starta i vidaregåande opplæring i 2012, hadde fullført og bestått innan fem år. I dei siste åra har det vore ein auke i delen som gjennomfører, og delen er no rekordhøg med 8 av 10 elevar som fullfører vidaregåande opplæring innan 10 år. Regjeringa har som mål at innan 2030 skal ni av ti gjennomføre vidaregåande opplæring. Gjennomføringa er særleg låg innanfor yrkesfaga. Regjeringa gjennomfører eit yrkesfagløft i samarbeid med skoleeigarane og partane i arbeidslivet. Lærlingtilskottet har auka reelt med 21 000 kroner per lærekontrakt etter at Solberg-regjeringa tiltredde i 2013. Vidare har krava om bruk av lærlingklausular i utlysingar av offentlege anbod blitt skjerpa. Det er òg etablert ei satsing på yrkesfaglærarane – *Yrkesfaglærarløftet*. Hausten 2020 vil strukturen i dei yrkesfaglege tilboda i vidaregåande opplæring bli endra, slik at dei blir meir relevante for arbeidslivet.

I 2018 var det ein større del av elevane som søkte seg til yrkesfag enn i 2017. Det er nå nesten like mange søkarar til yrkesfag som til studieførebuande utdanningsprogram. I 2017 fekk 20 800 yrkesfagelevar læreplass i ei bedrift. Dette utgjør 72 pst. av dei som søkte. Det var både det høgste talet på læreplassar og den største delen av søkarane nokon gong. Det er likevel mange som ikkje får læreplass.

Regjeringa har innført fleire endringar som skal gjere fag- og yrkesopplæringa meir tilgjengeleg for ufaglærte. I 2018 er det etablert ei ordning med *Fagbrev på jobb*, jf. Innst. 290 L (2017–2018) og Prop. 52 L (2017–2018). Ordninga skal gjere det enklare å kombinere arbeid og opplæring. Regjeringa har òg sett i verk forsøk med både modulstrukturert opplæring på grunnskolenivå

og forsøk med modulstrukturerte læreplanar i lærefag i vidaregåande opplæring for vaksne.

Regjeringa vil at høgre yrkesfagleg utdanning (fagskoleutdanning) skal styrkast og bli meir tilgjengeleg og synleg som eit utdanningsval etter vidaregåande opplæring, jf. Meld. St. 9 (2016–2017) *Fagfolk for fremtiden. Fagskoleutdanning*. Fagskolane er òg avgjerande i kompetanse-reforma til regjeringa.

Offentleg finansiert utdanning, gode ordningar for utdanningsstøtte og gode studentvelferdstilbod gir god tilgang til høgre utdanning i Noreg. Ein godt utbygd universitets- og høgskolesektor med lærestader eller tilbod over store delar av landet gjer også tilgangen god. Stadig fleire søker seg til høgre utdanning. Talet på søkarar, studentar og uteksaminerte kandidatar har auka i fleire år, og auken heldt fram i 2017. Da var det om lag 111 000 kvalifiserte førstevalssøkarar til høgre utdanning, og i haustsemesteret var det rundt 257 000 registrerte studentar som blei finansierte over statsbudsjettet. Talet på kvalifiserte førstevalssøkarar gjennom Samordna opptak har auka år for år sidan 2009. Det gjer at det blir stadig vanskelegare å bli tatt opp til høgre utdanning. Talet på uteksaminerte kandidatar var over 46 000 i 2017, noko som er ein auke på 4,1 pst. frå året før. Det er nødvendig å sikre at studietilboda har god kvalitet og er relevante for arbeidslivet. Regjeringa har satsa på kvalitet i heile kunnskapssektoren og har lagt fram ei rekke meldingar som skal bidra til det. Som ei del av denne satsinga blei Meld. St. 16 (2016–2017) *Kultur for kvalitet i høgere utdanning* (kvalitetsmeldinga) lagt fram våren 2017. Med kvalitetsmeldinga gir regjeringa universitet og høgskolar fleire verktøy for å betre kvaliteten på dei utdanningane dei tilbyr.

Samfunnet har tilgang til oppdatert kunnskap av høg kvalitet

Kunnskap og evna til å ta han i bruk er den viktigaste faktoren for vår framtidige konkurranseevne. Forsking og utdanning påverkar økonomien ved å heve kvaliteten på arbeidskrafta og gjere det mogleg å ta i bruk og utvikle kunnskap om nye løysingar, produkt og tenester. Ei kunnskapsbasert tilnærming er avgjerande for å møte utfordringane samfunnet står overfor. I tråd med Jeløya-plattformen vil regjeringa auke investeringane i høgre utdanning og forskning og legge til rette for at kunnskapen kan bli tatt i bruk. Regjeringa vil satse på hele breidda av forskingsinstitusjonar og stimulere til betre samspel og samarbeid mellom offentlege og private forskingsaktørar.

Noreg har eit godt utgangspunkt for vidare sosial, økonomisk og kulturell utvikling basert på forskning og høgre utdanning. Utdanningsnivået i befolkninga er blant dei høgste i verda. Kompetansen til dei uteksaminerte kandidatane er som hovudregel godt tilpassa behova til arbeidsmarknaden. Noreg er òg blant landa med høgst forskartettleik, sjølv om vi ligg noko bak våre nordiske naboland. Den vitenskaplege publiseringa frå norske forskarar har bevega seg i positiv retning, særleg i dei siste 10–15 åra. Vi er blant landa som publiserer mest per innbyggjar, og norske artiklar blir siterte meir enn tidlegare samanlikna med verdsgjennomsnittet. Det betyr at norske forskarar har blitt meir synlege i det internasjonale forskarsamfunnet.

Langtidsplanen for forskning og høgre utdanning gir retning og ein plan for korleis vi kan styrke dei fagområda som er viktigast for at vi får den nye kunnskapen vi treng. Den første planen har gitt resultat. Alle opptrappingsplanane har blitt innfridde i perioden 2015–18. Satsingane legg til rette for den nødvendige omstillinga som det norske samfunnet og næringslivet må gjennom. I den reviderte langtidsplanen vil regjeringa framleis prioritere satsingar der forskning og høgre utdanning kan medverke vesentleg til å møte dei utfordringane vi står overfor, og der vi har grunnlag for å oppnå særleg høg kvalitet.

Kvaliteten i høgre utdanning blir styrt ikkje berre av mengda forskning, men også av rammevilkåra for forskings- og utdanningsinstitusjonane. Derfor har regjeringa gjennomført ei stor omstrukturering i universitets- og høgskolesektoren for å skape enda sterkare fagmiljø i Noreg. Regjeringa vil framleis prioritere å heve kvaliteten i høgre utdanning og forskning og å utvikle fleire verdsløiande fagmiljø. Samanslåingane som blei gjennomførte på bakgrunn av Meld. St. 18 (2014–2015) *Konsentrasjon for kvalitet: strukturreform i universitets- og høyskolesektoren* i 2016 og 2017, legg eit godt grunnlag for meir solide fagmiljø. Også blant dei private høgskolane og i instituttsektoren har det skjedd ei konsolidering i 2018.

Ei sentral forventning til utdanningsinstitusjonane er gjennomgang av studieprogramma for å sikre heilskap og samanheng. Meir bruk av fagfellevurdering for å styrke kvalitetskulturen og utvikling av system for merittering i utdanningane er også forventa. Desse tema blei tatte opp i etatsstyringa med universitet og høgskolar i 2018, og erfaringa er at institusjonane er godt i gang med å følge opp. Nasjonal arena for kvalitet i høgre utdanning er etablert i 2018. Arenaen er admini-

strert av Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høgre utdanning, og første utlysning har temaet «studentaktiv læring og vurderingsformer». Den nye arenaen omfattar òg eksisterande verkemiddel for kvalitetsutvikling, mellom anna verkemiddel som skal fremme internasjonalisering.

Internasjonalt samarbeid er sentralt for å lykkast med å heve kvaliteten i høgre utdanning og forskning. I ein global arbeidsmarknad er det òg av stor verdi at norske studentar tar heile eller delar av utdanninga i utlandet, og at utanlandske studentar kjem til norske institusjonar. Noregs deltaking i utvekslingsprogrammet til EU, Erasmus+, bidrar til dette. Det er òg nødvendig å delta i internasjonalt forskingssamarbeid når vi skal møte dei store samfunnsutfordringane som til dømes klimaendringane. Slik deltaking gjer det samstundes mogleg å dele kostbar forskingsinfrastruktur.

Regjeringa la i 2014 fram ein strategi for forskings- og innovasjonssamarbeidet med EU som sette som ambisjon at to pst. av dei konkurranseutsette midlane frå forskingssamarbeidet Horisont 2020 skal gå til norske aktørar. Noreg kan vise til god deltaking på fleire område, men vi har òg eit forbettringspotensial på område som framifrå forskning, helse og transport. I mars 2018 nådde Noreg for første gong ambisjonsnivået for deltaking i Horisont 2020 med 2,04 pst. av dei konkurranseutsette midlane. I tida som kjem blir det viktig å halde fram med det gode arbeidet som blir gjort med å søke forskingsprosjekt og samarbeid gjennom deltaking i rammeprogrammet. Berre halvparten av midlane i programmet er lyste ut til no. Deltakinga i rammeprogrammet gir tilgang på ny kunnskap, teknologi, nettverk, marknader og infrastruktur.

Tilgang til forskingsdata og resultat frå forskning er viktig for at fleire forskarar og universitet skal kunne bygge vidare på det som andre har komme fram til. Regjeringa ønsker at dei forskingsresultata som er finansierte av det offentlege, også skal komme fellesskapet til gode gjennom openheit i forskinga. At forskingsresultat og forskingsdata er ope tilgjengelege, kan sikre betre kunnskapsutvikling og meir bruk av kunnskap. I likskap med andre land har Noreg utfordringar knytte til å gjere resultat og data frå offentleg finansiert forskning tilgjengelege. Derfor la regjeringa i 2017 fram nasjonale mål og retningslinjer for open tilgang til vitenskaplege artiklar og ein nasjonal strategi for å gjere forskingsdata tilgjengelege og dele dei. Regjeringa har som mål at alle norske vitenskaplege artiklar som er finansierte

med offentlege midlar, skal vere ope tilgjengelege innan 2024.

Noreg ligg relativt langt framme med tanke på digitalisering av offentlege tenester. Vi veit at det går føre seg ein digital revolusjon som vil endre samfunnet, strukturar og arbeidsoppgåvene mykje framover. Digitalisering handlar om å bruke teknologi til å fornye, forenkle og forbetre tenester. Ho legg til rette for auka verdiskaping og innovasjon, og kan bidra til å betre produktiviteten i næringslivet og offentleg sektor. Samtidig har auka digitalisering medført at samfunnet står overfor nye risikoar og det er viktig at vi handterer dette endra risikobildet på ein god måte. I 2017 la regjeringa fram ein digitaliseringsstrategi for universitets- og høgskolesektoren for perioden 2017–21. Den skal bidra til at norsk høgre utdanning og forskning tar i bruk det potensialet som ligg i digitale teknologiar for betre kvalitet, tilgang og effektivitet. Regjeringa forventar at alle universitet og høgskolar aukar merksemda på digitalisering, og at dei definerer forpliktande mål og tiltak for å kunne sjå nye moglegheiter og møte utfordringar framover.

1.2 Hovudprioriteringar

Barnehage og grunnsopplæring

I oppfølginga av Meld. St. 19 (2015–2016) *Tid for lek og læring. Bedre innhold i barnehagen* og Meld. St. 21 (2016–2017) *Lærelyst – tidlig innsats og kvalitet i skolen* har regjeringa sett i gang ei heilskapleg satsing for å realisere prinsippet om tidleg innsats. Høg kvalitet i det ordinære tilbodet i barnehagen og skolen skal bidra til tidleg innsats for dei som treng det, og førebygging av seinare problem. Rapporten frå ekspertgruppa leia av professor Thomas Nordahl våren 2018 inneheld ei rekke forslag til tiltak for å betre det pedagogiske tilbodet til barn og unge som har behov for særskild tilrettelegging. Derfor satsar regjeringa nå vidare på hovudlinjene frå det tidlegare arbeidet på dette området med ei ny melding til Stortinget hausten 2019 om tidleg innsats, inkludering og tilpassa tilbod i barnehage og skole.

Regjeringa foreslår å løyve 102,8 mill. kroner i 2019 til å betre finansieringa av bemanningsnorma i barnehagane. Dette er ei oppfølging av revidert nasjonalbudsjett for 2018, jf. Innst. 400 S (2017–2018). Om lag 60 mill. kroner av dette skal gå til ei overgangsordning for dei private barnehagane som ligg i kommunar med meir enn 6,0 barn per vaksen i kommunens eigne barnehagar per desember 2017. Overgangsordninga skal ta særleg omsyn til

ein berekraftig økonomi i små barnehagar. Om lag 40 mill. kroner av løyvinga skal bli fordelte til kommunane etter tilsvarende kriterium. Regjeringa meiner kommunesektoren og dei private barnehagane er kompenserte for innføringa av bemaningsnorma også utan dette øyremerkte tilskottet.

Regjeringa foreslår å auke maksimalprisen for ein barnehageplass med 50 kroner per måned frå 1. august 2019. Samtidig foreslår regjeringa tiltak for å styrke kvaliteten i barnehagane og for å legge til rette for at barn frå familiar med låg inntekt kan inkluderas i tilbodet. Regjeringa foreslår å løyve 45,7 mill. kroner av auken av maksimalprisen til å utvide ordninga med gratis kjernetid til å omfatte toåringar frå familiar med låg inntekt. Regjeringa foreslår 9 mill. kroner til rekrutterings-tiltak til barnehage i utsette byområde. Dette vil bidra til at fleire barn i familiar med låg inntekt kan gå i barnehage, med dei positive effektane dette har for utvikling og læring. Regjeringa fører også vidare det nasjonale minstekravet til redusert foreldrebetaling for familiar med låg inntekt, slik at familiar med låg inntekt er skjerma frå auken i maksimalprisen.

Regjeringa held fram satsinga på kvalitet i barnehagane og foreslår å løyve 10 mill. kroner for å sette i gong nye kull i arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning (ABLU) og tilleggsutdanning i barnehagepedagogikk (TIB). Dette vil styrke den pedagogiske kompetansen og kvaliteten i barnehagane. I 2019 vil om lag 430 mill. kroner bli nytta til tiltak for å fremme kvaliteten og kompetansen i barnehagane.

Lærarnorma som blei innført hausten 2018 blir trappa opp frå hausten 2019. Målet er at elevane gjennom auka lærartettleik oppnår betre grunnleggande og faglege dugleikar, opplever inkludering og eit godt læringsmiljø, og at fleire gjennomfører vidaregåande opplæring. I 2018 har kommunane til saman fått om lag 1,4 mrd. kroner øyremerkte til auka lærartettleik og finansiering av lærarnorma. Regjeringa foreslår å vidareføre denne løyvinga i 2019. I tillegg er 200 mill. kroner av veksten i dei frie inntektene til kommunane grunnlagt med ei særskild satsing på tidleg innsats i skolen, som mellom anna kan nyttast til fleire lærarårsverk ved opptrappinga av lærarnorma hausten 2019. Både dei 200 mill. kronene av veksten i frie inntekter og om lag 1 mrd. kroner av den øyremerkte løyvinga vert fordelte til kommunane etter grunnskolenøkkelen. Desse midlane gjer det mogleg å auke lærartettleiken også i kommunar som allereie oppfyller kravet i lærarnorma. Kommunar som framleis har eit større årsverksbehov enn det som blir dekkja av

desse midlane, får om lag 400 mill. kroner etter ei særskild fordeling på same måte som hausten 2018. Samla sett blir kommunesektoren kompensert meir enn fullt ut for innføringa av lærarnorma i 2018 og 2019, og regjeringa meiner at norma er finansiert. Saman med dei 200 mill. kronene av veksten i dei frie midlane, som er fordelte etter grunnskolenøkkelen, meiner regjeringa det er lagt godt til rette for innføring av norma.

Gode lærarar med solid og oppdatert kunnskap er nøkkelen til at elevane skal lære meir. Regjeringa vil styrke satsinga på karriereveggar for lærarar. Regjeringa foreslår ein auke på 52 mill. kroner for å gi fleire skolar tilgang til lærarspesialistar. Tiltaket skal òg bidra til at dyktige lærarar vil halde fram som lærarar i staden for å søke seg vidare til administrative stillingar. Regjeringa held fram med satsinga på vidareutdanning for lærarar og skoleleiarar og foreslår ei løyving på 1,6 mrd. kroner til tiltaket i 2019.

Dagens system for utvikling og gjennomføring av eksamen og prøver er utdatert, både teknologisk og funksjonelt. Regjeringa foreslår å løyve 49 mill. kroner til utvikling av ny gjennomføringsløyving for eksamen og prøver. Systemet skal mellom anna støtte krava om universell utforming, og vere betre tilgjengeleg for fleire brukargrupper.

Regjeringa foreslår totalt 30 mill. kroner til nye tiltak for å styrke yrkesfaga. Det omfattar 13 mill. kroner til ei satsing på faget yrkesfagleg fordju-ping, 12 mill. kroner til etterutdanning innanfor yrkesfaga, inkludert prøvenemndene, og 5 mill. kroner til forskning som skal bidra til auka kvalitet i fag- og yrkesopplæringa.

Innsatsen mot mobbing og for eit godt og inkluderande læringsmiljø held fram i 2019 og regjeringa foreslår totalt ei løyving på om lag 115 mill. kroner i budsjettet for 2019. Mellom anna skal endringane i opplæringslova evaluerast og kompetansetiltaka utvidast.

Kompetansopolitikk og livslang læring

Regjeringa vil gjennomføre ei kompetansereform slik at arbeidstakarar ikkje fell ut av arbeidslivet på grunn av manglande kompetanse. Regjeringa foreslår totalt ein auke på om lag 130 mill. kroner til tiltak som er ein del av kompetansereforma. Det omfattar 37 mill. kroner til å utvikle fleksible vidareutdanningstilbod innanfor teknologi og digitale løysingar og 30 mill. kroner til bransjeprogram retta mot bransjar som er særleg utsette for digitalisering og automatisering og anna omstilling. Vidare foreslår regjeringa 36,3 mill. kroner til å utvide forsøka med modulstrukturert opp-

læring for vaksne, både på grunnskolenivå og i utvalde lærefag i fag- og yrkesopplæringa. For at fleire skal kunne få opplæring i grunnleggande dugleikar foreslår regjeringa å styrke *Kompetansepluss*-programmet med 10 mill. kroner. Desse to tiltaka er også ein del av regjeringa sin inkluderingsdugnad. Sjå omtale i Prop. 1 S (2018–2019) for Arbeids- og sosialdepartementet. I tillegg kjem forslaget om 10 mill. kroner til å betre utdanningsstøtta til vaksne som tar vidaregåande opplæring.

Høgre utdanning og forskning

Regjeringas langtidsplan for forskning og høgre utdanning er det viktigaste tiltaket for å sikre at samfunnet får tilgang til oppdatert kunnskap av høg kvalitet. I år er det fire år sidan første langtidsplan blei lagd fram, og regjeringa legg fram ein revidert plan samtidig med årets budsjettproposisjon: Meld. St. 4 (2018–2019) *Langtidsplan for forskning og høgere utdanning 2019–2028*. Den reviderte langtidsplanen har framleis eit tiårig perspektiv, samtidig som han konkretiserer mål og innsatsområde for den kommande fireårsperioden. Det er mykje kontinuitet mellom prioriteringane i førre langtidsplan og den nye planen, men nokre av prioriteringane frå sist er løfte som overordna mål som skal gjelde alle prioriteringane. I tillegg er det tatt inn ei ny prioritering: «Samfunnstryggleik og samhør i ei globalisert verd», og tre nye opptrappingsplanar: (a) teknologiløft, (b) FoU for fornying og omstilling i næringslivet og (c) kvalitet i høgre utdanning.

Løyvingar over budsjetta til mange departement vil bidra til å følge opp prioriteringane i langtidsplanen. Kunnskapsdepartementet følger opp langtidsplanen med løyvingar over både programkategori 07.60 Høgre utdanning og 07.70 Forsking.

Regjeringa foreslår ein auke på 86 mill. kroner til 161 mill. kroner til teknisk og funksjonell oppgradering av bygg. Ordninga skal møte nye og endra behov i undervisning, samarbeid mellom fagmiljø og behova for meir og sikker digital tilrettelegging i drift, undervisning og forskning. Midlane kan gå til både institusjonar som forvaltar sin eigen bygningsmasse, og institusjonar som leiger areal i staten si husleigeordning. Forslaget er ein del av regjeringa sin plan for utvikling, forvaltning og prioritering av bygg i universitets- og høgskolesektoren som inngår i den reviderte langtidsplanen for forskning og høgre utdanning.

Regjeringa foreslår å auke løyvinga til moglegjerande og industrielle teknologiar med 65 mill. kroner. Midlane skal mellom anna gå til å styrke

grunnleggande forskning innanfor IKT. Vidare foreslår regjeringa å auke løyvingane til IKT-tryggleiks- og kryptologiforskning med 40 mill. kroner.

Regjeringa foreslår ein auke på 15 mill. kroner til programmet FORNY2020 for auka næringsmessig utnytting av offentleg finansierte forskingsresultat i Noreg.

Regjeringa foreslår 25 mill. kroner til styrking av Nasjonal arena for kvalitet i høgre utdanning. Den nasjonale arenaen skal stimulere utdanningsinstitusjonane sitt arbeid med kvalitet gjennom auka bruk av konkurranse og fagfellevurdering, og betre og meir tilgjengeleg kunnskap om kvalitet i utdanninga. Det skal bidra til å gi studentane betre utbytte av læringa og betre gjennomstrøyming i høgre utdanning.

Regjeringa foreslår 10 mill. kroner til ei pilotordning for kommunal praksis i helse- og sosialfagutdanningane. Målet er betre kvalitet i dei kommunale helse- og velferdstenestene gjennom utdanningar som er betre tilpassa kompetansebehova, og som aukar rekrutteringa av desse kandidatane til kommunane.

Regjeringa foreslår å auke løyvinga til nærings-ph.d. og offentleg sektor-ph.d med 3 mill. kroner, for å finansiere 14 nye stipendiatstillingar. Av desse skal ti stillingar gå til lærarar.

Sjå nærare omtale av langtidsplanen og regjeringas samla oppfølging av han i del III kap. 5.

I tillegg til satsingane gjennom den reviderte langtidsplanen for forskning og høgre utdanning kjem følgjande sentrale endringar:

Regjeringa foreslår 17,5 mill. kroner til eit program for informasjonstryggleik i universitets- og høgskolesektoren. Evalueringar har peikt på veikskapar ved tryggleiken i forskingsnett og utfordringar med å få på plass tilstrekkeleg styring av informasjonstryggleiken i sektoren.

Regjeringa foreslår totalt 11,3 mill. kroner til vidareføring og opptrapping av studieplassar i sjukepleie for å følge opp revidert nasjonalbudsjett for 2018, jf. Innst. 400 S (2017–2018). I tillegg kjem konsekvensjustering på totalt 214,2 mill. kroner for å føre vidare og kunne ta opp nye kull av øvrige studieplassar som Stortinget har vedtatt i statsbudsjett og reviderte nasjonalbudsjett for 2014–18.

Regjeringa foreslår 103,3 mill. kroner for å føre vidare med heilårseffekt rekrutteringsstillingar som Stortinget vedtok i statsbudsjettet og revidert nasjonalbudsjett for 2018.

Regjeringa foreslår 15 mill. kroner til prosessar for samarbeid, arbeidsdeling, konsentrasjon og samanslåing i universitets- og høgskolesektoren.

ren. Det skal bidra til å støtte opp under pågåande strukturprosessar i sektoren sett under eitt.

Studentvelferd og utdanningsstøtte

Regjeringa vil halde fram med satsinga på studentbustader i 2019 med tilsegn om tilskott til 2 200 nye studentbustader. Regjeringa foreslo i revidert nasjonalbudsjett for 2018 å auke tilskottssatsane og kostnadsrammene for bygging av nye studentbustader. Stortinget slutta seg til forslaget. Regjeringa foreslår å føre vidare dei auka satsane og kostnadsrammene og prisjustere dei i 2019.

Regjeringa følger opp planen for å utvide studentstøtteperioden til elleve månader, og foreslår derfor at heiltidsstudentar i høgre utdanning og fagskole skal få betalt ut støtte for ein periode på ti månader og tre veker i undervisningsåret 2018–19. Utvidinga gir ein realvekst i støtta på 2,4 pst., og løyvingbehovet i 2019 aukar med 164,6 mill. kroner som følge av dette. I tillegg kjem auka utlån.

Som varsla i budsjettproposisjonen for 2018 foreslår regjeringa også ei endring i ordninga med omgjerding av lån til stipend (konverteringsordninga), som skal gi studentane i høgre utdanning sterkare insentiv til å gjennomføre heile gradar. Endringa inneber at denne gruppa frå undervisningsåret 2019–20 vil kunne få 25 pst. av basisstøtta omgjorde til stipend på grunnlag av oppnådde studiepoeng, og 15 pst. på grunnlag av oppnådd grad. Løyvingbehovet i 2019 minkar med 256,4 mill. kroner som følge av dette.

Integrering

Regjeringa er i gang med eit integreringsløft og vil gjennomføre ei reform av integreringsfeltet slik at fleire innvandrarakar deltar i arbeids- og samfunns- liv. Mot slutten av 2018 vil regjeringa legge fram ein ny strategi for integreringsarbeidet. Auka deltaking i arbeids- og samfunns- liv vil over tid gi auka inntekter og lågare utgifter totalt sett for samfunnet.

Regjeringa vil mellom anna reformere introduksjonsordninga og stille tydelege krav til resultat. Fleire må få moglegheit til å skaffe seg formell kompetanse som ein del av introduksjonsordninga. Målet etter gjennomført opplæring må vere at alle har tilstrekkelege kunnskapar i norsk. Regjeringa vil òg betre ordningar for godkjenning av den kompetansen den einskilde har med seg, og mobilisere sivilsamfunnet slik at vi lykkast betre med kvardagsintegrering.

Regjeringa foreslår ein meir målretta innsats på integreringsfeltet, og vil fordele midlar til prioriterte tiltak som gir fleire utdanning og kvalifisering, slik at dei kan komme i jobb og bli sjølvforsørgande. Regjeringa foreslår til saman 50,3 mill. kroner for å styrke *Jobbsjansen*. Løyvinga til *Jobbsjansen del B*, tilskott til meir grunnskoleopplæring til innvandrarungdom, blir fordobla frå 35 mill. kroner til 70 mill. kroner. Dette legg grunnlag for å gi eit forsterka opplæringstilbod til ungdom med svake grunnleggande dugleikar. Dette vil bidra til betre gjennomføring og mindre fråfall i vidaregåande opplæring for målgruppa. *Jobbsjansen del A* for innvandrarkvinner skal styrkast med 15,3 mill. kroner. Det blir også opna for eit samarbeid med sosiale entreprenørar om arbeidsretta tiltak for denne gruppa gjennom den nye ordninga for utvikling av kommunale integreringstiltak. Regjeringa foreslår 10 mill. kroner til denne ordninga.

Norskopplæringa styrkast med 16 mill. kroner til kompetanseutvikling for lærarar. Regjeringa foreslår 9 mill. kroner til utvikling av standardiserte element i introduksjonsordninga, for å sikre betre kvalitet i tilbodet.

Vidare foreslår regjeringa å utvide forsøka med modulstrukturert opplæring med 36,3 mill. kroner, noko som også vil gi innvandrarakar betre moglegheit for å få nødvendig kompetanse slik at dei kjem i arbeid. Utvidinga omfattar helse- og omsorgsfag og fleire byggfag. I tillegg vil regjeringa styrke forsøka med førebuande vaksenopplæring. Satsinga er ein del av både inkluderingsdugnaden til regjeringa for å få fleire i arbeid og kompetansereforma. For å kvalifisere fleire til arbeid foreslår regjeringa vidare å styrke *Kompetansepluss* med 10 mill. kroner, slik at fleire kan få opplæring i grunnleggande dugleikar. For nærare omtale, sjå programkategori 07.50. I tillegg foreslår regjeringa fleire konkrete tiltak i 2019 i regjeringa si inkluderingsdugnad, sjå omtale i Prop. 1 S (2018–2019) for Arbeids- og sosialdepartementet.

Områdesatsingane er eit viktig tiltak for å medverke til inkludering og likeverdige levekår i utsette byområde. Innsatsen for betre levekår og bomiljø i utsatte områder styrkast med 12,5 mill. kroner til områdesatsingar i Oslo Sør og Oslo indre aust. Regjeringa foreslår òg 20 mill. kroner til å styrke tilskottsordninga *Områdesatsing i byer*, sjå Prop. 1 S (2018–2019) til Kommunal- og moderniseringsdepartementet. I tillegg foreslår regjeringa ei styrking på 9 mill. kroner til rekrutteringstiltak i barnehage i utsette byområde, sjå programkategori 07.30.

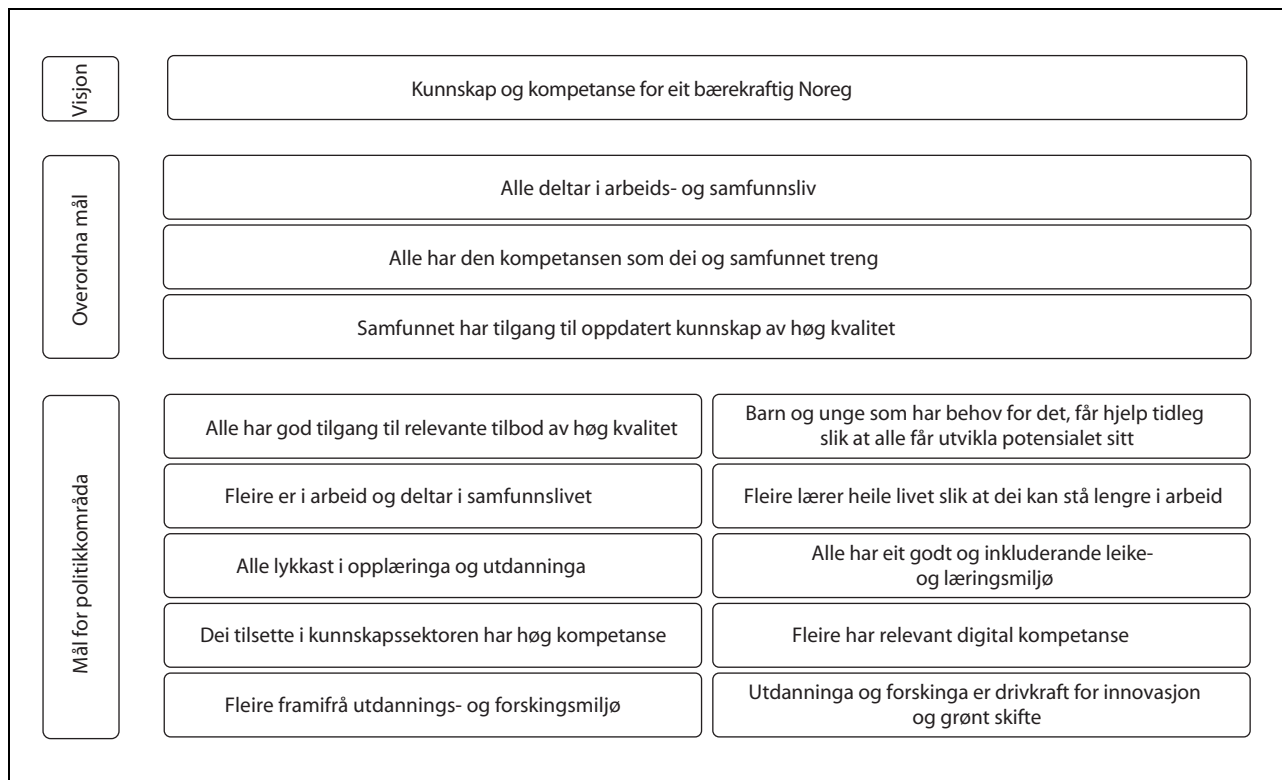
Regjeringa foreslår vidare ei styrking av bustøtteordninga for barnefamiljar og andre store husstandar med 60 mill. kroner, sjå omtale i Prop. 1 S (2018–2019) for Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Dette er eitt av fleire målretta tiltak mot barnefattigdom for 2019, før ei samla omtale, sjå Prop. 1 S (2017–2018) for Barne- og likestillingsdepartementet.

Vidare foreslår departementet 18 mill. kroner til å vidareføre auka i talet på minoritetsrådgivarar, 10 mill. kroner til å styrke tilskott til frivillige organisasjonar, 8 mill. kroner til forsøk med bruk av økonomiske insentiv i introduksjonsprogrammet og 5 mill. kroner til å styrke tilskott til mentor- og traineeordningar. I 2019 foreslår regjeringa ei forenkling av tilskotta til frivillig verksemd på integreringsområdet og ei omlegging av ordninga med kommunale utviklingsmidlar.

Sjå programkategori 07.90 for ei samla oversikt over regjeringa sine prioriterte tiltak for 2019 som kan knyttast til integreringsløftet.

Andre saker

Regjeringa bygger politikken sin på ein effektiv bruk av ressursane til fellesskapet. Det er eit potensial i offentleg forvaltning for å bli meir effektive. Regjeringa fortsett derfor med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreforma, og føreset at alle statlege verksemdar gjennomfører tiltak for å bli meir effektive. Reforma skaper handlingsrom for prioriteringar i statsbudsjettet. Den årlege effektiviseringa er sett til 0,5 pst. av alle driftsutgifter som blir løyvde over statsbudsjettet. For Kunnskapsdepartementet inneber dette at løyvinga totalt blir redusert med 231 mill. kroner på utgiftsida.

Figur 1.2 Målbilde for Kunnskapsdepartementet for budsjettåret 2019

2 Oversikt over forslaget til budsjett for Kunnskapsdepartementet

Utgifter fordelt på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019	Pst. endr. 18/19
Administrasjon					
200	Kunnskapsdepartementet	357 208	379 063	401 654	6,0
201	Analyse og kunnskapsgrunnlag			40 671	
	<i>Sum kategori 07.10</i>	<i>357 208</i>	<i>379 063</i>	<i>442 325</i>	<i>16,7</i>
Grunnopløringa					
220	Utdanningsdirektoratet	526 999	642 727	655 315	2,0
221	Foreldreutvala for grunnpøpløringa og barnehagane	14 790	14 810	15 633	5,6
222	Statlege vidaregåande skolar og fjernundervisningstenester	112 454	108 076	110 526	2,3
223	Sametinget	42 551	46 599		-100,0
224	Senter for IKT i utdanninga	96 874			
225	Tiltak i grunnpøpløringa	1 561 367	1 250 392	1 271 202	1,7
226	Kvalitetsutvikling i grunnpøpløringa	3 914 874	4 324 514	4 470 257	3,4
227	Tilskott til særskilde skolar	158 484	198 703	204 426	2,9
228	Tilskott til frittståande skolar o.a.	4 639 438	4 749 597	5 005 395	5,4
229	Noregs grønne fagskole – Vea	30 610	27 365	28 021	2,4
230	Statleg spesialpedagogisk støttesystem	731 035	758 393	771 276	1,7
	<i>Sum kategori 07.20</i>	<i>11 829 476</i>	<i>12 121 176</i>	<i>12 532 051</i>	<i>3,4</i>
Barnehagar					
231	Barnehagar	657 240	705 770	831 142	17,8
	<i>Sum kategori 07.30</i>	<i>657 240</i>	<i>705 770</i>	<i>831 142</i>	<i>17,8</i>

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019	Pst. endr. 18/19
	Høgre yrkesfagleg utdanning				
240	Fagskolar		686 939	767 214	11,7
241	Felles tiltak for fagskolesektoren		32 462	29 599	-8,8
	<i>Sum kategori 07.40</i>		<i>719 401</i>	<i>796 813</i>	<i>10,8</i>
	Kompetansepolitikk og livslang læring				
252	EUs utdannings- og ungdomsprogram	519 433	586 985	656 136	11,8
253	Folkehøgskolar	828 845	853 752	891 530	4,4
254	Tilskott til vaksenopplæring	221 493	221 951	228 388	2,9
255	Tilskott til freds- og menneskeretts-senter	107 770	93 220	104 642	12,3
256	Kompetanse Noreg	80 143	74 887	72 842	-2,7
257	Kompetansepluss	167 625	163 025	177 723	9,0
258	Tiltak for livslang læring	131 826	162 009	247 369	52,7
	<i>Sum kategori 07.50</i>	<i>2 057 135</i>	<i>2 155 829</i>	<i>2 378 630</i>	<i>10,3</i>
	Høgre utdanning				
260	Universitet og høgskolar	34 420 935	35 819 269	37 170 985	3,8
270	Internasjonal mobilitet og sosiale formål for studentar	342 868	851 619	662 779	-22,2
276	Fagskoleutdanning	118 602			
280	Felles einingar	605 229	577 013	914 930	58,6
281	Felles tiltak for universitet og høgskolar	681 674	723 267	505 761	-30,1
	<i>Sum kategori 07.60</i>	<i>36 169 308</i>	<i>37 971 168</i>	<i>39 254 455</i>	<i>3,4</i>
	Forsking				
283	Meteorologiformål	439 036			
284	Dei nasjonale forskingsetiske komitéane	17 777	18 549	18 962	2,2
285	Noregs forskingsråd	3 623 544	4 641 079	4 878 074	5,1
287	Forskingsinstitutt og andre tiltak	485 975	516 469	483 789	-6,3
288	Internasjonale samarbeidstiltak	2 605 233	2 612 894	2 675 593	2,4
	<i>Sum kategori 07.70</i>	<i>7 171 565</i>	<i>7 788 991</i>	<i>8 056 418</i>	<i>3,4</i>

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019	Pst. endr. 18/19
Integrering og mangfold					
290	Integrerings- og mangfaldsdirektoratet	265 675	241 314	264 480	9,6
291	Busetting av flyktingar og tiltak for innvandrarak	15 758 484	15 008 218	11 789 840	-21,4
292	Opplæring i norsk og samfunns-kunnskap for vaksne innvandrarak	2 403 486	2 073 888	1 526 555	-26,4
	<i>Sum kategori 07.90</i>	<i>18 427 645</i>	<i>17 323 420</i>	<i>13 580 875</i>	<i>-21,6</i>
Utdanningsstøtte					
2410	Statens lånekasse for utdanning	38 508 346	40 128 690	42 114 074	4,9
	<i>Sum kategori 07.80</i>	<i>38 508 346</i>	<i>40 128 690</i>	<i>42 114 074</i>	<i>4,9</i>
	<i>Sum utgifter</i>	<i>115 177 923</i>	<i>119 293 508</i>	<i>119 986 783</i>	<i>0,6</i>

I budsjetta for 2017 og 2018 blei midlane på programkategori 07.90 løyvd over programkategori 06.95 på budsjettet til Justis- og beredskapsdepartementet.

Utgifter fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019	Pst. endr. 18/19
01–29	Driftsutgifter	5 635 431	6 296 437	6 962 354	10,6
30–49	Nybygg, anlegg o.a.	22 960	26 285	130 785	397,6
50–59	Overføringer til andre statsrekneskapar	44 428 002	46 698 123	48 738 848	4,4
60–69	Overføring til kommunesektoren	3 283 077	3 657 705	16 830 520	360,1
70–89	Overføring til private	17 387 875	18 073 468	18 740 172	3,7
90–99	Utlån, avdrag o.a.	25 992 933	27 218 070	28 584 104	5,0
	Sum under departementet	96 750 278	101 970 088	119 986 783	17,7

Sum under departementet i 2017 og 2018 inkluderer ikkje programkategori 07.90 Integrering og mangfold. I budsjetta for 2017 og 2018 blei midlane på programkategori 07.90 løyvd over programkategori 06.95 på budsjettet til Justis- og beredskapsdepartementet.

Inntekter fordelt på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019	Pst. endr. 18/19
Administrasjon					
3200	Kunnskapsdepartementet	1 068			
	<i>Sum kategori 07.10</i>	<i>1 068</i>			
Grunnoplæringa					
3220	Utdanningsdirektoratet	25 040	7 121	7 291	2,4
3222	Statlege vidaregåande skolar og fjernundervisningstenester	11 047	7 846	8 033	2,4
3224	Senter for IKT i utdanninga	9 006			
3225	Tiltak i grunnoplæringa	77 594	55 119	19 734	-64,2
3229	Noregs grønne fagskole – Vea	6 211	2 982	3 058	2,5
3230	Statleg spesialpedagogisk støttesystem	46 819	56 592	57 942	2,4
	<i>Sum kategori 07.20</i>	<i>175 717</i>	<i>129 660</i>	<i>96 058</i>	<i>-25,9</i>
Kompetansepolitikk og livslang læring					
3256	Kompetanse Noreg	19 081	12 036	8 573	-28,8
	<i>Sum kategori 07.50</i>	<i>19 081</i>	<i>12 036</i>	<i>8 573</i>	<i>-28,8</i>
Høgre utdanning					
3280	Felles einingar	5 019	1 379	611	-55,7
3281	Felles tiltak for universitet og høgskolar		10	10	0,0
	<i>Sum kategori 07.60</i>	<i>5 019</i>	<i>1 389</i>	<i>621</i>	<i>-55,3</i>
Forsking					
3288	Internasjonale samarbeidstiltak	5 601	6 026	5 698	-5,4
	<i>Sum kategori 07.70</i>	<i>5 601</i>	<i>6 026</i>	<i>5 698</i>	<i>-5,4</i>
Integrering og mangfald					
3290	Integrerings- og mangfaldsdirektoratet	2 011			
3291	Busetting av flyktingar og tiltak for innvandrarak	275 146	321 241	10 875	-96,6
3292	Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for vaksne innvandrarak	36 750	50 505	24 185	-52,1
	<i>Sum kategori 07.90</i>	<i>313 907</i>	<i>371 746</i>	<i>35 060</i>	<i>-90,6</i>

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019	Pst. endr. 18/19
Utdanningsstøtte					
5310	Statens lånekasse for utdanning	16 421 118	16 728 679	17 916 463	7,1
5617	Renter frå Statens lånekasse for utdanning	3 977 407	3 880 231	4 857 196	25,2
<i>Sum kategori 07.80</i>		<i>20 398 525</i>	<i>20 608 910</i>	<i>22 773 659</i>	<i>10,5</i>
<i>Sum inntekter</i>		<i>20 920 929</i>	<i>21 129 767</i>	<i>22 919 669</i>	<i>8,5</i>

I budsjetta for 2017 og 2018 blei midlane på programkategori 07.90 løyvd over programkategori 06.95 på budsjettet til Justis- og beredskapsdepartementet.

Inntekter fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019	Pst. endr. 18/19
01–29	Sal av varer og tenester o.a.	247 006	190 027	180 203	-5,2
50–89	Skatter, avgifter og andre overføringer	4 080 338	3 986 099	4 963 441	24,5
90–99	Utlån, avdrag o. a.	16 277 667	16 581 895	17 776 025	7,2
<i>Sum under departementet</i>		<i>20 605 011</i>	<i>20 758 021</i>	<i>22 919 669</i>	<i>10,4</i>

Sum under departementet i 2017 og 2018 inkluderer ikkje programkategori 07.90 Integrering og mangfald. I budsjetta for 2017 og 2018 blei midlane på programkategori 07.90 løyvd over programkategori 06.95 på budsjettet til Justis- og beredskapsdepartementet.

3 Oppfølging av oppmodingsvedtak

Nedanfor står ei oversikt over oppfølging av oppmodings- og utgreiingsvedtak under Kunnskapsdepartementet. Oversikta inkluderer alle vedtak frå stortingssesjonen 2017–2018. Alle vedtak frå tidlegare sesjonar der rapporteringa ikkje blei avslutta i samband med behandlinga av enten Prop. 1 S (2017–2018) eller meldinga til Stortinget om oppmodings- og utgreiingsvedtak, er også med i oversikta.

Kolonne 4 i tabell 3.1 opplyser om departementet legg opp til at rapporteringa knytt til oppmodingsvedtaket no er fullført, eller om departementet vil rapportere konkret på vedtaket også i budsjettproposisjonen for 2020. I dei tilfella eit oppmodingsvedtak fører til at departementet skal

legge fram ei konkret sak for Stortinget, for eksempel proposisjon, stortingsmelding, utgreiing e.l., blir rapporteringa normalt avslutta først etter at saka er lagd fram for Stortinget.

Sjølv om det står i tabellen at rapporteringa er avslutta, kan det i ein del tilfelle vere at det ikkje er alle sider av vedtaket der oppfølginga er endelig ferdig. Slik kan det for eksempel vere med vedtak som oppmodar regjeringa om å ta seg av særlege omsyn i politikktutforminga på eit område, der oppfølginga vil kunne gå over mange år. Stortinget vil i desse tilfella bli halde orientert om den vidare oppfølginga på vanleg måte, gjennom omtale av det relevante politikkområdet i budsjettproposisjonar og andre dokument.

Tabell 3.1 Oppmodingsvedtak

Sesjon	Vedtaks nr.	Stikkord	Kvittert ut (ja/nei)
2014–2015	375	Bygg og infrastruktur i langtidsplanen for forskning og høgre utdanning	Ja
2015–2016	33	Kvinnens deltaking i introduksjonsprogram og norskundervisning under fødselspermisjon	Ja
2015–2016	38	Barnehage: Bemanningsnorm / skjerpa pedagognorm	Ja
2015–2016	439	Auka karenstid for norsk statsborgarskap	Nei
2015–2016	480	Minoritetslevar og deltaking på overnattingsturar	Ja
2015–2016	505	Identitetsavklaringsprogram	Nei
2015–2016	525	Utgreie prinsippet om eitt statsborgarskap	Ja
2015–2016	788	Barnehage: Kommunane sitt tilsyn	Ja
2015–2016	789	Barnehage: Kartlegging i barnehagane	Nei
2015–2016	791	Barnehage: Personopplysningar	Nei
2015–2016	792	Barnehage: Omsorgs- og læringsmiljø	Nei
2015–2016	796	Barnehage: Krav om norsk og samisk språk	Nei
2015–2016	800	Barnehage: Rekruttering av menn	Nei
2015–2016	853	Tiltak mot tvangsekteskap	Nei
2015–2016	1008	Barnehage: Gruppestorleik og retten til å tilhøyre ei gruppe	Ja
2016–2017	11	Styrking av dei praktisk-estetiske faga	Ja

Tabell 3.1 Oppmodningsvedtak

Sesjon	Vedtak nr.	Stikkord	Kvittert ut (ja/nei)
2016–2017	65	Evaluering av skolefritidsordninga	Nei
2016–2017	67	Hovudmål og målformgrupper	Nei
2016–2017	108,25	Offentleg finansierte buløysingar for elevar i vidaregåande opplæring	Ja
2016–2017	108,26	Private høgskoletilbod i dei statlege finansieringsordningane	Nei
2016–2017	462	Folkehøgskole på Svalbard	Ja
2016–2017	477	Rettleiing for nyutdanna nytilsette lærarar	Ja
2016–2017	505	Barnehage og skole: Styrke trafikkkunnskapen	Ja
2016–2017	641	Studentsamskipnader og fagskolar	Ja
2016–2017	642	Medlemskap i studentsamskipnad for fagskolar	Nei
2016–2017	643	Evaluering av fagskolereforma	Nei
2016–2017	648	Fri rettshjelp ved tilbakekall av statsborgarskap	Nei
2016–2017	649	Tilbakekall av statsborgarskap	Nei
2016–2017	651	Tilbakekall av statsborgarskap for barn og barnebarn	Nei
2016–2017	671	Tidsfrist for fylkesmannen i mobbesaker	Nei
2016–2017	672	Statlege oppreisingsordningar og mobbing	Nei
2016–2017	681	Barnehage: Etablering og utviding	Nei
2016–2017	685	Kontaktforum/kompetanseorgan for minoritetskvinner og æreskultur	Ja
2016–2017	708	Auka utdanningskapasitet i offentleg planlegging	Ja
2016–2017	767	Informasjon om autorisasjon til studentar i utlandet	Ja
2016–2017	769	Mentorordning i høgre utdanning	Ja
2016–2017	771	Spesialundervisning i friskolar	Ja
2016–2017	772	Rekruttering til lærarutdanningane	Ja
2016–2017	773	Rekruttering til læraryrket	Ja
2016–2017	774	Vern av lærartittelen	Nei
2016–2017	842	Overføring av oppgaver fra IMDi til fylkeskommunene, regionreform.	Ja
2016–2017	843	Overføring av oppgaver fra IMDi til fylkeskommunene, regionreform.	Ja
2016–2017	897	Melding om kulturskole	Ja
2016–2017	900	Lærarar med fordjuping i spesialpedagogikk	Nei
2016–2017	901	Rett til spesialundervisning av fagpersonar	Nei
2016–2017	903	Spesialundervisning og lærarkompetanse	Nei

Tabell 3.1 Oppmodingsvedtak

Sesjon	Vedtak nr.	Stikkord	Kvittert ut (ja/nei)
2016–2017	1113	Tilskott til flyktningar med nedsatt funksjonsevne og/eller atferdsvansker	Ja
2017–2018	60	Lærarnorm	Ja
2017–2018	62	Kortkurs ved folkehøgskolar	Nei
2017–2018	68	Fleire skolebibliotekarar	Ja
2017–2018	106	Sikre elevar på 1.–10. trinn minst éin time fysisk aktivitet kvar dag	Ja
2017–2018	350	Nasjonal ordning for digitale læremiddel	Ja
2017–2018	362	Utgreing om studieplassar i medisin	Ja
2017–2018	374	Etter- og vidareutdanning av yrkesfaglærarar	Ja
2017–2018	375	Senter for etter- og vidareutdanning av yrkesfaglærarar og instruktørar	Ja
2017–2018	376	Kapitalutgifter for friskolar	Ja
2017–2018	377	Noregs grønne fagskole – Veia	Ja
2017–2018	378	Strukturendringar i universitets- og høgskolesektoren	Ja
2017–2018	379	Masterutdanning i luftfart	Ja
2017–2018	380	Bygg og infrastruktur i langtidsplanen for forskning og høgre utdanning	Ja
2017–2018	381	Kvotordninga for utenlandsstudentar	Ja
2017–2018	382	Studentbustader	Ja
2017–2018	460	Ideelle og kommersielle barnehagar	Nei
2017–2018	461	Vilkår for private barnehagar	Nei
2017–2018	519	Beredskapsteam mot mobbing	Ja
2017–2018	520	Studentombod	Nei
2017–2018	533	Tap av statsborgarskap	Nei
2017–2018	534	Rask domstolsbehandling, statsborgarskap	Nei
2017–2018	535	Tap av statsborgarskap pga. grunnleggande nasjonale interesser	Nei
2017–2018	553	Opptak til PPU	Ja
2017–2018	583	IKT-tryggleik i ingeniør- og teknologiutdanningene	Ja
2017–2018	584	Etter- og vidareutdanningstilbod innanfor IKT- og datatryggleik	Ja
2017–2018	585	Digitalisering og IKT-tryggleik i den reviderte langtidsplanen	Ja
2017–2018	592	Løysingar som skjuler alvorleg skadeleg innhald på nettbrett, PC osv.	Ja
2017–2018	600	Seksualundervisning	Ja
2017–2018	601	Spørsmål om seksuell trakassering inn i Elevundersøkinga	Nei
2017–2018	651	Nasjonal rettleiar for skolegudsteneste	Ja

Tabell 3.1 Oppmodingsvedtak

Sesjon	Vedtak nr.	Stikkord	Kvittert ut (ja/nei)
2017–2018	696	Forsterka rekrutteringspolitikk og rekruttering til lærarutdanninga og yrket	Ja
2017–2018	749	Jordmorutdanning	Ja
2017–2018	783	Følge opp elevar som er utsette for negativ sosial kontroll og ikkje møter på skolen	Nei
2017–2018	785	Fleire sanksjonsmoglegheiter i tilfelle der born etterlatas i utlandet mot si vilje	Nei
2017–2018	792	Ikkje unødige segregere elevar på bakgrunn av religion eller kjønn	Ja
2017–2018	800	Foreldrerettleggskurs i introduksjonsprogrammet og innføring i barnehage- og skolesystem og barnevern	Nei
2017–2018	801	Barnehage – gjennomgå regelverket for krav til stedlig leder	Nei
2017–2018	802	Finansieringssystemet for private barnehager	Nei
2017–2018	803	Vikarbruk i kommunale barnehagar	Nei
2017–2018	804	Barnehage: Overgangsregler for bemanningsnorm	Ja
2017–2018	805	Barnehage: Etablere eit uavhengig tilsynssystem for barnehage-sektoren	Nei
2017–2018	806	Barnehage: Gi informasjon til Stortinget om innføringen av bemannings- og pedagognorm	Nei
2017–2018	807	Barnehage: Plan for gjennomføring av bemanningsnorm og dekning av meirkostnader	Ja
2017–2018	808	Kunnskapsoversikt om dei yngste barna i skolen	Ja
2017–2018	809	Evaluering av skolestart for seksåringane	Nei
2017–2018	810	Legge til rette for dei yngste barna i skolen	Ja
2017–2018	811	Mentorordning i høgre utdanning	Ja
2017–2018	812	Mentorordning i høgre utdanning	Ja
2017–2018	830	Barnehage: Kartlegging av ansiktsdekkande plagg	Ja
2017–2018	832	Sikre barne- og ungdomsorganisasjonar tilgang til skolar og andre offentlege bygg	Nei
2017–2018	883	Avtalar for tilsetting av skoleleiar/rektor	Nei
2017–2018	884	Handlingsrom for lærarprofesjonen	Ja
2017–2018	885	Redusere dokumentasjonskravet	Ja
2017–2018	886	Nedsette utval for nasjonalt kvalitetsvurderingssystem	Nei
2017–2018	887	Rangering av søkarar til høgre utdanning	Nei
2017–2018	1005	Barnehage: Betre finansiering av bemanningsnorma	Ja

Oppmodningsvedtak under kunnskaps- og integreringsministeren

Kvinnens deltaking i introduksjonsprogram og norskundervisning under fødselspermisjon

Vedtak nr. 33, 17. november 2015

I samband med behandlinga av Prop. 130 L (2014–2015) *Endringer i introduksjonsloven (tiltak for økt gjennomføring av plikt til opplæring og kvalifisering)* fatta Stortinget oppmodningsvedtak nr. 33, 17. november 2015, jf. Innst. 45 L (2015–2016):

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag til endringer for å redusere fraværet fra introduksjonsprogrammet, og regler som sikrer kvinners deltakelse i introduksjonsprogram og norskundervisning også under fødselspermisjon.»

Departementet reknar vedtaket som følgd opp gjennom forskriftsendring som gjeld frå 1. september 2018. Kommunane vil med endringa få plikt til å gi eit individuelt tilpassa tilbod til personar som er i omsorgspermisjon. Tilbodet skal innehalde norskopplæring. Slik oppfølging skal sikre stadig progresjon i norskopplæringa og hindre fråfall frå introduksjonsordninga.

Barnehage: Bemanningsnorm / skjerpa pedagognorm

Vedtak nr. 38, 24. november 2015

Departementet viser til oppmodningsvedtak nr. 38, 24. november 2015, jf. Dokument 8:101 S (2014–2015) *Representantforslag fra stortingsrepresentant Audun Lysbakken om kompetanseløft i barnehagen* og Innst. 47 S (2015–2016):

«Stortinget ber regjeringen legge fram en plan for innfasingen av en bemanningsnorm, der det vurderes om krav om 50 pst. barnehagelærere bør være en del av planen.»

Departementet meiner at vedtaket er kvittert ut gjennom innføringa av ei bemanningsnorm og ei skjerpa pedagognorm frå 1. august 2018. Stortinget har vedtatt ei bemanningsnorm i barnehagelova som inneber at barnehagen minst skal ha éin vaksen per tre barn under tre år og éin vaksen per seks barn over tre år, jf. Lovvedtak 64 (2017–2018), Innst. 319 L (2017–2018) og Prop. 67 L (2017–2018) *Endringer i barnehageloven mv. (minimumsnorm for grunnbemanning, plikt til å samarbeide om barnas overgang fra barnehage til skole og SFO mv.)*. Regjeringa har fastsett ei skjerpa pedagognorm i *Forskrift om pedagogisk bemanning og dispensasjon i*

barnehager, som inneber at barnehagen minst skal ha éin pedagogisk leiar per sju barn under tre år og éin pedagogisk leiar per 14 barn over tre år. Regjeringa følger utviklinga i barnehagesektoren tett, blant anna utviklinga i talet på barnehagelærarar som blir utdanna, og som blir i yrket. Regjeringa har ein ambisjon om å skjerpe kompetansekravet ytterlegare.

Auka karenstid for norsk statsborgarskap

Vedtak nr. 439, vedtakspunkt 10, 12. januar 2016

Departementet viser til oppmodningsvedtak nr. 439, vedtakspunkt 10, 12. januar 2016, jf. Dokument 8:37 S (2015–2016) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Jonas Gahr Støre, Trond Helleland, Harald T. Nesvik, Knut Arild Hareide, Marit Arnstad og Trine Skei Grande om et felles løft for god integrering:*

«Stortinget ber regjeringen om å (...) Vurdere å øke karenstiden for mulighet til å fremme søknad om statsborgerskap ved straffbare handlinger.»

Regjeringa hadde i 2017 ute til høyring forslag om auka karenstid for statsborgarskap ved straffbare handlingar. Oppmodningsvedtaket er under behandling. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på høveleg måte.

Minoritetslevar og deltaking på overnattingsturar

Vedtak nr. 480, 11. februar 2016

Departementet viser til oppmodningsvedtak nr. 480, 11. februar 2016, jf. Dokument 8:146 S (2014–2015) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Anne Tingelstad Wøien, Torgeir Knag Fylkesnes og Jenny Klinge om å lovfeste elevenes rett til leirskoleopplæring i løpet av grunnskolen* og Innst. 155 S (2015–2016):

«Stortinget ber regjeringen utarbeide tiltak for å hjelpe skolene med å sikre minoritetslevers deltakelse på overnattingsturer i skolens regi.»

Departementet meiner at vedtaket er utkvittert gjennom oppdrag i tildelingsbrevet for 2018 til Utdanningsdirektoratet om å innhente kunnskap om utfordringsbiletet og vurdere tiltak når det gjeld deltakinga til minoritetsspråklege elevar på overnattingsturar i regi av skolen. Det manglar formell rapportering om omfanget av problemet, og det vil derfor bli stilt spørsmål om utfordringsbiletet og behovet for støttemateriell om overnattingsturar i spørjinga til Skole-Noreg

hausten 2018. På bakgrunn av kunnskapsinnhentinga skal direktoratet vurdere om det bør bli utarbeidd støttemateriell, eventuelt på fleire språk, for god dialog mellom skole og heim om overnattingsturar.

Identitetsavklaringsprogram

Vedtak nr. 505, 1. mars 2016

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 505, 1. mars 2016, gjort i samband med behandlinga av Dokument 8:142 S (2014–2015) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Truls Wickholm, Åsmund Aukrust, Marit Nybakk, Marianne Aasen, Eirik Sivertsen og Stine Renate Håheim om et identitetsavklaringsprogram for irakere i Norge*, jf. Innst. 157 S (2015–2016):

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag om et tidsavgrenset identitetsavklaringsprogram for irakiske statsborgere som har fått avslag på søknad om norsk statsborgerskap på grunnlag av manglende dokumentert identitet. Forslaget omfatter de saker hvor UDI ikke har lagt identitet til grunn som dokumentert, men likevel innvilget oppholdstillatelse.»

Oppfølginga av Stortingets vedtak har vore svært krevjande fordi det har vore manglande moglegheiter til å verifisere mange saker med god kvalitet i Irak. Hausten 2017 og våren 2018 gjennomførte Utlendingsdirektoratet i samarbeid med Politiets utlendingsenhet eit vellykka pilotprosjekt. Politiets utlendingsenhet vurderte at dei vil kunne verifisere fleire hundre saker i løpet av 2018. Pilotprosjektet blei delt i to etappar, og totalt er det verifisert 65 saker. I den første delen av piloten var det sett som føresetnad for deltaking at ein var registrert i Noreg med riktig identitet. Den andre delen av piloten utgjør omlag 120 saker, og det var her ikkje sett som krav for deltaking at ein var registrert i Noreg med riktig identitet. Av desse er det om lag 110 som har oppgitt andre identitetsopplysningar enn det dei er registrerte med i Noreg.

Den ustabile situasjonen i Irak og moglegheita for at verifiseringsløysinga kan gå tapt, tilsa at ein instruks om igangsetting av eit tidsavgrensa identitetsavklaringsprogram burde settast i verk så raskt som mogleg. Kunnskapsdepartementet orienterte Stortinget om saka 15. februar i år, og om korleis departementet vil utforme eit tidsavgrensa identitetsavklaringsprogram.

Personar som har nytta dokument med identitetsopplysningar som ikkje er riktige, risikerer straffefølgjing etter straffelova §§ 361, 362 og

365. Riksadvokaten uttaler på generelt grunnlag i retningslinje av 1.12.2008 (Ra 05-370) *Retningslinjer for påtalebehandling av straffbare handlinger som avdekkes i utlendingssaker mv.*, at det bør reagerast med straff, i tillegg til ein forvaltingsmessig reaksjon, når utlendingar bruker identitet som ikkje er riktig eller falske reisedokument. Det er opp til påtalemyndigheita å vurdere om det er grunnlag for straffefølgjing av deltakerar i verifiseringsprogrammet som er i eige av identitetsdokument med identitetsopplysningar som ikkje er riktige.

Stortinget har ikkje omtalt spørsmålet om straffeansvar i innstillinga til vedtak 505, på grunn av ovannemde forhold.

Fengselsstraff og subsidær fengselsstraff f.o.m. ti dagar gir karenstid etter statsborgarlova, og den det gjeld, vil kunne bli norsk når karenstida er uthaldt. Eit identitetsavklaringsprogram kan dermed gjennomførast sjølv om deltakarane risikerer straffefølgjing. Rett nok er det risiko for at straffefølgjing vil kunne medføre at færre potensielle deltakarar melder seg til å delta i eit tidsavgrensa identitetsavklaringsprogram.

Spørsmålet om straffereaksjon ovanfor personar som er omfatta av identitetsavklaringsprogrammet har nådd irakiske sjølvstyremyndigheiter og skapt reaksjonar. Det er viktig for eit fortsatt godt samarbeid mellom norske og irakiske sjølvstyremyndigheiter om programmet, og også for seinare bistand til verifisering og retur, å gje god informasjon til irakiske sjølvstyremyndigheiter om straffenivå og konsekvensar ved deltaking i programmet.

Ei identitetsavklaring for gruppa det her er tale om, kan ikkje gjennomførast utan risiko for straff for deltakarane i identitetsprogrammet utan i mellombels føresegn i straffelova eller statsborgarlova om amnesti for straffefølgjing. Regjeringa anbefalar ikkje ei slik løysning, ettersom den kan gje ein uheldig presedens for andre, tilsvarende saker.

Riksadvokaten er gjord kjent med problemstillinga. Riksadvokaten kan etter ei sjølvstendig og uavhengig vurdering gi eit direktiv om at dei nemnde straffeføresegnene ikkje skal handhevast for gruppa det her er tale om, av omsyn til ei formålstenleg gjennomføring av Stortingets vedtak. Riksadvokaten må vurdere nærare om det finst andre omsyn som likevel kan tale mot at det blir gitt eit slikt direktiv. I ei nærare vurdering vil det kunne ha betydning i kva for grad Stortinget legg til grunn at unnlaten straffefølgjing er ein føresetnad for å gjennomføre programmet.

Departementet tar sikte på å gjennomføre identitetsavklaringsprogrammet i tråd med vedtak 505, jf. Innst. 157 S (2015–2016). Departementet vil ikkje iverksette ein instruks før Stortinget har avklara sitt syn på spørsmålet om straffeforfølgning av personar som opphalder seg i Noreg på uriktig identitet og har identitetsdokumentar i denne identiteten.

Utgreie prinsippet om eitt statsborgarskap

Vedtak nr. 525, 15. mars 2016

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 525, 15. mars 2016, gjort i samband med behandlinga av Dokument 8:10 S (2015–2016) *Representantforslag frå stortingsrepresentantane Sveinung Rotevatn, Iselin Nybø, Karin Andersen og Ingunn Gjerstad om å opne for moglegheit til å erverve dobbelt statsborgarskap*, jf. Innst. 189 S (2015–2016):

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan hovedregelen om ett statsborgerskap slår ut i praksis i en mer globalisert hverdag, blant annet for arbeidsmuligheter og sikkerhets- og kriminalitetsbildet, og eventuelle behov for endringer i statsborgerloven som følge av dette. Regjeringen bes også vurdere om endringer i andre lover kan avhjelpe situasjonen for dem som i dag opplever ulemper ved prinsippet om ett statsborgerskap, fremfor å endre statsborgerloven. En utredning må også inneholde en vurdering av hvilke konsekvenser en eventuell åpning for dobbelt statsborgerskap vil ha for plikter og rettigheter i Norge.»

Regjeringa har greidd ut korleis hovudregelen om eitt statsborgarskap slår ut i ein meir globalisert kvardag, i Prop. 111 L (2018–2019) *Endringer i statsborgerloven (avvikling av prinsippet om ett statsborgerskap)*. Regjeringa meiner oppmodingsvedtaket er følgt opp.

Barnehage: Kommunane sitt tilsyn

Vedtak nr. 788, 7. juni 2016

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 788, 7. juni 2016, jf. Prop. 33 L (2015–2016) *Endringer i barnehageloven (tilsyn m.m.)* og Innst. 344 L (2015–2016):

«Stortinget ber regjeringen sørge for at kommunenes tilsynsansvar evalueres i løpet av en toårsperiode, for å sikre at det fortsatt er en positiv utvikling. Videre forutsettes resultatet fremlagt for Stortinget på egnet måte.»

Regjeringa gav i 2017 Utdanningsdirektoratet i oppdrag med frist innan utgangen av august 2018 å gjere ei vurdering av tilsynsansvaret til kommunane og bruken av heimelen for fylkesmannen til å føre tilsyn med enkeltbarnehagar. Utdanningsdirektoratet leverte rapporten i august 2018.

Direktoratet sitt generelle inntrykk er at dei fleste kommunane har fått auka kompetansen sin om regelverket gjennom tilsyn og rettleiing frå fylkesmannen og andre initiativ. Samtidig er det framleis ganske store variasjonar, og det ser ut til at einstilte kommunar har utfordringar som varer ved, særleg når det gjeld bruken av risiko-vurdering som grunnlag for tilsyn.

Heimelen som gir fylkesmannen høve til å føre tilsyn med enkeltbarnehagar i særlege tilfelle, tredde i kraft 1. august 2016. Fram til 15. mai 2018 har fylkesmannen gjennomført fire tilsyn, medan to tilsyn er starta opp. Direktoratet vurderer at det låge talet betyr at fylkesmannen tar på alvor at heimelen berre skal bli brukt i særlege tilfelle. Tema for tilsyna spenner relativt vidt: tilrettelegging for barn som treng ekstra støtte, sikring av eit trygt og godt barnehagemiljø, medvirking for barn og foreldre, bemanning og pedagogisk rettleiing og bruk av offentlege tilskott og foreldrebetaling.

Fylkesmannen har i tillegg vurdert å føre tilsyn direkte med barnehagar i 59 tilfelle, men har ikkje starta opp tilsyn av ulike årsaker. I 35 av tilfella er det vurdert at barnehagemyndigheiten har følgt opp saka godt nok, i ti av sakene er det funne ei anna løysning og i 14 av sakene er det framleis aktuelt for fylkesmannen å føre tilsyn. Av dei 59 sakene gjeld eit stort fleirtal på 44 saker innhaldet i barnehagen, miljø og samarbeid. Dei andre sakene gjeld andre forhold, for eksempel fysiske forhold i barnehagen.

Etter direktoratets vurdering kan ikkje virkningen av heimelen bli målt aleine gjennom talet på dei tilsyna som er gjennomførde. Direktoratet vurderer at heimelen gir ein adgang til ekstra rettleiing og oppfølging av barnehagemyndigheiten som fører til at saker kan bli løyste utan at fylkesmannen opner tilsyn. Direktoratet vurderer at heimelen har bidratt til å styrke rettstryggleiken for barnehagebarn og foreldra deira. Heimelen fungerer også som eit kompetansehevande tiltak for barnehagemyndigheiten.

Departementet har merka seg at Utdanningsdirektoratet vurderer at det har vore ei positiv utvikling når det gjeld tilsynskompetansen til kommunane sjølv om det framleis er utfordringar. Departementet har merka seg at direktoratet vurderer at fylkesmannen sin adgang til å føre tilsyn med enkeltbarnehagar i særlege tilfelle, ser ut til å

fungere etter intensjonen, og at heimelen har førd til større rettstryggleik for barnhagebarn og foreldra deira. Departementet meiner at vedtak nr. 788, 7. juni 2016, med dette er utkvittert.

Sjå også omtalen av vedtak nr. 805, 31. mai 2018.

Barnehage: Kartlegging i barnehagane

Vedtak nr. 789, 7. juni 2016

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 789, 7. juni 2016, jf. Prop. 33 L (2015–2016) *Endringer i barnehageloven (tilsyn m.m.)* og Innst. 344 L (2015–2016):

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til ny § 2 første ledd i barnehageloven som ivaretar et eventuelt behov for lovhjemling av barnehagens behandling av personopplysninger, men som på ingen måte legger til rette for mer dokumentasjon, kartlegging og måling av det enkelte barn.»

Den nye personopplysningslova, som gjennomfører forordning (EU) nr. 2016/679 (generell personvernforordning) i Noreg, tredde i kraft 20. juli 2018. Departementet vil i det vidare lovarbeidet vurdere korleis reglane for innsamling, oppbevaring og bruk av personopplysningar om barn i barnehagar bør vere for å ta i vare både personvernet til barnet og kravet om at barnehagen skal gi eit tilrettelagt barnehagetilbod for det einskilde barnet. Tematikken vil inngå i stortingsmeldinga om tidleg innsats og inkluderande fellesskap i barnehage og skole som regjeringa vil legge fram hausten 2019. Departementet vil komme tilbake til vedtak nr. 789, 7. juni 2016, overfor Stortinget på ein eigna måte.

Barnehage: Personopplysningar

Vedtak nr. 791, 7. juni 2016

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 791, 7. juni 2016, jf. Prop. 33 L (2015–2016) *Endringer i barnehageloven (tilsyn m.m.)* og Innst. 344 L (2015–2016):

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en sak som klargjør hjemmelsgrunnlaget for innsamling, oppbevaring og bruk av personopplysninger. Det understrekes at det ikke skal legges til rette for mer dokumentasjon, kartlegging og måling av det enkelte barn.»

Den nye personopplysningslova, som gjennomfører forordning (EU) nr. 2016/679 (generell per-

sonvernforordning) i Noreg, tredde i kraft 20. juli 2018. Departementet vil i det vidare lovarbeidet vurdere korleis reglane for innsamling, oppbevaring og bruk av personopplysningar om barn i barnehagar bør vere for å ta i vare både personvernet til barnet og kravet om at barnehagen skal gi eit tilrettelagt barnehagetilbod for det einskilde barnet. Tematikken vil inngå i stortingsmeldinga om tidleg innsats og inkluderande fellesskap i barnehage og skole som regjeringa vil legge fram hausten 2019. Regjeringa vil komme tilbake til vedtak nr. 791, 7. juni 2016, overfor Stortinget på ein eigna måte.

Barnehage: Omsorgs- og læringsmiljø

Vedtak nr. 792, 7. juni 2016

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 792, 7. juni 2016, jf. Meld. St. 19 (2015–2016) *Tid for lek og læring. Bedre innhold i barnehagen* og Innst. 348 S (2015–2016):

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om egen lovhjemmel om et trygt omsorgs- og læringsmiljø, jf. opplæringsloven § 9a.»

Regjeringa har sett i gang eit eige lovarbeid om barnehagemiljøet og vil komme tilbake til Stortinget på ein eigna måte.

Barnehage: Krav om norsk og samisk språk

Vedtak nr. 796, 7. juni 2016

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 796, 7. juni 2016, jf. Meld. St. 19 (2015–2016) *Tid for lek og læring. Bedre innhold i barnehagen* og Innst. 348 S (2015–2016):

«Stortinget ber regjeringen utarbeide forslag til endringer i barnehageloven som sikrer at ansatte i offentlige og private barnehager behersker norsk språk, og at ansatte i samiske barnehager behersker samisk språk.»

Departementet meiner at den delen av vedtaket som gjeld norsk språk, er kvittert ut. I samband med behandlinga av Prop. 170 L (2016–2017) *Endringer i barnehageloven (krav til norskspråklig kompetanse)* vedtok Stortinget eit krav om norskprøve for å bli tilsett i barnehage, jf. Lovvedtak 28 (2017–2018), Innst. 120 L (2017–2018). Lovendringa inneber at personar med eit anna førstespråk enn norsk eller samisk må ha avlagt ei norskprøve og oppnådd nivået A2 på delprøva i skriftleg framstilling og nivå B1 på delprøvene i

leseforståing, lytteforståing og munnleg kommunikasjon. Nivåa A2 og B1 skal svare til dei nivåa som er skildra i det felles europeiske rammeverket for språk. Lovendringa tredde i kraft 1. august 2018. Departementet vil særleg følge med på utviklinga av kapasiteten for norsksprøve for innvandrarakar, og vurdere om lovkravet medfører behov for auka løyving, slik at prøvekapasiteten kan bli utvida.

Regjeringa vil komme tilbake til den delen av vedtaket som gjeld samisk språk, på ein eigna måte. Dette heng saman med oppfølginga av NOU 2016: 18 *Hjertespråket. Forslag til lovverk, tiltak og ordningar for samiske språk*.

Barnehage: Rekruttering av menn

Vedtak nr. 800, 7. juni 2016

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 800, 7. juni 2016, jf. Meld. St. 19 (2015–2016) *Tid for lek og læring. Bedre innhold i barnehagen* og Innst. 348 S (2015–2016):

«Stortinget ber regjeringa sikre tiltak som kan rekruttere flere menn til å arbeide i barnehage-sektoren.»

Departementet samarbeider med mange relevante aktørar i Nasjonalt forum for lærerutdanning og profesjonsutvikling (NFLP) for å sjå på kva for tiltak som kan vere aktuelle.

I Jeløya-plattformen seier regjeringa at vi vil styrke rekrutteringa av menn til barnehagane, og at vi vil fremme ein strategi for å bidra til ein meir likestilt utdannings- og arbeidsmarknad. Det er særskilt relevant å vurdere tiltak som vil auke rekrutteringa av menn til grunnskole- og barnehagelærarutdanninga. I tillegg er rekruttering av menn til utdanning innanfor helse- og omsorgssektoren relevant. Barne- og likestillingsdepartementet og Kunnskapsdepartementet vil i samarbeid prioritere desse innsatsområda i arbeidet med jamnare kjønnsbalanse innanfor utdanningsløpa.

Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget om oppfølginga av vedtaket på ein eigna måte.

Tiltak mot tvangsekteskap

Vedtak nr. 853, 10. juni 2016

I behandlinga av Prop. 90 L (2015–2016) *Endringer i utlendingsloven mv. (innstramninger II)* fatta Stortinget oppmodingsvedtak nr. 853, 10. juni 2016, jf. Innst. 391 L (2015–2016):

«Stortinget ber regjeringa komme tilbake til Stortinget med ytterligere forslag om tiltak mot tvangsekteskap etter at saken er utfyllende belyst faglig gjennom faktisk dokumentasjon og forskning.»

Vedtaket er delvis gjennomført og blir vidare følgd opp gjennom arbeidet med handlingsplanen *Retten til å bestemme over eget liv – handlingsplan mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll (2017–2020)*. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget om oppfølging av vedtaket på ein eigna måte.

Barnehage: Gruppestorleik og retten til å tilhøyre ei gruppe

Vedtak nr. 1008, 7. juni 2016

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 1008, 7. juni 2016, jf. Meld. St. 19 (2015–2016) *Tid for lek og læring. Bedre innhold i barnehagen* og Innst. 348 S (2015–2016):

«Stortinget ber regjeringa vurdere å innføre bestemmelser i barnehageloven om at barn har rett til å tilhøre en barnegruppe og om barnegruppens størrelse.»

Regjeringa har fastsett ei skjerpa pedagognorm i *Forskrift om pedagogisk bemanning og dispensasjon i barnehager* som inneber at barnehagen minst skal ha ein pedagogisk leiar per sju barn under tre år og ein pedagogisk leiar per 14 barn over tre år. Vidare har Stortinget vedtatt ei bemanningsnorm i barnehagelova som inneber at barnehagen minst skal ha ein vaksen per tre barn under tre år og ein vaksen per seks barn over tre år, jf. Lovvedtak 64 (2017–2018), Innst. 319 L (2017–2018) og Prop. 67 L (2017–2018) *Endringer i barnehageloven mv. (minimumsnorm for grunnbemanning, plikt til å samarbeide om barnas overgang fra barnehage til skole og SFO mv.)*. Både den skjerpa pedagognorma og den nye bemanningsnorma tredde i kraft 1. august 2018.

Regjeringa har vurdert det slik at det er meir gagnleg å innføre ei bemanningsnorm og ei skjerpa pedagognorm som skal gjelde for barnehagen som eit heile, framfor å innføre ei eiga avgjerd om gruppestorleikar. I Prop. 67 L (2017–2018) var regjeringa tydeleg på at bemanningsnorma ikkje skulle regulere gruppestorleikar. I eit brev frå kunnskapsministeren til utdannings- og forskingskomiteen 30. april 2018 står det blant anna: «(...) en bemanningsnorm som gjelder på avdelings- eller barnegruppenivå vil

være et sterkt inngrep i den enkelte barnehages frihet til å organisere barnehagen etter barnas behov, ansatte og lokale forhold. Det er også en fare for at en slik bestemmelse vil begrense den fleksibiliteten som muliggjør ulike aktiviteter og utflukter.» Stortinget hadde ikkje merknader til dette, jf. Innst. 319 L (2017–2018). Departementet meiner derfor at vedtak nr. 1008, 7. juni 2018 er kvittert ut.

Styrking av dei praktisk-estetiske faga

Vedtak nr. 11, 11. oktober 2016

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 11, 11. oktober 2016, jf. Meld. St. 28 (2015–2016) *Fag – Fordypning – Forståelse. En fornyelse av Kunnskapsløftet* og Innst. 19 S (2016–2017):

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan for hvordan de praktisk-estetiske fagene i skolen kan styrkes på kort og lang sikt. Planen må også omhandle rekruttering av kvalifiserte lærere til de praktisk-estetiske fagene.»

Regjeringa vil legge fram ein strategi for dei praktisk-estetiske faga tidleg i 2019. Strategien skal gi ei oversikt over dei tiltaka som skal bidra til å styrke faga på kortare og lengre sikt. Departementet meiner at vedtaket vil vere oppfylt når strategien er lagd fram.

Evaluering av skolefritidsordninga

Vedtak nr. 65, 22. november 2016

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 65, 22. november 2016, jf. Dokument 8:114 S (2015–2016) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Trine Skei Grande, Iselin Nybø og Abid Q. Raja om å endre skolefritidsordningen til en aktiv fritidsordning og styrke kvaliteten i tilbudet* og Innst. 69 S (2016–2017):

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre en nasjonal evaluering av skolefritidsordningen (SFO) og følge den opp med en stortingsmelding.»

Utdanningsdirektoratet har sett i gang ei evaluering av SFO for elevar på 1.–4. trinn og SFO for elevar med særskilde behov på 1.–7. trinn. Evalueringa blir gjennomført av NTNU Samfunnsanalyse og skal vere ferdig innan utgangen av 2018. Regje-

ringa vil følge opp evalueringa i stortingsmeldinga om tidleg innsats og inkluderande fellesskap i barnehage og skole som regjeringa vil legge fram hausten 2019. Regjeringa vil komme tilbake til vedtaket overfor Stortinget på ein eigna måte.

Hovudmål og målformgrupper

Vedtak nr. 67, 22. november 2016

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 67, 22. november 2016, jf. Dokument 8:116 S (2015–2016) *Representantforslag frå stortingsrepresentantane Kjersti Toppe, Liv Signe Navarsete, Magne Rommetveit, Terje Breivik, Geir Sigbjørn Toskedal og Audun Lysbakken om å sikra alle elevar i grunnskulen rett til opplæring på hovudmålet sitt* og Innst. 68 S (2016–2017):

«Stortinget ber regjeringen utrede en endring av opplæringslova § 2-5 og andre mulige tiltak som kan sikre elever på ungdomsskolen rett til opplæring på hovedmålet og rett til å tilhøre en egen målformgruppe, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Regjeringa vil sikre gode bruks- og opplæringsvilkår for dei offisielle språka i Noreg og dei to jamstilte målformene i norsk. Utdanningsdirektoratet har levert eit anslag over utgiftene som følger av å endre opplæringslova § 2-5 fjerde ledd til å gjelde heile grunnskolen. Utrekningane er usikre. I anslaget legg direktoratet til grunn at alle elevar som i dag får opplæring i eiga hovudmålsgruppe på barnetrinnet, vil halde fram med same målforma på ungdomstrinnet. Om kommunane får meirutgifter som følge av at dei rettane som gjeld for barnetrinnet, også blir gjorde gjeldande for ungdomstrinnet, står på ei rekke faktorar, som skolestruktur, skolestorleik og elevsamansetning. Anslaget bygger på ein føresetnad om at større skolar har rom for å organisere opplæringa slik at dei ikkje treng å opprette fleire grupper, og dermed heller ikkje får meirutgifter. Departementet legg til grunn at ei eventuell lovendring vil bli innført som ein rett for elevar som skal starte på ungdomsskolen eit gitt år. Under den føresetnaden har departementet gjort eit kostnadsoverslag for den foreslåtte lovendringa til mellom om lag 12 mill. kroner og 20 mill. kroner for eitt trinn. Departementet strekar under at kostnadsoverslaget er foreløpig. Departementet vil vurdere saka og komme tilbake til Stortinget med ei tilråding i budsjettproposisjonen for 2020.

Offentleg finansierte buløysingar for elevar i vidaregåande opplæring

Vedtak nr. 108, vedtakspunkt 25, 5. desember 2016

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 108.25, 5. desember 2016, gjort i samband med behandlinga av statsbudsjettet for 2017, jf. Innst. 2 S (2016–2017) og Prop. 1 S (2016–2017):

«Stortinget ber regjeringen utrede behovet for og omfanget av offentlig finansierte boløsninger for elever i videregående opplæring, og eventuelt utrede alternative tiltak, herunder konsekvenser av å innlemme boliger for elever i videregående opplæring i Husbankens tilskuddsordning til studentboliger.»

Utdanningsdirektoratet har på oppdrag frå departementet kartlagt omfanget av offentleg finansierte buløysingar for elevar i vidaregåande opplæring. Kartlegginga syner at minst 1 600 elevar, som truleg utgjer noko over fem pst. av dei som bur utanfor foreldreheimen under skolegangen, er innlosjerte i ei offentleg finansierte buløysing. Til samanlikning bur om lag 15 pst. av studentane i høgre utdanning i offentleg finansierte studentbustader.

Det er store variasjonar mellom fylkeskommunane med omsyn til kor stor del av dei bortebuande elevane som er innlosjerte i offentleg finansierte bustader. Til dømes bur ein langt større del av dei bortebuande elevane i Finnmark i ei fylkeskommunal buløysing enn kva som er tilfellet i Sogn og Fjordane, sjølv om begge desse fylka har ein høg del bortebuande elevar.

På dei fleste skolestadene i landet er hybeltilbodet på den private utleigemarknaden godt nok til å skaffe dei som vil eller må bu utanfor foreldreheimen, ein stad å bu. Faktorar som skolestruktur, busetnadsmønster og tilbodet av private utleiagehyblar i nærleiken av skolen vil ha mykje å seie for behovet for elevbustader finansierte av fylkeskommunane.

Opplæringslova § 7-2 slår fast at fylkeskommunen skal hjelpe til med å skaffe losji for elevar som bur slik til at dei ikkje kan nytte dagleg skyss til skolen. Lova seier vidare at fylkeskommunen skal bygge elevheim dersom dette er nødvendig for å løyse utfordringa med å innlosjere bortebruarane. Det finansielle ansvaret for eventuell bygging av fleire elevbustader ligg dermed hos fylkeskommunane. Staten bidrar også finansielt til at bortebruarane skal ha gode vilkår for å gjennomføre vidaregåande opplæring gjennom bustipendordninga til Lånekassen.

Departementet vil halde fast ved gjeldande ansvarsdeling mellom stat og fylkeskommune der fylkeskommunen har ansvaret for å bygge elevbustadene der det er behov for det.

Departementet meiner at vedtaket med dette er følgt opp.

Folkehøgskole på Svalbard

Vedtak nr. 462, 21. februar 2017

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 462, 21. februar 2017, gjort i samband med behandlinga av Dokument 8:20 S (2016–2017) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Iselin Nybø, Trine Skei Grande og Pål Farstad om å utvide virkeområdet for folkehøgskoleloven til også å gjelde på Svalbard*, jf. Innst. 178 S (2016–2017):

«Stortinget ber regjeringen igangsette arbeidet med å foreslå endring i folkehøgskoleloven slik at det åpnes opp for å kunne drive folkehøgskole på Svalbard.»

Verkeområdet til folkehøgskolelova er utvida til også å gjelde på Svalbard, jf. Innst. 290 L (2017–2018) og Prop. 52 L (2017–2018). Departementet meiner at vedtaket med dette er følgt opp.

Rettleiing for nyutdanna nytilsette lærarar

Vedtak nr. 477, 23. februar 2017

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 477, 23. februar 2017, jf. Dokument 8:5 S (2016–2017) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken og Torgeir Knag Fylkesnes om opptakskrav til lærerutdanningen og nasjonal veiledningsordning* og Innst. 182 S (2016–2017):

«Stortinget ber regjeringen i samarbeid med partene utforme nasjonale rammer for en veiledningsordning for nyutdannede lærere som ivaretar at alle nytilsatte omfattes av ordningen, og som gir rom for lokal tilpasning.»

Departementet har i samarbeid med representantar for lærarar, barnehage- og skoleeigarar, skoleleiarar, pedagogstudentar og universitet og høgskolar komme fram til prinsipp og forplikningar for rettleiing av nyutdanna nytilsette lærarar i barnehage og skole. Dokumentet er ein del av dei nasjonale rammene og skal gjelde i tre år. Utdanningsdirektoratet har fått i oppdrag å utvikle dei andre delane av dei nasjonale rammene: ein skriftleg fagleg rettleiar og rammer for eit utdanningstilbod for rettleiarar. Departementet meiner at vedtaket er kvittert ut.

Barnehage og skole: Styrke trafikkkunnskapen

Vedtak nr. 505, 7. mars 2017

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 505, 7. mars 2017, jf. Meld. St. 40 (2015–2016) *Trafikksikkerhetsarbeidet – samordning og organisering* og Innst. 193 S (2016–2017):

«Stortinget ber regjeringen styrke kompetansen om trafikkkunnskap og trafikksikkerhet i barnehage og skole.»

Nasjonal transportplan inneholdt ei rekke tiltak der Utdanningsdirektoratet er samarbeidspart for blant anna Trygg Trafikk og foreldreutvala for barnehage og grunnsopplæring. Tiltaka i planen omfattar utarbeiding av støttemateriell og tilbod om kurs, nettverksmøte og anna oppfølging av tilsette i både barnehage og skole for å gi barn og unge god trafikkopplæring. Departementet vil gi Utdanningsdirektoratet eit særskild oppdrag i tildeingsbrevet for 2019 om å følge opp dei tiltaka i Nasjonal transportplan som gjeld barnehage og skole.

Regjeringa meiner at intensjonen i vedtak nr. 505, 7. mars 2017, er varetatt gjennom oppdraget til direktoratet, og legg til grunn at vedtaket er utkvittert.

Studentsamskipnader og fagskolar

Vedtak nr. 641, 2. mai 2017

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 641, 2. mai 2017, jf. Innst. 254 S (2016–2017) og Meld. St. 9 (2016–2017) *Fagfolk for fremtiden. Fagskoleutdanning*:

«Stortinget ber regjeringen foreslå en rett til tilknytning til samskipnad for alle fagskoler.»

Stortinget har våren 2018 vedtatt ny lov om høgre yrkesfagleg utdanning (fagskolelova), jf. Innst. 289 L (2017–2018) og Lovvedtak 56 (2017–2018). Med den nye lova har fagskolane fått rett til å knyte seg til ein studentsamskipnad. Den nye lova gjeld frå 1. juli 2018. Oppmodingsvedtaket er med dette følgt opp.

Medlemskap i studentsamskipnad for fagskolar

Vedtak nr. 642, 2. mai 2017

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 642, 2. mai 2017, jf. Innst. 254 S (2016–2017) og Meld. St. 9 (2016–2017) *Fagfolk for fremtiden. Fagskoleutdanning*:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med evalueringen av de kvalitetshevende tiltakene vurdere om fagskoler etter bestemte kriterier bør ha plikt til medlemskap i studentsamskipnad.»

Departementet vil følge opp vedtaket i samband med ei evaluering av dei kvalitetshevande tiltaka i Meld. St. 9 (2016–2017) *Fagfolk for fremtiden. Fagskoleutdanning*. Departementet vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte.

Evaluering av fagskolereforma

Vedtak nr. 643, 2. mai 2017

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 643, 2. mai 2017, jf. Innst. 254 S (2016–2017) og Meld. St. 9 (2016–2017) *Fagfolk for fremtiden. Fagskoleutdanning*:

«Stortinget ber regjeringen foreta en midtveis-evaluering av fagskolereformen etter 3 år og en full evaluering etter 5 år.»

Kunnskapsdepartementet tar sikte på å få gjennomført ei evaluering av tiltaka i Meld. St. 9 (2016–2017) *Fagfolk for fremtiden. Fagskoleutdanning*. Departementet vil komme tilbake til Stortinget på ein eigna måte.

Fri rettshjelp ved tilbakekall av statsborgarskap

Vedtak nr. 648, 9. mai 2017

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 648, 9. mai 2017, gjort i samband med behandlinga av Dokument 8:33 S (2016–2017) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Heikki Eidsvoll Holmås, Karin Andersen, Heidi Greni, Marit Arnstad, Kari Henriksen, Rasmus Hansson, Trine Skei Grande og André N. Skjelstad om domstolsbehandling ved tilbakekallelse av statsborgarskap*, jf. Innst. 269 S (2016–2017):

«Stortinget ber regjeringen legge frem forslag til lovendring om fri rettshjelp i saker om tilbakekall av statsborgarskap.»

Departementet vil sende eit lovforslag ut til høyring der det blir sett fram forslag om rett til fri rettshjelp utan behovsprøving og fritak for rettsgebyr i saker om tilbakekall av statsborgarskap. Oppmodingsvedtaket er under behandling, og regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på høveleg måte.

Tilbakekall av statsborgarskap

Vedtak nr. 649, 9. mai 2017

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 649, 9. mai 2017, gjort i samband med behandlinga av Dokument 8:33 S (2016–2017) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Heikki Eidsvoll Holmås, Karin Andersen, Heidi Greni, Marit Arnstad, Kari Henriksen, Rasmus Hansson, Trine Skei Grande og André N. Skjelstad om domstolsbehandling ved tilbakekallelse av statsborgarskap*, jf. Innst. 269 S (2016–2017):

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å endre statsborgerloven slik at tilbakekallelser av statsborgerskap etter statsborgerloven § 26 annet ledd skal skje ved dom.»

Departementet vil sende eit lovforslag ut til høyring der det blir sett fram eit forslag om endring i statsborgarlova som fastset at saker om tilbakekall av statsborgarskap skal behandlast av domstolen i førsteinstans. Oppmodingsvedtaket er under behandling, og regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på høveleg måte.

Tilbakekall av statsborgarskap for barn og barnebarn

Vedtak nr. 651, 9. mai 2017

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 651, 9. mai 2017, gjort i samband med behandlinga av Dokument 8:33 S (2016–2017) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Heikki Eidsvoll Holmås, Karin Andersen, Heidi Greni, Marit Arnstad, Kari Henriksen, Rasmus Hansson, Trine Skei Grande og André N. Skjelstad om domstolsbehandling ved tilbakekallelse av statsborgarskap*, jf. Innst. 269 S (2016–2017):

«Stortinget ber regjeringen foreslå nødvendige lovendringer for å presisere at barn og barnebarn ikke kan miste statsborgerskapet som følge av feil begått av foreldre eller besteforeldre. Eventuelle unntak og avgrensninger med hensyn til umyndige barn må utredes og vurderes nærmere i lovarbeidet.»

Departementet vil sende eit lovforslag ut til høyring der det blir sett fram forslag om at barn og barnebarn som hovudregel ikkje kan miste statsborgarskapet som følge av feil gjorde av foreldre eller besteforeldre. Oppmodingsvedtaket er under behandling, og regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på høveleg måte.

Tidsfrist for fylkesmannen i mobbesaker

Vedtak nr. 671, 22. mai 2017

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 671, 22. mai 2017, jf. Prop. 57 L (2016–2017) *Endringer i opplæringslova og friskolelova (skolemiljø)* og Innst. 302 L (2016–2017):

«Stortinget ber regjeringen utrede tidsfrister for Fylkesmannens behandling av meldinger og klager i mobbesaker med sikte på å innføre dette.»

Den nye handhevingsordninga for skolemiljø-saker har no verka i drygt eit år. Tal på melde saker til fylkesmannen viser at mange elevar og foreldre bruker ordninga. Omfanget av saker og kompleksiteten i sakene gjer at saksbehandlingstida kan bli lang i einskilde saker. Dette var bakgrunnen for at regjeringa i revidert nasjonalbudsjett for 2018 foreslo å styrke ordninga med 17 mill. kroner. Med vedtaket til Stortinget i saka blir det nytta totalt 34 mill. kroner på handhevingsordninga i 2018. Departementet er i gang med å følge opp oppmodingsvedtaket frå Stortinget. Ei utgreiing av behova for og innretninga av tidsfristar for saksbehandlinga blir gjort i tett kontakt med fylkesmennene og relevante brukargrupper. På bakgrunn av eit breitt utgreiingsgrunnlag vil departementet vurdere korleis reglar om saksbehandlingstid bør innrettast for å gi best effekt. Departementet tar sikte på å komme tilbake til Stortinget med resultata av utgreiinga i Prop. 1 S for 2020 eller i ein eigen lovproposisjon.

Statlege oppreisningsordningar og mobbing

Vedtak nr. 672, 22. mai 2017

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 672, 22. mai 2017, jf. Prop. 57 L (2016–2017) *Endringer i opplæringslova og friskolelova (skolemiljø)* og Innst. 302 L (2016–2017):

«Stortinget ber regjeringen foreta en gjennomgang av de statlige oppreisningsordningene med sikte på å innlemme en kompensasjons- og oppreisningsordning for elever som er påført skade eller læringstap som følge av mobbing.»

Departementet følger opp vedtaket gjennom å skaffe oversikt over andre statlege oppreisningsordningar som sikrar individ ein økonomisk kompensasjon for urett og tap dei har lidd fordi det offentlege ikkje har oppfylt pliktene sine. Det blir òg arbeidd med å greie ut ulike problemstillingar

og aktuelle tiltak knytte til ei oppreisingsordning for elevar som har lidd på grunn av mobbing. På bakgrunn av dette samla materialet vil departementet vurdere korleis ein best kan innrette ei oppreisingsordning for tap på grunn av mobbing i skolen. Departementet tar sikte på å komme tilbake til Stortinget med resultatane av utgreiinga i Prop. 1 S for 2020 eller i ein eigen lovproposisjon.

Barnehage: Etablering og utviding

Vedtak nr. 681, 23. mai 2017

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 681, 23. mai 2017, jf. Dokument 8:43 S (2016–2017) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Torgeir Knag Fylkesnes, Snorre Serigstad Valen og Kirsti Bergstø om profittfri barnehage* og Innst. 283 S (2016–2017):

«Stortinget ber regjeringa vurdere om barnehagens rett til etablering og utvidelse bør endres for å ivareta mangfoldet av aktører, og komme tilbake til Stortinget med dette på egnet måte.»

Regjeringa har sett i gang ein gjennomgang av regelverket for private barnehagar. I denne gjennomgangen vil regjeringa blant anna sjå på problemstillingar som gjeld private barnehagars rett til etablering, og korleis mangfaldet av aktørar kan bli tatt i vare på ein god måte. Regjeringa vil komme tilbake til vedtak nr. 681 overfor Stortinget på ein eigna måte.

Kontaktforum/kompetanseorgan for minoritetskvinner og æreskultur

Vedtak nr. 685, 23. mai 2017

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 685, 23. mai 2017, jf. Dokument 8:62 S (2016–2017) *Representantforslag frå stortingsrepresentantane Trine Skei Grande og Iselin Nybø om nye tiltak for å fremme likestilling* og Innst. 277 S (2016–2017):

«Stortinget ber regjeringa etablere et kontaktforum/kompetanseorgan for minoritetskvinner og æreskultur.»

I saldert budsjett 2018 er det løyvd 5 mill. kroner til Stiftelsen Født Fri. Det skal opprettast ei mentorordning for personar som blir utsette for negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og æresrelatert vald i tråd med tiltak 9 i handlingsplanen *Retten til å bestemme over eget liv – handlingsplan mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll*

(2017–2020). Regjeringa har også i 2018 gitt tilskott til frivillige organisasjonar som arbeider haldningsskapande og førebyggjande mot tvangsekteskap, kjønnslemlesting og mot negativ sosial kontroll. Mange av desse organisasjonane fungerer som kontaktforum og kompetanseorgan for ulike grupperingar. Departementet meiner oppmodingsvedtaket er følgt opp.

Spesialundervisning i friskolar

Vedtak nr. 771, 7. juni 2017

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 771, 7. juni 2017, gjort i samband med behandlinga av Prop. 78 L (2016–2017) *Endringer i friskolelova, voksenopplæringsloven og folkehøgskoleloven (dekning av utgifter til spesialundervisning i friskoler m.m.)*, jf. Innst. 367 L (2016–2017):

«Stortinget ber regjeringa utrede grunnlaget for tildeling av ressurser til friskolar for spesialundervisning, samt ansvarsdeling mellom heimkommune og den enkelte friskole for å sikre en reell likebehandling av elevar.»

Friskolelova § 3-6 regulerer spesialundervisning og pedagogisk-psykologisk teneste for elevar i friskolar. Av lova går det mellom anna fram at heimkommunen eller heimfylket til eleven skal sørge for at det blir utarbeidd sakkunnige vurderingar og gjort vedtak om spesialundervisning. Heimkommunen eller heimfylket til eleven skal dekke utgiftene til spesialundervisning i friskolar på lik linje med i offentlege skolar.

Kravet om at kommunar og fylkeskommunar skal behandle friskolar og offentlege skolar likt når det gjeld å dekke utgifter til spesialundervisning, kom inn i lova med verknad frå 1. august 2017, jf. Innst. 367 L (2016–2017) og Prop. 78 L (2016–2017). Utrekning av utgiftene må vere relatert til talet på elevar med spesialundervisning. Det er ikkje lov å nytte tilskottsmodellar som berre tar utgangspunkt i det totale elevtalet ved ein friskole.

Departementet har greidd ut grunnlaget for tildeling av ressursar til friskolar for spesialundervisning, og ansvarsdelinga mellom heimkommune og den einskilde friskole for å sikre lik behandling av elevar. Siktemålet med utgreiinga har vore å finne ut om reguleringa og finansieringa kan gjerast på ein måte som i større grad enn dagens ordning sikrar ei rett dekning av dei utgiftene friskolane har til spesialundervisning, sikrar lik behandling av elevar i friskolar og offentlege skolar, og motverkar uheldige insentivverknader.

Tilskottssatsane til friskolane blir rekna ut på grunnlag av rekneskapstal som kommunar og fylkeskommunar har rapportert inn i KOSTRA. Utgifter til spesialundervisning blir i dag trekte ut av dette tilskottsgrunnlaget.

Eit alternativ som er vurdert, er å innlemme utgiftene til spesialundervisning i tilskottsgrunnlaget, slik at satsane til friskolane dekker utgifter til spesialundervisning. Ettersom kommunane i dag får eit rammetilskott som skal dekke utgifter til spesialundervisning for alle elevar i kommunen, ville dette alternativet krevje eit trekk i rammetilskottet. Departementet har vurdert ulike modellar for å innlemme utgiftene til spesialundervisning i det statlege tilskottet. Utrekningane viser at ingen av modellane blir tilstrekkeleg treffsikre, og dei vil ikkje nødvendigvis gi dei skolane som har elevar som får spesialundervisning, det tilskottet dei treng for å dekke utgiftene. Etter departementets vurdering er derfor ikkje dette ein god modell for tildeling av ressursar.

Eit anna alternativ er å fastsette satsar for refusjon mellom kommunar og friskolar. Ei ulempe ved dette alternativet er at det vil vere vanskeleg å berekne kor høge satsane bør vere, og det vil dermed vere ein risiko både for at kommunen må betale for mykje, og for at friskolen får for lite. Eit slikt alternativ vil føre til ei uheldig forskjellsbehandling mellom offentlege og private skolar. Departementet ønsker derfor ikkje å gå vidare med dette alternativet.

Eit tredje mogleg alternativ kan vere å lovfeste eit krav om likeverdig behandling, liknande det som finst for tildeling av tilskott til private barnehagar. Til forskjell frå barnehagesektoren vil eit eventuelt likeverdsprisipp her berre kunne legast til grunn for berekning av satsar for spesialundervisning, ikkje for alt tilskottet til friskolar. Kravet om likeverdig behandling inneber at friskolane skal få like mykje midlar som kommunen sjølv bruker til ei tilsvarande oppgåve. Eit slikt krav føreset at det vil vere mogleg å identifisere relevante utgiftspostar for spesialundervisning i budsjetta og rekneskapane til kommunane. Departementet ser at det vil vere krevjande å finne rett grunnlag for berekning av satsar, men òg krevjande for myndighetene å overprøve berekningane. Departementet vurderer ikkje dette som ei god løysing.

Det er departementets vurdering at dagens ordning bør førast vidare. Dei alternative modellane har vesentlege ulemper. Kravet om at kommunar og fylkeskommunar skal behandle friskolar og offentlege skolar likt når det gjeld å dekke utgifter til spesialundervisning, tok først til å

gjelde hausten 2017. Det same gjeld kravet om at utrekninga av ressursane til spesialundervisning må vere basert på talet på elevar som får spesialundervisning. Ein bør sjå effekten av dei nye føresegnene før ein eventuelt vurderer andre tiltak. Departementet meiner at vedtaket med dette er følgt opp.

Rekruttering til lærarutdanningane

Vedtak nr. 772, 7. juni 2017

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 772, 7. juni 2017, jf. Dokument 8:96 S (2016–2017) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Iselin Nybø, Trine Skei Grande og Sveinung Rotevatn om Lærerloftet 2.0* og Innst. 375 S (2016–2017):

«Stortinget ber regjeringen vurdere å starte en nasjonal rekrutteringskampanje for å rekruttere de riktige kandidatene som både kan bli gode lærere, trives med å arbeide med barn og unge og har forutsetninger og interesse for å bli gode lærere i skolen.»

Regjeringa arbeider med å sikre rekrutteringa til læraryrket og lærarutdanningane, blant anna gjennom oppfølginga av strategien *Lærarutdanning 2025*. Som regjeringa viste til i Prop. 1 S (2017–2018) frå Kunnskapsdepartementet, er det skoleeigarane og lærarutdanningsinstitusjonane som har hovudansvaret for å sikre god rekruttering til lærarutdanningane og til læraryrket. Nye tiltak skal derfor bli utvikla i samarbeid med det nyoppretta Nasjonalt forum for lærerutdanning og profesjonsutvikling (NFLP).

Blant tiltaka som er innførte, er sletting av studielån for dei som tek lærarutdanning, middel til tiltak for rekruttering og kvalifisering, primært retta mot 1.–7. trinn i skolen, og middel til piloting av ordningar for å kvalifisere tilsette i skolen som manglar formelle kvalifikasjonar.

Departementet har vurdert ein nasjonal rekrutteringskampanje, men har konkludert med at dette ikkje er hensiktsmessig. I vurderinga har departementet lagt vekt på at framfor å starte ein generell nasjonal rekrutteringskampanje, er det betre å føre vidare tiltak som har vist seg å ha god effekt. I tillegg kan det eventuelt komme nye, målretta tiltak gjennom arbeidet i NFLP.

Av søkertala kan det sjå ut til at tiltaka byrjar å få effekt: I 2018 er talet på førstevalssøkarar til grunnskolelærarutdanninga dei høgste vi har sett. Til lektorutdanninga har det heile tida vore ei jamn, positiv utvikling i talet på søkarar. Rekrutte-

ringa til barnehagelærerutdanninga er òg god. Regjeringa satsar stort på vidareutdanning av lærarar og på lærarspesialistordninga for å sikre moglegheita for faglege karrierevegar og for vidareutvikling for dei som allereie er i læraryrket.

Departementet meiner at vedtaket er kvittert ut.

Rekruttering til læraryrket

Vedtak nr. 773, 7. juni 2017

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 773, 7. juni 2017, jf. Dokument 8:96 S (2016–2017) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Iselin Nybø, Trine Skei Grande og Sveinung Rotevatn om Lærerloftet 2.0* og Innst. 375 S (2016–2017):

«Stortinget ber regjeringen legge fram tiltak for økt rekruttering til læreryrket, inkludert gjennomføringsmål for kvalifiseringsstipend, tiltak for å rekruttere flere lærere fra andre yrker, for å beholde lærere som er i skolen i dag og for å rekruttere lærerutdannede i andre yrker tilbake til arbeid i skolen.»

Regjeringa viser til omtalen av tiltak for lærarrekruitering under vedtak nr. 772, 7. juni 2017 ovanfor. Når det gjeld kvalifiseringsstipend for tilsette i undervisningsstillingar som manglar lærarutdanning, er det bestemt at det skal bli fastsett måltal framover, og Utdanningsdirektoratet er i gang med ei vurdering av dette. Direktoratet er også i gang med utvikling av tiltaket for betre tilpassing til behov og målgruppe.

Regjeringa meiner at vedtaket er kvittert ut.

Vern av lærartittelen

Vedtak nr. 774, 7. juni 2017

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 774, 7. juni 2017, jf. Dokument 8:96 S (2016–2017) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Iselin Nybø, Trine Skei Grande og Sveinung Rotevatn om Lærerloftet 2.0* og Innst. 375 S (2016–2017):

«Stortinget ber regjeringen utrede om det er behov for å beskytte lærertittelen.»

Regjeringa meiner det framleis er behov for eit lærarloft og vil blant anna vurdere ei sertifiseringsordning for lærarar og mogleg vern av lærartittelen i løpet av perioden. Departementet viser også til merknaden frå Stortinget i Innst. 275 S (2017–2018) om korleis ein strengare kan regulere bruken av undervisningspersonale som ikkje

oppfyller tilsettingsvilkåra i opplæringslova, og andre tiltak for å auke statusen til læraryrket. Departementet vil sjå nærare på spørsmålet om å verne lærartittelen og dei andre tiltaka og komme tilbake til Stortinget på ein eigna måte.

Overføring av oppgaver fra IMDi til fylkeskommunene, regionreform

Vedtak nr. 842, 8. juni 2017

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 842, 8. juni 2017, gjort i samband med behandlinga av Prop. 84 (2016–2017), jf. Innst. 385 S (2016–2017).

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan som konkretiserer hvilke oppgaver som kan overføres fra IMDi til de nye fylkeskommunene.»

Departementet viser til regjeringa sitt arbeid med regionreforma, som er omtalt i meldinga som blir lagd fram før 19. oktober, jf. Innst. 393 S (2017–2018) og oppmodingsvedtak nr. 930. Departementet reknar oppmodingsvedtaket for følgt opp.

Overføring av oppgaver fra IMDi til fylkeskommunene, regionreform.

Vedtak nr. 843, 8. juni 2017

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 843, 8. juni 2017, gjort i samband med behandlinga av Prop. 84 (2016–2017), jf. Innst. 385 S (2016–2017).

«Stortinget ber regjeringen vurdere nærmere hvilke oppgaver som kan overføres fra IMDi til de nye fylkeskommunene.»

Departementet viser til regjeringa sitt arbeid med regionreforma, som er omtalt i meldinga som blir lagd fram før 19. oktober, jf. Innst. 393 S (2017–2018). Departementet reknar oppmodingsvedtaket for følgt opp.

Melding om kulturskole

Vedtak nr. 897, 13. juni 2017

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 897, 13. juni 2017, jf. Dokument 8:112 S (2016–2017) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Geir Sigbjørn Toskedal, Line Henriette Hjemdal, Geir Jørgen Bekkevold og Anders Tyvand om en stortingsmelding om en styrket kulturskole for fremtiden* og Innst. 448 S (2016–2017):

«Stortinget ber regjeringen legge fram en egen stortingsmelding om en styrket kulturskole for framtiden.»

Departementet viser til omtale i Prop. 1 S (2017–2018) om at det er gitt eit oppdrag til Utdanningsdirektoratet om å levere eit kunnskapsgrunnlag om kulturskolane innan september 2019. Dette skal inngå i arbeidet med ei varsla melding om barne- og ungdomskultur som Kulturdepartementet har ansvaret for, jf. punkt om ei slik melding i regjeringsplattforma. Kunnskapsdepartementet vil samarbeide med Kulturdepartementet i arbeidet med meldinga. Dette vil gi ei grundig behandling av kulturskolen samtidig som det kan legge eit betre grunnlag for samanhengen mellom dei ulike satsingane innanfor kulturskolen og barne- og ungdomskulturfeltet. Departementet legg til grunn at det ikkje er behov for ei eiga melding om kulturskolane når temaet vil inngå i meldinga om barne- og ungdomskultur, og at vedtak nr. 897 dermed er utkvittert.

Lærarar med fordjuping i spesialpedagogikk

Vedtak nr. 900, 13. juni 2017

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 900, 13. juni 2017, jf. Dokument 8:132 S (2016–2017) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken og Karin Andersen om styrket spesialpedagogisk oppfølging i en inkluderende skole* og Innst. 446 S (2016–2017):

«Stortinget ber regjeringen i samråd med sektoren se til at alle skoler skal ha tilgang på lærere med fordypning innen spesialpedagogikk.»

Regjeringa vil vurdere å innføre krav om at skolane på barnetrinnet skal ha tilstrekkeleg tilgjengelege ressursar med fagleg fordjuping i spesialpedagogikk, jf. regjeringsplattforma og Meld. St. 21 (2016–2017) *Lærelyst – tidlig innsats og kvalitet i skolen*. Ei spørjing til Skole-Noreg våren 2017 viser at dei fleste skolane har lærarar med 30 eller 60 studiepoeng i spesialpedagogikk. Utdanningsdirektoratet har fått i oppdrag å utvikle nye tilbod om vidareutdanning for lærarar i spesialpedagogikk med oppstart hausten 2019. Direktoratet startar òg arbeidet med å utvikle eit utdanningstilbod for lærarspesialist i spesialpedagogikk som skal sjåast i samheng med utviklinga av vidareutdanningstilbodet i spesialpedagogikk. Meir omtale av dette vil inngå i ei melding til Stortinget om tidleg innsats og inkluderande fellesskap

hausten 2019. Regjeringa vil komme tilbake til vedtak nr. 900, 13. juni 2017 overfor Stortinget på ein eigna måte.

Rett til spesialundervisning av fagpersonar

Vedtak nr. 901, 13. juni 2017

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 901, 13. juni 2017, jf. Dokument 8:132 S (2016–2017) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken og Karin Andersen om styrket spesialpedagogisk oppfølging i en inkluderende skole* og Innst. 446 S (2016–2017):

«Stortinget ber regjeringen sikre at alle elever med behov for spesialundervisning får rett til opplæring av fagpersoner med godkjent relevant utdanning.»

Ekspertgruppa for barn og unge med behov for særskild tilrettelegging (Nordahl-gruppa) kom med rapporten sin *Inkluderende fellesskap for barn og unge* til Kunnskapsdepartementet våren 2018. I forslaget sitt til eit heilskapleg pedagogisk system legg ekspertgruppa til grunn at alle barn og elevar med behov for særskild tilrettelegging skal møte lærarar med relevant og formell pedagogisk kompetanse. Rapporten har vore ute til brei høyring. Regjeringa vil gjere ei grundig vurdering av forslaga til ekspertgruppa og vurdere korleis ein kan sikre at alle barn og elevar med behov for spesialpedagogiske tiltak kan få eit tilpassa tilbod av fagpersonar med relevant kompetanse. Meir omtale av dette vil inngå i stortingsmeldinga om tidleg innsats og inkluderande fellesskap i barnehage og skole som regjeringa vil legge fram hausten 2019. Regjeringa vil komme tilbake til vedtak nr. 901, 13. juni 2017 overfor Stortinget på ein eigna måte.

Spesialundervisning og lærarkompetanse

Vedtak nr. 903, 13. juni 2017

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 903, 13. juni 2017, jf. Dokument 8:132 S (2016–2017) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken og Karin Andersen om styrket spesialpedagogisk oppfølging i en inkluderende skole* og Innst. 446 S (2016–2017):

«Stortinget ber regjeringen legge fram en plan for at alle elever med behov for spesialundervisning får opplæring av fagpersoner med pedagogisk eller spesialpedagogisk kompetanse.»

Ekspertgruppa for barn og unge med behov for særskild tilrettelegging (Nordahl-gruppa) kom med rapporten sin *Inkluderende fellesskap for barn og unge* til Kunnskapsdepartementet våren 2018. I forslaget sitt til eit heilskapleg pedagogisk system legg ekspertgruppa til grunn at alle barn og elevar med behov for særskild tilrettelegging skal møte lærarar med relevant og formell pedagogisk kompetanse. Rapporten har vore ute til brei høyring. Regjeringa vil gjere ei grundig vurdering av forslaga til ekspertgruppa og vurdere korleis ein kan sikre at alle barn og elevar med behov for spesialpedagogiske tiltak kan få eit tilpassa tilbod av fagpersonar med relevant kompetanse. Meir omtale av dette vil inngå i stortingsmeldinga om tidleg innsats og inkluderande fellesskap i barnehage og skole som regjeringa vil legge fram hausten 2019. Regjeringa vil komme tilbake til vedtak nr. 903, 13. juni 2017 overfor Stortinget på ein eigna måte.

Tilskott for flykningar med nedsatt funksjonsevne og/eller atferdsvansker

Vedtak nr. 1113, 21. juni 2017

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 1113, 21. juni 2017, gjort i samband med behandlinga av Prop. 129 S (2016–2017) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2017*, jf. Innst. 401 S (2016–2017):

«Stortinget ber regjeringa vurdere å endre tilskuddsordninga for flykningar med nedsatt funksjonsevne og eller atferdsvansker fra å ha en varighet på inntil fem år til å bli en ikke tidsbestemt ordning.»

Departementet har vurdert endring av tilskottet, slik det er foreslått i oppmodingsvedtak frå Stortinget. Tilskottet blei oppretta som eit tillegg til det ordinære integreringstilskottet for å bidra til rask busetting av flykningar med nedsett funksjonsevne eller atferdsvanskar. Flykningar som får opphald i Noreg og blir busett i ein kommune er innbyggjarar på lik linje med alle andre. Alle statlege særtilskott knytt til arbeidet kommunane gjer med busetting og integrering av flykningar er tidsavgrensa. Perioden for det generelle integreringstilskottet er på fem år. Departementet meiner det ikkje er hensiktsmessig å oppretthalde særtilskott for denne enkeltgruppa ut over perioden for integreringstilskottet. Fem år etter busetting vil mange av flykningane ha ei butid i Noreg

på sju år, og dei kan søke om å bli norske statsborgarar. Det vil vere lite hensiktsmessig å skilje mellom norske borgarar med og utan fluktbakgrunn. Kommunane vil kunne få tilskot til særleg ressurskrevjande helse- og omsorgstenester også til personar med fluktbakgrunn. Departementet si vurdering er at ordninga ikkje bør endrast. Departementet reknar oppmodingsvedtaket som følgt opp.

Lærarnorm

Vedtak nr. 60, 4. desember 2017

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 60, 4. desember 2017, jf. Prop. 1 S (2017–2018) og Innst. 2 S (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringa innføre en norm for lærertetthet på skolenivå. Målet er at det høsten 2018 skal være 1 lærer per 16 elever i 1.–4. klasse og 1 lærer per 21 elever i 5.–10. klasse, fra høsten 2019 er målet at det skal være 1 lærer per 15 elever i 1.–4. klasse og 1 lærer per 20 elever i 5.–10. klasse. Normen skal evalueres underveis og sees i sammenheng med tiltak for å rekruttere et tilstrekkelig antall kvalifiserte lærere. Dagens lærerutdanning, herunder gjeldende opptakskrav, og regjeringens kompetansekrav skal legges til grunn. Det foretas en kvalitetssikring av kostnader knyttet opp til oppdaterte GSI-tall på skolenivå, slik at ingen kommuner skal tape på innføringen av normen. En justering av de samlede kostnadene legges inn i regjeringens forslag til revidert nasjonalbudsjett for 2018. Videre skal det utredes hvordan innfasingen av en norm kan gjennomføres uten fare for forsterket lærermangel i deler av landet.»

Regjeringa legg til grunn at vedtaket er oppfylt, og viser til følgande:

Frå hausten 2018 er det innført ei norm for lærartettleik på skolenivå for 1.–10. trinn. I skoleåret 2018–19 skal gruppestorleik 2 (det vil seie forholdstalet mellom lærarar og elevar i ordinær undervisning) vere maksimalt 16 elevar på 1.–4. trinn, maksimalt 21 elevar på 5.–7. trinn og maksimalt 21 elevar på 8.–10. trinn. Frå hausten 2019 skal gruppestorleik 2 vere 15 elevar på 1.–4. trinn, 20 elevar på 5.–7. trinn og 20 elevar på 8.–10. trinn. Norma gjeld på kvart hovudtrinn på skolenivå. I revidert nasjonalbudsjett for 2018 seier regjeringa følgande, jf. Prop. 85 S (2017–2018) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2018*:

«Delkostnadsnøkkelen for grunnskole revideres for å ta høyde for de nye forskriftene om lærertetthet. Bevilgningen til lærernormen innlemmes i rammetilskuddet til kommunene, og fordeles etter ordinære kriterier i inntekts-systemet når ny kostnadsnøkkel foreligger, etter planen i 2020. Frem til innlemming i rammetilskuddet gis kompensasjonen til kommunesektoren for innføring av lærernormen som et øremerket tilskudd. Over tid vil det vere større fleksibilitet til å flytte årsverk mellom hovedtrinn og mellom skolar for å oppfylle krava. En konsekvens av lærernormen er at enkelte skolar vil behøve flere lærere på et eller flere hovedtrinn. Dette vil skolene og kommunene kunne løse enten gjennom nyansettelse eller ved å flytte lærerårsverk mellom hovedtrinn innad på en enkelt skole eller mellom skolar innad i hver enkelt kommune. Høsten 2018 er det bevilget 200 mill. kroner utover det eksisterende tilskuddet til økt lærertetthet på 1.–4. trinn for innføringen av lærernormen. Samlet bevilgning høsten 2018 er 700 mill. kroner. Det legges til grunn for beregningen at kommunene har brukt det øremerkede tilskuddet som ble bevilget i perioden 2015–2018 til flere lærerårsverk. I beregningen benyttes derfor GSI-tall fra skoleåret 2014–2015 for 1.–4. trinn, dvs. årsverkstall fra før innføringen av det øremerkede tilskuddet til økt lærertetthet på 1.–4. trinn, og GSI-tall fra skoleåret 2017–2018 for 5.–10. trinn.»

Stortinget hadde ikkje merknader til forslaget, jf. Innst. 400 S (2017–2018), og regjeringa meiner derfor at vedtaket er utkvittert.

Kortkurs ved folkehøgskolar

Vedtak nr. 62, 4. desember 2017

Departementet viser til oppmødingsvedtak nr. 62, 4. desember 2017, gjort i samband med behandlinga av Prop. 1 S (2017–2018), jf. Innst. 2 S (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringa gå i dialog med folkehøgskolene med sikte på å finne en modell for å fase ut tilskudd til kortkurs der grunnbevilgningen i så fall må økes tilsvarende.»

Departementet er i dialog med Folkehøgskolerådet om saka, og vil komme tilbake til Stortinget i samband med Revidert nasjonalbudsjett 2019.

Fleire skolebibliotekarar

Vedtak nr. 68, 4. desember 2017

Departementet viser til oppmødingsvedtak nr. 68, 4. desember 2017, jf. Prop. 1 S (2017–2018) og Innst. 2 S (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringa vurdere en ordning med kompetansetilskudd for å stimulere til ansettelse av flere skolebibliotekarar, etter modell fra Sverige.»

I statsbudsjettet for 2018 blei løyvinga til lesestimulering auka med 14 mill. kroner til totalt 17,5 mill. kroner, jf. Prop. 1 S (2017–2018) og Innst. 12 S (2017–2018). Formålet er å styrke arbeidet med lesestimulering, og Utdanningsdirektoratet fekk i oppdrag å lage kriterium og utlyse midlane våren 2018. Oppdraget omfatta å vurdere evalueringresultata frå Sverige i utforminga av ordninga. Kommunane kan søke om midlar til prosjekt som har som mål å utvikle skolebiblioteket/folkebiblioteket, og midlane skal gå til personalressursar eller kompetanseutvikling for å legge til rette for lesestimulering i regi av skolebiblioteket eller folkebiblioteket der det blir brukt som skolebibliotek. Departementet legg til grunn at det vil bli løyvd midlar til ordninga i perioden 2018–21, og at tiltaket blir evaluert for å sjå om styrkinga har gitt elevane betre tilgang til skolebiblioteket. Departementet meiner at vedtaket er kvittert ut.

Sikre elevar på 1.-10. trinn minst éin time fysisk aktivitet kvar dag

Vedtak nr. 106, 7. desember 2017

Departementet viser til oppmødingsvedtak nr. 106, 7. desember 2017, gjort i samband med behandlinga av Dokument 8:8 S (2017–2018) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjersti Toppe, Marit Arnstad, Åslaug Sem-Jacobsen og Marit Knutsdatter Strand om å innføre en ordning som sikrer elever på 1.–10. trinn minst én time fysisk aktivitet hver dag*, jf. Innst. 51 S (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringa fremme sak for Stortinget om en ordning som sikrer elever på 1.–10. trinn minst én time fysisk aktivitet hver dag innenfor dagens timeantall.»

Fysisk aktivitet er viktig for barn og unge, både frå eit helseperspektiv og eit utdanningsperspektiv. Departementet strekar under at skolar og lærarane i dag står fritt til å ta i bruk fysisk

aktivitet som ein del av undervisninga og skolekvardagen. Verken læreplanane eller kompetansemåla legg i seg sjølve hindringar for dette. Det må likevel skje innanfor rammene av det fastsette timetalet til dei respektive faga, og må ikkje få negative konsekvensar for det faglege læringsutbyttet. Det finst fleire døme på kommunar og skolar som prioriterer fysisk aktivitet som ein sentral del av skolekvardagen, men det ligg så langt ikkje føre ei samla evaluering av dette. Det er ein av grunnane til at Kunnskapsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet samarbeider om eit forskingsprosjekt som skal gi oss kunnskap om tenleg bruk av fysisk aktivitet på ungdomstrinnet. Forskinga skal blant anna gi kunnskap om korleis vi best treff denne elevgruppa, som både er mindre fysisk aktive enn dei yngre elevane og har lengre skoledagar.

I skolen er all regulert tid satt av til opplæring i fag, og all opplæring i fag skal vere etter læreplanane. Fag- og timefordelinga slår fast at elevane har rett til eit samla minstetimetale i faga. Tid til friminutt, matpauser og liknande blir bestemt lokalt. Alle elevar har i gjennomsnitt 70 timer kroppsøving kvart år. Elevar på 5.–7. trinn skal dessutan jamnleg ha fysisk aktivitet utenom kroppsøvingfaget, jf. forskrift til opplæringslova § 1-1a. Til saman skal dette utgjere 76 timer innanfor desse trinna. Skolane skal sette av eigne timar til denne aktiviteten i tillegg til dei timetala som er sette for faga, men det følger ikkje med ein læreplan med kompetansemål for desse timene.

Departementet tolker ordlyden «innenfor dagens timetale» slik at fysisk aktivitet skal integrerast i opplæringa i skolefaga. Det vil i realiteten innebere eit statleg påbod som set grenser for skolane og lærarane sine metodeval for å nå kompetansemåla i ein stor del av undervisninga. Det er svært viktig at skolane og lærarane har ansvar og fridom til å velge metoder i undervisninga som eignar seg og som er tilpassa behova elevane har og lokale føresetnader. Tilpassa opplæring er ein sentral del av lærarpraksisen. Tilpassa opplæring krev kunnskap om korleis elevar lærer og kva dei kan frå før, og tett oppfølging av kvar einskild elev er ein føresetnad. Eit krav om at fysisk aktivitet skal brukast som metode gjer at lærarane ikkje får det pedagogiske handlingsrommet dei treng til å tilpasse læringsaktivitetane til behova den einskilde eleven har. Dersom fysisk aktivitet blir brukt som metode uavhengig av om det er tenleg eller ikkje, kan det få utilsikta konsekvensar, som mindre motivasjon og læring. Det er heller ikkje gitt at eit rigid nasjonalt pålegg om fysisk aktivitet i skolen gir betre fysisk og psykisk helse i befolkninga.

Det vil vere eit svært stort inngrep i den praksisen som går føre seg i skolen og i klasserommet å kreve at alle skolar, på alle trinn i opplæringsløpet, skal ha 60 minutt fysisk aktivitet kvar einaste dag innanfor dei ordinære timane. Departementet meiner at vedtaket slik det ligg føre er krevjande med omsyn til lærarane si profesjonsutøving, og også med omsyn til det myndet skolane og kommunane har til å organisere skolekvardagen og undervisninga innanfor rammene av regelverket, medrekna læreplanverket, og tilpasse organiseringa til lokale tilhøve.

Det er brei einigheit om at skolen skal vere eit profesjonsfagleg fellesskap der lærarar, leiarar og andre tilsette vidareutviklar praksisen sin, jamfør *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen*. I samband med behandlinga av Meld. St. 28 (2016–2017) fatta Stortinget dette vedtaket:

«Stortinget ber regjeringen sikre at det er lærernes ansvar og faglige skjønn som skal avgjøre hvilke metoder og virkemidler som skal tas i bruk i undervisningen for å nå kompetansemål og oppfylle skolens generelle samfunnsmandat».

Vedtaket ligg til grunn for den fornyinga av faga som held på, og det ligg også til grunn for dei overordna styringspremissa for skolen.

I tillegg vil departementet vise til oppmodingsvedtaka nr. 883, 884, 885 og 886, 11. juni 2018, som Stortinget gjorde i samband med behandlinga av representantforslaget om tillit i skolen, jf. Dok 8:194 S (2017–2018) og Innst. 378 S (2017–2018). Her står det blant anna at Stortinget ber regjeringa sørge for å ta i vare det profesjonelle handlingsrommet for lærarprofesjonen i arbeidet med fagfornyinga og revideringa av opplæringslova, dette i tråd med *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen*. Departementet meiner at vedtaket om fysisk aktivitet høver dårleg med desse oppmodingsvedtaka.

Ei forskriftsfesting av ei ny obligatorisk ordning med fysisk aktivitet for heile grunnskolen vil kreve at forskrifta gir rom for fleksibilitet og ikkje rammer den pedagogiske handlefridomen som må til for å kunne oppfylle kompetansemåla i læreplanverket. Det kan berre vere tillatt å bruke obligatoriske timar til fag til fysisk aktivitet så langt dette kan gjennomførast utan negative konsekvensar for måloppnåinga i det aktuelle faget. Ei eventuell obligatorisk ordning med fysisk aktivitet bør opne for at dei allereie pålagde timane til kroppsøving og fysisk aktivitet kan reknast med. Vidare bør ei eventuell ordning ikkje pålegge skolane å

ha 60 minutt fysisk aktivitet kvar einaste dag. Eit slik pålegg kan gjere det vanskeleg for skolane å prioritere heldagsopplegg, som for eksempel aktivitets- og friluftsdagar.

Sjølv med dei tilpassingane som er gjort greie for, meiner departementet at ei regulering vil ha klare negative sider, som kan sette både skolen og lærarane i ein vanskeleg situasjon. Departementet meiner at rettsleg bindande detaljstyring av bruk av fysisk aktivitet, utan økonomiske løyvinger, kompetanseheving eller auka tidsramme, er uheldig og vil kunne ha negative konsekvensar for læringa og trivselen til elevane.

Slik det kjem fram i stortingsvedtaket, skal kravet om fysisk aktivitet gjennomførast «innenfor dagens timetall». Ein følgje av dette er at skolane ikkje blir kompenserte økonomisk for alle ressursane og all tida som blir brukt til dette, slik dei for eksempel blei da fysisk aktivitet blei innført på 5.–7. trinn. Same korleis skolane vel å oppfylle eit slikt krav, vil det kreve mykje ressursar å legge til rette for, skaffe kompetanse og leie aktivitet på ti skoletrinn i 60 minutt kvar einaste dag. Ressursbruken kan bli illustrert ved å ta utgangspunkt i dei ressursane som i dag går til fysisk aktivitet på 5.–7. trinn:

Med utgangspunkt i tal for skoleåret 2016–2017 er kostnaden ved éin veketime aktivitetstilbod med lærarløn utan for- og etterarbeid på eitt av trinna på barnetrinnet rekna til om lag 95 mill. kroner i heilårseffekt. Dersom det også skulle kompenseras for for- og etterarbeid, vil kostnaden vere om lag 215 mill. kroner i heilårseffekt.

For ungdomstrinnet vil éin veketime utan for- og etterarbeid på eitt av trinna ha ein kostnad på om lag 85 mill. kroner i heilårseffekt. Dersom det skal kompenseras for for- og etterarbeid, vil kostnaden vere om lag 215 mill. kroner i heilårseffekt.

Dersom vi skulle lagt til éin time fysisk aktivitet/kroppsøving kvar dag på barnetrinnet, vil det utgjere 35 veketimar totalt (5 timar i veka per trinn for 7 trinn). Frårekna dagens veketimar til kroppsøving og fysisk aktivitet (14,5), svarar det til 20,5 nye veketimar. På ungdomstrinnet vil éin time fysisk aktivitet kvar dag utgjere 15 veketimar totalt (5 timar i veka per trinn for 3 trinn). Frårekna dagens veketimar til kroppsøving (6), svarar det til 9 nye veketimar.

Den samla kostnaden utan for- og etterarbeid er om lag 2,7 mrd. kroner i heilårseffekt. Med for- og etterarbeid er kostnaden om lag 6,3 mrd. kroner i heilårseffekt. Desse overslagane tar ikkje høgde for dei nye krava til lærartettleik i grunn-

skolen. Innføringa av ei slik plikt vil pålegge skolane ei arbeidsmengd som svarar til ein verdi på minst 2,7 milliardar kroner, utan at dei blir kompenserte for noko.

På denne bakgrunnen vil departementet ikkje tilrå at det blir innført ei ny obligatorisk ordning i skolen med fysisk aktivitet. Departementet tilrå at det framover heller blir satsa på frivillige tiltak, erfaringsspreiing, dokumentasjon og forsvarleg evaluering av det som skjer ute i skolen. Her viser vi for øvrig til at Nasjonalt senter for mat, helse og fysisk aktivitet har fått i oppdrag å samle og systematisere erfaringar slik at desse blir tilgjengelege for heile skole-Noreg. Dersom det kan dokumenterast gode effektar av denne type tiltak som klart er større enn eventuelle negative effektar, er det all grunn til å tru at slike tiltak vil bli meir og meir vanlege. I denne samanhengen vil det også vere mogleg å satse på statlege stimulerings tiltak. Departementet meiner elles at det er viktig å vurdere andre sider ved skolekvardagen til elevane som gjer at det bli unødig lite fysisk aktivitet, for eksempel i friminutta. Om kort tid vil departementet motta resultatane frå effektforskningsprosjektet med fysisk aktivitet på ungdomstrinnet. Det vil i den samanhengen vere naturleg å vurdere nye tiltak for auka fysisk aktivitet i skolen.

Nasjonal ordning for digitale læremiddel

Vedtak nr. 350, 18. desember 2017

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 350, 18. desember 2017, gjort i samband med behandlinga av Prop. 1 S (2017–2018), jf. Innst. 16 S (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringa komme tilbake til Stortinget med en sak i revidert nasjonalbudsjett for 2018 med en modell for hvordan en nasjonal ordning for digitale læremidler kan innrettes, og på hvilken post midlene skal plasseres.»

Departementet viser til brei omtale av satsinga Den teknologiske skolesekken og den nasjonale ordninga for digitale læremiddel i revidert nasjonalbudsjett for 2018, jf. Prop. 85 S (2017–2018) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2018*. Den teknologiske skolesekken inneheld åtte ulike tiltak for digitale læremiddel og programmering i skolen. Mellom anna vil Utdanningsdirektoratet etablere ei tilskottsordning for innkjøp av digitale læremiddel frå 2019 til 2022. I proposisjonen konkluderer regjeringa med følgende:

«Midlene til IKT-grunnopplæring foreslås plassert under kap. 226, post 21, slik at midlene kan sees i sammenheng med tiltakene i Digitaliseringsstrategi for grunnopplæringen. Regjeringen foreslår å øke bevilgningen under kap. 226, post 21 med 50 mill. kroner mot tilsvarende reduksjon under kap. 571, post 60 på Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett. Det vises også til omtale under kap. 571, post 60. Kunnskapsdepartementet anser med dette anmodningsvedtaket som fulgt opp.»

I behandlingen av revidert nasjonalbudsjett sluttar Stortinget seg til forslaget om reduksjon av løyvinga på kap. 571 *Rammetilskudd til kommunene*, post 60 *Innbyggertilskudd* og ein tilsvarende auke på kap. 226 *Kvalitetsutvikling i grunnopplæringa*, post 21 *Særskilde driftsutgifter*. Det blei dermed avgjort å flytte løyvinga på 50 mill. kroner til IKT-tiltak i grunnopplæringa, jf. Innst. 400 S (2017–2018) s. 98–99.

Departementet legg til grunn at vedtaket er utkvittert.

Etter- og vidareutdanning av yrkesfaglærarar

Vedtak nr. 374, 19. desember 2017

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 374, 19. desember 2017, gjort i samband med behandlingen av Prop. 1 S (2017–2018), jf. Innst. 12 S (2017–2018):

«*Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget på egnet måte med en vurdering av hvordan behovet for vidareutdanning av yrkesfaglærere og instruktører i arbeidslivet best kan dekkes.*»

Hausten 2015 la regjeringa fram strategien *Yrkesfaglærarløftet – for fremtidens fagarbeidere*. Bakgrunnen var undersøkingar som viste at dei etter- og vidareutdanningstilboda som universitet og høgskolar hadde, og som ein kunne søke støtte til gjennom den statlege vidareutdanningssatsinga *Kompetanse for kvalitet*, ikkje møtte behova til yrkesfaglærarane. I tillegg viste ei undersøking frå den daverande Høgskolen i Oslo og Akershus at det vil mangle kvalifiserte yrkesfaglærarar i dei neste åra.

Våren 2016 fekk Utdanningsdirektoratet i oppdrag å utvikle nye og meir relevante etter- og vidareutdanningstilbod for yrkesfaglærarar. Satsinga gjennom *Yrkesfaglærarløftet* har ført til eit variert kompetansetilbod for yrkesfaglærarar og instruktørar. Det er etablert ordningar for fagleg oppdate-

ring av yrkesfaglærarar i regi av arbeidslivet, og gjennom hospiteringsordninga kan instruktørar og faglege leiarar hospitere på ein skole. Yrkesfaglærarar som underviser i fellesfag, kan søke om vidareutdanning gjennom *Kompetanse for kvalitet*. For å stimulere til at fleire kvalifiserer seg til å bli lærarar, kan skoleeigarar søke om utdanningsstipend for tilsette som ønsker å ta ei yrkesfaglærarutdanning. For studieåret 2018–19 er det utvikla til saman 29 etter- og vidareutdannings-tilbod, der målgruppa er yrkesfaglærarar som underviser i programfag.

Regjeringa meiner det i framtida vil vere eit stort behov for å satse på kompetanseutvikling for yrkesfaglærarar og instruktørar. Den nye tilbodsstrukturen for fag- og yrkesopplæringa, som skal innførast hausten 2020, vil føre til nye kompetansebehov for mange yrkesfaglærarar og instruktørar når dei skal tilpasse seg nye fag og utdanningsprogram.

Regjeringa meiner at den beste strategien for å møte behovet for vidareutdanning av yrkesfaglærarar og instruktørar i arbeidslivet er å satse vidare på *Yrkesfaglærarløftet*. I budsjettforslaget for 2019 foreslår regjeringa om lag 100 mill. kroner til kompetanseutvikling for yrkesfaglærarar gjennom *Yrkesfaglærarløftet*, sjå omtale under kap. 226 post 21. Frå 2019 skal også fylkeskommunane inngå i den desentraliserte ordninga for etterutdanning. Midlane til etterutdanning for yrkesfaglærarar (hospitering og fagleg oppdatering i regi av arbeidslivet) skal leggst inn i ein yrkesfagleg del av den desentraliserte ordninga. På den måten vil fylkeskommunane få større fleksibilitet til å bruke midlane i tråd med lokale kompetansebehov. Departementet meiner oppmodingsvedtaket med dette er følgd opp.

Senter for etter- og vidareutdanning av yrkesfaglærarar og instruktørar

Vedtak nr. 375, 19. desember 2017

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 375, 19. desember 2017, gjort i samband med behandlingen av Prop. 1 S (2017–2018), jf. Innst. 12 S (2017–2018):

«*Stortinget ber regjeringen om å inkludere en vurdering av etablering av et senter for etter- og vidareutdanning av yrkesfaglærere og instruktører ved Universitetet i Agder, i samarbeid med Høgskolen i Oslo og Akershus, i vurderingen av hvordan behovet for yrkesfaglærere og instruktører i arbeidslivet best kan dekkes.*»

For å gjennomføre tiltaka i *Yrkesfaglærerløftet* er vi avhengige av gode kompetansemiljø i universitets- og høyskolesektoren. Regjeringa er derfor positiv til alle initiativ for betre kvalitet og fagleg utvikling og forskning på yrkesfagområdet, inkludert bidrag til auka kvalitet på kompetanseutviklingstilboda.

OsloMet – storbyuniversitetet har nyleg valt å organisere arbeidet sitt innanfor etter- og vidareutdanning for yrkesfaglærarar gjennom ein sentermodell. Departementet har registrert at dei også har eit samarbeid med Universitetet i Agder om dette. Departementet meiner det er positivt at institusjonane inngår samarbeid innanfor eit fagområde som vi må styrke framover. Som OsloMet står Universitetet i Agder fritt til å velje korleis dei vil organisere arbeidet sitt med yrkesfaglærarutdanning. Departementet meiner vedtaket med dette er følgt opp.

Kapitalutgifter for friskolar

Vedtak nr. 376, 19. desember 2017

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 376, 19. desember 2017, gjort i samband med behandlinga av Prop. 1 S (2017–2018), jf. Innst. 12 S (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringa utrede grundig hvordan kostnader til bygg kan innlemmes i tilskuddsgrunnlaget for friskolene, basert på kostnader tilsvarende det skoler og studieretninger i det offentlige har av kapitalutgifter, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Skolar som er godkjente etter friskolelova, får statstilskott basert på gjennomsnittlege driftsutgifter i offentlege skolar. Løpande utgifter til vedlikehald av skolelokale er inkluderte i tilskottsgrunnlaget. Det same er avskrivningar på varige driftsmidlar som utstyr. Avskrivningar på skolebygg er ikkje inkluderte i tilskottsgrunnlaget, fordi dette ikkje er driftskostnader, men kapitalkostnader.

Statstilskottet og skolepengane skal komme elevane til gode, gjennom opplæring i samsvar med godkjenninga. Hovudregelen er at statstilskott og skolepengar skal brukast det året tilskottet blir gitt eller skolepengane blir kravde inn. Delar av statstilskottet, totalt inntil 25 pst. av inntektsgrunnlaget til skolen, kan likevel overførast til neste rekneskapsår, jf. økonomiforskrifta til friskolelova.

Det finst inga samla oversikt over kapitalutgiftene til friskolane. Det er truleg stor variasjon mellom skolane, avhengig av kvar i landet dei ligg, og

om ein til dømes har overtatt eit skolebygg utan vederlag.

Departementet har greidd ut alternativ til korleis kostnader til bygg kan innlemmast. Eit alternativ som har blitt revurdert, er å inkludere avskrivningar i tilskottsgrunnlaget. Dette alternativet er rekna ut til å ha ein samla budsjetteffekt på 289 mill. kroner. Ei slik løysing er ikkje i samsvar med friskolelova § 6-1 om at det er driftsutgiftene i den offentlege skolen som skal ligge til grunn for tilskottet og utfordrer det grunnleggjande prinsippet i friskoleloven om at skolepengar og statstilskott skal komme elevane til gode. Dette alternativet vil derfor krevje lovendring.

Ei anna mogleg innretning av tilskott til bygg er ei ordning der skolane kan søke om tilskott basert på faktiske investeringsutgifter. Dette alternativet vil vere treffsikkert med omsyn til behovet på den einskilde skolen, men løysinga vil vere administrativt ressurskrevjande. Ei tilsvarende vurdering har blitt gjort med omsyn til ei eventuell rentekompensasjonsordning.

Departementet har òg sett på moglegheita for tilskott til bygg tilsvarende som for private barnehagar med satsar som er differensierte etter byggeår. Ein slik tilskottsmodell vil vere svært administrativt krevjande på friskolefeltet, da det ikkje finst noko samla oversikt over byggeår.

Etter ei heilskapleg vurdering har departementet konkludert med at den mest formålstenlege løysinga framleis vil vere å føre vidare ordninga med kapitaltilskott over kap. 228 post 82. Kapitaltilskottet blir fordelt til skolane ut frå elevtal og er ein enkel og målretta måte å kompensere friskolane for kapitalutgifter på. Løyvinga på posten har auka monaleg sidan tilskottet blei oppretta i 2014, og var i 2018 på 62,4 mill. kroner.

Departementet meiner vedtaket med dette er følgt opp.

Noregs grønne fagskole – Veia

Vedtak nr. 377, 19. desember 2017

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 377, 19. desember 2017, gjort i samband med behandlinga av Prop. 1 S (2017–2018), jf. Innst. 12 S (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringa gå i dialog med Norges grønne fagskole – Veia og drøfte mulige løsninger som sikrer skolen drift og gode, forutsigbare rammevilkår.»

I Innst. 12 S (2017–2018) har fleirtalet i utdannings- og forskingskomiteen uttrykt at Noregs

grøne fagskole – Veia skal halde fram med å vere eigd av staten. Departementet har derfor ikkje arbeidd vidare med å overføre drifta og eigarskapet til Hedmark fylkeskommune, som varsla i Prop. 1 S (2017–2018). Departementet ser ikkje behov for ytterlegare dialog med Noregs grønne fagskole – Veia om rammevilkåra for vidare drift av fagskolen. Som eigar av verksemda har departementet god dialog med fagskolen om drifta. Departementet meiner oppmodingsvedtaket med dette er følgt opp.

Ideelle og kommersielle barnehagar

Vedtak nr. 460, 13. februar 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 460, 13. februar 2018, jf. Dokument 8:18 S (2017–2018) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Mona Lill Fagerås og Solfrid Lerbrekk om profittfri barnehage* og Innst. 114 S (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringen utrede lovendringer som kan gi kommunene mulighet til å skille mellom ideelle og kommersielle private barnehager, samt om det ved et slikt skille kan være formålstjenlig med alternative organisasjonsformer for å drive ideelle barnehager.»

Regjeringa har sett i gang eit lovarbeid om endringar i reguleringa av dei private barnehagane. Regjeringa vil følge opp vedtaket i samband med dette lovarbeidet, og komme tilbake til Stortinget på ein eigna måte.

Vilkår for private barnehagar

Vedtak nr. 461, 13. februar 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 461, 13. februar 2018, jf. Dokument 8:18 S (2017–2018) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Mona Lill Fagerås og Solfrid Lerbrekk om profittfri barnehage* og Innst. 114 S (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringen vurdere hvordan det kan sikres at private barnehager har lønns-, arbeids- og pensjonsvilkår minst på linje med ansatte i offentlige barnehager, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Regjeringa vil vurdere dette og komme tilbake til Stortinget på ein eigna måte.

Beredskapsteam mot mobbing

Vedtak nr. 519, 1. mars 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 519, 1. mars 2018, jf. Dokument 8:44 S (2017–2018) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Martin Henriksen, Jette F. Christensen, Torstein Tvedt Solberg og Nina Sandberg om beredskapsteam for økt innsats mot mobbing* og Innst. 121 S (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en nasjonal veileder som kan lette kommunenes arbeid med å etablere beredskapsteam mot mobbing i skolen selv eller i samarbeid med andre.»

Departementet har i mai 2018 gitt Utdanningsdirektoratet i oppdrag å utarbeide ein nasjonal rettleiar om korleis kommunane kan bruke beredskapsteam for å løyse vanskelege mobbesaker. I arbeidet skal direktoratet vurdere erfaringane frå eit prosjekt om beredskapsteam som Foreldreutvalet for grunnopplæringa (FUG) og KS gjennomførte i 2012–16. Ein premis er at beredskapsteam skal vere ei frivillig ordning, og at kommunane står fritt når det gjeld organiseringa av slike team, for eksempel som eit samarbeid mellom fleire kommunar. Beredskapsteama skal kunne handtere saker frå både barnehagar og skolar. Regjeringa legg til grunn av vedtaket er utkvittert ved at rettleiaren blei tilgjengeleg for kommunane i september 2018.

Tap av statsborgarskap

Vedtak nr. 533, 15. mars 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 533, 15. mars 2018, gjort i samband med behandlinga av Prop. 146 L (2016–2017) *Endringer i statsborgerloven mv. (tap av statsborgerskap ved straffbare forhold eller av hensyn til grunnleggende nasjonale interesser)*, jf. Innst. 173 L (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake med forslag om at tap av statsborgerskap, uavhengig av årsak, skal avgjøres av domstolen.»

Oppmodingsvedtaket er under behandling. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på høveleg måte.

Rask domstolsbehandling, statsborgarskap

Vedtak nr. 534, 15. mars 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 534, 15. mars 2018, gjort i samband med behandlinga av Prop. 146 L (2016–2017) *Endringer i statsborgerloven mv. (tap av statsborgerskap ved straffbare forhold eller av hensyn til grunnleggende nasjonale interesser)*, jf. Innst. 173 L (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringen utrede om det kan etableres en ordning med rask domstolbehandling av saker som gjelder tap av statsborgerskap av hensyn til grunnleggende nasjonale interesser.»

Oppmodingsvedtaket er under behandling. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på høveleg måte.

Tap av statsborgarskap pga. grunnleggende nasjonale interesser

Vedtak nr. 535, 15. mars 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 535, 15. mars 2018, gjort i samband med behandlinga av Prop. 146 L (2016–2017) *Endringer i statsborgerloven mv. (tap av statsborgerskap ved straffbare forhold eller av hensyn til grunnleggende nasjonale interesser)*, jf. Innst. 173 L (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake med forslag om tap av statsborgerskap av hensyn til grunnleggende nasjonale interesser, og at slikt tap skal avgjøres av domstolen.»

Oppmodingsvedtaket er under behandling. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på høveleg måte.

Etter- og vidareutdanningstilbod innanfor IKT- og datatryggleik

Vedtak nr. 584, 10. april 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 584, 10. april 2018, gjort i samband med behandlinga av Meld. St. 38 (2016–2017) *IKT-sikkerhet – et felles ansvar*, jf. Innst. 187 S (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det stimuleres til bedre etter- og vidareutdanningstilbud på fagskoler, universiteter og høyskolen innan IKT- og datasikkerhet.»

I revidert budsjett for 2018 blei det løyvd 10 mill. kroner til utvikling av fleksible vidareutdanningstilbod innanfor teknologi og digitale løysingar, jf. Innst. 400 S (2017–2018). Tilboda skal kunne gjennomførast i kombinasjon med tilnærma full jobb, for eksempel gjennom inndeling i modular, nettbasert opplæring og/eller samlinger. Regjeringa foreslår i 2019-budsjettet å utvide satsinga på desse fleksible vidareutdanningstilboda. Det vil vere aktuelt å lage tilbod innanfor IKT- og datatryggleik.

Satsinga til regjeringa på studieplassar til IKT-relaterte utdanningar i statsbudsjetta for 2016, 2017 og 2018 inneber eit årleg auka opptak på 1 500 studentar. Det vil gradvis føre til ein betydeleg auke av tilgangen på godt kvalifiserte IKT-kandidatar. Vidare melder fleire universitet og høgskolar om at dei utviklar spesialiserte studium eller modular i IKT-tryggleik for å møte etterspurnaden frå arbeidslivet og myndighetene.

Regjeringa vil hausten 2018 legge fram ein nasjonal strategi for digital tryggleikkompetanse. Strategien skal leggst fram saman med ein overordna strategi for IKT-tryggleik.

Departementet meiner at vedtaket med dette er følgt opp.

Løysingar som skjuler alvorleg skadeleg innhald på nettbrett, PC osv

Vedtak nr. 592, 10. april 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 592, 10. april 2018, jf. Dokument 8:124 S (2017–2018) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Jorunn Gleditsch Lossius, Geir Jørgen Bekkevold, Knut Arild Hareide og Hans Fredrik Grøvan om at det skal være pålagt at nettbrett/PC eller lignende enheter som er tilgjengelig for barn i barnehagen og i småskolen, skal benytte filter som hindrer elever tilgang til alvorlig skadelig innhold på nett* og Innst. 191 S (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringen utarbeide nasjonale retningslinjer for barnehage- og skoleeiere, slik at de tar i bruk løsninger som skjuler alvorlig skadelig innhold på nettbrett, PC og lignende digitale enheter som deles ut eller er tilgjengelige for barna.»

Departementet har gitt Utdanningsdirektoratet i oppdrag å utarbeide nasjonale retningslinjer for barnehage- og skoleeigarane om skjerming mot alvorleg skadeleg innhald på digitale einingar. Retningslinjene skal ligge føre innan 1. august 2019.

Departementet meiner at vedtaket er utkvittert gjennom oppdraget til direktoratet.

Seksualundervisning

Vedtak nr. 600, 12. april 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 600, 12. april 2018, jf. Dokument 8:71 S (2017–2018) *Representantforslag fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes om tiltak mot seksuell trakassering og Innst. 208 S (2017–2018)*:

«Stortinget ber regjeringen, i forbindelse med pågående fornying av læreplanene, om å sikre at seksualundervisningen i skolen inkluderer grensesetting og respekt for andres grenser.»

Departementet viser til dei tidlegare utkvitterte oppmodingsvedtaka nr. 599, 25. april 2017 og nr. 921, 13. juni 2017 om opplæring om og arbeid med grensesetting i barnehage og grunnopplæring som grunnlag for førebygging av seksuelle overgrep og valdtekt. Departementet har følgd opp desse vedtaka blant anna gjennom eit tilleggsoppdrag i november 2017 til Utdanningsdirektoratet om fagfornyninga. I oppdraget står det:

«Utdanningsdirektoratet skal gjennom fagfornyelsen sikre at temaer knyttet til kropp og respekt for andre sine grenser er en del av opplæringen i barnehage, ungdomsskolen og videregående opplæring for å forebygge seksuelle overgrep, jf. Stortingets anmodningsvedtak nr. 599, 25. april 2017 og oppfølging av regjeringens opptrappingsplan mot vold og seksuelle overgrep.»

Departementet meiner at vedtak nr. 600, 12. april 2018 er utkvittert gjennom dette tilleggsoppdraget.

Departementet viser også til at det i *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen*, som legg føringar på fagfornyninga, står at det å kunne sette grenser og respektere andre sin grenser høyrer heime under det tverrfaglege temaet folkehelse og livsmeistring. Læreplanane skal vere tydelege samtidig som dei opnar for at opplæringa kan bli tilpassa lokale tilhøve og ulike elevgrupper. Dette prinsippet vil også vere utgangspunktet for oppfølginga av vedtaket.

Spørsmål om seksuell trakassering inn i Elevundersøkinga

Vedtak nr. 601, 12. april 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 601, 12. april 2018, jf. Dokument 8:71 S (2017–

2018) *Representantforslag fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes om tiltak mot seksuell trakassering og Innst. 208 S (2017–2018)*:

«Stortinget ber regjeringen avklare hvordan spørsmål om seksuell trakassering skal tas inn i Elevundersøkelsen eller andre relevante undersøkelser i skolen.»

Departementet har gitt Utdanningsdirektoratet i oppdrag å følge opp vedtaket. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget om oppfølginga på ein eigna måte.

Nasjonal rettleiar for skolegudsteneste

Vedtak nr. 651, 26. april 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 651, 26. april 2018, jf. Dokument 8:63 S (2017–2018) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Hans Fredrik Grøvan, Olaug V. Bollestad, Steinar Reiten og Kjell Ingolf Ropstad om å gi alle elever i Norge tilbud om skolegudstjeneste før jul og Innst. 192 S (2017–2018)*:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det utarbeides en nasjonal veileder for skolene om hvordan det best kan legges til rette for at elevene skal kunne delta på skolegudstjeneste i forbindelse med julehøytiden, og at elever som ønsker fritak, skal ha rett på et pedagogisk alternativ i skolens regi.»

Departementet vil følge opp vedtaket gjennom å utarbeide nasjonalt rettleiingsmateriell. Dette skal gi råd om korleis kommunane best kan legge til rette for at elevane kan delta på gudstenester i skoletida, samtidig som retten til fritak skal respekterast og sikrast. Ein ny rettleiingstekst skal vere klar i god tid før dei fleste skolane startar planlegginga av gudstenester før jul 2018. Rettleiingsteksten skal vere tilgjengeleg på nettsidene til Utdanningsdirektoratet, slik at dei er enkle å finne for både kommunar, skolar, elevar og foreldre. Departementet legg til grunn at vedtaket er tatt i vare gjennom den nye rettleiingsteksten hausten 2018.

Følge opp elevar som er utsette for negativ sosial kontroll og ikkje møter på skolen

Vedtak nr. 783, 29. mai 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 783, 29. mai 2018, jf. Dokument 8:118 S (2017–2018) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene*

Jonas Gahr Støre, Masud Gharahkhani, Lene Vågslid, Siri Gåsemyr Staalesen, Maria-Karine Aasen-Svensrud og Jan Böhler om tiltak mot sosial kontroll og æresvold og Innst. 260 S (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringen forsterke innsatsen for å sikre at kommuner og fylkeskommuner følger opp elever som utsettes for negativ sosial kontroll og som uteblir fra skolen, og at barnevernet varsles når det er grunnlag for dette.»

I regjeringsplattforma seier regjeringa følgende:

«Negativ sosial kontroll er et alvorlig samfunnsproblem som må bekjempes, og regjeringen vil legge bedre til rette for at hver enkelt får frihet til å bestemme hvordan de vil leve livet sitt. (...) Regjeringen vil oppfordre til tett oppfølging av elever og foreldre, herunder hjemmebesøk, ved mistanke om at barn holdes borte fra skolen.»

Regjeringa viser til handlingsplanen *Retten til å bestemme over eget liv. Handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (2017–2020)*, som blei lagd fram våren 2017. Tiltak 8 i handlingsplanen går på å sikre oppfølgings-samtale for elevar som skal flytte til utlandet utan foreldra sine:

«Det er skolen som vil ha den beste muligheten til å fange opp situasjoner hvor eleven selv ikke ønsker å flytte, og en rutine eller retningslinje om å ha oppfølgingssamtale vil kunne ha en forebyggende effekt på forekomsten av negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Skolen har plikt til å henvende seg til barnevernet hvis det er mistanke om omsorgs-svikt.»

Det er Utdanningsdirektoratet som skal følge opp tiltak 8. Direktoratet skal også vurdere om den nåverande statlege rettleiaren om barn som ikkje møter på skolen, er tilstrekkeleg, eller om direktoratet skal lage forslag til justerte rutinar.

Regjeringa vil komme tilbake til vedtaket overfor Stortinget på ein eigna måte.

Fleire sanksjonsmoglegheiter i tilfelle der born etter-latas i utlandet mot si vilje

Vedtak nr. 785, 29. mai 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 785, 29. mai 2018, jf. Dokument 8:118 S (2017–2018) Representantforslag fra stortingsrepresen-

tantene Jonas Gahr Støre, Masud Gharahkhani, Lene Vågslid, Siri Gåsemyr Staalesen, Maria-Karine Aasen-Svensrud og Jan Böhler om tiltak mot sosial kontroll og æresvold og Innst. 260 S (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringen vurdere flere sanksjonsmuligheter i tilfeller der barn etterlates i utlandet mot sin vilje og under uforsvarlige forhold.»

Oppmodingsvedtaket er under behandling. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på ein eigna måte.

Ikkje unødig segregere elevar på bakgrunn av religion eller kjønn

Vedtak nr. 792, 29. mai 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 792, 29. mai 2018, jf. Dokument 8:118 S (2017–2018) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Jonas Gahr Støre, Masud Gharahkhani, Lene Vågslid, Siri Gåsemyr Staalesen, Maria-Karine Aasen-Svensrud og Jan Böhler om tiltak mot sosial kontroll og æresvold og Innst. 260 S (2017–2018):*

«Stortinget ber regjeringen sikre at elever ikke segregeres på bakgrunn av religion eller kjønn i skolen uten at det har et pedagogisk formål, eller er nødvendig av praktiske årsaker.»

Departementet viser til opplæringslova § 8-2, som blant anna seier:

«I opplæringa skal elevane delast i klassar eller basisgrupper som skal vareta deira behov for sosialt tilhør. For delar av opplæringa kan elevane delast i andre grupper etter behov. Til vanleg skal organiseringa ikkje skje etter fagleg nivå, kjønn eller etnisk tilhør.»

Utdanningsdirektoratet er delegert mynde i forvaltningssaker som gjeld tolking av og rettleiing om opplæringslova, og tilsynsarbeid som følger av opplæringslova. Direktoratet legg stor vekt på å styrke kompetansen i sektoren når det gjeld regelverket og evna til å etterleve det. Fylkesmannen fører tilsyn med kommunane, og ein rapport frå 2015 viser at tilsyna bidrar til å auke etterlevinga av regelverket på grunnopplæringsområdet.

Departementet legg til grunn at intensjonen bak vedtaket er tatt hand om gjennom lovverket, at det ikkje er behov for ytterlegare endringar, og at vedtaket er kvittert ut.

Foreldrerettleiingskurs i introduksjonsprogrammet og innføring i barnehage- og skolesystem og barnevern

Vedtak nr. 800, 31. mai 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 800, 31. mai 2018, gjort i samband med behandlinga av Prop. 45 L (2017–2018), jf. Innst. 327 L (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringen sikre at deltakere i introduksjonsprogrammet får foreldreveiledningskurs, samt innføring i norsk barnehage- og skolesystem og barnevern.»

IMDi og Kompetanse Noreg har fått i oppdrag å utarbeide forslag til faglege emne som deltakarane i introduksjonsprogrammet følger i ein avgrensa periode (modul). Som ein del av dette oppdraget skal direktorata komme med eit forslag til korleis kurs i foreldrestøtte kan bli ein del av introduksjonsprogrammet og gjerast obligatorisk. Departementet er i gang med ein heilskapleg gjennomgang av introduksjonsloven som etter planen skal føre fram til eit lovforslag som vil bli sendt ut til offentleg høyring våren 2019. Forslaget om korleis kurs i foreldrestøtte skal bli ein obligatorisk del av introduksjonsprogrammet, vil bli ein del av denne høyringa.

Stortinget har nyleg vedteke (lovvedtak 63 (2017–2018)) at asylsøkarar i mottak får plikt til å delta i opplæring i norsk og opplæring i norsk kultur og norske verdier. Endringa tredde i kraft 1. september 2018. Under tema 5. «Barns rettigheter og foreldrerollen» i opplæring i norsk kultur og norske verdier blir det gitt opplæring i norsk barnehage- og skolesystem og barnvern. Deltakarar i introduksjonsprogram som har vore i mottak, har dermed fått innføring i norsk barnehage- og skolesystem og barnevern. Departementet vil greie ut korleis deltakarar i introduksjonsprogrammet som ikkje har vore gjennom mottakssystemet, skal bli gitt den same opplæringa. Regjeringa vil komme tilbake til vedtaket overfor Stortinget på ein eigna måte.

Barnehage – gjennomgå regelverket for krav til stedlig leiar

Vedtak 801, 31. mai 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 801, 31. mai 2018, jf. Prop. 67 L (2017–2018) *Endringer i barnehageloven mv. (minimumsnorm for grunnbemanning, plikt til å samarbeide om barnas overgang fra barnehage til skole og SFO mv.)* og Innst. 319 L (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå regelverket for krav til stedlig leder i barnehager, og tilse at unntaksbestemmelsen er slik at den ikke benyttes til å redusere kostnader i barnehagesektoren.»

Regjeringa vil vurdere dette og komme tilbake til Stortinget på ein eigna måte.

Finansieringssystemet for private barnehager

Vedtak 802, 31. mai 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 802, 31. mai 2018, jf. Prop. 67 L (2017–2018) *Endringer i barnehageloven mv. (minimumsnorm for grunnbemanning, plikt til å samarbeide om barnas overgang fra barnehage til skole og SFO mv.)* og Innst. 319 L (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringen i sitt vidare arbeid med regulering av barnehagesektoren se på modeller i finansieringssystemet som så langt som mulig ivaretar et mangfold av barnehager og barnehageeiere, samt reduserer etterslepet i tilskuddsgrunnlaget overfor private barnehager.»

Departementet har bestilt og mottatt to rapportar frå Telemarksforskning og revisjonsfirmaet BDO for å få eit betre kunnskapsgrunnlag. Den eine rapporten omhandlar lønnsemd, marknadssvikt og gevinstrealisering i barnehagesektoren, medan den andre tar for seg om finansieringsmodellen for private barnehagar kan forklare variasjonane i dei økonomiske resultatane. Regjeringa har allereie varsla at det er sett i gang eit lovarbeid om endringar i reguleringa av dei private barnehagane. Lovendringane skal bidra til å sikre ein mangfaldig barnehagesektor med regelverk som legg til rette for effektiv barnehagedrift. Endringar i reguleringa må vere tilpassa dei nye eigarstrukturane i sektoren. Regjeringa vil følge opp vedtaket i samband med dette lovarbeidet, og komme tilbake til Stortinget med eventuelle forslag til endringar i barnehagelova og tilhøyrande forskrifter.

Vikarbruk i kommunale barnehager

Vedtak 803, 31. mai 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 803, 31. mai 2018, jf. Prop. 67 L (2017–2018) *Endringer i barnehageloven mv. (minimumsnorm for grunnbemanning, plikt til å samarbeide om barnas overgang fra barnehage til skole og SFO mv.)* og Innst. 319 L (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringen tydeliggjøre forventningene til innkalling av vikarer i kommunale barnehager og at alle relevante kostnader til vikarbruk tas med i regnskapet til kommunene.»

Regjeringa vil følge opp vedtaket og komme tilbake til Stortinget på ein eigna måte.

Barnehage: Overgangsregler for bemanningsnorm
Vedtak 804, 31. mai 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 804, 31. mai 2018, jf. Prop. 67 L (2017–2018) *Endringer i barnehageloven mv. (minimumsnorm for grunnbemanning, plikt til å samarbeide om barnas overgang fra barnehage til skole og SFO mv.)* og Innst. 319 L (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringen fastsette overgangsregler for bemanningsnorm i barnehagen i forskrift, slik at barnehageeiere har frem til 1. august 2019 til å oppfylle kravet til minimumsbemanning.»

Regjeringa har oppfylt vedtaket gjennom fastsetting av ei overgangsføresegn i forskrift som inneber at barnehageeigarane kan bruke perioden fram til 1. august 2019 til å oppfylle bemanningsnorma, jf. *forskrift om overgangsregler til lov 8. juni 2018 nr. 29 om endringer i barnehageloven mv. (minimumsnorm for grunnbemanning, plikt til å samarbeide om barnas overgang fra barnehage til skole og SFO mv.)*. Forskrifta tredde i kraft 1. august 2018.

Barnehage: Etablere eit uavhengig tilsynssystem for barnehagesektoren

Vedtak 805, 31. mai 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 805, 31. mai 2018, jf. Prop. 67 L (2017–2018) *Endringer i barnehageloven mv. (minimumsnorm for grunnbemanning, plikt til å samarbeide om barnas overgang fra barnehage til skole og SFO mv.)* og Innst. 319 L (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringen ved evalueringen av kommunens tilsynsansvar sikre at det etableres et uavhengig tilsynssystem for barnehagesektoren.»

Regjeringa gav i 2017 Utdanningsdirektoratet i oppdrag med frist innan utgangen av august 2018 å gjere ei vurdering av tilsynsansvaret til kommu-

nane og bruken av heimelen for fylkesmannen til å føre tilsyn med enkeltbarnehagar, jf. omtale under vedtak nr. 788, 7. juni 2016. Regjeringa har sett i gang eit lovarbeid om endringar i reguleringa av dei private barnehagane. Regjeringa vil følge opp vedtaket i samband med dette lovarbeidet, og komme tilbake til Stortinget på ein eigna måte.

Barnehage: Gi informasjon til Stortinget om innføringen av bemannings- og pedagognorm

Vedtak 806, 31. mai 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 806, 31. mai 2018, jf. Prop. 67 L (2017–2018) *Endringer i barnehageloven mv. (minimumsnorm for grunnbemanning, plikt til å samarbeide om barnas overgang fra barnehage til skole og SFO mv.)* og Innst. 319 L (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget våren 2019 og våren 2020 med informasjon om hvordan innføringen av bemanningsnormen og skjerpet pedagognorm har påvirket pedagogtettleiken og vaksentettleiken i barnehagene.»

Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget i revidert nasjonalbudsjett for 2019 og 2020 med informasjon om utviklinga i pedagogtettleiken og vaksentettleiken i barnehagane basert på offentleg tilgjengeleg statistikk.

Barnehage: Plan for gjennomføring av bemanningsnorm og dekning av meirkostnader

Vedtak 807, 31. mai 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 807, 31. mai 2018, jf. Prop. 67 L (2017–2018) *Endringer i barnehageloven mv. (minimumsnorm for grunnbemanning, plikt til å samarbeide om barnas overgang fra barnehage til skole og SFO mv.)* og Innst. 319 L (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake i statsbudsjettet for 2019 med en plan for gjennomføring av bemanningsnormen som inneholder dekning av merkostnader for både offentlige og private barnehageeiere, og som sikrer at normen oppfylles i alle barnehager i løpet av overgangsordningen med varighet fram til 1. august 2019. Planen skal innrettes med sikte på en rettferdig fordeling mellom kommunene og bærekraftig økonomi i de små private barnehagene ved innføring av normen.»

Regjeringa er opptatt av at alle kommunar og private barnehageeigarar skal ha moglegheit til å innføre bemanningsnorma i barnehagane. Departementet har utarbeidd ei overgangsordning for innføringa av bemanningsnorma. Overgangsordninga vil vere eit viktig bidrag for å sikre ein berekraftig økonomi i små private barnehagar i kommunar der bemanningsnorma ikkje er oppfylt enda. Departementet viser elles til omtale under oppmodingsvedtak nr. 1005, 15. juni 2018 om fordeling av midlar til bemanningsnorma i perioden 2018–20. Departementet vil offentleggjere ei årleg oversikt over endeleg fordeling av midlane til kommunane for 2018, 2019 og 2020. Departementet meiner at dei planlagde tiltaka gjer at vedtak nr. 807 kan reknast som utkvittert.

Kunnskapsoversikt om dei yngste barna i skolen

Vedtak 808, 31. mai 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 808, 31. mai 2018, jf. Dokument 8:149 S (2017–2018) *Representantforslag om behovet for evaluering av seksårsreformen med sikte på å innrette skolen slik at den bedre ivaretar behovene til de yngste elevene* og Dokument 8:150 S (2017–2018) *Representantforslag om evaluering av seksårsreformen og en skolestart på barns premisser* og Innst. 317 S (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en kunnskapsoversikt om forskning på de yngste barna i skolen, slik at den kan tas i bruk i arbeidet med fagfornyelsen, og på egnet måte komme tilbake til Stortinget.»

Regjeringa har våren 2018 gitt Kunnskapssenter for utdanning i oppdrag å utarbeide ei kunnskapsoversikt om forskning på dei yngste barna i skolen med frist oktober 2018. I oversikta skal senteret sjå særleg på arbeidsformene som blir nytta, og korleis barna opplever skolekvardagen sin. Oversikta skal inngå både i kunnskapsgrunnlaget for arbeidet med dei nye læreplanane og som grunnlag for evalueringa av seksårsreforma, jf. omtale nedanfor av vedtak nr. 809, 31. mai 2018. Regjeringa legg til grunn at vedtak nr. 808, 31. mai 2018 er utkvittert.

Evaluering av skolestart for seksåringane

Vedtak 809, 31. mai 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 809, 31. mai 2018, jf. Dokument 8:149 S (2017–2018) *Representantforslag om behovet for evaluering av seksårsreformen med sikte på å innrette sko-*

len slik at den bedre ivaretar behovene til de yngste elevene og Dokument 8:150 S (2017–2018) *Representantforslag om evaluering av seksårsreformen og en skolestart på barns premisser* og Innst. 317 S (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringen igangsette en ekstern evaluering av forholdet mellom intensjonene og prinsippene for skolestart for seksåringene, slik de ble uttrykt i Reform 97, sammenliknet med dagens situasjon for seksåringene i skolen. Som en del av dette arbeidet skal det innhentes mer kunnskap om hvordan seksåringene ivaretas i skolen, som for eksempel lærernes pedagogiske praksis overfor de yngste, overgangen fra barnehage til skole, organisering av skoledagen og læringsmiljøet. Regjeringen bes komme tilbake til Stortinget med resultatene på egnet måte.»

Regjeringa viser til at Kunnskapssenter for utdanning våren 2018 har fått i oppdrag å utarbeide ei kunnskapsoversikt om forskning på dei minste barna i skolen med frist oktober 2018. Oversikta vil danne grunnlag for avgjerda om innrettinga på evalueringa av seksårsreforma. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på ein eigna måte.

Legge til rette for dei yngste barna i skolen

Vedtak 810, 31. mai 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 810, 31. mai 2018, jf. Dokument 8:149 S (2017–2018) *Representantforslag om behovet for evaluering av seksårsreformen med sikte på å innrette skolen slik at den bedre ivaretar behovene til de yngste elevene* og Dokument 8:150 S (2017–2018) *Representantforslag om evaluering av seksårsreformen og en skolestart på barns premisser* og Innst. 317 S (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringen sørge for at fagfornyelsen tilrettelegger for og ivaretar de yngste barna i skolen og overgangen fra barnehage til skole, og melde tilbake på egnet vis til Stortinget.»

Overordna del – verdiar og prinsipp for grunnopplæringa legg vekt på at læring skjer gjennom eit breitt spekter av aktivitetar, frå strukturert og målretta arbeid til spontan leik. Den overordna delen slår fast at for dei minste barna i skolen er leik nødvendig for trivsel og utvikling. I opplæringa gir leik høve til kreativ og meningsfylt læring. Overordna del forpliktar skolen og lærarane, og han legg føringar på den pågåande fagfornyinga.

I dei nyleg fastsette retningslinjene for utforming av læreplanar står det at læreplangruppene må sikre god samanheng til innhaldet i rammeplanen og ta i vare synet på leik, utforsking, skaparglede og læring slik det kjem fram av Overordna del av læreplanverket. Kompetansemåla, særleg på lågare trinn, må opne for læring gjennom leik, nysgjerrigheit, undring og opplevingar.

I brevet til Utdanningsdirektoratet om fastsetting av kjerneelementa i fagfornyinga har departementet presisert at det er viktig med tidleg innsats gjennom heile skoleløpet, og at læreplanane støttar opp under dette. Departementet ber direktoratet ta i vare at overgangen frå rammeplanen i barnehagen til læreplanane i skolen er formålstenleg. Departementet informerer også om at det blir utarbeidd ei kunnskapsoversikt om forskning på dei minste barna i skolen som kan bli tatt i bruk av læreplangruppene i arbeidet med fagfornyinga.

Regjeringa meiner at dei omtalte føringane for arbeidet med fagfornyinga tar vare på intensjonen bak vedtaket, og at vedtaket kan utkvitterast.

Barnehage: Kartlegging av ansiktsdekkande plagg

Vedtak nr. 830, 5. juni 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 830, 5. juni 2018, jf. Prop. 51 L (2017–2018) *Endringar i opplæringslova mv. (forbod mot bruk av ansiktsdekkjande plagg i barnehagar og undervisningssituasjonar)* og Innst. 351 L (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringa kartlegge omfanget av ansiktsdekkjande plagg blant barn i barnehage, og iverksette tiltak dersom dette er en reell problemstilling.»

For å klargjere om dette er ei relevant problemstilling har Utdanningsdirektoratet i 2018 henta inn erfaringar frå barnehagesektoren i utvalde kommunar med høg del innvandrarar i befolkninga. I tillegg viser direktoratet til relevant litteratur på feltet, der hovudpoenget er at bruk av ansiktsdekkjande plagg heng saman med alderen på brukaren, og at det ikkje er støtte for at jenter i barnehagealder brukar plagg som nikab eller burka, sjølv om hijab forekjem. Direktoratet konkluderer med at det ikkje er grunnlag for å vurdere bruk av ansiktsdekkjande plagg blant barn i barnehagen som ei reell problemstilling.

Regjeringa meiner at vedtaket er kvittert ut.

Sikre barne- og ungdomsorganisasjonar tilgang til skolar og andre offentlege bygg

Vedtak nr. 832, 5. juni 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 832, 5. juni 2018, jf. Dokument 8:176 S (2017–2018) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Hans Fredrik Grøvan, Olaug V. Bollestad, Tore Storehaug og Geir Jørgen Bekkevold om nasjonale retningslinjer for barne- og ungdomsorganisasjoners tilgang til bruk av skoler og andre offentlige rom* og Innst. 347 S (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringa gå i dialog med KS og Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner med sikte på å sikre barne- og ungdomsorganisasjoner tilgang til skoler og andre offentlige bygninger lokalt, og unngå at skoleeierne bidrar til usaklig forskjellsbehandling ved utlån.»

Det er gjennomført eit første møte mellom KS og LNU om denne saka. Regjeringa vil følge opp vedtaket og komme tilbake til Stortinget på ein eigna måte.

Avtalar for tilsetting av skoleleiar/rektor

Vedtak nr. 883, 11. juni 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 883, 11. juni 2018, jf. Dokument 8:194 S (2017–2018) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Martin Henriksen, Torstein Tvedt Solberg, Mani Hussaini, Marit Arnstad, Marit Knutsdatter Strand, Audun Lysbakken, Mona Fagerås og Hadia Tajik om tillitsreform i skolen* og Innst. 378 S (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringa undersøke i hvilken grad detaljerte målkrav og indikatorer knyttet til elevresultater benyttes i ansettelsesavtaler med skoleledere og rektorer. Videre ber Stortinget regjeringa vurdere konsekvensene av dette sett i lys av overordnet del av læreplanen og melde tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Departementet vil stille spørsmål om bruk av målkrav og indikatorar knytte til elevresultat i tilsetningsavtale med skoleleiarar i Spørsmål til Skole-Norge, som er ei spørjing til skolar og skoleleiarar. Undersøkinga omfattar grunnskolar, vidaregåande skolar, kommunane og fylkeskommunane. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på ein eigna måte.

Handlingsrom for lærerprofesjonen

Vedtak nr. 884, 11. juni 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 884, 11. juni 2018, jf. Dokument 8:194 S (2017–2018) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Martin Henriksen, Torstein Tvedt Solberg, Mani Hussaini, Marit Arnstad, Marit Knutsdatter Strand, Audun Lysbakken, Mona Fagerås og Hadia Tajik om tillitsreform i skolen og Innst. 378 S (2017–2018)*:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at arbeidet med fagfornyelsen og revidering av opplæringsloven ivaretar lærerprofesjonens profesjonelle handlingsrom, i tråd med Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnsopplæringen.»

Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnsopplæringen er både ein sjølvstendig del av det fornya læreplanverket og førande for den pågåande fornyinga av fag. Dei nye læreplanane for fag skal framleis vere kompetansebaserte, og det inneber til dømes at lærerprofesjonen framleis skal ha eit profesjonelt handlingsrom til å avgjere kva for metodar og verkemiddel som skal brukast i undervisninga for å nå måla. Departementet har vore særleg opptatt av at prinsippa i Overordna del følgjast opp i arbeidet med å utforme dei nye læreplanane, og har mellom anna presisert at kompetansemåla skal utformast slik at dei gir eit lokalt handlingsrom og moglegheit for tilpassing, samt at den fagspesifikke teksten om vurdering ikkje skal avgrense læraranes handlingsrom til å tilpasse undervisninga og organisere opplæringa.

Overordna del utdjuvar verdigrunnlaget i formålsparagrafen og dei overordna prinsippa for grunnsopplæringa. I arbeidet med revidering av opplæringslova har regjeringa presisert at formålsparagrafen i opplæringslova skal først vidare. Målet med arbeidet er eit regelverk som tar i vare måla og prinsippa for grunnsopplæringa slik dei er nedfelte i formålsparagrafen og i sentrale styringsdokument, som budsjettproposisjonar og stortingsmeldingar. Det er vidare presisert i mandatet til utvalet at forslaget skal ta omsyn til at opplæringslova både skal heimle og beskytte tilrettane og behova til elevane, og samstundes gi profesjonsutøvarane tilstrekkeleg rom for skjønnsutøving.

Regjeringa meiner at vedtaket er utkvittert.

Redusere dokumentasjonskravet

Vedtak nr. 885, 11. juni 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 885, 11. juni 2018, jf. Dokument 8:194 S (2017–2018) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Martin Henriksen, Torstein Tvedt Solberg, Mani Hussaini, Marit Arnstad, Marit Knutsdatter Strand, Audun Lysbakken, Mona Fagerås og Hadia Tajik om tillitsreform i skolen og Innst. 378 S (2017–2018)*:

«Stortinget ber regjeringen fortsette å redusere omfanget av rapportering og dokumentasjon på nasjonalt nivå samt ta initiativ til at kommunene gjennomgår sine lokale planer for rapportering og dokumentasjon når nye læreplaner innføres. En slik gjennomgang bør gjennomføres i samarbeid med partene, lærerutdanningsinstitusjonene, elever, lærerstudenter, skoleiere og skoleledere, med sikte på å redusere dokumentasjonskravene og styrke det lokale handlingsrommet til skoleeier.»

Regjeringa er svært opptatt av å føre vidare arbeidet med å redusere omfanget av dokumentasjon, rapportering og andre tidstjuvar i skolen. Regjeringa meiner samtidig at dette arbeidet ikkje må vere ei tidsavgrensa utgreiing eller prosjekt, men at det må vere organisert som ein kontinuerleg prosess. Departementet har derfor tatt initiativet til å etablere ei arbeidsgruppe der representantar for partane deltar saman med departementet og Utdanningsdirektoratet. Partane er einige i ei slik tilnærming, og ei arbeidsgruppe startar opp hausten 2018. Mandatet til gruppa skal utarbeidast i samarbeid med partane. Det er vidare semje om at gruppa både skal vurdere nåverande dokumentasjons- og rapporteringskrav og tilsvarande krav som kan komme som følge av nye reformer og tiltak, som fagfornyinga. Gruppa skal òg vurdere både statlege og lokale tidstjuvar, herunder tidstjuvar som kjem frå andre sektorar enn skolesektoren.

Regjeringa meiner at den partssamansette arbeidsgruppa vil sikre at intensjonen med vedtaket blir nådd, og at vedtaket kan reknast som utkvittert.

Nedsette utval for nasjonalt kvalitetsvurderings-system

Vedtak nr. 886, 11. juni 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 886, 11. juni 2018, jf. Dokument 8:194 S (2017–2018) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Martin Henriksen, Torstein Tvedt Solberg, Mani Hussaini, Marit Arnstad, Marit Knutsdatter Strand, Audun Lysbakken, Mona Fagerås og Hadia Tajik om tillitsreform i skolen* og Innst. 378 S (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringen nedsette et utvalg der partene i skolesektoren er representert, for å gjennomgå Nasjonalt kvalitetsvurderingssystem i lys av fagfornyelsen og fremme forslag til endringer på egnet måte.»

Kvalitetsvurderingssystemet skal gi eit kunnskapsgrunnlag, både nasjonalt og lokalt, om mellom anna elevanes læringsutbytte. Det viktigaste formålet med systemet er at det skal skape prosessar for å forbetre opplæringa. Når faga i skolen blir fornya, må også kvalitetsvurderingssystemet bli vidareutvikla i samsvar med prinsippa for fagfornyinga. Regjeringa vil invitere partane til ein gjennomgang av kvalitetsvurderingssystemet i lys av fagfornyinga når dei nye læreplanane er klare.

Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på ein eigna måte.

Barnehage: Betre finansiering av bemanningsnorma
Vedtak nr. 1005, 15. juni 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 1005, 15. juni 2018, jf. Meld. St. 2 (2017–2018) *Revidert nasjonalbudsjett 2018* og Innst. 400 S (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringen bedre finansieringen av bemanningsnormen i barnehagene gjennom et øremerket tilskudd for 2018 og de to kommende budsjettårene på 100 mill. kroner. De øremerkede midlene fordeles med 60 mill. kroner til en overgangsordning for de private barnehagene som ligger i kommuner som hadde over 6,0 barn per voksen i kommunens egne barnehager per desember 2017. Overgangsordningen skal gjelde fra innføringstidspunktet 1. august 2018 og ut 2020 og må ta særlig hensyn til å bidra til en bærekraftig økonomi i små private barnehager. De resterende

40 mill. kroner fordeles til kommunene etter tilsvarende kriterier som de private.»

Regjeringa har utarbeidd ei overgangsordning i samsvar med instruksane i vedtaket. Overgangsordninga vil vere eit viktig bidrag for å sikre ein berekraftig økonomi i små private barnehagar i kommunar der bemanningsnorma ikkje er oppfylt enda. Departementet vil offentleggjere ei årleg oversikt over endeleg fordeling av midlane til kommunane for 2018, 2019 og 2020. Departementet meiner at vedtaket er utkvittert.

Oppmodingsvedtak under forskings- og høgre utdanningsministeren

Bygg og infrastruktur i langtidsplanen for forskning og høgre utdanning

Vedtak nr. 375, 3. februar 2015

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 375, 3. februar 2015, jf. Innst. 137 S (2014–2015) og Meld. St. 7 (2014–2015):

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med rulleringen av langtidsplanen i 2018 utarbeide en investeringsplan, koordning for investeringer, og større bygge- og vedlikeholdsprosjekter av bygg i universitets- og høyskolesektoren.»

Regjeringa har følgd opp vedtaket i den reviderte langtidsplanen for forskning og høgre utdanning som blir lagt fram samstundes med statsbudsjettet for 2019, ved å legge fram ein plan for utvikling, forvaltning og prioritering av bygg i universitets- og høyskolesektoren. Formålet med planen er å fastsette rammene for ein heilskapleg politikk for utvikling, forvaltning og prioritering av bygg og campusutvikling. Departementet meiner oppmodingsvedtaket er følgd opp.

Private høgskoletilbud i dei statlege finansieringsordningane

Vedtak nr. 108, vedtakspunkt 26, 5. desember 2016

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 108.26, 5. desember 2016, jf. Innst. 2 S (2016–2017) og Prop. 1 S (2016–2017):

«Stortinget ber regjeringen fremme en sak om kriteriene for innlemming av nye akkrediterte private høgskoletilbud i de statlige finansieringsordningene.»

Departementet sette ned ei ekspertgruppe med representantar frå universitets- og høgskolesektoren 1. desember 2016. Ekspertgruppa foreslo mellom anna at institusjonsakkreditering skulle vere eit kriterium for å kunne få statstilskott. Departementet går no gjennom tilrådingane frå ekspertgruppa og vurderer om og i tilfelle korleis dei kan følgast opp. Dersom det skal gjennomførast endringar i lova, vil departementet sende ut forslag til alminneleg høyring.

Auka utdanningskapasitet i offentleg planlegging

Vedtak nr. 708, 29. mai 2017

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 708, 29. mai 2017, jf. Innst. 300 S (2016–2017), Meld. St. 18 (2016–2017) *Berekraftige byar og sterke distrikt* og Dokument 8:44 S (2016–2017) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Heidi Greni, Jenny Klinge og Ivar Odnes om utredning av hvordan fordelingen av statlige arbeidsplasser påvirker regionale ulikheter.*

«Stortinget ber regjeringen sette i gang et arbeid for å øke utdanningskapasiteten i offentlig planlegging.»

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har i 2018 i samarbeid med Forum for utdanning i samfunnsplanlegging (FUS) sett i gang eit arbeid for å kartlegge omfanget av utdanningstilbod som er relevante for offentleg planlegging. Dette arbeidet kan gi ei betre oversikt over utviklinga i søkarantal, opptak til og utdanning av kandidatar som tar ei utdanning relatert til offentleg planlegging. Kommunal- og moderniseringsdepartementet vil dessutan føre vidare tildelinga av midlar til etterutdanning for offentlege planleggarar og tar sikte på å føre vidare forskingsinnsatsen på planfeltet på noverande nivå.

Universiteta og høgskolane har ansvar for å følge opp dei nasjonale sektormåla, der eitt av måla er god tilgang til utdanning, og dei skal sette eigne mål for verksemda og sine eigne styringsparametrar for måloppnåinga si. Institusjonane har i tråd med dette eit ansvar for å dimensjonere studietilboda sine innanfor gjeldande rammeløyvingar. Mange institusjonar har utdanningar som er relevante for arbeid som offentlege planleggarar, og må vurdere vidare kapasitetsbygging på desse områda i tråd med behova i samfunnet. I tillegg vurderer regjeringa det nasjonale kompetansebehovet og mogleg behov for fleire studieplassar i dei årlege budsjettprosessane.

Kunnskapsdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet meiner oppmodingsvedtaket er følgt opp.

Informasjon om autorisasjon til studentar i utlandet
Vedtak nr. 767, 7. juni 2017

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 767, 7. juni 2017, gjort i samband med behandlinga av Meld. St. 16 (2016–2017) *Kultur for kvalitet i høyere utdanning*, jf. Innst. 364 S (2016–2017):

«Stortinget ber regjeringen sørge for at studenter som søker studiestøtte for utdanning i utlandet, blir informert om hvorvidt den aktuelle utdanningen kvalifiserer til autorisasjon eller andre godkjenninger som er nødvendige for å utøve yrket i Norge.»

Det er Helsedirektoratet som stadfester vilkår for autorisasjon ein må få for å arbeide i eit regulert helsefagleg yrke. Lånkassen har på nettstaden sin forbeta informasjonen om vilkår for autorisasjon for slike regulerte yrke. Dette gjeld kva for utdanningar tatte i utlandet som ein kan rekne med gir grunnlag for autorisasjon, og kva for utdanningar som ein ikkje kan vere like sikker på. Lånkassen, Helsedirektoratet og NOKUT har etablert eit samarbeid for å utveksle informasjon om praksis i verksemdene slik at det på eit tidlegare tidspunkt skal vere mogleg å informere om endringar i praksis. Departementet meiner at vedtaket med dette er følgt opp.

Mentorordning i høgre utdanning

Vedtak nr. 769, 7. juni 2017

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 769, 7. juni 2017, jf. Innst. 364 S (2016–2017) og Meld. St. 16 (2016–2017) *Kultur for kvalitet i høyere utdanning*:

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan man trinnvis kan innføre en mentorordning i høyere utdanning.»

For å følge opp vedtaket har Universitetet i Bergen på oppdrag frå departementet levert ei utgreiing om mentorordningar.

Utgreiinga viser at det både nasjonalt og internasjonalt finst mange måtar å organisere mentorordningar i høgre utdanning på og at dei kan ha ulike formål. Ein forskjell er mellom ordningar som fokuserer på integrering i eit fagmiljø, og dei som fokuserer på arbeidslivet. Ordningane kan også ha

ulike deltakarar, med mentorar frå dei tilsette, frå arbeidslivet eller frå meir erfarne studentar, og med mentoring éin-til-éin eller i grupper. Mentorordningane kan vere innretta mot ulike stadier i studiet og mot studium på ulike nivå, og ha ulikt omfang. Det varierer òg om mentorane deltar frivillig eller får lønn eller anna kompensasjon.

Utgreiinga viser at mentorordningar kan henge saman med og overlapp med andre verkemiddel som fadderordningar, fagleg rettleiing og tilbakemeldingar på innleveringar og oppgåver, karriererettleiing med meir. Mentorordningane bør derfor sjåast i samanheng med dei andre tilboda til studentane, og vil kunne få ulike verkningar på desse tilboda.

- I første omgang vil departementet i tildelingsbrevet til universiteta og dei statlege høgskolane for 2019 gi melding til kvar institusjon om å starte opp mentorordningar. Departementet forventar at institusjonane startar opp med nye mentorordningar i 2019, avhengig av storleiken og kva ordningar dei allereie har.
- Departementet vil i neste trinn følge dette opp i etatsstyringa og framtidige tildelingsbrev. Departementet vil ikkje legge føringar på korleis institusjonane organiserer mentorordningane sine, kva studium eller nivå som først blir omfatta og så vidare. Det vil ikkje vere ein modell som er det rette for alle studentar og fag. Institusjonane må sjølv vurdere korleis mentorordningane kan bli organiserte på best mogleg måte.
- Departementet vil allereie frå 2019 be Direktoratet for internasjonisering og kvalitetsutvikling i høgare utdanning (DIKU) om å fremme arbeidet med mentorordningar gjennom dialog med institusjonane, seminar og erfaringsdeling.
- I neste trinn av innføringa tar departementet sikte på ei ekstern evaluering av ordningane etter at dei har verka i nokre år. Evalueringa vil vise i kva grad ordningane gir betre gjennomstrøyming og fleire studiepoeng. På bakgrunn av evalueringa vil departementet vurdere neste trinn i styringa, og om bruken av mentorordningar bør bli utvida.

Regjeringa har sett ned eit utval som skal gå gjennom regelverket for universitet og høgskolar. Lovutvalet vil bli bede om å vurdere mentorordningar i tråd med Stortingets vedtak 811, 31. mai 2018 og ta stilling til om mentorordning bør lovfestast og eventuelt korleis det bør gjerast både for statlege og private institusjonar. Denne vurderinga kan bygge på utgreiinga frå Universitetet i Bergen.

Departementet meiner oppmodingsvedtaket med dette er følgt opp.

Utredning studieplasser i medisin

Vedtak 362, 19. desember 2017

Departementet viser til Prop. 1 S (2017–2018) og Innst. 11 S (2017–2018).

«Stortinget ber regjeringen igangsette et arbeid med mål om å øke antall studieplasser innen medisin i Norge, herunder å vurdere å øke antall studiesteder, og komme tilbake til Stortinget med en vurdering i statsbudsjettet for 2019.»

Regjeringa har satt ned ei arbeidsgruppe som skal greie ut ulike modellar for eit studium i klinisk medisin. Grappa skal vurdere ein modell der studentar som studerer medisin i utlandet, kan ta dei siste åra i Stavanger, gjennom eit samarbeid mellom Stavanger Universitetssjukehus, Universitetet i Stavanger og Universitetet i Bergen. Grappa skal komme med ein endeleg rapport innan utgangen av september 2019. Departementet vil komme tilbake til Stortinget om saka. Ifølge mandatet til arbeidsgruppa skal ho òg hente inn informasjon frå dei fire medisinske fakulteta om det er mogleg å auke talet på studentar innanfor dagens medisinstudium. Ho skal òg hente inn informasjon om dei medisinske fakulteta tar opp det talet på studentar som dei har fått budsjett for, om dei har kapasitet til å ta opp fleire studentar dersom dei blir tildelte midlar til fleire studieplassar, og om dei har tilgang på tilstrekkeleg mange praksisplassar. Departementet meiner oppmodningsvedtaket med dette er følgt opp.

Strukturendringar i universitets- og høgskolesektoren

Vedtak nr. 378, 19. desember 2017

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 378, 19. desember 2017, jf. Innst. 12 S (2017–2018) og Prop. 1 S (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringen igangsette en forskningsbasert evaluering av de strukturendringene som gjennomføres i universitets- og høyskolesektoren.»

Noregs forskingsråd fekk i 2018 i oppgåve av Kunnskapsdepartementet å finansiere ei forskningsbasert evaluering med internasjonal deltaking av struktureforma i universitets- og høgskolesektoren. Evalueringa har ei ramme på 15 mill. kroner og vil gå føre seg i tre til fem år.

Forskningsrådet har lyst ut evalueringa med søknadsfrist i februar 2019. Departementet meiner oppmodingsvedtaket er følgt opp.

Masterutdanning i luftfart

Vedtak nr. 379, 19. desember 2017

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 379, 19. desember 2017, jf. Innst. 12 S (2017–2018) og Prop. 1 S (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringa vurdere behovet for en masterutdanning innen luftfart ved neste prioritering av studieplasser innen universitets- og høyskolesektoren.»

Universiteta og høgskolane har ansvar for å følge opp dei nasjonale sektormåla, der eitt av måla er god tilgang til utdanning, og dei skal sette eigne mål for verksemda og sine eigne styringsparametrar for måloppnåinga si. Institusjonane har i tråd med dette eit ansvar for å dimensjonere studietilboda sine innanfor gjeldande rammeløyvingar. I tillegg vurderer regjeringa det nasjonale kompetansebehovet og mogleg behov for fleire studie-plassar i dei årlege budsjettprosessane. Regjeringa vil i den samanhengen vurdere behovet for ei masterutdanning innanfor luftfart, men samstundes peike på at ein institusjon innanfor si gjeldande ramme står fritt til å opprette masterutdanning innanfor luftfart. Departementet meiner oppmodingsvedtaket er følgt opp.

Bygg og infrastruktur i langtidsplanen for forskning og høgare utdanning

Vedtak nr. 380, 19. desember 2017

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 380, 19. desember 2017, jf. Innst. 12 S (2017–2018) og Prop. 1 S (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringa innlemme bygg og infrastruktur i revideringen av langtidsplanen for forskning og høgere utdanning.»

Regjeringa har følgt opp vedtaket i den reviderte langtidsplanen for forskning og høgare utdanning som blir lagt fram samstundes med statsbudsjettet for 2019, ved å legge fram ein plan for utvikling, forvaltning og prioritering av bygg i universitets- og høyskolesektoren. Formålet med planen er å fastsette rammene for ein heilskapleg politikk for utvikling, forvaltning og prioritering av bygg og campusutvikling. Departementet meiner oppmodingsvedtaket er følgt opp.

Kvotordninga for utenlandsstudenter

Vedtak nr. 381, 19. desember 2017

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 381, 19. desember 2017, jf. Innst. 12 S (2017–2018) og Prop. 1 S (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringa evaluere konsekvensane av utfasinga av kvoteordninga for utanlandsstudentar og kome tilbake til Stortinget på eigna måte i løpet av 2018.»

Kvotordninga var ei stipendordning som innebar at det til ei kvar tid var opp til 1 100 internasjonale studentar som kunne ta høgare utdanning i Noreg. Ordninga eksisterte gjennom fleire tiår. Etter ei evaluering av kvoteordninga i 2013/2014 vedtok Stortinget å avvikle ordninga frå 2016 og erstatte den med to tiltak:

- delar av midlane som blei frigjorde skulle brukast til eit nytt partnerskapsprogram for samarbeid mellom norske universitet og høgskolar og tilsvarande institusjonar i utviklingsland (NORPART).
- delar av midlane skulle brukast til tiltak under *Panorama*, regjeringa sin strategi for forskings- og høgare utdanningssamarbeid med Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika.

Kunnskapsdepartementet har bede Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høgare utdanning (DIKU), tidlegare Senter for internasjonalisering av utdanning, gjennomføre ei evaluering, i samarbeid med eit eksternt analysebyrå.

Evalueringa viser at stønad til utdanningssamarbeid med utviklingsland i Sør ikkje er blitt mindre sammenlikna med situasjonen under Kvotordninga. Fordelinga av støtta mellom dei ulike geografiske områda er tilnærma lik det den var under Kvotordninga, men ressursane blir brukte på ein grunnleggjande annan måte.

Eit viktig mål i NORPART er kvalitetsutvikling av studieprogram i utviklingsland og Noreg, som vil komme til nytte for langt fleire studentar enn dei som kan reise. I 2018, når under halvparten av midla som vil bli frigjorde til NORPART-programmet er tilgjengelege, er det planlagd nesten like mange innreisande studentar per krone som det som var situasjonen for mobiliteten frå utviklingsland i Kvotordninga. Overgangsfasen mellom dei to ordningane inneber at talet på studentar som får støtte til å komme til Noreg i ein overgangsfase er langt lågare enn under Kvotordninga. Dette

talet vil stige kraftig dei neste åra. Fordi midlar framleis er bundne opp i Kvoteordninga, fungerer NORPART per i dag på under halv maskin. Ca 40 pst. av den ramma NORPART er ment å skulle ha på sikt er per nå tildelt prosjekter, men dette vil auke frå 2019. Eittersom studentane i NORPART kjem på kortare opphald enn det studentane gjorde gjennom Kvoteordninga og det ikkje er planlagt at det skal komme fleire studentar, vil det til ei kvar tid vere vesentleg færre internasjonale studentar frå utviklingsland i Noreg med NORPART-finansiering enn det som var tilfellet gjennom Kvoteordninga.

Statistikk frå SSB viser at det i 2017 kom færre internasjonale studentar til Noreg enn i 2015, dette gjeld også for studentar frå det globale sør. Det er verd å merke seg at 2015 var eit spesielt år når det gjeld talet på internasjonale gradstudentar. Rapporten viser til dømes at når det spesifikt gjeld gradstudentar frå Afrika ved norske institusjonar har talet vore ganske stabilt over ein sjuårsperiode frå 2010 til 2017, på rundt 900 studentar årleg, med eit unnatak på omlag 1 150 studentar i 2015. Det relative forholdet mellom dei verdsdelane studentane opphavleg kjem frå har vore påfallande stabilt i perioden frå 2010 til i dag.

Avviklinga av Kvoteordninga er ein prosess som framleis varer. Det er framleis studentar som studerer i Noreg med støtte gjennom Kvoteordninga og dei ordningane som blei lanserte i samband med avviklinga er framleis i startfasen. Det vil derfor ta noko meir tid før ein kan konkludere endeleg om avviklinga av Kvoteordninga og innføringa av NORPART og erfaringane med Panoramastrategien.

Evalueringa vil bli offentleggjort i etterkant av at Prop. 1 S (2018–2019) er lagt fram. Departementet meiner at oppmodingsvedtaket er følgt opp.

Studentbustader

Vedtak nr. 382, 19. desember 2017

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 382, 19. desember 2017, jf. Innst. 12 S (2017–2018) og Prop. 1 S (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringa komme tilbake til Stortinget i revidert nasjonalbudsjett for 2018 med en vurdering av om kostnadsrammene og tilskuddssatsene er hensiktsmessige for å realisere et tilstrekkelig antall nye studentboliger.»

Husbanken fekk i januar 2018 i oppdrag frå Kunnskapsdepartementet å vurdere gjeldande kostnads-

rammer og tilskottssatsar for studentbustadbygging. I rapporten foreslo Husbanken å auke kostnadsrammene noko, i pakt med utviklinga av kostnadsnivået i byggesektoren. Regjeringa foreslo i revidert nasjonalbudsjett for 2018, jf. Innst. 400 S (2017–2018) og Prop. 85 S (2017–2018), å auke kostnadsrammene og tilskottssatsane i tråd med tilrådingane frå Husbanken. Stortinget slutta seg til forslaget. Nye satsar er innførte for tildelingar i 2018. I statsbudsjettet for 2019 foreslår regjeringa å føre vidare nivået på kostnadsrammene og tilskottssatsane frå 2018, og justere med årleg anslag på prisvekst for å sikre betre samsvar mellom kostnadsramma og byggekostnader.

Regjeringa sette i april 2018 ned ei arbeidsgruppe med sakkunnige representantar frå relevante organisasjonar til å gå gjennom ordninga for studentbustadbygging med offentlig støtte. Gruppen er bedt om å levere rapporten sin innan utgangen av 2018. Departementet vil på grunnlag av rapporten vurdere langsiktige endringar både i gjeldande satsar og finansiering og i det vidare systemet for fordeling og iverksetting av bustadprosjekt.

Departementet meiner oppmodingsvedtaket er følgt opp.

Studentombod

Vedtak nr. 520, 1. mars 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 520, 1. mars 2018, gjort i samband med behandlinga av *representantforslag frå stortingsrepresentantane Martin Henriksen, Jette F. Christensen, Torstein Tvedt Solberg og Nina Sandberg om studentombod*, jf. Innst. 122 S (2017–2018) og Dokument 8:48 S (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringa komme tilbake til Stortinget med ett forslag til lovendring som pålegger alle høyere utdanningsinstitusjoner å etablere et studentombud, enten alene eller i samarbeid med andre institusjoner.»

I slutten av august 2018 blei det sendt ut høyring om endringar i universitets- og høgskoleloven og fagskoleloven som mellom anna dreidde seg om lovfesting av ordning med studentombud. Høyringsfristen er sett til 30. november 2018. Regjeringa tar sikte på å legge fram ein lovproposisjon for Stortinget våren 2019. Departementet vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte.

Opptak til PPU

Vedtak nr. 553, 20. mars 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 553, 20. mars 2018, jf. Innst. 179 S (2017–2018) og Dokument 8:95 S (2017–2018) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Martin Henriksen, Leif Audun Sande, Torstein Tvedt Solberg og Nina Sandberg om å innføre den praktiske skolesekken for elever i barne- og ungdomsskolen.*

«Stortinget ber regjeringen sikre at bachelor i praktiske og estetiske fag (180 studiepoeng) kvalifiserer for opptak til praktisk-pedagogisk utdanning (PPU).»

Frå hausten 2019 må alle som skal ta PPU, ha mastergrad for opptak. I forskrifta er det unntak for søkarar med bachelorgrad i idrettsfag og i utøvande og skapande kunstfag. Stortinget sitt vedtak verkar inn på korleis opptakskravet blir avgrensa, men det må høyrast i sektoren korleis ein skal følge opp vedtaket med omsyn til fortolkingar og moglege verknader. Vedtaket blei sendt ut til høyring 5. juli 2018, med frist 5. oktober. I høyringa ber departementet om at sektoren vurderer følgande:

- «1. Vedtaket forutsetter en bachelorgrad i praktiske og estetiske fag (180 studiepoeng).
  - a. Hvordan skal vi i denne sammenhengen forstå «praktiske og estetiske fag»?
  - b. Bør en slik bachelorutdanning være enfaglig, dvs. 180 studiepoeng i ett fag, eller bør den åpne for flere fag?
  - c. Hvor mange fag kan eventuelt inngå, og i hvilket omfang?
  - d. Bør eventuelt alle fagene i bachelorgraden være praktiske og estetiske?
2. Det er spesielle opptakskrav til norsk lærerutdanning.
  - a. Bør det også være spesielle opptakskrav for søkere som tas opp på grunnlag av bachelor i praktiske og estetiske fag?
  - b. I så fall, hvilke?
3. Andre hensyn som høringsinstansene ønsker å uttale seg om.»

Departementet tek sikte på å endre forskrifta hausten 2018, slik at institusjonane har tid til å endre studieplanar og informere studiesøkarane sine før opptaket hausten 2019.

Departementet meiner at oppmodingsvedtaket er følgt opp.

IKT-tryggleik i ingeniør- og teknologiutdanningene

Vedtak nr. 583, 10. april 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 583, 10. april 2018, gjort i samband med behandlinga av Meld. St. 38 (2016–2017) *IKT-sikkerhet – et felles ansvar*, jf. Innst. 187 S (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringen sørge for at relevante ingeniør- og teknologiutdanninger har kurs i IKT-sikkerhet.»

Kunnskapsdepartementet har våren 2018 revidert forskrift om rammeplan for ingeniørutdanninga og fastsett ei eiga læringsutbytteskildring for kandidatane om IKT-tryggleik. Institusjonane vil følge opp endringa av rammeplanen i sine lokale fagplanar. Kunnskapsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet har også hatt dialog med Universitets- og høgskolerådet (UHR) ved Nasjonalt Fagråd for IKT om auka vektlegging av IKT-tryggleik i teknologiutdanningane. I revidert nasjonalbudsjett for 2018 vedtok Stortinget å løyve 1 mill. kroner for å stimulere høgere utdanningsinstitusjonar som tilbyr ingeniør- og IKT-utdanning, til å legge meir vekt på IKT-tryggleik i utdanninga. Kunnskapsdepartementet har fordelt midlane til UHR, som skal koordinere eit samarbeid mellom institusjonane. Samarbeidet legg til rette for tiltak som vil auke kvaliteten på og omfanget av IKT-tryggleik i utdanningane. Kunnskapsdepartementet vil også sette av midlar i 2019 til å føre vidare arbeidet til UHR med å styrke tilbodet i IKT-tryggleik i ingeniør- og teknologiutdanningane. Tiltaket vil også bli synleggjort overfor målgruppene i nasjonal strategi for IKT-tryggleik.

Departementet meiner oppmodingsvedtaket er følgt opp.

Digitalisering og IKT-tryggleik i den reviderte langtidspanen

Vedtak nr. 585, 10. april 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 585, 10. april 2018, gjort i samband med behandlinga av Meld. St. 38 (2016–2017) *IKT-sikkerhet – et felles ansvar*, jf. Innst. 187 S (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringen sørge for at digitalisering og IKT-sikkerhet prioriteres i neste Langtidsplan for forskning og høyere utdanning.»

I den reviderte langtidsplanen for forskning og høgre utdanning er digitalisering og IKT-tryggleik høgt prioriterte, mellom anna i den langsiktige prioriteringa *Mogleggerande og industrielle teknologiar* og i den nye langsiktige prioriteringa *Samfunnstryggleik og samhøyr i ei globalisert verd.* I tillegg inneheld den reviderte langtidsplanen ein opptrappingsplan for teknologi. Departementet meiner oppmodingsvedtaket er følgt opp.

Forsterka rekrutteringspolitikk og rekruttering til lærarutdanninga og yrket

Vedtak nr. 696, 7. mai 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 696, 7. mai 2018, jf. Dokument 8:115 S (2017–2018) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Marit Arnstad, Marit Knutsdatter Strand, Steinar Ness og Heidi Greni om lærermangel og Innst. 243 S (2017–2018):*

«Stortinget ber regjeringen sikre nok kvalifiserte lærere gjennom en forsterket rekrutteringspolitikk og nye tiltak som bidrar til økt rekruttering til lærerutdanningen og yrket.»

Regjeringa viser i denne samanhengen til omtale av lærarrekruttering under vedtak nr. 772, 7. juni 2017 og omtale av kvalifiseringsstipend for tilsette i undervisningsstillingar som manglar lærarutdanning, under vedtak nr. 773, 7. juni 2017 ovanfor.

Kunnskapsdepartementet etablerte i juni 2018 Nasjonalt forum for lærerutdanning og profesjonsutvikling (NFLP), samansett av universitets- og høgskolesektoren og interesseorganisasjonane. Rekruttering er eit viktig tema for samarbeidsforumet.

Regjeringa har sett i verk ei rekke tiltak for å sikre tilgang på kvalifiserte lærarar. Ordninga med sletting av studiegjeld for dei som tar lærarutdanning, kjem særleg til gode dei som utdannar seg for 1.–7. trinn og lærarar som tar seg jobb i Nord-Noreg etter avslutta utdanning. Satsinga på vidareutdanning av lærarar og lærarspesialistordninga bidrar til å gjere det attraktivt for dei som allereie er i læraryrket.

I 2017 blei det tildelt til saman 9,5 mill. kroner til tiltak for rekruttering ved lærarutdanningsinstitusjonar, mellom anna for å teste ut ordningar for å kvalifisere tilsette i skolen som manglar formelle kvalifikasjonar for tilsetting i undervisningsstillingar. Av desse gjekk 6,7 mill. kroner til dei tre institusjonane i Nord-Noreg.

I 2018 har Utdanningsdirektoratet fått 7,5 mill. kroner til å greie ut og foreslå tiltak for at tilsette i

grunnskolen som ikkje har fullført lærarutdanning, kan fullføre utdanninga. Som ein del av utgreiinga skal Utdanningsdirektoratet vurdere om det kan vere aktuelt å opprette nye studietilbod som kan kvalifisere lærarar som er kvalifiserte for å undervise på 5.–13. trinn til òg å undervise på 1.–4. trinn. I tillegg har direktoratet fått 2,5 mill. kroner for å greie ut ordningar for å rekruttere søkarar til sør- og lulesamisk og kvensk lærarutdanning. I revidert nasjonalbudsjett for 2018 blei det i tillegg løyvd 10 mill. kroner til rekrutteringstiltak. Tiltaka skal primært rette seg mot 1.–7. trinn, der behovet er størst, og bidra til å rekruttere fleire menn og personar med innvandrarakgrunn.

Departementet meiner at vedtak nr. 696, 7. mai 2018 er utkvittert.

Jordmorutdanning

Vedtak nr. 749, 24. mai 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 749, 24. mai 2018, jf. Innst. 280 S (2017–2018) og Dokument 8:154 S (2017–2018) *Representantforslag frå stortingsrepresentantane Kjersti Toppe, Geir Pollestad, Marit Arnstad og Åslaug Sem-Jacobsen om tiltak for å sikre mor og barn ei fagleg god barselomsorg og hindre uforvarlege kutt i liggjetid på sjukehus etter fødsel:*

«Stortinget ber regjeringen vurdere å opprette ytterligere en jordmorutdanning, i for eksempel Stavanger, for å møte fremtidens behov for jordmødre, både på sykehus og i kommunehelse-tjenesten.»

Fleire regionale helseforetak har peika på auka behov for fleire jordmødre. Helse- og omsorgsdepartementet har inngått avtale med Statistisk sentralbyrå om nye personellframskrivingar. Dette vil gi regjeringa eit betre grunnlag for å vurdere framtidig behov for å styrke utdanningskapasiteten i dei ulike regionane.

Universiteta og høgskolane har ansvar for å følge opp dei nasjonale sektormåla, der eitt av måla er god tilgang til utdanning, og dei skal sette eigne mål for verksemda og sine eigne styringsparametrar for måloppnåinga si. Institusjonane har i tråd med dette eit ansvar for å dimensjonere studietilboda sine innanfor gjeldande rammeløyvingar. Universitet og høgskolar har innanfor si gjeldande ramme og faglege føresetnader moglegheit til å etablere eit nytt tilbod om jordmorutdanning eller å auke opptakskapasiteten til utdanninga. I tillegg vurderer regjeringa det nasjonale kompetansebehovet og mogleg

behov for fleire studieplassar i dei årlege budsjettprosessane, og vil i denne samanhengen vurdere moglegheita for å auke utdanningskapasiteten i jordmorutdanning.

Kunnskapsdepartementet meiner oppmodingsvedtaket er følgt opp.

Mentorordning i høgre utdanning

Vedtak nr. 811, 31. mai 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 811, 31. mai 2018, jf. Prop. 64 L (2017–2018) og Innst. 318 L (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringen som del av den helhetlige gjennomgangen av regelverket for universiteter og høyskoler, utrede og foreslå hvordan man trinnvis kan innføre en faglig mentorordning for alle studenter på bachelornivå i høyere utdanning.»

Regjeringa har sett ned eit utval som skal gå gjennom regelverket for universitet og høgskolar. Lovutvalet vil bli bedt om å vurdere mentorordningar i tråd med vedtaket, og ta stilling til om mentorordning bør lovfestast, og eventuelt korleis det bør gjerast, for både statlege og private institusjonar. Departementet meiner oppmodingsvedtaket er følgt opp. Sjå elles forklaring til oppmodingsvedtak nr. 769, 7. juni 2017.

Mentorordning i høgre utdanning

Vedtak nr. 812, 31. mai 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 812, 31. mai 2018, jf. Prop. 64 L (2017–2018) og Innst. 318 L (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget i statsbudsjettet for 2019 med en redegjørelse om oppfølgingen av utredningen av mentorordning i høyere utdanning, samt gi en beskrivelse av hvordan det trinnvis kan innføres en mentorordning for bachelorstudenter og studenter i andre deler av studieløpet.»

Sjå forklaring til oppmodingsvedtak nr. 769, 7. juni 2017. Departementet meiner oppmodingsvedtaket er følgt opp.

Rangering av søkarar til høgre utdanning

Vedtak nr. 887, 11. juni 2018

Departementet viser til oppmodingsvedtak nr. 887, 11. juni 2018, jf. Innst. 387 S (2017–2018) og Dokument 8:196 S (2017–2018):

«Stortinget ber regjeringen foreta en gjennomgang av dagens regelverk for rangering av søkere til høyere utdanning, inkludert utdanning som i dag ikke gir poeng, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Kunnskapsdepartementet har starta arbeidet med ein heilhetleg gjennomgang av regelverket for rangering, inkludert alle kvotar og tilleggs-poeng i systemet for opptak. Resultatet av gjennomgangen vil tidlegast få effekt for opptaket til studieåret 2020–21.

Del II
Nærare om budsjettforslaget

4 Nærare om budsjettforslaget

Programkategori 07.10 Administrasjon

Utgifter under programkategori 07.10 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019	Pst. endr. 18/19
200	Kunnskapsdepartementet	357 208	379 063	401 654	6,0
201	Analyse og kunnskapsgrunnlag			40 671	
	Sum kategori 07.10	357 208	379 063	442 325	16,7

Inntekter under programkategori 07.10 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019	Pst. endr. 18/19
3200	Kunnskapsdepartementet	1 068			
	Sum kategori 07.10	1 068			

Kap. 200 Kunnskapsdepartementet

(i 1 000 kr)					
Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019	
01	Driftsutgifter	344 955	349 065	382 440	
21	Særskilde driftsutgifter	11 579	27 128	16 275	
45	Større utstyrsinnkjøp og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	674	2 870	2 939	
	Sum kap. 0200	357 208	379 063	401 654	

Post 01 Driftsutgifter, post 21 Særskilde driftsutgifter og post 45 Større utstyrsinnkjøp og vedlikehold, kan overføres

Mål for 2019

Måla her gjeld drifta av Kunnskapsdepartementet. Dei faglege måla for departementet er omtalte i dei aktuelle fagkapitla og i kap. 1 Hovudinnleiinga.

Måla for 2019

- Departementet skal ha eit godt kunnskapsgrunnlag for utforminga av kunnskaps- og integreringspolitikken.
- Departementet skal sikre at kunnskaps- og integreringspolitikken blir sett i verk.
- Departementet skal ha ein god dialog med alle relevante aktørar i samfunnet.
- Departementet skal vere førebudd på å handtere alle typar kriser i sin eigen sektor.

Kunnskapsdepartementet har formulert eit sett med verdiane som er rettesnorer for arbeidet med å nå måla.

Verdiane for Kunnskapsdepartementet er

- profesjonalitet
- openheit
- gjennomføring

Rapport for 2017

Kunnskapsdepartementet har ansvaret for å utvikle og sette i verk den overordna politikken for barnehage, grunnopplæring, høgre utdanning, integrering, livslang læring og forskning. I 2017–18 har departementet i tillegg til dei faste budsjettproposisjonane utarbeidd desse proposisjonane og meldingane til Stortinget:

- Prop. 45 L (2017–2018) *Endringer i introduksjonsloven (opplæring i mottak og behandling av personopplysninger mv.)*
- Prop. 47 L (2017–2018) *Lov om fagskoleutdanning (fagskoleloven)*
- Prop. 51 L (2017–2018) *Endringar i opplæringslova mv. (forbod mot bruk av ansiktsdekkjande plagg i barnehagar og undervisningsinstitusjonar)*
- Prop. 52 L (2017–2018) *Endringar i opplæringslova, friskolelova og folkehøgskolelova (plikt til å tilby intensiv opplæring og plikt til fleirfagleg samarbeid m.m.)*

- Prop. 64 L (2017–2018) *Endringer i universitets- og høyskoleloven (NOKUTs oppgaver, eksamen og personvern mv.)*
- Prop. 67 L (2017–2018) *Endringer i barnehage-loven mv. (minimumsnorm for grunnbemannning, plikt til å samarbeide om barnas overgang fra barnehage til skole og SFO mv.)*
- Prop. 89 L (2017–2018) *Endringer i introduksjonsloven (barnefamilier og enslige mindreårige med begrenset oppholdstillatelse)*
- Prop. 111 L (2017–2018) *Endringer i statsborgerloven (avvikling av prinsippet om ett statsborgerskap)*
- Meld. St. 11 (2017–2018) *Nordisk samarbeid*

Alle måla som denne proposisjonen set for sektoren, er rettesnorer for departementet. Resultata i sektoren er det endelege målet på politikken regjeringa fører innfor utdanning, forskning og integrering, og som departementet førebur og set i verk. Samanhengen mellom arbeidet i departementet og resultat i sektoren er likevel avleidd og indirekte. Det meste av innsatsen bak resultata skjer i utdanningsinstitusjonar, forskingsinstitutt, og i tenester retta mot integrering av innvandra- rar. Rolla departementet har, er å førebu avgjerder som Stortinget og regjeringa tar om overordna rammer, og å sette i verk dei tiltaka avgjerdene fastset.

Eit godt kunnskapsgrunnlag er framheva som eit mål med arbeidet med å førebu avgjerder. Kunnskapsgrunnlaget om utdanning, forskning og integrering er godt. Internasjonalt samarbeid gir tilgang til å vere med i undersøkingar som kastar lys over kva vi oppnår i Noreg samanlikna med andre land. Viktig kunnskap kjem også fram gjennom kontakt departementet har med interessentar i sektoren. Her kan nemnast elev- og studentorganisasjonar, arbeidstakar- og arbeidsgivarorganisasjonar og innvandrorganisasjonar. Enda om kunnskapsgrunnlaget er godt, er det rom for forbetringar, særleg når det gjeld å legge kunnskapen betre og meir systematisk til rette for avgjerder. Departementet arbeider vedvarande med å gjere grunnlaget for avgjerdene betre.

Det er underliggende verksemder som gjennomfører tiltak i sektoren. Departementet set i verk ny politikk gjennom å styre desse verksemdene. Nye oppgaver og behov i forvaltninga følger når omgivnadene og teknologien endrar seg. Stundom blir det etablert nye verksemder for å løyse oppgaver som kjem til, utan at det nødvendigvis blir gjort ein samla gjennomgang av organiseringa. Av og til er det grunn til å gjere ein slik samla gjennomgang av korleis sektoren kan orga-

niserast for å løyse oppgåvene så godt som mogleg. Departementet gjorde ein organisasjonsgjennomgang i 2017, og gjennomførte ei omorganisering av kunnskapssektoren med verknad frå 2018. Verksemdar er slåtte saman til større einingar, og somme av dei underliggande verksemdene har tatt over oppgåver frå departementet. Samling av oppgåver som liknar på kvarandre, gjer fagmiljøa større og legg på den måten til rette for effektivisering og kvalitetsauke.

Kunnskapsdepartementet har i 2018 gjennomgått ei større omorganisering. Noko av hensikta er å kunne arbeide betre med spørsmål som gjeld analyse og kunnskapsgrunnlag, digitalisering og styring innanfor departementet sitt sektorområde. Det er også eit mål å betre samordninga med underliggande etatar og verksemdar og andre departementar.

For rapportering om sikkerheit og beredskap, sjå del III, kap. 10.

Budsjettforslag for 2019

Kunnskapsdepartementet foreslår ei samla løyving på 382,4 mill. kroner over post 01, 16,3 mill. kroner over post 21 og 2,9 mill. kroner over post 45.

Grunna overføringa av Integreringsavdelinga frå Justis- og beredskapsdepartementet i mai 2018 foreslår departementet ein auke på 33,9 mill. kroner over kap. 200 post 01, mot ein tilsvarende reduksjon på budsjettet til Justis- og beredskapsdepartementet. Sjå omtale av endringa

i departementsstrukturen i Prop. 48 S (2017–2018).

IKT-tenester frå DSS vil frå og med 2019 vere løyvingfinansierte, ikkje brukarfinansierte. Departementet foreslår derfor ein reduksjon på 7,6 mill. kroner over kap. 200 post 01. Vidare foreslår departementet ein reduksjon på 0,5 mill. kroner på same kapittel og post, grunna gjennomføringa av effektiviseringstiltak av administrative tenester i departementsfellesskapet. Begge reduksjonsforslaga har motsvar i tilsvarende aukar på budsjettet til Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

NOKUT, Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høgre utdanning (DIKU) og Direktoratet for IKT og fellestenester i høgre utdanning og forskning (UNIT) har i samband med omorganiseringa av dei sentraladministrative oppgåvene i kunnskapssektoren tatt over nokre oppgåver som Kunnskapsdepartementet hadde før. Av den grunn foreslår departementet å flytte til saman 8 mill. kroner fra post 21 til kap. 280 postane 01, 50 og 51. Sjå Prop. 1 S (2017–2018) for omtale av omorganiseringa.

For å sikre vidare finansiering av spesialutsendingen til Moskva foreslår departementet ein reduksjon på 1 mill. kroner på post 21, mot ein tilsvarende auke på budsjettet til Nærings- og fiske-ridepartementet.

Departementet foreslår at løyvinga på post 01 kan overskridast mot tilsvarende merinntekter under kap. 3200 post 02, jf. forslag til vedtak II nr. 1.

Kap. 3200 Kunnskapsdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap		Forslag
		2017	Saldert budsjett 2018	
02	Salsinntekter o.a.	1 068		
	Sum kap. 3200	1 068		

Kap. 201 Analyse og kunnskapsgrunnlag

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap		Forslag
		2017	Saldert budsjett 2018	
21	Særskilde driftsutgifter			40 671
	Sum kap. 0201			40 671

Utdanningsforskning

Utdanningsforskninga skal, forutan å gi ny kunnskap og erkjening generelt, bidra til god praksis og høgre kvalitet i barnehagane, i skolane, i høgre utdanning og i kompetansepolicyen, og gi eit solid grunnlag for politikktutvikling. Gode miljø for utdanningsforskning skal bringe fram eit godt kunnskapsgrunnlag som gir rom for ein meir opplyst debatt om innhald, læring, ressursbruk og resultat.

Forskningsprogrammet FINNUT i Noregs forskingsråd finansierer forskings- og innovasjonsprosjekt i utdanningssektoren på alle nivå i utdanningsløpet. FINNUT skal utvikle kunnskap av høg kvalitet, og som er relevant for politikktutforming, forvaltning og praksisfelt. Programmet skal medverke til å fornye forskingsfeltet og til innovasjon i utdanningssektoren. Finansieringa av FINNUT går over fleire postar i budsjettet til Kunnskapsdepartementet. For 2019 foreslår Kunnskapsdepartementet ei løyving til FINNUT på om lag 160 mill. kroner. Ei oversikt over dei postane der Kunnskapsdepartementet foreslår midlar til utdanningsforskning står under omtalen av kap. 285 Noregs forskingsråd.

Forskningsrådet initierte og gjennomførte i 2017 ei evaluering av utdanningsforskninga i Noreg, som blei offentleggjort i februar 2018. Evalueringa viser ei positiv utvikling av norsk utdanningsforskning dei seinare åra. Fleire av institusjonane har både god forskingskvalitet og høg kapasitet, og utdanningsforskninga har generelt stor påverknad på politikktutforming og praksis. Evalueringa viser samstundes store skilnader mellom forskargruppene som blei evaluerte. Der nokre er særst gode med potensiale til å bli framifrå, har andre grupper langt att før dei når tilstrekkeleg høg standard. Det er viktig at den positive utviklinga i utdanningsforskninga held fram. Departementet vil nyttiggjere seg evalueringa i den vidare utviklinga av utdanningsforskninga.

Post 21

Kunnskapsdepartementet foreslår å samle midlar til driftsutgifter for aktivitetar som styrker analyse- og kunnskapsgrunnlaget om sektorane departementet har ansvar for.

Mål for 2019

Eit godt kunnskapsgrunnlag for utforminga av kunnskaps- og integreringspolicyen.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår ei løyving på 40,7 mill. kroner på post 21 i 2019. Sjå òg omtale under kap. 226 post 21, kap. 258 post 21, kap. 281 post 50 og kap. 287 post 21.

- Løyvinga på posten gjeld midlar til drift av
- Centre for Educational Measurement (CEMO) ved Universitetet i Oslo. Senteret skal medverke til nasjonal og internasjonal kompetanseutvikling innanfor pedagogiske målingar. CEMO utviklar og formidlar praktisk erfaring til utdanningssektoren innanfor områda barnehage, skole og høgre utdanning, samt grunnleggande forskning innanfor området pedagogiske målingar.
  - Kunnskapssenter for utdanning ved Noregs forskingsråd. Senteret skal medverke til utvikling og formidling av påliteleg og relevant forskingsbasert kunnskap om heile utdanningssektoren. Kunnskapssenteret skal medverke til at forskning av høg kvalitet blir nytta som kunnskapsgrunnlag i politikktutforminga, forvaltning, utøving av profesjonen og i den offentlege debatten om utdanning. Kunnskapsdepartementet har avgjort at senteret skal flyttast ut av Noregs forskingsråd, og halde fram verksemda i ny vertsinstitusjon utanfor Oslo. Kunnskapsdepartementet tek sikte på at senteret vil starte opp i den nye vertsinstitusjonen hausten 2019.
  - Fagmiljø for læringsanalyse (Center for the Science of Learning & Technology SLATE) ved Universitetet i Bergen. Senteret skal styrke forsking på og bruken av læringsanalyse i Noreg. SLATE skal medverke til kunnskapsbasert bruk av læringsanalyse i samanheng med undervisning i norsk grunnskole, vidaregåande opplæring og høgre utdanning, og nytte det store potensialet for forskning som ligg i læringsanalyse.

Posten omfattar også midlar til Forskning for forsknings- og innovasjonspolicy (FORINNPOL) ved Noregs forskingsråd, som skal medverke til eit sterkt og relevant kunnskapsgrunnlag for utforming og gjennomføring av policy for forskning og innovasjon hos relevante aktørar.

I tillegg inneheld posten midlar til statistikk-samarbeid med OECD og EU (Eurydice).

Programkategori 07.20 Grunnopplæringa

Utgifter under programkategori 07.20 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019	Pst. endr. 18/19
220	Utdanningsdirektoratet	526 999	642 727	655 315	2,0
221	Foreldreutvala for grunnopplæringa og barnehagane	14 790	14 810	15 633	5,6
222	Statlege vidaregåande skolar og fjernundervisningstenester	112 454	108 076	110 526	2,3
223	Sametinget	42 551	46 599		-100,0
224	Senter for IKT i utdanninga	96 874			
225	Tiltak i grunnopplæringa	1 561 367	1 250 392	1 271 202	1,7
226	Kvalitetsutvikling i grunnopplæringa	3 914 874	4 324 514	4 470 257	3,4
227	Tilskott til særskilde skolar	158 484	198 703	204 426	2,9
228	Tilskott til frittstående skolar o.a.	4 639 438	4 749 597	5 005 395	5,4
229	Noregs grønne fagskole – Veia	30 610	27 365	28 021	2,4
230	Statleg spesialpedagogisk støttesystem	731 035	758 393	771 276	1,7
	Sum kategori 07.20	11 829 476	12 151 176	12 532 051	3,4

Inntekter under programkategori 07.20 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019	Pst. endr. 18/19
3220	Utdanningsdirektoratet	25 040	7 121	7 291	2,4
3222	Statlege vidaregåande skolar og fjernundervisningstenester	11 047	7 846	8 033	2,4
3224	Senter for IKT i utdanninga	9 006			
3225	Tiltak i grunnopplæringa	77 594	55 119	19 734	-64,2
3229	Noregs grønne fagskole – Veia	6 211	2 982	3 058	2,5
3230	Statleg spesialpedagogisk støttesystem	46 819	56 592	57 942	2,4
	Sum kategori 07.20	175 717	129 660	96 058	-25,9

Innleiing

Kunnskap er grunnlaget for demokrati, verdiskaping og velferd. Skolen skal gi alle elevar trygge rammer og bygge opp nødvendige dugleikar til å realisere draumar og ambisjonar.

Regjeringa vil prioritere tidleg innsats i skolen for å sikre hjelp til elevar som har behov for det. Regjeringa meiner at kvar einskild elev må få kunnskap og dugleikar til å gripe dei moglegheitene som arbeidslivet i framtida byr på. Skolen skal både utdanne og danne, og vere ein trygg arena for meistring. Alle elevar skal gjennom skolegangen få grunnleggande dugleikar når det gjeld å lese, rekne, uttrykke seg munnleg og skriftleg og bruke digitale verktøy. Eit inkluderande og trygt skolemiljø krev systematisk innsats. Ei av dei viktigaste oppgåvene vi har som samfunn, er å sørge for at norsk ungdom kan gå ut i arbeidslivet og samfunnet elles med solide kunnskapar og dugleikar, nysgjerrigheit og ein kreativitet som kan bidra til nyskaping.

Gjennom formålsparagrafen i opplæringslova har samfunnet gitt grunnopplæringa eit omfattande og viktig mandat. Opplæringa skal gi alle elevar dugleikar, haldningar og verdiar som gjer dei i stand til å meistre sitt eige liv, delta i arbeids- og samfunnslivet og ta vare på seg sjølve og andre i samfunnet. Alle skal ha moglegheit til å realisere potensialet sitt i ein inkluderande skole. Kommunane, fylkeskommunane og dei frittstående skolane skal realisere samfunnsmandatet for grunnopplæringa, frå 1. klasse i barneskolen til fullført vidaregåande opplæring.

Departementet har fastsett følgende overordna sektormål for grunnopplæringa:

- Alle har eit godt og inkluderande læringsmiljø.
- Barn og unge som har behov for det, får hjelp tidleg slik at alle får utvikla potensialet sitt.
- Dei tilsette i kunnskapssektoren har høg kompetanse.
- Alle lykkast i opplæringa og utdanninga.

Grunnopplæringa er i hovudsak finansiert gjennom dei frie inntektene til kommunane og fylkeskommunane, det vil seie rammetilskottet og skatteinntekter. Kommunane og fylkeskommunane har eit sjølvstendig ansvar for å budsjettere midlar til grunnopplæringa etter lokale behov. Dette gjeld til både drift, investeringar og kvalitetsutvikling av grunnopplæringa ved skolane og i lærebedriftene. Fylkeskommunane gir tilskott til lærebedriftene etter satsar som er fastsette av departementet.

Kunnskapsdepartementet og KS blei i april 2018 einige om ein ny samarbeidsavtale om kvali-

tetsutvikling i barnehagen og grunnopplæringa som skal gjelde ut 2021. Avtalen skal bidra til koordinert ressursinnsats, legge til rette for lokale løysingar og sørge for at den nasjonale politikken blir utfylt, realisert og konkretisert på regionalt og lokalt nivå.

Meir statistikk og informasjon om ressursbruken i grunnopplæringa finst i del III, kap. 6 Ressursar i grunnopplæringa. Omtale av oppmodingsvedtak som gjeld grunnopplæringa, finst i del I, kap. 3 Oppfølging av oppmodingsvedtak.

Hovudprioriteringar for 2019

Lærarnorma som blei innført hausten 2018 blir trappa opp frå hausten 2019. Målet er at elevane gjennom auka lærartettleik oppnår betre grunnleggande og faglege dugleikar, opplever inkluderande og eit godt læringsmiljø, og at fleire gjennomfører vidaregåande opplæring. I 2018 har kommunane til saman fått om lag 1,4 mrd. kroner øyremerkte til auka lærartettleik og finansiering av lærarnorma. Regjeringa foreslår å vidareføre denne løyvinga i 2019. I tillegg er 200 mill. kroner av veksten i dei frie inntektene til kommunane grunnlagt med ei særskild satsing på tidleg innsats i skolen, som mellom anna kan nyttast til fleire lærarårsverk ved opptappinga av lærarnorma hausten 2019. Både dei 200 mill. kronene av veksten i frie inntekter og om lag 1 mrd. kroner av den øyremerkte løyvinga vert fordelte til kommunane etter grunnskolenøkkelen. Desse midlane gjer det mogleg å auke lærartettleiken også i kommunar som allereie oppfyller kravet i lærarnorma. Kommunar som framleis har eit større årsverksbehov enn det som blir dekkja av desse midlane, får om lag 400 mill. kroner etter ei særskild fordeling på same måte som hausten 2018. Samla sett blir kommunesektoren kompensert meir enn fullt ut for innføringa av lærarnorma i 2018 og 2019, og regjeringa meiner at norma er finansiert. Saman med dei 200 mill. kronene av veksten i dei frie midlane, som er fordelte etter grunnskolenøkkelen, meiner regjeringa det er lagt godt til rette for innføring av norma.

Gode lærarar med solid og oppdatert kunnskap er nøkkelen til at elevane skal lære meir. Regjeringa vil styrke satsinga på karriereveggar for lærarar. Regjeringa foreslår ein auke på 52 mill. kroner for å gi fleire skolar tilgang til lærarspesialistar slik at elevane kan lære meir. Tiltaket skal òg bidra til at dyktige lærarar vil halde fram som lærarar i staden for å søke seg vidare til administrative stillingar. Regjeringa legg til rette for ei dobling av tal på lærarspesialistar frå om lag 600 i

2018 til 1 200 i 2019 og for 250 nye studieplassar i spesialistutdanningar.

Regjeringa vil føre vidare den omfattande satsinga på kvalifisering av og vidareutdanning for lærarar og skoleleiarar og foreslår å bruke 1,6 mrd. kroner til dette i 2019.

Arbeidet mot mobbing og for eit godt og inkluderande læringsmiljø har høg prioritet hos regjeringa. Regjeringa foreslår å løyve totalt om lag 115 mill. kroner til dette arbeidet i 2019.

Dagens system for utvikling og gjennomføring av eksamen og prøver er omtrent ti år gammalt og utdatert, både teknologisk og funksjonelt. Regjeringa foreslår å løyve 49 mill. kroner til utvikling av ny gjennomføringsløyving for eksamen og prøver. Systemet skal mellom anna støtte krava om universell utforming, og vere betre tilgjengeleg for fleire brukargrupper.

Regjeringa foreslår totalt 30 mill. kroner til nye tiltak for å styrke yrkesfaga. Det omfattar 13 mill. kroner til ei satsing på faget yrkesfagleg fordjuping, 12 mill. kroner til etterutdanning innanfor yrkesfaga, inkludert prøvenemndene, og 5 mill. kroner til forskning som skal bidra til auka kvalitet i fag- og yrkesopplæringa.

I tillegg til desse tiltaka som regjeringa foreslår, blir andre sentrale tiltak innanfor grunnopplæringa førte vidare i budsjettforslaget for 2019. Sjå omtale i teksten under.

Mål: Alle har eit godt og inkluderande læringsmiljø

Utviklingstrekk og utfordringar

Vi veit for lite om korleis dei yngste barna har det på skolen

Tida i barnehagen og dei første åra i skole er viktige for den faglege og sosiale utviklinga til barna.

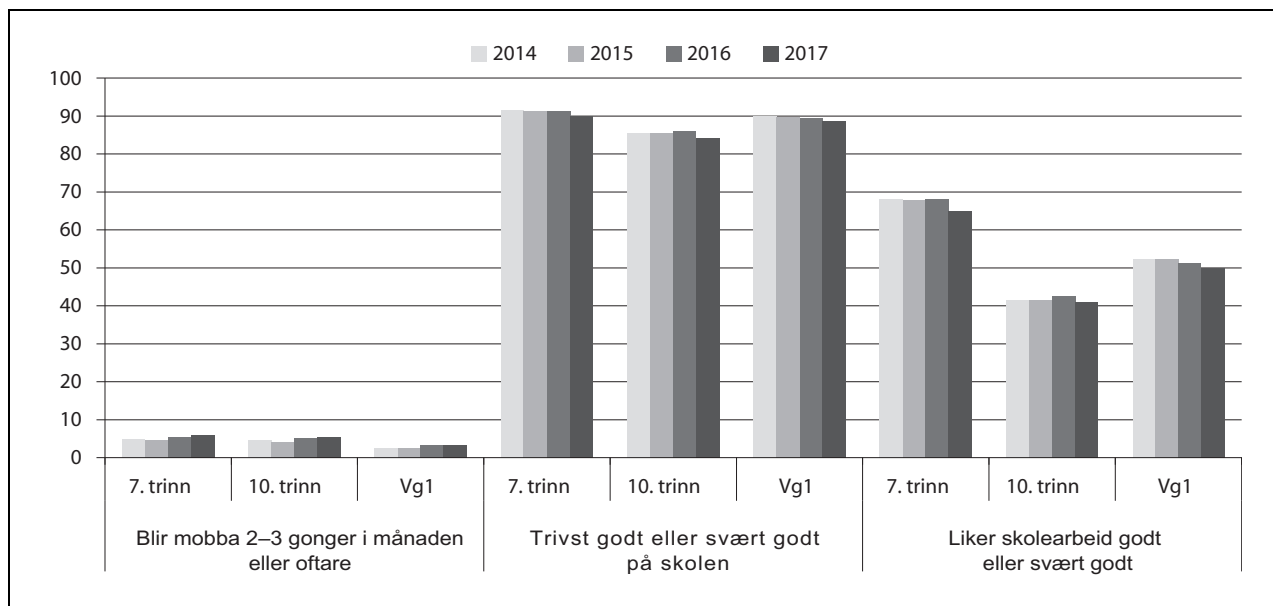
Det er behov for meir kunnskap om korleis barna opplever denne tida, og kva som pregar arbeidsformene i dei første skoleåra.

Barn som får ein trygg og god overgang frå barnehage til skole og skolefritidsordning (SFO), får eit godt grunnlag for vidare opplæring. Ikkje alle kommunar har rutinar for å lette overgangen frå barnehage til skole. Det er òg variasjonar i korleis det blir lagt til rette for samarbeid med private barnehageeigarar og skolefritidsordninga.

SFO har ikkje vore evaluert sidan 2002. Det er svært store forskjellar i både kor mange barn som går på SFO, og kva kommunane krev i foreldrebetaling. Vi veit lite om forskjellar i kvalitet mellom tilboda og kva for politiske prioriteringar som ligg bak forskjellane.

Læringsmiljøet i skolen er generelt sett godt, men fortsatt blir mange elevar mobba

Alle barn og unge har rett til eit trygt og godt skolemiljø. Elevundersøkinga for skoleåret 2017–18 viser at læringsmiljøet på norske skolar generelt sett er godt, sjå også figur 4.1. Dei fleste elevane rapporterer om høg motivasjon for skolearbeid og læring. Nivået er noko lågare for elevar på ungdomstrinnet enn på barnetrinnet. Dei fleste elevane rapporterer også om god støtte frå lærarane. Dei seier at lærarane har tru på og bryr seg om elevane, behandlar elevane med respekt og gir støtte i skolearbeidet. Dei fleste elevane meiner at dei får faglege utfordringar tilpassa nivået deira.

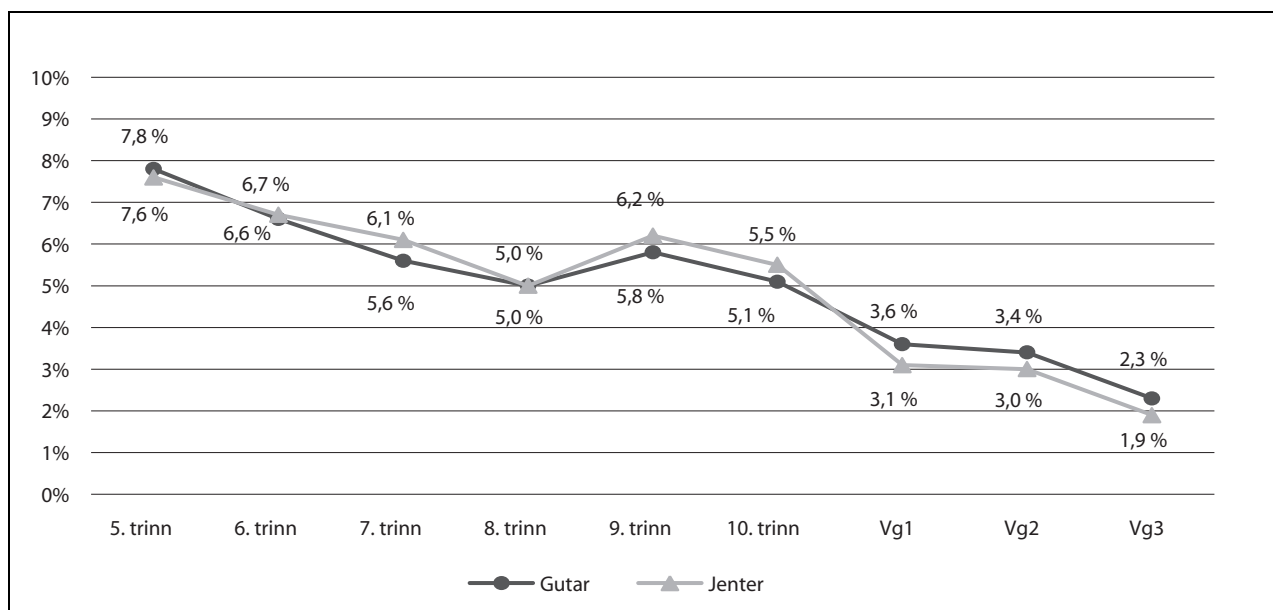

Figur 4.1 Rapportering frå elevane om læringsmiljøet på skolen

Kjelde: Elevundersøkinga 2014–2017

I 2017 rapporterer 6,6 pst. av elevane som deltok i Elevundersøkinga, at dei blei mobba to til tre gonger i månaden eller meir. Dette utgjer 28 700 elevar. Departementet legg til grunn at talet på elevar som blir mobba, er ein god del høgre enn dette. Eit estimat som blir brukt, er minst 50 000 elevar. Delen som opplever at dei blir mobba, fell med alderen, med unntak for 9. og 10. trinn, jf.

figur 4.2. Det er små kjønnskilnader, men det er tendensar til at gutar og jenter opplever ulike måtar å bli mobba på. Elevar blir mobba av både medelevar og vaksne på skolen. To pst. av elevane rapporterer at dei er blitt mobba digitalt. Det er ein oppgang frå 1,9 pst. året før. 44 pst. av dei som er mobba digitalt, seier at dei også er utsette for tradisjonell mobbing.

Figur 4.2 Prosentdel gutar og jenter som oppgir at dei blir mobba av medelevar to til tre gonger i månaden eller meir, fordelt på kjønn og klassetrinn

Kjelde: Elevundersøkinga 2017

Fråvær i grunnskolen

Hausten 2018 publiserte Utdanningsdirektoratet for første gang fråværsstatistikk for 10. trinn i grunnskolen. Statistikken viser at ei ganske stor gruppe elevar er mye borte frå skolen. Om lag 2 500 elevar, det vi seie om lag 4 pst. av elevane på 10. trinn, var borte frå skolen meir enn 30 dagar i skoleåret 2017–18. 10,5 pst. av elevane har mellom 15 og 30 dagar fråvær. Det er store forskjellar mellom fylka. Fråværet i grunnskolen har vore stabilt dei siste fire åra. Det kan vere mange årsaker til at elevane ikkje møter på skolen. Dei kan mistrivast på skolen. Dei kan vere sjuke eller ha det vanskeleg heime. Fråvær i grunnskolen kan også skyldast at foreldra eller andre føresette av ulike grunnar tar elevane ut av skolen.

Strategiar og tiltak

Plikt for barnehage- og skoleeigarane til å samarbeide om barna sin overgang frå barnehage til skole og SFO

Stortinget har lovfesta ei gjensidig plikt for barnehage- og skoleeigarane til å samarbeide om barna sin overgang frå barnehage til skole og SFO. Skoleeigarane har hovudansvaret for samarbeidet. Dei skal utarbeide ein plan for overgangen. Endringa tredde i kraft 1. august 2018.

Meir kunnskap om korleis dei yngste elevane har det på skolen

Stortinget har bedt regjeringa om å sette i gang ei ekstern evaluering av forholdet mellom intensjonane og prinsippa bak seksårsreforma, og dagens situasjon for seksåringane i skolen, jf. omtale i del I, kap. 3 av oppmodingsvedtak nr. 809, 31. mai 2018, stortingssesjon 2017–18. Stortinget har også bedt regjeringa om å utarbeide ei kunnskapsoversikt over forskning på dei yngste barna i skolen, og å sørge for at fagfornyninga legg til rette for og tar i vare dei yngste barna i skolen, jf. omtale i del I, kap. 3 av oppmodingsvedtak nr. 808, 31. mai 2018, stortingssesjon 2017–18.

For å følge opp oppmodingsvedtak nr. 65, 22. november 2016, stortingssesjon 2016–17, er det sett i gang ei evaluering av SFO, jf. omtale i del I, kap. 3. Prosjektet skal blant anna kartlegge korleis tilbodet varierer mellom skolar og kommunar. Det skal ha eit særleg blikk på tilbodet til elevar med særskilde behov.

Tiltak mot mobbing og for eit betre læringsmiljø

Innsatsen mot mobbing og krenkingar er styrkt gjennom blant anna innføring av ei aktivitetsplikt for skolane og ei omfattande kompetansesatsing, jf. nærare omtale i kap. 226 post 21. Det nye regelverket om skolemiljø blir brukt aktivt. Fylkesmennene rapporterer om mange fleire førespurnader frå barn, foreldre og skolar for å få hjelp til å løyse mobbesaker. Departementet vil halde seg løpande orientert om kapasiteten hos fylkesmennene til å følge opp alle meldingane. Evalueringa av det nye regelverket om skolemiljø skal vere klar i juni 2019.

Frå hausten 2018 er det etablert ei nasjonal ordning med mobbeombod for barn og elevar i barnehage og grunnskole i alle fylke. Omboda skal òg bidra til eit godt samarbeid med eksisterande elev- og lærlingombod om skolemiljø i vidaregåande opplæring. Ordninga er frivillig for fylkeskommunane, men alle har meldt at dei ønsker å delta. Staten og fylkeskommunane skal dele på kostnadene med ordninga. Ordninga med fylkesvise mobbeombod skal evaluerast, og evalueringa skal etter planen vere klar hausten 2020.

Hausten 2018 skal Utdanningsdirektoratet etter planen publisere ein nasjonal rettleiar om bruk av beredskapsteam for å løyse vanskelege mobbesaker. For nærare omtale av dette, sjå del I, kap. 3, oppmodingsvedtak nr. 519, 1. mars 2018, stortingssesjon 2017–18. For omtale av dei statlege oppreisingsordningane for mobbeoffer, sjå del I, kap. 3, oppmodingsvedtak nr. 672, 22. mai 2017, stortingssesjon 2016–17.

For nærare omtale av tiltak mot mobbing, sjå omtale under kap. 226 post 21.

Oppfølging av elevar som er borte frå skolen i lang tid

Kommunen har ansvar for at alle barn som bor i kommunen, får oppfylt retten til offentleg grunnskoleopplæring. Når elevar i grunnskolen har mye fråvær, må skolen følge dei opp. Utdanningsdirektoratet har utarbeida ein rettleiar for oppfølging av elevar som ikkje møter på skolen, med forslag til konkrete rutinar. Skolen sin oppfølging av den einskilde eleven vil variere ut frå årsaka til at eleven er borte frå skolen. Departementet vil be direktoratet om å oppdatere rettleiaren og utarbeide nye rutinar for skolane.

Det er behov for å vite meir om årsakene til at barn er mye borte frå skolen og korleis skolane følger opp fråværet. Departementet vil følge opp dette.

Mål: Barn og unge som har behov for det, får hjelp tidleg slik at alle får utvikla potensialet sitt

Utviklingstrekk og utfordringar

Alle barn og unge skal ha eit inkluderande, likeverdig og tilpassa opplæringstilbod. Likevel veit vi at ikkje alle elevar får den opplæringa dei har behov for.

Segregering av barn og unge med behov for særskild tilrettelegging

Ekspertgruppa for barn og unge med behov for særskild tilrettelegging (Nordahl-gruppa) peiker på at dagens system for tilpassa opplæring og spesialundervisning er for dårleg. Det er om lag tre gonger så mange elevar som mottar spesialundervisning på 10. trinn som på 1. trinn. Dette kan tyde på at skolane ventar for lenge med å sette inn tiltak for å hjelpe elevane. Omfanget av spesialundervisning i vidaregåande opplæring er vesentleg lågare enn på ungdomstrinnet. Det er langt fleire elevar som har behov for støtte og hjelp enn dei som mottar spesialundervisning. Mange elevar mottar spesialundervisning i egne grupper eller aleine utanfor fellesskapet. Halvparten av spesialundervisninga blir gjennomført av assistentar. Gruppa viser at PP-tenesta bruker store delar av tida si til sakkunnige vurderingar og har lite tid til systemretta arbeid og rettleiing i barnehage og skole. Dei viser òg at tverrfagleg samarbeid om elevane kan vere utfordrande. Ekspertgruppa meiner det må større systemendringar til for å oppnå meir omfattande betringar. Sjå også omtale under programkategori 07.30 Barnehagar.

Svar på spørjinga Spørsmål til Skole-Norge 2017 viser at dei fleste grunnskolane og vidaregåande skolane har lærarar med 30 og 60 studiepoeng kompetanse i spesialpedagogikk. Deira og andre lærarar sin kompetanse i inkluderande opplæring blir i for liten grad brukt til å tilpasse opplæringa. Samtidig ser vi at fleire kommunar nå tar heilskaplege grep for å styrke den tilpassa opplæringa og for å inkludere elevar.

Kjønnsforskjellar i læringsutbytte og gjennomføring

I snitt presterer gutar og jenter ulikt i den norske skolen. Dette er forskjellar som ikkje utan vidare er enkle å forklare. Forskjellane gjer seg gjeldande gjennom heile utdanningsløpet og kan få konsekvensar for mogleghetene for utdanning og arbeid seinare i livet. Men biletet er ikkje eintydig. Gutane presterer ikkje dårlegare enn jentene i alle

fag og på alle målingar – i einskilde målingar i ein-skilde fag er det ein høgre del gutar som presterer godt. Det totale snittet er likevel lågare og fordelinga meir ujamn for gutane.

Minoritetsspråklege elevar

Det er store variasjonar i skolerresultat blant elevar med innvandrarbakgrunn. Mange får svært gode resultat. Samtidig er det mange elevar med innvandrarbakgrunn på lågaste meistringsnivå på dei nasjonale prøvene på 8. trinn. 56,6 pst. av innvandrarane som starta i vidaregåande opplæring i 2012, fullførte og bestod i løpet av fem år. Til samanlikning var delen 74,9 pst. for norskfødde med innvandrarforeldre og 76,3 pst. for elevar med bakgrunn i befolkninga elles. Elevar som sjølve har innvandra, har hatt ei svak betring i gjennomføringa i dei siste tre åra. Alderen når ein kjem til Noreg, har mykje å seie for om ein innvandrar klarer å fullføre og bestå vidaregåande opplæring.

I Spørsmål til Skole-Norge hausten 2017 finn ein at det framleis er til dels store utfordringar knytte til opplæring av nykomne elevar. Skoleeigarane peiker særleg på mangel på tospråklege lærarar og lærarar med kompetanse i andrespråksdidaktikk – altså korleis ein skal lære bort norsk til elevar som ikkje har norsk som morsmål.

OECD-rapporten *Education Policy Outlook 2018* viser at i Noreg har sosioøkonomisk status mindre å seie enn i andre land. Rapporten viser samtidig at Noreg har større variasjonar i resultatata mellom minoritetsspråklege elevar og andre elevar enn OECD-gjennomsnittet. Tal frå Statistisk sentralbyrå (SSB) viser også at det er stadig fleire barn som lever i fattigdom. Barn med innvandrarbakgrunn er overrepresenterte når det gjeld barnefattigdom.

Elevar som er utsette for vald og seksuelle overgrep

Barn og unge er store delar av kvardagen sin i barnehagen eller på skolen. Dei tilsette i grunnopplæringa står i ein unik posisjon til å oppdage barn og unge som er utsette for omsorgssvikt, vald og seksuelle overgrep. Det er ein sterk samanheng mellom det å bli utsett for vald og seksuelle overgrep og det å ha dårleg helse fysisk og psykisk seinare i livet, med påfølgande risiko for fråfall frå utdanning og arbeid og uføretrygding i ung alder. Skolen spelar derfor ei viktig rolle både når det gjeld førebygging og avdekking av vald og overgrep.

Utanforskap og skolestress

Sjølvs om arbeidet til skolane har betydelege effektar på korleis læringsmiljøet utviklar seg, heng læringsmiljøet til elevane og saman med større utviklingstrekk i samfunnet. Den nasjonale *Ungdata*-undersøkinga frå Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) viser at dei unge i dag i all hovudsak er veltilpassa, aktive og heimekjære. I *Ungdata* deltar elevar frå 8. trinn og til og med Vg3. Dei fleste trivst og er fornøgde, har god fysisk og psykisk helse, og ser optimistisk på framtida. Rapporten frå 2018 peiker likevel på fleire teikn som går i retning av eit brot i den trenden med god oppførsel som har prega dei norske ungdomsgenerasjonane i dei siste 10–15 åra. Det har vore ein auke i regelbrot, særleg blant gutar. Rapporten tyder òg på mindre framtidsoptimisme og skoletrivsel. Omfanget av sjølvrapporterte fysiske og psykiske helseplager aukar. Tal frå PISA 2015 tyder på ein auke i delen elevar som føler seg einsame, ikkje passar inn og blir haldne utanfor. Delen elevar som seier at dei føler seg einsame, har auka frå sju pst. i 2003 til 14 pst. i 2015. Ei kunnskapsoversikt frå Kunnskapssenter for utdanning i 2017 viser at jenter opplever meir stress enn gutar. Denne forskjellen ser ut til å auke i løpet av ungdomsåra. Ifølgje *Ungdata*-undersøkinga frå 2018 opplever nær halvparten av alle jenter på ungdomstrinnet og i vidaregåande opplæring mykje eller svært mykje press knytt til å gjere det godt på skolen. 16 pst. svarte at dei hadde opplevd så mykje press at dei ikkje takla det.

Barn og elevar med stort læringspotensial

Barn og elevar med stort læringspotensial må møte forventningar og utfordringar i skolane, så dei opplever mestring og anerkjenning. Prinsippet om tilpassa opplæring gjeld alle elevar. Barnehagane og skolane må ha kunnskap og kompetanse om barn og elevar med stort læringspotensial. Regelverket gir gode moglegheiter til forsering og fleksibilitet for å gi utfordringar og motiverande undervisning til barn og elevar med stort læringspotensial. Det er for store forskjellar i korleis skolane klarer å tilpasse undervisninga til elevar med stort læringspotensial, jf. NOU 2016: 14 *Mer å hente. Bedre læring for elever med stort læringspotensial* og Spørsmål til Skole-Norge våren 2015. Det kan få store faglege og sosiale konsekvensar om elevane ikkje trivst og mister motivasjonen for læring.

Strategiar og tiltak

Stortingsmelding om tidleg innsats og inkluderande fellesskap

Tidleg innsats og ein inkluderande barnehage og skole er viktige prioriteringar for regjeringa. Nordahl-rapporten har nå vore ute til brei høyring. Departementet deler Nordahl-gruppa si uro for at praksis for ofte er ekskluderande. Departementet vil vurdere korleis kompetansen kan komme nærare dei barna som har behov for det. Departementet vil gjere ei grundig vurdering av forslaga i rapporten og synspunkt frå høyringa. Oppfølginga vil inngå i ei stortingsmelding om tidleg innsats og inkluderande fellesskap. Meldinga skal etter planen leggast fram for Stortinget hausten 2019.

Ekspertutvalet om kjønnsforskjellar i skoleprestasjonar (Stoltenberg-utvalet) skal levere innstillinga si i form av ein NOU innan 1. februar 2019. Denne vil også bli følgt opp i stortingsmeldinga.

Lærartettleik og lærarnorm

Regjeringa og Kristeleg Folkeparti har sidan 2015 sørga for betydelege midlar til kommunane for å auke lærartettleiken på 1.–4. trinn. Frå 1. august 2018 har skolane òg fått ei plikt til å tilby intensiv opplæring til elevar som heng etter i lesing, skrivning og rekning på 1.–4. trinn. Målet er at elevar som treng det, raskt skal få eigna støtte og oppfølging, slik at problema ikkje forsterkar seg vidare i opplæringsløpet.

Frå hausten 2018 er det innført ei norm for lærartettleik på skolenivå for 1.–10. trinn. I skoleåret 2018–19 skal det i snitt maksimalt vere 16 elevar for kvar lærar på 1.–4. trinn og maksimalt 21 elevar for kvar lærar på 5.–7. og 8.–10. trinn. Frå hausten 2019 skal det vere 15 elevar for kvar lærar på 1.–4. trinn og 20 elevar på 5.–7. og 8.–10. trinn. Norma gjeld på kvart hovudtrinn, på skolenivå. Ho regulerer berre ressursane i den ordinære undervisninga, ikkje til dømes i spesialundervisning. Norma styrer kor høg lærartettleiken skal vere samla på dei ulike trinna. Organiseringa av sjølve undervisninga er opp til skolen. Skoleeigarane skal framleis sørge for at alle klassar og grupper har ein forsvarleg storleik.

Grunnskolesektoren blir i hovudsak finansiert gjennom rammetilskottet til kommunane, og midlane blir fordelte etter delkostnadsnøkkelen for grunnskole. Delkostnadsnøkkelen for grunnskole vil bli vurdert i samband med innføringa av lærarnorma, og ved behov vil den bli revidert for å ta høgde for dei nye forskriftene om lærartettleik. Løyvinga til lærarnorma vert innlemma i ramme-

tilskottet til kommunane, og fordelt etter ordinære kriterium i inntektssystemet når ny kostnadsnøkkel er klar, etter planen i 2020. Fram til innlemming i rammetilskottet får kommunesektoren kompensasjon for innføring av lærarnorma gjennom eit øyremerkt tilskott.

På kort sikt kan ein argumentere for at kommunane ikkje har full fleksibilitet til å flytte eksisterande lærarårsverk. Over tid vil det vere større fleksibilitet til å flytte årsverk mellom hovudtrinn og mellom skolar for å oppfylle krava. Fram til innlemming i rammetilskottet blir det derfor lagt til grunn for berekning av kompensasjon at eksisterande årsverk berre kan flyttast mellom hovudtrinn, men ikkje mellom skolar i den einskilde kommune. Lågare fleksibilitet til å flytte årsverk inneber isolert sett eit høgare løyingsnivå. For å ta omsyn til situasjonen i enkeltkommunar vert det tildelt i tillegg særskilde stimuleringsmidlar i 2019. Til saman blir kommunesektoren kompensert meir enn fullt ut for innføring av lærarnorma i 2019.

Fram til innlemming i rammetilskottet vert løyvinga fordelt dels etter den eksisterande delkostnadsnøkkelen for grunnskolen og dels etter objektive kriterier, med utgangspunkt i behov per innbyggjar, for å ivareta både kommunar med eit relativt og absolutt behov for lærarårsverk.

Da norma blei innført hausten 2018 fikk kommunane ei samla øyremerkt løyving på om lag 700 mill. kroner. Midlane ga rom for å finansiere om lag 2 300 lærarårsverk hausten 2018. Av dei 700 mill. kronene blei 500 mill. kroner fordelte til alle kommunar etter grunnskolenøkkelen. Dei resterande 200 mill. kronene blei fordelte med ei særskild fordeling. Dei ble fordelte til kommunar med eit større behov enn det dei 500 mill. kronene dei fekk etter grunnskolenøkkelen, kunne dekke. Samla sett fikk kommunane finansiert fleire lærarårsverk enn det var berekna at dei trong hausten 2018. Totalt i 2018 fikk kommunane ei samla øyremerkt løyving på om lag 1,4 mrd. kroner.

Regjeringa foreslår å vidareføre denne løyvinga i 2019. I tillegg er 200 mill. kroner av veksten i dei frie inntektene til kommunane grunnlagt med ei særskild satsing på tidleg innsats i skolen, som mellom anna kan nyttast til fleire lærarårsverk ved opptrappinga av lærarnorma hausten 2019.

Både dei 200 mill. kronene av veksten i frie inntekter og om lag 1 mrd. kroner av den øyremerkte løyvinga vert fordelte til kommunane etter grunnskolenøkkelen. Desse midlane gjer det mogleg å auke lærartettleiken også i kommunar som allereie oppfyller kravet i lærarnorma. Kom-

munar som framleis har eit større årsverksbehov enn det som blir dekkja av desse midlane, får om lag 400 mill. kroner etter ei særskild fordeling på same måte som hausten 2018.

Samla sett blir kommunesektoren kompensert meir enn fullt ut for innføringa av lærarnorma i 2018 og 2019, og regjeringa meiner at norma er finansiert. Saman med dei 200 mill. kronene av veksten i dei frie midlane, som er fordelte etter grunnskolenøkkelen, meiner regjeringa det er lagt godt til rette for innføring av norma.

Integreringsstrategi og områdesatsing

Tidleg innsats er viktig for elevar som innvandrar til Noreg, og særleg for dei som kjem til landet seint i skoleløpet. Regjeringa er i gang med eit integreringsløft og vil gjennomføre ei reform av integreringsfeltet slik at fleire innvandrarar deltar i arbeids- og samfunnslivet. Regjeringa vil derfor i løpet av 2018 legge fram ein strategi som skal gi tydeleg retning for integreringsarbeidet framover, jf. programkategori 07.90 Integrering og mangfald.

Områdesatsingar er eit samarbeid mellom stat og kommune, og er eit verkemiddel for å betre miljø, buforhold og levekår i eit geografisk avgrensa område. Eit delmål på opplæringsfeltet er at fleire elevar skal gjennomføre grunnopplæringa, jf. nærare omtale av områdesatsingar under kap. 226 post 21 og kap. 291 post 62.

Oppfølging av opptrappingsplanen mot vald og overgrep

Regjeringa er i gang med oppfølginga av tiltaka i Prop. 12 S (2016–2017) *Opptrappingsplan mot vald og overgrep (2017–2021)*, jf. Prop. 1 S (2018–2019) for Barne- og likestillingsdepartementet. Eit av dei viktigaste tiltaka som gjeld Kunnskapsdepartementet, er auka kompetanse om vald og overgrep hos dei tilsette i barnehage og skole. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet har i samarbeid med blant anna Utdanningsdirektoratet utvikla nye verktøy som det blir viktig å informere sektorane om, slik at dei kan ta verktøya i bruk lokalt. For omtale av arbeidet med ein nasjonal kompetansestrategi om vald og overgrep og midlar til opplæringsprogram, sjå Prop. 1 S (2018–2019) for Barne- og likestillingsdepartementet.

Betre tverrfagleg samarbeid

Utsette barn og unge og familiane deira har ofte behov for hjelp frå fleire offentlege tenester. Det

er derfor viktig å få til god samordning av tiltak. Kunnskapsdepartementet leier det femårige 0–24-samarbeidet, der også Helse- og omsorgsdepartementet, Barne- og likestillingsdepartementet og Arbeids- og sosialdepartementet deltar. Satsinga gjeld perioden 2015–20. Målet er å styrke oppfølginga av utsette barn og unge i alderen 0–24 år for å hindre fråfall i vidaregåande opplæring og seinare utanforskap i samfunnet. 0–24-samarbeidet er avgrensa til område der innsats på tvers av sektorar er vesentleg for å nå målet. Departementa har gitt oppdraget til dei underliggande direktorata som jobbar langs fire spor med å skape felles kunnskapsgrunnlag og utfordringsbilete, samordning av verkemiddel, tverrfagleg utviklingstiltak og med å bygge kapasitet for varig innsats på tvers av sektorane. Arbeidsgrupper leverer forslag til tiltak knytte til regelverk, tilskottsforvaltning, språk, læreplassar og organiserings- og samhandlingspraksis. Det blir jobba med å sjå på nye tiltak som kan takast inn i samarbeidsstrukturen. Gjennom betre samordna tenester skal utsette barn og unge og familiare deira få tilpassa og tidleg hjelp slik at dei kan lykkast i skolen. Dette kan igjen gi grunnlag for varig deltaking i arbeidslivet.

Regjeringa lanserte i august 2017 strategien sin for psykisk helse. Strategien *Mestre heile livet (2017–2022)* omfattar alle aldrar, men barn og unge har spesiell merksemd. Eit viktig tiltak er ei lovfesta plikt for skolane til å samarbeide med kommunale tenestetilbydarar om tverrfagleg vurdering og oppfølging av elevar med spesielle vanskar. Endringa tredde i kraft 1. august 2018, jf. opplæringslova § 15-8. Regjeringa har også styrkt skolehelsetenesta gjennom fleire år jf. Prop. 1 S (2018–2019) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Barn og elevar med stort læringspotensial

Utdanningsdirektoratet utviklar ein e-læringsmodul for at lærarar i skolen og tilsette i pedagogisk-

psykologisk teneste (PP-tenesta) skal få betre kompetanse knytt til elevar med stort læringspotensial. Spørsmål om elevar med stort læringspotensial vil bli tatt opp att i spørjinga hausten 2018. Departementet ønskjer også informasjon om korleis barnehagane følger opp barn med stort læringspotensial. Departementet følger opp varsla tiltak frå Meld. St. 21 (2016–2017) *Lærelyst. Tidlig innsats og kvalitet i skolen*. Desse er òg utvida til barnehagesektoren der det er relevant.

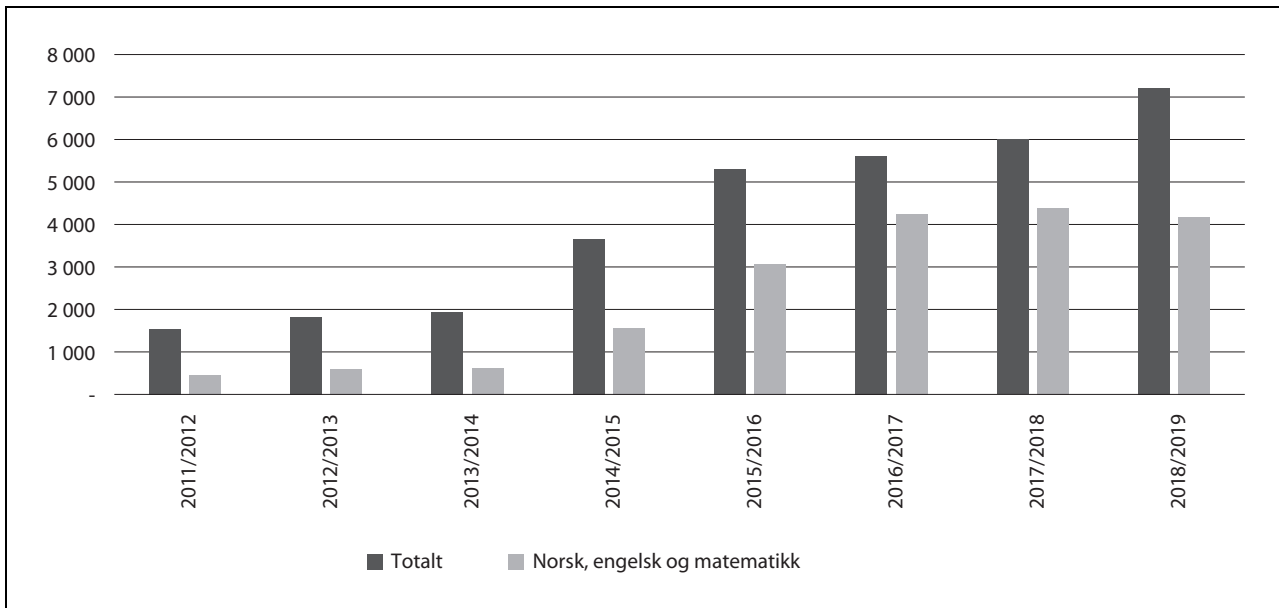
Mål: Dei tilsette i kunnskapssektoren har høg kompetanse

Utviklingstrekk og utfordringar

Mange lærarar tar vidareutdanning

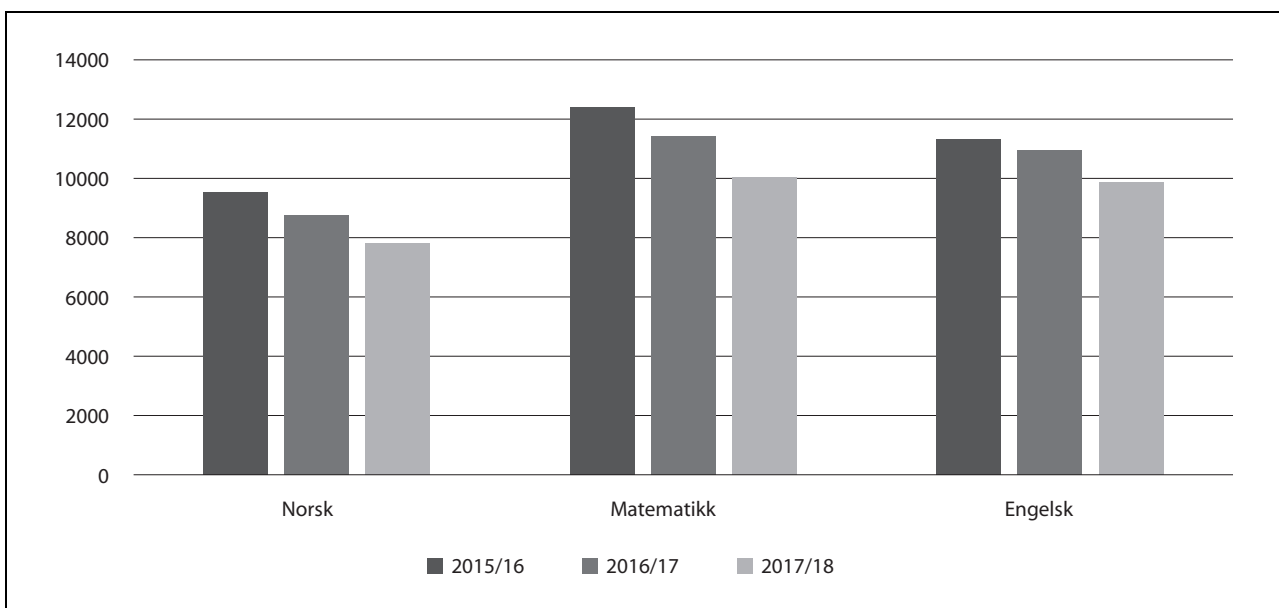
Det er dokumentert i forskinga at elevane lærer meir når lærarane har fordjuping i det faget dei underviser i. Samtidig manglar ein av tre matematikk-lærarar, ein av fire norsklærarar og nesten fire av ti engelsklærarar i grunnskolen fordjuping.

Det har vore ein auke i talet på lærarar som søker vidareutdanning. Figur 4.3 viser tal på lærarar i grunnskolen og vidaregåande opplæring som har fått tilbod om vidareutdanning. Gjennom *Kompetanse for kvalitet – strategi for vidareutdanning for lærere og skoleledere frem mot 2025* er talet på lærarar som får vidareutdanning, tredobla sidan 2013. Om lag 20 000 lærarar over heile landet har tatt vidareutdanning i ulike fag. Delen lærarar som ikkje oppfyller kompetansekrava for å undervise i norsk, matematikk og engelsk, har gått ned sidan 2015, jf figur 4.4. Dette fortel at regjeringa si satsing på vidareutdanning i desse faga har effekt. Med denne utviklinga ligg kommunane an til å oppfylle kompetansekrava for undervisning i faga innan 2025. Departementet vil følge utviklinga nøye. Sjå også omtale under kap. 226 post 22.

Figur 4.3 Tal på lærarar som har fått tilbod om vidareutdanning

Kjelde: Utdanningsdirektoratet

Figur 4.4 Tal på lærarar som underviser i norsk, matematikk og engelsk som ikkje oppfyller kompetansekrava for undervisning i desse faga

Kjelde: Utdanningsdirektoratet

Ikkje alle lærarar er kvalifiserte for tilsetjing

I skoleåret 2017–18 var om lag 3 800 personar i undervisningsstillingar i grunnskolen ikkje kvalifiserte for tilsetjing. Dette utgjer 5,6 pst. av alle lærarane i grunnskolen, og er ein nedgang frå 5,9 pst. i skoleåret 2016–17. Det er geografiske forskjellar i utdanningsnivå og pedagogisk utdanning. I gjennomsnitt underviser dei ukvalifiserte

mindre enn dei kvalifiserte lærarane. Dei ukvalifiserte utfører 4,4 pst. av alle lærarårsverka i grunnskolen, ein prosentdel som er den same som året før.

Ein SSB-rapport frå 2018 om kompetanseprofilen til lærarar i vidaregåande opplæring som underviser i fellesfag, viser at åtte av ti har formell kompetanse i fellesfaga dei underviser i. Rapporten viser at lærarar i vidaregåande skole gjennom-

gåande har høg kompetanse, men at det er variasjonar mellom fag, og mellom studieførebuande programfag og yrkesfag. Forskjellen mellom lærarar på yrkesfag og studieførebuande programfag

er størst i matematikk. Det er òg forskjellar i utdanningsnivå og pedagogisk utdanning mellom fylke.

Tabell 4.1 Utdanningsnivået til lærarar i grunnopplæringa i 2017 (prosentdel)

	Grunnskolar	Vidaregåande skolar
<i>Talet på lærarar</i>	74 655	26 586
Universitets-/høgskoleutdanning høgre nivå, med pedagogisk utdanning	9,2	32,3
Universitets-/høgskoleutdanning høgre nivå, utan pedagogisk utdanning	1,5	5,2
Universitets-/høgskoleutdanning lågare nivå, med pedagogisk utdanning	77,4	51,0
Universitets-/høgskoleutdanning lågare nivå, utan pedagogisk utdanning	4,4	6,3
Vidaregåande utdanning eller lågare	7,6	5,2

Kjelde: Statistisk sentralbyrå (SSB)

Strategiar og tiltak

Lærarutdanning 2025

Regjeringa har ambisjonar om ei varig styrking av dei norske lærarprofesjonane, jf. strategien *Lærerløftet – på lag for kunnskapsskolen*. Regjeringa har tatt tak i dei store utfordringane på dette området, blant anna gjennom å sikre ein betre struktur i universitets- og høgskolesektoren og å løfte grunnskolelærarutdanninga til mastergradsnivå. Regjeringa har satsa på eit omfattande nasjonalt system for vidareutdanning og heva opptakskrava i grunnskolelærar- og lektorutdanningane. Opptakskravet til mastergrad for praktisk-pedagogisk utdanning (PPU) blir også endra frå 2019. Våren 2017 lanserte regjeringa strategien *Lærarutdanning 2025: Nasjonal strategi for kvalitet og samarbeid i lærerutdanningene*. Strategien er retningsgivande for arbeidet med å utvikle lærarutdanningane. Eit hovudgrep i strategien er partnerskap mellom lærarutdanningane og skole- og barnehageeigarar blant anna gjennom å etablere lærarutdanningsskolar og lærarutdanningsbarnehagar.

Det er særskilt relevant å vurdere tiltak som vil auke rekrutteringa av menn til grunnskole- og barnehagelærarutdanninga. I tillegg er rekruttering av menn til utdanning innanfor helse- og omsorgssektoren relevant. Barne- og likestillingsdepartementet og Kunnskapsdepartementet vil i samarbeid prioritere desse innsatsområda i arbeidet med jamnare kjønnsbalanse innanfor utdanningsløpa.

For omtale av barnehagelærarutdanning, sjå programkategori 07.30 Barnehagar. Sjå også omtale under kap. 260 Universitet og høgskolar.

Regjeringa ønsker at dagens krav til fagleg fordjuping for nyutdanna lærarar skal gjelde for alle lærarar. Innan 2025 skal lærarar i barneskolen derfor ha minst 30 studiepoeng i faget for å kunne undervise i matematikk, engelsk, norsk, norsk teiknspråk og samisk. I ungdomsskolen må dei ha minst 60 studiepoeng i desse faga. Regjeringa vil derfor vidareføre den omfattande satsinga på kvalifisering av og vidareutdanning for lærarar. Sjå nærare omtale under kap. 226 post 22.

Karriereveggar for lærarar

Regjeringa har som mål å gi alle skolar tilgang til lærarspesialistar i begynnaropplæring. Begynnaropplæring er den første opplæringa i skiving, lesing og/eller matematikk med særleg vekt på grunnleggande dupleikar. Regjeringa vil gi 3 000 lærarar moglegheit til å bli lærarspesialistar i skolen innan fem år.

Lærarspesialisten skal bidra til fagleg utvikling for heile skolen saman med lærarar, men skal bruke mykje tid i klasserommet. Funksjonen som lærarspesialist er ei karrieremoglegheit for enkeltlærarar og samtidig eit bidrag til profesjonalisering og kvalitetsutvikling av heile skolen.

Satsinga på karriereveggar for lærarar skal bidra til at dyktige lærarar vil halde fram som lærarar i staden for å søke seg vidare til administrative stillingar. For 2019 gir satsinga rom for 600 nye lærarspesialistar, i tillegg til dagens om lag 600, og for 250 nye studieplassar i spesialistutdanningar. Sjå omtale under kap. 226 post 21.

Rettleiing av nyutdanna nytilsette lærarar

Stortinget vedtok våren 2017 at regjeringa, i samarbeid med partane, skal utforme nasjonale rammes for rettleiing. Målet at alle nyutdanna nytilsette lærarar i barnehage og skole skal få ein god overgang frå utdanninga til yrket. Rettleiing kan verke utviklande for profesjonsfellesskapet i barnehage og skole og bidra til betre trivsel og læring for barn og elevar. Tilbodet skal gi rom for lokal tilpassing. Prinsipp og forpliktingar for rettleiing av nyutdanna nytilsette lærarar i barnehage og skole blei lagde fram hausten 2018. Dokumentet er ein del av dei nasjonale rammene og skal gjelde i tre år. Utdanningsdirektoratet har fått i oppdrag å utvikle dei andre delane av dei nasjonale rammene: ein skriftleg fagleg rettleiar og rammes for eit utdanningstilbod for rettleiarar. Sjå også omtale under kap. 226 post 21, kap. 231 post 21 og i del I, kap. 3 av oppmodingsvedtak nr. 477, 23. februar 2017, stortingssesjon 2016–17.

Desentralisert ordning for kompetanseutvikling

For at kompetanse- og kvalitetsutvikling i større grad skal skje lokalt, må lærarar, skoleleiarar og skoleeigarar samarbeide om å identifisere utfordringar og utvikle tiltak. I statsbudsjettet for 2017 blei det derfor innført ei ny ordning for kompetanseutvikling i skolen, jf. også Meld. St. 21 (2016–2017) *Lærelyst – tidlig innsats og kvalitet i skolen*. Ordninga inneber at bruken av dei statlege kompetansemidlane skal vere betre tilpassa lokale behov. Blant tema som peikte seg ut i 2017, var inkluderande barnehage- og skolemiljø, arbeid med fagfornyninga, grunnleggande ferdigheiter, ny overordna del i læreplanen og leing av kompetanseutvikling.

Alle fylke har etablert samarbeidsforum med skoleeigarar, universitet/høgskolar og fylkesmannsembeta. Frå 2019 er fylkeskommunane også omfatta av ordninga. Midlane til den desentraliserte kompetanseordninga er fordelte til samarbeidsforuma gjennom fylkesmannsembeta. Sjå nærare omtale under kap. 226 post 21.

Yrkesfaglærarløftet

Gode yrkesfaglærarar med oppdatert fagkunnskap bidrar til relevant og praktisk opplæring for elevane, noko som vil kunne føre til at fleire fullfører og består fagopplæringa. Regjeringa sette derfor hausten 2015 i gang ei satsing på yrkesfaglærarane – *Yrkesfaglærarløftet – for fremtidens fagarbeidere*. Satsinga skal bidra til å rekruttere fleire

yrkesfaglærarar, sørge for at fleire får ei godkjend lærarutdanning, og at yrkesfaglærarar har høve til å delta i etter- og vidareutdanning. For studieåret 2018–19 er det utvikla til saman 29 tilbod som dekker tema som blant anna pedagogiske metodar, yrkesdidaktikk, elevkunnskap og rettleiing. Tilboda blir utvikla og gjennomførte i tett samarbeid mellom skoleeigarar og universitet og høgskolar. Satsinga på vidareutdanning i *Yrkesfaglærarløftet* vil bli ført vidare.

Frå 2019 skal fylkeskommunane ta del i den desentraliserte ordninga for kompetanseutvikling. Kunnskapsdepartementet vil likevel skilje ut dei midlane som gjeld yrkesfag, frå dei etablerte samarbeidsforuma. Dette er i tråd med innspel frå Utdanningsdirektoratet, etter dialog med fylkeskommunane. Ein viktig grunn er at det er andre viktige tilbydarar av kompetanseutvikling enn universitet og høgskolar innanfor yrkesfag, til dømes bedrifter, opplæringskontor, bransjeorganisasjonar og fagskolar. Midlane som fylkeskommunane mottar til etterutdanning på yrkesfag skal òg omfatte kompetanseheving for prøvenemndene. På den måten kan rolla til prøvenemndene med å auke kvaliteten på fag- og sveineprøva bli styrkt. Departementet vil inkludere dei eksisterande midlane til hospitering og fagleg oppdatering for yrkesfaglærarar i denne ordninga for etterutdanning innanfor yrkesfaga. I tillegg foreslår departementet nye midlar til ordninga i budsjettforslaget for 2019, sjå kap. 226 post 21.

Mål: Alle lykkast i opplæringa og utdanninga

Utviklingstrekk og utfordringar

Alle måla og tiltaka som er omtalte over, legg grunnlaget for dette målet om at alle skal lykkast i opplæringa og utdanninga.

Resultat frå internasjonale undersøkingar viser at det totalt sett har vore ei positiv utvikling i skolerresultat etter innføringa av Kunnskapsløftet.

PISA-undersøkinga har sett ei kritisk grense for kva for kompetansar og dugleikar elevane treng i vidare utdanning og arbeidsliv (prestasjonsnivå 2). Delen elevar under denne grensa kan dermed fungere som eit mål på korleis skolen lykkast med å førebu elevane på å vere aktive samfunnsborgarar og yrkesutøvarar. Det er mellom 15 og 20 pst. av elevane som i 2015 skårar under prestasjonsnivå 2 i PISA på kvart av dei tre områda lesing, matematikk og naturfag i undersøkinga. Det inneber at 10 000 elevar i kvart årskull kan komme til å få problem med å klare seg i vidare utdanning og arbeid. Delen elevar som skårar under prestasjonsnivå 2, har variert over tid, men

Boks 4.1 Oversikt over dei internasjonale undersøkingane

Det finst fleire internasjonale undersøkingar av dugleikane og haldningane til elevar innanfor ulike område. Følgande undersøkingar er blant dei viktigaste:

Trends in International Mathematics and Science Study (TIMSS) er ein internasjonal studie i matematikk og naturfag for grunnskolen som frå og med 1995 har blitt gjennomført kvart fjerde år. I underkant av 60 land frå alle verdslendar deltok i TIMSS 2015. I TIMSS 2015 deltok Noreg med elevar på 5. og 9. trinn.

Programme for International Student Assessment (PISA) måler 15-åringars kompetanse i lesing, matematikk og naturfag, og har blitt gjennomført kvart tredje år sidan 2000. Alle dei tre fagområda er med kvar gong, men dei vekslar på å vere hovudområde.

Progress in International Reading Literacy Study (PIRLS) kartlegg leseforståinga til elevar på 4. og 5. trinn.

International Computer and Information Literacy Study (ICILS) er ei undersøking av dei digitale dugleikane til ungdomsskoleelevar som blei gjennomført blant 18 land og to provinsar i Canada i 2013. Målgruppa for undersøkinga var elevar på 8. trinn, men i Noreg deltok elevar på 9. trinn fordi norske elevar startar tidlegare på skolen enn elevane i dei fleste andre landa som er med i undersøkinga.

International Civic and Citizenship Education Study (ICCS) gir eit bilete av dei unge sin demokratiske beredskap og vilje til å delta i samfunnet som engasjerte medborgarar. Noreg deltok med elevar på 9. trinn i 2016.

det har ikkje vore ein betydeleg reduksjon i denne delen i løpet av tidsperioden 2000–15. Undersøkingar viser at sosial bakgrunn, som utdanningsnivået til foreldra, verkar inn på korleis det går med elevane i utdanningssystemet. Elevar med innvandrarbakgrunn er overrepresenterte blant elevane som ligg under prestasjonsnivå 2. I naturfag var 31 pst. av norskfødde med innvandrarforeldre og 35 pst. av elevar som sjøve har innvandra, under prestasjonsnivå 2 i 2015. For dei andre elevane gjaldt det 16 pst. I lesing er skilnaden ikkje like stor.

I PISA 2015 skårar norske elevar for første gong betre enn OECD-snittet i både lesing, naturfag og matematikk. Det har vore ei positiv utvikling sidan 2006. PIRLS 2016 viser at norske elevar på 4. og 5. trinn har ein klar framgang i lesing. Dei ligg langt over det internasjonale gjennomsnittet. Undersøkinga viser også at minoritetsspråklege elevar les betre enn i 2011.

Norske elevar på 5. trinn gjer det også bra i matematikk i TIMSS 2015. Dei gjer det betre enn elevar på same alder i dei andre nordiske landa og plasserer seg blant dei beste i Europa.

Samanlikna med det internasjonale gjennomsnittet i ICCS skårar også norske elevar høgt for kunnskap om og forståing av korleis demokratiet fungerer i teori og praksis.

Norske elevar presterte godt over det internasjonale gjennomsnittet i ei internasjonal undersøking av dei digitale dugleikane til elevane (ICILS) da denne sist blei gjennomført i 2013.

Undersøkinga viste likevel at 24 pst. av dei norske elevane hadde så svake dugleikar at dei vil ha problem med å meistre enkle digitale oppgåver som er vanlege i arbeidslivet.

Dei nasjonale prøvene i engelsk og rekning har målt utviklinga over tid sidan 2014. Nasjonale prøver i lesing har målt utviklinga over tid sidan 2016. Det er i snitt ingen endringar i prestasjonane til elevane i lesing, engelsk og rekning frå 2016 til 2017, verken på 5. trinn eller på 8. trinn. Resultata frå dei nasjonale prøvene viser at jentene gjer det betre enn gutane i lesing, medan gutane gjer det betre enn jentene i rekning, på både 5. og 8. trinn.

Resultata på dei nasjonale prøvene varierer mellom fylka. Det er størst skilnad mellom fylka i delen elevar på det høgste meistringsnivået. Det er særleg Oslo som skil seg ut ved at mange elevar presterer på det høgste meistringsnivået.

Utvikling og gjennomføring av eksamenar og prøver

Å utarbeide og gjennomføre eksamenar og prøver er ei av dei mest samfunnskritiske oppgåvene til Utdanningsdirektoratet. Vidareutvikling av systema for eksamen og prøver er eit viktig tiltak i regjeringa si digitaliseringsstrategi for grunnsopplæringa *Framtid, fornying og digitalisering. Digitaliseringsstrategi for grunnsopplæringa 2017–2021*. Dei digitale tenestene for eksamen og prøver er avgjerande for å kunne utføre denne oppgåva. Dagens system for utvikling og gjen-

nomføring av eksamen og prøver er omtrent ti år gammalt og utdatert, både teknologisk og funksjonelt. Dagens system er ikkje tilpassa nye krav om universell utforming. Systemet er ikkje tilgjengeleg for alle brukargrupper som er pålagde å nytte det.

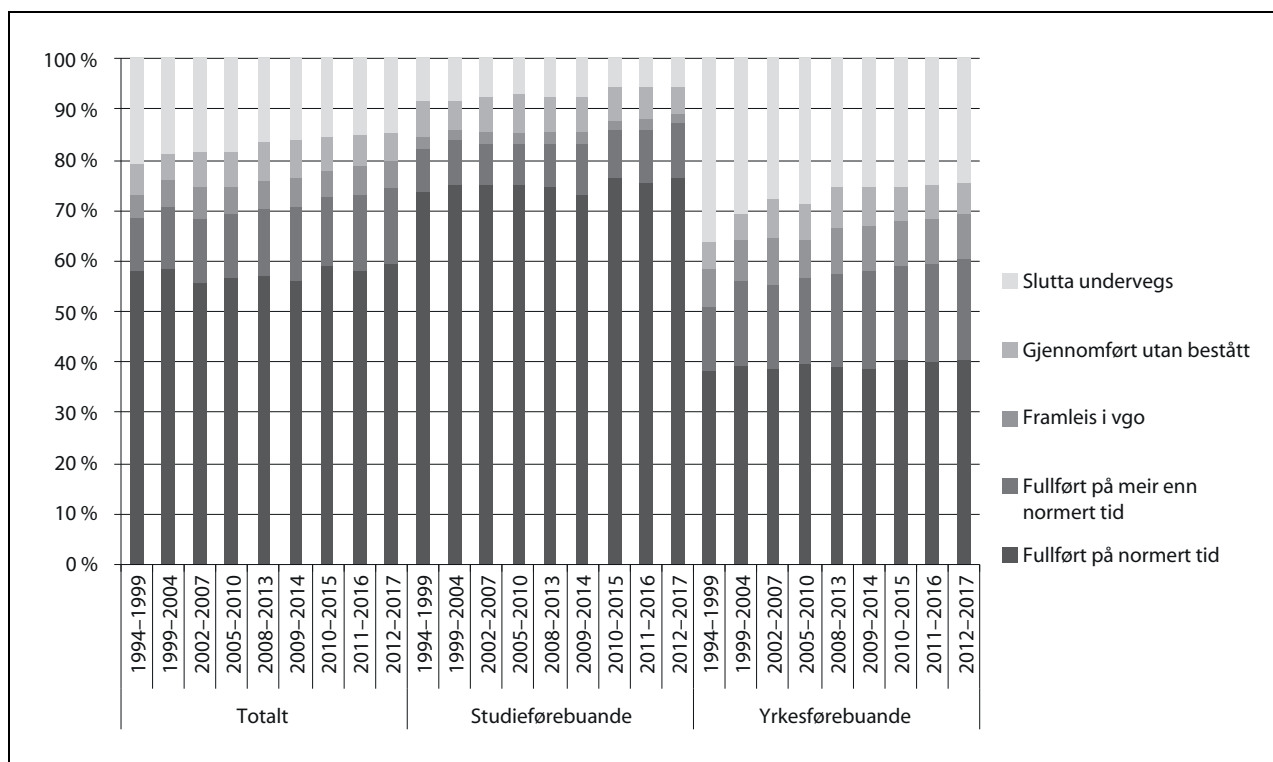
Gjennomføring av vidaregåande opplæring

Regjeringa har som mål at innan 2030 skal ni av ti elevar fullføre og bestå vidaregåande opplæring. I dei siste åra har det vore ein auke i delen elevar som gjennomfører vidaregåande opplæring innan fem år. 74,5 pst. av elevane som starta i vidaregåande opplæring i 2012, hadde fullført og bestått fem år etter. Dette er rekordhøgt, og er ein auke på 1,5 prosentpoeng samanlikna med 2011-elevkullet, jf. figur 4.5. Ein del av elevane og lærlin-

gane som ikkje fullfører og består i løpet av fem år, kjem tilbake til vidaregåande opplæring på eit seinare tidspunkt. Dersom måletidspunktet blir sett til ti år etter påbyrja opplæring, er det om lag 80 pst. som fullfører og består.

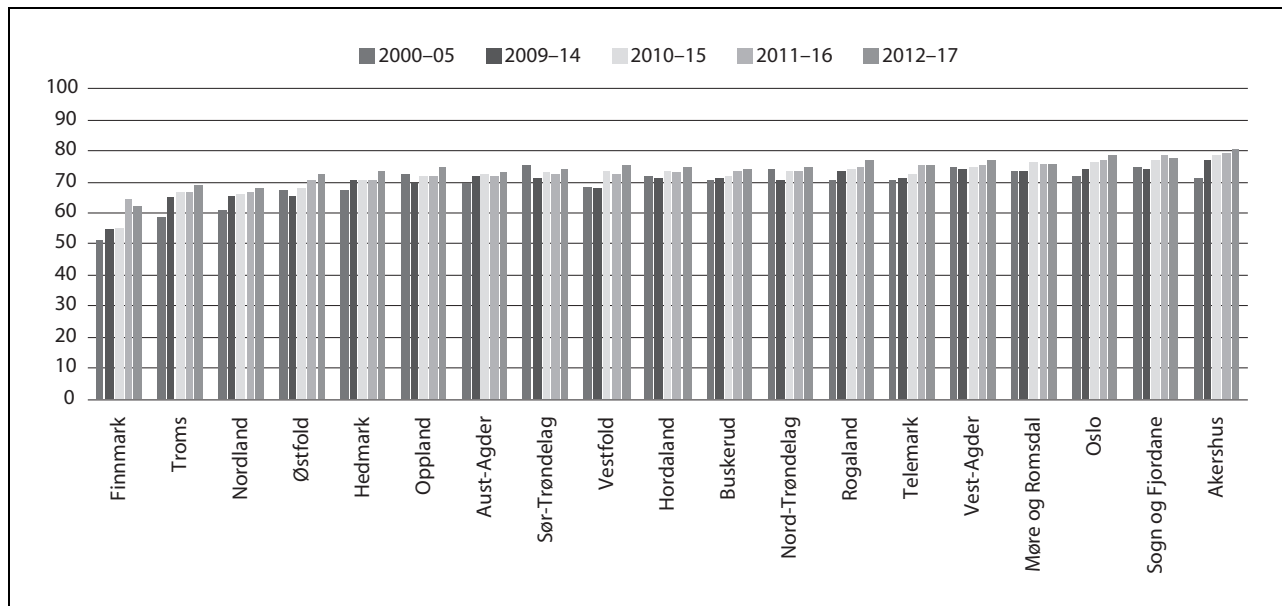
Om lag halvparten av elevane vel yrkesfaglege utdanningsprogram på Vg1. Likevel er det vesentleg færre elevar som oppnår yrkeskompetanse enn studiekompetanse. Det skyldast at gjennomføringa er lågare for elevane som vel yrkesfag, enn for elevane som vel studieførebuande utdanningsprogram. I tillegg orienterer mange elevar på yrkesfag seg mot løp som gir generell studiekompetanse, særleg tilbodet om påbygging til generell studiekompetanse.

Det er store variasjonar i gjennomføring mellom fylka, jf. figur 4.6.

Figur 4.5 Oppnådd kompetanse fem år etter at elevane begynte på vidaregåande opplæring (prosentdel)

Kjelde: SSB

Figur 4.6 Fullført på normert eller meir enn normert tid fem år etter påbegynt vidaregåande opplæring, på fylkesnivå (prosentdel)

Kjelde: SSB

I tillegg til at fleire elevar og lærlingar skal gjennomføre vidaregåande opplæring, er det avgjerande at den kompetansen dei oppnår, blir verdsett i høgre utdanning eller på arbeidsmarknaden. Ein del elevar som oppnår generell studiekompetanse, ser ikkje ut til å ha blitt godt nok førebudde på å studere. Ein NIFU-rapport frå 2016, *Kvalitet, innhald og relevans i de studieforberedende utdanningsprogrammene*, viser at det kan sjå ut til at studentar kan oppleve overgangen til høgre utdanning som krevjande.

80,8 pst. av dei som oppnådde fag- og sveinebrev i skoleåret 2016–17, var i arbeid i november 2017. Frå 2016 til 2017 har det vore ein liten auke i delen sysselsette blant nyutdanna fagarbeidarar. 12 pst. var i utdanning og 7,2 pst. utanfor arbeid og utdanning. Det er store variasjonar mellom utdanningsprogramma. Til dømes var 61,8 pst. av dei som oppnådde fag- og sveinebrev i service- og samferdsel i skoleåret 2016–17, i arbeid i november 2017. Tilsvarende tal for bygg- og anleggsteknikk var 83,3 pst. For service- og samferdsel er det mange fagarbeidarar som søker seg til høgre eller anna utdanning. Det gjeld òg for andre utdanningsprogram.

I 2017 fekk 20 800 yrkesfagelevar lære plass i ei bedrift. Det utgjør 72 pst. av dei som søkte. Det var både det høgste talet på lære plassar og den største delen av søkarane nokon gong. Det er likevel for mange som ikkje får lære plass, og dette er i mange tilfelle ei årsak til fråfall.

Etter at dei nye fråværsreglane i vidaregåande opplæring blei innførte hausten 2016, har både timefråvær og dagsfråvær gått ned. Særleg dagsfråværet har gått markant ned, frå eit medianfråvær på fem dagar i skoleåret 2015–16 til tre dagar i 2017–18, ein nedgang på 40 pst. Regjeringa er nøgd med at elevane er mindre borte frå skolen. Dette vil kunne bidra til at fleire elevar vil gjennomføre vidaregåande skole. Delen elevar som blir registrerte med *ikkje grunnlag for vurdering* i minst eitt fag, har gått litt ned frå skoleåret 2016–17 til 2017–18.

Strategiar og tiltak

Fornyng av innhaldet i skolen

Arbeidet med fagfornyng er i gang som ein del av oppfølginga av Meld. St. 28 (2015–2016) *Fag – Fordypning – Forståelse. En fornyelse av Kunnskapsløftet* og Innst. 19 S (2016–2017). Målet er mellom anna å styrke djupnelæringa og forståinga til elevane. Elevane skal få opplæring i dei tre tverrfaglege temaa demokrati og medborgarskap, berekraftig utvikling og folkehelse og livsmeistring. Samanhengen mellom formålsparagrafen i opplæringslova, den nye overordna delen for læreplanane og læreplanar for fag skal bli tydeleg. Verdigrunnlaget skal bli løfta fram i læreplanane. Vi skal halde på faga frå i dag, men fornye innhaldet. Kritisk tenking og refleksjon vil bli ein viktig del av kva elevane skal lære i

skolen. I tillegg skal dei praktiske og estetiske faga bli styrkte. Skolen skal ta i bruk dei nye læreplanane for grunnskolen og fellesfaga i vidaregåande skole frå hausten 2020. Sjå også omtale under kap. 226 post 21.

Endringar i læreplanar og den teknologiske utviklinga gjer det naudsynt å vurdere om det er behov for endringar i dagens eksamensordning. Hausten 2018 blir det derfor sett ned ei eksamensgruppe. Gruppa skal samanfatte det kunnskapsgrunnlaget vi har om eksamen i dag, og foreslå eventuelle endringar. Læreplangruppene bidrar i arbeidet. For å halde oppe eit føreseieleg sluttvurderingssystem med høg tillit er det lagt nokre rammer for arbeidet. Til dømes skal sluttvurderingane framleis vere individuell. Omfanget av sluttvurderingar skal vere som i dag, og forholdet mellom talet på eksamenskaraktarar og standpunktkaraktarar på vitnemåla til elevane skal òg vere omtrent som i dag.

Læremidla er viktige for undervisninga, læringsutbyttet og implementeringa av fagfornyninga. Kommunar, fylkeskommunar, skolar og lærarar vel sjølve kva for læremiddel dei vil bruke for at elevane skal nå måla i dei læreplanane som gjeld til kvar tid. Med nye læreplanar blir det behov for både endringar i læremidla og nye læremiddel. Kunnskapsdepartementet er i dialog med KS om berekning av eventuelle meir- og mindre kostnader for kommunesektoren som følge av utskiftinga av læremidla i forbindelse med fagfornyninga og ny struktur for dei yrkesfaglege tilboda i vidaregåande opplæring.

Digitaliseringsstrategi for grunnopplæringa

Regjeringa har lansert *Framtid, fornying og digitalisering. Digitaliseringsstrategi for grunnopplæringa 2017–2021*. Sjå omtale under kap. 226 post 21. Digitaliseringsstrategien er tett kopla til arbeidet med fagfornyninga. Tiltak for både auka profesjonsfagleg digital kompetanse for lærarar og utvikling og innkjøp av digitale læremiddel støttar opp under innføringa av nye læreplanar i grunnopplæringa. Strategien legg også vekt på at staten kan støtte skoleeigarane ved å utvikle digitale fellesløysingar.

Det vil bli utvikla eit nytt system for gjennomføring av prøver og eksamen. Systemet skal støtte krava om universell utforming, og vere betre tilgjengeleg for fleire brukargrupper. Vidare vil løysingane gjere det mogleg å digitalisere eksamen og prøver som i dag blir gjennomførte på papir, blant anna kartleggingsprøver på 1.–3. trinn. Digitale prøver vil gi ei rekke forbetringar for både elev-

ane, skolen og dei som utviklar prøvene. Systemet vil vere ei betre støtte for implementeringa av fagfornyninga enn dagens system. I tillegg vil systemet kunne gjere sensuren meir påliteleg.

Styrking av fag- og yrkesopplæringa

Regjeringa gjennomfører eit yrkesfagløft i samarbeid med skoleeigarane og partane i arbeidslivet. Kunnskapsdepartementet har våren 2018 fastsett ein ny tilbudsstruktur for yrkesfaga som skal gjelde frå skoleåret 2020–21. Utdanningsprogramma og dei einskilde faga skal bli meir relevante for arbeidslivet, blant anna ved at elevane får høve til å fordjupe seg tidlegare. Utdanningsdirektoratet har fått i oppdrag å revidere og utvikle nye læreplanar for dei faga som skal endrast. Arbeidet vil skje i samarbeid med partane i arbeidslivet.

I statsbudsjettet for 2019 foreslår regjeringa fleire nye tiltak retta mot yrkesfaga. Faget yrkesfagleg fordjuping (YFF) er eit sentralt verkemiddel for at elevar på yrkesfag skal få praksiserfaring i løpet av dei to åra i skolen. Praksisperiodar i YFF er òg ein vanleg måte å rekruttere lærlingar på. Evaluering av faget viser at det er stor variasjon i korleis YFF blir brukt, og korleis skolar og arbeidsliv samarbeider om planlegging og gjennomføring av faget. Departementet foreslår derfor midlar til å styrke YFF i 2019, blant anna gjennom eit digitalt verktøy som kan brukast til å systematisere samarbeidsavtalar mellom skole og bedrift.

Kunnskapsdepartementet vil auke den forskingsbaserte kunnskapen om fag- og yrkesopplæringa, som grunnlag for politikktvilkninga på feltet og undervisninga i yrkesfaglærarutdanninga. Departementet foreslår å styrke forskingane på kva som gir fag- og yrkesopplæringa framifrå kvalitet i 2019.

Yrkesfaglærarløftet er òg ein sentral del av satsingane til regjeringa på yrkesfaga.

Utvalet om vidaregåande opplæring

Utvalet om vidaregåande opplæring, Liedutvalet, skal i desember i år levere ei delinnstilling som skal beskrive sterke og svake sider ved den vidaregåande opplæringa.

Hovudinnstillinga kjem i desember 2019. Der skal utvalet vurdere og foreslå ulike modellar for vidaregåande opplæring. Dette omfattar innretningane på studiespesialiserande og andre studieforberedande utdanningsprogram, hovudmodellen og ansvarsforholda i dei yrkesfaglege utdannings-

programma og overgangar mellom yrkesfag og studieforbereidande utdanningsprogram, irekna påbygg til generell studiekompetanse. Utvalet

skal komme med forslag til konkrete endringar i strukturen/organiseringa og fagsmansetting.

Kap. 220 Utdanningsdirektoratet

		(i 1 000 kr)		
Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
01	Driftsutgifter	302 992	372 786	380 591
21	Særskilde driftsutgifter, <i>kan nyttast under post 70</i>	162 224	203 172	206 019
70	Tilskott til læremiddel o.a., <i>kan overførast, kan nyttast under post 21</i>	61 783	66 769	68 705
Sum kap. 0220		526 999	642 727	655 315

Frå 1. januar 2018 er Senter for IKT i utdanninga slått saman med Utdanningsdirektoratet. Utdanningsdirektoratet har oppgåver innanfor myndighetsutøving, vurdering, analyse, utvikling, støtte og rettleiing i barnehagesektoren og grunnopplæringssektoren. Arbeidet med digitalisering og bruk av IKT-verktøy i det pedagogiske arbeidet skal vere integrert i anna arbeid direktoratet gjer, og i dei statlege tiltaka som blir gjennomførte på utdanningsområdet.

Løyvingane under kap. 220 finansierer ordnare driftsoppgåver i direktoratet. I tillegg kjem oppgåver som direktoratet har ansvaret for, men som blir finansierte over andre kapittel. Det er til dømes mellombelse oppgåver knytte til kvalitetsutvikling og -vurdering i barnehagen og grunnopplæringa, jf. kap. 226 Kvalitetsutvikling i grunnopplæringa og kap. 231 Barnehagar. Omtale av verksemda til direktoratet er derfor dels plassert under andre kapittel. Direktoratet er delegert mynde i forvaltningssaker som gjeld

- etatsstyring av det statlege spesialpedagogiske støttesystemet (Statped), jf. kap. 230
- etatsstyring av statlege skolar som gir grunnopplæring, jf. kap. 222
- etatsstyring av fylkesmannen på barnehageområdet og grunnopplæringsområdet
- tilsynsarbeid som følger av barnehagelova, opplæringslova, friskolelova, vaksenopplæringslova kap. 4 Diverse skolar, og folkehøgskolelova
- tolking av og rettleiing om barnehagelova, opplæringslova, friskolelova, vaksenopplærings-

- lova kap. 4 Diverse skolar, og folkehøgskolelova med forskrifter på nasjonalt nivå
- tilskott til styrking av norskspråkleg utvikling for minoritetsspråklege barn i barnehage, eksamensavvikling, friskolar, folkehøgskolar og andre formål, jf. kap. 225, 226, 227, 228, 231 og 253

Post 01 Driftsutgifter

Mål for 2019

Dei måla som er omtalte i innleiinga til programkategoriane 07.20 Grunnopplæringa og 07.30 Barnehagar, er førande for arbeidet til direktoratet. Mål for verksemda til direktoratet i 2019 er som følger:

- Barnehageeigarar, skoleeigarar og barnehagemyndigheiter tar vare på utvikling, læring og trivsel hos barn og unge i barnehagar, skolar og lærebedrifter.
- Barnehageeigarar og skoleeigarar har tilsette med kompetanse som fremmer utvikling, læring og trivsel tilpassa behova til barn og unge.
- Barnehageeigarar, skoleeigarar og barnehagemyndigheiter forstår, formidlar og etterlever regelverket.
- Barnehageeigarar og skoleeigarar arbeider kunnskapsbasert i utviklinga av barnehagane og skolane sine og overfor lærebedrifter.
- Barnehageeigarar, skoleeigarar og barnehagemyndigheiter utnyttar dei moglegheitene digitaliseringa gir i læringsarbeid og administrative prosessar.

Rapport for 2017

Rapportering for 2017 for Senter for IKT i utdanninga står under kap. 224 postane 01 og 21.

Barnehage- og skoleeigarar har tilsette med kompetanse som fremmer læring, utvikling og trivsel

Kompetanseutvikling i barnehage og grunnopplæring er det området direktoratet bruker mest ressursar på. Dette gjeld tiltak for å auke fagkompetansen hos det pedagogiske personalet og kompetanseheving på til dømes regelverksområdet. Vidareutdanning av lærarar og leiarar i grunnopplæringa er den største enkeltstatsinga – med 277 ulike utdanningstilbod og ein ressursbruk på over 1,3 mrd. kroner i 2017. Kompetansestrategi for framtidens barnehage, desentralisert ordning for kompetanseutvikling og *Kompetanse for kvalitet* gir ein heilskapleg styrkt kompetanse, både kollektivt og individuelt, i barnehage og grunnopplæring. Tilbakemeldingane på tilboda frå målgruppene er gode, og deltakarane meiner at tilboda bidrar til betre praksis.

Barnehageeigarar, skoleeigarar og barnehagemyndigheiter forstår, formidlar og etterlever regelverket

Brukarane av tenestene til Utdanningsdirektoratet er godt nøgde med formidlinga av regelverket frå direktoratet si side. I dei siste åra har direktoratet involvert målgruppene i rettleiings- og støttarbeidet i aukande grad. Det blir tatt utgangspunkt i behova til brukarane, og dei får i større grad tilpassa informasjon. Det har resultert i færre førespurnader på område der direktoratet har jobba særskilt med formidling og presentasjon av regelverket.

I 2017 har direktoratet arbeidd vidare saman med Helsetilsynet om å utvikle eit felles, koordinert tilsyn på temaet *meldeplikt til barnevernet*. Arbeidet er godt i gang og held fram i 2018.

Fylkesmannen gjennomførte 83 tilsyn på barnehageområdet i 2017. I 76 pst. av tilsyna blei det gitt pålegg om retting. Kommunane må blant anna bli flinkare til å bruke den kunnskapen dei har om barnehagane, til å vurdere behovet for rettleiing og tilsyn, og til å gjere risikovurderingar.

Fylkesmannen gjennomførte 212 tilsyn på opplæringsområdet i 2017. Til saman blei det ført tilsyn med om lag ein tredel av kommunane og fylkeskommunane, og om lag 200 skolar har vore omfatta. I 2017 er det avdekt noko fleire brot på regelverket enn snittet for 2014–17. Tema for tilsyna er varierte, men det er særleg alvorleg at det skjer brot på regelverket om skolemiljø og enkeltvedtak om spesialundervisning.

Fylkesmannens felles nasjonale tilsyn for perioden 2014–17 med elevane sitt utbytte av opplæringa, kommunane sin forvaltningskompetanse og skolebasert vurdering blei avslutta i 2017 med 160 slike tilsyn.

Stortinget har vore opptatt av tilsynet i barnehagesektoren og har fatta to oppmodingsvedtak om dette, jf. omtale i del I, kap. 3 av vedtak nr. 788, 7. juni 2016, stortingssesjon 2015–16 og vedtak nr. 805, 31. mai 2018, stortingssesjon 2017–18. Direktoratet fekk i 2017 i oppdrag å vurdere tilsynsansvaret til kommunane og bruken av heimelen for fylkesmannen til å føre tilsyn med enkeltbarnehagar. Vurderinga blei levert frå direktoratet i august 2018 og vil bli følgt opp i 2019. Sjå også omtale av vurderinga i del I, kap. 3 av vedtak nr. 788, 7. juni 2016, stortingssesjon 2015–16.

Barnehage- og skoleeigarar arbeider kunnskapsbasert i utviklinga av barnehagane og skolane sine og overfor lærebedrifter

Direktoratet formidlar påliteleg og relevant kunnskap i form av forskning og statistikk. Kunnskapsgrunnlaget skal mellom anna sette barnehage- og skoleeigarane i stand til å avdekke kva som fungerer, og kva som er utfordringar, ved deira eigen praksis, og sjå til at rettstryggleiken blir tatt vare på i alle ledd.

Direktoratet arbeider systematisk med å vidareutvikle og formidle kunnskapen. I mange samanhengar blir kunnskap frå pilotprosjekt brukt saman med erfaringar frå sektorane til å utvikle tiltak som blir prøvde ut og evaluerte, for å sjå om tiltaka kan vere nyttige. Døme på slike er

- modellar for auka fysisk aktivitet på ungdomstrinnet, som blei utvikla i 2017 med påfølgande utprøving i inneverande skoleår (2017–18)
- «Et lag rundt eleven», som vurderer effekten av auka tverrfagleg samarbeid mellom aktørar i og rundt skolen og styrking av utvalde ressursar. Utprøvinga starta i skoleåret 2017–18

Det er ei utfordring at mykje av den kunnskapen som direktoratet hentar inn og publiserer, ikkje blir tilverka og formidla i tilstrekkeleg grad. Departementet vil vurdere tiltak for å møte denne utfordringa.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å løyve 380,6 mill. kroner på posten i 2019. Løyvingsforslaget er redusert med 1 mill. kroner for å gi rom for andre prioriteringar.

Departementet foreslår at løyvinga på posten kan overskridast mot tilsvarende meirinntekter under kap. 3220 post 02, jf. forslag til romartalsvedtak II nr. 1.

Post 21 Særskilde driftsutgifter, kan nyttast under post 70

Løyvinga er knytt til kostnader direktoratet har til utviklingsprosjekt og oppdragsverksemd. Drift av IKT-verktøy retta mot sektorane er finansiert over denne posten. Løyvinga finansierer også utarbeiding av eksamensoppgåvene og materiell for rettleiing til sentralt gitt eksamen i grunnskolen, i vidaregåande opplæring og i den sentralt gitte delen av fag- og sveineprøver innanfor yrkesfaga. Løyvingane på postane 21 og 70 må sjåast i samanheng.

Mål for 2019

Målet med løyvinga er å gi rom for utviklingsprosjekt og oppdragsverksemd innanfor ansvarsområdet til Utdanningsdirektoratet.

Rapport for 2017

Arbeidet med å utarbeide eksamensoppgåvene og materiell for rettleiing til sentralt gitt eksamen i grunnskolen, i vidaregåande opplæring og i den sentralt gitte delen av fag- og sveineprøver innanfor yrkesfaga blei gjennomført som planlagt.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å løyve 206 mill. kroner på posten i 2019. Løyvingsforslaget er redusert med 2 mill. kroner for å gi rom for andre prioriteringar.

Post 70 Tilskott til læremiddel o.a., kan overførast, kan nyttast under post 21

Løyvinga på post 70 er knytt til utvikling av læremiddel. Løyvingane på postane 21 og 70 må sjåast i samanheng.

Mål for 2019

Løyvinga på post 70 skal medverke til at det blir utvikla og produsert læremiddel der det ikkje er grunnlag for kommersiell produksjon, slik at elevane har tilgang til dei læremidla dei treng. Dette gjeld læremiddel for smale fagområde, nynorske parallellutgåver, særskilt tilrettelagde læremiddel, universelt utforma læremiddel og læremiddel for språklege minoritetar.

Rapport for 2017

Det blei i 2017 gitt tilskott til totalt 43 nye prosjekt med ein samla sum på 65,8 mill. Dette fordeler seg på smale fagområde (12 prosjekt), særskilt tilrettelagde læremiddel (10 prosjekt), universell utforming (9 prosjekt) og læremiddel for språklege minoritetar (12 prosjekt).

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å løyve 68,7 mill. kroner på posten i 2019. Dette er ei vidareføring av nivået i 2018.

Departementet foreslår ei tilsegnfullmakt på 30 mill. kroner knytt til post 70, jf. forslag til romartalsvedtak III nr. 1.

Kap. 3220 Utdanningsdirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
01	Inntekter frå oppdrag	21 157	5 890	6 030
02	Salsinntekter o.a.	3 883	1 231	1 261
	Sum kap. 3220	25 040	7 121	7 291

Inntektene gjeld oppdragsverksemd, salsinntekter og refusjonar.

Kap. 221 Foreldreutvala for grunnsopplæringa og barnehagane

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
01	Driftsutgifter	14 790	14 810	15 633
	Sum kap. 0221	14 790	14 810	15 633

Post 01 Driftsutgifter

Foreldreutvalet for barnehagar (FUB) og Foreldreutvalet for grunnsopplæringa (FUG) er sjølvstendige rådgivande organ for Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet. Løyvinga gjeld drift av utvala og deira felles sekretariat. Sekretariatet er i 2018 flytt frå Oslo til Bø i Telemark.

Funksjonstida til det nåverande FUB var opphavleg ut 2018, men er forlengd ut 2019 av departementet av omsyn til flytteprosessen hausten 2018. Funksjonstida til det nåverande FUG er ut 2019.

Mål for 2019

FUB skal fremme eit godt samarbeid mellom barnehage og heim og ta i vare interessene til foreldra i barnehagesamanheng. FUG skal fremme eit godt samarbeid mellom skole og heim og ta i vare interessene til foreldra i skolesamanheng.

Mål for verksemda til foreldreutvala i 2019 er som følger:

- Foreldreutvala gir råd og innspel til Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet i saker som gjeld samarbeid mellom barnehage/skole og heim.
- Foreldreutvala gir informasjon og rettleiing om samarbeid mellom barnehage/skole og heim.
- Foreldreutvala samarbeider med relevante aktørar i saker som gjeld samarbeid mellom barnehage/skole og heim.

Rapport for 2017

FUB og FUG har halde eit høgt aktivitetsnivå for å fremme eit godt samarbeid mellom høvesvis barnehage og heim og skole og heim. Utvala har gjort synleg foreldreperspektivet og verdien av foreldresamarbeid gjennom dialog med relevante organisasjonar og institusjonar. Dei har deltatt i arbeids- og referansegrupper på nasjonalt nivå og ved å halde foredrag i ulike forum. Utvala har oppfylt oppgåva si som rådgivande organ og høyringsinstans for Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet gjennom ulike møtepunkt og levering av høyringssvar. Dei har informert og rettleidd foreldre, barnehagar og skolar ved å utarbeide og distribuere ulikt materiell gjennom direkte møte, utsending eller ved publisering på nettsidene. FUB har i 2017 hatt særleg merksemd på områda mobbing i barnehagen, kvalitet i barnehagen og overgangar. FUG har hatt særleg merksemd på læringsmiljø, tilpassa opplæring, spesialundervisning, lærarutdanning og rektorutdanning.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å løyve 15,6 mill. kroner på posten. Dette inkluderer 0,5 mill. kroner til utvikling av informasjonshäfte til fleirkulturelle miljø.

Kap. 222 Statlege vidaregåande skolar og fjernundervisningstenester

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
01	Driftsutgifter	111 289	106 517	108 930
45	Større utstyrsinnkjøp og vedlikehald, <i>kan overførast</i>	1 165	1 559	1 596
	Sum kap. 0222	112 454	108 076	110 526

Post 01 Driftsutgifter og post 45 Større utstyrsinnkjøp og vedlikehold, kan overførast

Løyvingane under kapittelet gjeld

- drift av Sørsamisk kunnskapspark i Hattfjelldal
- drift av Samisk vidaregåande skole i Karasjok og Samisk vidaregåande skole og reindriftsskole i Kautokeino
- lønn etter rettsvilkårsavtalen for personale ved nedlagde statlege skolar og ventelønn for personale frå avvikla statsinternat i Finnmark

Opplæringa ved Sørsamisk kunnskapspark og dei vidaregåande skolane følger *Kunnskapsløftet – Samisk*.

Statsbygg har på oppdrag frå Kulturdepartementet og Kunnskapsdepartementet greidd ut eit alternativ med samlokalisering av nye lokale for Beavváš samisk nasjonalteater og Samisk vidaregåande skole og reindriftsskole i Kautokeino. Regjeringa vil legge til grunn den samlokaliserte løysinga i det vidare arbeidet med nye lokale for teateret og skolen. Kulturdepartementet og Kunnskapsdepartementet vil sette i gang avklaringsfase for forprosjekt av eit samlokalisert bygg.

Mål for 2019

Målet med løyvingane er å halde oppe og utvikle vidare samisk identitet, språk og kultur.

Rapport for 2017

Sørsamisk kunnskapspark

Sørsamisk kunnskapspark, tidlegare Sameskolen for Midt-Noreg, tilbyr fjernundervisning og språksamlingar for elevar som har rett til språkopplæring i samisk, men som ikkje har tilbod om

språkopplæring i sin eigen kommune. I skoleåret 2017–18 fekk 29 elevar fjernundervisning i sørsamisk og elleve elevar fjernundervisning i nordsamisk. Dette er ein nedgang på fem elevar frå året før. Kunnskapsparken hadde 19 vaksenopplæringslevar i sørsamisk i skoleåret 2017–18.

Samiske vidaregåande skolar

Skolane har både heiltidselevar og deltidselevar. Begge skolane er opne for elevar frå heile landet. Skolane har ei ordning med vertsfamiliar for dei yngste tilreisande elevane. I tillegg til den ordinære undervisninga gir skolane fjernundervisning i samisk.

I skoleåret 2017–18 hadde Samisk vidaregåande skole i Karasjok 118 fulltidselevar og sju deltidselevar. I skoleåret 2016–17 hadde skolen 136 fulltidselevar og 13 deltidselevar. Skolen gir også eksternt finansierte kurs.

Samisk vidaregåande skole og reindriftsskole i Kautokeino hadde i skoleåret 2017–18 83 fulltidselevar og elleve deltidselevar. I 2016–17 hadde skolen 90 fulltidselevar og 26 deltidselevar.

Ventelønn

I samband med tidlegare nedlegging av statlege skolar og statsinternat i Finnmark er det i 2017 utbetalt 0,9 mill. kroner i ventelønn til tidlegare tilsette ved desse skolane og statsinternata.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å føre løyvingane vidare på same nivå som i 2018.

Departementet foreslår at løyvinga på post 01 kan overskridast mot tilsvarande meirinntekter under kap. 3222 post 02, jf. forslag til vedtak II nr. 1.

Kap. 3222 Statlege vidaregåande skolar og fjernundervisningstenester

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
02	Salsinntekter o.a.	11 047	7 846	8 033
	Sum kap. 3222	11 047	7 846	8 033

Post 02 gjeld inntekter frå mellom anna kurs og vaksenopplæring, sal frå kantine, hybelutleige

og betaling frå heimeskolane for fjernundervisning.

Kap. 223 Sametinget

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
50	Tilskott til Sametinget	42 551	46 599	
	Sum kap. 0223	42 551	46 599	

Post 50 Tilskott til Sametinget

Tilskottet har finansiert utdanningsformål i Sametinget, inkludert utvikling og produksjon av ordinære og tilrettelagde læremiddel på samiske språk, arbeid med samiske læreplanar og råd og rettleiing om samisk opplæring.

Rapport for 2017

Sametinget har som hovudmål for grunnopplæringa at den samiske befolkninga har den rette kunnskapen, kompetansen og dugleiken for å bevare og utvikle det samiske samfunnet. For å nå dette målet har Sametinget mellom anna arbeid for samiske elevar sin rett til samiskopplæring og skolens innhald og verdigrunnlag. Sametinget gir også informasjon og rettleiing til elevar, foreldre og skoleeigarar som har førespurnader om grunnopplæringa. Førespurnadene, som aukar i omfang, er i hovudsak knytte til tilbod om samisk opplæring.

Det er stadig mangel på samiske lærarar og samiske læremiddel på nordsamisk, sørsamisk og lulesamisk. Særleg vanskeleg har det vore å utvikle lulesamiske læremiddel, fordi det er stor mangel på dei som forfattar, les korrektur på og omset desse. Sametinget gir informasjon om samiske læremiddel gjennom læremiddelsentralen i Sametinget og læremiddelportalen Ovttas.no.

Budsjettforslag for 2019

Sametinget og regjeringa er blitt einige om at det frå 2019-budsjettet blir etablert ei budsjettordning der overføringane til Sametinget over statsbudsjettet i utgangspunktet blir samla på éin budsjettpost. Regjeringa foreslår derfor å rammeoverføre 47,9 mill. kroner frå kap. 223 post 50 til kap. 560 Samisk språk, kultur og samfunnsliv, post 50 Samisk språk, kultur og samfunnsliv under Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Kap. 224 Senter for IKT i utdanninga

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
01	Driftsutgifter	69 294		
21	Særskilde driftsutgifter	27 580		
	Sum kap. 0224	96 874		

Post 01 Driftsutgifter og post 21 Særskilde driftsutgifter

Senter for IKT i utdanninga blei slått saman med Utdanningsdirektoratet frå 1. januar 2018, jf. omtale under kap. 220.

Rapport for 2017

Auka digital kompetanse hos tilsette i barnehagen og grunnopplæringa

Senteret har hatt ulike verkemiddel knytte til kompetanseutvikling for ulike målgrupper i sektoren. Dette gjeld til dømes satsinga *Rammeverk for profesjonsfaglig digital kompetanse* og ei rekke

nettbaserte rådgivings- og rettleiingsressursar som mellom anna *iktplan.no*. Senteret har fått gode tilbakemeldingar frå sektorane på dei tiltaka det har gjennomført, noko som tyder på at tiltaka blir oppfatta som nyttige.

Auka kvalitet i det pedagogiske arbeidet med digitale dugleikar hos barn og unge

Senteret har òg i 2017 utvikla og vidareutvikla digitale ressursar retta mot barn og unge. Det omfattar verktøy knytte til digital dømmekraft, personvern og medverknad i tillegg til faglege nettressursar.

Iktipraksis.no er ein nettportal der lærarar kan dele digital pedagogisk praksis og lære av kvarandre. I 2017 har senteret gjort portalen tilgjengeleg for studentar ved lærarutdanningane for å gi dei erfaring med open digital deling og kompetanse i digital produksjon og distribusjon. Spreiingseffekten av tenesta er styrkt gjennom å kople ho til *iktplan.no*.

Auka kvalitet på infrastrukturen og dei administrative prosessane i sektorane

I 2017 har senteret arbeidd for å etablere nasjonale fellesløysingar og standardar som bidrar til å

sikre effektivitet og kvalitet innanfor og på tvers av forvaltningsnivå og på tvers av sektorane. I dag nærmar vi oss full dekning av Feide (Felles Elektronisk IDEntitet) i grunnutdanninga. Feide er eit godt døme på ei kostnadseffektiv, nasjonal og sektoroverskridande fellesløysing med 120 millionar påloggingar i 2017. Senteret slutførte eit pilotprosjekt med tanke på å teste ut korleis skoleeigarar kan nytte Dataporten. Som ein del av pilotprosjektet blei det blant anna gjennomført ein samfunnsøkonomisk analyse som støtta å etablere Feide 2.0 for grunnopplæringa. Som resultat av pilotprosjektet har det blitt vedteke at Feide 2.0 skal implementerast i grunnopplæringa. Tiltaket er ein del av *Digitaliseringsstrategi for grunnopplæringen 2017–2021* og satsinga *Den teknologiske skolesekken*.

Tenesta *Utdanning.no* er i 2017 styrkt som nasjonal portal og nettløysing for utdannings- og karriereretleing gjennom auka kjennskap og auka bruk. 95 pst. av brukarane av *Utdanning.no* omtaler tenesta som «god» eller «svært god». I tilknytning til tenesta er det utvikla verktøy for enklare identifisering av lærebedrifter m.m.

Kap. 3224 Senter for IKT i utdanninga

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
01	Inntekter frå oppdrag o.a.	9 006		
	Sum kap. 3224	9 006		

Post 01 gjeld inntekter frå oppdragsverksemd. Frå 2018 er løyvinga flytt til kap. 3220 post 01.

Kap. 225 Tiltak i grunnsopplæringa

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
01	Driftsutgifter	23 398	22 855	23 246
21	Særskilde driftsutgifter	99 792	104 262	106 749
60	Tilskott til landslinjer	222 044	222 091	230 867
62	Tilskott til dei kommunale sameskolane i Snåsa og Målselv	24 321		
63	Tilskott til samisk i grunnsopplæringa, <i>kan overførast</i>	55 869	67 349	71 038
64	Tilskott til opplæring av barn og unge som søker opphald i Noreg	309 894	111 351	52 991
65	Rentekompensasjon for skole- og svømmeanlegg, <i>kan overførast</i>	232 643	199 608	274 477
66	Tilskott til leirskoleopplæring	48 166	52 863	54 343
67	Tilskott til opplæring i finsk	8 414	8 925	8 978
68	Tilskott til opplæring i kriminalomsorga	279 400	287 542	294 663
69	Kompensasjon for investeringskostnader ved grunnskolereforma	124 555		
70	Tilskott til opplæring av lærlingar, praksisbrevkandidatar og lære kandidatatar med særskilde behov	59 439	61 096	62 868
71	Tilskott til kunst- og kulturarbeid i opplæringa	30 157		
72	Tilskott til internasjonale utdanningsprogram og organisasjonar	5 490	6 290	
73	Tilskott til studieopphald i utlandet	14 149	18 228	
74	Prosjekttilskott	23 636	9 908	10 195
75	Grunntilskott		78 024	80 787
	Sum kap. 0225	1 561 367	1 250 392	1 271 202

Post 01 Driftsutgifter og post 21 Særskilde driftsutgifter

Løyvinga på post 01 finansierer dei kostnadene som fylkesmannen har ved å administrere sentralt gitt eksamen i grunnskolen og i vidaregåande opplæring.

Løyvinga på post 21 dekkjer utgifter til lærarar som har tatt på seg sensoroppdrag ved sentralt gitt eksamen (sensur og klagebehandling). Fylkesmannen utbetaler midlane. Ordninga er heimla i forskrift til opplæringslova § 3-25 og i Kunnskapsløftet om gjennomføring av eksamen i

grunnskolen og vidaregåande opplæring, inkludert den sentralt gitte delen av fag- og sveineprøva innanfor yrkesfaga.

Utarbeiding av sentralt gitt eksamen og elektroniske prøve- og eksamenstenester blir finansierte av løyvinga på kap. 220 post 21.

Mål for 2019

Målet med løyvingane er å medverke til at det blir gjennomført sentralt gitt eksamen i grunnskolen og i vidaregåande opplæring.

Rapport for 2017

Våren 2017 blei det gjennomført om lag 75 600 eksamenar i grunnskolen og om lag 183 100 eksamenar i vidaregåande opplæring. Av desse var 169 400 eksamenar sentralt gitt eksamen med sentral sensur. Hausten 2017 blei det gjennomført om lag 36 900 eksamenar i vidaregåande opplæring, og 27 800 av desse var eksamen med sentral sensur. Det blei behandla om lag 1 200 klager i grunnskolen og om lag 13 000 klager vår og haust for sentralt gitt eksamen med sentral sensur i vidaregåande opplæring. Totalt var det om lag 1 200 sensorar som deltok i sensorarbeidet i grunnskolen og 2 500 i vidaregåande opplæring for sentralt gitt eksamen med sentral sensur.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å føre løyvingane vidare på same nivå som i 2018. Løyvingsforslaga for dei to postane utgjer til saman 130 mill. kroner.

Post 60 Tilskott til landslinjer

Tilskottet skal gå til fylkeskommunar med landslinjer, til drift av landslinjene og innkjøp av utstyr.

Mål for 2019

Målet med tilskottsordninga er at elevar frå heile landet kan få eit nasjonalt tilbod i små og/eller kostbare kurs i vidaregåande opplæring.

Rapport for 2017

Kapasiteten i skoleåret 2017–18 var på 1 600 heilårs plassar fordelt på 49 landslinjer. Hausten 2017 brukte fylkeskommunane 84 pst. av kapasiteten ved alle landslinjene. For våren 2018 var talet 81 pst. I dei siste åra har i overkant av 80 pst. av kapasiteten blitt utnytta.

Budsjettforslag for 2019

Samla foreslår departementet å auke løyvinga med 2,6 mill. kroner som følge av budsjettvedtak for tidlegare budsjettår om å opprette nye landslinjer. Dette gjeld

- 0,8 mill. kroner for å dekke våreffekten av Vg2-tilbodet og hausteffekten av Vg3-tilbodet for

landslinja i skiskyting som blei oppretta hausten 2017 ved Stryn vidaregåande skule

- 0,8 mill. kroner for å dekke våreffekten av Vg2-tilbodet og hausteffekten av Vg3-tilbodet for landslinja i friidrett som blei oppretta hausten 2017 ved Steinkjer vidaregåande skole
- 0,9 mill. kroner for å dekke våreffekten av Vg1-tilbodet og hausteffekten av Vg2-tilbodet for landslinja i jazz som blei oppretta hausten 2018 ved Molde vidaregåande skole

Post 62 Tilskott til dei kommunale sameskolane i Snåsa og Målselv

Tilskottet er flytt til kap. 227 post 63 i 2018-budsjettet.

Rapport for 2017

Sameskolen i Snåsa hadde 22 elevar hausten 2017, mot 17 elevar året før. I tillegg fekk fem elevar ved Snåsa ungdomsskole undervisning ved sameskolen. Sju elevar fekk fjernundervisning, det same talet som året før. Sameskolen i Målselv hadde 24 elevar hausten 2017, mot 17 elevar året før. I tillegg fekk sju elevar fjernundervisning, det same talet som året før.

Post 63 Tilskott til samisk i grunnopplæringa, kan overførast

Under denne posten er det tre tilskottsordningar: ei ordning for samiskopplæring i grunnskolen, ei ordning for samiskopplæring i den vidaregåande opplæringa og ei ordning med studiepermisjonar for vidareutdanning i samisk for lærarar i heile grunnopplæringa.

Mål for 2019

Tilskottet skal bidra med finansiering til kommunar, fylkeskommunar og frittstående skolar som tilbyr samiskopplæring i samsvar med § 6-2 og § 6-3 i opplæringslova, og til at lærarar får auka kompetanse i samiske språk.

Rapport for 2017

Talet på elevar som vel samisk språk i grunnskolen, har auka frå 2014 til 2017, jf. tabellen under.

Tabell 4.2 Tal på grunnskoleelevar som har samisk som første- og andrespråk

Skoleår	2014–15	2015–16	2016–17	2017–18
Samisk som førstespråk	915	882	927	935
Samisk som andrespråk	1 201	1 282	1 197	1 333
Totalt	2 116	2 164	2 124	2 268
Endring frå året før i pst.	–0,5	2,3	–1,8	6,8

Kjelde: Grunnskolen Informasjonssystem (GSI)

Våren 2018 var det i alt 288 elevar/lærlingar som fekk opplæring i samisk i vidaregåande opplæring ved fylkeskommunale og frittstående vidaregåande skolar. Dette er ein auke på åtte elevar samanlikna med året før.

I 2017 blei det berre utbetalt 0,4 mill. kroner til studiepermisjonar for vidareutdanning i samisk for grunnsopplæringa. Til samanlikning blei det i 2016 tildelt eit tilskott på 1 mill. kroner og 1,5 mill. kroner i 2015.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår ei løyving på 71 mill. kroner på posten. Det er rekna med ein reell auke i løyvingbehovet på 1,8 mill. kroner i høve til saldert budsjett for 2018.

Post 64 Tilskott til opplæring av barn og unge som søker opphald i Noreg

Løyvinga skal finansiere opplæring av barn og unge som søker opphald i Noreg. Dette omfattar asylsøkarar og personar som søker om familiegjensameining. Løyvinga inkluderer tilskott til tre grupper:

- barn og unge til og med 15 år som har rett og plikt til grunnskoleopplæring
- ungdom mellom 15 og 18 år som søker opphald, og som har rett til grunnskoleopplæring
- ungdom mellom 15 og 18 år som søker opphald, og som har rett til vidaregåande opplæring

Tilskottsordninga er avgrensa til dei som bur på mottak/omsorgssenter eller oppheld seg lovleg i landet.

Mål for 2019

Tilskottet skal bidra med finansiering til kommunar og fylkeskommunar som sørger for at barn og unge som søker opphald i Noreg, får grunnskole-

opplæring og vidaregåande opplæring, jf. opplæringslova § 2-1 andre ledd og § 3-1 tolvte ledd.

Rapport for 2017

Til saman 8 111 barn som var busette i mottak, omsorgssenter eller som budde privat, fekk grunnskoleopplæring i skoleåret 2016–17. Det er ein reduksjon på 1 887 elevar i høve til skoleåret 2015–16. 526 personar i aldersgruppa 16–18 år fekk vidaregåande opplæring i 2016–17, mot 145 i 2015–16.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å løyve 53 mill. kroner på posten i 2019. Det er ein reduksjon på 58,4 mill. kroner i høve til saldert budsjett for 2018, som følge av ein venta reduksjon i talet på barn og unge som søker opphald i Noreg.

Post 65 Rentekompensasjon for skole- og svømmeanlegg, kan overførast

Mål for 2019

Løyvinga skal nyttast til å innfri tilsegner om rentekompensasjon som er gitte i perioden 2002–16. Målet med å gi tilsegnene har vore å stimulere kommunar og fylkeskommunar til å bygge nye skoleanlegg, og rehabiliterer og ruste opp eksisterande anlegg.

Rapport for 2017

Det blei utbetalt 232,6 mill. kroner i rentekompensasjon for skole- og svømmeanlegg i 2017.

Budsjettforslag for 2019

Endra renteføresetnader gir ein auke i løyvingbehovet på 74,9 mill. kroner i høve til saldert budsjett for 2018.

Post 66 Tilskott til leirskoleopplæring

Etter opplæringslova § 2-3 første ledd kan ein del av undervisningstida brukast til leirskoleopplæring. Dette blir i retningslinjene for tilskottet definert som leirskoleopplæring ved bemanna leirskole eller annan aktivitet med ei varigheit på minst tre overnattingar i samanheng. Tilskottsordninga skal bidra til å dekke utgifter kommunane har til leirskoleopplæring ved leirskoleopphald. Kommunane har ansvaret for å finansiere sjølve leirskoleopphaldet.

Frå 2018 er det Utdanningsdirektoratet som reknar ut og utbetaler tilskottet for å frigjere administrative ressursar hos fylkesmannen og i kommunane.

Mål for 2019

Målet med tilskottsordninga er å stimulere kommunane til å gi alle elevar eit leirskoleopphald i løpet av grunnskolen.

Rapport for 2017

Rapporteringa frå fylkesmennene viser at det i 2017 blei innvilga tilskott til leirskoleopplæring for i alt 52 060 grunnskoleelevar. Dette utgjer om lag åtte pst. av gjennomsnittleg elevtal i kommunale og fylkeskommunale grunnskolar for skoleåra 2016–17 og 2017–18. Sidan grunnskolen omfattar ti årstrinn, er det eit mål for tilskottsordninga at om lag ti pst. av elevane drar på leirskole kvart år. Rapporteringa frå fylkesmennene gir grunn til å tru at dei fleste, men ikkje alle, elevane får eit leirskoleopphald i løpet av grunnskolen. Nokre av fylkesmennene opplyser om at det er kommunar i fylket som ikkje sender elevar på leirskole.

Stortinget har fatta eit oppmodingsvedtak som gjeld minoritetslevar og deltaking på overnattingsturar i regi av skolen, jf. omtale i del I, kap. 3 av oppmodingsvedtak nr. 480, 11. februar 2016, stortingssesjon 2015–16. Departementet har gitt oppdrag i tildelingsbrevet for 2018 til Utdanningsdirektoratet om å innhente kunnskap om utfordringsbiletet og vurdere tiltak når det gjeld denne problemstillinga. Det manglar formell rapportering om omfanget av problemet, og det vil derfor bli stilt spørsmål om utfordringsbiletet og behovet for støttemateriell om overnattingsturar i Spørsmål til Skole-Norge hausten 2018. På bakgrunn av kunnskapsinnhentinga skal direktoratet vurdere om det bør bli utarbeidd støttemateriell,

eventuelt på fleire språk, for god dialog mellom skole og heim om overnattingsturar.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å føre vidare løyvinga på posten på same nivå som i 2018.

Post 67 Tilskott til opplæring i finsk

Under denne posten er det tre tilskottsordningar: ei for opplæring i finsk som andrespråk i grunnskolen, ei for opplæring i finsk som andrespråk i vidaregåande opplæring, og ei ordning med studiepermisjonar for vidareutdanning i finsk for lærarar i grunnskolen.

Mål for 2019

Løyvinga skal bidra med finansiering til kommunar og frittstående grunnskolar i Troms og Finnmark som gir elevar med kvensk-finsk bakgrunn opplæring i finsk som andrespråk i samsvar med dei rettane som går fram av § 2-7 i opplæringslova. Vidare er målet med løyvinga å bidra med finansiering til fylkeskommunar og frittstående vidaregåande skolar som gir finskopplæring til elevar og læringar med kvensk-finsk bakgrunn. Det er òg eit mål å styrke kompetansen i finsk for lærarar i grunnskolen.

Rapport for 2017

Talet på elevar som vel finsk som andrespråk i grunnskolen, er redusert i dei seinare åra. Elevtalet hausten 2017 var 538 elevar, noko som er ein reduksjon på 15 elevar i høve til 2016.

Våren 2018 var det i alt 13 elevar som fekk opplæring i finsk i vidaregåande opplæring. Det er like mange som i 2017.

Det har i dei seinare åra vore relativt få som har søkt på ordninga med studiepermisjonar for vidareutdanning i finsk for grunnskolen. I 2017 blei det likevel innvilga eit samla tilskott på 0,9 mill. kroner til to studieheimlar. Det var heile ramma for ordninga.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår ei løyving på 9 mill. kroner på posten. Det er rekna med ein reell reduksjon i løyvinga på 0,2 mill. kroner i høve til saldert budsjett for 2018.

Post 68 Tilskott til opplæring i kriminalomsorga

Tilskott til opplæring i kriminalomsorga skal bidra til den opplæringa som dei innsette har rett og plikt til under gjennomføring av straffa. Fylkeskommunane har ansvar for opplæringa i norske fengsel, og dei vidaregåande skolane står for den praktiske gjennomføringa.

Deloitte har evaluert tilskottsordninga. Dei konkluderer mellom anna med at det er alvorlege svakheiter knytte til kriteria for fordeling av tilskottet mellom fylkeskommunane. Fordelinga er i dag i stor grad basert på historikk, og kan ikkje forklarast av talet på innsette eller rapporterte elevar. Samstundes kjem det fram at dagens modell krev mykje administrasjon, særleg ute i skoleavdelingane.

Departementet vil som ei følgje av funna i evalueringa endre kriteria for fordeling av tilskottet mellom fylkeskommunane. Endringa vil gjelde frå 2019 med ein overgangsperiode på fem år. Målet med omlegginga er at fylkeskommunane og skolane skal bruke mindre tid på administrasjon, at ordninga blir meir føreseieleg, og ei rimeleg fordeling mellom fylkeskommunane. Fylkeskommunane kan sjølve bestemme korleis tilskottet skal fordelast i det einskilde fylke.

Frå 2019 vil tilskottet bli fordelt mellom fylkeskommunane på grunnlag av talet på soningsplassar i det einskilde fylke. Soningskapasitet er eit enkelt og føreseieleg kriterium, og vil effektivisere ordninga ved å gjere det enklare å budsjettere og rapportere. Soningskapasiteten er relativt stabil og fast over tid. Deloitte's utrekningar viser at soningskapasitet er ein god indikator på dei utgiftene fylkeskommunane har til opplæring i kriminalomsorga. Departementet har vurdert om talet på elevar/innsette skal takast med i utrekninga. Dette vil gjere ordninga meir komplisert og mindre føreseieleg, samstundes som fordelinga mellom fylka i liten grad blir endra samanlikna med ein modell basert på soningskapasitet. Departementet ønskjer derfor ikkje å gå vidare med ein slik modell.

Fylkeskommunar med særskilde oppgåver vil få særskilt tilskott for tilbod som ungdomseinin-

gar, oppfølgingsklassar, eining for tilbakeføring gjennom arbeid, fritid og utdanning (TAFU), eining for narkotikaprogram med domstolskontroll (ND) og den felles IKT-løysinga Desktop for skolen (DFS).

Endringane i tildelingskriteria vil føre til at ein-skilde fylkeskommunar får meir tilskott, medan andre får mindre. Endringane vil bli gjennomførte over fem år, slik at ikkje fylkeskommunane opplever store endringar i tilskotts nivået frå eitt år til eit anna. Departementet vil følge utviklinga ved ny ordning slik at det eventuelt kan gjerast justeringar i tildelingskriteria om det er nødvendig.

Nye retningslinjer for tilskottsordninga vil klargjere at mottakarane av opplæring er elevar med rett til opplæring etter lova. Opplæringa skal vere basert på læreplanmål frå Kunnskapsløftet. Den økonomiske forvaltninga av ordninga skal flyttast frå Fylkesmannen i Hordaland til Utdanningsdirektoratet. Dette vil bidra til ei digitalisering og effektivisering av ordninga.

Mål for 2019

Målet med tilskottsordninga er at innsette som ikkje har fullført grunnskolen eller vidaregåande skole, og som har rett til og ønsker slik opplæring, får det. I tillegg skal lauslatne kunne fullføre opplæring som er byrja under soning. Opplæringa skal knytast til kompetansemål frå læreplanverket for Kunnskapsløftet og opplæring i grunnleggande dugleikar.

Rapport for 2017

Det er etablert opplæringstilbod for innsette i alle fengsla i Noreg. I tillegg finst det oppfølgingsklassar for å lette overgangen etter lauslating ti stader i landet.

I overkant av 10 500 personar tok del i ei eller anna form for opplæring i 2017. Dette er noko færre enn i 2016. Også i 2017 har det blitt fleire som tar opplæring på deltid. Ei mogleg forklaring er at fleire domfelte som har etablert tilknytning til arbeidsliv eller utdanning, får sone utanfor fengsel (til dømes soning med fotlenke / elektronisk kontroll).

Tabell 4.3 Talet på elevar/deltakarar i fengsel og oppfølgingsklassar gitt i totaltal og gjennomsnitt, fordelte etter opplæringstype

	2016				2017			
	Heiltid		Deltid		Heiltid		Deltid	
	Reg. elevar	Gj.snitt	Reg. elevar	Gj.snitt	Reg. elevar	Gj.snitt	Reg. elevar	Gj.snitt
Grunnskole	12	18	188	38	34	3	126	71
Vidaregåande skole	1 013	366	2 512	559	670	223	3 011	623
Arb.kvalifiserande kurs	678	42	1 864	235	527	31	2 239	150
Andre kurs	283	33	4 455	724	142	16	3 813	494
Fagskole ¹	43	24		6	31	22		7
Høgskole/universitet ¹	177	44		19	149	42		16
Sum	1 986	525	9 019	1 580	1 373	337	9 189	1360

Reg. elevar: Kor mange som har fått opplæring i løpet av kalenderåret

Gj.snitt: Gjennomsnittleg tal på elevar baserte på fire rapporteringstidspunkt i løpet av året

¹ Totaltal for fagskole og høgskole/universitet er ikkje differensierte etter heiltid/deltid. Tala er ikkje med i utrekninga av totaltal på elevar.

Kjelde: Fylkesmannen i Hordaland

Budsjettforslag for 2019

Desktop for skolen (DFS) er eit IKT-system som skal møte dei krava kriminalomsorga har til sikkerheit i fengsel, og som skal legge til rette for at skolen kan ta i bruk digitale verktøy i opplæringa. Utdanningsdirektoratet og Kriminalomsorgsdirektoratet har gjort ei vurdering av korleis dagens system fungerer. Dei konkluderer med at dagens løysing ikkje fungerer på akseptabelt nivå i forhold til dei systema som blir nytta i opplæringa utanfor fengsla. Det er særleg utfordrande at det ikkje finst naudsynt programvare og funksjonalitet for elevar med større og særlege tilretteleggingsbehov. Kunnskapsdepartementet vil følge opp saka i samarbeid med Justis- og beredskapsdepartementet. Det er nødvendig å sette i verk tiltak også på kort sikt, mellom anna for å sikre stabil drift av systemet. Departementet vil finansiere dette innanfor løyvinga på posten i 2019.

Ved behandlinga av revidert nasjonalbudsjett for 2018 blei tilskottet auka med 5 mill. kroner, jf. Innst. 400 S (2017–2018) og Prop. 85 S (2017–2018). Auken var knytt til mellombels bruk av dubleringsplassar etter at avtalen med Nederland om leie av plassar i Norderhagen fengsel gjekk ut 31. august 2018. Som følge av dette foreslår departementet å auke løyvinga med 8,5 mill. kroner i høve til saldert budsjett for 2018. Departementet viser til omtale i Prop. 1 S (2018–2019) for Justis- og beredskapsdepartementet av endringar i strukturen i kriminalomsorga. Som følge av planlagde nedleggingar av fengselsplassar foreslår departementet å redusere løyvinga med 5,9 mill. kroner.

Departementet foreslår vidare å redusere løyvinga med 3,5 mill. kroner for å gi rom for andre prioriteringar.

Samla foreslår departementet å auke løyvinga med 7,1 mill. kroner.

Det blir foreslått ei tilsegnfullmakt knytt til posten, jf. forslag til vedtak III nr. 2.

Post 69 Kompensasjon for investeringskostnader ved grunnskolereforma

Heile investeringsramma som blei fastsett da ordninga blei oppretta i 1997, er nå nedbetalt. Tilskottsordninga er dermed avslutta.

Rapport for 2017

I 2017 blei det samla utbetalt 124,6 mill. kroner i kompensasjon.

Post 70 Tilskott til opplæring av lærlingar, praksisbrevkandidatar og lære-kandidatar med særskilde behov

Målgruppa for tilskottet er lærlingar, praksisbrevkandidatar og lære-kandidatar som ikkje har eller ikkje kan få tilfredsstillande utbytte av det ordinære opplæringstilbodet, og/eller som har svake norskdugleikar og har budd kort tid i Noreg.

Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) har evaluert tilskottsordninga, og rapporten blei levert i mai 2018. Evalueringa gir ikkje eit svar på om fleire sårbare elevar får læreplass og fullfører utdanninga si som følge av tilskottet. NIFU fann at fleire fylkeskommunar bruker tilskottet til å finansiere spesialundervisning for lære-kandidatar, som kan ha rett til spesialundervisning etter opplæringslova § 4-2. Det er fylkeskommunen som har plikt til å oppfylle retten og dekke kostnadene. Det gjeld også når lære-kandidaten er under opplæring i bedrift.

Evalueringa peiker på at det er behov for endringar i forvaltninga og innretninga av ordninga. Utdanningsdirektoratet har allereie forenkla og effektivisert søknadsprosessen frå 2018. Mellom anna treng ikkje fylkeskommunane lenger å sende dokumentasjon knytt til søknadene til direktoratet. Direktoratet vurderer ytterlegare tiltak for å forenkla søknadsprosessen mellom lærebedriftene/opplæringskontora og fylkeskommunane.

Departementet foreslår at tilskottsordninga blir ført vidare. Det å sikre elevar med særskilde behov læreplass slik at dei kan ta del i arbeidslivet, er ei viktig prioritering for regjeringa. Departementet vil endre retningslinjene frå 2019 for å gjere det klart at fylkeskommunane ikkje kan nytte tilskottet til å finansiere spesialundervisning for lære-kandidatar. Det er òg behov for å vurdere endringar i ordninga for å gjere henne meir treffsikker, slik at ho betre støttar opp under måla i regjeringas inkluderingsdugnad.

Mål for 2019

Tilskottsordninga skal stimulere lærebedrifter til å gi lærlingar, praksisbrevkandidatar og lære-kandidatar med særskilde behov høve til å oppnå ei fagutdanning eller delar av ei fagutdanning. Målet er å gi ungdommar under 25 år betre høve til å jobbe i det ordinære arbeidslivet.

Rapport for 2017

Tabell 4.4 Talet på søknader om tilskott for lærlingar og lære-kandidatar i perioden 2009–17

År	Tal på søknader	Lærlingar	Lære-kandidatar
2009	278	159	119
2010	357	176	181
2011	326	122	204
2012	528	194	334
2013	551	214	337
2014	626	226	400
2015	855	301	554
2016	952	344	608
2017	971	383	588 ¹

¹ To søknader gjaldt praksisbrevkandidatar
Kjelde: Utdanningsdirektoratet

Søknader om tilskott for lære-kandidatar utgjorde i 2017 61 pst. av søknadene. Tilskottet har auka vesentleg i dei siste åra for å støtte auken i talet på søknader. Tilskottet i 2017 blei avkorta med 35 pst. for alle tilskottsmottakarane, fordi samla timetal for alle søkarane oversteig det talet som låg til grunn for løyvinga.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å føre løyvinga vidare på same nivå som i 2018.

Storleiken på tilskottet blir avkorta dersom samla timetal for alle søkarane overstig budsjettet for ordninga.

Post 71 Tilskott til kunst- og kulturarbeid i opplæringa

Tilskottet blei flytt til kap. 225 post 75 i 2018-budsjettet.

Rapport for 2017

Norsk kulturskoleråd, Fellestrådet for kunstfagene i skolen (FKS) og Samarbeidsforum for estetiske fag (SEF) har i 2017 arbeidd med ei rekke tiltak og satsingar for å betre kvaliteten i kulturskolane og i arbeidet med kunst og kultur i grunnopplæringa. Kvar tilskottsmottakar har fordelt ein del

av det tilskottet dei fekk, vidare til underliggende medlemsorganisasjonar og prosjekt. Døme på prosjekt som har fått midlar, er *Ungdommens musikkmeisterskap (UMM)*, *Kykeliky – kultur for dei yngste* og *Kunsten i skolen – korleis har den det og korleis kan den vitaliserast?*.

Post 72 Tilskott til internasjonale utdanningsprogram og organisasjonar

Rapport for 2017

Ein stor del av tilskottet gjekk til Noregs bidrag til EUs utdannings- og informasjonssenter for yrkesopplæringa, Cedefop.

Den 84. internasjonale sesjonen for Det europeiske ungdomsparlament blei i 2017 arrangert i Trondheim og Røros, med 220 delegatar frå ulike europeiske land.

Budsjettforslag for 2019

Tilskottet blir forvalta av Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høgre utdanning (DIKU). Kunnskapsdepartementet foreslår at midlane på posten, 6 mill. kroner, blir førte over til kap. 280 post 50 saman med andre tilskott som DIKU forvaltar. Løyvinga er foreslått redusert med 0,3 mill. kroner i høve til saldert budsjett for 2018, som følge av endra valutaføresetnader. Sjå òg budsjettforslag under kap. 280 post 50.

Post 73 Tilskott til studieopphald i utlandet

Rapport for 2017

Etter avtale mellom Noreg og Frankrike kan Noreg kvart år sende 22 elevar per årskull til utvalde franske lycé. Tilbodet er på vidaregåande nivå, og elevane får fransk baccalauréat, i tillegg til opplæring i norsk og samfunnsfag. Det kom inn 67 søknader til skoleplassane i 2017.

United World Colleges (UWC) gir elevar som er ferdige med første året på vidaregåande skole, høve til å ta Internasjonal Baccalaureat (IB). Noreg har kvart år høve til å sende 40 elevar per årskull til UWC-skolane, 30 elevar til utlandet og ti elevar til skolen i Noreg. Det kom inn 149 søknader i 2017, ein auke på 20 pst. frå 2016.

Trollstipend er ei ordning der franskklassar og lærarar i fransk kan få støtte til studieopphald i Frankrike. I 2017 fekk totalt 33 elevgrupper og 15 lærarar stipend.

Budsjettforslag for 2019

Tilskottet blir forvalta av Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høgre utdanning (DIKU). Kunnskapsdepartementet foreslår at midlane på posten, 18,8 mill. kroner, blir førte over til kap. 280 post 50 saman med andre tilskott som DIKU forvaltar. Sjå budsjettforslag under kap. 280 post 50.

Post 74 Prosjekttilskott

Mål for 2019

Formålet med tilskottsordninga er å stimulere organisasjonane til å sette i verk prosjekt som på ulike måtar kan bidra til å nå sektormåla for grunnopplæringa, jf. omtale i kategoriinnleiinga. Verksemda til organisasjonane skal ha ein nasjonal verdi, og aktivitetar/tiltak skal nå flest mogleg elevar og skolar.

Rapport for 2017

Følgande organisasjonar fekk tildelt midlar frå tilskottsordninga for private og frivillige organisasjonar i 2017: Stiftinga Magasinet, Stiftinga Pirion, Dissimilis kultur- og kompetansesenter, Landslaget for norskundervisning, MOT, Ungt Entreprenørskap Norge, Sex og Politikk, FRI – Rosa kompetanse skole, Skeiv Ungdom, Blikk AS, Foreningen !les, Antirasistisk Senter, Det Europeiske Wergelandsenteret, Leser søker bok, UNICEF-komiteén i Noreg, Barnevakten, Forandringsfabrikken, Dysleksi Norge, Norges Blindforbund, Elevorganisasjonen, Operasjon Dagsverk, First Scandinavia, WordSkills Norway, Norges Sjakkforbund og Teknisk Senter AS. Samla tildeling var 23,2 mill. kroner i 2017.

Frå prosjektstøtteordninga til interesseorganisasjonar for funksjonshemma fekk følgande organisasjonar tildelt tilskott i 2017: Foreningen for muskelsyke, Dysleksi Norge og ADHD Norge. Samla tildeling var 0,5 mill. kroner i 2017.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å føre løyvinga vidare på same nivå som i 2018.

Departementet vil at prosjekt som bidrar til å styrke grunnleggande dugleikar og/eller arbeidet mot mobbing, skal prioriterast i behandlinga av søknader.

Ved behandlinga av statsbudsjettet for 2018, jf. Innst. 12 S (2017–2018), blei det øyremerkt 1 mill. kroner til samiske organisasjonar som

arbeider mot mobbing. Denne øyremerkinga skal først vidare i 2019.

Post 75 Grunntilskott

Mål for 2019

Under følger omtale av måla for dei tilskottsordningane som det blir foreslått å finansiere av løyvinga.

Grunntilskott til organisasjonar mv.

Målet med ordninga er å sikre langsiktige og stabile rammevilkår for nasjonale organisasjonar og aktørar som på ein særskild måte bidrar til å nå sektormåla for grunnopplæringa.

Organisasjonane som departementet foreslår å gi tilskott til i 2019, er nemnde under budsjettforlaget for posten.

Grunntilskott til NAROM

NAROM AS er eit nasjonalt senter for alle utdanningsnivåa innanfor romrelatert opplæring. NAROM bruker den etablerte infrastrukturen ved Andøya Space Center (ASC) og Alomar Observatory, som er eit atmosfæreobservatorium på Andøya.

Målet med tilskottet er å støtte opp under arbeidet til NAROM med å bidra til rekruttering til norsk romverksemd og skape større interesse for real- og teknologifaga. Senteret skal òg arbeide med å få ein posisjon for Noreg innanfor internasjonalt samarbeid om romopplæring.

Grunntilskott til friskoleorganisasjonane

Målet med tilskottsordninga er at friskoleorganisasjonane kan drive med samordningsoppgåver for medlemsskolane sine.

Grunntilskott til kunst- og kulturarbeid i grunnopplæringa

Tilskottsmottakarar er Norsk kulturskoleråd, Fellesrådet for kunstfagene i skolen og Samarbeidsforum for estetiske fag med medlemsorganisasjonane deira. Tilskottet skal medverke til å finansiere drifta for tilskottsmottakarane og felles utviklingsarbeid på området.

Målet med tilskottsordninga er å bidra til høgre kvalitet i kulturskolen og i arbeidet med kunst og kultur i grunnopplæringa.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår ei løyving på 80,8 mill. kroner i 2019.

Departementet foreslår å auke løyvinga med 0,5 mill. kroner mot ein tilsvarende reduksjon på kap. 226 post 21. Flyttinga gjeld tilskott som Blå Kors tidlegare har fått til tilbodet *Snakk om mobbing* over kap. 226 post 21.

Departementet vil at følgande organisasjonar skal få grunntilskott frå løyvinga på posten i 2019:

- Elevorganisasjonen: 2,9 mill. kroner
- Operasjon Dagsverk: 0,6 mill. kroner
- First Scandinavia: 7,6 mill. kroner
- WorldSkills Norway: 3,9 mill. kroner. Dette er ein auke med 0,8 mill. kroner i høve til 2018.
- Funksjonshemmedes fellesorganisasjon, Samarbeidsforumet for funksjonshemmedes organisasjonar og Unge funksjonshemmede: totalt 1,3 mill. kroner
- Foreningen Norden: 1,1 mill. kroner
- Norsk håndverksinstitutt: 6,2 mill. kroner
- Ungt entreprenørskap: 0,5 mill. kroner
- Forandringsfabrikken: 1 mill. kroner
- Blå Kors, *Snakk om mobbing*: 3 mill. kroner
- Teknisk Senter, Flekkefjord: 0,8 mill. kroner
- NAROM: 16,2 mill. kroner. Dette er ein auke med 0,8 mill. kroner i høve til 2018.
- Friskoleorganisasjonar: 0,8 mill. kroner
- Blikk AS: 0,2 mill. kroner
- Grunntilskott til kunst- og kulturarbeid i grunnopplæringa: 34,9 mill. kroner

Kap. 3225 Tiltak i grunnopplæringa

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
04	Refusjon av ODA-godkjende utgifter	77 594	55 119	19 734
	Sum kap. 3225	77 594	55 119	19 734

Visse innanlandske utgifter til flyktningar kan i høve til statistikkdirektiva til OECD bli definerte som offentleg utviklingshjelp. Ein del av løyvinga på kap. 225 post 64 blir rapportert som utviklings-

hjelp. Kunnskapsdepartementet foreslår ei tilsvarende løyving på kap. 3225 post 04. Refusjon av ODA-godkjente utgifter er rekna til 19,7 mill. kroner i 2019.

Kap. 226 Kvalitetsutvikling i grunnsopplæringa

		(i 1 000 kr)		
Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
21	Særskilde driftsutgifter, <i>kan overførast</i>	848 071	1 040 466	1 146 268
22	Vidareutdanning for lærarar og skoleleiarar	1 333 937	1 646 791	1 625 098
45	Større utstyrsinnkjøp og vedlikehald, <i>kan overførast</i>			49 000
50	Nasjonale senter i grunnsopplæringa	88 880		
60	Forsking på tiltak for betre kvalitet i barnehagen og grunnsopplæringa	41 888	43 024	44 229
62	Tilskott for auka lærartettleik	236 055		
63	Tidleg innsats i skolen gjennom auka lærarinnsats på 1.–10. trinn	1 296 211	1 529 048	1 538 587
70	Tilskott til NAROM	15 000		
71	Tilskott til vitensenter	54 832	65 185	67 075
	Sum kap. 0226	3 914 874	4 324 514	4 470 257

Skoleeigarane har hovudansvaret for å utvikle kvaliteten på opplæringa i skolar og lærebedrifter. Regjeringa legg stor vekt på å støtte og rettleie skolar og skoleeigarar gjennom kompetanse- og utviklingstiltak. Kap. 226 omfattar statlege løyvingar til kvalitetsutvikling i grunnsopplæringa.

Delar av løyvingane på postane 21 og 22 dekker utgifter til lønn og administrasjon i Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet og hos andre statlege aktørar som er knytte til drift av dei ulike prosjekta og tiltaka.

Ansvar for forvaltninga av midlane på kapitlet og gjennomføringa av tiltaka er i stor grad delegerte til direktoratet.

Post 21 Særskilde driftsutgifter, kan overførast

Omtalen av denne posten bør sjåast i samanheng med omtalen under kap. 220 postane 01 og 21. Drifta av Utdanningsdirektoratet og dei faste oppgåvene som direktoratet har fått delegert, skal sikre og støtte tiltak for å utvikle kvaliteten i grunnsopplæringa.

Løyvinga på posten finansierer blant anna kompetanseutvikling i grunnsopplæringa, tiltak for betre læringsmiljø, tiltak for styrking av fag- og yrkesopplæringa og utvikling av læreplanverket for grunnsopplæringa. Løyvinga på posten dekker òg element i kvalitetsvurderingssystemet for grunnsopplæringa, blant anna internasjonale undersøkingar, brukarundersøkingar, utdanningsstatistikk og forsking og evaluering. Offentlege utval og ekspertutval som departementet har sett ned, får også dekt utgiftene sine på denne posten. Løyvinga på posten blir òg nytta til drift av tidsavgrensa prosjekt i den sentrale utdanningsadministrasjonen og til tilskott til offentlege aktørar som blir involverte i kvalitetsutvikling i grunnsopplæringa. Ein mindre del av posten blir tildelt private aktørar etter kunngjering.

Mål for 2019

Midlane på posten skal medverke til å utvikle kvaliteten i grunnsopplæringa og nå dei sektormåla som departementet har bestemt, jf. omtale av desse i kategoriinnleiinga.

Rapport for 2017

Samla blei det nytta 848 mill. kroner over posten i 2017. Hovuddelen av midlane gjekk til ulike kompetanseutviklingstiltak. Tabellen under viser dei største tiltaka og satsingane.

Tabell 4.5 Dei største satsingane/tiltaka som blei finansierte av løyvinga på kap. 226 post 21 i 2017

Satsing/tiltak	Beløp (mill. kroner)
Desentralisert ordning for kompetanseutvikling	95
Ungdomstrinn i utvikling	75
Realfagsstrategi og realfagskommunar	60
Språk-, lese- og skrivestrategi	30
Nasjonalt kvalitetsvurderingssystem for grunnopplæringa	68
Program for forskning og innovasjon i utdanningssektoren (FINNUT) 2014–23	35
Yrkesfaglærerløftet	50
Inkluderande barnehage- og skolemiljø	48
Handhevingsordninga for mobbesaker	16
Strategi for etter- og vidareutdanning av tilsette i PPT	28
Rettleiarkorpset og oppfølgingsordninga	31
Tilskott til permitterte og oppsagde lærlingar og lære kandidatatar	30
Karriereveggar for lærarar	23
Rettleiing av nyutdanna nyttilsette lærarar	6,5
Vurdering for læring	8
Kompetanse for mangfald	21
Forsøk med gratis deltids plass i SFO	21
Områdesatsing i Groruddalen og Oslo Sør	10,5
Svømmeopplæring for nykomne minoritetsspråklege elevar	8,5
Digitaliseringsstrategi for grunnopplæringa	10

Desentralisert ordning for kompetanseutvikling

Målet med ordninga er å møte dei lokale utfordringane meir treffsikkert. Sjå også omtale under kategoriinnleiinga. I 2017 blei 88 mill. kroner fordelte til samarbeidsforum i alle fylka etter lærarårsverk. Desse midlane blei nytta til ulike kompetansetiltak. Kommunar, private eigarar, universitet og høgskolar samarbeider om innhald og organisering. Blant tema som peikte seg ut i 2017, var inkluderande barnehage- og skolemiljø, arbeid med fagfornyninga, grunnleggjande ferdigheiter, ny overordna del i læreplanen og leiing av kompetanseutvikling. 7 mill. kroner blei

nytt til å styrke rolla til fylkesmannen som forvaltar av midlane til kommunane.

Ungdomstrinn i utvikling

Målet med *Ungdomstrinn i utvikling (2012–2017)* har vore å utvikle skolens felles kunnskap, haldningar og dugleikar når det gjeld læring, undervisning og samarbeid. Dette har vore ei nasjonal satsing med tilbod om støtte til lokalt utviklingsarbeid i klasseleiing, rekning, lesing og skriving. Over 1 000 skolar med ungdomstrinn har deltatt i satsinga. Delrapportar frå evalueringa viser mellom anna at satsinga har bidratt til ein meir kollek-

tiv kultur i skolane. Deltakarane frå universitet og høgskolar og skolesektoren har fått meir forståing for felta til kvarandre. Satsinga kan dermed ha lagt eit grunnlag for det vidare samarbeidet mellom skoleeigarar og universitet og høgskolar i desentralisert ordning for kompetanseutvikling. Sluttrapporten frå Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) kjem i desember 2018.

Realfagsstrategi og realfagskommunar

Målet med *Tett på realfag – nasjonal strategi for realfag i barnehagen og grunnsopplæringa (2015–2019)* er at barn og unge skal bli betre i realfag. I 2017 blei det nytta 60 mill. kroner til tiltaket over denne posten. Sjå også omtale under kap. 231 post 21.

Realfagskommunar er eit hovudtiltak i strategien. I 2017 deltok 54 kommunar i prosjektet. Kommunane får fagleg og økonomisk støtte til etablering og drift av lokale realfagsnettverk for barnehage og grunnskole. Dei utarbeider også sin lokale realfagsstrategi med utgangspunkt i lokale og nasjonale mål og utfordringar. Det er sett i gang ei følgjeevaluering av dei to første puljane av realfagskommunar, og sluttrapporten blei publisert i 2018. Evalueringa viser at tiltaket har vore vellykka fordi ordninga har vore nær innpå praksis og tar utgangspunkt i lokale føresetnader og behov.

Språk-, lese- og skrivestrategi

Målet med *Språkløyper – nasjonal strategi for språk, lesing og skriving (2016–2019)* er at barn og elevar skal få betre dugleikar i språk, lesing og skriving. I 2017 blei det brukt 30 mill. kroner på strategien over denne posten. I tillegg blei det nytta midlar over kap. 231 post 21. Midlane gjekk i hovudsak til språkkommunar. Ein språkkommune må arbeide systematisk for å forbetre barn og unges dugleik i språk, lesing og/eller skriving, frå barnehage til fullført grunnskole eller til fullført vidaregåande opplæring. Språkkommunane mottar støtte og kompetanse frå Utdanningsdirektoratet og nasjonale senter til å utvikle lokale strategiar for arbeid med språk-, lese og skriveopplæring. I 2017 fekk 28 kommunar status som språkkommune. Delrapporten frå evalueringa av strategien konkluderer med at tiltaka verkar i tråd med intensjonen. Dei fører til auka kompetanse hos personalet i barnehagane og skolane. Tiltaka fører også til høgare prioritering av arbeid med språk-, lese- og skriveopplæring i kommunane. Skole- og barnehagepersonalet

som deltok i undersøkinga, seier at *Språkløyper* fører til endra og betre praksis.

Nasjonalt kvalitetsvurderingssystem for grunnsopplæringa

Målet med kvalitetsvurderingssystemet er å få kunnskap om læringsresultat, gjennomføring og læringsmiljø slik at opplæringa i skolen kan bli betre. Kvalitetsvurderingssystemet består av eit kunnskapsgrunnlag, verktøy, rutinar og tiltak. I 2017 blei det nytta 68 mill. kroner til systemet.

Stortinget har bedt om ein gjennomgang av kvalitetsvurderingssystemet sett opp mot fagfornyninga, jf. omtale i del I, kap. 3, av oppmodingsvedtak nr. 886, 11. juni 2018, stortingssesjon 2017–18.

Program for forskning og innovasjon i utdanningssektoren (FINNUT) 2014–2023

Målet med FINNUT er å utvikle ny kunnskap av høg kvalitet, bidra til å fornye forskingsfeltet og medverke til innovasjon i utdanningssektoren. Forskinga skal ha relevans for politikktutforming, forvaltning, praksisfelt og den einskilde. I 2017 blei det løyvd 35 mill. kroner til FINNUT over denne posten. I 2017 blei mellom anna følgende prosjekt avslutta: Prosjektet «Safety-VET» ved OsloMet har sett på kva som kan bidra til at elevar og lærlingar fullfører yrkesfagleg utdanning. Prosjektet «Knowledge in Motion» ved Universitetet i Oslo har sett på korleis elevar lærer på ulike arenaer, i og utanfor skolen. Prosjektet har også sett på korleis lærarar handterer mangfald av informasjon og elevar med ulik bakgrunn i eit klasserom. Sjå òg omtale av FINNUT under kap. 231 post 51.

Yrkesfaglærerløftet

Fem universitet og høgskolar, tolv skoleeigarar og om lag 550 yrkesfaglærarar som underviser i programfag, har i 2017 deltatt i ei utprøving av kombinerte etter- og vidareutdanningstilbod. Alle fylkeskommunar fekk midlar til ordningane med hospitering og fagleg oppdatering i regi av arbeidslivet. Totalt blei det gjennomført om lag 3 000 kurs/samlingar og hospiteringar i 2017. Omfanget var størst innanfor utdanningsprogramma helse- og oppvekstfag og elektrofag.

Inkluderande barnehage- og skolemiljø

Målet med midlane til kompetanseutviklinga er å styrke barnehagar, skolar og barnehage- og skoleeigarar sin kompetanse til å skape og halde ved

like gode barnehage- og skolemiljø, og å førebygge og handtere mobbing. Sjå også omtale under kategoriinnleiinga. I 2017 blei det nytta om lag 48 mill. kroner til arbeidet mot mobbing og for eit betre læringsmiljø. I tillegg blei det nytta 9 mill. kroner frå kap. 231 post 21. Innsatsen mot mobbing og krenkingar blei styrkt i 2017 gjennom auka løyvingar til kompetanseheving og rettleiing for barnehagar og skolar. Det blei òg innført nye reglar for skolemiljø frå 1. august 2017.

Gjennom *Læringsmiljøprosjektet* har det blitt gitt målretta hjelp og rettleiing til kommunar og skolar som har høge mobbetal, og som ønsker støtte frå eksterne rettleiarar.

Handhevingsordninga for mobbesaker

Nye reglar for skolemiljø som blei innført 1. august 2017 inkluderte ei ny handhevingsordning. Målet med handhevingsordninga for mobbesaker er å gi elevar og foreldre høve til enkelt å melde mobbesaker til fylkesmannen slik at dei kan få saka si løyst.

Det blei nytta 16 mill. kroner til ordninga i 2017. Det nye regelverket om skolemiljø blir brukt aktivt. Fylkesmennene rapporterer om mange fleire førespurnader frå barn, foreldre og skolar for å få hjelp til å løyse mobbesaker. Sjå også omtale under kategoriinnleiinga. I løpet av skoleåret 2017–18 kom det inn til saman 1 402 meldingar til fylkesmannen frå elevar og foreldre. I fire av fem av sakene fekk elevane medhald i at skolane ikkje oppfylte lova. Fylkesmannen påla desse skolane å sette i verk tiltak for å hjelpe elevane. Omfanget av saker og kompleksiteten i sakene gjer at saksbehandlingstida kan bli lang i einsskilde tilfelle.

Strategi for etter- og vidareutdanning av tilsette i PPT

Målet med strategien er å styrke kompetansen til dei tilsette i PP-tenesta og bidra til meir fokus på systemretta arbeid i PP-tenesta. I 2017 fekk til saman 123 tilsette og 17 leiarar tilbod om studie-plass gjennom *Strategi for etter- og vidareutdanning av tilsette i PP-tenesta (2013–2018)*. I perioden 2014–18 har totalt 619 tilsette og leiarar fått finansiert vidareutdanning. I tillegg er fylkesmannen tildelt 5 mill. kroner til etterutdanningstiltak i 2017 og 2018. NIFU og Nordlandsforskning har evaluert strategien. Evalueringa viser at strategien har hatt god oppslutning. Vidareutdanninga får god vurdering frå dei som har deltatt, særleg leiarutdanningane. Strategien har bidratt til at den systemretta kompetansen i PPT er heva i nokon grad. Eit vellykka systemarbeid føreset likevel at

det tverrfaglege systemet rundt PPT vil samarbeide.

Rettleiarkorpset og oppfølgingsordninga

Målet med rettleiarkorpset er å møte dei ulike lokale behova til kommunar som hamnar under ei nedre grense for kvalitet i skolen. Med bakgrunn i Meld. St. 21 (2016–2017) *Lærelyst – tidlig innsats og kvalitet i skolen* er tilbodet etablert som eit tiltak innanfor den nye oppfølgingsordninga. I 2017 blei 38 kommunar, gjennom eit nytt indikatorsett for kvalitet i opplæringa, identifiserte som kommunar som kunne ha behov for støtte og rettleiing. 13 av desse valde å ta imot tilbodet om rettleiing frå rettleiarkorpset med oppstart i januar 2018. 18 kommunar søkte i 2017 støtte til sine egne utviklingstiltak i samarbeid med fylkesmannen. Andre kommunar har sine egne tiltak eller deltar i pågåande satsingar, og har elles god dialog med fylkesmannen om oppfølging.

Tilskott til permitterte og oppsagde lærlingar og lærekandidatar

I samband med behandlinga av revidert nasjonalbudsjett for 2016, jf. Innst. 400 S (2015–2016) og Prop 122 S (2015–2016), blei det etablert eit mel-lombels tilskott retta mot permitterte og oppsagde lærlingar og lærekandidatar. Tilskottet blei i 2017 utbetalt til fire fylkeskommunar: Møre og Romsdal, Hordaland, Rogaland og Vest-Agder. Midlane blei i hovudsak nytta til Vg3 i skole, blant anna i elektrofag og teknikk og industriell produksjon.

Karriereveggar for lærarar

Målet med piloteringa av lærarspesialist og lærarspesialistutdanninga er at elevane skal lære meir og å gi lærarar reelle karrieremoglegheiter. Sjå også omtale under kategoriinnleiinga. I samarbeid med Utdanningsforbundet og KS la departementet i 2015 rammer for piloteringa av lærarspesialist i realfag og norsk med vekt på lese- og skriveopp-læring. Frå 2016–18 blei talet på lærarar som er tilsette i funksjonen som lærarspesialist, auka frå 205 til 559. Ei evaluering av dei to første åra er gjort av NIFU i samarbeid med Noregs teknisk-naturvitskaplege universitet (NTNU). Evalueringa viser at lærarspesialistane har brukt mykje tid på fagleg oppdatering, men at dei i mindre grad har tatt initiativet til utviklingsprosessar for kollegaene sine. Forskarane meiner dette kan tolkast som at denne rolla framleis er ny i skolen. Lærarspesialistane treng tid og støtte for at dei

skal kunne bli ein meir aktiv ressurs for kollegaene sine.

Hausten 2016 blei det sett i gang eit pilotprosjekt med toårige lærarspesialistutdanningar i norsk ved Universitetet i Stavanger og i matematikk ved NTNU. Studia er på 60 studiepoeng på mastergradsnivå. 43 lærarar starta opp med spesialiststudia i 2016. I 2017 starta 49 nye lærarar i spesialistutdanning. Det blei òg starta utvikling av fleire nye spesialistutdanningar. Det blei brukt til saman 23 mill. kroner på satsinga på lærarspesialist i 2017. Om lag 9 mill. kroner av den samla løyvinga gjekk til piloteringa av spesialistfunksjonen, løyvde frå post 21. I tillegg kjem bidraget frå arbeidsgivarane. Sjå også omtale på post 22.

Rettleiing av nyutdanna nytilsette lærarar

Målet med tildelinga er å stimulere til at fleire nyutdanna nytilsette lærarar får rettleiing. I 2017 blei 6,5 mill. kroner på posten nytta til tiltak for rettleiing av nyutdanna nytilsette lærarar gjennom eit tilskott som universitet og høgskolar kan søke på. Midlane gjekk til tiltak for å stimulere til rettleiing av nyutdanna nytilsette lærarar og til nettverksarbeid mellom skoleeigarar og lærarutdanningsinstitusjonane. For omtale av rettleiing av barnehagelærarar, sjå kap. 231 post 21. Sjå også omtale i del I, kap. 3 av oppmodingsvedtak nr. 477, 23. februar 2017, stortingssesjon 2016–17.

Vurdering for læring

Målet med den nasjonale satsinga *Vurdering for læring* har vore å vidareutvikle ein vurderingskultur og ein vurderingspraksis som gjer at elevane lærer av han. Frå 2010 til 2017 har 310 kommunar, alle fylkeskommunane og 102 private skoleeigarar med til saman rundt 1 600 skolar, lærebedrifter, opplæringskontor, vaksenopplæringscenter og PP-tenesta deltatt. Satsinga er i hovudsak basert på fagsamlingar for skoleeigarar, nettbaserte støtteressursar og skolebaserte nettilbod. I 2016 og 2017 har Utdanningsdirektoratet òg halde fagdagar om standpunktvurdering i samarbeid med fylkesmannsembeta. Satsinga har oppnådd gode resultat. Forskingsrapportar, resultat frå Utdanningsdirektoratets spørjeundersøkingar til skolar og skoleeigarar og Elevundersøkinga, samt tilbakemeldingar frå deltakarar i satsinga, viser blant anna at arbeidet med vurdering av elevar og lærlingar fører til betre forståing av læreplanar, og at fleire skoleeigarar og skolar har utvikla ein felles kultur for vurdering. Satsinga skal avsluttast i 2018.

Kompetanse for mangfald

Målet med satsinga *Kompetanse for mangfald (2013–2017)* har vore at tilsette i barnehagar og skolar skal kunne støtte minoritetsspråklege barn, elevar og vaksne slik at dei i størst mogleg grad fullfører og består utdanningsløpet. Satsinga blei i 2017 gjennomført som barnehage- og skolebasert kompetanseutvikling i tema som andrespråkspedagogikk, fleirkulturell pedagogikk og vaksenpedagogikk. Det er også utvikla vidareutdanningstilbod gjennom satsinga. Om lag 600 barnehagar og skolar, inkludert vaksenopplæring innanfor grunnopplæringa, har deltatt i satsinga sidan 2013. Slutt-rapporten frå NIFU viser at leiarar i barnehagar og skolar må vere involverte i arbeidet for å få eit godt utbytte av satsinga. Erfaringar frå satsinga vil vere nyttige å ta med seg i den desentraliserte ordninga for kompetanseutvikling og i oppfølginga av regjeringa sin integreringsstrategi, jf. omtale under programkategori 07.90 Integrering og mangfald.

Forsøk med gratis deltids plass i SFO

Målet med forsøk med gratis deltids plass i skolefritidsordninga (SFO) er å auke deltakinga blant elevar frå familiar med låg inntekt. Elevar med minoritetsspråkleg bakgrunn og/eller frå familiar med låg inntekt bruker SFO i mindre grad enn andre. Dette tar frå dei høvet til å leike og få norskspråkleg trening gjennom leik og samvær med andre barn. Det tar også frå foreldra høvet til å kunne ha arbeid utanfor heimen. Forsøket blei sett i gang ved utvalde skolar i Drammen, Oslo, Stavanger og Trondheim hausten 2016. Prosjektet skal etter planen vare i fire skoleår.

Forsøket med gratis deltids plass på aktivitetsskolen (AKS), som svarar til SFO i Oslo, ved Mortensrud skole var ein del av den førre Oslo Sør-satsinga som blei avslutta våren 2017. Sluttrapporten viser at det er vanskeleg å seie om barna gjer det betre på skolen fordi dei går på AKS. Når barna går på AKS, påverkar det særleg mor sin relasjon til og haldning til yrkeslivet. Innhaldet i og kvaliteten på tilbodet er avgjerande for om barna går på AKS. AKS hadde for mange vore uaktuelt om tilbodet ikkje var gratis. Mange fleire elevar går på AKS etter at forsøket starta, frå 30 pst. for skoleåret 2012–13 til 90 pst. for skoleåret 2016–17. Foreldra har vore svært nøgde med tilbodet på aktivitetsskolen.

Utdanningsdirektoratet har sett i gang ei evaluering av SFO for elevar på 1.–4. trinn og SFO for

elevar med særskilde behov på 1.–7. trinn. Evalueringa blir gjennomført av NTNU Samfunnsanalyse og skal vere ferdig innan utgangen av 2018, jf. omtale i del I, kap. 3 av oppmødingsvedtak nr. 65, 22. november 2016, stortingsssesjon 2016–17. Sjå også omtale i kategoriinnleiinga og omtale av forsøk med gratis barnehage og SFO under programkategori 07.30 Barnehagar.

Områdesatsing i Groruddalen og Oslo Sør

Målet med områdesatsingane, som er eit samarbeid mellom stat og kommune, er å betre miljø, buforhold og levekår i eit geografisk avgrensa område. Eit delmål på opplæringsfeltet er at fleire elevar skal gjennomføre grunnopplæringa.

Områdesatsinga i Groruddalen gjeld for perioden 2017–26. I 2017 var arbeidet konsentrert rundt prosjektutvikling innanfor fem prioriterte satsingsområde: 1) innsatsar før skolestart, 2) utsette barn i risikosone, 3) reduksjon av helseforskjellar, 4) betring av grunnleggande dugleikar og 5) utsett ungdom. Gjennom koordinert innsats frå stat og kommune skal områdesatsinga bidra til inkludering og redusere ulike former for utanforskap.

Sjå også omtale i kap. 291 Busetting av flyktningar og tiltak for innvandrarak under programkategori 07.90 Integrering og mangfald.

Svømmeopplæring for nykomne minoritetspråklege elevar

Målet med tilskottet er å gi nykomne minoritetspråklege barn, unge og vaksne i grunnskoleopplæringa meir og betre svømmeopplæring. Slik kan risikoen for ulykker blir redusert. Andre elevar som ikkje kan svømme eller ikkje har tatt del i svømmeundervisninga, kan òg omfattast av tiltaket. I 2017 blei det tildelt 10 mill. kroner til fylkesmennene som forvaltar ordninga. I underkant av 8,5 mill. kroner blei nytta fordi færre kommunar søkte om midlar. Ei forklaring kan vere at tal på nykomne til Noreg er redusert. Nasjonalt senter for mat, helse og fysisk aktivitet gjennomgår ordninga for å innhente meir kunnskap om korleis den fungerer.

Digitaliseringsstrategi for grunnopplæringa

Framtid, fornyelse og digitalisering. Digitaliseringsstrategi for grunnopplæringa 2017–2021 har to hovudmål: Elevane skal ha digitale dugleikar som gjer dei i stand til å meistre sitt eige liv og lykkast i vidare utdanning, arbeid og deltakinga i samfunnet. IKT skal utnyttast godt slik at elevane lærer

meir. Sjå også omtale i kategoriinnleiinga. I 2017 blei det mellom anna nytta 5 mill. kroner til eit pilotprosjekt med valfag i programmering på ungdomstrinnet over denne posten. Målet med valfaget er å auke kompetansen i programmering i skolen og gi dei elevane som er spesielt interesserte, høve til å fordjupe seg. Prosjektperioden er 2016–19. Det er vedtatt å gjere valfaget permanent frå 2019. Alle skolar som ønsker det, kan ta i bruk den mellombelse læreplanen i valfaget. Basert på erfaringane frå pilotprosjektet skal Utdanningsdirektoratet utarbeide ein permanent læreplan i faget.

For å gi grunnopplæringa tilgang til Feide 2.0 (Dataporten) blei det i 2017 også løyvt 5 mill. kroner til å starte eit forprosjekt for å innføre løysinga. Gjennom Feide 2.0 blir det enklare for kommunane og fylkeskommunane å halde orden på kva for tenester som mottar kva for opplysningar. Det blir også enklare for tenestetilbydarane å tilby gode tenester til sektoren. Innføring av Feide 2.0 er eit tiltak i digitaliseringsstrategien.

Budsjettforslag for 2019

Kunnskapsdepartementet foreslår ei løyving på 1,1 mrd. kroner på kap. 226 post 21 i 2019 til ulike tiltak for kvalitetsutvikling i grunnopplæringa.

I løyvingforslaget er det tatt omsyn til fleire flyttingar av midlar frå og til posten:

- 2,5 mill. kroner er flytte til OsloMet – storbyuniversitetet over kap. 260 post 50. OsloMet har overtatt ansvaret for Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring frå og med 1. januar 2018. Som følge av omorganiseringa er ansvaret for vidareutvikling og drift av *Tema morsmål* flytt til OsloMet.
- 5,1 mill. kroner er flytte til Noregs teknisk-naturvitenskaplege universitet (NTNU) over kap. 260 post 50 for prosjektet *ENT3R*. *ENT3R* er eit rekrutteringstiltak for å få elevar til å velje realfag. Midlane blir tildelte NTNU, der Nasjonalt senter for realfagsrekruttering er lokalisert. Senteret skal i samarbeid med arbeidslivet og utdanningsinstitusjonane bidra til å styrke stillinga til dei matematiske, naturvitenskaplege og teknologiske faga.
- 0,5 mill. kroner er flytte til kap. 225 post 75. I 2018 blei det løyvd 2,5 mill. kroner til Blå Kors på kap. 225 post 75. I tillegg får organisasjonen 0,5 mill. kroner til same formål i 2018 over kap. 226 post 21. Det er tenleg å sjå desse midlane i samanheng.
- 7,4 mill. kroner er flytte til kap. 201 post 21 for å samle midlar til analyse og kunnskapsgrunnlag.

- 51,4 mill. kroner til IKT-tiltak i grunnopplæringa er rammeoverført frå kap. 571 post 60 på Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett til kap. 226 post 21. Dette for å kunne sjå midlane i samanheng med tiltaka i digitaliseringsstrategien for grunnopplæringa, jf. revidert nasjonalbudsjett for 2018, Innst. 400 S (2017–2018) og Prop. 85 S (2017–2018).

Einskilde kostnader ved flytting av sekretariatet for Foreldreutvalet for barnehagar og Foreldreutvalet for grunnopplæringa til Bø i Telemark blir dekte over denne posten. Sjå òg omtale under kap. 221 post 01.

Kunnskapsdepartementet sin del av kostnader til vidare arbeid med eit samlokalisert bygg for Beaiwváš samisk nasjonalteater og Samisk vidaregåande skole og reindriftsskole i Kautokeino kan òg bli dekte over denne posten. Sjå omtale under kap. 222.

For å auke handlingsrommet for andre tiltak foreslår regjeringa ein reduksjon på 55 mill. kroner på posten.

Det blir foreslått ei tilsegnfullmakt på 20 mill. kroner knytt til posten, jf. forslag til vedtak III nr. 1.

Nedanfor følger omtale av dei viktigaste prioriteringane innanfor løyvingforslaget. Departementet vil ved behov omdisponere midlar mellom dei ulike satsingane på posten.

Alle har eit godt og inkluderande læringsmiljø

Arbeidet mot mobbing og for eit godt og inkluderande læringsmiljø har høg prioritet hos regjeringa, som foreslår å løyve totalt om lag 115 mill. kroner til dette arbeidet i 2019. Av desse midlane skal 105 mill. kroner gå over kap. 226 post 21 og 10 mill. kroner over kap. 231 post 21. Ein stor del av satsinga skal gå til å auke den evna barnehagane og skolane har til å forebygge, avdekke og handtere mobbing gjennom kompetansesatsinga som starta hausten 2016. Dette omfattar både auka kompetanse om regelverket og om praktisk arbeid mot mobbing. Dei kommunane som har størst utfordringar, skal få raskast og mest hjelp.

Handhevingsordninga for mobbesaker blei innført 1. august 2017 og har nå verka i drygt eitt år. Sjå omtale i rapportering for 2017 over. Gjennom revidert nasjonalbudsjett for 2018 blei ordninga styrkt med 17 mill. kroner, slik at det totalt i 2018 blir nytta 34 mill. kroner. Regjeringa foreslår å føre vidare styrkinga i 2019. For omtale av arbeidet med å innføre tidsfristar for saksbehandlinga hos fylkesmannen, sjå del I, kap. 3,

oppmodingsvedtak nr. 671, 22. mai 2017, stortings sesjon 2016–17.

Frå hausten 2018 er det etablert ei nasjonal ordning med mobbeombod for barn og elevar i barnehage og grunnskole i alle fylke. Midlane til arbeidet mot mobbing inkluderer 8 mill. kroner til ordninga med fylkesvise eller regionale mobbeombod frå hausten 2019. Dette er ei prøveordning som skal halde fram ut 2019 og deretter bli evaluert. Departementet vil vurdere om ordninga skal innførast som ei fast løysing frå 2020.

Midlane til arbeidet for eit godt læringsmiljø inkluderer 20 mill. kroner til forsøk med gratis skolefritidsordning (SFO) i Drammen, Stavanger, Trondheim og Oslo. Tiltaket skal bidra til at fleire elevar frå familiar med lav sosioøkonomisk status og/eller elevar med minoritetsspråkleg bakgrunn får moglegheit til å gå på SFO. I tillegg er Utdanningsdirektoratet i gang med å innrette eit seksårig forsøk med gratis barnehage og SFO for dei barna som står utanfor desse tilboda, jf. omtale under programkategori 07.30 Barnehagar.

Barn og unge som har behov for det, får hjelp tidleg slik at alle får utvikla potensialet sitt

Melding om tidleg innsats og inkluderande fellesskap

Departementet vil sette av midlar på posten til arbeidet med stortingsmeldinga om tidleg innsats og inkluderande fellesskap, jf. omtale i kategori-innleiinga.

Innovasjonsordninga – Et lag rundt eleven

Prosjektet *Et lag rundt eleven* er ein del av innovasjonsordninga, jf. omtale under kap. 226 post 60. Målet med *Et lag rundt eleven* er å dokumentere effektar av systematisk satsing på fleirfagleg kompetanse og korleis dette kan bidra i læringsmiljøarbeidet, i arbeidet med tidleg innsats og til å frigjere tid for lærarane til undervisning. To tiltak skal evaluerast – eitt om auka bruk av helse-søstrer og eitt om styrkt skoleleiing. Effekt-evalueringa starta i 2017. Sluttrapporten skal vere klar i 2020. Departementet vil nytte om lag 8 mill. kroner i 2019 til *Et lag rundt eleven*. Frå 2020 tar departementet sikte på å overføre dei 8 mill. kronene til innovasjonsordninga.

Områdesatsing i utsette byområde og andre tiltak for utsette elevar

Groruddalssatsinga for perioden 2017–26 blir ført vidare i 2019 med totalt 11,8 mill. kroner fordelt på 10 mill. kroner over kap. 226 post 21 og 1,8 mill.

kroner over kap. 291 Busetting av flyktingar og tiltak for innvandrarak post 62 Kommunale innvandrartiltak, jf. programkategori 07.90 Integrering og mangfald. Områdesatsinga i Oslo Sør starta opp i 2018, og blir ført vidare i 2019 med totalt 11 mill. kroner fordelt på 0,5 mill. kroner over kap. 226 post 21 og 10,5 mill. kroner i friske midlar over kap. 291 post 62. I 2018 blei det starta opp ny områdesatsing i indre Oslo aust, og regjeringa foreslår å løyve totalt 13,9 mill. kroner, der 2 mill. kroner er friske midlar, til dette området over kap. 291 post 62. I tillegg foreslår regjeringa å bruke 9 mill. kroner over kap. 231 post 21 til rekrutteringstiltak i barnehage i utsette byområde.

Svømmeopplæring for nykomne minoritetsspråklege elevar

Departementet foreslår å føre vidare tilskottsordninga for svømmeopplæring for nykomne minoritetsspråklege elevar. Departementet vil sette av 10 mill. kroner til ordninga i 2019.

Dei tilsette i kunnskapssektoren har høg kompetanse Desentralisert ordning for kompetanseutvikling

I budsjettforslaget for 2019 foreslår departementet å fase inn ytterlegare midlar til desentralisert ordning for kompetanseutvikling, til totalt om lag 230 mill. kroner. Frå 2019 er fylkeskommunane også omfatta av ordninga.

Karrierevegar for lærarak

Departementet vil bruke om lag 122 mill. kroner i 2019 til å vidareutvikle nye karrierevegar for lærarak som ønsker profesjonell utvikling i klasserommet. Dette er ein auke frå 70 mill. kroner i 2018. Auken frå 2018 inkluderer heilårseffekt av satsinga i 2018-budsjettet. Auken legges til rette for ei dobling av talet på lærarspesialister frå om lag 600 i 2018 til 1 200 i 2019 og 250 fleire utdanningsplassar i dei spesialistutdanningane som er etablerte. Utdanningsdelen av ordninga skal også utvidast med eit tilbod om spesialistutdanning i spesialpedagogikk. Utdanningane skal vere på mastergradsnivå, vere forskingsbaserte og gi deltakarane oppdaterte kunnskapar og ferdigheiter.

Yrkesfaglærarløftet

Departementet foreslår om lag 100 mill. kroner til gjennomføring av kompetanseutvikling for yrkesfaglærarak innanfor strategien *Yrkesfaglærarløftet*, ein auke på 12 mill. kroner i høve til 2018. Auken

skal gå til ei eiga ordning for yrkesfag innanfor den desentraliserte ordninga for kompetanseutvikling, inkludert kompetanseheving for prøvenemndene. Midlane til hospitering og fagleg oppdatering for yrkesfaglærarak skal inngå i ordninga. Ordninga skal evaluerast.

Rettleiing av nyutdanna nytilsette lærarak

Departementet vil føre vidare stimuleringsmidlane til rettleiing av nyutdanna nytilsette lærarak i barnehage og skole som universitet og høgskolar kan søke om å få. Sjå også omtale i del I, kap. 3 av oppmodingsvedtak nr. 477, 23. februar 2017, stortingssesjon 2016–17.

Oppfølging av opptrappingsplanen mot vald og overgrep

Regjeringa er i gang med å følge opp Prop. 12 S (2016–2017) *Opptrappingsplan mot vald og overgrep (2017–2021)*. Eitt av dei viktigaste tiltaka som gjeld grunnopplæringa, er auka kompetanse hos dei tilsette om korleis dei kan førebygge, oppdage og handtere vald og overgrep. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet har i samarbeid med blant anna Utdanningsdirektoratet utvikla nye verktøy som det blir viktig å informere sektorane om, slik at dei kan ta verktøya i bruk lokalt. For omtale av arbeidet med ein nasjonal kompetansestrategi om vald og overgrep og midlar til opplæringsprogram, sjå Prop. 1 S for 2019 for Barne- og likestillingsdepartementet.

Alle lykkast i opplæringa og utdanninga

Fornyng av innhaldet i skolen

Arbeidet med fagfornyng er i gang som ein del av oppfølginga av Meld. St. 28 (2015–2016) *Fag – Fordypning – Forståelse. En fornyelse av Kunnskapsløftet* og Innst. 19 S (2016–2017). Fagfornyng vil gi ein auke i utgiftene til læreplanarbeid. Det er sett av midlar til dette i løyvingsforslaget for 2019. I løyvingsforslaget er det òg tatt omsyn til utgifter knytte til ny tilbodsstruktur for yrkesfaga. Sjå elles del I, kap. 3 for omtale av desse oppmodingsvedtaka som gjeld fagfornyng: vedtak nr. 600, 12. april 2018 om seksualundervisninga, og vedtak nr. 808 og nr. 810, 31. mai 2018 om dei yngste barna i skolen, alle frå stortingssesjonen 2017–18.

Digitaliseringsstrategi for grunnopplæringa

Departementet vil som tiltak i *Framtid, fornyelse og digitalisering. Digitaliseringsstrategi for grunn-*

opplæringen 2017–2021 og satsinga *Den teknologiske skolesekken* sette av 48 mill. kroner for 2019 til ei tilskottsordning for innkjøp av digitale læremiddel. Målet med tilskottsordninga er å gi elevar og lærarar betre tilgang til eit mangfald av digitale læremiddel av høg kvalitet. I tillegg vil arbeidet med Feide 2.0 i grunnopplæringa halde fram i 2019. Tilskottet til vitensentera til programmering i grunnopplæringa blir ført vidare med 10 mill. kroner. Tilskott til utstyr til skoleeigarar som prioriterer vidareutdanning og kompetanseheving innanfor programmering, vil òg bli ført vidare med opptil 15 mill. kroner.

Realfagsstrategi

Departementet vil nytte om lag 40 mill. kroner til realfagsstrategien *Tett på realfag* i 2019, mot 70 mill. kroner i 2018. Grunnen til nedskaleringa er at strategiperioden som planlagt går ut i 2019. Det blir derfor ikkje sett i gang ein ny pulje med realfagskommunar i 2019. Ved nedtrappinga og avslutninga av satsinga vil departementet som planlagt fase midla inn i desentralisert ordning for kompetanseutvikling.

Språk-, lese- og skrivestrategi

Departementet vil sette av om lag 40 mill. kroner til satsinga *Språkløyper – nasjonal strategi for språk, lesing og skriving (2016–2019)* i 2019, mot 45 mill. kroner i 2018. Summen inkluderer ei ordning der organisasjonar, kommunar og fylkeskommunar kan søke om midlar til utvikling av skole- og folkebibliotek, jf. omtale i del I, kap. 3 av oppmodingsvedtak nr. 68, 4. desember 2017, stortingssesjon 2017–18. Summen inkluderer òg ei tilskottsordning for lesestimulering. Nedskaleringa på 5 mill. kroner frå 2018 til 2019 heng saman med at interessa for å vere språkkommune er noko redusert som følge av auka merksemd på desentralisert ordning for kompetanseutvikling. Når satsinga etter planen avsluttast i 2019 vil departementet fase midlane inn i desentralisert ordning for kompetanseutvikling.

Oppfølgingsordninga, inkludert Rettleiarkorpset

Departementet vil nytte 43 mill. kroner i 2019 til oppfølgingsordninga, inkludert rettleiarkorpset for kommunar som hamnar under ei nedre grense for kvalitet i skolen. Kommunane skal få tilbod om støtte og rettleiing, tilpassa dei lokale utfordringane. Tiltaket blir ført vidare i 2019 på om lag same nivå som i 2018.

Tiltak retta mot fag- og yrkesopplæringa

Regjeringa foreslår til saman 30 mill. kroner til nye tiltak retta mot yrkesfaga i 2019. I tillegg til 12 mill. kroner til styrking av *Yrkesfaglærerløftet*, omtalt under denne overskrifta, blir det foreslått 13 mill. kroner til å styrke faget *yrkesfagleg fordjuping* og 5 mill. kroner til forskning på kva som gir fag- og yrkesopplæringa framifrå kvalitet. Sjå omtale i innleiinga til kategorien.

I tråd med *samfunnskontrakten for flere læreplasser (2016–2020)* blei det i 2018-budsjettet løyvd 20 mill. kroner til å styrke det lokale arbeidet med å rekruttere nye lærebedrifter. Dette blir ført vidare i budsjettforslaget for 2019. I tillegg foreslår departementet å føre vidare 10 mill. kroner til lektor 2-ordninga for yrkesfaga.

Departementet vil nytte 1 mill. kroner på nye tiltak for å rekruttere fleire lærlingar i staten.

I samband med behandlinga av revidert nasjonalbudsjett for 2016, jf. Innst. 400 S (2015–2016) og Prop. 122 S (2015–2016), blei det etablert eit mellombels tilskott retta mot permitterte og oppsagde lærlingar og lære kandidatatar. Tilskottet er fasa ut etter skoleåret 2017–18; vøreffekten på 15 mill. kroner er derfor trekt ut i løyvingsforslaget.

Tiltak for å følge opp ungdom som er utanfor opplæring og arbeid

Departementet vil nytte 20 mill. kroner til utprøving av tiltak retta mot ungdom som er utanfor opplæring og arbeid, herunder tiltak som kombinerer opplæring og arbeidstrening. Tiltaka skal føre fram til eit kompetansegivande løp.

Tilskott til læringstilbod om 22. juli

22. juli-senteret og Utøya AS har saman med Det europeiske Wergelandsenteret (EWC) utvikla eit tilbod om opplæring i 22. juli og demokratisk medborgarskap knytt til minne- og læringsstadene i Regjeringskvartalet og på Utøya. I samband med revidert nasjonalbudsjett for 2018, jf. Innst. 400 S (2017–2018) og Prop. 85 S (2017–2018), blei det løyvd 2 mill. kroner til tilbodet.

Departementet vil i 2019 gi Det europeiske Wergelandsenteret eit tilskott på 3 mill. kroner til drifta av det heilskaplege nasjonale læringstilbodet om 22. juli og demokratisk medborgarskap, i samarbeid med dei to andre aktørane. Tilskottet vil gi fleire elevar og lærarar eit tilbod om å ta del i opplæringa.

Post 22 Vidareutdanning for lærarar og skoleleiarar

Løyvinga finansierer regjeringa si satsing på vidareutdanning for lærarar og skoleleiarar, jf. *Kompetanse for kvalitet – strategi for vidareutdanning for lærere og skoleledere frem mot 2025*. Strategien omfattar fleire ordningar:

- I vikarordninga gir staten eit tilskott på 75 pst. av gjennomsnittleg årsverkskostnad for vidareutdanning i matematikk og naturfag og 60 pst. i andre fag for vidareutdanning på inntil 60 studiepoeng. Staten finansierer studieplassar til vidareutdanning ved universitet og høgskeolar. Skoleeigaren dekkjer kostnader i samband med reise, opphald, læremiddel og liknande.
- I stipendordninga får lærarar eit stipend for å ta vidareutdanning på inntil 110 000 kroner for 30 studiepoeng. Staten finansierer studieplassar til vidareutdanning ved universitet og høgskeolar. Skoleeigaren dekkjer kostnader i samband med reise, opphald, læremiddel og liknande.
- Rektorutdanninga er eit deltidsstudium på 30 studiepoeng. Studieplassane er finansierte av staten. Dette er eit tilbod til rektorar i grunnskolen og vidaregåande skole. Rektorutdanninga er lagd til rette for å kunne kombinerast med full jobb som rektor.

Engelsk, matematikk, norsk, norsk teiknspråk og samisk er prioriterte fag i vikarordninga og stipendordninga i strategiperioden, i tråd med krava til formell kompetanse for å undervise i desse faga.

I tillegg har staten finansiert vidareutdanning for lærarar innanfor desse ordningane:

- Ei stipendordning for toårig PPU/PPU-Y og treårig yrkesfaglærarutdanning (YFL) for tilsette i skolen som manglar lærarutdanning.
- Stipendmidlar for at skoleeigarar kan rekruttere personar utanfrå som ønsker å ta ei yrkesfaglærarutdanning for å jobbe i skolen.
- Tilbod om spesialistutdanningar, i blant anna matematikk ved NTNU og i norsk med vekt på grunnleggjande lese- og skriveopplæring ved Universitetet i Stavanger. Lærarspesialistutdanningane er på 60 studiepoeng over to år. Staten finansierer studieplassane og 60 pst. av vikarkostnadene for deltaking.

Mål for 2019

Vidareutdanning for lærarar og skoleleiarar og kvalifisering av lærarar skal bidra til god fagleg og

pedagogisk kvalitet i grunnopplæringa. Dette skal føre til at elevane lærer meir.

Rapport for 2017

I 2017 blei det nytta drygt 1,3 mrd. kroner til vidareutdanning for lærarar gjennom strategien *Kompetanse for kvalitet*. Tal på søkarar og gjennomføring er gode. I studieåret 2017–18 var det 6 000 lærarar som fekk tilbod om vidareutdanning. Prioriterte søkarar var til norsk, matematikk, engelsk, norsk teiknspråk og samisk, men også søkarar til vidareutdanning i andre fag fekk tilbod.

Rundt 50 mill. kroner blei nytta til rektorutdanninga. Om lag 450 begynte på studiet hausten 2017. Evalueringa av rektorutdanninga viser at deltakarane er svært nøgde med tilbodet. Dei opplever at utdanninga har høg kvalitet, og at dei blir meir bevisste på sin eigen leiarpraksis og dermed tryggare leiarar.

Om lag 68 mill. kroner blei nytta til kompetansetiltak for ikkje-kvalifisert undervisningspersonell i 2017. I alt fekk 725 søkarar tilbod om stipend til PPU og PPU-Y og YFL-studium. Av desse gjekk 83 av stipenda til å rekruttere personar utanfor skolen. I tillegg fekk deltakarane frå stipendordninga i 2015 utbetalt andre halvpart etter sine fullførte studium i PPU og PPU-Y.

3,4 mill. kroner blei nytta til spesialistutdanningar for lærarar som ønsker å bli lærarspesialist i tillegg til 11 mill. kroner over kap. 226 post 21. I 2017 starta 49 nye lærarar i spesialistutdanning i realfag og norsk med vekt på grunnleggjande lese- og skriveopplæring.

I 2017 blei det også lyst ut midlar til statlege universitet og høgskeolar med lærarutdanning til å utvikle nye studietilbod om spesialistutdanningar for lærarar, i profesjonsfagleg digital kompetanse, kunst og handverk, begynnarpplæring, kroppsøving og yrkesfag. Det blei lagt særleg vekt på å få tilbod innanfor begynnarpplæring.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å løyve 1,6 mrd. kroner over posten i 2019. For å kunne sette i verk andre tiltak foreslår departementet ein reduksjon på 68 mill. kroner på posten. Den foreslåtte løyvinga i 2019 er ein auke på om lag 1 mrd. kroner sidan posten blei oppretta i 2014. Departementet meiner det er gode høve til å oppfylle kompetansekrava innan 2025.

Som følge av dei stipendordningane som blir finansierte av løyvinga på posten, der delar av sti-

pendet først blir utbetalte når vidareutdanninga er fullført, er det behov for ei tilsegnfullmakt på 236,9 mill. kroner knytt til posten, jf. forslag til vedtak III nr. 1.

Post 45 Større utstyrsinnkjøp og vedlikehald, kan overførast

Løyvinga skal finansiere utviklinga av den tekniske løysinga for gjennomføring av eksamen og prøver, jf. omtale i kategoriinnleiinga. Satsinga er ny og går over ein treårsperiode, frå 2019 til 2021.

Mål for 2019

Målet med løyvinga er å utvikle eit nytt system for gjennomføring av prøver og eksamen. Systemet skal støtte krava om universell utforming, og vere betre tilgjengeleg for fleire brukargrupper. Vidare vil løysinga gjere det mogleg å digitalisere eksamen og prøver som i dag blir gjennomførte på papir, blant anna kartleggingsprøver på 1.–3. trinn.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å løyve 49 mill. kroner over denne posten i 2019.

Post 50 Nasjonale senter i grunnpøpløringa

Løyvinga har finansiert tilskott til dei nasjonale sentera i grunnpøpløringa. Styring og oppfølging av den faglege verksemda ved sentera har vore delegert til Utdanningsdirektoratet. Frå og med januar 2018 blei den faglege styringa overført til den UH-institusjonen som har vore vertskap for det einskilde senteret.

Det er oppretta ti senter på sentrale fagområde:

- Nasjonalt senter for fleirkulturell oppløring (OsloMet – storbyuniversitetet)
- Nasjonalt senter for naturfag i oppløringa (Universitetet i Oslo)
- Nasjonalt senter for matematikk i oppløringa (Noregs teknisk-naturvitskaplege universitet)
- Nasjonalt senter for leseoppløring og leseforskning (Universitetet i Stavanger)
- Nasjonalt senter for nynorsk i oppløringa (Høgskulen i Volda)
- Nasjonalt senter for framandspråk i oppløringa (Høgskolen i Østfold)
- Nasjonalt senter for kunst og kultur i oppløringa (Nord universitet)

- Nasjonalt senter for skriveoppløring og skriveforskning (Noregs teknisk-naturvitskaplege universitet)
- Nasjonalt senter for læringsmiljø og åtferdsforskning (Universitetet i Stavanger)
- Nasjonalt senter for mat, helse og fysisk aktivitet (Høgskulen på Vestlandet)

Rapport for 2017

Måloppnåinga til sentera var god i 2017. Det var ingen vesentlege avvik i høve til dei resultatkrava som blei formulerte i oppdragsbrev. Dei nasjonale sentera hadde stor aktivitet knytt til arbeidet med støtte- og rettleiingsressursar for barnehage og skole. Fleire av sentera var involverte i arbeidet med store, nasjonale satsingar.

Post 60 Forsking på tiltak for betre kvalitet i barnehagen og grunnpøpløringa

Tilskottet finansierer forskning som inngår i satsinga *Program for bedre gjennomføring i videregående oppløring*. Desse midlane blei i 2016 tildelte til utvalde fylkeskommunar og forskingsmiljø etter ein konkurranse. Satsinga går over ein fireårsperiode, frå 2016 til 2019, og har ei samla ramme på om lag 130 mill. kroner.

I tillegg skal tilskottet frå 2019 finansiere forskingsprosjekt som skal måle effekten av tiltak for auka kvalitet i barnehage og skole. Forskningsrådet har fått i oppdrag å lyse ut desse midlane.

Forskinga som blir finansiert av løyvinga inngår i innovasjonsordninga, jf. omtale av denne i Meld. St. 21 (2016–2017) *Lærelyst – tidlig innsats og kvalitet i skolen*.

Mål for 2019

Målet med løyvinga er å få meir forskingsbasert kunnskap om kva for tiltak som har god effekt på kvaliteten i barnehagen og grunnpøpløringa.

Rapport for 2017

Følgande forskingsinstitusjonar og fylkeskommunar inngår i forskingsprosjekta i *Program for bedre gjennomføring av videregående oppløring*:

- Senter for økonomisk forskning i samarbeid med fylkeskommunane Nordland, Rogaland, Trøndelag og Vest-Agder
- Statistisk sentralbyrå i samarbeid med Oslo kommune

- Universitetet i Bergen i samarbeid med Voksne for Barn og fylkeskommunane Hordaland, Nordland, Troms og Sogn og Fjordane
- OsloMet – storbyuniversitetet i samarbeid med fylkeskommunane Hedmark, Oppland, Trøndelag, Aust-Agder og Akershus

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å føre vidare løyvinga på same nivå som i 2018.

2019 er siste år for dei forskingsprosjekta som inngår i *Program for bedre gjennomføring av videregående opplæring*. Budsjettbehovet til desse prosjekta er i 2019 i overkant av 10 mill. kroner.

Forskningsrådet har fått i oppdrag å lyse ut midlar til forskingsprosjekt som skal måle effekten av tiltak for auka kvalitet i barnehage og skole (innovasjonsordninga). Det vil bli stilt tydelege krav til forskingsdesign, men det er opp til sektoren å definere kva for tiltak som skal prøvast ut. Frå og med 2020 legg departementet opp til ei årleg ramme for innovasjonsordninga på om lag 60 mill. kroner. I 2019 vil departementet nytte om lag 35 mill. kroner på forskingsprosjekta som gjeld effekten av tiltak for auka kvalitet i barnehage og skole frå løyvinga på kap. 226 post 60. Sjø også omtale under post 21.

Post 62 Tilskott for auka lærartettleik

Løyvinga på posten finansierte ei fireårig forsøksordning med auka lærartettleik på det ungdomstrinnet som starta hausten 2013. Tilskottet gjekk til kommunar med skolar som i skoleåret 2011–12 hadde ein gjennomsnittleg gruppestorleik i ordinær undervisning på over 20 elevar per lærar på ungdomstrinnet, og som hadde grunnskolepoeng under snittet for landet. Skoleåret 2016–17 var siste året for forsøksordninga.

Rapport for 2017

Ordninga omfatta 573 lærarårsverk i 98 kommunar. Tal frå *Grunnskolens Informasjonssystem* (GSI) og rapportar frå einskilde av kommunane om bruk av midlar viser at dei er nytta i tråd med formålet. Det blei nytta 0,2 mill. kroner i budsjettet for 2017 til avslutninga av forsøksordninga fram til skoleåret var slutt sommaren 2017. Statistisk sentralbyrå, Frisch-senteret og Fafo har evaluert ordninga. Sluttrapporten blei levert i desember 2017. Evalueringa viser at gjennomsnittleg gruppestorleik i ordinær undervisning er redusert med om lag ti pst. Forskarane har også sett på karakterane

til elevane ved avslutta grunnskole og nasjonale prøver på 9. trinn. Det er ikkje teikn til at elevane som har hatt mindre grupper, har fått betre resultat enn dei andre elevane. Dei finn heller ikkje at læringsmiljøet har blitt systematisk betre samanlikna med skolar som ikkje fekk ekstra ressursar. Forskarane har sendt ut ei spørjeundersøking og gjennomført intervju på skolane for å forstå betre korleis ressursane er blitt brukte, og korleis skolane sjølve opplever tiltaket. Rektorane svarer at midlane er blitt brukte særleg i matematikk, norsk og engelsk. Ressursane har ført til at dei i større grad kan gjennomføre undervisning med to lærarar eller dele klassen i mindre grupper. Lærarane meiner at dette har vore positivt for deira arbeidssituasjon, og at elevane også har hatt utbytte av tiltaket. Fleire rektorar peiker på at sjukefråværet har gått ned i perioden, og knyter dette til ein betre arbeidssituasjon for lærarane.

Utdanningsdirektoratet oppsummerte i 2013 anna forskning om effektane av auka lærartettleik. Direktoratet konkluderte med at forskinga ikkje gir grunnlag for å trekkje klare konklusjonar. Ein-skilde studiar viser at små klassar har positive effektar for nokre grupper av elevar. Andre studiar viser at klassestorleik betyr lite samanlikna med anna som påverkar elevanes resultat.

Post 63 Tidleg innsats i skolen gjennom auka lærarinnsats på 1.–10. trinn

Mål for 2019

Tilskottsordninga skal sette kommunane i stand til å tilsette fleire lærarar på 1.–10. trinn i grunnskolen. Det skal bidra til at elevane får tettare oppfølging og lærer meir.

Midlar på posten inkluderer òg forskingsprosjekta om effektane av auka lærartettleik (LÆREEFFEKT).

Rapport for 2017

Det blei nytta 1,3 mrd. kroner på posten i 2017. Av dette var 925,5 mill. kroner ei varig styrking for å få fleire lærarar i skolen, medan kommunane kunne bruke 268 mill. kroner meir fleksibelt på auka personalressursar i 2017. Midlane til fleksible tiltak gjorde det mogleg å føre vidare mellombelse tiltak etter ei eingongstildeling hausten 2016. Tilskottet blei fordelt til alle kommunane etter grunnskolenøkkelen i inntektssystemet til kommunane. Hausten 2017 var det 956 fleire lærarårsverk i grunnskolen samanlikna med året før. Auken var størst på 1.–4. trinn.

Sjå også informasjon om ressursbruk ved innføringa av lærarnorm i omtalen i del I, kap. 3 av oppmodingsvedtak nr. 60, 4. desember 2017, stortings sesjon 2017–18.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår ei løyving på posten på 1 539 mill. kroner. Av dette er 1 468 mill. kroner øyremerkte til fleire lærarårverk, medan resten går til forskingsprosjekta i LÆREEFFEKT.

Dei øyremerkte midla til fleire lærarårverk er ei vidareføring av løyvinga frå 2018. I tillegg viser departementet til at 200 mill. kroner av vekten i dei frie inntektene til kommunane er grunna med ei særskild satsing på tidleg innsats i skolen, som mellom anna kan nyttast til fleire lærarårverk ved opptrappinga av lærarnorma hausten 2019.

I samband med behandlinga av revidert nasjonalbudsjett for 2018, jf. Innst. 400 S (2017–2018) og Prop. 85 S (2017–2018), vedtok Stortinget ei nedjustering av løyvinga til forskingsprosjekta om effektane av auka lærartettleik (LÆREEFFEKT) med 11,5 mill. kroner. Dette er grunnlagt med at innføringa av lærarnorm frå og med hausten 2018 vil ha konsekvensar for forskingsprosjekta. LÆREEFFEKT starta hausten 2016 og skal halde fram til og med 2020.

Post 70 Tilskott til NAROM

Tilskottet blei flytt til kap. 225 post 75 i 2018-budsjettet.

Rapport for 2017

I alt har 5 544 personar deltatt på ulike aktivitetar ved Nasjonalt senter for romrelatert opplæring (NAROM) i 2017. Av desse var 3 653 frå grunnopplæringa. I høve til 2016 var det ein nedgang på 512 deltakarar frå grunnopplæringa og ein auke på 200 deltakarar totalt. NAROM gjennomførte i 2017 ei rekke etter- og vidareutdanningskurs for lærarar, og hadde ansvaret for fleire nettbaserte læringsressursar. Senteret har deltatt på ulike internasjonale aktivitetar og prosjekt innanfor romrelatert opplæring.

Ved behandlinga av revidert nasjonalbudsjett for 2017 blei løyvinga auka med 6,6 mill. kroner, jf. Innst. 400 S (2017–2018) og Prop. 85 S (2017–2018). Det gjorde det mogleg å auke aktiviteten ved NAROM.

Post 71 Tilskott til vitensenter

Eit vitensenter er eit lærings- og opplevings senter for teknologi, naturvitskap og matematikk der besøkande lærer ved å eksperimentere. Vitensentera er eit viktig verkemiddel for auka kunnskap i teknologi og realfag og bidrar til å skape interesse for og rekruttering til eit kompetanseområde Noreg treng både nå og i framtida. Sentera fungerer som ei støtte og gir verktøy til skolane og lærarane i opplæringa og bidrar til å følge opp nasjonale strategiar, slik som realfagsstrategien *Tett på realfag*, jf. omtale under post 21. Tilbodet er knytt til læreplanar i realfag. Ti vitensenter er omfatta av *Vitensenterprogrammet* i Forskringsrådet:

- Jærmuseet – Rogaland
- Nordnorsk vitensenter – Tromsø
- Vitensenteret i Oslo v/Norsk Teknisk Museum
- Vilvite – Bergen
- Vitenlaben – Grenland
- Vitensenteret i Trondheim
- Vitensenteret innlandet – Gjøvik
- Inspiria Science Center – Østfold
- Sørlandet vitensenter
- Vitenparken Campus Ås

Departementet vil hausten 2018 fastsette nye retningslinjer for ordninga. Endringane vil blant anna gjere prosessen for nye senter som vil søke om tilskott, meir føreseielege. Det vil også bli klart korleis senter kan falle ut av ordninga dersom dei ikkje lenger fyller kriteriana for å få tilskott.

Mål for 2019

Målet med tilskottet er å auke interessa for teknologi og realfag.

Rapport for 2017

I 2017 var det samla talet på besøkande 910 000. Dette er det høgste talet nokon gong. Vitensentera leverte i 2017 undervisning til 184 000 elevar og lærarar.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å føre løyvinga vidare på same nivå som i 2018.

Kap. 227 Tilskott til særskilde skolar

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
60	Tilskott til Murmanskskolen	2 304		
61	Tilskott til vaksenopplæring i Sandfjord kommune	5 235		
62	Tilskott til Fjellheimen leirskole	6 044		
63	Tilskott til kommunar og fylkeskommunar		39 087	40 181
70	Tilskott til Den franske skolen i Oslo	15 442		
71	Tilskott til internatdrifta ved Krokeide vidaregåande skole	26 897		
72	Tilskott til Røde Kors Nordisk United World College	33 923		
74	Tilskott til Signo grunn- og vidaregåande skole og Briskeby vidaregåande skole	45 769		
75	Tilskott til opplæring i rusinstitusjonar	10 822		
76	Tilskott til Foreningen Norden og Norsk håndverksinstitutt	7 114		
77	Tilskott til Lycée International de Saint-Germain-en-Laye	4 934		
78	Tilskott		159 616	164 245
	Sum kap. 0227	158 484	198 703	204 426

Kap. 227 omfattar i hovudsak tilskott til skolar som ikkje har lovheimla rett til tilskott, men som departementet likevel ønsker å støtte fordi verksemda ved skolane dekkjer viktige behov.

Post 60 Tilskott til Murmanskskolen

Tilskottet er flytt til kap. 227 post 63 i 2018-budsjettet.

Rapport for 2017

I skoleåret 2017–18 var det ti elevar frå Noreg som starta på Vg3 ved Murmanskskolen. Talet på elevar har auka i dei siste åra.

Post 61 Tilskott til vaksenopplæring i Sandefjord kommune

Tilskottet er flytt til kap. 227 post 63 i 2018-budsjettet.

Rapport for 2017

Mottakar av tilskottet var tidlegare Andebu kommune. Etter samanslåing av Andebu kommune med kommunane Stokke og Sandefjord frå 1. januar 2017 har tilskottet blitt utbetalt til Sandefjord kommune. Tilskottet på 5,2 mill. kroner som kommunen fekk i 2017, gjekk til kjøp av vaksenopplæringstenester frå stiftelsen Signo, som har ein institusjon for døvblinde og døve med tilleggsfunksjonshemmingar i kommunen.

Post 62 Tilskott til Fjellheimen leirskole

Tilskottet er flytt til kap. 227 post 63 i 2018-budsjettet.

Rapport for 2017

Skolen kan ta inn opptil 1 000 deltakarar kvart år. Talet på deltakarar ved leirskolen i 2017 var totalt 850 personar. Dette er ein nedgang saman-

likna med året før, da 869 personer fekk eit opphald ved skolen. Leirskolen oppnådde heller ikkje i 2017 resultatkravet på 900 deltakarar, som er fastsett i retningslinjene. Sjå omtale under kap. 227 post 63 om at resultatkravet vil bli endra.

Post 63 Tilskott til kommunar og fylkeskommunar

Mål for 2019

Målet med løyvinga er å støtte skolar som ikkje har lovheimla rett til tilskott, men som departementet likevel ønsker å støtte fordi verksemda ved skolane dekkjer viktige behov.

Under følger ein kort presentasjon av tilskottsordningane på posten.

Tilskott til Murmanskolen

Tilskottet går til Troms fylkeskommune og skal nyttast til drift av norskrussisk vidaregåande skole i Murmansk (Murmanskolen).

Tilskott til vaksenopplæring i Sandefjord kommune

Stiftelsen Signo har ein institusjon og ein skole for døvblinde og døve med tilleggsfunksjonshemmingar i Sandefjord kommune. Kommunen er ifølge opplæringslova ansvarleg for å finansiere vaksenopplæring for bebuarar ved Stiftelsen Signo. Tilskottet skal bidra til å dekke ekstrakostnader Sandefjord kommune har som følge av ansvaret for å gi vaksenopplæring til bebuarar ved Stiftelsen Signo.

Tilskott til Fjellheimen leirskole

Fjellheimen leirskole er ein leirskole for barn, unge og vaksne med psykisk utviklingshemming eller lærevanskar. Leirskolen finansierer drifta si ved statstilskott, betaling frå elevane/deltakarane og medverknad frå Engerdal kommune, som eig og driv Fjellheimen leirskole. Tilskottsmottakar er Engerdal kommune, og tilskottet skal nyttast til drift av Fjellheimen leirskole.

Skolen har meldt at han har problem med å utnytte sengekapasiteten og oppnå resultatkravet på 900 personar per år. Dette skyldast mellom anna at elevane kjem i mindre grupper enn tidlegare, og at behovet for enkeltrom har auka. Skolen har derfor søkt om at resultatkravet blir redusert til 850 personar. Departementet har svart positivt på søknaden.

Tilskott til dei kommunale sameskolane i Snåsa og Målselv

Tilskottet finansierer drift av dei kommunale sameskolane i Snåsa, som gir opplæring på sør-samisk, og i Målselv, som gir opplæring på nord-samisk, med tilhøyrande internat. Skolane har heile landet som opptaksområde.

Budsjettforslag for 2019

Kunnskapsdepartementet foreslår ei løyving på 40,2 mill. kroner. Departementet vil føre vidare tilskotta på same nivå som i 2018. Det gir følgende fordeling av løyvinga:

- Tilskott til Murmanskolen: 2,4 mill. kroner
- Tilskott til vaksenopplæring i Sandfjord kommune: 5,5 mill. kroner
- Tilskott til Fjellheimen leirskole: 6,6 mill. kroner
- Tilskott til dei kommunale sameskolane i Snåsa og Målselv: 25,7 mill. kroner

Post 70 Tilskott til Den franske skolen i Oslo

Tilskottet er flytt til kap. 227 post 78 i 2018-budsjettet.

Rapport for 2017

I skoleåret 2017–18 hadde Den franske skolen i Oslo 232 elevar på barnetrinnet, 147 elevar på ungdomstrinnet og 68 elevar i vidaregåande opplæring. Totalt hadde skolen 447 elevar, mot 487 elevar i skoleåret 2016–17.

Post 71 Tilskott til internatdrifta ved Krokeide vidaregåande skole

Tilskottet er flytt til kap. 227 post 78 i 2018-budsjettet.

Rapport for 2017

I 2017 var det 108 elevar på internatet om våren, og 115 elevar om hausten. I 2016 var det til samanlikning 100 elevar om våren og 120 elevar om hausten ved internatet. Skolen er godkjent for 200 elevar og har plass til drygt 100 elevar på internatet. Utnyttinga av kapasiteten til internatet er derfor svært god.

Post 72 Tilskott til Røde Kors Nordisk United World College

Tilskottet er flytt til kap. 227 post 78 i 2018-budsjettet.

Rapport for 2017

I skoleåret 2017–18 hadde RKNUWC 201 elevar frå 88 land. 64 av elevane kom frå nordiske land. Elevtalet og fordelinga mellom kva regionar elevane kjem frå, har vore relativt stabile i dei siste åra.

Post 74 Tilskott til Signo grunn- og videregående skole og Briskeby videregående skole

Tilskottet er flytt til kap. 227 post 78 i 2018-budsjettet.

Rapport for 2017

Våren 2017 var det tolv elevar på grunnskolenivå og 17 heiltidselevar på vidaregåande nivå ved Signo. Det var 37 heiltids- og 17 deltidselevar på vidaregåande nivå ved Briskeby. Elevtalet ved dei to skolane har vore relativt stabilt i dei siste skoleåra og ligg på eit høgt nivå i høve til det elevtalet skolane er godkjente for.

Post 75 Tilskott til opplæring i rusinstitusjonar

Tilskottet er flytt til kap. 227 post 78 i 2018-budsjettet.

Rapport for 2017

Fossumkollektivet hadde i 2017 totalt 75 elevar ved skoleavdelingane i Østfold og totalt 31 elevar ved dei to avdelingane i Hedmark. Ved dei to verksemdene Tyrilistiftelsen har i Hedmark og Oppland, har 71 bebuarar hatt eit opplæringstilbod i regi av Frankmotunet, og 67 bebuarar har deltatt på ulike skoletilbod ved Mesnali/Lillehammer.

Post 76 Tilskott til Foreningen Norden og Norsk håndverksinstitutt

Tilskottet er flytt til kap. 225 post 75 i 2018-budsjettet.

Rapport for 2017

Foreningen Norden utvidar og vidareutviklar stadig undervisningsportalen nordeniskolen.org, som blir formidla gratis til alle skolar i Noreg. I 2017 blei det vidare gitt stipend til elevar og lærarar som besøkte nordiske samarbeidsskolar. Organisasjonen arrangerte *Nordisk forfattarbesøk* og *Nordisk bibliotekuke*, der barnehagar og skolar deltok.

Norsk håndverksinstitutt fører eit omfattande nasjonalt register over handverkarar. Registeret omfattar om lag 2 700 handverkarar innanfor 90 fag og gir òg ei oversikt over lærebedrifter i små handverksfag. Hausten 2017 starta ein kalkmalar og ein børsemaker opp under stipendiatorordninga for handverkarar. Det er no til kvar tid seks stipendiatar innanfor ulike handverksfag i den treårige ordninga. Norsk håndverksinstitutt har i 2017 arbeid vidare med å implementere UNESCOs konvensjon om vern av den immaterielle kulturarven.

Post 77 Tilskott til Lycée International de Saint-Germain-en-Laye

Tilskottet er flytt til kap. 227 post 78 i 2018-budsjettet.

Rapport for 2017

Hausten 2017 var det 14 elevar på barnetrinnet, 14 elevar på ungdomstrinnet og tolv elevar i vidaregåande skole som fekk opplæring i den norske seksjonen ved skolen.

Post 78 Tilskott

Mål for 2019

Målet med løyvinga er å støtte skolar som ikkje har lovheimla rett til tilskott, men som departementet likevel ønsker å støtte fordi verksemda ved skolane dekkjer viktige behov.

Under er ein kort omtale av tilskottsordningane på posten.

Tilskott til Den franske skolen i Oslo

Noreg har inngått ein avtale med Frankrike som forpliktar Noreg til å gi eit årleg tilskott til Den franske skolen i Oslo, mot at Frankrike legg til rette for opplæring av lærlingar frå Noreg i Frankrike. På skolen går det elevar frå både Frankrike og Noreg samt elevar frå mange andre land. Tilskottet skal styrke samarbeidet med Frankrike og stillinga til det franske språket i Noreg.

Tilskott til internatdrifta ved Krokeide videregående skole

Krokeide videregående skole AS er godkjent etter friskolelova § 2-1 bokstav f for å tilby særskilt tilrettelagd opplæring for funksjonshemma elevar. Skolen gir eit landsdekkande tilbod, som er godkjent for 200 elevar og har plass til drygt 100 elevar på internatet. Tilskottet skal bidra til drifta av internatet ved Krokeide videregående skole og det sosialmedisinske hjelpeapparatet ved skolen, slik at skolen kan tilby yrkesretta vidaregåande opplæring for personar med fysiske eller psykiske utfordringar.

Tilskott til Røde Kors Nordisk United World College

United World Colleges (UWC) er ein internasjonal organisasjon som arbeider for å fremme fred og forståing gjennom utdanning. Det er i alt 15 UWC-skolar, og Røde Kors Nordisk United World College i Fjaler i Sogn og Fjordane (RKNUWC) er ein av desse. Skolen fører elevane fram til ein International Baccalaureate (IB)-eksamen.

Tilskott til Signo grunn- og videregående skole og Briskeby videregående skole

Målgruppene til Signo grunn- og videregående skol er døvblinde og døve elevar med tilleggshemmingar, medan målgruppa til Briskeby videregående skole er høyrselshemma elevar. Skolane blei godkjente som frittstående skolar frå skoleåret 2012–13, og dei får tilskott over kap. 228 post 75 etter elevtalet ved skolen. Tilskottsordninga skal mellom anna bidra til at skolane kan halde fram med drifta på om lag same nivået som før dei blei godkjente som frittstående skolar.

Tilskott til opplæring i rusinstitusjonar

Tilskottsordninga skal medverke til å føre vidare det opplæringstilbodet som rusinstitusjonane Tyrilistiftelsen og Stiftelsen Fossumkollektivet har i Østfold, Hedmark og Oppland. Tilskottet skal dekke kostnader til opplæring som ligg utanfor ramma av opplæringslova, og som derfor ikkje ligg under ansvaret til fylkeskommunane.

Tilskott til Lycée International de Saint-Germain-en-Laye

Tilskottet skal medverke til at det blir gitt grunnskoleopplæring og vidaregåande opplæring til norske elevar ved den norske seksjonen ved skolen, i dei faga seksjonen tilbyr.

Budsjettforslag for 2019

Kunnskapsdepartementet foreslår ei løyving på 164,2 mill. kroner. Departementet vil føre tilskotta vidare på same nivå som i 2018. Det gir følgende fordeling:

- Tilskott til Den franske skolen i Oslo: 31,8 mill. kroner
- Tilskott til internatdrifta ved Krokeide videregående skole: 28,4 mill. kroner
- Tilskott til Røde Kors Nordisk United World College: 38,9 mill. kroner
- Tilskott til Signo grunn- og videregående skole og Briskeby videregående skole: 48,4 mill. kroner
- Tilskott til opplæring i rusinstitusjonar: 11,6 mill. kroner
- Tilskott til Lycée International de Saint-Germain-en-Laye: 5,2 mill. kroner

Kap. 228 Tilskott til frittstående skolar o.a.

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
70	Frittstående grunnskolar, <i>overslagsløyving</i>	2 258 163	2 296 734	2 502 183
71	Frittstående vidaregåande skolar, <i>overslagsløyving</i>	1 601 683	1 646 901	1 661 353
72	Frittstående skolar godkjente etter kap. 4 i vaksenopplæringslova, <i>overslagsløyving</i>	154 652	160 127	163 661
73	Frittstående grunnskolar i utlandet, <i>overslagsløyving</i>	109 445	118 213	117 293
74	Frittstående vidaregåande skolar i utlandet, <i>overslagsløyving</i>	18 903	18 504	19 084
75	Frittstående skolar for funksjonshemma elevar, <i>overslagsløyving</i>	300 621	304 412	325 804
76	Andre frittstående skolar, <i>overslagsløyving</i>	49 061	50 522	52 323
77	Den tyske skolen i Oslo, <i>overslagsløyving</i>	18 740	19 025	24 615
78	Kompletterande undervisning	23 746	24 611	25 325
79	Toppidrett	44 979	46 193	47 533
80	Friskoleorganisasjonar	767		
81	Elevutveksling til utlandet	1 945	1 998	2 056
82	Kapitaltilskott til friskolar, kapital- og husleigetilskott	31 506	62 357	64 165
83	Tilskott til frittstående skolar med internat og frittstående skolar som gir undervisning til vaksne elevar utan rett til vidaregåande opplæring	25 227		
Sum kap. 0228		4 639 438	4 749 597	5 005 395

Lov av 4. juli 2003 nr. 84 om frittstående skolar (friskolelova) skal medverke til at det kan bli oppretta og drive frittstående skolar i Noreg, slik at foreldre og elevar kan velje andre skolar enn dei offentlege, jf. menneskerettslova § 2 nr. 2.

Løyvingane under kap. 228 går til tilskottsordningar til frittstående skolar som er godkjente etter friskolelova eller vaksenopplæringslova. Tilskottet oppfyller dei finansielle pliktene staten har overfor frittstående skolar som er godkjente etter lova. I tillegg blir det over dette kapitlet gitt tilskott til kompletterande undervisning, jf. friskolelova § 6-4, Den tyske skolen i Oslo, toppidrett og til elevutveksling i utlandet.

Satsane for tilskott til dei fleste frittstående skolane bygger på dei gjennomsnittlege utgiftene i den offentlege skolen, jf. friskolelova kap. 6.

Mål for 2019

Målet med tilskottsordningane er å medverke til at det kan etablerast og drivast friskolar etter friskolelova.

Rapport for 2017

Tabellen under viser endringar i talet på elevar og frittstående skolar som får tilskott under postane 70–76, frå skoleåret 2015–16 til skoleåret 2017–18. For grunnskolen gjeld tala frå elevteljinga 1. oktober. For vidaregåande skole gjeld gjennomsnittet av talet på elevar frå elevteljingane 1. oktober og 1. april.

Tabell 4.6 Friskolar, tal på skolar og elevar

Skoletype	Skolar			Elevar		
	2015–16	2016–17	2017–18	2015–16	2016–17	2017–18
Skolar for funksjonshemma elevar	14	14	16	716	781	819
Frittstående skolar godkjente etter kap. 4 i vaksenopplæringslova	29	30	29	1 376	1 387	1 373
Andre frittstående skolar	2	2	2	180	180	178
Vidaregåande skolar	78	77	79	13 496	13 780	13 807
Grunnskolar	208	222	228	19 300	20 462	21 616
Grunnskolar i utlandet	11	9	9	885	779	748
Vidaregåande skolar i utlandet	4	3	3	142	143	131
Sum	346	357	366	36 095	37 512	38 672

Kjelde: Utdanningsdirektoratet

Hausten 2017 gjekk 3,4 pst. av grunnskoleelevane i frittstående skolar i Noreg. Hausten 2016 var talet til samanlikning 3,3 pst. Hausten 2017 gjekk 7,3 pst. av elevane på vidaregåande nivå i frittstående skolar. Hausten 2016 var talet til samanlikning sju pst. I dei siste ti åra har delen av elevane som går i friskolar, auka jamt.

Post 70 Frittstående grunnskolar, overslagsløyving

Frittstående grunnskolar som er godkjente etter friskolelova, får tilskott tilsvarende 85 pst. av tilskottssatsen.

Budsjettforslag for 2019

På bakgrunn av oppdaterte elevtal og nye satsar foreslår departementet å auke løyvinga på posten med 205,4 mill. kroner i høve til saldert budsjett for 2018.

Post 71 Frittstående vidaregåande skolar, overslagsløyving

Vidaregåande skolar som er godkjente etter friskolelova, får tilskott tilsvarende 85 pst. av tilskottssatsen.

Satsane for tilskott til frittstående vidaregåande skolar bygger på dei gjennomsnittlege utgiftene i den offentlege skolen. Det blir berekna ein sats for kvart utdanningsprogram. Satsen for utdanningsprogrammet Naturbruk blir i 2019 redusert med 9 pst. Dette skyldast til dels struktur-

endringar i den offentlege skolen, og til dels at mange fylkeskommunar har auka inntekter frå laksekonsesjonar som blir trukne frå tilskottsgrunnlaget. Kunnskapsdepartementet ser at store endringar i satsane frå eit år til eit anna kan vere utfordrande, og vil fram mot statsbudsjettet for 2020 vurdere om det kan gjerast endringar i tilskottsmodellen til frittstående vidaregåande skolar for å hindre så store utslag. Departementet vil òg i samråd med Kommunal- og moderniseringsdepartementet vurdere om det bør gjerast ytterlegare presiseringar i korleis fylkeskommunane skal rapportere i KOSTRA.

Posten omfattar også eit særskilt årleg tilskott til Kongshaug Musikkgymnas, Oslo by Steiner-skole og Kristen VGS Vennesla.

Budsjettforslag for 2019

På bakgrunn av oppdaterte elevtal og nye satsar foreslår departementet å auke løyvinga på posten med 14,5 mill. kroner i høve til saldert budsjett for 2018.

Post 72 Frittstående skolar godkjente etter kap. 4 i vaksenopplæringslova, overslagsløyving

Satsane for tilskott til frittstående skolar godkjente etter kap. 4 i vaksenopplæringslova er knytte til tre av satsane for frittstående vidaregåande skolar, med unntak av satsane til Norsk Yrkesdykker-skole. Dei tre satsane er knytte til utdanningsprogram for studiespesialisering, idrettsfag, og

musikk, dans og drama. Skolar godkjente etter kap. 4 i vaksenopplæringslova får 75 pst. av tilskottssatsane.

Budsjettforslag for 2019

På bakgrunn av oppdaterte elevtal og nye satsar foreslår departementet å auke løyvinga på posten med 3,5 mill. kroner i høve til saldert budsjett for 2018.

Post 73 Frittstående grunnskolar i utlandet, overslagsløyving

Skolane får tilskott etter same grunnlag som frittstående grunnskolar i Noreg, men satsen blir høgre da desse skolane ikkje er omfatta av ordninga med kompensasjon for meirverdiavgift. Posten omfattar òg avrekning mellom Noreg og Sverige for svenske elevar i norske skolar i utlandet og for norske elevar ved svenske frittstående grunnskolar i utlandet. I tillegg omfattar posten utgifter til spesialundervisning.

Budsjettforslag for 2019

På bakgrunn av oppdaterte elevtal og nye satsar foreslår departementet å redusere løyving på posten med 0,9 mill. kroner i høve til saldert budsjett for 2018.

Post 74 Frittstående vidaregåande skolar i utlandet, overslagsløyving

Skolane får tilskott etter same grunnlag som frittstående vidaregåande skolar i Noreg, men satsen blir høgre sidan desse skolane ikkje er omfatta av ordninga med kompensasjon for meirverdiavgift. Posten omfattar òg utgifter til spesialundervisning.

Budsjettforslag for 2019

På bakgrunn av oppdaterte elevtal og nye satsar foreslår departementet å auke løyvinga på posten med 0,6 mill. kroner i høve til saldert budsjett for 2018.

Post 75 Frittstående skolar for funksjonshemma elevar, overslagsløyving

Grunn- og vidaregåande skolar for funksjonshemma elevar får tilskott tilsvarende 100 pst. av

ein normalsats per elev. Nokre av skolane får i tillegg statstilskott til husleigeutgifter på same nivå som i 2003, jf. Innst. O. nr. 80 (2002–2003).

Budsjettforslag for 2019

På bakgrunn av oppdaterte elevtal og nye satsar foreslår departementet å auke løyvinga på posten med 21,4 mill. kroner i høve til saldert budsjett for 2018.

Post 76 Andre frittstående skolar, overslagsløyving

Posten omfattar tilskott til Sørlandet Seilende Skoleskips Institution (MS Sjøkurs) og Unge Sjømenns Kristelige Forening (MS Gann). Skolane får tilskott per elev etter satsen for utdanningsprogram for teknikk og industriell produksjon. Skolane får 85 pst. av tilskottssatsen. I tillegg får desse skolane eit fast tilskott knytt til ekstrakostnader ved skoledrift på skip.

Budsjettforslag for 2019

På bakgrunn av oppdaterte elevtal og nye satsar foreslår departementet å auke løyvinga på posten med 1,8 mill. kroner i høve til saldert budsjett for 2018.

Post 77 Den tyske skolen i Oslo, overslagsløyving

Avtalen mellom Noreg og Tyskland om Den tyske skolen i Oslo blei ført vidare og godkjent av Stortinget i april 2018, jf. Innst. 337 S (2017–2018) og Prop. 78 S (2017–2018). Tilskottet blir rekna ut på same måte som tilskottet til frittstående skolar som er godkjente etter friskolelova, men med 54,4 pst. av tilskottssatsen. I tillegg blir det gitt eit særskilt tilskott, som i budsjettforslaget for 2019 utgjør 5,6 mill. kroner.

Mål for 2019

Tilskottet skal styrke samarbeidet med Tyskland og stillinga til det tyske språket i Noreg.

Rapport for 2017

Hausten 2017 var det til saman 315 elevar ved Den tyske skolen i Oslo. Dette utgjør ein auke på 18 elevar samanlikna med hausten 2016.

Budsjettforslag for 2019

Ved handsaminga av revidert nasjonalbudsjett for 2018 blei tilskottet auka med 4 mill. kroner, jf. Innst. 400 S (2017–2018). Denne auken er ført vidare i løyvingforslaget for 2019.

Vidare foreslår departementet å auke løyvinga med 1,5 mill. kroner på bakgrunn av oppdaterte elevtal og nye satsar.

Samla foreslår departementet å auke løyvinga med 5,6 mill. kroner i høve til saldert budsjett for 2018.

Post 78 Kompletterande undervisning

Tilskottsordninga medverkar til finansiering av kompletterande undervisning i norsk, samfunnsfag og kristendom, religion, livssyn og etikk (KRLE) for elevar ved utanlandske eller internasjonale grunnskolar i utlandet. Tilskottsmottakarar i ordninga er to sertifiserte nettskolar – Globalskolen og Norskskolen.

Mål for 2019

Målet med tilskottet er at elevar ved internasjonale eller utanlandske grunnskolar i utlandet skal ha moglegheit til å få nettundervisning i norsk, samfunnsfag og kristendom, religion, livssyn og etikk (KRLE).

Rapport for 2017

Eit øvre elevtak blir fastsett på grunnlag av løyvinga til formålet. For 2017 var dette elevtaket på 1 601 elevar. I alt blei det gitt tilskott for kompletterande undervisning for 1 588 elevar, noko som er på om lag same nivå som i 2016.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å føre løyvinga vidare på same nivå som i 2018.

Post 79 Toppidrett

Ordninga gjeld skolar som i tillegg til godkjenninga etter friskolelova er godkjente som toppidrettsgymnas av Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF). Ordninga omfattar følgende skolar: NTG i Bærum, Geilo, Kongsvinger, Lillehammer og Tromsø, Wang i Oslo, Fredrikstad, Stavanger og Tønsberg, Telemark toppidrettsgymnas og Haugesund toppidrettsgymnas. Det blir gitt

eit fast tilskott til kvar av desse skolane. Det er ein føresetnad at skolane har elevar på tilbodet om særskilt tilrettelagd vidaregåande opplæring i kombinasjon med toppidrett. Dersom det blir fleire godkjente skolar med tilbod om slik opplæring, og som samtidig blir godkjente av NIF, vil dei ikkje automatisk bli omfatta av ordninga med særskilt toppidrettstilskott.

Mål for 2019

Målet med tilskottet er at dei skolane som er omfatta av ordninga, kan legge til rette for at toppidrettsutøvarar kan kombinere trening med vidaregåande opplæring.

Rapport for 2017

Hausten 2017 var det 2 533 elevar ved desse skolane; dette er nær 30 fleire enn i 2016.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å føre løyvinga vidare på same nivå som i 2018.

Post 80 Friskoleorganisasjonar

Tilskottet blei flytt til kap. 225 post 75 i 2018-budsjettet.

Rapport for 2017

I 2017 fekk fire friskoleorganisasjonar eit samla tilskott på 0,8 mill. kroner. Organisasjonane utførte samordningsoppgåver for til saman 271 godkjente medlemsskolar.

Post 81 Elevutveksling til utlandet

Tilskottsordninga gjeld utveksling til utlandet for elevar i frittstående vidaregåande skolar med rett til statstilskott. Det ordinære statstilskottet etter friskolelova kan ikkje nyttast til elevutveksling til utlandet. Skolane kan søke om støtte til administrasjon, oppfølging av og tilrettelegging for elevutveksling. Tilskottet kan bli gitt til godkjente samarbeidsprosjekt mellom norske frittstående vidaregåande skolar med rett til statstilskott og utanlandske skolar. Følgande frittstående vidaregåande skolar er godkjente for å kunne bli tildelte slikt tilskott: Danielsen videregående skole i Bergen, Heltberg Private Gymnas i Oslo og Drottningborg videregående skole i Grimstad.

Mål for 2019

Målet med tilskottsordninga er å stimulere dei skolane som er omfatta av ordninga, til å tilby elevutveksling til utlandet for elevane ved skolane.

Rapport for 2017

I 2017 fekk kvar av skolane eit basistilskott på 102 700 kroner. Resten av tilskottsmidlane blei fordelte etter talet på elevar innanfor ordninga. I 2017 blei det betalt ut tilskott for 64 elevar for skoleåret 2017–18.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å føre løyvinga vidare på same nivå som i 2018.

Post 82 Kapitaltilskott til friskolar, kapital- og husleigetilskott

Stortinget har bedt regjeringa om å greie ut korleis kostnader til bygg kan innlemmast i tilskottsgrunnlaget til friskolane. For omtale av dette, sjå del I, kap. 3, vedtak nr. 376 (2017–2018) gjort 19. desember 2017.

Mål for 2019

Målet med tilskottsordninga er å medverke til at frittstående skolar i Noreg skal kunne finansiere vedlikehald og rehabiliteringar av bygg, og husleige.

Kap. 229 Noregs grønne fagskole – Vea

		(i 1 000 kr)		
Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
01	Driftsutgifter	29 863	26 154	26 781
45	Større utstyrsinnkjøp og vedlikehald, <i>kan overførast</i>	747	1 211	1 240
	Sum kap. 0229	30 610	27 365	28 021

Post 01 Driftsutgifter og post 45 Større utstyrsinnkjøp og vedlikehald, kan overførast

Løyvingane under kap. 229 går til drift av Noregs grønne fagskole – Vea. Fagskolen har elevar og studantar fordelte på blomsterdekoratør-, gartnar- og anleggsgartnarfaglege studieprogram. Vea er

Rapport for 2017

I 2017 fekk frittstående skolar 31,5 mill. kroner i kapitaltilskott. Tilskottet blei fordelt mellom dei frittstående grunn- og vidaregåande skolane i Noreg som får driftstilskott under kap. 228 postane 70 og 71.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å føre løyvinga vidare på same nivå som i 2018.

Post 83 Tilskott til frittstående skolar med internat og frittstående skolar som gir undervisning til vaksne elevar utan rett til vidaregåande opplæring

Tilskottsordninga blei oppretta for at friskolar med internat og friskolar som gir undervisning til vaksne elevar utan rett til vidaregåande opplæring kunne søke om tilskott for å få dekt tapt meirverdiavgiftskompensasjon, jf. Innst. 400 S (2015–2016). Kompensasjonen gjeld berre for varer og tenester som er brukte i verksemda til og med 31. desember 2016, da eit nytt regelverk for dette blei innført med verknad frå 1. januar 2017

Rapport for 2017

I 2017 blei det ubetalt 25,2 mill. kroner i tilskott på bakgrunn av søknader frå dei aktuelle skolane.

akkreditert for grønne design- og miljøfag og har i dag ulike fagskoletilbod på området.

Sjølv om Vea er ein fagskole, skal skolen framleis gi tilbod på vidaregåande nivå for elevar frå ulike fylke når fylkeskommunen betaler for det, jf. kap. 3229 post 61. I tillegg gir skolen tilbod om vaksenopplæring på vidaregåande nivå.

Mål for 2019

Den fremste målsettinga til Vea er å utdanne kompetente yrkesutøvarar som bransjen og næringa treng på grønne fagområde.

- Mål for verksemda ved Noregs grønne fagskole – Vea er i 2019
- å gi relevant fagskoleutdanning med god kvalitet
  - å auke studenttalet
  - å heve kompetansen blant dei tilsette

Rapport for 2017

Tal for opptak hausten 2017 med teljedato 1. oktober viser at Vea samla hadde 122 elevar og studantar, ein nedgang på éin student frå året før. Det er ein stadig auke i samlingsbaserte studium på deltid. Slike studium gir større fleksibilitet og er

meir relevante for bransjen og trekker til seg fleire studentar. I skoleåret 2016–17 var det ingen heiltidsstudentar på fagskolenivå. Det var 47 deltidsstudentar på fagskolenivå, mot 43 i skoleåret 2015–16. I skoleåret 2016–17 var det 68 studantar som tok vaksenopplæring på vidaregåande nivå, mot 72 året før. I tillegg tok sju elevar vidaregåande opplæring Vg2 blomsterdekoratør gjennom fylkeskjøpte plassar.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å føre løyvingane under kap. 229 vidare på same nivå som i 2018.

Departementet foreslår at løyvinga på post 01 kan overskridast mot tilsvarende meirinntekter under kap. 3229 postane 02 og 61, jf. forslag til vedtak II nr. 1.

Kap. 3229 Noregs grønne fagskole – Vea

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
02	Salsinntekter o.a.	5 204	1 786	1 829
61	Refusjon frå fylkeskommunar	1 007	1 196	1 229
	Sum kap. 3229	6 211	2 982	3 058

Post 02 gjeld inntekter frå mellom anna kurs og vaksenopplæring, sal frå kantine, hybelutleige og betaling frå heimeskolane for fjernundervisning.

Post 61 gjeld betaling frå fylkeskommunar for kjøp av opplæringsplassar ved skolen.

Kap. 230 Statleg spesialpedagogisk støttesystem

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
01	Driftsutgifter	689 410	702 768	714 323
21	Særskilde driftsutgifter	35 902	46 344	47 449
45	Større utstyrsinnkjøp og vedlikehald, <i>kan overførast</i>	5 723	9 281	9 504
	Sum kap. 0230	731 035	758 393	771 276

Statped er ei verksemd underlagd Utdanningsdirektoratet og er eit statleg verkemiddel for å støtte kommunar og fylkeskommunar i arbeidet

deira med å nå sektormåla og realisere samfunnsmandatet for grunnopplæringa for barn, unge og vaksne med særskilde behov.

Post 01 Driftsutgifter, post 21 Særskilte driftsutgifter og post 45 Større utstyrsinnkjøp og vedlikehold, kan overføres

Løyvingane gjeld drift av Statped, inkludert ventelønn og lønn etter rettsvilkårsavtalen for overtalige. I tillegg blir det over post 01 gitt midlar til internasjonalt samarbeid mv., og dekning av utgifter til nasjonal koordinator i Utdanningsdirektoratet for the European Agency for Special Needs and Inclusive Education. Våren 2019 er siste perioden med tilskott over dette kapittelet til Trondheim kommune for drift av A.C. Møller skole.

Statped er ei verksemd underlagd Utdanningsdirektoratet som støttar kommunar og fylkeskommunar i arbeidet med å realisere sektormåla for barnehage og grunnopplæring.

Mandatet til Statped er å støtte kommunar og fylkeskommunar ved å tilby likeverdige spesialpedagogiske tenester i heile landet. Statped skal bidra til kunnskaps- og kompetansespreiing om tilpassa og inkluderande utdanning for barn, unge og vaksne med særskilde behov. Statped skal ha spisskompetanse og tilby tenestene sine innanfor fagområda syn, høyrsele, kombinerte høyrsele- og synsvanskar (døvblindheit), samansette læreveskar, språk/tale og erverva hjerneskae. I tillegg har Statped ein særleg funksjon knytt til samisk-språklege barn, unge og vaksne innanfor dei nemnde fagområda. Statped skal også ha spisskompetanse og tilby tenester innanfor teiknspråk og alternativ og supplerande kommunikasjon (ASK). Vidare skal Statped bidra til og vere ein pådrivar for at universitet og høgskolar utviklar forskning og erfaringsbasert kunnskap på det spesialpedagogiske området.

Etter ein lengre omstillingsperiode som er evaluert, er det behov for å justere måla for verksemda. Dei justerte måla skal legge til rette for å kunne styre verksemda betre og følge opp evalueringa av omstillinga. Hovudtrekka i evalueringa er at Statped har gjort eit godt arbeid for å nå dei måla som var sette for omstillinga. Det er innført strukturar og system som gjer at Statped arbeider meir fleirfagleg og systemretta. Likevel viser evalueringa at kommunar og fylkeskommunar ikkje opplever store endringar i tilbodet frå Statped. Det kan tyde på at det er behov for å utvikle arbeidsmåtar overfor og samarbeidet med lokalt nivå. I tråd med dette er måla for 2019 retta mot kva som skal bli betre for brukarane av tilbodet frå Statped.

Departementet vil hausten 2019 legge fram ei melding som vil ta for seg tidleg innsats og inklu-

derande fellesskap. I denne meldinga skal departementet mellom anna vurdere og følge opp tiltak som er foreslåtte i rapporten frå ekspertgruppa for barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging (Nordahl-rapporten), samt forslag om Statped i rapporten frå eksperutvalet for regionreforma (Hagen-utvalet). I arbeidet med meldinga vil departementet gjere grundige vurderingar av vegen vidare for Statped. I desse vurderingane vil vi særleg legge vekt på korleis kompetansen skal komme nærmare barna og elevane.

Mål for 2019

Statped skal arbeide etter følgande mål i 2019:

- Barnehage- og skoleeigarar får målretta tenester på det spesialpedagogiske området.
- Barnehage- og skoleeigarar har tilsette med kunnskap og kompetanse som fremmer utvikling og inkludering.
- Utdanningssektoren har tilgang til forskings- og erfaringsbasert kunnskap på det spesialpedagogiske området.

Rapport for 2017

Tenesteyting

Utvikling av likeverdig tenesteyting i heile landet har vore prioritert i 2017. Stadig fleire av tenestene frå Statped til kommunane er blitt samordna, fleirfaglege tenester. Statped erfarer at eit stadig tettare samarbeid mellom Statped og PP-tenestene undervegs i søknadsprosessen gir betre søknader frå PP-tenestene og bidrar til at tenestene frå Statped blir meir målretta.

Systematisk arbeid med sakshandsaming, samarbeid med kommunane og eit felles system for handsaming av søknader i heile organisasjonen har gitt resultat i form av redusert tid til sakshandsaming og ventetid. I tråd med at tidleg innsats er eit prioritert område for Statped, har handsaming av søknader om tenester og kort ventetid for brukarar i alderen 0–7 år blitt prioritert.

Statped har lang erfaring med å produsere tilrettelagde læremiddel og har også spisskompetanse i rettleiing og rådgiving til kommunar og fylkeskommunar, barnehagar og skolar som har syns- og høyrseleshemma barn og elevar. Statped har i 2017 arbeidd vidare med å utvikle, legge til rette og produsere læremiddel. Læremiddel i punktsskrift, læremiddel på teiknspråk og materiell på området alternativ og supplerande kommunikasjon har hatt spesielt høg prioritet. Det har vore auka utlån av skolelydbøker etter at distribusjonen blei digitalisert og det blei gratis å låne. Slik

har fornyinga på dette området bidratt til at lærebøker har blitt meir tilgjengelege for målgruppa.

A.C. Møller skole for hørselshemma elevar blei overført til Trondheim kommune frå 1. juli 2017. Det er etablert samhandling mellom Trondheim kommune og Statped. Etter dette driv Statped éin skole – Skådalen skole for døvblindfødde. Departementet er i dialog med Oslo kommune, foreldre, tilsette og andre om korleis denne skolen skal drivast vidare, for å sikre barna eit godt og føreseieleg tilbod.

Statped gir tilbod om deltidso opplæring i teiknspråk i eit teiknspråkleg miljø til elevar som får opplæringa si i og på teiknspråk, eller som får teiknspråk opplæring som del av eit vedtak om spesialundervisning. Elevane kan få deltidso opplæring i inntil tolv veker i løpet av skoleåret. Deltidso opplæringa i teiknspråk er styrkt for å kunne gi likeverdige tenester på tvers av landet. I 2017 har 164 elevar fått deltidso opplæring.

Statped gir òg tenester innanfor Alternativ supplerande kommunikasjon (ASK) og opplever ein aukande etterspurnad. I 2017 opna Statped eit etterutdanningstilbod til PP-tenesta innanfor ASK, som ein del av *Strategi for etter- og videreutdanning for PPT (SEVU-PPT)*.

Kunnskaps- og kompetansespreiing

Kompetansespreiinga er ein viktig del av samarbeidet mellom Statped og kommunane. Kurs, konferansar og seminar er også ein stor del av arbeidet Statped gjer for å heve kompetansen i utdanningssektoren på det spesialpedagogiske feltet, og er eit bidrag til å nå sektormåla. Som del av arbeidet med digitalisering har Statped utvikla nettbaserte kurs. I løpet av 2017 har det vore i overkant av 10 500 deltakarar på slike arrangement i regi av Statped.

Statped er med spisskompetanse og nærleik til praksisfeltet ein viktig bidragsytar i dei spesialpedagogiske utdanningane. Statped bidrar særleg i arbeidet med å kople teori og praksis og med å utvikle inkluderande læringsmiljø for barn og unge. Samarbeidet mellom Statped og universitet og høgskolar er med på å sikre utdanning av spe-

sialpedagogisk fagkompetanse, samstundes som det bidrar til at rådgivarane til Statped held seg fagleg oppdaterte.

Lærarar, føresette og tilsette i PP-tenesta er målgruppene til nettstaden statped.no. Ambisjonen med statped.no er å nå fleire med nyttig innhald basert på behovet til målgruppene. I 2017 hadde nettstaden 285 115 brukarar mot 243 755 i 2016. Auken tyder på at nettstaden blir opplevd som meir relevant enn tidlegare. Statped vidareutviklar statped.no kontinuerleg som digital ressursbank på det spesialpedagogiske området og som kanal for å spreie kunnskap og kompetanse til målgruppene.

Kunnskaps- og kompetanseutvikling

Statped har i 2017 arbeidd med å revidere strategien for arbeid med forskning og utvikling (FoU) i Statped. Strategien skal sikre at Statped arbeider målretta for å bidra til å utvikle ny kunnskap basert på praksisnær forskning. Statped har samarbeidd med universitet og høgskolar om ulike prosjekt som gir ny kunnskap og som verker inn på tenestene som Statped gir. Samarbeidet mellom Statped og universitet og høgskolar bidrar også til å styrke utdanninga av pedagogar og spesialpedagogar gjennom at utdanninga blir retta mot behova som finns i praksisfeltet.

Budsjettforslag for 2019

Samla foreslår departementet å løyve 771,3 mill. kroner til drift av statleg spesialpedagogisk støtte-system i 2019.

Løyvingsforslaget på post 01 er redusert med 1,6 mill. kroner på bakgrunn av at Trondheim kommune har tatt over drifta av A.C. Møller skole frå hausten 2017.

Løyvingsforslaget på post 01 er vidare redusert med 3,5 mill. kroner for å gi rom for andre prioriteringar. Departementet foreslår at løyvinga på post 01 kan overskridast mot tilsvarande meirinntekter under kap. 3230 post 02, jf. forslag til vedtak II nr. 1.

Kap. 3230 Statleg spesialpedagogisk støttesystem

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
01	Inntekter frå oppdrag	35 902	46 344	47 449
02	Salsinntekter o.a.	10 917	10 248	10 493
	Sum kap. 3230	46 819	56 592	57 942

Post 01 gjeld oppdragsverksemd som Statped utfører for kommunar, fylkeskommunar, høgskolar, universitet m.m. Post 02 gjeld sal av læremiddel, sal av elevprodukt, sal frå kantine, utleige av

lokale, inntekter frå hjelpemiddeltilpassing og inntekter frå kurs. Departementet foreslår å føre inntektsløyvingane vidare på same nivå som i 2018.

Programkategori 07.30 Barnehagar

Utgifter under programkategori 07.30 fordelte på kapittel

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019	Pst. endr. 18/19
231	Barnehagar	657 240	705 770	831 142	17,8
	Sum kategori 07.30	657 240	705 770	831 142	17,8

Innleiing

Barnehagen skal gi trygg og god omsorg og samtidig stimulere til leik, læring og utvikling på barnas premisser. Regjeringa ønsker eit mangfoldig barnehagetilbod, og vil legge til rette for at alle barn får moglegheit til å gå i barnehage. Gode sosiale dugleikar og forståing av eigne og andre sine grenser er viktig kompetanse som barnehagen kan gi barna. Språk er nøkkelen til like moglegheiter vidare i utdanninga og deltakinga i samfunnet. Læring må skje gjennom leik, og den einskilde barnehagen må stå fritt til å lage tilpassa opplegg.

Barnehageeigaren har det overordna ansvaret for at barnehagen blir driven i samsvar med gjeldande lover og regelverk, jf. barnehagelova § 7. Kommunen som barnehagemyndigheit skal gi rettleiing og sjå til at barnehagane blir drivne i samsvar med regelverket, jf. barnehagelova § 8.

Departementet har fastsett følgande overordna sektormål for barnehagane:

- Alle har eit godt og inkluderande leike- og læringsmiljø.
- Barn som har behov for det, får hjelp tidleg slik at alle får utvikla potensialet sitt.
- Dei tilsette i kunnskapssektoren har høg kompetanse.
- Alle har god tilgang til relevante tilbod av høg kvalitet.

Barnehagane er i hovudsak finansierte gjennom dei frie midlane til kommunane, det vil seie rammetilskottet og skatteinntekter. I tillegg kjem foreldrebetalinga, som utgjer om lag 15 pst. av finansieringa.

Kunnskapsdepartementet og KS blei i april 2018 einige om ein ny samarbeidsavtale om kvali-

tetsutvikling i barnehagen og grunnopplæringa, jf. omtale i programkategori 07.20 Grunnopplæringa.

Meir statistikk og informasjon om ressursbruken i barnehagesektoren finst i del III, kap. 7 Ressursar i barnehagesektoren. Omtale av oppmodingsvedtak som gjeld barnehagar, finst i del I, kap. 3 Oppfølging av oppmodingsvedtak.

Hovudprioriteringar for 2019

Regjeringa foreslår å løyve 102,8 mill. kroner i 2019 til å finansiere bemanningsnorma i barnehagane. Midlane går som eit treårig øyremerkte tilskott for perioden 2018–20 over kap. 231 Barnehagar, post 60 Tilskott til bemanningsnorm i barnehage. I samband med behandlinga av revidert nasjonalbudsjett for 2018, skal om lag 60 mill. kroner gå til ei overgangsordning for dei private barnehagane som ligg i kommunar med meir enn 6,0 barn per vaksen i kommunens eigne barnehagar per desember 2017, jf. Innst. 400 S (2017–2018) og Prop. 85 S (2017–2018). Overgangsordninga skal ta særleg omsyn til ein berekraftig økonomi i små barnehagar. Om lag 40 mill. kroner av løyvinga skal bli fordelte til kommunane etter tilsvarende kriterium.

Inntektsgrensa for gratis kjernetid i barnehage for 3–5-åringar frå familiar med låg inntekt blei auka til 533 500 kroner frå 1. august 2018. Regjeringa foreslår å kompensere kommunane med 87 mill. kroner for dette.

Barnehagedeltakinga for toåringar med innvandrarbakgrunn er lågare enn for andre toåringar. Barn med innvandrarbakgrunn er i tillegg overrepresenterte i statistikken over hushald med låg inntekt. Tidleg deltaking i barnehage er blant anna med på å styrke språkutviklinga, noko som

kan gi eit betre grunnlag ved skolestart. Regjeringa foreslår derfor å auke maksimalprisen for ein barnehageplass for å gi rom for blant anna utviding av ordninga med gratis kjernetid i barnehage til å inkludere toåringar frå familiar med låg inntekt. Auken gir ei inndekking på 64,9 mill. kroner i 2019, og regjeringa foreslår å løyve 45,7 mill. kroner av dette til å utvide ordninga med gratis kjernetid til å omfatte toåringar frå familiar med låg inntekt, jf. Kommunal- og moderniseringsdepartementets kap. 571 Rammetilskott til kommuner, post 60 Innbyggertilskott. Regjeringa fører også vidare det nasjonale minstekravet til redusert foreldrebetaling for familiar med låg inntekt, slik at familiar med låg inntekt er skjerma mot auken i maksimalprisen.

Av dei resterande midlane frå auken av maksimalprisen, foreslår regjeringa å bruke 9 mill. kroner til rekrutteringstiltak i barnehage i utsette byområde, 5 mill. kroner til arbeidsplassbasert barnehagelærarutdanning (ABLU) og 5 mill. kroner til tilleggstudanning i barnehagepedagogikk (TIB).

Totalt vil det bli nytta om lag 430 mill. kroner i 2019 til tiltak for å fremme kvaliteten og kompetansen i barnehagane.

Alle har eit godt og inkluderande leike- og læringsmiljø

Utviklingstrekk og utfordringar

Den nordiske barnehagemodellen kombinerer omsorg, leik og læring i eit pedagogisk heile og har eit godt omdømme internasjonalt. Dei fleste foreldre er godt nøgde med barnehagen til barna sine. Vi veit likevel at det er til dels stor variasjon mellom barnehagar, og at ein del barn ikkje får det tilbodet dei har rett til. Den nye rammeplanen for barnehagen tredde i kraft 1. august 2017, og legg vekt på at barnehagen skal bidra til at barna får ein god barndom prega av trivsel, venskap og leik samtidig som barnehagen skal fremme læring. Barnehagen skal førebygge, stoppe og følge opp utestenging, mobbing og uheldige samspelsmønster.

Ein del barnehagar har lågare kvalitet enn forventa

Trivsel, læring og positiv utvikling for det ein-skilde barnet er avhengig av at barnehagetilbodet er av høg kvalitet. Forskingsprosjekta *Blikk for barn* og *Gode barnehager i Norge* (GoBaN) har drive systematisk observasjon og dokumentasjon av kvaliteten i 206 barnegrupper i 93 tilfeldig utvalde barnehagar. Resultata viser at kvaliteten på tilbodet er lågare enn forventa. Det er likevel

stor variasjon mellom barnehagane. Låg kvalitet på barnehagetilbodet aukar risikoen for åtferds- og språkvanskar, særleg for utsette barn.

Barnehagar med låg kvalitet på tilbodet vil òg kunne trenge støtte i implementeringa av den nye rammeplanen for innhaldet i og oppgåvene til barnehagen, som tredde i kraft 1. august 2017.

Låg vaksenttleik fører til mangel på tid til det ein-skilde barnet

91,3 pst. av barn i alderen 1–5 år går i barnehage, og barnehagen er i dag eit tilbod som nær alle barnefamiliar bruker. Regelverket har i fleire år gitt føringar for talet på barn per barnehagelærer (pedagognorm), men har tidlegare ikkje gitt konkrete føringar for bemanninga generelt. Kravet har vore at bemanninga skulle vere pedagogisk forsvarleg. Talet på barn per vaksen har betydning for kvaliteten på tilbodet, men det er stor variasjon i talet på barn per tilsett mellom barnehagane. Statistikk for 2017 viser at det er fleire barn per tilsett i private barnehagar. Talet på barn per tilsett (korrigert for alder og opphaldstid) er om lag uendra frå 2016, med ein liten auke i kommunale barnehager frå 5,92 til 5,93 i 2017. Talet for private barnehagar er 6,15, uendra frå 2016.

Strategiar og tiltak

Implementeringa av ny rammeplan

Utdanningsdirektoratet har ansvaret for å støtte implementeringa av rammeplanen i barnehagane. Rettleiings- og støttemateriell blir utvikla og gjort tilgjengeleg på nettsidene til direktoratet. Det er sett i verk eit femårig program for evalueringa av implementeringa av den nye rammeplanen for innhaldet i og oppgåvene til barnehagen for perioden 2018–22. Utdanningsdirektoratet er program-eigar, og programmet har ei kostnadsramme på 20 mill. kroner. Evalueringa skal søke å gi svar på kva for endringar som skjer i barnehagen som følge av ny rammeplan. Det skal undersøkast korleis ny rammeplan blir sett i verk i praksis, blant anna korleis planen blir fortolka, operasjonalisert og erfart av aktørar på ulike nivå i sektoren. Kunnskap om implementeringa av den nye rammeplanen skal bidra til å gi eit forskningsbasert grunnlag for vidare politikktutforming.

Innføring av bemanningsnorm

Regjeringa lovar i den politiske plattformen si å sikre fleire vaksne i barnehagen gjennom ei ansvarleg bemanningsnorm og ein auke i delen

pedagogar. Stortinget har i juni 2018 vedtatt ei bemanningsnorm i barnehagelova som inneber at barnehagen minst skal ha éin tilsett per tre barn under tre år og éin tilsett per seks barn over tre år, jf. Lovvedtak 64 (2017–2018), Innst. 319 L (2017–2018) og Prop. 67 L (2017–2018) *Endringer i barnehageloven mv. (minimumsnorm for grunnbemanning, plikt til å samarbeide om barnas overgang fra barnehage til skole og SFO mv.)*. Endringa tredde i kraft frå 1. august 2018, jf. omtale i del I, kap. 3 av oppmodingsvedtak nr. 38, 24. november 2015 frå stortingssesjonen 2015–16.

Departementet har fastsett ei overgangsføresegn i forskrift som inneber at barnehageeigarane kan bruke perioden fram til 1. august 2019 til å oppfylle bemanningsnorma, jf. omtale i del I, kap. 3 av oppmodingsvedtak nr. 804, 31. mai 2018 frå stortingssesjonen 2017–18. Det er også mogleg å få dispensasjon frå bemanningsnorma, jf. barnehagelova § 18 tredje ledd. Dersom barnehageeigaren ikkje oppfyller bemanningsnorma 1. august 2019, må barnehageeigaren søke om dispensasjon frå bemanningsnorma. Kommunen kan gi dispensasjon frå kravet til grunnbemanning for inntil eitt år om gangen når særlege omsyn tilseier det. Barnehageeigaren skal legge fråsegn frå barnehagen sitt samarbeidsutval ved søknaden. Fylkesmannen er klageinstans.

Gjennom budsjettavtalen for revidert nasjonalbudsjett for 2018 blei det løyvd 100 mill. kroner til eit øyremerkte tilskott til barnehagar i kommunar som ikkje oppfyller bemanningsnorma, jf. kap. 231 post 60. Tilskottet skal særleg bidra til berekraftig økonomi i små barnehagar. Små barnehagar er meir sårbare for mellombelse tregleikar i finansieringssystemet, og tilskottsordninga sikrar at dei får kompensert for auka utgifter alle-reie frå rekneskapsåret 2018. For meir omtale av denne problemstillinga, sjå omtale i del I, kap. 3 av oppmodingsvedtak nr. 802, 804 og 807, 31. mai 2018 og nr. 1005, 15. juni 2018, alle frå stortingssesjonen 2017–18. Regjeringa meiner kommunesektoren og dei private barnehagane er kompensert for innføring av bemanningsnorma også utan dette øyremerkte tilskottet. Dette grunna at bemanningsnorma i kommunale barnehagar allereie var oppfylt før innføring, og at dei private barnehagane får driftstilskott på lik linje med dei kommunale og at det derfor er lagt til rette for at dei kan ha like god bemanning som dei kommunale. I tillegg grunn gav regjeringa i statsbudsjettet for 2018 om lag 200 mill. kroner av veksten i dei frie inntektene til kommunane med tidleg innsats i barnehage og skole. Regjeringa meiner

derfor at det har vore lagd godt til rette for å innføre bemanningsnorma.

Bemanningsnorma vil gi fleire tilsette i barnehagar med låg bemanning. Når statistikk frå 2017 viser at nesten halvparten av barnehagane må auke bemanninga, vil det gi fleire barn meir og betre oppfølging enn tidlegare. Dette viser at regjeringa tar grep og bygger eit sterkare lag rundt kvart enkelt barn.

Barn som har behov for det, får hjelp tidleg slik at alle får utvikla potensialet sitt

Utviklingstrekk og utfordringar

Tilbodet til barn med særskilde behov

Barn under opplæringspliktig alder som har særleg behov for spesialpedagogisk hjelp, har rett til slik hjelp etter § 19 a i barnehagelova. Det er kommunen som skal oppfylle retten, og den pedagogisk-psykologiske tenesta (PPT) er sakkunnig instans som vurderer behovet. Det har vore ein jamn auke i talet på barn som får spesialpedagogisk hjelp i barnehage i dei siste fem åra. I 2017 fekk 8 674 barn spesialpedagogisk hjelp i barnehagen, noko som tilsvare tre pst. av alle barna. I snitt har barna vedtak om 500 årstimar med spesialpedagogisk hjelp, delt på pedagog og assistent. Kommunane innvilgar nokre fleire vedtakstimar til pedagogar enn assistentar.

Gjennom ei spørjing til Barnehage-Noreg i 2017 har departementet fått eit utvida kunnskapsgrunnlag. Ifølge styrarane som har gitt svar, er det mangelen på ressursar og mangelen på kompetanse i personalgruppa som er dei to største hindringane for å kunne gi eit tilbod til barn med særlege behov innanfor det allmennpedagogiske tilbodet. Berre 64 pst. av styrarane har tilsette med spesialpedagogisk kompetanse i barnehagen. 95 pst. av styrarane seier at barnehagen har rutinar for samarbeidet med PPT. Dei aller fleste styrarane opplever at dei sakkunnige vurderingane frå PPT bidrar positivt til det vidare arbeidet med barna. Det er også mange som er samde i at den sakkunnige vurderingane frå PPT er eit godt grunnlag for å fatte enkeltvedtak, men her er det store fylkesvise forskjellar.

Ekspertgruppa for barn og unge med behov for særskild tilrettelegging (Nordahl-gruppa) leverte våren 2018 rapporten *Inkluderende fellesskap for barn og unge* til Kunnskapsdepartementet. Ekspertgruppa slår fast at tilbodet til barn under skolepliktig alder er for dårleg. Det er framleis mange barn som ikkje får det tilbodet dei har krav på. Dei blir ikkje inkluderte i til-

strekkeleg grad i barnegruppa, og dei får ikkje alltid hjelp av kvalifisert personale. Ekspertgruppa meiner at den store variasjonen i kvaliteten på barnehagetilbodet er særleg kritisk for barn med særskilde behov. Ekspertgruppa peiker på at det er særleg viktig å sette inn målretta tiltak for språkstimulering for minoritetsspråklege barn. Sjå også omtale under programkategori 07.20 Grunnopplæringa.

Barn som er utsette for omsorgssvikt, vald og overgrep

Barnehagen står i ein særposisjon til å oppdage barn som er utsette for omsorgssvikt, vald og seksuelle overgrep. Alle tilsette har plikt til å melde frå til barnevernet om bekymring for eit barn. I 2017 meldte barnehagen 17,9 pst. av sakene for barn i alderen eitt–fem år der barnevernet starta undersøking, dette omfatta 12 156 saker og er en liten auke frå 2016. For nærare statistikk, sjå del III, kap. 7 Ressursar i barnehagen.

Strategiar og tiltak

Melding om tidleg innsats og inkluderande fellesskap

Tidleg innsats og ein inkluderande barnehage er viktige prioriteringar for regjeringa. Barn med særskilde behov skal få eit fullverdig tilbod. Rapporten *Inkluderande fellesskap for barn og unge* frå ekspertgruppa for barn og unge med behov for særskild tilrettelegging (Nordahl-gruppa) har vore ute til brei høyring. Departementet vil gjere ei grundig vurdering av forslaga i rapporten og synspunkt frå høyringa. Regjeringa vil følge opp rapporten i ei stortingsmelding om tidleg innsats og inkluderande fellesskap hausten 2019. For nærare omtale, sjå programkategori 07.20 Grunnopplæringa.

Tiltak for å hjelpe utsette barn

Departementet følger opp Prop. 12 S (2016–2017) *Opptappingsplan mot vold og overgrep (2017–2021)* på området til Kunnskapsdepartementet. Dette omfattar tiltak som gjeld kompetanseheving for dei tilsette i barnehage og skole, jf. nærare omtale i programkategori 07.20 Grunnopplæringa. For omtale av arbeidet med ein nasjonal kompetansestrategi om vald og overgrep og midlar til opplæringsprogram som blant anna blir prøvd ut i barnehagar, sjå Prop. 1 S (2018–2019) for Barne- og likestillingsdepartementet.

Utsette barn og unge og familiene deira har ofte behov for hjelp frå fleire offentlege tenester, og det er derfor viktig å få til god samordning av tiltak. Kunnskapsdepartementet leier det fem-

årige 0–24-samarbeidet, der også Helse- og omsorgsdepartementet, Barne- og likestillingsdepartementet og Arbeids- og sosialdepartementet deltar. Satsinga gjeld perioden 2015–20 og har som mål å styrke oppfølginga av utsette barn og unge i alderen 0–24 år for å hindre fråfall i grunnopplæringa og seinare utanforskap i samfunnet. Gjennom betre samordna tenester skal utsette barn og unge og familiene deira få tilpassa og tidleg hjelp. For meir omtale, sjå programkategori 07.20.

Andre tiltak

Våren 2018 vedtok Stortinget forslaget om ei klargjering i barnehagelova av tilbodet til barn med behov for alternativ og supplerande kommunikasjon (ASK), jf. Innst. 319 L (2017–2018). Lovforslaget tredde i kraft 1. august 2018 og skal bidra til å sikre at barn med behov for ASK får eit tilrettelagt tilbod.

Stortinget har lovfesta ei gjensidig plikt for barnehage- og skoleeigarar til å samarbeide om overgangen frå barnehage til skole og SFO. Denne plikta tredde i kraft 1. august 2018, jf. Innst. 319 L (2017–2018). Sjå også omtale i programkategori 07.20 Grunnopplæringa.

For små barn er kommunikasjon gjennom kroppsspråk og ansiktsmimikk avgjerande for at barnehagen skal kunne oppfylle mandatet sitt. Det er derfor viktig at dei som er tilsette i barnehagen, er kledde på ein måte som gjer det mogleg med desse formene for kommunikasjon. Frå 1. august 2018 er det innført forbod mot ansiktsdekkande plagg i blant anna barnehagar, jf. Prop. 51 L (2017–2018) og Innst. 351 L (2017–2018). Stortinget har bedt om ei kartlegging av omfanget av ansiktsdekkande plagg blant barn i barnehage, og departementet vil komme tilbake til dette, jf. omtale i del I, kap. 3 av oppmodingsvedtak nr. 830, 5. juni 2018, stortingssesjon 2017–18.

Dei tilsette i kunnskapssektoren har høg kompetanse

Utviklingstrekk og utfordringar

Kompetansen til personalet er avgjerande for kvaliteten på barnehagetilbodet. Barnehagen er ein del av utdanningsløpet, og tidleg innsats startar allereie her. Forskinga er tydeleg på at det pedagogiske arbeidet har betydning for blant anna samspel og språkutvikling. Minoritetsspråklege barn treng god oppfølging for å lære norsk ved sida av morsmålet, og det er viktig at dei tilsette har god norskkompetanse.

Grunnbemanninga i barnehagen består av pedagogiske leiarar, andre pedagogar, fagarbeidarar med fagbrev i barne- og ungdomsarbeidarfaget og assistentar, der ein del er utan barnehagefagleg kompetanse. I 2017 var fordelinga av årsverka i grunnbemanninga i barnehagen slik: 38,2 pst. barnehagelærarar, 19,9 pst. barne- og ungdomsarbeidarar, 1,8 pst. anna pedagogisk utdanning, 1,2 pst. pedagogisk utdanning tilsvarende utdanningskravet til pedagogisk leiar, 2,0 pst. anna høgre utdanning, 4,5 pst. anna fagarbeidarutdanning og 32,4 pst. utan høgre utdanning eller fagbrev. Det er ei utfordring at det framleis er ein stor del av dei tilsette som heilt manglar barnehagefagleg kompetanse.

Oppfølginga av kompetansestrategien

Kompetanse for fremtidens barnehage. Revidert strategi for kompetanse og rekruttering 2018–2022 skal støtte opp om arbeidet med rekruttering og kompetanseutvikling. Strategien har tiltak som rettar seg mot alle grupper tilsette i barnehagen, slik at alle får høve til å utvikle seg fagleg, både individuelt og i fellesskap.

Det nye grepet i kompetansestrategien er å vidareutvikle den regionale ordninga for kompetanseutvikling og å etablere samarbeidsforum. Den regionale ordninga skal bidra til at barnehagane utviklar den pedagogiske praksisen sin gjennom barnehagebasert kompetanseutvikling, og at dette blir gjort i samsvar med dei lokale behova.

Ein del av midlane til kompetanseutvikling for barnehagane går til tilretteleggingsmidlar for lokal prioritering. Ein delrapport frå følgeevalueringa av kompetansestrategien viser at kommunale og private barnehagar har brukt tilretteleggingsmidlar i om lag like stor grad. Midlane er etterspurde og ser ut til å vere eit viktig tiltak, særleg for deltakarar som tar arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning (ABLU) eller barnehagelærerutdanning på deltid. Tilretteleggingsmidlar ser dermed ut til å støtte opp om målet om at delen barnehagelærarar aukar, jf. omtale av den skjerppe pedagognorma nedanfor.

Mangelen på barnehagelærarar

Det er til dels store forskjellar mellom barnehagane når det gjeld talet på tilsette med pedagogisk utdanning. Tal frå 2017 viser at 77,2 pst. av alle ordinære barnehagar oppfyllte det tidlegare minstekravet om éin pedagogisk leiar per ni barn under tre år og éin pedagogisk leiar per 18 barn over tre år. 39,4 pst. av dei som arbeider i grunn-

bemanninga i barnehage hadde barnehagelærerutdanning eller tilsvarende. Desse to utdanningsgruppene er kvalifiserte til å arbeide som pedagogisk leiar. Det betyr at store delar av arbeidet i barnehagen blir utført av tilsette utan pedagogisk utdanning.

Det har vore ein gledeleg stor auke i talet på studentar på barnehagelærerutdanninga (BLU) i dei siste åra. I 2018 har BLU det høgste talet på søkarar nokon gang; 4 351 søkarar har BLU som sitt førsteval. Dette er 699 fleire enn i 2017, ein auke på 19,1 pst. Ulike framskrivingar og utrekningar tyder på at det på landsbasis vil vere nok barnehagelærarar tilgjengelege i dei kommande åra til å oppfylle den skjerppe pedagognorma. Ei ny studie frå NOVA viser at det framleis vil vere mangel på barnehagelærarar i Oslo, Akershus og Rogaland, men desse områda vil ifølge dagens berekningar kunne ta igjen etterslepet i 2020.

Strategiar og tiltak

Skjerppe pedagognorm

Det er behov for fleire pedagogar i barnehagane for å sikre at barna får eit barnehagetilbod av høg kvalitet. Den nye rammeplanen for barnehagen er tydelegare på kva personalet skal gjere for at barna skal trivast og utvikle seg, og dette stiller høge krav til kompetansen i barnehagen.

Regjeringa lovar i den politiske plattformen si å sikre fleire vaksne i barnehagen gjennom ei ansvarleg bemanningsnorm og ein auke i delen pedagogar. Regjeringa har fastsett ei skjerppe pedagognorm i *Forskrift om pedagogisk bemanning og dispensasjon i barnehager*, som inneber at barnehagen minst skal ha éin pedagogisk leiar per sju barn under tre år og éin pedagogisk leiar per 14 barn over tre år. Den skjerppe pedagognorma tredde i kraft frå 1. august 2018. Sjå også omtale i del I, kap. 3 av oppmodingsvedtak nr. 38, 24. november 2015, stortingssesjon 2015–16. Regjeringa har ein ambisjon om å skjerppe kompetansekravet ytterlegare. Dette må bli vurdert i lys av utviklinga i talet på barnehagelærarar som blir utdanna, og som blir i yrket.

Hausten 2017 løyvde Stortinget 172 mill. kroner for å rekruttere fleire pedagogar. I statsbudsjettet for 2018 løyvde Stortinget totalt 424 mill. kroner til fleire barnehagelærarar for å oppfylle den foreslåtte skjerppe pedagognorma. Løyvinga tilsvarer ei opptrapping frå om lag 39 pst. til om lag 43 pst. barnehagelærarar eller tilsvarende. Kravet vil styrke den pedagogiske bemanninga i tre av fire barnehagar. Kommunane er kompenserte for skjerppeing av pedagognorma da tilskot-

tet til fleire barnehagelærarar blei overført til rammetilskottet i 2018.

Regjeringa har fastsett ei overgangsordning i forskrifta om tildeling av tilskott til private barnehagar. Ordninga skal sikre at dei private barnehagane får kompensert for auka utgifter samtidig med kommunane, og allereie frå rekneskapsåret 2017. Tilskottet for 2018 blir gitt for heile året.

Barnehagane har, etter forskrifta om pedagogisk bemanning og dispensasjon i barnehagar § 2, høve til å søke om midlertidig dispensasjon frå pedagognorma for inntil eitt år om gangen dersom særlege omsyn tilseier det. Eit slikt særleg omsyn kan vere om oppfyllinga av den skjerpa pedagognorma er kritisk for den vidare drifta. Overgangsordninga skal etter planen gjelde ut 2019. Sjå også omtale i del I, kap. 3 av oppmødingsvedtak nr. 804, 31. mai 2018, stortingssesjon 2017–18.

Rekruttering av barnehagelærarar

Kompetanse for fremtidens barnehage. Revidert strategi for kompetanse og rekruttering 2018–2022 skal støtte opp om arbeidet med både rekruttering og kompetanseutvikling. Det er særskilt relevant å vurdere tiltak som vil auke rekrutteringa av menn til grunnskole- og barnehagelærarutdanninga. I tillegg er rekruttering av menn til utdanning innanfor helse- og omsorgssektoren relevant. Barne- og likestillingsdepartementet og Kunnskapsdepartementet vil i samarbeid prioritere desse innsatsområda i arbeidet med jamnare kjønnsbalanse innanfor utdanningsløpene. Sjå også omtale i del I, kap. 3 av oppmødingsvedtak nr. 800, 7. juni 2016, stortingssesjon 2017–18.

For å auke tilgangen på barnehagelærarar foreslår regjeringa å løyve 5 mill. kroner for å sette i gong eit kull med 70 studieplassar i arbeidsplassbasert barnehagelærarutdanning (ABLU). Dette inkluderer tilretteleggingsmidlar. ABLU er eit tiltak der fagarbeidarar og erfarne assistentar får tilbod om å ta barnehagelærarutdanninga på deltid medan dei arbeider i barnehagen. Departementet tar sikte på å sette i gong eit kull med 70 studieplassar i ABLU årleg til og med 2022, altså ut kompetansestrategiperioden.

For 2019 foreslår regjeringa å løyve 5 mill. kroner til å vidareføre studieplassar som blei sette i gong i 2018 og sette i gong eit nytt kull med 35 studieplassar i tilleggstudium i barnehagepedagogikk (TIB). Dette inkluderer tilretteleggingsmidlar. TIB er eit tiltak der personar med anna pedagogisk utdanning får tilbod om tilleggstudium

i barnehagepedagogikk, slik at dei får godkjenning som barnehagelærarar. Departementet tar sikte på å sette i gong eit kull med 35 studieplassar i TIB årleg til og med 2022, altså ut kompetansestrategiperioden.

Styrking av kvaliteten på lærarutdanningane

Våren 2017 lanserte regjeringa strategien *Lærerutdanning 2025: nasjonal strategi for kvalitet og samarbeid i lærerutdanningene*. Strategien gir retninga for arbeidet med å utvikle lærarutdanningane. Eit hovudgrep i strategien er partnerskap mellom lærarutdanningane og skole- og barnehageeigarar for blant anna å etablere lærarutdanningsskolar og lærarutdanningsbarnehagar.

Sluttrapporten frå følgegruppa for barnehagelærarutdanninga blei overlevert til Kunnskapsdepartementet hausten 2017. Rapporten viser at profesjonsinnretninga i studiet er styrkt, men det er framleis stor variasjon mellom utdanningsinstitusjonane når det gjeld kvaliteten på utdanninga. Rapporten innheld anbefalingar både til utdanningsinstitusjonane og til Kunnskapsdepartementet, og er eit viktig grunnlag for det vidare arbeidet med å styrke kvaliteten i barnehagelærarutdanninga.

Kunnskapsgrunnlag om barnehagelærarrolla

Det ligg føre lite forskning om barnehagelærarrolla. Hausten 2017 oppnemnde Kunnskapsdepartementet ei ekspertgruppe som skal skaffe eit kunnskapsgrunnlag som aukar forståinga av barnehagelærarrolla i barnehagen. Ekspertgruppa skal gi råd om korleis profesjonen og utdanninga kan vidareutviklast for å sikre høg kvalitet i barnehagen framover. Den nye rammeplanen for barnehagen og den skjerpa pedagognorma vil også påverke barnehagelærarrolla og yrkesutøvinga. Ekspertgruppa skal beskrive, klargjere og analysere barnehagelærarrolla, både i det pedagogiske arbeidet med barna og i leiinga og rettleiinga av dei andre tilsette i barnehagen. Også styrarrolla vil bli vurdert. Gruppa skal levere rapporten i desember 2018.

Rettleiing av nyutdanna nyttilsette lærarar

Stortinget vedtok våren 2017 at regjeringa, i samarbeid med partane, skal utforme nasjonale rammer for rettleiing. Målet at alle nyutdanna nyttilsette lærarar i barnehage og skole skal få ein god overgang frå utdanninga til yrket. Rettleiing kan verke utviklande for profesjonsfellesskapet i

barnehage og skole og bidra til betre trivsel og læring for barn og elevar. Tilbodet skal gi rom for lokal tilpassing. Prinsipp og forplikningar for rettleiing av nyutdanna nytilsette lærarar i barnehage og skole blei lagde fram hausten 2018. Dokumentet er ein del av dei nasjonale rammene og skal gjelde i tre år. Utdanningsdirektoratet har fått i oppdrag å utvikle dei andre delane av dei nasjonale rammene: ein skriftleg fagleg rettleiar og rammer for eit utdanningstilbod for rettleiarar. Sjå også omtale under kap. 226 post 21, kap. 231 post 21 og i del I, kap. 3 av oppmodingsvedtak nr. 477, 23. februar 2017, stortingssesjon 2016–17.

Kompetansetiltak for barnehagepersonalet

Regjeringa styrker kompetansetiltak for tilsette med 15 mill. kroner i 2019. Dette er ei vidareføring av auka tal på vidareutdanningsplasser for barnehagelærarar, 70 nye studieplassar på ABLU og 35 nye studieplassar på TIB. Vidare vil regjeringa føre vidare kompetansetiltak for alle grupper tilsette i barnehagen jf, kompetansestrategien *Kompetanse for fremtidens barnehage. Revidert strategi for kompetanse og rekruttering 2018–2020*. Regjeringa vil også føre vidare ordninga med tilretteggingsmidlar for lokal prioritering og for barnehageeigarar som har tilsette som deltar på vidareutdanning. For nærare omtale, sjå kap. 231 post 21.

Krav til norskkompetanse for å bli tilsett i barnehage

For at det norskspråklege miljøet i barnehagen skal vere så godt at barn med anna morsmål kan få god opplæring i norsk, må dei tilsette kunne kommunisere godt på norsk. Regjeringa foreslo derfor i Prop. 170 L (2016–2017) *Endringer i barnehageloven (krav til norskspråklig kompetanse)* å innføre eit krav om å ha kompetanse i norsk språk for å bli tilsett i barnehage. Stortinget støtta dette, jf. Innst. 120 L (2017–2018) og Lovvedtak 28 (2017–2018). Kravet tredde i kraft 1. august 2018. Det inneber at personar med eit anna førstespråk enn norsk eller samisk, må ha tatt norskprøve og oppnådd nivå A2 på delprøve i skriftleg framstilling og nivå B1 på delprøvene i leseforståing, lytteforståing og munnleg kommunikasjon. Sjå også omtale i del I, kap. 3 av oppmodingsvedtak nr. 796, 7. juni 2016, stortingssesjon 2015–16.

Mål 4: Alle har god tilgang til relevante tilbod av høg kvalitet

Utviklingstrekk og utfordringar

Hinder for barnehagedeltaking

Barn med minoritetsspråkleg bakgrunn og/eller frå familiar med låg inntekt går i mindre grad i barnehage enn andre barn. Regjeringa har gitt barnehagepolitikken ein tydelegare sosial profil gjennom fleire tiltak for å fjerne økonomiske hindringar for at barn får gå i barnehage. Gratis kjernetid på 20 timar per veke er eit tilbod til tre-, fire- og femåringar frå familiar med låg inntekt. Eit nasjonalt minstekrav til redusert foreldrebetaling gjer at ingen familiar må betale meir enn seks pst. av samla skattbar inntekt for ein barnehageplass, med maksimalprisen som ei øvre grense.

Det er ei utfordring at mange familiar i målgruppa ikkje bruker desse ordningane. Tidlegare rapportar har vist at hindra kan vere både av økonomisk, kulturell, ideologisk og praktisk art, eller ein kombinasjon av dette. Ein delrapport om dei økonomiske moderasjonsordningane frå mai 2018 viser at det er mange i målgruppa som ikkje kjenner til ordningane, og at søknadsplikta for å få moderasjon gjer terskelen for bruk høgre. Samtidig viser delrapporten at ordningane er viktige tiltak som legg til rette for at fleire barn får gå i barnehage. Ei endeleg evaluering av ordningane kjem i slutten av 2018 og vil legge grunnlaget for justeringar av ordningane for å nå flest mogleg i målgruppa.

Regelverket for private barnehagar er ikkje tilpassa utviklinga i sektoren

Reguleringa av private barnehagar har vore tilpassa ein periode der barnehagesektoren skulle byggast ut og alle barn skulle få rett til barnehageplass. Nå er sektoren ferdig utbygd, og vi ser ei utvikling der nokon barnehagekonsern får auka marknadsdel og høg avkastning.

Departementet har bestilt og mottatt to rapportar frå Telemarksforsking og konsulentskapet BDO som viser at lønnsmda har vore god for dei største private barnehageeigarane i dei siste ti åra. Noko av forklaringa kan vere at regelverket og tilskottsordningane frå 2003, som skulle sikre den store utbygginga av barnehagar, nå bidrar til store overskott og gevinstar ved sal av barnehagar. Dei private barnehagane har sidan 2016 hatt krav på 100 pst. av det dei kommunale barnehagane i gjennomsnitt får i offentlig finansering i same kommune. I tillegg får dei private barnehagane eit kapitaltilskott ut frå god-

kjenningåret til barnehagen. Private barnehagar kan ta økonomisk utbytte både frå drifta og frå sal av barnehagar. Det er positivt at private barnehagar har ein sunn økonomi med et overskott som gjer drifta stabil og sikrar kontinuitet for både barnehagebarn og tilsette.

Ei kartlegging av Agenda Kaupang i 2017 viser at kun éin pst. av dei private barnehagane har hatt økonomisk tilsyn i 2016, og at kompetansen og kapasiteten til kommunane på tilsynsfeltet varierer.

Strategiar og tiltak

Foreldrebetaling og moderasjonsordningar

Regjeringa foreslår at maksimalprisen for eit ordnært heiltidstilbod i 2019 blir fastsett til 2 990 kroner per måned frå 1. januar 2019. Frå 1. august foreslår regjeringa å auke maksimalprisen med 50 kroner, slik at maksimalprisen for eit ordnært heiltidstilbod blir fastsett til 3 040 kroner per måned frå 1. august 2019, jf. forslag til romartalsvedtak IV Diverse fullmakter, nr. 3. Auken på 50 kroner per måned frå 1. august skal gi rom for andre satsingar på barnehageområdet, jf. omtalen av blant anna utvidinga av ordninga med gratis kjernetid til å omfatte toåringar frå familiar med låg inntekt.

Regjeringa foreslår å føre vidare det nasjonale minstekravet til redusert foreldrebetaling som gjer at ingen familiar må betale meir enn seks pst. av samla skattbar inntekt for ein barnehageplass, med maksimalprisen som ei øvre grense. Det betyr at alle husstandar med ei samla skattbar inntekt under 548 167 kroner, vil ha rett til reduksjon i foreldrebetalinga frå 1. januar 2019, og at dei med ei samla skattbar inntekt under 557 333 kroner vil ha rett til reduksjon i foreldrebetalinga frå 1. august 2019.

Gratis kjernetid

Stortinget vedtok for 2018 å auke inntektsgrensa for gratis kjernetid 20 timar per veke for tre-, fire- og femåringar i familiar med låg inntekt frå 450 000 kroner til 533 500 kroner med verknad frå 1. august 2018, jf. Innst. 12 S (2017–2018). Regjeringa foreslår for 2019 å utvide ordninga med gratis kjernetid til også å inkludere toåringar i familiar med låg inntekt i ordninga frå 1. august 2019. For 2019 foreslår regjeringa å kompensere kommunane med 61,7 mill. kroner for heilårseffekten av auken i inntektsgrensa og med 45,7 mill. kroner for inkluderinga av toåringane i ordninga med gratis kjernetid. Regjeringa foreslår at inntektsgrensa blir sett til 548 500 kroner frå 1. august

2019, jf. forslag til romartalsvedtak IV Diverse fullmakter, nr. 4.

Forsøk med gratis barnehage og SFO

I budsjettforliket for 2017 løyvde Stortinget 20 mill. kroner til eit seksårig forsøk med gratis barnehage og skolefritidsordning (SFO) for dei barna som står utanfor barnehage og SFO. Løyvinga blei auka til om lag 24 mill. kroner i 2018. Inntil 4 mill. kroner av løyvinga skulle gå til forskning for å gi meir kunnskap om effekten av grattstilbodet. Utdanningsdirektoratet fekk i oppdrag å fordele midlane og etablere eit forskingsprosjekt som skulle måle virkning av tiltaka.

Medan forskingsprosjektet har vore greidd ut og lyst ut har midlane til nå vore brukte til gratis barnehage gjennom dekking av foreldrebetalinga i kommunar med mange barn frå familiar med låg inntekt og/eller barn med minoritetsspråkleg bakgrunn. I overkant av 1 200 barn har fått gratis barnehageplass gjennom tildelingane for barnehageåra 2017–18 og 2018–19. Søknadsfristen for eit seksårig forskingsprosjekt der også SFO vil inngå, var 24. april 2018. Val av forskingsmiljø skulle etter planen skje hausten 2018. Regjeringa sitt forslag om innføring av gratis kjernetid for toåringar frå familiar med låg inntekt samt andre initiativ, som pågåande prosjekt med gratis deltidstilbod i SFO i fire kommunar og regjeringa si områdesatsing, gjer det utfordrande å utforme eit forskingsprosjekt som gjer det mogleg å vurdere verknaden av desse midlane isolert sett. Regjeringa vil derfor vurdere forskingsbehova på nytt i lys av blant anna evalueringa av ordninga med redusert betaling og gratis kjernetid i barnehage og evalueringa av SFO når dei ligg føre.

Aktivt informasjons- og rekrutteringsarbeid

Rammetilskottet til kommunane blei styrkt med 10 mill. kroner i 2016 til informasjons- og rekrutteringsarbeid på barnehagefeltet for å auke barnehagedeltakinga blant barn frå familiar med låg inntekt og barn med minoritetsspråkleg bakgrunn. Regjeringa oppretta i 2018 eit øymerkt tilskott for aktivt informasjons- og rekrutteringsarbeid overfor familiar med minoritetsspråkleg bakgrunn, jf. kap. 231 post 66. I tillegg foreslår regjeringa å løyve 9 mill. kroner i 2019 over kap. 231 post 21 til rekrutteringstiltak i barnehage i utsette byområde. For omtale av områdesatsingar i utsette byområde og finansieringa av dette, sjå programkategori 07.20 og kap. 226 Kvalitetsutvikling i grunnopplæringa og program-

kategori 07.90 og kap. 291 Busetting av flyktningar og tiltak for innvandrarakar.

Utdanningsdirektoratet har utvikla nettsida «Hvordan rekruttere minoritetsspråklige barn til barnehagen?». På nettsida er det samla informasjon om gratis kjernetid og moderasjonsordningar og erfaringar frå fleire kommunar om korleis dei driv rekrutteringsarbeid. I tillegg finst det eit faktaark på fleire språk om barnehage, gratis kjernetid og redusert foreldrebetaling. Foreldreutvala for barnehagen og grunnopplæringa skal også utvikle informasjonshefte til fleirkulturelle miljø, jf. kap. 221.

Utvikling av regelverket for private barnehagar

Regjeringa ønsker eit regelverk for bruk av offentlege tilskott og foreldrebetaling som gir eit stort mangfald av barnehagar med høg kvalitet og som sikrar at midlane kjem barna til gode. Regjeringa har derfor sett i gang eit arbeid for å utvikle eit framtidsretta regelverk for private barnehagar som er tilpassa den utviklinga som har skjedd. I tillegg

vil innføringa av bemanningsnorm og skjerpa pedagognorm 1. august 2018 bidra til å sikre at offentlege midlar i større grad kjem barna til gode. Normene vil medverke til at barnehagar som har hatt lågare bemanning som grunnlag for økonomisk overskott, nå må bruke den offentlege finansieringa til fleire tilsette. Sjå også omtale i del I, kap. 3 av oppmodingsvedtak nr. 460 og 461, 13. februar 2018 og nr. 802, 31. mai 2018, stortingssesjon 2017–18.

Dei private barnehagene skal framleis ha ein sunn økonomi der årlege overskott skal vere mogleg. Det er viktig for å gjere drifta stabil over tid, slik at barna får eit barnehagetilbod som er prega av kontinuitet og stabilitet.

Regjeringa har merka seg at det er svært få økonomiske tilsyn med private barnehagar. Eit velfungerande tilsynssystem er viktig for å sikre høg kvalitet, og regjeringa vil i samband med dette arbeidet sjå på innretninga på det økonomiske tilsynet. Sjå også omtale av oppmodingsvedtak 805, 31. mai 2018.

Kap. 231 Barnehagar

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
21	Særskilde driftsutgifter, kan overførast, kan nyttast under post 51	447 458	443 442	481 266
50	Tilskott til samiske barnehagetilbod	21 565	22 012	
51	Forsking, kan nyttast under post 21	8 866	8 344	8 543
60	Tilskott til bemanningsnorm i barnehage			102 800
63	Tilskott til tiltak for å styrke den norskspråklege utviklinga for minoritetsspråklege barn i barnehage	142 036	145 729	149 809
66	Tilskott til auka barnehagedeltaking for minoritetsspråklege barn		20 000	20 560
70	Tilskott for svømming i barnehagane	37 315	66 243	68 164
	Sum kap. 0231	657 240	705 770	831 142

Post 21 Særskilde driftsutgifter, kan overførast, kan nyttast under post 51

Midlane på posten skal medverke til å gjere barnehagetilbodet betre og meir likeverdig. Midlane finansierer ei rekke kompetansetiltak for alle grupper tilsette. Vidare blir midlane nytta til andre kvalitetstiltak, tilretteleggingsmidlar til barne-

hageeigarar og stipend for deltaking på studietilbod, auka kunnskapsgrunnlag om barnehagen og noko forvaltning av ulike tiltak.

Mål for 2019

Auke kvaliteten på barnehagetilbodet og få meir kunnskap om barnehagen.

Rapport for 2017

Samla blei det nytta 447,5 mill. kroner over posten i 2017. Av dette gjekk 233,4 mill. kroner til kompetansetiltak for tilsette i barnehagane for å følgje opp kompetansestrategien for tilsette i barnehagane. Regjeringa legg til grunn at kompetanse-

tiltak for alle grupper tilsette medverkar til høgre kvalitet på barnehagetilbodet, og at tiltaka er viktige verkemiddel i arbeidet med å implementere den nye rammeplanen for barnehagen. Tabellen under gir ei oversikt over dei ulike kompetansetiltaka.

Tabell 4.7 Kompetansetiltak for tilsette i barnehagane 2017

Type kompetansetiltak	Tal på deltakarar	Beløp (i mill. kroner)
Arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning (ABLU)	593	55,8
Leiarutdanning for barnehagestyrarar	356	28,5
Vidareutdanning for barnehagelærarar, tilleggsutdanning i barnehagepedagogikk og rettleiarutdanning for praksislærarar	648	27,7
Praksiskandidatordninga	862	12,5
Fagskoleutdanning i oppvekstfag	562	14,6
Regionale kompetansemidlar fordelte av fylkesmannen		80,8
Rettleiing av nyutdanna, nyttilsette lærarar og nettverksarbeid mellom barnehage- og skoleeigarar og lærarutdanningsinstitusjonar	Midlar til lærarutdanningar	4,0
Kompetansløft til tilsette i opne barnehagar	111	3,5
Forsøksordning med midlar til ikkje-kommunale barnehageeigarar til barnehagebaserte kompetanseutviklingstiltak	16	6,0
Sum		233,4

I tillegg til midlane til dei ulike kompetansetiltaka blei det også nytta 25,9 mill. kroner til tilretteleggingsmidlar frå fylkesmannen til barnehageeigarar etter lokal prioritering til deltakarar på ABLU og andre studium. Vidare blei det nytta 60,7 mill. kroner til barnehageeigarar for å legge til rette for at dei tilsette kan delta på vidareutdanning for barnehagelærarar.

Det blei nytta 11,1 mill. kroner frå denne posten til Språkløyper – nasjonal strategi for språk, lesing og skriving. Vidare blei det nytta 6,2 mill. kroner til tilskott til realfagskommunar i samband med realfagsstrategien Tett på realfag (2015–2019). Midlane blei nytta til fleire barnehagar i lokale realfagsnettverk og til innkjøp av utstyr til arbeid med realfag i barnehagen.

Det blei nytta 9,0 mill. kroner til satsinga «Inkluderande barnehage- og skolemiljø», herunder læringsmiljøprosjektet og samlingsbaserte nettbaserte tilbod. Vidare blei nytta 19,4 mill. kr til forsøk med gratis barnehage og SFO.

Det blei óg nytta midlar frå posten til forvaltning av tiltak hos fylkesmannen, Utdanningsdirek-

toratet og Kunnskapsdepartementet og til å skaffe meir kunnskap om barnehagen gjennom forskning, undersøkingar og statistikkarbeid. Dette inkluderar 16,4 mill. kroner til Noregs forskingsråd for blant anna opprettelse av to senter for barnehage-relevant forskning. Det eine senteret er knytt til Høgskulen på Vestlandet og har fått namnet BARNkunne – Senter for barnehagekunnskap. Det andre senteret er knytt til Universitetet i Stavanger og har fått namnet FILIORUM, det latinske ordet for barn.

Budsjettforslag for 2019

Regjeringa vil styrkje arbeidet med kompetanseheving i barnehagesektoren. Departementet foreslår derfor å auke løyvinga over kap. 231 post 21 til 481,3 mill. kroner.

Departementet foreslår å løyve 9 mill. kroner over kap. 231 post 21 til rekrutteringstiltak i barnehage i utsette bydelar.

Departementet foreslår å bruke 5 mill. kroner til å sette i gong eit nytt kull med 70 studieplassar i

arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning (ABLU). Vidare foreslår departementet å bruke 5 mill. kroner til å vidareføre studieplassar som blei sette i gong i 2018 og sette i gong eit nytt kull med 35 studieplassar i tilleggstudanning i barnehagepedagogikk (TIB). Disse plassane inkluderer tilretteleggingsmidlar.

Departementet foreslår å fase inn midler i 2019 til regional ordning for kompetanseutvikling, til totalt 140 mill. kroner. Ordninga blei vidareutvikla i 2018 som ein del av oppfølginga av strategien *Kompetanse for fremtidens barnehage. Revidert strategi for kompetanse og rekruttering 2018–2022*.

Departementet foreslår å føre vidare 24 mill. kroner til forsøket med gratis barnehage og SFO.

Departementet foreslår å føre vidare 10 mill. kroner til arbeidet mot mobbing og eit godt barnehagemiljø. Vidare foreslår departementet 11 mill. kroner og 5 mill. kroner til høvevis Språkløyper – nasjonal strategi for språk, lesing og skrivning og realfagsstrategien Tett på realfag (2015–2019). Desse tiltakane må ein sjå i samanheng med tiltak under kap. 226 post 21.

Departementet vil føre vidare stimuleringsmidlane til rettleiing av nyutdanna nyttilsette lærarar i barnehage og skole som universitet og høgskolar kan søke om å få. Sjå også omtale i del I, kap. 3 av oppmodingsvedtak nr. 477, 23. februar 2017, stortingssesjon 2016–17.

Departementet vil føre vidare midler til dei to sentra for barnehagerelevant forskning, og det vil bli løyvd midlar til anna forskning og ulike evalueringer over denne posten i 2019.

Utdanningsdirektoratet får fullmakt til å vurdere disponeringa av hovuddelen av midlane på posten i samråd med departementet, innanfor den ramma som er foreslått over og i samsvar med tiltaka i kompetansestrategien og andre prioriterte områder.

Departementet vil ved behov omdisponere midlar mellom dei ulike satsingane på posten.

For omtale av arbeidet med ein nasjonal kompetansestrategi om vald og overgrep og midlar til opplæringsprogram som mellom anna blir prøvd ut i barnehagar, sjå Prop. 1 S (2018–2019) for Barne- og likestillingsdepartementet.

Post 50 Tilskott til samiske barnehagetilbod

Sametinget har til og med 2018 forvalta dette tilskottet til samiske barnehagar, barnehagar med samiske avdelingar og barnehagar med tilbod om samisk språkopplæring. Tilskottet kunne bli

nytta til utviklingsarbeid og prosjekt i barnehagane. Sametinget og Kunnskapsdepartementet har hatt faste samarbeidsmøte på administrativt nivå og konsultasjonar etter behov og nærare avtale.

Rapport for 2017

I 2017 mottok Sametinget 21,6 mill. kroner i tilskott til samiske barnehagetilbod.

Statistikk frå Sametinget viser at det i 2017 var totalt 846 barn som gjekk i barnehagar med eit samisk tilbod, mot 758 i 2016. Av desse gjekk 623 barn i samiske barnehagar, 93 barn i barnehagar med samisk avdeling og 130 barn i barnehagar med tilbod om språkopplæring i samisk. Av dei 846 barna hadde 788 barn nordsamisk bakgrunn mot 708 i 2016, 24 barn hadde lulesamisk bakgrunn mot 19 i 2016 og 34 barn hadde sør-samisk bakgrunn mot 31 i 2016.

I 2017 var det registrert 23 samiske barnehagar, tilsvarande som i 2016. Det var registrert åtte barnehagar med samisk avdeling, tilsvarande som i 2016. Det var registrert 32 barnehagar med samisk språkopplæringstilbod mot 26 i 2016. Dei sistnemnde barnehagane ligg i åtte fylke: Finnmark, Troms, Nordland, Trøndelag, Rogaland, Oppland, Oslo og Akershus.

Budsjettforslag for 2019

Sametinget og regjeringa er blitt einige om at det frå 2019-budsjettet blir etablert ei budsjettordning der overføringane til Sametinget over statsbudsjettet i utgangspunktet blir samla på éin budsjettpost. Regjeringa foreslår derfor å rammeoverføre 22,7 mill. kroner frå kap. 231 post 50 til kap. 560 Samisk språk, kultur og samfunnsliv, post 50 Samisk språk, kultur og samfunnsliv under Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Post 51 Forsking, kan nyttast under post 21

Løyvinga blir nytta til forskning på og om barnehagar og blir forvalta av Noregs forskingsråd gjennom ulike forskingsprogram. Løyvinga må sjåast i samanheng med løyvinga til kompetanseutvikling på post 21.

Mål for 2019

Målet er å få meir og betre kunnskap om barnehagen, til nytte for dei som arbeider der, og for dei som formar og forvaltar barnehagepolitikken.

Rapport for 2017

Heile løyvinga på posten gjekk uavkorta til Noregs forskingsråd, som deler ut midlane innanfor forskingsprogrammet FINNUT (2014–2023). Programmet omfattar forskning på og innovasjon i utdanningssektoren, frå barnehage og skole til høgre utdanning og vaksnes læring.

FINNUT finansierer forskning på blant anna barns språkutvikling, barnehageleiing og ute- og innemiljøet i barnehagar. I tillegg finansierer programmet fleire prosjekt om pedagogisk praksis, blant anna innanfor digital kompetanse, informasjonssøking og leikbasert læring. GOBAN (Gode barnehager for barn i Norge) er eit av dei største prosjekta innanfor barnehageforskning som blir finansiert av programmet. Prosjektet er ein longitudinell studie som følger om lag 1 200 barn i barnehagen over fire år. I samarbeid med prosjektet Blikk for barn har forskarar systematisk observert og dokumentert kvaliteten i 206 barnegrupper i 93 tilfeldig utvalde norske barnehagar ved hjelp av ulike internasjonale observasjonsverktøy. Resultata, som blei publiserte i 2017, tyder på at kvaliteten på norske barnehagar i gjennomsnitt er lågare enn forventa, men at det er stor variasjon mellom barnehagane.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å løyve 8,5 mill. kroner på denne posten i 2019. Dette er ei vidareføring av nivået frå 2018.

Post 60 Tilskott til bemanningsnorm i barnehage

Tilskottet blei oppretta i 2018 som eit resultat av budsjettavtalen for revidert nasjonalbudsjett, jf. Prop. 85 S (2017–2018) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2018*. Stortinget løyvde 100 mill. kroner til ordninga, jf. Innst. 400 S (2017–2018).

Mål for 2019

Tilskottet skal bidra til å styrke innføringa av bemanningsnorma i barnehagar i kommunar som har over 6,0 barn per vaksen i kommunen sine eigne barnehagar. Tilskottet skal særleg bidra til berekraftig økonomi i små barnehagar.

Budsjettforslag for 2019

Regjeringa foreslår å løyve 102,8 mill. kroner i 2019 for å betre finansieringa av bemanningsnorma i barnehagane. Regjeringa meiner kommunesektoren og dei private barnehagane er kompensert for innføring av bemanningsnorma også utan dette øyremerkte tilskottet. Midlane skal gå som eit treårig øyremerkte tilskott for perioden 2018–20 over kap. 231 Barnehagar, post 60 Tilskott til bemanningsnorm i barnehage. Om lag 60 mill. kroner av dette skal gå til ei overgangsordning for dei private barnehagane som ligg i kommunar med meir enn 6,0 barn per vaksen i kommunens eigne barnehagar per desember 2017. Overgangsordninga skal ta særleg omsyn til ein berekraftig økonomi i små barnehagar. Små barnehagar er meir sårbare for mellombelse tregleikar i finansieringssystemet, og tilskottsordninga sikrar at dei får kompensert for auka utgifter allereie frå rekneskapsåret 2018. Om lag 40 mill. kroner av løyvinga skal bli fordelte til kommunane etter tilsvarande kriterium.

Post 63 Tilskott til tiltak for å styrke den norskspråklege utviklinga for minoritetspråklege barn i barnehage

Utdanningsdirektoratet tildeler tilskottet til eit utval av kommunar som oppfyller følgande to kriterium: at minst ti pst. av barnehagebarna i kommunen er definerte til å vere minoritetspråklege, og at talet på desse må vere minst 50 barn. Definisjonen omfattar barn med annan språk- eller kulturbakgrunn enn norsk, samisk, svensk, dansk og engelsk.

Mål for 2019

Målet med tilskottsordninga er å styrke den norskspråklege utviklinga for minoritetspråklege barn i barnehage.

Rapport for 2017

Ordninga blei lagd om frå 1. januar 2017 ved å klargjere at tilskottet skal bidra til å styrke den norskspråklege utviklinga for minoritetspråklege barn i barnehage. Samtidig blei kriteria for tildeling endra slik at berre dei kommunane som har størst utfordringar, får tilskott. I 2017 omfatta dette 124 kommunar og 85 pst. av alle minoritetspråklege barn i barnehage.

Kommunane har ikkje rapporteringsplikt for bruken av tilskottet. Ei evaluering som Rambøll gjorde i 2014, viste at midlane blei nytta til formålet for ordninga. Kommunane står fritt til å bruke midlane slik det passar best lokalt for å nå målet.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å løyve 149,8 mill. kroner på denne posten i 2019. Det er ei vidareføring av nivået for 2018.

Post 66 Tilskott til auka barnehagedeltaking for minoritetsspråklege barn

Regjeringa oppretta denne tilskottsordninga i 2018. Midlane skal gå til aktivt informasjons- og rekrutteringsarbeid i kommunar som har særlege utfordringar med å få minoritetsspråklege barn til barnehagen. Midlane skal vere søkbare, og Utdanningsdirektoratet har valt ut 22 kommunar etter visse kriterium som fekk invitasjon til å søke innan 3. april 2018. Sytten kommunar søkte, og satsen per barn blei 3 709 kroner. Kommunane står fritt til å bruke midlane slik det passar best lokalt for å nå målet. Rapport for 2018 kjem i budsjettproposisjonen for 2020.

Mål for 2019

Målet med tilskottsordninga er at fleire minoritetsspråklege barn skal få gå i barnehage.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å løyve 20,6 mill. kroner på denne posten i 2019. Dette er ei vidareføring av nivået for 2018.

Post 70 Tilskott for svømming i barnehagane

Tilskottsordninga blei oppretta i 2015, jf. Innst. 14 S (2014–2015), blir forvalta av fylkesmannen og skal medverke til at kommunar, frivillige organisasjonar og barnehagar kan gjennomføre tiltak for å oppfylle målet.

Mål for 2019

Det overordna målet for ordninga er at barn i barnehage i alderen fire–seks år skal bli trygge i vatnet, slik at grunnlaget for å lære å svømme blir betre.

Rapport for 2017

Stortinget løyvde 15 mill. kroner ekstra til ordninga i 2017 på grunn av stor etterspurnad. 10 mill. kroner ekstra blei løyvd i samband med behandlinga av Statsbudsjettet for 2017, jf. Innst. 14 S (2016–2017). Til tross for auken var det fortsatt oversøking hos fleire av fylkesmannsembeta. Derfor blei ytterlegare 5 mill. kroner løyvd i revidert nasjonalbudsjett for 2017, jf. Innst. 401 S (2016–2017) og Prop. 129 S (2016–2017). Totalt blei 37,3 mill. kroner nytta over posten i 2017. Det blei tildelt midlar i alle fylke. Gjennom ordninga fekk om lag 21 000 barn tilbod om svømmeopplæring i barnehagetida i 2017.

Budsjettforslag for 2019

Løyvinga blei auka med 30 mill. kroner i budsjettforliket for 2018 til totalt 66,2 mill. kroner, og departementet foreslår å føre løyvinga vidare på dette nivået ved å løyve 68,2 mill. kroner på denne posten i 2019. Dette vil gi om lag 34 100 barnehagebarn høve til å få svømmeopplæring.

Programkategori 07.40 Høgre yrkesfagleg utdanning

Utgifter under programkategori 07.40 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019	Pst. endr. 18/19
240	Fagskolar		686 939	767 214	11,7
241	Felles tiltak for fagskolesektoren		32 462	29 599	-8,8
	Sum kategori 07.40		719 401	796 813	10,8

Innleiing

I tråd med ny lov om høgre yrkesfagleg utdanning (fagskolelova) blir fagskoleutdanning nå kategorisert som høgre yrkesfagleg utdanning, jf. Innst. 289 L (2017–2018) og Prop. 47 L (2017–2018).

Regjeringa vil at høgre yrkesfagleg utdanning (fagskoleutdanning) skal styrkast og bli meir tilgjengeleg og synlegare som eit utdanningsval etter vidaregåande opplæring, jf. Meld. St. 9 (2016–2017) *Fagfolk for fremtiden. Fagskoleutdanning*. Fagskolane er òg avgjerande i kompetanse-reforma til regjeringa. Fagskolane utdannar spesialiserte yrkesutøvarar til mange bransjar og bidrar til at arbeidslivet får nødvendig kompetanse. Stadig meir digitalisering, automatisering og nye krav til kompetanse må bli møtte med betre og fleire moglegheiter til vidareutdanning. Fagskolane skal tilby og utvikle grunnutdanningar, men òg fleksible vidareutdanningstilbod, slik at dei som er i arbeid, kan oppdatere og utvikle kompetansen.

Departementet har fastsett følgande overordna mål for programkategori 07.40 Høgre yrkesfagleg utdanning:

- Alle har god tilgang til relevante tilbod av høg kvalitet.
- Dei tilsette i kunnskapssektoren har høg kompetanse.

Hovudprioriteringar for 2019

Kunnskapsdepartementet foreslår 725,4 mill. kroner i driftstilskott til fagskoleutdanning i 2019. Av

dette er 67,9 mill. kroner til vidareføring og opptrapping av studieplassar tildelte i 2018, jf. Innst. 12 S (2017–2018) og Prop. 1 S (2017–2018). I tillegg kjem utgifter til utdanningsstøtte over programkategori 07.80 Utdanningsstøtte.

Departementet foreslår 41,9 mill. kroner til å føre vidare den søknadsbaserte ordninga med midlar for å utvikle kvaliteten i fagskoleutdanningane.

Departementet foreslår 29,6 mill. kroner til tiltak og prosjekt som skal bidra til å auke kvaliteten i fagskoleutdanningane, gjere fagskolesektoren tilgjengeleg og synleg, og auke kunnskapsgrunnlaget om fagskolesektoren.

Mål: Alle har god tilgang til relevante tilbod av høg kvalitet

Utviklingstrekk og utfordringar

Tilgang til fagskoleutdanning

Det er fagskoletilbod i alle fylka, men ein stor del av fagskolane er lokaliserte på Austlandet. Det er mange fagskoleutdanningar som er deltidstilbod eller nettbaserte, noko som gjer at tilgangen til fagskoleutdanning likevel er god. I 2017 var det om lag 15 000 fagskolestudentar, ifølgje Database for fagskolestatistikk (DBH-F) ved Norsk senter for forskningsdata (NSD). Talet på fagskolestudentar har vore stabilt dei siste åra. Dei største fagområda er naturvitskaplege fag, handverksfag og tekniske fag med over 6 500 studentar, og helse-, sosial og idrettsfag med over 3 500 studentar. Dei siste åra har det vore ein auke i talet på studentar som følger studietilbod på deltid. Deltidstilbod gjer det mogleg å kombinere stu-

dium og arbeid og dra nytte av dette begge vegar. 60 pst. av fagskolestudentane følgte deltidstilbod i 2017, og innanfor helse-, sosial- og idrettsfag og pedagogiske fag var alle tilbod på deltid.

Kvalitet i fagskoleutdanning

Fagskoleutdanning skal vere av høg kvalitet. Det er mange faktorar som påverkar utdanningskvaliteten, blant anna opptakskrav, innhaldet i, utforminga og tilrettelegginga av utdanningsprogram, samspelet med arbeids- og næringsliv, kompetansen til dei tilsette og læringsmiljøet til studentane.

Det har vore ein nedgang i talet på fagskolar dei siste åra, frå 111 i 2013 til 81 våren 2018. Nedgangen kjem av samanslåingar av fagskolar og at fagskolar har blitt lagde ned. Mange av fagskolane er små, og berre åtte fagskolar har over 500 fagskolestudentar. Fagskolar med få studentar er sårbare for endringar i søkartal, og det kan vere utfordringar med omsyn til fagleg styrke og soliditet ved fagmiljøa. Kvalitet og robuste miljø handlar også om administrativ kapasitet og kompetanse. Mange fagskolar har robuste fagmiljø, men langt frå alle har det, jf. NOU 2014: 14 *Fagskolen – et attraktivt utdanningsvalg*.

Våren 2018 har Nasjonalt organ for kvalitet i utdanning (NOKUT) undersøkt korleis fagskolestudentane vurderer studiekvaliteten i utdanninga og læringsmiljøet ved fagskolane (*Studiebarometeret 2018*). Resultata viser at studentane meiner studia er fagleg utfordrande, og at dei får kompetanse som er viktig i arbeidslivet. Studentane er minst nøgde med det lokale studentdemokratiet og korleis kritikk og synspunkt frå studentane blir følgde opp. Dei er heller ikkje nøgde med informasjonen dei får om studia og gjennomføringa av eksamen. Over halvparten av studentane svara at dei under studiet er i arbeid som er relevant for studiet. Den viktigaste grunnen for studieeval er fagleg interesse, følgd av at utdanninga bygger vidare på fag- eller sveinebrev, moglegheit for arbeid og moglegheit til å studere på deltid.

På oppdrag frå Kunnskapsdepartementet har Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) i 2018 gjennomført ei undersøking av fråfall og gjennomføring i fagskoleutdanningane. Rapporten, *Hvordan er gjennomføringen i fagskoleutdanningene?*, viser at gjennomføringa er betre innanfor tekniske og kreative fag enn innanfor helsefag. Studentane som blir fagleg og sosialt integrerte i studiet, ser i stor grad ut til å gjennomføre. Ifølge rapporten er det låg kvalitet på datagrunnlaget for gjennomføringstal ved fagskolane.

Relevans for arbeidsmarknaden

Fagskoleutdanning skal vere fleksibel og retta mot arbeidsmarknaden. I Meld. St. 9 (2016–2017) *Fagfolk for fremtiden* blir det peikt på at fagskoleutdanningane i dag dekkjer eit vidt spekter av behov i samfunnet, men at det er behov for å sjå på korleis fagskoleutdanningane kan bli enda meir relevante.

Fagskolane skal utdanne kandidatar som kan gå rett inn i arbeidslivet med den praktiske og teoretiske kunnskapen som er nødvendig i det ein-skilde yrket. NIFU skal på oppdrag frå Kunnskapsdepartementet kartlegge korleis arbeidsgivarar vurderer den evna som blant anna fagskolekandidatar har til å utføre yrkesspesifikke oppgåver. Rapporten er venta i desember 2018. Det vil òg bli gjennomført ei kandidatundersøking med personar som har fullført fagskoleutdanning, for blant anna å vurdere sysselsetting i relevant arbeid.

Strategiar og tiltak

Regjeringa vil at fagskoleutdanning skal bli meir attraktivt, og at fagskolesektoren skal vere synlegare og meir ettertrakta i arbeidslivet. Tiltaka i Meld. St. 9 (2016–2017) *Fagfolk for fremtiden* skal bidra til at dette målet blir nådd. Kunnskapsdepartementet er i ferd med å sette i verk tiltaka frå fagskolemeldinga, jf. omtale nedanfor.

Studieplassar

I statsbudsjettet for 2018 blei det vedtatt midlar til 638 nye studieplassar i fagskolane med toårig opptrapping. Kunnskapsdepartementet foreslår midlar i 2019 for å føre vidare og trappe opp desse studieplassane. Midlane til dei nye studieplassane er tildelte fylkeskommunane og skal særleg auke tilbodet innanfor helsefaga og dei tekniske faga. Fylkeskommunane har ansvar for å prioritere i tråd med behov for kompetanse i sitt eige fylke, og bidra til eit mangfald av private og offentlege fagskolar.

Utdanningskvalitet

Den ein-skilde fagskolen har hovudansvaret for at utdanningskvaliteten er god. Departementet lyste i 2017 og 2018 ut midlar til å utvikle fagskoleutdanningane og foreslår å løyve utviklingsmidlar òg i 2019.

Vidare foreslår departementet midlar til ulike tiltak og prosjekt som skal gjere fagskolesektoren synleg og tilgjengeleg, auke kunnskapsgrunnlaget og bidra til høg kvalitet i sektoren.

Blant anna foreslår departementet å føre vidare ein årleg kvalitetspris for fagskoleutdanning. Målet med prisen er å stimulere fagskolane til å arbeide systematisk med å fremme og vidareutvikle kvaliteten på fagskoleutdanningane. Prisen lønner framifrå arbeid med utdanningskvalitet i norsk fagskoleutdanning. Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høgre utdanning (DIKU) deler ut prisen. Departementet vil òg sette i verk tiltak for å heve kvaliteten på statistikken om fagskoleutdanning i Database for fagskolestatistikk (DBH-F).

Lov om høgre yrkesfagleg utdanning

Stortinget har våren 2018 vedtatt ny lov om høgre yrkesfagleg utdanning (fagskolelova), jf. Innst. 289 L (2017–2018) og Prop. 47 L (2017–2018). Med den nye lova blir reglane for fagskoleutdanning i større grad likestilte med reglane som gjeld for universitet og høgskolar. Fagskoleutdanning blir nå kategorisert som høgre yrkesfagleg utdanning, og det blir i lova gjort tydeleg at fagskoleutdanning ligg på nivå over vidaregåande opplæring. Andre viktige endringar er at fagskoleutdanning i særlege tilfelle kan gå over tre år på heiltid, og at nemninga «studiepoeng» skal brukast i staden for «fagskolepoeng». I tillegg skal fagskolane legge til rette for studentorgan, og fagskolestudentane får rett til permisjon ved fødsel og omsorg for barn. Fagskolane har òg fått rett til å knyte seg til ein studentsamskipnad. Den nye lova gjeld frå 1. juli 2018.

Forskrift om høgre yrkesfagleg utdanning

Kunnskapsdepartementet har hatt på høyring eit forslag om ny forskrift om høgre yrkesfagleg utdanning. Departementet foreslo å forskriftsfeste gradsnemningar for fagskoleutdanning, høvesvis «fagskolegrad» for eittårig fagskoleutdanning og «høgre fagskolegrad» for toårig og treårig fagskoleutdanning.

Departementet vil i løpet av hausten 2018 og våren 2019 sende ut til høyring fleire forslag til nye føresegner i forskrifta. Departementet tar sikte på at dei fleste forskriftsføresegnene som blir heimla i ny lov om høgre yrkesfagleg utdanning, blir samla i éi forskrift, forskrifta om høgre yrkesfagleg utdanning.

Studentombod

Regjeringa ønsker å lovfeste ei ordning med studentombod som ein uavhengig bistandsinstans i

studiesaker og eit lågterskeltilbod for saker om seksuell trakassering. Studentombudet skal rett-leie studentar i samband med klager og bidra til å løyse saker på eit lågast mogleg nivå. Kravet om tilgang på ombud gjeld universitet, høgskolar og fagskolar. Ordninga med studentombod er omtalt i Meld. St. 16 (2016–2017) *Kultur for kvalitet i høgere utdanning*. Regjeringa foreslår at ordninga med studentombod blir lovfesta i *lov om universiteter og høyskoler (universitets- og høyskoleloven)* og *lov om høgere yrkesfaglig utdanning (fagskoleloven)*. Forslaget er sendt ut til høyring. Sjå omtale av oppmodingsvedtak nr. 520, 1. mars 2018, jf. Innst. 122 S (2017–2018) og Dokument 8:48 S (2017–2018), i del I, kap. 3 Oppfølging av oppmodingsvedtak.

Organisering av fagskolefeltet

Kunnskapsdepartementet har forvaltningsoppgåver på fagskolefeltet som høyrer meir naturleg til i ei underliggende verksemd. Frå 1. januar 2019 blir derfor nokre oppgåver på fagskolefeltet flytte frå departementet til Nasjonalt organ for kvalitet i utdanninga (NOKUT) og Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høgre utdanning (DIKU). Forvaltninga av forskriftene på fagskolefeltet blir flytte til NOKUT. DIKU skal forvalte tilskottsordninga for driftsmidlar til fagskoleutdanning (kap. 240 post 60) og tilskottsordninga for utviklingsmidlar til fagskoleutdanning (kap. 240 post 61). DIKU får òg ansvaret for tilstandsrapporten for fagskoleutdanning.

For å samle kompetanse på fagskoleutdanning blir sekretariatet til Nasjonalt fagskoleråd flytt frå Kompetanse Noreg til DIKU i 2019. Departementet vil samtidig styrke sekretariatet for å gjere det betre rusta til å gi departementet innspel og råd som er godt fagleg forankra i sektoren.

Kompetansereform

Regjeringa meiner at auka automatisering og nye krav til kompetanse må møtast med betre moglegheiter for å lære heile livet. Regjeringa vil derfor ha ei kompetansereform for at ingen skal gå ut på dato i norsk arbeidsliv, jf. omtale i programkategori 07.50 Kompetansopolitikk og livslang læring. Fagskolane er viktige for å kunne lykkast med kompetansereforma. I statsbudsjettet for 2019 blir det foreslått midlar til å utvikle fleksible vidareutdanningstilbod innanfor teknologi og digitale løysingar, mellom anna ved fagskolane. Fagskolane kan òg spele ei viktig rolle i bransjeprogramma som regjeringa vil utvikle i samarbeid med par-

tane i arbeidslivet. Bransjeprogramma skal vere eit spleiselag der staten betaler for å utvikle og drifte relevante etter- og vidareutdanningstilbod, medan bedriftene investerer eigne ressursar i form av arbeidstida til tilsette, og dei tilsette investerer noko av si eiga fritid.

Mål: Dei tilsette i kunnskapssektoren har høg kompetanse

Utviklingstrekk og utfordringar

Det er vesentleg for kvaliteten i fagskoleutdanninga at det blir stilt høge krav til kompetansen til undervisningspersonalet, jf. Meld. St. 9 (2016–2017) *Fagfolk for fremtiden* og NOU 2014: 14 *Fagskolen – et attraktivt utdanningsvalg*. I fagskolemeldinga blir behovet for å styrke den faglege og den pedagogiske kompetansen blant fagskolelærarar drøfta.

I 2018 kartla OsloMet – storbyuniversitetet den faglege og den pedagogiske kompetansen til fagskolelærarane. Undersøkinga kartlegg blant anna yrkeserfaringa til fagskolelærarane, den faglege, pedagogiske og nettpedagogiske kompetansen deira, og kva for kompetansebehov dei har.

Kartlegginga viser at den formelle kompetansen til fagskolelærarane er høgare enn minstekrava i fagskoletilsynsforskrifta. Nær 90 pst. av fagskolelærarane har høgare utdanning, og 70 pst. av fagskolelærarane har pedagogisk utdanning. Langt

fleire fagskolelærarar i offentlege fagskolar enn i private fagskolar har pedagogisk utdanning. Humanistiske og estetiske fag har størst del fagskolelærarar med mastergrad.

Fagskolelærarane deltar i ulike aktivitetar for å oppdatere kompetansen. Ein tredel av deltakarane i undersøkinga har tatt vidareutdanning i dei siste tre åra. Dette er fleire enn for lærarar i vidaregåande skole, sjølv om vidareutdanning for dei blir delfinansiert gjennom statlege støtteordningar.

Strategiar og tiltak

I tillegg til å kartlegge den pedagogiske kompetansen blant fagskolelærarar har OsloMet – storbyuniversitetet fått i oppdrag å foreslå eit pedagogisk utdanningsopplegg for fagskolelærarar. Oppdraget skal utførast i samarbeid med Noregs teknisk-naturvitskaplege universitet. Det er foreslått midlar til å følge opp dette i 2019.

I 2017 og 2018 har Kunnskapsdepartementet lyst ut 35 mill. kroner årleg til prosjekt som kan utvikle fagskoleutdanningane. Midlane har finansiert blant anna kompetansetiltak ved fagskolar over heile landet, som til dømes tiltak for å auke kompetansen i pedagogisk bruk av digitale medium i ulike studium. Denne tilskottsordninga blir foreslått ført vidare i 2019.

Kap. 240 Fagskolar

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
60	Tilskott til fagskolar		651 079	725 350
61	Utviklingsmidlar til fagskoleutdanning		35 860	41 864
	Sum kap. 0240		686 939	767 214

Post 60 Tilskott til fagskolar

Posten blei oppretta i statsbudsjettet for 2018 og omfattar driftsmidlar til fagskoleutdanning gjennom ei tilskottsordning. Tilskottsordninga inneheld eit grunntilskott og eit resultatbasert tilskott. Det resultatbaserte tilskottet blir berekna ut frå avlagde studiepoeng ved fagskolane. Midlane i tilskottsordninga blir tildelte fylkeskommunane, som tildeler tilskott til offentlege og private fagskolar i sitt eige fylke.

Tilskottsordninga inkluderer tilskott til 14 fagskolar som før 2018 fekk tilskott over Kunnskapsdepartementets budsjett, kap. 276 post 72. Desse fagskolane er i ei særstilling, blant anna fordi dei fleste er små og har eit nasjonalt nedslagsfelt. I ein overgangsperiode til og med 2020 vil departementet skjerme desse fagskolane slik at dei kan tilpasse seg til den nye tilskottsordninga. Det inneber at fylkeskommunane ikkje kan omprioritere grunntilskott og resultatbaserte tilskott som er knytte til desse fagskolane. Frå og med 2021 vil til-

skottet til dei 14 fagskolane bli lagt inn i det ordinære tilskottet som fylkeskommunane får til fagskoleutdanning, jf. Innst. 400 S (2017–2018) og Prop. 85 S (2017–2018). Studiepoeng som blei avlagde ved desse fagskolane, var ikkje ein del av det resultatbaserte tilskottet i 2018. Frå og med 2019 blir òg desse fagskolane resultatutsette, jf. omtale i Prop. 1 S (2017–2018) for Kunnskapsdepartementet.

Departementet stiller ikkje vilkår for eigenbetaling for tilskottet som fylkeskommunane får tildelt til fagskoleutdanning. Fylkeskommunane kan sjølve avgjere i kva grad dei ønsker at dei ulike utdanningstilboda i fylket skal vere fullfinansierte med offentlege tilskott.

For å dimensjonere helsefagleg fagskoleutdanning skal det settast årlege kandidatmåltal. Kandidatmåltal er eit minstekrav til talet på uteksaminerte kandidatar innanfor utvalde utdanningsar. Kunnskapsdepartementet meiner datagrunnlaget for gjennomføring og fråfall innanfor fagskoleutdanning ennå ikkje er godt nok til å sette kandidatmåltal, jf. omtale av NIFUs rapport om gjennomføring i fagskoleutdanning. Kunnskapsdepartementet vil saman med Helse- og omsorgsdepartementet arbeide vidare med fastsetting av kandidatmåltall for dei helsefaglege fagskoleutdanningane.

I 2017 blei det tildelt midlar til fagskoleutdanning over kap. 276 post 72. Rapporteringa for 2017 er derfor gitt under denne posten i programkategori 07.60 Høgre utdanning.

Mål for 2019

Følgande mål gjeld for fagskoleutdanning som er omfatta av løyvinga på kap. 240 post 60:

- høg kvalitet i fagskoleutdanning
- yrkesretta fagskoleutdanning
- god tilgang til fagskoleutdanning
- effektiv og solid fagskolesektor

Budsjettforslag for 2019

Kunnskapsdepartementet foreslår å løyve 725,4 mill. kroner over kap. 240 post 60. Midlane skal gå til drift av fagskoleutdanning og blir tildelte fylkeskommunane, som skal gi tilskott til fagskolar med studiestad i eige fylke. Løyvinga inkluderer 2,7 mill. kroner som ei følge av at det blei ført over for lite midlar frå Helse- og omsorgsdepartementet da tilskottsordninga for fagskoleutdanning blei oppretta i statsbudsjettet for 2018, jf. omtale i Prop. 85 S (2017–2018).

Grunntilskottet til dei nettbaserte helsefagutdanningane er frå og med 2019 fordelt etter kor fagskolane har kontoradresse. Dette er i samsvar med korleis det resultatbaserte tilskottet for dei nettbaserte helsefagutdanningane blir fordelt. I 2018 blei grunntilskottet til dei nettbaserte helsefagutdanningane fordelt etter bustadadressa til studentane. Fordelinga av tilskott mellom fylkeskommunane blir endra som følge av at grunntilskottet til dei nettbaserte helsefagutdanningane blir omfordelt.

For å sikre at det blir gitt fagskoletilbod i alle fylke, blir det lagt til grunn at ingen fylkeskommunar får tildelt mindre enn 5 mill. kroner. Dette inneber at Hedmark fylkeskommune og Finnmark fylkeskommune får meir i tilskott i 2019 enn dei elles ville ha fått.

Det resultatbaserte tilskottet i budsjettet for 2019 blir rekna ut på grunnlag av studiepoeng som er avlagde ved fagskolane i det einskilde fylke i 2017, og er på 137,4 mill. kroner. Det er ein auke på 8,1 mill. kroner frå 2018.

I statsbudsjettet for 2018 blei det vedtatt midlar til 638 nye toårige studieplassar innanfor fagskoleutdanning. For å trappe opp studieplassane med opptak av nye kull i 2019 foreslår Kunnskapsdepartementet å auke løyvinga på kap. 240 post 60 med 45,3 mill. kroner. I tillegg kjem utgifter til utdanningsstøtte over programkategori 07.80 Utdanningsstøtte.

Post 61 Utviklingsmidlar til fagskoleutdanning

Posten blei oppretta i statsbudsjettet for 2018. Posten inneheld midlar til ei søknadsbasert tilskottsordning, der fagskolar kan søke om midlar til tiltak og prosjekt som skal auke kvaliteten i fagskolane, vidareutvikle dagens utdanningstilbod og utvikle nye utdanningstilbod. Frå og med 2019 blir ordninga forvalta av Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høgre utdanning (DIKU).

I 2017 blei utviklingsmidlar til fagskoleutdanning tildelte over kap. 276 postane 01 og 70. Rapportering for 2017 er derfor gitt under desse postane i programkategori 07.60 Høgre utdanning.

Mål for 2019

Høg kvalitet i utdanningstilboda og godt samsvar mellom utdanningstilboda og den kompetansen arbeidslivet etterspør.

Budsjettforslag for 2019

Kunnskapsdepartementet foreslår å løyve 41,9 mill. kroner på kap. 240 post 61 i 2019. Av desse midlane er 5 mill. kroner til utvikling av

læremiddel i maritim fagskoleutdanning førte over frå kap. 241 post 21. Midlane er frå 2019 ein del av den søknadsbaserte tilskottsordninga, på lik linje med resten av midlane på kap. 240 post 61.

Kap. 241 Felles tiltak for fagskolesektoren

		(i 1 000 kr)		
Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
21	Særskilde driftsutgifter, <i>kan overførast, kan nyttast under post 70</i>		20 248	17 031
70	Andre overføringar, <i>kan nyttast under post 21</i>		12 214	12 568
	Sum kap. 0241		32 462	29 599

Post 21 Særskilde driftsutgifter, kan nyttast under post 70, kan overførast, og post 70 Andre overføringar, kan nyttast under post 21

Postane blei oppretta i statsbudsjettet for 2018. Postane omfattar midlar til ulike tiltak og prosjekt som blant anna følger opp forslag i Meld. St. 9 (2016–2017) *Fagfolk for fremtiden*, jf. Innst. 254 S (2016–2017). Tiltaka skal bidra til å utvikle kvaliteten i fagskoleutdanninga, gjere fagskolesektoren tilgjengeleg og synleg og gi betre kunnskap om fagskolesektoren. Kap. 241 post 21 blir nytta når midlane er til statlege aktørar, medan kap. 241 post 70 blir nytta til tilskott til ikkje-statlege aktørar.

I 2017 blei midlar til felles tiltak for fagskoleutdanning tildelte over Kunnskapsdepartementets kap. 281 postane 01 og 70 og kap. 270 post 74. Rapportering for 2017 er derfor gitt under desse postane i programkategori 07.60 Høgre utdanning.

Mål for 2019

Eit godt kunnskapsgrunnlag om fagskolesektoren, høg kvalitet i fagskoleutdanning og ein tilgjengeleg og synleg fagskolesektor.

Budsjettforslag for 2019

Kunnskapsdepartementet foreslår ei løyving på totalt 29,6 mill. kroner på kap. 241 postane 21 og

70. Departementet foreslår å overføre 1,3 mill. kroner til utgifter til Nasjonal klagenemnd for fagskoleutdanning og sekretariatet for klagenemnda frå kap. 281 post 01 til kap. 241 post 21. Vidare foreslår departementet å overføre 5 mill. kroner til utvikling av læremiddel i maritim fagskoleutdanning frå kap. 241 post 21 til kap. 240 post 61.

Omtale av nokre av dei største tiltaka på kap. 241 i 2019 følger nedanfor.

Departementet foreslår 6 mill. kroner til UNIT – Direktoratet for IKT og fellestenester i høgre utdanning og forskning for arbeidet med å etablere samordna opptak til fagskoleutdanning. Det samordna opptaket for fagskoleutdanning skal vere klart til opptaket i 2020.

Departementet foreslår 2 mill. kroner til sekretariatet for Nasjonalt fagskoleråd.

Departementet foreslår 1,2 mill. kroner til OsloMet – storbyuniversitetet for å starte eit pedagogisk utdanningsopplegg for å auke den pedagogiske kompetansen til fagskolelærarar. OsloMet skal samarbeide med Noregs teknisk-naturvitenskaplege universitet om oppdraget.

Departementet foreslår å føre vidare 1,5 mill. kroner til NOKUT for å gjennomføre Studiebarometer for fagskoleutdanning og 1,2 mill. kroner til DIKU for å dele ut ein kvalitetspris for fagskoleutdanning.

Departementet foreslår 1 mill. kroner til arbeidet med å etablere overgangsordningar innanfor økonomisk-administrative fagskoleutdanningar.

Programkategori 07.50 Kompetansepolitikk og livslang læring

Utgifter under programkategori 07.50 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019	Pst. endr. 18/19
252	EUs utdannings- og ungdomsprogram	519 433	586 985	656 136	11,8
253	Folkehøgskolar	828 845	853 752	891 530	4,4
254	Tilskott til vaksenopplæring	221 493	221 951	228 388	2,9
255	Tilskott til freds- og menneskeretts-senter	107 770	93 220	104 642	12,3
256	Kompetanse Noreg	80 143	74 887	72 842	-2,7
257	Kompetansepluss	167 625	163 025	177 723	9,0
258	Tiltak for livslang læring	131 826	162 009	247 369	52,7
	Sum kategori 07.50	2 057 135	2 155 829	2 378 630	10,3

Inntekter under programkategori 07.50 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019	Pst. endr. 18/19
3256	Kompetanse Noreg	19 081	12 036	8 573	-28,8
	Sum kategori 07.50	19 081	12 036	8 573	-28,8

Innleiing

Eit høgt kompetansenivå i befolkninga legg grunnlaget for nyskaping, omstilling og vekst i norsk nærings- og arbeidsliv. Arbeidslivet endrar seg raskt, og krava til kompetanse aukar. Det er derfor viktig å legge til rette for at fleire skal kunne halde ved like og auke kompetansen sin gjennom utdanning og opplæring. Regjeringa vil gjennomføre ei kompetansereform for at ingen skal gå ut på dato.

Kompetansepolitikken omfattar verkemiddel for å utvikle og bruke kompetansen i det norske folket gjennom betre samsvar mellom etterspørselen etter arbeidskraft og korleis den einkilde utvi-

klar og brukar kompetansen sin. Dette inneber å legge til rette for at den einkilde kan ta gode utdanningsval, legge grunnlaget for at folk skal kunne lære heile livet og å ta i vare eit system for å godkjenne kvalifikasjonar, kompetanse og læring. Kunnskapsdepartementet har ansvaret for å samordne kompetansepolitikken, men verkemidla går på tvers av departement, sektorar og forvaltningsnivå.

Under programkategori 07.50 Kompetansepolitikk og livslang læring blir sentrale verkemiddel i kompetansereforma finansierte. Det omfattar tilskottsordninga *Kompetansepluss*, forsøk med fleksible opplæringstilbod for vaksne innanfor grunnskole og fag- og yrkesopplæringa, utvikling

av fleksible vidareutdanningstilbod innanfor teknologi og digitale løysingar og bransjeprogram. Tilskott til utvekslingsprogrammet Erasmus+, tilskott til folkehøgskolane, tilskott til studieforbund og tilskott til freds- og menneskerettssentera blir òg finansierte over denne programkategorien.

Hovudprioriteringar for 2019

Departementet foreslår ein auke på om lag 120 mill. kroner til tiltak som er ein del av kompetansereforma over programkategori 07.50 Kompetansopolitik og livslang læring. I tillegg kjem 10 mill. kroner til å betre utdanningsstøtta til vaksne som tar vidaregåande opplæring over programkategori 07.80 Utdanningsstøtte.

Departementet foreslår 37 mill. kroner til å utvikle fleksible vidareutdanningstilbod innanfor teknologi og digitale løysingar og 30 mill. kroner til bransjeprogram retta mot bransjar som er særleg utsette for digitalisering og automatisering og anna omstilling. Vidare foreslår departementet 36,3 mill. kroner til å utvide forsøka med modulstrukturert opplæring for vaksne, både på grunnskolenivå og i utvalde lærefag i fag- og yrkesopplæringa. For at fleire skal kunne få opplæring i grunnleggande dugleikar foreslår departementet å styrke *Kompetansepluss*-programmet med 10 mill. kroner. Det blir òg foreslått fleire mindre tiltak som støttar opp om kompetansereforma, sjå budsjettforslaget for kap. 258 post 21.

Mål: Fleire lærer heile livet slik at dei kan stå lenger i arbeid

Utviklingstrekk og utfordringar

Tilbod av og etterspørsel etter kompetanse

Kompetansenivået i Noreg er høgt. Det legg grunnlaget for høg produktivitet og at ein stor del av befolkninga er i arbeid. Kompetansenivået bør likevel bli høgere, særleg i lys av ei utvikling der krava til kompetanse aukar og moglegheitene i arbeidslivet for dei som manglar utdanning og kompetanse, blir færre. Regjeringa sette våren 2017 ned Kompetansebehovsutvalget, som består av representantar frå hovudorganisasjonane i arbeidslivet og fleire departement, i tillegg til analytikarar/forskarar. I januar 2018 la utvalet fram NOU 2018: 2 *Fremtidige kompetansebehov I – kunnskapsgrunnlaget*. I rapporten går utvalet gjennom kunnskapsgrunnlaget om kompetansebehova i Noreg nå og i framtida.

Statistisk sentralbyrå (SSB) sine framskrivningar av tilbod av og etterspørsel etter arbeidskraft

fram mot 2035 er éi av fleire kjelder til kunnskap om framtidige kompetansebehov. Framskrivningane viser mellom anna at det i åra fram mot 2035 kan bli mangel på personar som har fag- og yrkesopplæring.

Tal frå SSB viser at om lag 668 000 personer i alderen 20–66 år ikkje har utdanning utover grunnskole. Tala er spesielt høge for unge innvandrere og norskfødde menn med innvandrarforeldre. Manglande kompetanse er ei av dei viktigaste barrierane mot inkludering.

16 pst. av verksemdene som var med i bedriftsundersøkinga til Nav våren 2018, rapporterte om problem med å rekruttere kompetent arbeidskraft. Det er størst mangel på arbeidskraft i helse-, pleie- og omsorgsyрке og innanfor bygg og anlegg. Dei siste åra har vore prega av store regionale forskjellar i arbeidsmarknaden. Det er verksemdene i Nordland, Akershus og Finnmark som i størst grad seier at dei har problem med å rekruttere kompetent arbeidskraft.

Eit godt samsvar mellom utdanningsvala til den einskilde og det behovet arbeidslivet har for ulike typar utdanning og kompetanse, er viktig. OECD har tidlegare peikt på at Noreg har utfordringar knytte til dette. Ein del av dette handlar om at tilgangen til karriererettleiingstenester ikkje er god nok for mange. Tilgangen til dei ulike tenestene varierer mykje frå fylke til fylke. Det finst ikkje noko nasjonalt tilbod om individuell karriererettleiing på nettet, og informasjonstenestene på nettet er ikkje godt nok samordna.

Læring i arbeidslivet

Arbeidslivet er ein sentral arena for læring. I ei tid med stadige endringar og omstilling er det avgjerande at arbeidstakarar kan vidareutvikle kompetansen sin.

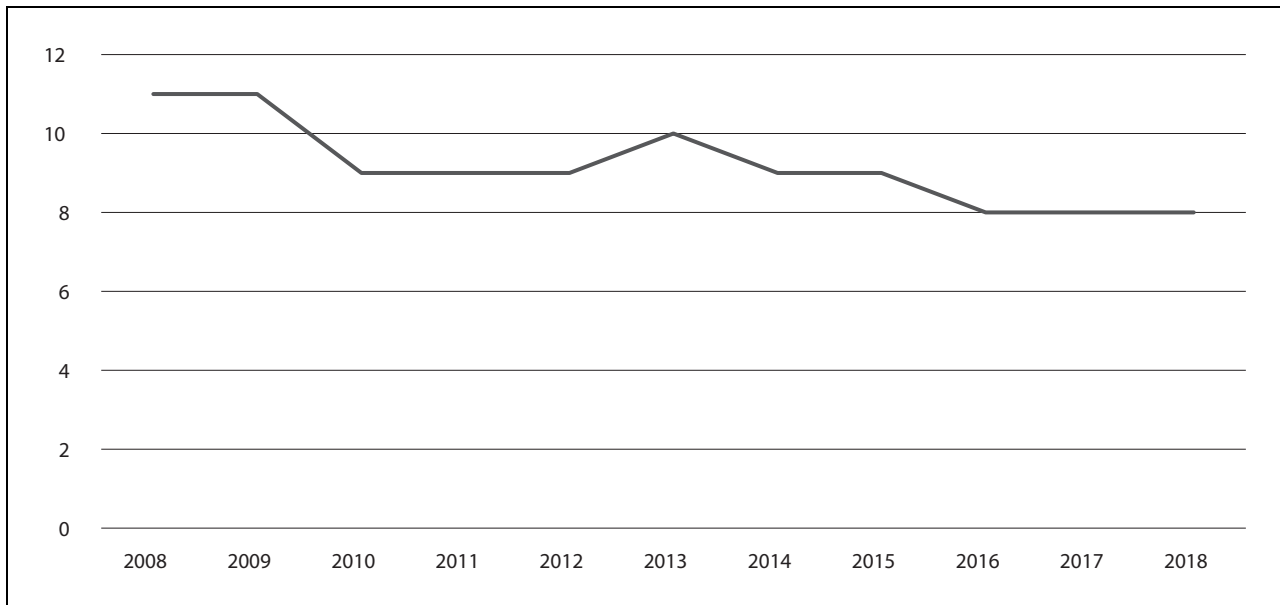
Den internasjonale undersøkinga Programme for the International Assessment of Adult Competencies (PIAAC) viser at yrkesaktive i Noreg som har vore på arbeidsmarknaden ei stund, har relativt gode dugleikar i lesing, talforståing og problemløysing ved hjelp av IKT. På den andre sida viser undersøkinga at dugleiksnivået til yngre arbeidstakarar ligg under gjennomsnittet i OECD-landa.

Samanlikna med andre europeiske land er omfanget av læringsaktivitetar i Noreg relativt høgt. Den internasjonale undersøkinga av vaksnes læring, Adult Education Survey, blei sist gjennomført i 2016. Undersøkinga viser at om lag 55 pst. av vaksne deltar i opplæring, som blant anna omfattar kurs, seminar og konferansar der

opplæring er hovudformålet med deltakinga. Av dei 25 landa som er omfatta av undersøkinga, er det berre fire europeiske land som har høgre nivå enn Noreg. Ifølge Lærevilkårsmonitoren (SSB) har likevel deltakinga falle noko i dei seinare åra. Departementet meiner dette er ei uheldig utvikling. Tal frå Lærevilkårsmonitoren for 2018 viser at 48 pst. av dei sysselsette deltok i ikkje-formell

opplæring, medan åtte pst. av befolkninga deltok i formell vidareutdanning.

Ifølge Lærevilkårsmonitoren er delen sysselsette som deltar i formell vidareutdanning, høgre i offentleg sektor enn i privat sektor, og slik har det vore i mange år. Lærevilkårsmonitoren viser også at det er dei eldste arbeidstakarane som i minst grad deltar i formell vidareutdanning.

Figur 4.7 Deltaking i formell vidareutdanning i befolkninga (22–59 år) i perioden 2008–18 (prosentdel)

Kjelde: Lærevilkårsmonitoren (SSB)

Digitalisering og automatisering

Automatisering i arbeidslivet i form av digitalisering, robotisering og meir omfattande bruk av kunstig intelligens aukar behovet for omstilling og kompetanseutvikling for arbeidstakarar i mange yrke. Den teknologiske utviklinga gjer at nokre arbeidsoppgåver og jobbar blir overflødige, og at innhaldet i mange jobbar blir endra. Utviklinga fører samtidig til at nye jobbar blir skapte. Denne utviklinga vil halde fram.

Fleire studiar har undersøkt kor utsette ulike yrke er for automatisering. Ifølge Kompetansebehovsutvalget er yrkesgrupper der det er lite sannsynleg med automatisering, mellom anna psykologar, spesialsjukepleiarar, sivilingeniørar innanfor kjemi og grunnskolelærarar. Yrkesgrupper der det er meir sannsynleg med automatisering, er telefon- og nettselgarar, rekneskapsførarar, butikkmedarbeidarar og kontormedarbeidarar.

Ein analyse av OECD-land tyder på at ein lågare del av jobbane i Noreg er utsette for auto-

matisering enn i andre land. OECD reknar med at éin av 20 jobbar i Noreg har stor risiko for å bli automatisert, medan om lag éin av fire jobbar står i fare for å bli monaleg endra på grunn av automatiseringa. Tilsvarande tal for gjennomsnittet av dei 32 landa som er med i undersøkinga, viser at éin av sju jobbar har stor risiko for å bli automatisert, medan om lag éin av tre jobbar står i fare for å bli monaleg endra på grunn av automatiseringa. Forskjellar mellom land kan i hovudsak forklarast med at det er ulike samansetningar av yrke innanfor næringar i ulike land, og at arbeid er organisert på ulike måtar.

Strategiar og tiltak

Kompetansepolitikken omfattar verkemiddel for å utvikle og bruke kompetansen i det norske folket gjennom betre samsvar mellom etterspørselen etter arbeidskraft og korleis den einskilde utviklar og bruker kompetanse sin. Verkemidla er spreidde mellom fleire departement, regionale og kommunale aktørar, partane i arbeidslivet og

enkeltbedrifter, frivillig sektor og andre kompetansepolitiske aktører. Utfordringane i kompetansepolitikken kan derfor ofte berre løysast gjennom samarbeid mellom fleire aktører på tvers av sektorar og forvaltningsnivå.

Satsing på kompetanse er ein føresetnad for at ny teknologi skal føre til innovasjon og omstilling i norsk økonomi og ikkje til utanforskap. Regjeringa meiner at auka automatisering og nye krav til kompetanse må møtast med betre moglegheiter for å lære heile livet. Ho vil derfor utvikle og sette i gang ei kompetansereform for at ingen skal gå ut på dato. Regjeringa har òg sett i gang ein inkluderingsdugnad for å få fleire i jobb og vil legge fram ein integreringsstrategi, sjå programkategori 07.90 Integrering og mangfald.

Regjeringa og partane i arbeidslivet har utvikla ein *Nasjonal kompetansepolitisk strategi* for Noreg. Strategien, som skal gjelde i perioden 2017–21, skal bidra til at enkeltmenneske og verksemder har ein kompetanse som gir Noreg eit konkurransedyktig næringsliv, ein effektiv og god offentleg sektor, og gjer at færrast mogleg står utanfor arbeidslivet. Strategien blir følgd opp gjennom Kompetansepolitisk råd. I rådet er departementa, partane i arbeidslivet og frivillig sektor representerte. Kompetansepolitisk råd skal òg nyttast til å få innspel til utvikling av kompetansereforma.

Regjeringa har sett ned eit ekspertutval som skal sjå på rammevilkår for investering i ny kompetanse, og om den einskilde har gode nok moglegheiter til å omskolere seg. Utvalet skal òg sjå på om utdanningssystemet er godt nok innretta for å skape fleksible etter- og vidareutdanningstilbod til arbeidslivet. Rapporten frå utvalet skal etter planen leggjast fram i juni 2019. Dette vil vere ein viktig del av grunnlaget for ei melding til Stortinget om kompetansereforma, som regjeringa vil legge fram i 2020. Målgruppa for reforma er selselsette og verksemder som treng meir kompetanse som ei følge av digitalisering og andre krav til omstilling i arbeidslivet.

I budsjettforslaget for 2019 foreslår regjeringa ei rekke tiltak som inngår i kompetansereforma. Dei to hovudtiltaka er å utvikle fleksible vidareutdanningstilbod innanfor teknologi og digitale løysingar og bransjeprogram retta mot bransjar som er særleg utsette for omstilling, digitalisering og automatisering.

I revidert budsjett for 2018 blei det løyvd 10 mill. kroner til utvikling av fleksible vidareutdanningstilbod innanfor teknologi og digitale løysingar, jf. Innst. 400 S (2017–2018) og Prop. 85 S (2017–2018). I budsjettforslaget for 2019 foreslår

regjeringa å utvide denne satsinga. Tiltaket skal sørge for framtidsretta vidareutdanningstilbod som er relevante for arbeids- og næringslivet. Tilboda skal derfor utviklast i tett samarbeid med næringsliv som kjenner utfordringane og behova best. Tilboda skal kunne gjennomførast i kombinasjon med tilnærma full jobb, for eksempel gjennom inndeling i modular, nettbasert opplæring og/eller samlingar.

Fagarbeidarar og ufaglærte deltar mindre i etter- og vidareutdanning enn dei som har høgere utdanning. Samstundes er det høg omstillingstakt i fleire bransjar med mange ufaglærte og fagarbeidarar. Regjeringa vil derfor utvikle bransjeprogram i samarbeid med partane i arbeidslivet. I første omgang vil regjeringa og partane i arbeidslivet sette i gang bransjeprogram i helse- og omsorgstenestene i kommunal sektor og eit bransjeprogram i industri- og byggenæringa. Målet er at verksemder i bransjar som er særleg utsette for omstilling, digitalisering og automatisering, skal få betre høve til å gi sine tilsette fagleg oppdatering. Det kan vere eit fagbrev, eit nytt fagbrev eller anna etter- og vidareutdanning. Regjeringa vil, saman med partane, fastsette meir konkrete rammer for bransjeprogramma. Partane skal sjølve definere opplæringsbehovet i bransjen sin. Kostnadene skal delast mellom staten, arbeidsgivarane og arbeidstakarane.

Både den einskilde og verksemder har behov for ei god oversikt over tilbod om etter- og vidareutdanning. Det skal vere enkelt å finne fram for bedrifter og enkeltpersonar som ønsker å investere i kompetanse. I dag er informasjon om etter- og vidareutdanningstilbod spreidd på fleire nettstader. Særleg små verksemder har problem med å finne fram. For å gjere tilbodet meir oversiktleg vil departementet utvikle ei plattform for etter- og vidareutdanning med utgangspunkt i utdanning.no. På lengre sikt vil plattformen samle fleire tenester, og ho skal gi tilgang til den digitale karriererettleiingstenesta, som Kompetanse Noreg har fått i oppdrag å utvikle. Tenesta skal gi betre tilgang på informasjon, men òg digital rettleiing for brukarar og rådgivarar, gjennom bruk av ressursane i dei etablerte karrieresentera i fylka. Betre kvalitet på rettleiing gjennom bruk av digitale tenester for heile befolkninga vil bidra til mindre fråfall og færre feilval.

Regjeringa har innført fleire endringar som skal gjere fag- og yrkesopplæringa meir tilgjengeleg for ufaglærte. I 2018 er det etablert ei ordning med *Fagbrev på jobb*, jf. Innst. 290 L (2017–2018) og Prop. 52 L (2017–2018). Ordninga skal gjere det enklare å kombinere arbeid og opplæring.

Regjeringa har òg sett i verk forsøk med modulstrukturert førebuaende vaksenopplæring (opplæring på grunnskolenivå for vaksne) og forsøk med modulstrukturerte læreplanar i fleie lærefag i vidaregåande opplæring. Målet er å utvikle ei fleksibel og meir effektiv opplæring for vaksne og stimulere til at fleire vaksne tar grunnskoleopplæring og fag- eller sveinebrev. Forsøka tok til i september 2017, og den første rapporten frå evalueringa av forsøka kjem hausten 2018. Frå hausten 2018 blir det utvikla nye modular. Budsjettforslaget for 2019 legg til rette for ei kraftfull utviding av forsøka. Forsøka kan dermed prøvast i lærefag med mange deltakarar, i yrke der mange vaksne ønsker å jobbe. Det omfattar helse- og omsorgsfag og fleire byggfag. I tillegg vil regjeringa styrke forsøka med førebuaende vaksenopplæring. Det er eit mål at desse modulane kan brukast vekselvis, da nokre vaksne i vidaregåande opplæring også har behov for modular i norskopplæring og grunnskole. Satsinga er ein del av både inkluderingsdugnaden til regjeringa for å få fleire i arbeid og kompetansereforma. For å kvalifisere fleire til arbeid foreslår regjeringa vidare å styrke *Kompetansepluss*, slik at fleire kan få opplæring i grunnleggande dugleikar.

Mange vaksne som treng grunnskoleopplæring eller vidaregåande opplæring, slit med å dekke livsopphald under opplæringa. Som ei oppfølging av Meld. St. 16 (2015–2016) *Fra utenfor-skap til ny sjanse – samordnet innsats for voksnes læring* har regjeringa sett ned eit ekspertutval som skal sjå på finansiering av livsopphald for vaksne som tar grunnskole eller vidaregåande opplæring. Utvalet skal vurdere korleis det kan leggst betre til rette økonomisk for vaksne som treng grunnskole eller vidaregåande opplæring, og dei skal presentere ulike modellar for og forslag til finansieringsordningar. Utgreiinga skal

vere klar i desember 2018. På bakgrunn av utgreiinga vil regjeringa vurdere om det skal gjerast større endringar i ordningar for livsopphald for vaksne som treng grunnopplæring. Frå hausten 2019 vil regjeringa rette opp den utilsikta effekten av at vaksne som får fritak for kroppssøving i vidaregåande opplæring, også får redusert utdanningsstøtte. I budsjettforslaget for 2019 er det lagt til rette for å endre dette, slik at om lag 500 vaksne elevar får eit høgre støttebeløp, jf. programkategori 07.80 Utdanningsstøtte.

Mange av dei som kun har grunnskoleopplæring, er innvandrarar. Regjeringa vil sjå på korleis fleire deltakarar i introduksjonsprogrammet kan komme i gang med fagopplæring. Dagens ordningar for fagbrev gir mange høve til tilpassa opplæringsløp. Målet er at norskopplæring blir integrert i fagopplæring, og at deltakarar i introduksjonsprogrammet oppnår eit fagbrev. For å bidra til god integrering og gjere det mogleg for den einskilde å forsørge seg sjølv er det viktig med tidleg kartlegging av utdanning og yrkeskompetanse, effektiv godkjenning av utanlandsk utdanning og godkjenning av yrkeskvalifikasjonar der dette er eit krav for å utøve eit yrke. Det er også avgjerande med målretta tilbod om kompletterande undervisning, som på ein effektiv måte gir personar med utdanning frå utlandet den tilleggskompetansen dei treng. Regjeringa har oppretta ei ordning for godkjenning av utanlandsk fag- og yrkesopplæring. Ei godkjenningsordning for utanlandsk fagskoleutdanning skal tre i kraft 1. januar 2019, jf. omtale av NOKUT under kap. 280 post 01. Regjeringa har òg sett i gang kompletterande utdanning for flyktningar, jf. omtale under programkategori 07.60 Høgre utdanning. Tilbodet om karriererettleiing i mottak vil halde fram i 2019. Sjå under programkategori 07.90 Integrering og mangfald for meir informasjon om tiltak retta mot innvandrarar.

Kap. 252 EUs utdannings- og ungdomsprogram

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
70	Tilskott	519 433	586 985	656 136
	Sum kap. 0252	519 433	586 985	656 136

Post 70 Tilskott

Noreg deltar i EUs program for utdanning, ungdom og idrett, Erasmus+ (2014–20), jf. Innst. 153

S (2013–2014) og Prop. 43 S (2013–2014). Budsjettet for programmet har ei total ramme på 16,4 mrd. euro, og Noreg sin del er om lag 500 mill. euro gjennom perioden. Norsk deltaking

i samarbeids- og utvekslingsprosjekt gir norske skolar, universitet, høgskolar og andre aktørar tilgang til eit omfattande nettverk av samarbeidspartnerar av høg kvalitet. Gjennom deltaking får elevar, studentar og tilsette ved lærestadene internasjonal kompetanse og fagleg utvikling, slik at dei er betre kvalifiserte for eit stadig meir internasjonalt samfunns- og arbeidsliv.

Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høgre utdanning (DIKU) og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) er nasjonale kontor for Erasmus+. Dei administrerer dei midlane som Noreg får tildelt gjennom ein europeisk fordelingsnøkkel. Om lag ti pst. av programmidlane sentralt i EU blir delte ut etter konkurranse. Sjå omtale av DIKU under kap. 280 post 50, og omtale av Bufdir i budsjettproposisjonen til Barne- og likestillingsdepartementet.

Mål for 2019

Målet med den norske deltakinga i Erasmus+ er å styrke kvaliteten, relevansen og attraktiviteten til det norske utdanningssystemet og kompetansen til den einskilde deltakaren og heile samfunnet.

Rapport for 2017

Norsk deltaking i Erasmus+ blir meir og meir attraktivt. Målgruppa er i hovudsak norske elevar, lærlingar, studentar, lærarar og tilsette i utdanningssystemet, barn og unge, tillitsvalde og tilsette i barne- og ungdomsorganisasjonar. Aktivitetar i programmet er til dømes mobilitet, institusjonssamarbeid, samarbeid med arbeids- og næringsliv og politikktutvikling. Tala for 2017 viser mellom anna at delen utreisande studentar frå Noreg viser ein oppgang på 15 pst. Det er òg ein auke i talet på norske søkarar til fleire konkurranseutsette tiltak som er lyste ut sentralt frå EU.

Interessa for både studie- og praksisopphald i utlandet har auka. Søknadsrunden for Erasmus+ i 2017 viste at det var ein auke i etterspurnaden etter mobilitetsmidlar for tilsette innanfor grunnopplæringa så vel som for høgre utdanning og fag- og yrkesopplæringa. Målet i den nasjonale

strategien for norsk deltaking i utdanningsdelen er 3 000 utreisande studentar årleg. Utgåande studentmobilitet har auka frå 2 140 i 2015 og 2 419 i 2016 til 2 929 i 2017. Innanfor vaksenopplæring var det nokre færre søknader, men til gjengjeld var dei gode og frå relevante organisasjonar. Interesse blant utdanningsinstitusjonane i Noreg som ønskte å delta i partnerskapsprosjekt med land utanfor Europa, held seg stabilt høg. Dei strategiske partnerskapa er nasjonalt konkurranseutsette midlar, og DIKU opplevde ein auke i talet på søknader frå skolesektoren, fag- og yrkesopplæringa og vaksenopplæringa i 2017. Det er stor grad av samanfall mellom tematiske prioriteringar i Erasmus+ og norske prioriteringar i utdanningspolitikken. Prosjekta som søkte om mobilitetsmidlar og strategiske partnerskapsmidlar i 2017, ønskte mellom anna å arbeide med styrking av lærarrolla, IKT / digital kompetanse, grunnleggande dugleikar, undervisningsmetodar og betre gjennomføring.

Norsk deltaking er framleis låg når det gjeld dei konkurranseutsette midlane som blir forvalta av Europakommisjonen. Jamvel har den norske interessa for deltaking i dei sentraliserte prosjekta auka som følge av prosjektetableringsstøtte frå DIKU. To norske søkarar fekk i 2017 tilslag i Jean-Monnet, som har som mål å fremme utviklinga av verdsleiande fagmiljø for utdanning og forskning innanfor europarelaterte fag. Det var i 2017 ein auke i norsk deltaking i kunnskapsalliansar.

DIKU lanserte statistikktenesta statistikk.diku.no hausten 2017 der data frå Erasmus+ blir publiserte fortløpande. Tenesta gir oversikt over tildelingsdata som prosjekt, partnerar og tildelte midler.

Budsjettforslag for 2019

Kunnskapsdepartementet foreslår å løyve til saman 656 mill. kroner på posten i 2019, mot 587 mill. kroner i 2018. Veksten i løyvingsbehovet skuldast auka kontingentkrav for deltaking i programmet. Kostnadene for fem norske ekspertar på utdanningsområdet til Erasmus+ skal dekkast innanfor løyvinga.

Kap. 253 Folkehøgskolar

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
70	Tilskott til folkehøgskolar	823 259	848 015	885 626
71	Tilskott til Folkehøgskolerådet	4 954	5 088	5 236
72	Tilskott til Nordiska folkhögskolan	632	649	668
	Sum kap. 0253	828 845	853 752	891 530

Post 70 Tilskott til folkehøgskolar

Folkehøgskolane har ikkje eksamen, og elevane bur i internat på skolen. Skolane fastset sitt eige verdigrunnlag, og dei har pedagogisk fridom. Folkehøgskolane har ulike typar kurs på ei rekke område.

Det er totalt 79 folkehøgskolar spreidde over heile landet. Talet inkluderer Nordnorsk Pensjonistskole og Norsk senter for seniorutvikling, som begge er godkjente som folkehøgskoleliknande tiltak og får tilskott etter folkehøgskolelova. Desse to skolane har dispensasjon til berre å halde kortkurs.

Stortinget har bedt regjeringa om å finne ein modell for å fase ut tilskott til kortkurs der grunnløyvinga blir auka tilsvarende, jf. del I, kap. 3, vedtak nr. 62 (2017–2018) gjort 4. desember 2017. Departementet er i dialog med Folkehøgskolerådet om dette og vil komme tilbake til Stortinget i samband med Revidert nasjonalbudsjett 2019.

Mål for 2019

Målet med tilskottet er å fremme allmenndanning og folkeopplysning.

Rapport for 2017

Tabellen under viser utviklinga i talet på folkehøgskoleelevar frå 2014 til 2017. Det totale elevtalet på folkehøgskolane har auka i dei siste åra til meir enn 8 000 årselevar. Det er i overkant av ti pst. av eit årskull 19-åringar.

Medan talet på langkurselevar i 2017 auka med 2,4 pst. frå året før, har talet på elevar på kortkurs gått nedover i dei seinare åra. I 2017 var reduksjonen på 2,1 pst., totalt i perioden 2014–17 var nedgangen på tolv pst. Årselevtalet på kortkurs gjekk litt opp frå 2016 grunna ein liten auke i lengda på kortkursa.

Tabell 4.8 Elevtal i folkehøgskolane

	2014	2015	2016	2017
Elevar med langkurs (vår og haust) (16,5–33 veker)	13 285	13 880	14 554	14 905
Elevar med kortkurs (2–94 dagar)	17 710	17 075	15 901	15 572
Sum elevar	30 995	30 955	30 445	30 477
Årselevar langkurs	6 774	7 050	7 390	7 551
Årselevar kortkurs	694	650	606	610
Sum årselevar	7 468	7 700	7 996	8 161

Kjelde: Utdanningsdirektoratet

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår ei løyving på 885,6 mill. kroner i 2019.

SKAP Kreativ Folkehøyskole i Mandal blei starta opp hausten 2016. Det er lagt opp til ei gradvis opptrapping av tilskottet til skolen. Departementet foreslår å auke løyvinga med 0,8 mill. kroner som følge av dette.

Folkehøgskolen HELSE skal starte opp hausten 2019. Departementet foreslår å auke løyvinga med 4,4 mill. kroner som følge av det.

Ved handsaminga av statsbudsjettet for 2018 blei det løvyd midlar til å auke internatkapasiteten ved Setesdal folkehøgskule frå hausten 2018. For at auken skal få heilårsverknad, foreslår departementet å auke løyvinga med 1,5 mill. kroner.

Departementet har mottatt ein søknad om å starte opp ein folkehøgskole i Longyearbyen på Svalbard frå hausten 2019. Søknaden oppfyller vilkåra i folkehøgskolelova. Regjeringa foreslår å auke løyvinga med 7,1 mill. kroner slik at skolen kan starte opp. Godkjenning av søknaden er avhengig av Stortingets handsaming av budsjettet.

Post 71 Tilskott til Folkehøgskolerådet

Folkehøgskolerådet er ein interesseorganisasjon for folkehøgskolane. Rådet har eit fast sekretariat.

Mål for 2019

Formålet med tilskottet er å bidra til at Folkehøgskolerådet kan ta hand om fellesoppgåver for folkehøgskolane og koordineringsoppgåver for Utdanningsdirektoratet. Vidare er det eit mål å bidra til at Folkehøgskolerådet kan fremme kunnskap om og utvikling av folkehøgskolane.

Kap. 254 Tilskott til vaksenopplæring

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
70	Tilskott til studieforbund	208 374	208 478	214 524
73	Tilskott til vaksenopplæringsorganisasjonar	13 119	13 473	13 864
	Sum kap. 0254	221 493	221 951	228 388

Tilskott til studieforbund og frivillige organisasjonar legg til rette for at vaksne skal få tilgang til

Rapport for 2017

Det blei gitt eit tilskott på 5 mill. kroner til Folkehøgskolerådet i 2017. Rådet tok hand om fellesoppgåver for folkehøgskolane og koordineringsoppgåver for Utdanningsdirektoratet, mellom anna å gi innstilling til fordeling av husleigetilskottet til folkehøgskolane.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å føre løyvinga vidare på same nivå som i 2018.

Post 72 Tilskott til Nordiska folkhögskolan

Nordiska folkhögskolan i Kungälv blei etablert i 1947 for å styrke nordisk samkvem. Tilskottet finansierer utgifter til norske lærarressursar ved skolen.

Mål for 2019

Nordiska folkhögskolan skal mellom anna bidra til å utvikle dei skapande evnene til elevane og auke solidarisk deltaking i samfunnsutviklinga i Norden og elles i verda.

Rapport for 2017

Det blei gitt eit tilskott på 632 000 kroner til skolen i 2017 for å støtte opp under verksemda til Nordiska folkhögskolan. Skolen har utfordringar med å rekruttere norske lærarressursar.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å føre løyvinga vidare på same nivå som i 2018.

fleksibel og brukartilpassa opplæring også utanfor det formelle utdanningssystemet.

Post 70 Tilskott til studieforbund

Tilskottet bidrar til å finansiere opplæring i regi av frivillig sektor, og skal føre til reduserte opplæringskostnader for deltakarane. Opplæringa skjer i regi av 14 landsdekkande studieforbund og dei nær 500 medlemsorganisasjonane deira. Desse organisasjonane består av frivillige og ideelle organisasjonar og har til saman tusenvis av lokal- lag spreidde over heile landet.

Ein mindre del av tilskottet kan nyttast til å refundere kostnader til opplæring i samisk språk som blir gjennomført av godkjente studieforbund, jf. forskrift til samelova om rett til opplæring i samisk.

Mål for 2019

I samsvar med vaksenopplæringslova skal studieforbunda drive opplæringsaktivitet på grunnlag av fleire overordna mål, mellom anna å styrke demokratiet gjennom å engasjere og aktivisere medborgarar, og styrke kulturelt mangfald. Regjeringa meiner det er viktig at tilskottet bidrar til å redusere utanforskap og fremme inkludering blant vaksne som treng det.

Tabell 4.9 Aktivitet og deltaking i studieforbunda 2012–17

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Deltakarar	478 000	493 200	509 724	507 909	504 898	522 458
Kurs	42 400	43 000	43 956	44 672	45 065	44 547
Kurstimar	1 350 000	1 352 500	1 384 796	1 390 852	1 419 864	1 398 638

Kjelde: Statistisk sentralbyrå (SSB)

Studieforbundet Folkeuniversitetet rapporterte om flest studietimar (over 200 000 timar), dernest Musikkens studieforbund og Studieforbundet Funkis. Talet på timar med tilretteleggingstilskott har gått noko opp frå 2016 og utgjorde i 2017 vel 15 pst. Tilretteleggingstilskottet skal dekke kostnader knytte til kurset for deltakarar som treng særskild hjelp og/eller tilrettelegging for å kunne delta. Størstedelen av dette tilskottet går til studieforbundet Funkis.

Studieforbunda skal i årsmeldinga si rapportere på dei seks overordna måla som er fastsette i vaksenopplæringslova § 4. For å få så heilskapleg rapportering som råd utvikla Kompetanse Noreg i 2012 ein felles mal for rapporteringa. For 2017 nyttar eit fleirtal av studieforbunda malen i målrapporteringa si. Rapportane er framleis svært ulike i

Rapport for 2017

15 studieforbund oppfylte krava for å få tilskott i 2017. Studieforbunda står fritt i val av innhald i og nivå på opplæringa. Den største delen av opplæringa er ikkje-formell. Aktiviteten i studieforbunda har samla sett vore stabil sidan 2012, men det er store årlege variasjonar for einssilde forbund. Alle dei 15 studieforbunda som fekk tilskott i 2017, har rapportert om aktiviteten for dette året til Statistisk sentralbyrå (SSB). Talet på kurstimar i studieforbunda har halde seg relativt stabilt i perioden 2012 til 2017, med ein liten nedgang frå 2016 til 2017. Talet på deltakarar på kurs i regi av studieforbund har jamvel auka litt frå 2016 til 2017.

Av alle deltakarane i 2017 var 27 pst. i aldersgruppa 14–29 år, 30 pst. i aldersgruppa 30–49 år, og 43 pst. var 50 år og eldre. Som i tidlegare år var det flest kvinner (57 pst.) som deltok på kurs i regi av studieforbunda i 2017. Kurs innanfor emnegruppa estetiske fag og handverksfag er framleis mest populære, og her er musikkfag den største gruppa.

innhald, kvalitet og omfang. Studieforbunda rapporterer at dei arbeider med å gjere måla kjente i sin eigen organisasjon. Nokre studieforbund framhevar at dei har god måloppnåing på opplæring retta mot spesielle målgrupper, som til dømes tilbod til ufaglærte, innsette i fengsel, rusmisbrukarar, og integreringstiltak og norskopplæring for innvandrarar og flyktningar. Kompetanse Noreg vurderer det slik at det framleis er vanskeleg for studieforbunda å rapportere konkret på dei overordna målformuleringane i vaksenopplæringslova § 4.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å føre løyvinga vidare på same nivå som i 2018.

Post 73 Tilskott til vaksenopplæringsorganisasjonar

Fleksibel utdanning Norge (FuN) og Vaksenopplæringsforbundet (VOFO) er fellesorgana for dei offentleg godkjente nettskolane og studieforbunda.

Mål for 2019

FuN og VOFO skal arbeide for auka kunnskap om og utvikling av vaksenopplæring som blir gitt gjennom medlemsorganisasjonane. Dette inkluderer fellesoppgåver for organisasjonane, mellom anna god dokumentasjon og synleggjering av arbeidet.

Rapport for 2017

FuN har til saman 49 medlemmer på feltet fleksibel utdanning og digitale læringsformer. Medlem-

mene er institusjonar som nettskolar, universitet og høyskolar og bransjeopplæringscenter. FuN utgav i 2017 ein rettleiar om kvalitet i nettbasert og fleksibel utdanning. Dei har òg uttala seg i samband med søknader om godkjenning som nettskole. FuN er aktiv i fleire norske og internasjonale utviklingsprosjekt som gjeld fjernundervisning og fleksibel utdanning.

VOFO er ein interesseorganisasjon for dei 14 godkjente studieforbunda og dei vel 500 medlemsorganisasjonane deira. I 2017 har VOFO blant anna arbeidd med å forenkle rapporteringa til studieforbunda. Forbundet har òg bidratt til kompetanseutvikling i forbunda og medlemsorganisasjonane deira.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å føre løyvinga vidare på same nivå som i 2018.

Kap. 255 Tilskott til freds- og menneskerettssenter

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
70	Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter	48 968	33 858	37 308
71	Falstadsenteret	19 158	19 675	21 496
72	Stiftelsen Arkivet	11 434	11 743	15 834
73	Nansen Fredssenter	7 209	6 377	6 562
74	Narviksenteret	6 898	7 084	8 539
75	Det europeiske Wergelandsenteret	8 976	9 218	9 485
76	Raftostiftelsen	5 127	5 265	5 418
	Sum kap. 0255	107 770	93 220	104 642

Kunnskapsdepartementet gir tilskott til sju freds- og menneskerettssenter rundt om i landet. Freds- og menneskerettssentera er uavhengige stiftelsar som arbeider med dokumentasjon, forskning på og formidling av områda demokrati, fred og menneskerettar, fangehistorie og folkemord.

Post 70 Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter

Mål for 2019

Målet med tilskottet er at Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (HL-senteret) kan drive forskning, dokumentasjon, undervisning og formidling på områda holocaust, folkemord, minoritetsspørsmål og menneskerettar.

Rapport for 2017

HL-senteret hadde i alt 36 791 besøkande i 2017. Dette er ein reduksjon på 4,1 pst. frå 2016. Av desse var 7 178 elevar i grunnopplæringa, ein reduksjon på 5,5 pst. frå året før.

Senteret har i 2017 leidd og ført vidare skoleutviklingsprosjektet Demokratisk beredskap mot rasisme og antisemittisme (Dembra), jf. omtale i del III, kap. 8 Likestilling og arbeid mot diskriminering. Konferansen *Frykt og framtidshåp. Hvordan møte polarisering og ekskludering gjennom skolens arbeid med demokrati?* blei gjennomført i samband med Dembra. Senteret administrerer arbeidet med Benjaminprisen, som i 2017 gjekk til Høyland Ungdomsskole i Sandnes.

Senteret starta opp eit nytt forskingsprosjekt om den økonomiske likvidasjonen av jødiske formuar i Noreg under okkupasjonen og oppgjeret i etterkrigstida.

Budsjettforslag for 2019

I samband med revidert nasjonalbudsjett for 2018 blei det løyvd midlar til å etablere to faste stillingar ved HL-senteret, jf. Innst. 400 S (2017–2018) og Prop. 85 S (2017–2018). Stillingane skal styrke forskning, undervisning og formidling innanfor rasisme, diskriminering og inkludering i barnehage og skole. Stillingane får heilårsverknad i 2019, og departementet foreslår derfor å auke løyvinga med 2,5 mill. kroner.

Kunnskapsdepartementet har godkjent at HL-senteret og Statsbygg kan sette i gang eit nytt kurantprosjekt for å bygge eit tilbygg til Villa Grande. Tilbygget skal gi meir plass til arbeidet senteret gjer med vilkåra til minoritetar i Noreg. Universell utforming og eigna lokale til undervisning og verkstad vil også gjere senteret meir tilgjengeleg. Byggeprosjektet har ei styringsramme på 52 mill. kroner.

Post 71 Falstadsenteret

Mål for 2019

Målet med tilskottet er at Falstadsenteret kan drive eit opplærings- og dokumentasjonssenter om fangehistorie frå den andre verdskrigen, og fremme kunnskap om demokrati, humanitær folkerett og menneskerettane.

Rapport for 2017

I 2017 deltok til saman drygt 7 300 elevar, studen- tar og lærarar i undervisningsopplegg ved Fal-

stadsenteret. Det er ein auke på 8,8 pst. frå 2016. Senteret har i 2017 utvikla rolla si som læringsarena for flyktningar, mellom anna gjennom prosjektet *Kultur møter*, der unge einslege asylsøkarar kan møtast til kreative og soiale aktivitetar. Forskings- og dokumentasjonsverksemda har i 2017 i hovudsak vore knytt til krigsgraver, fange- register og tidsvitnemateriale, som i 2016. Sente- ret har i 2017 arbeidd med ein ny forskings- og utviklingsplan.

Budsjettforslag for 2019

Ved handsaminga av revidert nasjonalbudsjett for 2018 blei det løyvd midlar til ei ny stilling ved Falstadsenteret, jf. Innst. 400 S (2017–2018). Stillinga får heilårsverknad i 2019, og departementet fore- slår derfor å auke løyvinga med 1,3 mill. kroner.

Post 72 Stiftelsen Arkivet

Mål for 2019

Målet med tilskottet er at Stiftelsen Arkivet skal vere eit informasjons- og dokumentasjonssenter om krigshistoria, folkeretten og menneskeret- tane, og eit senter for demokrati og fredsskapande arbeid. Stiftinga har òg ansvar for eit nasjonalt krigsseglarregister.

Rapport for 2017

I 2017 har 8 032 personar deltatt i ulike undervisningsopplegg ved Stiftelsen Arkivet. I 2016 var talet 7 267. Senteret får mange førespurnader knytte til krigsseglarregisteret. Til nå er over 30 000 sjøfolk registrerte i det nasjonale registeret.

I statsbudsjettet for 2016 blei det løyvd 15 mill. kroner til utbygging av lokala til stiftinga. Tilbygget blei ferdigstilt hausten 2017.

Budsjettforslag for 2019

Ved handsaminga av revidert nasjonalbudsjett for 2018 blei det løyvd midlar til ei ny stilling til Stiftelsen Arkivet, jf. Innst. 400 S (2017–2018). Stillinga får heilårsverknad i 2019, og departe- mentet foreslår derfor å auke løyvinga med 1,3 mill. kroner. Ved handsaminga av revidert nasjonalbudsjett for 2018 blei det òg løyvd midlar til auka varige driftskostnader for senteret, og departementet foreslår derfor å auke løyvinga med 2,5 mill. kroner.

Totalt foreslår departementet å auke løyvinga med 4,1 mill. kroner i høve til Saldert budsjett 2018.

Post 73 Nansen Fredssenter

Mål for 2019

Målet med tilskottet er å bidra til at Nansen Fredssenter kan tilby kurs og opplæring og drive dokumentasjon og formidling for å fremme arbeidet for dialog, fred, menneskerettar og forsoning.

Rapport for 2017

I 2017 besøkte 7 060 personar Nansen Fredssenter, noko som er ein reduksjon frå 2016. 1 138 av dei besøkande var barn og unge i grunnopplæringa, ein auke på 320 elevar frå 2016. Senteret har eit utbreidd internasjonalt samarbeid, som omfattar ei rekke land.

Ved handsaminga av revidert nasjonalbudsjett for 2017 blei det løyvd 1 mill. kroner til å gjennomføre prosjektet *Dialogbyen Lillehammer*, jf. Innst. 401 S (2016–2017).

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår ei løyving på 6,6 mill. kroner. Det er på same nivå som i saldert budsjett for 2018.

Post 74 Narviksenteret

Mål for 2019

Målet med tilskottet er at Narviksenteret kan fremme kunnskap om og forståing for fred og menneskerettar gjennom dokumentasjon og formidling av mellom anna nordnorsk krigs- og okkupasjonshistorie.

Rapport for 2017

Det totale talet på besøk i 2017 var 30 185, ein auke på 41 pst. frå 2016. Hovudårsakene til dette er at 2017 var det første fulle driftsåret med nye utstillingar i nytt bygg, og at dei har satsa på å auke formidlinga mot skolar. Senteret har starta arbeidet med å bygge opp ein formidlingsportal om den andre verdskrigen med skoleungdom som den primære målgruppa. I samband med at det i 2017 var 75 år sidan dei jugoslaviske fangane kom til Nordland, har senteret arrangert og deltatt i fleire arrangement og tiltak.

Budsjettforslag for 2019

Ved handsaminga av revidert nasjonalbudsjett for 2018 blei det løyvd midlar til ei ny stilling ved

Narviksenteret, jf. Innst. 400 S (2017–2018). Stillinga får heilårsverknad i 2018, og departementet foreslår derfor å auke løyvinga med 1,3 mill. kroner.

Post 75 Det europeiske Wergelandsenteret

Det europeiske Wergelandsenteret samarbeider med Europarådet om opplæring i interkulturell forståing, menneskerettar og aktivt medborgarskap, jf. Innst. S. nr. 9 (2008–2009) og St.prp. nr. 86 (2007–2008) *Om samtykke til inngåelse av samarbeidsavtale av 16. september 2008 mellom Norge og Europarådet om Det europeiske ressursenteret for opplæring i interkulturell forståelse, menneskerettigheter og demokratisk medborgarskap*.

Mål for 2019

Målet med tilskottet er at Wergelandsenteret kan vere eit ressurscenter for opplæring på områda interkulturell forståing, menneskerettar og aktivt medborgarskap, for ulike målgrupper som arbeider på utdanningsfeltet.

Rapport for 2017

Om lag 6 600 lærarar, rektorar og andre personar deltok direkte i program, prosjekt og aktivitetar som blei gjennomførte av Wergelandsenteret i 2017, ein auke på nær 60 pst. frå 2016. Gjennom lokale prosjekt i 27 europeiske land har senteret nådd ut til om lag 65 000 personar i 2017, ein solid auke frå året før. Saman med 22. juli-senteret, Utøya og Raftostiftelsen har senteret etablert eit program med mål om å undervise unge om demokrati og menneskerettar.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å føre løyvinga vidare på same nivå som i 2018. I tillegg foreslår departementet å gi senteret eit tilskott på 3 mill. kroner over kap. 226 post 21 til drifta av det nasjonale læringstilbodet om 22. juli og demokratisk medborgarskap. Sjå omtale under denne posten.

Post 76 Raftostiftelsen

Mål for 2019

Målet med tilskottet er å bidra til at elevar, studenter, lærarar og andre grupper får eit godt opplæringstilbod om menneskerettane gjennom Raftostiftelsen.

Rapport for 2017

I 2017 har 3 309 elevar, lærarstudentar og lærarar deltatt i undervisning i menneskerettar og demokrati. Dette er ein nedgang samanlikna med 2016, som kan ha bakgrunn i at 2016 var eit jubileumsår, med fleire aktivitetar enn normalt. I 2017 blei Raftoprisen tildelt Parveena Ahangar og Parvez Imroz frå Kashmir. Parveena Ahangar kjempar for rettferd for sonen sin, som forsvann i 1991. Kam-

pen hennar blei til ei rørsle med hundrevis av mødrer og enker som har lidd den same skjebnen. Advokaten Parvez Imroz har i fleire tiår avdekt massegraver og dokumentert menneskerettsbrot i Kashmir.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å føre løyvinga vidare på same nivå som i 2018.

Kap. 256 Kompetanse Noreg

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
01	Driftsutgifter	61 076	62 841	64 258
21	Særskilde driftsutgifter	19 067	12 046	8 584
	Sum kap. 0256	80 143	74 887	72 842

Kompetanse Noreg er direktoratet for kompetansepolitikk. Kompetanse Noreg har eit nasjonalt systemansvar for karriererettleiing, og har ansvar for å utvikle og koordinere rettleiingsfeltet i Noreg. Kompetanse Noreg har det faglege og pedagogiske ansvaret for innhaldet i opplæringa i norsk og samfunnskunnskap for vaksne innvandrere, jf. kap. 292. Kompetanse Noreg er òg sekretariat for Kompetansebehovsutvalget.

Sekretariatet for Nasjonalt fagskoleråd blir i 2019 flytt frå Kompetanse Noreg til Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høgre utdanning (DIKU). Kunnskapsdepartementet vil komme tilbake til dei løyvingmessige konsekvensane av flyttinga i samband med revidert nasjonalbudsjett for 2019.

Kompetanse Noreg har ansvaret for å forvalte nokre av prosjektmidlane som er løyvde over kap. 258 post 21. Kompetanse Noreg har vidare ansvaret for å forvalte ulike tilskott til vaksenopplæring, karriererettleiing og til freds- og menneskerettssentera, jf. kap. 254, 255, 257 og 258.

Post 01 Driftsutgifter og post 21 Særskilde driftsutgifter

Mål for 2019

Kompetanse Noreg skal vere pådrivar for ein heilskapleg og effektiv kompetansepolitikk, ved å gi kunnskapsbaserte innspel til kompetansepolitikken, løfte fram kompetansepolitiske problemstil-

lingar på ulike arenaer, og samarbeide med relevante aktørar om utvikling av idear, forslag og ordningar.

Kompetanse Noreg skal medverke til at befolkninga utviklar og tar i bruk den kompetansen samfunnet treng. Det inneber å medverke til at fleire vaksne tar del i utdanning og opplæring, at kompetansen til befolkninga blir tatt i bruk på ein betre måte, og at det er kvalitet i opplærings- og utdanningstilboda.

Kompetanse Noreg skal vidare medverke til målet om høgre deltaking for innvandrere i arbeids- og samfunnsliv gjennom avviking av prøver i norsk og samfunnskunnskap og statsborgarprøva.

Kompetanse Noreg skal arbeide for å auke tilgangen til tenestene for karriererettleiing, styrke kvaliteten på karriererettleiinga og bidra til likeverdige tilbod.

Rapport for 2017

Kompetanse Noreg er frå januar 2017 navnet på tidlegare Vox, nasjonalt fagorgan for kompetansepolitikk. Direktoratet har ei pådrivande og iverksettande rolle for ein heilskapleg og effektiv kompetansepolitikk, og for å skape betre forståing blant avgjerdstakarar, samarbeidspartnarar og i heile befolkninga av behovet for læring heile livet.

Oppfølginga av Meld. St. 16 (2015–2016) *Fra utenforskap til ny sjanse og Nasjonal kompetanse-*

politisk strategi 2017–2021 har vore høgt prioritert av Kompetanse Noreg i 2017. Strategien gir retning for ein felles innsats for det kompetansepolitiske arbeidet i åra framover, og legg til rette for samarbeid mellom partane i arbeidslivet og andre sentrale aktørar på tvers av sektorar og forvaltningsnivå. Kompetanse Noreg fekk i 2017 i oppdrag å ta hand om sekretariatsfunksjonen for Kompetansebehovsutvalget (KBU). Utvalet skal bringe fram den best moglege faglege vurderinga av dei framtidige kompetansebehova i Noreg.

Som eit bidrag til utvikling og betre bruk av kompetansen til vaksne og for at fleire vaksne får varig tilknytning til arbeidslivet, har Kompetanse Noreg mellom anna utvikla nye modulstrukturererte læreplanar for vaksne på grunnskolenivå, arbeid med etter- og vidareutdanning av lærarar, utvikling av ressursar til kartlegging og undervisning og utvikling og gjennomføring av kurs.

Kompetanse Noreg har i 2017 arbeidd for auka tilgang til karriererettleiingstenestene, og for betre kvalitet på karriererettleiinga. Talet på unike brukarar av karrieresentera i 2017 var 17 938, ein auke på tre pst. frå året før. Rapportert tilfredsheit blant brukarane viser at 95 pst. er nøgde med karriererettleiinga. Kompetanse Noreg har arbeidd med å heve kompetansen i karriererettleiing på integreringsfeltet og med å utvide karriererettleiingstilbodet til innvandrarar og asylsøkarar i mottak. Det er sett i gang eit arbeid med å utvikle eit nasjonalt kvalitetsrammeverk for karriererettleiinga. I 2017 har Kompetanse Noreg førebudd etableringa av eit nasjonalt

kraftsentrum for karriererettleiing, lokalisert i Tromsø. Det blei offisielt opna i januar 2018.

Kompetanse Noreg har ansvaret for verkemiddel som er av avgjerande tyding for integreringsarbeidet. Prøvene i norsk og samfunnskunnskap for vaksne innvandrarar er godt etablerte, og etterspurnaden etter norskprøva er framleis aukande. Kompetanse Noreg har bidratt til å sikre god kvalitet på og gjennomføring av statsborgarprøva, som tredde i kraft 1. januar 2017. Kompetanse Noreg har bidratt til fagleg og pedagogisk utvikling av norsk og samfunnskunnskap for vaksne innvandrarar, og kvalitet i opplæringa i 50 timar i «Norsk kultur og norske verdier» for asylsøkarar. For meir omtale, sjå programkategori 07.90 Integrering og mangfald, kap. 292 postane 21 og 22.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å føre løyvinga på post 01 vidare på same nivå som i 2018.

Departementet foreslår å redusere løyvinga på post 21 med 3,8 mill. kroner mot ein tilsvarende reduksjon under kap. 3256 post 01, jf. omtale under kap. 3256. Reduksjonen er knytt til utgifter Kompetanse Noreg har hatt som vertsorganisasjon for Nordiskt Nätverk för Vuxnas Lärande.

Departementet foreslår at løyvinga på post 01 kan overskridast mot tilsvarende meirinntekter under kap. 3256 post 02, jf. forslag til vedtak II nr. 1.

Kap. 3256 Kompetanse Noreg

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
01	Inntekter frå oppdrag	18 833	11 676	8 205
02	Salsinntekter o.a.	248	360	368
	Sum kap. 3256	19 081	12 036	8 573

Inntektene på post 01 gjeld oppdragsverksemd for Kompetanse Noreg. Inntektene på post 02 gjeld salsinntekter og refusjonar.

Kompetanse Noreg har fram til utgangen av 2017 vore vertsorganisasjon for Nordiskt Nätverk

för Vuxnas Lärande. Inntekter knytte til oppgåva er førte på kap. 3256 post 01. I samband med bortfall av oppgåva foreslår departementet å redusere inntektsløyvinga på denne posten med 3,8 mill. kroner.

Kap. 257 Kompetansepluss

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
21	Særskilde driftsutgifter, <i>kan overførast, kan nyttast under post 70</i>	5 199	5 858	5 998
70	Tilskott, <i>kan overførast</i>	162 426	157 167	171 725
	Sum kap. 0257	167 625	163 025	177 723

Opplæringa i *Kompetansepluss arbeid* skal vere praksisnær og knytt til arbeidssituasjonen til deltakarane. Programmet skal nå små og mellomstore verksemdar og ulike bransjar, særleg dei som sysselset arbeidskraft med låg utdanning og er konjunkturutsette.

Gjennom *Kompetansepluss frivilligheit* kan fleire målgrupper ta del i opplæringa, i regi av frivillige organisasjonar. Formålet er å gi vaksne som treng det, grunnleggande dugleikar som gir høve til blant anna auka deltaking i samfunnet.

Post 21 Særskilde driftsutgifter, kan overførast, kan nyttast under post 70, og post 70 Tilskott, kan overførast

Løyvinga på post 21 skal nyttast til å utvikle *Kompetansepluss*-programmet, til å gjere administreringa av programmet best mogleg og auke kvaliteten på dei tilboda som blir gitte. Løyvinga skal òg kunne nyttast til forsøk som kan gjere *Kompetansepluss*-programmet betre i stand til å svare på kompetansebehova i arbeidslivet. Ein mindre del av løyvinga kan gå til å utvikle modelar for samarbeid mellom Nav, fylkeskommunar og verksemdar, slik at fleire arbeidssøkarar kan få opplæring i grunnleggande dugleikar.

Løyvinga på post 70 blir lyst ut til søkarar innanfor målsettinga for programmet.

Mål for 2019

Målet med *Kompetansepluss*-programmet er at fleire kan ta del i opplæring i grunnleggande dugleikar, og at færre fell ut av arbeidslivet på grunn av manglande dugleikar.

Rapport for 2017

Kompetansepluss-ordninga omfatta i 2017 opplæring i grunnleggande dugleikar og grunnleggande norskopplæring. Det er til kvar tid i gang over 1 000 aktive prosjekt gjennom *Kompetansepluss*-programmet.

Arbeidslivet blir ein stadig viktigare læringsarena, og i 2017 var det rekordhøg søkning om tilskott til opplæringstiltak på jobben gjennom *Kompetansepluss arbeid*, jf. tabell 4.10. Søknader som berre omfatta norskopplæring, utgjorde 40 pst. av alle søknadene det blei søkt om støtte til. I samband med handsaminga av revidert nasjonalbudsjett for 2017 blei løyvinga auka med 17 mill. kroner. Ekstraløyvinga skulle brukast særskilt til å styrke digital kompetanse. 143 kvalifiserte søkarar fekk tildelt midlar.

Kompetanse Noreg fekk om lag 200 søknader om tilskott frå *Kompetansepluss frivilligheit* i 2017.

Tabell 4.10 BKA og Kompetansepluss arbeid 2010–17 (beløp i mill. kroner)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Omsøkt beløp	169,4	197,6	190,6	182,7	186,2	200,7	293,8	311,2
Tildelt beløp	80,8	93,4	107,6	104,3	141,8	162	220,2	196,9
Talet på søknader	345	411	503	461	600	651	947	1 135
Talet på innvilga søknader	209	250	370	348	503	561	734	715
Talet på deltakarar	6 999	7 617	8 737	7 781	10 853	11 287	14 757	

Tabellen omfattar søknader og tildelingar knytte til ordinær utlysning og særskilde satsingar. Deltakartala har tidlegare vore baserte på alle innmelde deltakarar, medan dei frå og med 2016 er baserte på innmelde deltakarar på faktisk haldne kurs. Tildelt beløp er for dei siste åra høgre enn løyvinga på posten, finansiert med overføring frå løyvinga for tidlegare år. Kompetanse Noreg hadde i 2016 akkumulerte midlar frå tidlegare år som blei inkluderte i tildelinga det året. Talet på deltakarar for 2017 er ikkje klart.

Kjelde: Kompetanse Noreg, Statistikkbanken

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår ei løyving på 6 mill. kroner på kap. 257 post 21. Det er ei vidareføring av nivået i 2018.

Departementet vil styrke *Kompetansepluss*-programmet slik at fleire kan få opplæring i grunnleggande dugleikar. Departementet foreslår derfor å auke løyvinga på kap. 257 post 70 med 10 mill. kroner.

Kap. 258 Tiltak for livslang læring

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
01	Driftsutgifter	5 684	5 033	
21	Særskilde driftsutgifter, <i>kan overførast, kan nyttast under post 01</i>	93 408	123 391	212 844
60	Tilskott til karriererettleiing	32 734	33 585	34 525
	Sum kap. 0258	131 826	162 009	247 369

Post 01 Driftsutgifter

Rapport for 2017

Løyvinga finansierte statistikk, analysar og forskning som kan bidra til politikktutvikling på heile ansvarsområdet til Kunnskapsdepartementet.

Budsjettforslag for 2019

Departementet vil samle midlar til analyse og kunnskapsgrunnlag på éin post. Departementet foreslår derfor å flytte midlane på denne posten til den nye posten kap. 201 post 21.

Post 21 Særskilde driftsutgifter, kan overførast, kan nyttast under post 01

Løyvinga på posten finansierer ulike tiltak innanfor kompetansepolitikken og vaksnes læring. Om lag halvparten av midlane blir tildelt Kompetanse Noreg. Løyvinga på posten blir òg nytta til drift av tidsavgrensa arbeid i utval, departement og direktorat, og til tilskott til offentlege aktørar som blir involverte i kompetansepolitikken og vaksnes læring. Løyvinga skal òg finansiere fleire mindre tiltak som mellom anna tilskott til kompetanseutvikling av tillitsvalde, arbeid med realkompetansevurdering gjennom Erasmus+-prosjektet VISKA, oppfølging av yrkeskvalifikasjonsdirektivet og arbeidet med eit nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk. Det vil kunne bli gitt tilskott til felles tiltak for freds- og menneske-

rettssentera som får tilskott over kap. 255 Tilskott til freds- og menneskerettssenter.

Mål for 2019

Målet med løyvinga er at fleire lærer heile livet slik at dei kan stå lenger i arbeid.

Rapport for 2017

Stortinget har slutta seg til Meld. St. 16 (2015–2016) *Fra utenforskap til ny sjanse –samordnet innsats for voksnes læring*, jf. Innst. 362 S (2015–2016). Ei rekke av dei tiltaka som blei lagde fram i meldinga, er finansierte over kap. 258 post 21.

Kompetanse Noreg har utvikla modulstrukturerte læreplanar for vaksne på grunnskolenivå. Forsøk med modulstrukturert opplæring starta opp ved 28 opplæringsstader i august 2017, og dekker nærare 50 kommunar. Arbeidet med å utvikle eit digitalt kartleggingsverktøy for lesing var i 2017 konsentrert om å lage innhald og utprøving mynta på dei som deltar i forsøka med modulisert opplæring. Kartleggingsprøva blei ferdigstilt hausten 2018 til bruk ved dei 28 forsøkskolane.

Utdanningsdirektoratet har sett i gang forsøk med modulstrukturerte læreplanar i fag- og yrkesopplæringa. Forsøka omfatter åtte lærefag og blei sett i gang i fem fylkeskommunar frå hausten 2017.

Kompetanse Noreg har utvikla enkle sjølvevurderingar i grunnleggande lesing og skriving, rekning og digitale dugleikar, i tillegg til ein test i lesing. Sjølvevurderingane er utvikla for vaksne som ønsker å vurdere seg sjølve, og skal i tillegg kunne brukast av ulike opplæringstilbydarar i grunnleggande dugleikar, til dømes studieforbund og tiltakstilbydarar i Nav. Testane er samla på Kompetanseporten, som blei lansert i juni 2017. Ved bruk av verktøya får brukarane informasjon om vidare moglegheiter for opplæring. Det har også blitt utvikla eit e-læringstilbod i grunnleggande dugleikar.

I 2017 blei regjeringa og partane i arbeidslivet einige om ein felles kompetansepolitisk strategi som skal gi arbeidslivet den kompetansen det har behov for. Strategien skal gjelde i perioden 2017–21. I oppfølginga av strategien har det i 2017 blitt gjennomført fleire tiltak. Gjennom finansiering av to forskingsoppdrag skal kunnskapen om realkompetansevurdering aukast. Kompetansebehovsutvalget blei nemnt opp i mai 2017. Utvalet skal bringe fram den best moglege faglege vurderinga av dei framtidige kompetansebehova til

Noreg. Den første rapporten frå utvalet blei levert 1. februar 2018.

For at fleire lærarar som underviser vaksne, skal kunne delta på vidareutdanning, blei det også i 2017 utbetalt midlar til lærestader for å dekke studieavgifta for studentane. Det er òg gitt støtte til etterutdanning retta mot lærarar og leiarar innanfor vaksenopplæringa.

Prosjektet VISKA, som blei starta i 2017, skal prøve ut realkompetansevurdering for nykomne flyktingar.

Det blei tildelt midlar til Kunnskapscenter for utdanning, som skal ha oversyn over og formidle nasjonal og internasjonal forskning som kan gi innsikt i kva som medverkar til kvalitet i utdanninga og opplæringa. Ein del av utdanningsforskningsprogrammet FINNUT, inkludert forskning på vaksne si læring, blei i 2017 finansierte over denne posten.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår ei løyving på 212,8 mill. kroner i 2019. Det er ein auke på 89,5 mill. kroner i høve til saldert budsjett for 2018.

Departementet vil samle midlar til analyse og kunnskapsgrunnlag på éin post. Departementet foreslår derfor å flytte 16,5 mill. kroner frå kap. 258 post 21 til den nye posten kap. 201 post 21. Midlane gjeld finansiering av Kunnskapscenter for utdanning og fagmiljøet for læringsanalyse ved Universitetet i Bergen.

For å auke handlingsrommet for andre tiltak foreslår departementet å redusere løyvinga med 3,3 mill. kroner.

Regjeringa vil gjennomføre ei kompetansereform for at ingen skal gå ut på dato. I budsjettforslaget for 2019 foreslår regjeringa å auke løyvinga på kap. 258 post 21 med totalt om lag 110 mill. kroner til tiltak som inngår i kompetansereforma.

I revidert budsjett for 2018 blei det løyvd 10 mill. kroner til utvikling av fleksible vidareutdanningstilbod innanfor teknologi og digitale løysingar, jf. Innst. 400 S (2017–2018). Departementet foreslår 37 mill. kroner til denne satsinga i 2019.

Departementet vil utvikle bransjeprogram i samarbeid med partane i arbeidslivet. Målet er at verksemdar i bransjar som er særleg utsette for omstilling og digitalisering og automatisering, skal få betre høve til å gi sine tilsette faglege oppdatering. Departementet foreslår 30 mill. kroner til dette i 2019.

Departementet vil i 2019 nytte 3 mill. kroner til å greie ut korleis ein kan etablere ei digital platt-

form for etter- og vidareutdanning med utgangspunkt i utdanning.no. Dessutan foreslår departementet 3 mill. kroner til til å utvikle eit digitalt verktøy for betre informasjon om etter- og vidareutdanningstilbod på utdanning.no.

Ei arbeidsgruppe med deltaking frå partane i arbeidslivet leverte i april 2018 fleire forslag til Kompetansepolitisk råd om tiltak som kan styrke den digitale kompetansen blant sysselsette. Departementet vil gi partane i arbeidslivet til saman 1,5 mill. kroner til to av desse prosjekta: eit som handlar om korleis partsdialog kan nyttast best mogleg i digitaliseringsprosessar, og eit om nettbaserte opplæringsprogram for dei tilsette i utvalde bransjar.

Departementet vil utvide forsøka med modulstrukturert opplæring på grunnskolenivå og vidaregåande opplæring innanfor utvalde lærefag i fag- og yrkesopplæringa med totalt 36,3 mill. kroner i 2019. Utvidinga er òg ein del av inkluderingsdugnaden til regjeringa for å få fleire i arbeid.

Departementet vil i 2019 følge opp arbeidet med livslang karriererettleiing med om lag 25 mill. kroner. Det omfattar arbeidet med å utvikle ei teneste for digital karriererettleiing samlokalisert med miljøet rundt utdanning.no.

Løyvinga vil òg bli nytta til å styrke kunnskapsgrunnlaget om blant anna vaksne si læring gjennom utdanningsforskningsprogrammet FINNUT, finansiering av den internasjonale undersøkinga PIAAC og gjennom oppdragsforskning.

Departementet vil nytte om lag 9 mill. kroner til systemet for analyse og formidling av framtidige kompetansebehov, inkludert utgifter til Kompetansebehovsutvalget.

7,5 mill. kroner vil bli nytta til arbeid med oppfølginga av *Nasjonal kompetansepolitisk strategi* og arbeidet i Kompetansepolitisk råd. Tiltaka inkluderer utgifter til ekspertutvalet som ser på etter-

og vidareutdanning. Departementet vil ved behov omdisponere midlar mellom dei ulike satsingane på posten.

Post 60 Tilskott til karriererettleiing

For å bidra til at alle, inkludert vaksne, skal ha eit tilbod om karriererettleiing, har Kunnskapsdepartementet gjennom tilskottsmidlar stimulert til etablering av fylkesvise partnerskap for karriererettleiing. Partnerskapa skal bidra til å utvikle tenestetilbodet og til samarbeid mellom ulike rettleiingsaktørar lokalt. Oppretting og utvikling av karrieresenter i fylka er ei viktig målsetting for partnerskapa.

Mål for 2019

Målet med tilskottsordninga er å gjere karriererettleiing tilgjengeleg også for vaksne over 19 år.

Rapport for 2017

Dei fylkesvise partnerskapa for karriererettleiing er mottakarar av tilskotta, som blir administrerte av den einskilde fylkeskommunen. I 2017 hadde alle fylka utanom Oslo partnerskap for karriererettleiing. Hedmark fylkeskommune fekk i 2017 tildelt stimuleringsstilskott til å etablere eit karrieresenter, og senteret var i drift frå januar 2018. Finnmark fylkeskommune fekk stimuleringsstilskott til å utvikle karriererettleiingstilbod tilpassa den samiske befolkninga.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å føre løyvinga vidare på same nivå som i 2018.

Programkategori 07.60 Høgre utdanning

Utgifter under programkategori 07.60 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019	Pst. endr. 18/19
260	Universitet og høgskolar	34 420 935	35 819 269	37 170 985	3,8
270	Internasjonal mobilitet og sosiale formål for studentar	342 868	851 619	662 779	-22,2
276	Fagskoleutdanning	118 602			
280	Felles einingar	605 229	577 013	914 930	58,6
281	Felles tiltak for universitet og høgskolar	681 674	723 267	505 761	-30,1
Sum kategori 07.60		36 169 308	37 971 168	39 254 455	3,4

Inntekter under programkategori 07.60 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019	Pst. endr. 18/19
3280	Felles einingar	5 019	1 379	611	-55,7
3281	Felles tiltak for universitet og høgskolar		10	10	0,0
Sum kategori 07.60		5 019	1 389	621	-55,3

Innleiing

Universitets- og høgskolesektoren spelar ei avgjerande rolle i å frambringe den kunnskapen som trengst for ei ønskeleg samfunnsutvikling, og i å spreie oppdatert kunnskap til beste for samfunnet og den einskilde. Høgre utdanning bidrar til at studentane tileignar seg kompetanse som trengst i samfunnet, og som legg grunnlaget for deltaking i arbeidslivet.

Aktiviteten i høgre utdanning og forskning ved universitet og høgskolar femner i stor grad på tvers av dei tre overordna måla for kunnskapssektoren: Alle deltar i samfunns- og arbeidsliv; alle har den kompetansen som dei sjølve og samfunnet treng;

samfunnet har tilgang til oppdatert kunnskap av høg kvalitet. Det vil i stor grad vere same utfordringar og utviklingstrekk, strategiar og tiltak som gjeld på tvers av dei tre måla. Departementet har likevel sett eitt overordna mål for løyvingane over programkategori 07.60:

- Samfunnet har tilgang til oppdatert kunnskap av høg kvalitet.

Av dei ti måla for politikkområda i kunnskapssektoren er desse særleg høgt prioriterte innanfor kategori 07.60 Høgre utdanning for 2019:

- Fleire framifrå utdannings- og forskingsmiljø.
- Alle har eit godt og inkluderande læringsmiljø.
- Fleire har relevant digital kompetanse.

I Meld. St. 4 (2018–2019) *Langtidsplan for forskning og høgere utdanning 2019–2028* legg regjeringa fast rammen for forskings- og høgre utdanningspolitikken framover. Meldinga er ein revisjon av den første langtidsplanen for forskning og høgre utdanning som blei lagd fram i 2014 (Meld. St. 7 (2014–2015) *Langtidsplan for forskning og høgere utdanning 2015–2024*). Den reviderte langtidsplanen følger òg opp den politikken for kvalitet i høgre utdanning som blei presentert i Meld. St. 16 (2016–2017) *Kultur for kvalitet i høgere utdanning* (kvalitetsmeldinga) og Meld. St. 25 (2016–2017) *Humaniora i Norge*.

Hovudprioriteringar for 2019

Langtidsplanen for forskning og høgre utdanning er det viktigaste tiltaket frå regjeringa for å sikre at samfunnet får tilgang til oppdatert kunnskap av høg kvalitet. Kunnskapsdepartementets hovudprioriteringar innanfor kategori 07.60 og 07.70 Forsking er i hovudsak oppfølging av langtidsplanen.

Regjeringa foreslår totalt 161 mill. kroner til teknisk og funksjonell oppgradering av bygg for å møte nye og endra behov i undervisning, samarbeid mellom fagmiljø og møte behova for meir og sikker digital tilrettelegging i drift, undervisning og forskning. Midlane kan gå til både institusjonar som forvaltar sin eigen bygningsmasse, og institusjonar som leiger areal i staten si husleigeordning. Av desse midlane er 36 mill. kroner mellombelse for 2019. Forslaget er ein del av regjeringa sin plan for utvikling, forvaltning og prioritering av bygg i universitets- og høgskolesektoren som inngår i den reviderte langtidsplanen for forskning og høgre utdanning.

Regjeringa foreslår ein auke på 25 mill. kroner til styrking av Nasjonal arena for kvalitet i høgre utdanning. Den nasjonale arenaen skal stimulere utdanningsinstitusjonane sitt arbeid med kvalitet gjennom auka bruk av konkurranse og fagfellevurdering, og betre og meir tilgjengeleg kunnskap om kvalitet i utdanninga. Det skal bidra til å gi studentane betre utbytte av læringa og raskare gjennomstrøyming i høgre utdanning. Forslaget er ein del av den reviderte langtidsplanen for forskning og høgre utdanning.

Regjeringa foreslår 17,5 mill. kroner til eit program for informasjonstryggleik i universitets- og høgskolesektoren. Evalueringar har peikt på veikskapar ved tryggleiken i forskingsnett og utfordringar med å få på plass tilstrekkeleg styring av informasjonstryggleiken i sektoren.

Regjeringa foreslår ein auke på 15 mill. kroner til programmet FORNY2020 for auka nærings-

messig utnytting av offentleg finansierte forskingsresultat i Noreg.

Regjeringa foreslår 15 mill. kroner til prosessar for samarbeid, arbeidsdeling, konsentrasjon og samanslåing i universitets- og høgskolesektoren. Det skal bidra til å støtte opp under pågåande strukturprosessar i sektoren sett under ett.

Regjeringa foreslår 10 mill. kroner til ei pilotordning for kommunal praksis i helse- og sosialfagutdanningane. Målet er betre kvalitet i dei kommunale helse- og velferdstenestene gjennom utdanningar som er betre tilpassa kompetansebehova, og som aukar rekrutteringa av desse kandidatane til kommunane.

Regjeringa foreslår totalt 11,3 mill. kroner til vidareføring og opptrapping av studieplassar i sjukepleie for å følge opp revidert nasjonalbudsjett for 2018, jf. Innst. 400 S (2017–2018). I tillegg kjem konsekvensjustering på totalt 214,2 mill. kroner for å føre vidare og kunne ta opp nye kull av øvrige studieplassar som Stortinget har vedtatt i statsbudsjett og revidert nasjonalbudsjett for 2014–18.

Regjeringa foreslår 103,3 mill. kroner for å føre vidare med heilårseffekt rekrutteringsstillingar til universitet og høgskolar som Stortinget vedtok i statsbudsjettet og revidert nasjonalbudsjett for 2018.

Regjeringa foreslår å auke løyvinga til nærings-ph.d. og offentleg sektor-ph.d. med 3 mill. kroner, for å finansiere 14 nye stipendiatstillingar. Av desse skal ti stillingar gå til lærarar og fire til nærings ph.d.

Regjeringa vil halde fram med satsinga på studentbustader i 2019 med tilsegn om tilskott til 2 200 nye studentbustader. Stortinget vedtok i revidert nasjonalbudsjett for 2018 å auke tilskottsatsane og kostnadsrammene for bygging av nye studentbustader. Regjeringa foreslår å føre vidare dei auka satsane og kostnadsrammene i 2019 og prisjustere dei med 2,9 pst. i 2019.

Mål: Samfunnet har tilgang til oppdatert kunnskap av høg kvalitet

Utviklingstrekk og utfordringar

Framleis er det for få studentar som fullfører ein grad. Varierende karaktersetning tyder på ulike faglege standardar i sektoren, noko som er gjort synleg gjennom bruk av gode karakterar til tross for låg tidsbruk på studia og låge karakterar ved inntak. Studentaktive læringsformer og digitale verkøy blir i for liten grad brukte i undervisninga. Det er for lite merksemd på utvikling av pedagogisk kompetanse for tilsette i kombinerte under-

visnings- og forskingsstillingar. Resultat frå forskning blir rekna som meir fremmande for karrieren enn utvikling av god utdanning. Dette er utfordringar og utviklingstrekk som blei skildra i Meld. St. 16 (2016–2017) *Kultur for kvalitet i høgere utdanning*.

OECDs gjennomgang av den norske politikken for forskning og høgre utdanning frå 2017 konkluderte med at universitets- og høgskolesektoren på mange område gjer det godt, og har hatt ei positiv utvikling, men at Noreg ikkje er blant landa med dei aller beste resultatane. OECD-gjennomgangen peikte særleg på eit behov for å få fram fleire miljø av topp internasjonal kvalitet. Rapporten hadde fleire anbefalingar til politikken overfor universitet og høgskolar. Dei var mellom anna knytte til insentivering av høg kvalitet gjennom finansieringssystemet, betre rekrutterings- og karrieremodellar, styrkt evne til leiarskap og omfordeling etter kvalitet ved institusjonane. Rapporten anbefalte og eit mangfald av institusjonstypar i sektoren, med rom for å utvikle nokre universitet til det øvste nivået i Europa.

Internasjonalisering av høgre utdanning er sentralt for omstilling og verdiskaping, og eit verkemiddel for å auke norsk konkurransekraft internasjonalt. Det blir eit stadig aukande behov for samfunnsborgarar og arbeidstakarar med internasjonal erfaring og brei kultur- og språkkompetanse. Ei rekke universitet og høgskolar har i dag eigne strategiar eller planar for internasjonalt samarbeid. Men det varierer i kor stor grad fagmiljøa har ei internasjonal kontaktflate, representert ved internasjonale fellesgradar, deltaking i internasjonale samarbeidsprogram, student- og tilsettmobilitet og samarbeid om vitenskaplege publikasjonar. Studentmobilitet er eit av dei mest sentrale aspekta ved internasjonalisering av høgre utdanning. Det gjer det mogleg for den einskilde studenten å utvikle seg, og det gir impulsar utanfrå som kan bidra til å utvikle kvaliteten og relevansen i norsk høgre utdanning. Av alle som fullførte ein bachelor- eller mastergrad i Noreg i 2017, hadde 16 pst. vore på utvekslingsopphald. I tråd med Meld. St. 16 (2016–2017) *Kultur for kvalitet i høgere utdanning* er målet at 20 pst. har vore på slik utveksling innan 2020. På lengre sikt er ambisjonen 50 pst. Det er derfor framleis eit stykke å gå for å nå ambisjonane for studentmobilitet.

Dei fysiske omgivingane på campus påverkar læringsmiljøet og kvaliteten i forskning og utdanning. Det er endringar i undervisningsformer, utnytting av digitale løysingar, behov for meir tverrfagleg samarbeid, auka forskingsaktivitet og

vekst i talet på studentar og tilsette. Denne utviklinga fører til at behovet er stort for oppgradering av lokale, vedlikehald og nybygg i universitets- og høgskolesektoren. For institusjonane som forvaltar sine eigne bygg, har ein stor del av bygningsmassen for dårleg teknisk standard. Dei sjølvforvaltande institusjonane brukte 1,2 mrd. kroner i gjennomsnitt per år gjennom dei siste fire åra til vedlikehald og påkostingar. Likevel gjer tilstanden til ein stor del av bygningsmassen at han ikkje kan bli brukt på eigna måte til formålet. Det er ulike årsaker til dette, mellom anna at ein stor del er verna eller gamle bygg.

Utnytting av IKT og andre teknologiar gjer det mogleg å møte dei store samfunnsutfordringane på ein betre måte, auke produktivitetsveksten og styrke konkurranseevna. Digital kunnskap og kompetanse er ein føresetnad for å lykkast med omstillingar av enkeltverksemdar og av heile sektorar. Høgre utdanning har ei sentral rolle i dette, både gjennom relevant IKT-undervisning i utdanningane generelt og spesialiserte teknologiske utdanningar, og gjennom etter- og vidareutdanning. Både tempo på og omfang av dei endringane som digitaliseringa skaper, gjer det nødvendig med eit enda tettare samspel mellom dei høgre utdanningsinstitusjonane og arbeidslivet for å sikre kvalitet og relevans i dei ulike utdanningane.

Digitaliseringa fører òg med seg nye trugsmål. For at potensialet ved digitaliseringa og dei aukande mengdene data kan utnyttast til fulle, er ein avhengig av at samfunnet har tillit til at personvernet og datatryggleiken blir sikra. Studentane treng å utvikle kompetanse i sikker bruk av digitale løysingar og god digital dømmekraft. Universitets- og høgskolesektoren har framleis utfordringar med å få på plass tilstrekkeleg internkontroll og styring av informasjonstryggleiken. Riksrevisjonens kontroll underbygger dette, og ei ekstern evaluering av UNINETT har peikt på for svak informasjonstryggleik i forskingsnett.

Dei kommunale tenestene blir i åra framover stadig viktigare for å møte dei samla behova for helse- og velferdstenester. Samstundes er det generelt berre ein liten del av praksisdelen i helse- og sosialfagutdanningar som finn stad i kommunane. Rammevilkåra for praksis bidrar til at praksisfeltet i kommunane i dag ikkje kan ta imot fleire studentar.

På fleire område er det behov for meir forskingskompetanse, i både privat og offentleg sektor. Fleire lærarar med ph.d. vil bringe forskning og praksis nærare kvarandre. Auka doktorgradskompetanse blant lærarar er òg viktig for rettleinga av lærarstudentar.

Strategiar og tiltak

Langtidsplanen for forskning og høgre utdanning inneheld regjeringa sine overordna prioriteringar for desse politikkområda. I den første planen frå 2014 (Meld. St. 7 (2014–2015) *Langtidsplan for forskning og høgere utdanning 2015–2024*) tok regjeringa sikte på å revidere planen kvart fjerde år. Regjeringa legg derfor i år fram den reviderte langtidsplanen Meld. St. 4 (2018–2019) *Langtidsplan for forskning og høgere utdanning 2019–2028* samstundes med statsbudsjettet for 2019. Sjå nærare omtale av langtidsplanen og oppfølginga av han under del III, kap. 5.

Styra ved universitet og høgskolar har ansvaret for at den faglege aktiviteten er av høg kvalitet. Meld. St. 16 (2016–2017) *Kultur for kvalitet i høgere utdanning* (kvalitetsmeldinga) set klare forventningar til arbeidet med å forbetre utdanningskvaliteten. Kunnskapsdepartementet har òg sett i gang fleire tiltak for å følge opp meldinga.

Utviklingsavtalar

Sidan 2016 har Kunnskapsdepartementet gradvis innført fleirårige utviklingsavtalar med kvart av universiteta og kvar av dei statlege høgskolane. Frå 2019 vil alle desse lærestadene vere omfatta av slike avtalar. Ein utviklingsavtale er ein avtale mellom departementet og ein lærestad som inneheld mål og måleparametrar for prioriterte utviklingsområde for institusjonen. Utviklingsavtalane skal bidra til høg kvalitet og ein mangfaldig sektor gjennom tydelegare institusjonsprofilar og betre arbeidsdeling. Avtalane gir rom for å løfte fram område der institusjonane ser behov for særskild merksemd, og er samstundes eit verkemiddel for nasjonal koordinering. Erfaringane med prosessen med avtalar er positive. I Prop. 1 S (2017–2018) blei det signalisert at Kunnskapsdepartementet ville legge fram forslag til finansieringsmodell for utviklingsavtalar i statsbudsjettet for 2019. Departementet har sidan då sett i gang eit arbeid i dialog med sektoren om mogleg forenkling av systemet for mål- og resultatstyringa for universiteta og høgskolane. Det kan vere behov for å sjå på korleis det best mogleg kan spele saman med utviklingsavtalane og finansieringa av universitet og høgskolar. Kunnskapsdepartementet vil derfor ikkje no knytte særskild finansiering til utviklingsavtalane.

Nasjonal arena for kvalitet i høgre utdanning

Eit hovudtiltak i kvalitetsmeldinga er Nasjonal arena for kvalitet i høgre utdanning, som er etablert med si første utlysing i 2018. Arenaen samlar eksisterande verkemiddel som senter for framifrå utdanning (SFU) og verkemiddel for digitalisering og internasjonalisering i høgre utdanning, og utfyller desse med nye verkemiddel. Ambisjonen er at arenaen skal bli ein pådrivar for utdanningskvalitet, og at han skal få nok omfang og prestisje til å påverke det strategiske kvalitetsarbeidet ved institusjonane. Arenaen skal finansiere prosjekt av god kvalitet og skal basere seg på tydelege søknadskriterium og systematisk bruk av fagfellevurdering. Den første utlysinga på arenaen hadde temaet «studentaktiv læring og vurderingsformer». Nasjonal arena for utdanningskvalitet blir forvalta av Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høgre utdanning (DIKU).

Verdsetting og utvikling av god undervisning

Eit sentralt bodskap i kvalitetsmeldinga er at undervisningskompetanse må få meir å seie for både tilsettingar og karriereutvikling. Departementet har fastsett endringar i forskrift om tilsetting og opprykk i undervisnings- og forskarstillingar som gjeld frå 1. september 2019. Dei inneber strengare krav til utdanningsfagleg kompetanse og undervisningserfaring.

I kvalitetsmeldinga varsla departementet eit krav om at universitet og høgskolar innan utgangen av 2018 skal ha etablert pedagogiske meritteringssystem som bidrar til å verdsette arbeidet med å utvikle god undervisning. Temaet blei tatt opp i etatsstyringa med universitet og høgskolar i 2018, og erfaringa er at institusjonane er godt i gang med å følge opp.

Karriere

Kunnskapsdepartementet sette i 2017 ned ei ekspertgruppe for å vurdere stillingsstrukturen ved norske universitet og høgskolar. Rapporten frå ekspertgruppa blei levert i mai 2018, og har vore ute til høyring. Mandatet var å vurdere om stillingsstrukturen fyller behova i breidda av oppgåvene til universitet og høgskolar, og om han legg godt nok til rette for attraktive karrierar. Ekspertgruppa foreslår to nye karrierestigar – ein fagstøttelige for mellombels tilsette i forskingsprosjekt, og ein forskar/lektor-stige som skal erstatte dosentløpet. Dei foreslår òg eit nytt

øvste trinn på professorstigen med tittelen fakultetsprofessor, og ein eigen profesjons-ph.d. Departementet vil vurdere korleis ein skal følge opp forslaga, etter å ha gått gjennom innspel frå høyringa.

Læringsmiljø og mentorordning

For å følge opp oppmodingsvedtak nr. 769, 7. juni 2017, om mentorordningar i høgre utdanning, jf. Innst. 364 S (2016–2017) og Meld. St. 16 (2016–2017) *Kultur for kvalitet i høgere utdanning*, har Kunnskapsdepartementet fått Universitetet i Bergen til å levere ei utgreiing om mentorordningar i høgre utdanning nasjonalt og internasjonalt. Departementet vil i tildelingsbrevet til universiteta og dei statlege høgskolane for 2019 gi melding til kvar institusjon om å starte opp mentorordningar, og vil òg be DIKU om å fremme arbeidet gjennom dialog og erfaringsdeling med institusjonane. Sjå elles omtale av oppfølginga av oppmodingsvedtaket i del I, kap. 3.

Ordninga med læringsmiljøutval, som institusjonane har vore pålagde å ha sidan 2003, blei evaluert av Oxford Research i 2018. Evalueringsrapporten blir følgd opp i samanheng med oppfølginga av oppmodingsvedtak nr. 520, 1. mars 2018 om studentombod, jf. Innst. 122 S (2017–2018) og Dokument 8:48 S (2017–2018), sjå del I, kap. 3.

Internasjonal studentmobilitet

Gjennom deltaking i internasjonale utvekslingsprogram som Erasmus+, og ved målretta samarbeid med prioriterte land utanfor Europa, legg Kunnskapsdepartementet til rette for at studentar og tilsette ved lærestadene får høve til å skaffe seg internasjonal kompetanse og fagleg utbytte.

For å bidra til å nå utdanningspolitiske mål knytte til studentutveksling, starta departementet i 2018 arbeidet med ei melding om studentmobilitet. Meldinga vil mellom anna presentere ein statusgjennomgang av inn- og utgåande mobilitet innanfor høgre utdanning, ha eit særleg auge på korleis ein kan bidra til meir mobilitet til strategisk viktige land, inkludert fleire ikkje-engelskspråklege land, og sjå på betre tilrettelegging for utgåande mobilitet i studieprogram ved norske høgre utdanningsinstitusjonar. Meldinga skal vere klar ved årsskiftet 2019/20.

Bygg for undervisning og forskning

I den reviderte langtidsplanen for forskning og høgre utdanning er det ein eigen plan for bygg i

universitets- og høgskolesektoren. Formålet med planen er å legge rammene for ein heilskapleg politikk for utvikling, forvaltning og prioritering av bygg og campus. Det handlar ikkje berre om meir areal, men om dei riktige areala. Noreg treng universitets- og høgskolebygg som blir nytta til å utvikle, formidle og skape kunnskap, identitet og verdier. Sjå nærare omtale av langtidsplanen og oppfølginga av han under del III, kap. 5.

For 2019 foreslår regjeringa totalt 161 mill. kroner til oppgradering av bygg i universitets- og høgskolesektoren ved institusjonar som forvaltar sin eigen bygningsmasse, eller som leiger areal i staten si husleigeordning. Oppgraderingane skal gi meir eigna bygg som fremmer moderne forskings- og undervisningsformer og aukar læringsutbyttet til studentane. Sjå budsjettforslag for kap. 260 post 50.

Digitalisering og informasjonstryggleik

Regjeringa la i 2017 fram ein digitaliseringsstrategi for universitets- og høgskolesektoren for perioden 2017–21. Strategien skal bidra til at digitale teknologiar blir utnytta for betre kvalitet, tilgang og effektivitet i både utdanning, forskning og administrasjon. Lærestadene har eit eige ansvar for å utarbeide forpliktande mål og tiltak for digitalisering av utdanning og forskning, og desse blir følgde opp av departementet mellom anna i etatsstyringa.

For å styrke informasjonstryggleiken i universitets- og høgskolesektoren og betre evna til å førebygge og handtere truslar mot forskingsnett, foreslår Kunnskapsdepartementet å løyve 17,5 mill. kroner til Direktoratet for IKT og fellestenester i høgre utdanning og forskning (UNIT) for å etablere eit program for informasjonstryggleik. Programmet vil i utgangspunktet gå over fire år og inneber ei rekke tiltak, mellom anna for betre kapasitet til å oppdage og handtere brot på informasjonstryggleiken, analyseverktøy og kompetanseheving. Sjå budsjettforslaget for kap. 281 post 01.

Regjeringa nemnde i 2018 opp eit ekspertutval som skal sjå på etter- og vidareutdanning. Utvalet skal vurdere kva digitaliseringa og andre endringar i arbeidslivet fører med seg av behov for etter- og vidareutdanning. Utgreiinga skal òg skildre korleis utdanningssystemet er i stand til å møte behova, og foreslå relevante tiltak. Utvalet skal levere rapporten sin innan 1. juni 2019.

Praksis i helse- og sosialfagutdanningane

Kunnskapsdepartementet foreslår å etablere ei pilotordning for kommunal praksis i helse- og

sosialfagutdanningane. Ordninga skal bidra til at meir av praksisdelen i utdanningane skjer i dei kommunale tenestene, og til å auke kvaliteten i praksisstudia. Pilotordninga skal hauste erfaringar om korleis kommunal praksis bør organiserast og finansierast. Departementet foreslår 10 mill. kroner til pilotordninga i 2019, sjå budsjettforslaget for kap. 260 post 50.

Fleire lærarar med doktorgrad

Kunnskapsdepartementet foreslår for 2019 å auke løyvinga til nærings-ph.d.- og offentleg sektor-ph.d.-ordningane med 3 mill. kroner, og at ti av stipendiatstillingane som midlane finansierer, skal gå til lærarar. Samstundes foreslår departementet at 5 mill. kroner skal nyttast til mellom anna å stimulere fleire lærarar til å ta doktorgraden, nettverkssamarbeid for å støtte gjennomstrøyming i utdanninga, samt styrka samarbeid mellom universiteta, høgskolane og skolesektoren.

Kap. 260 Universitet og høgskolar

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
50	Statlege universitet og høgskolar	33 057 330	34 355 141	35 606 697
70	Private høgskolar	1 363 605	1 464 128	1 564 288
	Sum kap. 0260	34 420 935	35 819 269	37 170 985

Post 50 Statlege universitet og høgskolar og post 70 Private høgskolar

Mål for 2019

Følgande mål gjeld for universitet og høgskolar som får løyving frå Kunnskapsdepartementet over kap. 260:

- høg kvalitet i utdanning og forskning
- forskning og utdanning for velferd, verdiskaping og omstilling
- god tilgang til utdanning
- effektiv, mangfaldig og solid høgre utdanningssektor og forskningssystem

Universitet og høgskolar skal sette sine egne mål og styringsparametrar i tråd med desse måla. I tillegg fastset Kunnskapsdepartementet styringsparametrar på område der institusjonane skal ha særleg merksemd på resultatutviklinga ut frå nasjonale omsyn.

I 2018 har departementet bedt universiteta og høgskolane om synspunkt på måla og innspel til korleis dei kan gjerast enklare og betre. Arbeidet er gjort i lys av at departementet gradvis, frå 2016 til 2018, har inngått fleirårige utviklingsavtalar med dei statlege institusjonane. Departementet vil nytte desse vurderingane i ei eventuell revidering av måla for 2020.

Rapport for 2017

I 2017 løyvde Stortinget til saman 34,4 mrd. kroner til universitet og høgskolar over kap. 260 postane 50 og 70. Utgangspunktet for resultatrapporteringa nedanfor er dei fire nasjonale måla for 2017 og dei tiltaka som blei sette i verk med midlar over budsjettet til Kunnskapsdepartementet.

Mål: Høg kvalitet i utdanning og forskning

Utdannings- og forskingsmiljø

Studiebarometeret til NOKUT for 2017 viser at studentane i hovudsak er godt nøgde med den høgre utdanninga i Noreg. Gjennomsnittsskåren var 4,1 på spørsmål om dei alt i alt var nøgde med studieprogrammet sitt, på ein skala frå 1 (ikkje einig) til 5 (heilt einig). Det er noko lågare enn dei føregåande åra. For spørsmåla om kor tilfredse dei var med undervisning og rettleiing, var gjennomsnittsskåren 3,5 på ein skala frå 1 (ikkje tilfreds) til 5 (særs tilfreds). Det er same skår som for 2016 og noko høgre enn for 2013–14.

For spørsmål om tilfredsheit med ulike delar av eige læringsutbytte er svara stabile over tid. Den gjennomsnittlege skåren for kor einige studentane er i at dei er motiverte for studieinnsats, gjekk noko ned i både 2016 og 2017. I 2017 gjekk òg skåren ned for i kva grad studieprogrammet

bidrar til denne motivasjonen. Studentane er i det store og heile nøgde med praksis, men det er eit potensial for betring når det gjeld kommunikasjonen mellom praksisstad og lærestad, og korleis studentane blir førebudde på praksisopplæringa.

I den europeiske studentundersøkinga Eurostudent VI, som blei gjennomført i Noreg av Statistisk sentralbyrå (SSB) i 2016, svarte 65 pst. av dei norske respondentane at dei var nøgde eller særns nøgde med undervisningskvaliteten. Det er same tal som i den førre tilsvarande undersøkinga for 2013. Det er like under medianen blant dei 18 EU-landa som deltok i denne delen av undersøkinga, og lågare enn i dei andre nordiske landa.

Undervisarundersøkinga til NOKUT frå 2017 viser at respondentane alt i alt er tilfredse med kvaliteten på studieprogrammet til det emnet dei underviser i. Gjennomsnittsskåren var 3,6 på ein skala frå 1 (i svært liten grad einig i påstanden) til 5 (i svært stor grad).

I *Studiebarometeret* til NOKUT for 2017 var den rapporterte tidsbruken på faglege aktivitetar på 34,9 timar per veke i gjennomsnitt for studentar på heiltidsprogram. Talet har lege rundt det nivået sidan 2014. I den europeiske studentundersøkinga for 2016 var gjennomsnittet 33 timar per veke for dei norske respondentane. Det er omtrent som medianen blant dei 21 EU-landa i undersøkinga.

Tilstandsrapporten for høgre utdanning viser at delen bachelorstudentar som fullførte på normert tid i 2017 (opptakskull 2014), var på 47 pst., mot 39 pst. to år tidlegare. Ein del av auken kan henge saman med betre rapportering av fullførte bachelorutdanningar når studentar held fram på masternivå, i samband med at fullførte gradar frå 2017 gir utteljing i finansieringssystemet. I 2017 var det 50 pst. som fullførte toårige masterutdanningar på normert tid, omtrent som for kullet to år tidlegare. Delen som fullførte femårige integrerte masterutdanningar, gjekk ned frå 41 pst. til 36 pst. frå 2014- til 2015-kullet.

I 2017 hadde 66 pst. avlagt doktorgraden innan seks år etter opptak på doktorgradsprogram, ned frå 68 pst. i 2016. Gjennomføringa innan seks år ligg under dei nasjonale måla på alle fagområda, som er mellom 75 pst. og 85 pst. Av dei som blei tatte opp på doktorgradsprogram i 2005–07, hadde rundt 80 pst. avlagt doktorgraden ti år seinare.

66 pst. av dei som starta i høgre utdanning i 2009, hadde fullført ein grad innan 2017 ifølge tal frå SSB. Det er omtrent same tal som for kullet året før. Før det hadde delen med fullført grad auka for kvart opptakskull sidan 2001, da talet var 55 pst. Det er særleg delen som har fullført ein

grad med over fire års lengde, som aukar, frå 16 pst. av dei som starta i 2001, til 26 pst. for dei som starta i 2009.

Forskningsbarometeret 2018 viser framleis ein auke i kor ofte dei vitskaplege publikasjonane frå Noreg blir siterte av andre forskarar, i høve til gjennomsnittet for liknande publikasjonar. Auken er likevel ikkje større enn i andre samanliknbare land. Artikkane frå Noreg blir framleis siterte i omtrent same grad som artikkane frå Sverige og Finland, men lågare enn landa som skårar høgst på indikatoren, som Danmark og Nederland. Også blant universiteta er fleire av dei norske på same nivå som andre universitet i Norden når det gjeld siteringar, men bak gruppa av dei aller fremste i Danmark og Sverige.

I 2017 var det 14 forskarar i Noreg som fekk stipend gjennom Det europeiske forskingsrådet (ERC), som er det høgste talet som har vore. I tillegg var det ei tildeling av eit såkalla *proof of concept*-prosjekt, som kan gå til tidlegare ERC-mottakarar for å verifisere det kommersielle eller samfunnsmessige potensialet til funn frå forskinga. Talet på norske ERC-stipend er likevel framleis lågt i høve til folketalet og talet på forskarar samanlikna med fleire andre land, mellom anna alle dei andre nordiske landa. I perioden 2014–17 gjekk rundt ein pst. av ERC-stipenda til mottakarar i Noreg, som er same tal som for perioden 2010–13. Til samanlikning fekk Finland to pst. av ERC-stipenda i perioden 2014–17.

Internasjonalt samspel

Noreg har gjennom Bologna-prosessen eit mål om at 20 pst. av studentane som fullfører ein norsk grad, skal ha hatt eit studieopphald i utlandet på minimum tre månader. I Meld. St. 16 (2016–2017) *Kultur for kvalitet i høgere utdanning* tidfesta regjeringa at målet skal bli nådd innan 2020. Tilstandsrapporten for høgre utdanning 2018 viser at 16 pst. av studentane med fullført grad i 2017 hadde avslutta eit utvekslingsopphald på minst tre månader. Talet har vore rimeleg stabilt over tid. I den europeiske studentundersøkinga Eurostudent VI svarte nesten 13 pst. av dei norske respondentane i 2016 at dei hadde vore på mellombels studieopphald i utlandet etter at dei byrja å studere i Noreg. Ved sida av Finland var dette det høgste talet blant dei 28 landa i undersøkinga.

Det var 8 644 internasjonale gradsstudentar i Noreg i 2017, det vil seie studentar med vidaregåande opplæring frå utlandet som hadde flytt til Noreg mindre enn fem år tidlegare. Dette talet er lågare enn i dei tre føregåande åra. Av dei som dis-

puterte for doktorgraden i 2017, hadde 39 pst. utanlandsk statsborgarskap; dette er det høgste talet som er målt.

Forskningsbarometeret 2018 viser at dei norske vitenskaplege publikasjonane med samforfattarar frå utlandet framleis aukar, og meir enn auken i publikasjonar totalt. I 2011 hadde 35 pst. av publikasjonane frå universitets- og høgskolesektoren i Norsk vitenskapsindeks medforfattarar frå utlandet, og i 2017 var delen 46 pst. Tal frå Indikatorrapporten 2017 viser òg at dei norske artiklane med internasjonalt samforfatterskap blir siterte meir av andre forskarar enn dei reint nasjonale artiklane.

Forskningsbarometeret viser òg at finansiering frå utlandet er den finansieringskjelda som har auka mest relativt sett i dei siste åra. Samanlikna med dei andre referanselanda i barometeret (Norden, Austerrike og Nederland) har Noreg den klart lågaste delen utgifter til forskning og utviklingsarbeid finansierte av utlandet. 87 pst. av inntektene frå Europakommisjonen i 2017 kom frå EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, Horisont 2020. I strategien for deltaking i det europeiske forskings- og innovasjonssamarbeidet frå 2014 sette regjeringa eit mål om at minst to pst. av dei konkurranseutsette midlane i Horisont 2020 skal gå til norske aktørar. I dei siste tala frå søknadsstatistikken frå mars 2018 ligg delen til norske deltakarar for første gong over to pst. Delen midlar frå Horisont 2020 har auka for alle sektorane i Noreg, unntatt for helseforetaka. Universitet og høgskolar har auka sin del mest, og var mottakarar av 0,63 pst. av dei konkurranseutsette midlane i Horisont 2020 i den siste statistikken.

Bygg for undervisning og forskning

Universiteta og dei statlege høgskolane er blant dei største eigeomsaktørane i statleg sivil sektor. I 2017 disponerte dei 3,43 mill. kvadratmeter. I den europeiske studentundersøkinga Eurostudent VI svarte 67 pst. av dei norske respondentane i 2016 at dei var tilfredse eller særskilt tilfredse med studiefasilitetane som bygningar, bibliotek og datautstyr. Det er om lag som medianen blant dei 18 EU-landa som inkluderte dette spørsmålet i undersøkinga, men lågare enn i Sverige og Finland.

I Meld. St. 16 (2016–2017) *Kultur for kvalitet i høgere utdanning* seier regjeringa at ho forventar at institusjonane legg til rette for nye læringsformer og godt læringsmiljø. Uegna bygg og lokale kan hindre moderne forskings- og undervisnings-

former. Kandidatundersøkinga frå Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) i 2018 viser at norske universitet og høgskolar ikkje har blitt betre til å bruke nye læringsformer i dei siste 17 åra.

Institusjonane melder om behov for funksjonell oppgradering slik at lokala blir meir eigna for dagens bruk og verksemd. På oppdrag frå departementet utførte Kunnskapsdepartementet for utdanning og Statsbygg i 2017 kunnskapskartleggingar om bygg for høgre utdanning og forskning. Rapportane peikte på behov for tilpassingar av bygga. Behova er knytte til tilpassingar som følgje av strukturendringar, digitalisering av undervisning, betre arealbruk og for innovasjonssamarbeid med næringsliv. Større tildelingar frå Noregs forskingsråd og Horisont 2020 krev òg i mange tilfelle at institusjonane tilpassar lokala for å kunne gjennomføre forskingsprosjekta sine.

I 2017 hadde 15 av 21 institusjonar aktive byggeprosjekt i ulike fasar. Mellom anna var fire ordinære byggeprosjekt under oppføring med finansiering gjennom byggeløyvingar frå Kommunal- og moderniseringsdepartementet og fleire kurantprosjekt, som institusjonane finansierer innanfor uendra rammeløyvingar. Rehabiliteringa av Noregs idrettshøgskole var ferdig i 2017, og omfatta hovudsakleg sentralbygget, gymsalbygget og svømmehallen. Fleire rehabiliterings- og oppgraderingsprosjekt blir òg gjennomførte innanfor rammeløyvingane til institusjonane. I 2017 tildelte Kunnskapsdepartementet etter søknad 75 mill. kroner til oppgradering av bygg ved dei statlege sjølvforvaltande institusjonane. Ein føresetnad er at institusjonane bruker minst like mykje midlar av sine egne budsjetttrammer til formålet. Midlane blei fordelte til tre oppgraderingsprosjekt.

Nybygg for Noregs miljø- og biovitenskaplege universitet og Veterinærinstituttet er under oppføring og planlagt ferdigstilt i 2020. Dette er eit stort og svært komplekst byggeprosjekt som stiller høge krav til prosjektering og bygging av mellom anna laboratorium, areal til dyrehald, avansert medisinteknisk utstyr og anna forskingsinfrastruktur. Statsbygg har allereie fått utløyst 590 mill. kroner av den totale usikkerheitsavsetninga, og har signalisert at det kan vere behov for å få utløyse dei resterande midlane i usikkerheitsavsetninga på 465 mill. kroner i 2018. Ein førebels prognose tilseier at prosjektet kan gå over fastsatt kostnadsramme. Regjeringa vil vurdere kostnadsreducerande tiltak. Departementet vil ha tett oppfølging av framdrifta i prosjektet.

Mål: Forsking og utdanning for velferd, verdiskaping og omstilling

Innovasjon, verdiskaping og samspel med omverda

Kunnskapen som dei ferdigutdanna kandidatane tar med seg ut i samfunnet, er det viktigaste bidraget til velferd og verdiskaping frå universitet og høgskolar. I *Studiebarometeret* til NOKUT for 2017 er studentane mest nøgde på spørsmåla om relevansen utdanningane har for arbeidslivet. Over 80 pst. svarte at studieprogrammet gir kompetanse som er viktig i arbeidslivet, med svar på 4 eller 5 på ein skala frå 1 (i liten grad) til 5 (i stor grad). 60 pst. meinte at studieprogrammet i tilsvarende grad har eit godt samarbeid med næringslivet. Svara har vore stabile over tid. I den europeiske studentundersøkinga Eurostudent VI svarte 56 pst. av dei norske respondentane i 2016 at studieprogrammet førebudde dei godt eller svært godt til den nasjonale arbeidsmarknaden. Det er like over medianen for EU-landa i undersøkinga. For tilsvarende spørsmål om den internasjonale arbeidsmarknaden var talet for Noreg 24 pst., medan medianen blant EU-landa var 33 pst.

Kandidatundersøkinga frå Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) viser at arbeidsløysa for nyutdanna med mastergrad gjekk ned frå ni pst. til åtte pst. mellom 2015 og 2017, etter å ha auka i undersøkingane frå 2009, 2013 og 2015. Fordelt på fagområde gjekk arbeidsløysa blant dei nyutdanna ned frå 2015 til 2017 i samfunnsfag, humaniora og økonomisk-administrative fag, medan det framleis var ein liten auke innanfor teknologi og matematikk/naturvitskap.

Også delen nyutdanna med mastergrad som arbeider ufrivillig deltid, gjekk ned mellom 2015 og 2017, med om lag ei halv prosentening. Delen som har arbeid der utdanninga er utan betydning eller passar dårleg med arbeidsoppgåvene fordi det ikkje var mogleg for dei å få arbeid i samsvar med utdanninga, held likevel fram med å auke. Denne gruppa av dei mistilpassa på arbeidsmarknaden var tre pst. av dei nyutdanna med mastergrad i undersøkinga frå 2007. Delen har auka fram til undersøkinga for 2017, der han var om lag seks pst.

Universitet og høgskolar har eit omfattande samspel med omverda, som skjer på mange arenaer. I tillegg til å spreie kunnskap gjennom utdanningsverksemda og studentane bidrar sektoren med kunnskap til nytte for innovasjon og verdiskaping gjennom publikasjonar og andre formidlingsaktivitetar, deling av forskingsressursar, samarbeidsprosjekt og oppdrag. Mykje av dette

viktige samspelet er uformelt organisert og vanskeleg å talfeste.

Universiteta og dei statlege høgskolane hadde i 2017 om lag 2,9 mrd. kroner i inntekter frå bidrags- og oppdragsfinansiert aktivitet frå andre kjelder enn Noregs forskingsråd, regionale forskingsfond og Europakommisjonen (BOA-inntekter). Dette svarte til 6,7 pst. av dei totale driftsinntektene. Dei private høgskolane hadde 167,1 mill. kroner i slike inntekter, som svarte til 4,8 pst. av dei totale driftsinntektene. I finansieringssystemet for universitet og høgskolar blei det for 2017 innført ein indikator som gir resultatbasert uttelling for slike bidrags- og oppdragsinntekter. Samla var det ein auke på 37,2 mill. kroner i BOA-inntekter for dei statlege institusjonane og ein auke på 20,8 mill. kroner for dei private frå 2016 til 2017. BOA-inntektene for dei statlege institusjonane per faglege årsverk har gått ned kvart år sidan 2013 målte i faste prisar, og var i 2017 på 143 800 kroner. For dei private høgskolane har BOA-inntektene auka sidan 2014 også i høve til talet på faglege årsverk, og var i 2017 på 139 100 kroner per faglege årsverk.

Forskningsbarometeret 2018 viser at bidrags- og oppdragsinntektene til dei statlege institusjonane frå næringslivet har gått ned i faste prisar kvart år sidan 2010. BOA-inntekter frå det offentlege har derimot hatt ein aukande trend; det same gjeld BOA-inntektene frå organisasjonar og stiftingar.

Tilstandsrapporten for høgre utdanning 2018 viser at dei statlege institusjonane hadde 108 patentsøknader i 2017, ned frå 197 i 2016. Også talet på inngåtte lisensieringskontraktar og nye etablerte foretak gjekk ned, frå 124 inngåtte lisensieringskontraktar og 34 foretaksetableringar i 2016 til høvesvis 65 og 25 i 2017. Omfanget av slike kommersialiseringsaktivitetar kan variere ein del frå år til år. Til dømes var talet på inngåtte lisensieringskontraktar i 2017 omtrent på same nivå som i 2014, trass i nedgangen frå 2016.

I 2017 blei 20 pst. av dei vitenskaplege artiklane publiserte i ope tilgjengelege tidsskrift. Det er ein liten auke frå delen på 19 pst. i 2016. Auken er større for delen av artiklane som er avleverte til vitenarkiv via Cristin, som gjekk opp frå 16 pst. i 2016 til 30 pst. i 2017. I 2017 blei i underkant av halvparten av artiklane i tidsskrift som tillèt eigenarkivering i vitenarkiv, avleverte til slike arkiv via Cristin.

Lærarutdanning

I 2017 starta den nye, femårige grunnskolelærarutdanninga på masternivå opp. Reforma er eit ledd i realiseringa av regjeringa sin strategi

Lærerløftet frå 2014, der lærarutdanning på masternivå er eitt av tiltaka. Alle institusjonane som har grunnskolelærarutdanning, har klart å møte krava for å tilby masterutdanninga, og er blitt akkrediterte av NOKUT.

Lærerløftet handlar òg om rekruttering til lærarutdanning og læreryrke. Høgre krav for opptak til grunnskolelærarutdanning og lektorutdanning (innført i 2016) skal medverke til betre førkunnskapar hos studentane som blir tatte opp til utdanningane, og til auka status for yrke og utdanning. Etter at opptakskrava blei skjerpa, har karaktersnittet for søkarar til desse utdanningane gått noko opp, og var i 2016 og 2017 over gjennomsnittet for alle søkarar til høgre utdanning. Søkartala til lektorutdanninga for trinn 8–13 har auka kvart år, medan talet på søkarar til grunnskolelærarutdanninga for trinn 1–7 gjekk ned i 2016 og 2017, etter å ha auka i 2015, før dei nye opptakskrava tok til å gjelde.

Våren 2017 lanserte regjeringa strategien *Lærerutdanning 2025: nasjonal strategi for kvalitet og samarbeid i lærerutdanningene*. Strategien skal gi retning for arbeidet med utvikling av lærarutdanningane. Eit hovudgrep i strategien er partnar-

skap mellom lærarutdanningane og skole- og barnehageeigarar for å etablere lærarutdanningsskolar og lærarutdanningsbarnehagar. Rekruttering til lærarutdanning er òg eit tiltak i strategien.

Barnehagelærarutdanninga rekrutterer bra og får gode tilbakemeldingar frå sektoren. Søkning til barnehagelærarutdanninga har auka med rundt åtte pst. frå 2016 til 2017. Talet på søkarar har aldri vore høgre enn no. Søkarane har mykje lågare karaktergjennomsnitt enn søkarar til anna lærarutdanning. I 2013 sette regjeringa ned ei følgegruppe for den nye barnehagelærarutdanninga. Følgegruppa leverte sluttrapporten sin hausten 2017. Han melder at institusjonane jobbar godt, men at dei står overfor mange og samansette utfordringar. Mellom anna meinte gruppa at utdanninga er underfinansiert. Pedagogikkfaget har ikkje heilt funne sin plass i utdanninga.

I 2017 blei det uteksaminert fleire kandidatar frå lærarutdanningane enn året før. Dette gjeld alle utdanningane unntatt faglærarutdanninga, der kandidattalet i 2017 ligg om lag på same nivå som i 2016. For alle skolelærarutdanningane samla var talet på uteksaminerte kandidatar 13 pst. høgre i 2017 enn i 2014.

Tabell 4.11 Førstevalssøkarar til utvalde lærarutdanningar. 2014–17

	2014	2015	2016	2017
Barnehagelærarutdanning	3 220	3 215	3 330	3 589
Grunnskolelærarutdanning for trinn 1–7	2 467	2 672	2 377	2 291
Grunnskolelærarutdanning for trinn 5–10	2 316	2 510	2 583	2 440
Lektorutdanning for trinn 8–13	1 816	1 952	2 086	2 408

Kjelde: Samordna opptak

Tabell 4.12 Fullførte lærarutdanningar. 2014–17

	2014	2015	2016	2017
Barnehage- og førskolelærarutdanning	1 828	2 081	1 909	1 966
Grunnskolelærarutdanning for trinn 1–7	660	840	861	935
Grunnskolelærarutdanning for trinn 5–10	670	775	859	988
Lektorutdanning for trinn 8–13	260	316	364	401
Faglærarutdanning	328	319	312	304
Allmennlærarutdanning	318	212	60	95
Praktisk-pedagogisk utdanning	2 117	1 953	1 976	2 188
Yrkesfaglærarutdanning	159	158	120	192

Kjelde: Database for statistikk om høgre utdanning

Universitetsmusea

Universitetet i Bergen, Universitetet i Oslo, Universitetet i Tromsø – Noregs arktiske universitet, Noregs teknisk-naturvitenskaplege universitet og Universitetet i Stavanger har eit særskilt nasjonalt ansvar for å drive museum med vitenskaplege samlingar og publikumsutstillingar. Det samla talet på publikumsbesøk til desse universitetsmusea var i underkant av 1,9 millionar i 2017, ein auke på tre pst. frå 2016. Publikumsbesøket har auka med mellom tre og seks pst. årleg sidan 2012. Samla utgjer dette ein auke på 350 000 i det årlege besøkstalet. Universitetsmusea har hatt ei rekke utstillingar og arrangement som har fått stor merksemd og har vore populære blant publikum i dei seinare åra. Talet på undervisningsopplegg for skoleklassar og omvisningar var høvesvis rundt to og tre tusen i 2017, ein nedgang på høvesvis 16 pst. og sju pst. frå 2016. Talet på publiseringspoeng ved universitetsmusea gjekk litt ned frå 2016, men dei ligg framleis høgt samanlikna med gjennomsnittet elles ved universiteta. Delen av samlingane som er digitaliserte, er stort sett den same som i 2016.

Delen av dei samla magasinareala som var tilfredsstillande sikra mot brann og vasskade og hadde tilfredsstillande skallsikring, gjekk opp med høvesvis rundt ti, tre og to prosenteningar frå 2016, medan delen med tilfredsstillande tjuverisikring gjekk ned med rundt ei prosentening. Graden av magasinareal med tilfredsstillande rutinar og beredskap auka med rundt fire prosenteningar. Graden av tilfredsstillande sikring og bevaring varierer mellom dei ulike samlingane og mellom musea, men alle musea har utfordringar som berre kan løysast med omfattande rehabilitering eller nybygg.

Mål: God tilgang til utdanning

Kapasitet og kompetanse

Talet på søkarar, studentar og uteksaminerte kandidatar har auka i fleire år, og auken heldt fram i 2017. Da var det om lag 111 000 kvalifiserte førstevalssøkarar til høgre utdanning, og i haustsemesteret var det rundt 257 000 registrerte studentar som blei finansierte over statsbudsjettet. Om lag 46 000 kandidatar fullførte utdanninga. Talet på studiepoeng har auka kvart år sidan 2008 med mellom to pst. og fem pst. årleg.

Talet på kvalifiserte førstevalssøkarar gjennom Samordna opptak har auka år for år sidan 2009. Det gjer at det blir stadig vanskelegare å bli tatt opp til høgre utdanning. Det var 2,0 kvalifiserte førstevalssøkarar per studieplass i 2017, likt

som i 2016. I 2013 og 2014 var det tilsvarende talet 1,8.

Talet på avlagde doktorgradar auka igjen i 2017 etter å ha gått ned kvart år mellom 2013 og 2016. 750 doktorgradar blei avlagde av kvinner i 2017 og 743 av menn. Samla er det det nest høgste nokosinne, bak talet for 2013.

I perioden 2009–17 har Kunnskapsdepartementet tildelt midlar til nye studieplassar som svarer til eit auka årleg opptak på rundt 11 000 studentar. I tillegg kjem studieplassar som institusjonane sjølve har prioritert midlar til å opprette innanfor si eiga rammeløyving. Auken i talet på avlagde 60-studiepoengseiningar i perioden 2009–17 er høgere enn auken i talet på studieplasstildelingar. Det er noko variasjon mellom institusjonar, men sektoren har samla sett tatt ansvar for større etterspørsel etter utdanning og har auka studieplastilbodet utover dei øyremerkte midlane.

Tal frå SSB viser at 20 pst. av befolkninga i alderen 19–34 år i 2017 studerte ved universitet eller høgskole i Noreg eller i utlandet. Delen var ni pst. blant innvandrarar, 32 pst. blant norskfødde med innvandrarforeldre og 23 pst. blant befolkninga elles. Forskjellane mellom gruppene er ulik for ulike aldersgrupper. For personane i alderen 19–20 år var 17 pst. av innvandrarane i høgre utdanning, og for dei norskfødde med innvandrarforeldre og befolkninga elles gjaldt det høvesvis 42 pst. og 30 pst. For personane i alderen 28–34 år var delen i høgre utdanning fem pst. blant innvandrarane og høvesvis ti pst. og ni pst. blant norskfødde med innvandrarforeldre og befolkninga elles.

Kvinner er i fleirtal blant studentane både med og utan innvandrarbakgrunn, men 2017 er første gong på fleire år at prosentdelen kvinner er under 60 totalt (59 pst.). Det var om lag 56 pst. kvinner blant dei innvandra og norskfødde med innvandrarforeldre frå ikkje-vestlege land, det vil seie land utanom EU/EFTA, Nord-Amerika, Australia og New Zealand. I alt var 24 pst. av dei registrerte busette kvinnene i Noreg i alderen 19–34 år i høgre utdanning, medan delen blant menn var 16 pst. Forskjellane mellom kvinner og menn er relativt sett større i dei yngre og eldre aldersgruppene enn blant personane midt i 20-åra. For 25-åringane var om lag 22 pst. av mennene og 27 pst. av kvinnene i høgre utdanning.

Livslang læring og fleksibel utdanning

Talet på studentar på fleksible utdanningstilbod held fram med å auke til over 20 000 i 2017, og har

auka kvart år sidan 2010, da talet var nesten 14 000. Auken har halde fram samtidig som talet på fleksible utdanningstilbod har gått ned. Fleksible utdanningstilbod inkluderer nettbasert undervisning eller desentralisert undervisning. Det var over 500 slike tilbod i 2013–14 og rundt 250 i 2017.

Kompletterande utdanning for flyktingar

Arbeidet med å utvikle kompletterande utdanning for personar med fluktbakgrunn med utdanning frå heimlandet starta opp i 2016 for lærarar og sjukepleiarar ved OsloMet – storbyuniversitetet og i teknologi og realfag ved OsloMet og Noregs teknisk-naturvitenskaplege universitet i fellesskap. Hausten 2017 starta OsloMet med kompletterande utdanning for sjukepleiarar og lærarar med respektive 16 og 4 personar. Det har førebels vore utfordrande å få søkarar med fluktbakgrunn med relevant utdanning frå heimlandet og nødvendige språkkvalifikasjonar. Eit fåtal av dei som starta i 2017, hadde fluktbakgrunn. Dei første erfaringane med tilbodet er positive frå både studentar, fagpersonar og praksisfeltet.

Mål: Effektiv, mangfaldig og solid høgre utdanningssektor og forskingssystem

Effektiv drift og forvaltning

Universitet og statlege høgskolar hadde 43 mrd. kroner i driftsinntekter i 2017. Løyvinga over kap. 260 utgjer hovuddelen av finansieringa for universiteta og høgskolane. Løyvinga til dei statlege institusjonane på 33,1 mrd. kroner utgjorde fire femdelar av driftsinntektene, eit tal som har vore stabilt i dei siste åra.

Private høgskolar som får tilskott under kap. 260 post 70, hadde 3,5 mrd. kroner i samla driftsinntekter i 2017. Tildelinga over denne posten utgjorde 1,4 mrd. kroner i 2017, som svarte til om lag to femdelar av driftsinntektene.

Finansieringssystemet for universitet og høgskolar blei endra i 2017, jf. Innst. 12 S (2015–2016) og Prop. 1 S (2015–2016) og Innst. 12 S (2016–2017) og Prop. 1 S (2016–2017) for Kunnskapsdepartementet. Endringane innebar at den resultatbaserte delen utgjorde ein noko større del av løyvinga for 2017. Da utgjorde basisdelen 68,9 pst. av løyvingane, den resultatbaserte delen med open budsjettramme 26,3 pst. og den resultatbaserte delen med lukka budsjettramme 4,8 pst. I 2016 utgjorde basisdelen 69,8 pst. av løyvingane.

Ved utgangen av 2017 hadde universitet og statlege høgskolar samla avsetningar på

3,8 mrd. kroner. Det utgjer 11,2 pst. av tildelinga frå Kunnskapsdepartementet og er ei endring på 23 pst. frå utgangen av 2016. Av dette var 2,3 mrd. kroner avsetningar utan interne og eksterne bindingar. Dei nettobudsjetterte institusjonane skal kunne planlegge drift og investeringar i eit fleirårig perspektiv, til dømes for nybygg, utstyr i samband med byggeprosjekt og andre strategiske formål, men departementet meiner at avsetningane no er større enn det økonomiske handlingsrommet institusjonane treng. Kunnskapsdepartementet legg avgjerande vekt på at institusjonane legg opp aktiviten etter budsjetta sine, og at universitet og høgskolar derfor må sørge for at avsetningane går ned. Sjå òg tabell 4.6 i vedlegg 4, som viser samanhengen mellom konstantbeholdning, kommande kostnader og avsetningar.

Digitalisering

Tilstandsrapporten for høgre utdanning 2018 viser at digitalisering i større grad enn før er strategisk forankra ved institusjonane. Det er til dømes løfta fram i utviklingsavtalane eller strategiane til institusjonane, eller i eigne digitaliseringsstrategiar. I *Studiebarometeret* til NOKUT for 2017 svarte 61 pst. av respondentane at digitale hjelpemiddel blir brukte på ein formålstenleg måte i studieprogrammet, med svar på 4 eller 5 på ein skala frå 1 (i liten grad) til 5 (i stor grad). Same delen svarte at fagleg tilsette i tilsvarande grad gir tilbakemeldingar på arbeid med bruk av digitale plattformer.

Rekruttering, kompetanse og karriere

Det samla talet på årsverk for tilsette ved universitet og høgskolar auka med 2,6 pst. frå 2016, og for årsverk i faglege stillingar var auken på 3,4 pst. Forholdstalet mellom årsverk i faglege og administrative stillingar var i 2017 2,7. Det er på same nivå som i 2008, etter at talet har lege på rundt 2,5 i åra 2012–15.

Auken i delen av årsverk som er utførte i stillingar som krev doktorgrad eller tilsvarande, held fram, og var i 2017 på nesten 74 pst. av årsverka som blei utførte i faglege stillingar (undervisnings- og forskingsstillingar, ikkje inkludert stipendiatar, men inkludert postdoktorar og professor II), noko som var opp frå 65 pst. i 2008. Auken i den delen som stillingstypene utgjer av årsverka, var størst for stillingane førsteamanuensis, forskar og postdoktor. Delen kvinner blant professorar og dosentar held fram med å auke med om lag ei pro-

senteining årleg, slik det har gjort sidan 2008, og var i 2017 på 29,5 pst. Det same har vore tilfellet i stillingar som krev doktorgrad eller tilsvarande, der 40,9 pst. var kvinner i 2017.

Delen i mellombelse stillingar av årsverka i undervisnings- og forskarstillingar gjekk noko ned i kvart år mellom 2011 og 2015, men gjekk svakt opp i 2016. I 2017 gjekk han ned igjen til 17,0 pst., under nivået frå 2015 på 17,3 pst. Nedgangen i delen tilsette i mellombelse stillingar må halde fram.

Budsjettforslag for 2019 for postane 50 og 70

Kunnskapsdepartementet foreslår ei samla løyving på 37,2 mrd. kroner over kap. 260 i 2019. 35,6 mrd. kroner går til universitet og statlege høgskolar over post 50, og 1,6 mrd. kroner til private høgskolar over post 70. Det er lagt til grunn eit overslag på prisauke på 2,9 pst. frå 2018 til 2019. Vidare er det lagt til grunn eit avbyråkratiserings- og effektiviseringskutt på 0,5, pst., som utgjer 179,1 mill. kroner over kap. 260 postane 50 og 70 i 2019.

Finansieringssystemet

Den resultatbaserte uttjeljinga utgjer om lag 12,2 mrd. kroner, fordelte med 10,5 mrd. kroner på open budsjетtramme og 1,7 mrd. kroner på lukka budsjетtramme. Det inneber at resultatbasert uttjeljing aukar med 299,2 mill. kroner frå 2018 til 2019, som fordeler seg med ein auke på 263,7 mill. kroner for dei statlege og 35,5 mill. kroner for dei private. 2019 er det siste året med omfordeling i basis mellom institusjonane som følge av den treårige innfasinga av endringane i finansieringssystemet i 2017.

Bygg for undervisning og forskning

Det er behov for oppgradering og utvikling av areala ved universiteta og høgskolane slik at dei i større grad kan møte nye behov. Det gjeld både teknisk og funksjonell oppgradering for meir studentretta aktivitet, for å skape synergjar mellom fagmiljø og møte den digitale utviklinga med meir. Regjeringa foreslår 161 mill. kroner til oppgradering av bygg. Delar av midlane skal gå til å styrke ordninga for oppgradering ved institusjonar som forvaltar sin eigen bygningsmasse, ein auke på 61 mill. kroner. Regjeringa foreslår 25 mill. kroner til å innføre ei tilsvarande ordning for institusjonar som leiger areal i staten si husleigeordning. Til saman styrker regjeringa satsinga på oppgrade-

ring av bygg med 86 mill. kroner frå 2018. Av desse er 36 mill. kroner mellombelse i 2019.

Etter planen vil regjeringa i 2019 ta stilling til neste fase i planlegging av ny campus for Noregs teknisk-naturvitskaplege universitet (NTNU) i Trondheim på bakgrunn av ei ekstern kvalitets-sikring av Statsbyggs rapport om oppstart av for-prosjekt (OFP). Det er eit lågare behov for midlar til planlegging og prosjektering ved NTNU i 2019. Departementet foreslår derfor ein reduksjon i midlar til planlegging av ny campus for NTNU i Trondheim med 36 mill. kroner.

Regjeringa foreslår å overføre ansvaret for å forvalte eigedommane til Noregs handelshøgskole (NHH) til Statsbygg, til saman 33 667 kvm. Dette er i tråd med ein intensjonsavtale mellom styret til NHH og Statsbygg. Eigedommane blir med dette innlemma i statens husleigeordning. Eigedommane til NHH omfattar ein del som Statsbygg forvaltar i dag (Nybygget), ein del som skal rehabiliterast (Hovedbygget), og ein annan del (mellom anna servicebygget). Grunna rehabiliteringa blir det ikkje rekna husleige for Hovedbygget før ferdigstilling i 2021. Frå forvaltningsoverføringa trer i kraft 1. januar 2019, er husleiga på den andre delen (ekskludert Nybygget) rekna til å vere 6,8 mill. kroner. Regjeringa foreslår å auke løyvinga til NHH med 4,7 mill. kroner, tilsvarande kapitalkostnadene i husleiga, i tråd med praksis frå tidlegare forvaltningsoverføringar.

I nytt universitetssjukehus i Stavanger skal det byggast integrerte universitetsareal for medisindanninga ved Universitetet i Bergen. Estimerte kostnader for bygging av universitetsareala er 53 mill. kroner (2019-tal). Regjeringa foreslår å utvide låneramma til Helse Vest RHF for bygging av desse areala. Midlane skal utbetalast frå 2020. Sjå omtale i Prop. 1 S (2018–2019) for Helse- og omsorgsdepartementet, kap. 732 Regionale helseforetak. Det vil bli gitt 40 pst. husleigekompensasjon til Universitetet i Bergen for å dekke auka husleige i dei nye lokala.

Helse Nord RHF skal bygge nytt sjukehus på Rossmolla i Hammerfest. Prosjektet omfattar òg integrerte universitetsareal for Universitetet i Tromsø – Noregs arktiske universitet sin aktivitet i Hammerfest. Universitetet har helsefaglege utdanningar, fagmiljø som driv helsevitskapleg forskning og utvikling og studentgrupper som gjennomfører dei siste to profesjonsåra i medisin i Hammerfest. Denne aktiviteten driv universitetet i dag i lokale dei leiger frå Statsbygg. Regjeringa foreslår ei samla låneramme på 1 893 mill. kroner (2019-tal) til Helse Nord RHF

for å gjennomføre prosjektet. Universitetsareala utgjør 200 mill. kroner. Sjå omtale i Prop. 1 S (2018–2019) for Helse- og omsorgsdepartementet, kap. 732 Regionale helseforetak. Det vil bli gitt 50 pst. husleigekompensasjon til Universitetet i Tromsø – Noregs arktiske universitet for å dekke auka husleige i dei nye lokala.

Stortinget løyvde i tråd med praksis utstyrsmidlar tilsvarende 20 pst. av kostnadsramma for høvesvis fase to av rehabiliteringsprosjektet for Universitetsmuseet i Bergen og for samlokaliseringbygget for kunst- og designutdanninga ved Universitetet i Bergen. Utstyrsmidlane skal fasast ut frå rammeløyvinga i takt med at utstyret i bygga er stilt ferdig, og rammeløyvinga til Universitetet i Bergen blir dermed redusert med 92,8 mill. kroner i 2019.

Stortinget løyvde 12 mill. kroner til medisinsk utstyr og inventar til SEARCH ved NBMU Høyland i statsbudsjettet 2018, jf. Innst. 12 S (2017–2018). Dette er eingongsmidlar som skal fasast ut frå rammeløyvinga i 2019, og rammeløyvinga til NMBU blir dermed redusert med 12 mill. kroner i 2019.

Sjå òg vedlegg 3 Byggtabellar for universitet og høgskolar for oversikt over dei byggeprosjekta i sektoren som Statsbygg har til prosjektering eller gjennomføring i 2018.

Studieplassar

Stortinget vedtok midlar til 100 nye studieplassar i sjukepleie i revidert nasjonalbudsjett for 2018, jf. Innst. 400 S (2017–2018) og Prop. 85 S (2017–2018). Studieplassane blir trappa opp med nye kull på ordinær måte. For å trappe opp studieplassane med løpande opptak av nye kull, foreslår Kunnskapsdepartementet 9,6 mill. kroner på kap. 260 post 50 og 1,7 mill. kroner på post 70. I tillegg kjem utgifter til utdanningsstøtte over programkategori 07.80 Utdanningsstøtte. Departementet foreslår òg å føre vidare midlar til studieplassar som er vedtatte av Stortinget i reviderte nasjonalbudsjett og statsbudsjett for 2014, 2015, 2016, 2017 og 2018, for å trappe dei opp til løpande opptak av nye kull. Det inneber ein auke i løyvinga med 199,6 mill. kroner over kap. 260 post 50 og 14,6 mill. kroner over kap. 260 post 70.

I revidert nasjonalbudsjett for 2018 vedtok Stortinget å løyve 0,7 mill. kroner til ei utdanning ved OsloMet – storbyuniversitetet som er tilpassa Det mosaiske Trossamfund sitt tilbød Jødiske vegvisarar. Regjeringa foreslår å løyve 0,7 mill. kroner på kap. 260 post 50 for å kunne føre vidare utdanningstilbodet.

Rekrutteringsstillingar

Stortinget vedtok i statsbudsjettet for 2018 å løyve midlar til i alt elleve rekrutteringsstillingar ved OsloMet – storbyuniversitetet, Ansgar Teologiske Høgskole og VID vitenskapelige høgskole. Departementet foreslår heilårseffekt av desse stillingane med 4,2 mill. kroner over kap. 260 postane 50 og 5,1 mill. kroner over kap. 260 post 70.

Stortinget vedtok i revidert nasjonalbudsjett for 2018 midlar til i alt 21 nye rekrutteringsstillingar ved Universitetet i Agder, Universitetet i Stavanger og Nord universitet. Departementet foreslår heilårseffekt av desse stillingane med 26,7 mill. kroner over kap. 260 post 50.

I revidert nasjonalbudsjett for 2018 vedtok Stortinget å løyve 10 mill. kroner til fleire rekrutteringsstillingar for å styrke kompetansen i Noreg i IKT-tryggleik og kryptologi. Kunnskapsdepartementet tildelte midlane til tolv nye stillingar kvar ved Noregs teknisk-naturvitenskaplege universitet (NTNU) og Simula@UiB ved Simula AS. Kunnskapsdepartementet foreslår å føre vidare stillingane med heilårseffekt og løyve 15,2 mill. kroner til NTNU over kap. 260 post 50. Sjå òg omtale av rekrutteringsstillingar til Simula AS over kap. 285 post 52.

I statsbudsjettet for 2018 vedtok Stortinget å løyve midlar til 50 nye rekrutteringsstillingar over kap. 281 post 01. Kunnskapsdepartementet tildelte ni av stillingane til Simula AS og resten til statlege universitet og høgskolar. Departementet foreslår å tildele midlane i rammeløyvinga til institusjonane med 52,1 mill. kroner over kap. 260 post 50. Sjå òg omtale av midlane i tilskottet til Simula AS over kap. 285 post 52.

Struktur i universitets- og høgskolesektoren

I 2018 blei det løyvd 125 mill. kroner til strukturtiltak for universitet og høgskolar over kap. 260 til prosessar for samarbeid, arbeidsdeling, konsentrasjon og samanslåingar i sektoren. Stortinget har slutta seg til at strukturmidlane etter kvart skal nyttast til andre kvalitetstiltak, jf. Innst. 12 S (2017–2018) og Prop. 1 S (2017–2018). I 2019 foreslår regjeringa mellom anna å auke løyvingane til oppgradering og utvikling av bygg og lokale ved universitet og høgskolar for å møte behovet for tekniske og funksjonelle areal og sette i gang ein pilot for kommunal praksis i helse- og sosialfagutdanningane. Regjeringa foreslår å redusere midlane til strukturtiltak over kap. 260 til 15 mill. kroner.

Nasjonalt senter for realfagsrekruttering drif- tar prosjektet ENT3R, eit rekrutteringstiltak for å motivere elevar til å velje realfag. Senteret er inn- lemma i Noregs teknisk-naturvitskaplege univer- sitet, og departementet foreslår å flytte 5,1 mill. kroner frå kap. 226 post 21 til kap. 260 post 50.

Østlandsforskning blir slått saman med Høg- skolen i Innlandet 1. januar 2019. Departementet foreslår å flytte løyvinga på 4,1 mill. kroner frå kap. 287 post 57 til Høgskolen i Innlandet over kap. 260 post 50.

OsloMet – storbyuniversitetet overtok ansva- ret for Nasjonalt senter for fleirkulturell opp- læring 1. januar 2018 og ansvaret for å utvikle vidare og drifte nettstaden *Tema morsmål*, med læringsressursar på ulike morsmål for barne- hagar og skolar. Departementet foreslår å flytte 2,5 mill. kroner frå kap. 226 post 21 til OsloMet over kap. 260 post 50.

Andre saker

Kunnskapsdepartementet foreslår 10 mill. kroner til ei pilotordning for kommunal praksis i helse- og sosialfagutdanningane. Fleire og betre praksisplas- sar i kommunane skal gi utdanningar som er betre tilpassa kompetansebehova og auka rekruttering til dei kommunale helse- og velferdstenestene. Pilotordninga skal hauste erfaringar om korleis kommunal praksis bør organiserast og finansi- erast, og midlane skal særleg gå til å dekke utgifter til rettleiing av studentane under praksisperioden.

Studentar som blei tatte opp til dei nye femårige grunnskolelærerutdanningane i 2017, vil fullføre utdanninga i 2022. På bakgrunn av behov i skolen for fleire lærarar vil regjeringa føre vidare eit nasjo- nalt kandidatmåltal for dei femårige grunnskole- lærerutdanningane på totalt 1 913 kandidatar. Dette er det same nivået som for dei fireårige grunnsko- lelærerutdanningane. Behovet for midlar til å finan- siere det femte studieåret slår ut hausten 2021 for dei studentane som starta hausten 2017. Regje- ringa vil derfor i statsbudsjettet for 2021 foreslå å løyve midlar til dei institusjonane som tilbyr det femte året i grunnskolelærerutdanningane.

I Innst. 12 S (2016–2017) bad Stortinget regje- ringa om å arbeide for at det blir etablert femårig masterutdanning for manuellterapeutar og kiro- praktorar ved eit norsk universitet.

Kunnskapsdepartementet fekk hausten 2017 ei utgreiing frå Universitetet i Bergen som viser dei kortsiktige og langsiktige investeringsbehova og driftskostnadene ved å etablere ei femårig kiro- praktorutdanning og eit tverrfagleg forskings- miljø på muskel- og skjeletthelse. I tillegg til kost-

nader ved studieplassar vil det vere behov for rekrutteringsstillingar, utstyr og arealinvesterin- gar i bygg. Universitetet i Bergen har alt i dag ei toårig masterutdanning i manuellterapi, som byg- ger på ei 3-årig fysioterapeututdanning.

Universiteta og høgskolane har ansvar for å følge opp dei nasjonale sektormåla, der eitt av måla er god tilgang til utdanning, og dei skal sette eigne mål for verksemda og sine eigne styrings- parametarar for måloppnåinga si. Institusjonane har i tråd med dette eit ansvar for å dimensjonere studietilboda sine innanfor gjeldande rammeløy- vingar. I tillegg vurderer regjeringa det nasjonale kompetansebehovet og mogleg behov for fleire studieplassar i dei årlege budsjettprosessane. Regjeringa vil i den samanhengen vurdere behø- vet for ei kiropraktorutdanning, men samstundes peike på at ein institusjon innanfor si gjeldande ramme står fritt til å opprette masterutdanning innanfor kiropraktikk.

EU vedtok i 2018 supplerande endringar i regelverket for klinisk utprøving av legemiddel til menneske med krav om at søknader om klinisk utprøving skal behandlast jamleg og med korte fristar. For å følge opp arbeidet blir det oppretta to nye regionale komitear for medisinsk og helsefag- leg forskingsetikk som skal vere i full drift frå 2019. Helse- og omsorgsdepartementet og Kunn- skapsdepartementet foreslår å flytte 1,6 mill. kro- ner frå kap. 746 post 01 på Helse- og omsorgs- departementets budsjett til kap. 260 post 50.

Stiftinga Senter for psykoterapi og psykososial rehabilitering ved psykoser (SEPREP) driv utdan- ningsprogrammet SEPREP TU med tilskott over Helse- og omsorgsdepartementets budsjett. Som følge av den nye studietilsynsforskrifta frå februar 2017 må utdanningsprogrammet vere akkreditert og oppfylle krava i forskrifta. SEPREP TU blir der- for overdratt til VID vitenskapelige høgskole 1. januar 2019. Helse- og omsorgsdepartementet og Kunnskapsdepartementet foreslår å føre over 10 mill. kroner frå Helse- og omsorgsdepartemen- tets budsjett kap. 765 post 73 til VID over kap. 260 post 70.

Stortinget vedtok i statsbudsjettet for 2018 at midlane til stipendiatstillingane i Program for kunstnarleg utviklingsarbeid skal tildelast direkte til universitet og høgskolar. Det står att å flytte midlar til ei stipendiatstilling med 0,9 mill. kroner frå kap. 280 post 50 til Noregs teknisk-naturvit- skaplege universitet over kap. 260 post 50, som blir foreslått flytte for 2019.

Høgskolen Kristiania og Westerdals Oslo School of Arts, Communication and Technology blei slåtte saman 1. august 2018. Delar av institu-

sjonen er utanfor den resultatbaserte delen av finansieringssystemet. Frå 2019 blir heile den samanslåtte institusjonen omfatta av heile finansieringssystemet. Endringa har ikkje budsjetteffektar i 2019. Westerdals Oslo ACT og Høyskolen Kristiania hadde tidlegare ulike tilskottssatsar for uttelling på indikatorane for studiepoeng, uteksaminerte kandidatar og utveksling, på høvesvis 50 og 70 pst. Departementet fastset ein felles tilskottssats for desse indikatorane på 60 pst. frå 2019. Kunnskapsdepartementet vil i løpet av 2019 gjere ei heilskapleg vurdering av tilskottssatsane til alle dei private høgskolane i den resultatbaserte delen av finansieringssystemet.

Kunst- og designhøgskolen i Bergen (KHiB), som blei slått saman med Universitetet i Bergen

1. januar 2017, var berre omfatta av doktorgradsindikatoren i den resultatbaserte delen av finansieringssystemet. Unntaket blei ført vidare for verksemda ved tidlegare KHiB etter samanslåinga. Frå 2019 er heile den samanslåtte institusjonen omfatta av heile finansieringssystemet. Endringa har ikkje budsjetteffekt i 2019.

Statens pensjonskasse har varsla dei statlege institusjonane i sektoren om at arbeidsgivardelen av pensjonspremien vil bli auka frå 12,4 pst. til 13,2 pst. frå 2018 til 2019. Dette inneber ein kostnadsauke for institusjonane på om lag 235 mill. kroner i 2019 samanlikna med året før. I tillegg blir kostnaden for arbeidsgivaravgift på pensjonspremien auka.

Kap. 270 Internasjonal mobilitet og sosiale formål for studentar

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
71	Tilrettelegging for internasjonal mobilitet	17 674	18 151	
74	Tilskott til velferdsarbeid	90 756	87 044	
75	Tilskott til bygging av studentbustader, <i>kan overførast</i>	234 438	746 424	662 779
	Sum kap. 0270	342 868	851 619	662 779

Post 71 Tilrettelegging for internasjonal mobilitet

Stortinget løyver midlar over Kunnskapsdepartementet til Fulbright-programmet og Association of Norwegian Students Abroad (ANSA). ANSA er studentsamskipnaden for norske studentar i utlandet. Fulbright-programmet er eit stipendprogram for særleg kvalifiserte studentar til studium på mastergrads- og doktorgradsnivå i USA, og tilsvarende studentar frå USA som vil studere i Noreg. I tillegg omfattar det stipend til forskarar frå Noreg og USA.

Rapport for 2017

I 2017 tildelte Kunnskapsdepartementet 8,4 mill. kroner til Fulbright-programmet. Til saman 41 nordmenn fekk i 2017–18 stipend over dette programmet, 25 på master- eller ph.d.-nivå, og 16 fekk forskarstipend. Det var samtidig 29 amerikanske stipendmottakarar som fekk finansiert opphald i Noreg; av desse var tolv studentar og 17 forskarar.

I 2017 tildelte departementet 9,3 mill. kroner til ANSA. Midlane har gått til informasjonstiltak, tilrettelegging for studium i utlandet og velferds-tilbod som sosiale og faglege arrangement, og ein sosialrettleiar som hjelper studentar som opplever utfordringar i studietida. I løpet av 2017 fekk sosialrettleiaren 682 førespurnader, noko som er på same nivå som i dei siste to åra.

Talet på norske studentar i utlandet med psykiske utfordringar har auka, og i 2017 kom det inn 61 saker som handla om psykisk helse. ANSA har sidan 2017 hatt eit samarbeidsprosjekt med Mental Helse Ungdom.

Budsjettforslag for 2019

Som ledd i omorganiseringa av dei sentraladministrative oppgåvene i kunnskapssektoren er forvaltninga av tilskotta overført til Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høgre utdanning (DIKU). Departementet foreslår derfor at midlane på denne posten, 18,7 mill. kroner, blir førte over til kap. 280 post 50 saman med andre til-

skottsløyvingar som DIKU får ansvar for å forvalte. Sjå omtale under kap. 280 post 50.

Post 74 Tilskott til velferdsarbeid

Posten omfattar tilskott til det generelle velferdsarbeidet til studentsamskipnadene og tilskott til landsomfattande interesseorganisasjonar for studentar.

Rapport for 2017

I 2017 tildelte departementet 75,8 mill. kroner i tilskott til 14 studentsamskipnader med til saman om lag 240 000 medlemmer. Studentsamskipnadene spelar ei viktig rolle for å bidra til høg studiekvalitet gjennom tilbod og tenester som kan betre studiekvardagen. Tilskottet til samskipnadene har framfor alt gått til velferdstilbod som kantine, bokhandel, idrettstilbod, helse- og rådgivingstenester, studentbustader, barnehage m.m. Velferdsarbeidet til studentsamskipnadene supplerer det generelle velferdstilbodet i samfunnet og er ein intergrert del av det samla læringsmiljøet ved utdanningsinstitusjonane.

Departementet tildelte 7,5 mill. kroner til arbeidet med samanslåing av studentsamskipnader og organisasjonsutvikling i lys av dette. Frå 2017 blei studentsamskipnadene i Bergen, Sogn og Fjordane og Stord/Haugesund slåtte saman til Studentsamskipnaden på Vestlandet. Studentsamskipnadene i Oppland og Hedmark blei slåtte saman til Studentsamskipnaden i Innlandet.

Landsomfattande interesseorganisasjonar for studentar fekk utbetalt 7,4 mill. kroner. Dette var Norsk studentorganisasjon, Organisasjon for norske fagskolestudenter, International Students' Union of Norway, Stipendiatorganisasjonene i Norge og BI Studentsamfunn. Tilskottet har medverka til drift av organisasjonane og til å fremme interessene til studentane mellom anna gjennom deltaking i faste styre og råd, offentleg utvals- og utgreiingsarbeid, høringsfråsegner og offentlege debattar på vegner av studentane.

Budsjettforslag for 2019

Som ledd i omorganiseringa av dei sentraladministrative oppgåvene i kunnskapssektoren er forvaltninga av tilskotta overført til Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høgere utdanning (DIKU). Departementet foreslår derfor at midlane på denne posten, 89,6 mill. kroner, blir førte over til kap. 280 post 50 saman med andre tilskottsløyvingar som DIKU får ansvar for å forvalte. Sjå omtale under kap. 280 post 50.

Post 75 Tilskott til bygging av studentbustader, kan overførast

Posten omfattar midlar til studentsamskipnadene, og i særskilde tilfelle studentbustadstiftingar for kjøp, ombygging, oppføring og rehabilitering av studentbustader. Studentbustadene skal vere eit supplement til den private bustadmarknaden. Husbanken forvaltar tilskottsordninga for Kunnskapsdepartementet.

Mål for 2019

Rimelege og tilgjengelege bustader for studentar.

Rapport for 2017

Stortinget vedtok i statsbudsjettet for 2017, jf. Innst. 12 S (2016–2017) og at det skulle bli gitt tilsegn om tilskott til bygging og rehabilitering av 2 500 hybeleiningar i 2017. Det innebar ein eingongsauke på 300 tilsegn i 2017. I 2017 blei 1 303 hybeleiningar stilte ferdig, noko som har gitt fleire rimelege bustader til studentar. Ved utgangen av 2017 disponerte studentsamskipnadene 38 547 hybeleiningar. Det har i dei seinare åra vore ei utfordring å bygge studentbustader i takt med gitte tilsegner. Studentsamskipnadene og Husbanken peiker på at ei viktig årsak til dette har vore for låge kostnadsrammer og tilskottssatsar per hybeleining, det vil seie den kostnaden utbyggerane må halde seg innanfor for at hybeleiningane ikkje skal bli for dyre for studentane. Kostnadsrammene var uendra frå 2014 til 2018. Låge kostnadsrammer har ført til at mange av dei 2 500 hybeleiningane som det blei gitt tilsegn om tilskott til i 2017, ikkje kan bli bygde med 2017-satsar. Regjeringa foreslo derfor i revidert nasjonalbudsjett for 2018 å auke kostnadsrammene og tilskottssatsane, jf. Innst. 400 S (2017–2018) og Prop. 85 S (2017–2018). Stortinget slutta seg til forslaget. Dei fleste utbyggerane trekte tilsegnene dei fekk i 2017 og har søkt om tilskott på nytt i 2018 med høgre satsar.

Budsjettforslag for 2019

Regjeringa vil halde oppe ambisjonane i studentbustadbygginga og foreslår å føre vidare nivået frå 2018 om tilskott til 2 200 nye hybeleiningar. Regjeringa foreslår ei løyving på 662,8 mill. kroner i 2019 som skal dekke forventade utbetalingar til både nye og gamle tilsegner. Midlane blir normalt betalte ut over tre år. Det er ein nedgang i løyvingsbehovet frå 2018 som følge av at eingongsauken frå 2 200 til 2 500 tilsegn i 2017 blir fasa ut.

Endringane i kostnadsrammene og tilskottssatsane i 2018 var nødvendige for å auke takten på bygging av studentbustader, som har gått ned i dei siste par åra. Årsaka til nedgangen er blant anna at kostnadsrammene og tilskottssatsane ikkje har blitt justerte sidan 2014. Regjeringa foreslår derfor å føre vidare det auka nivået på kostnadsrammene og tilskottssatsane frå 2018 og justere satsane i samsvar med venta årleg prisvekst, det vil seie 2,9 pst. for 2019. I 2019 vil kostnads-

ramma dermed vere 926 100 kroner i pressområda og 874 650 kroner elles. Tilskottssatsen vil i 2019 vere 349 860 kroner i pressområda og 298 410 kroner elles. Justering av satsane med årleg prisvekst framover vil sikre betre samsvar mellom kostnadsrammene og kostnader til bygging.

Det er behov for ei tilsegnfullmakt på 1 313,1 mill. kroner knytt til posten, jf. forslag til vedtak III nr. 1.

Kap. 276 Fagskoleutdanning

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttast under post 70</i>	6 930		
70	Andre overføringar, <i>kan nyttast under post 01</i>	41 066		
72	Anna fagskoleutdanning	70 606		
	Sum kap. 0276	118 602		

Det blei i 2018 oppretta ein eigen programkategori for fagskoleutdanning – 07.40 Høgre yrkesfagleg utdanning. Rapportering av midlar som blei løyvde under kap. 276 i 2017, er omtalt nedanfor.

Post 01 Driftsutgifter, kan nyttast under post 70 og post 70 Andre overføringar, kan nyttast under post 01

Departementet oppretta for 2017 post 01 Driftsutgifter og post 70 Andre overføringar for midlar til å hente inn kunnskap om fagskolesektoren og til særskilde utviklingstiltak knytte til fagskolesektoren. Løyvinga kan nyttast under kap. 276 post 01 når midlane går til statlege aktørar, og under kap. 276 post 70 for tilskott til ikkje-statlege aktørar. Midlane blei frå 2018 førte over til nytt kap. 241 post 21 Særskilde driftsutgifter og post 70 Andre overføringar.

Rapport for 2017

Som eit ledd i oppfølging av Meld. St. 9 (2016–2017) *Fagfolk for fremtiden* tildelte departementet midlar til utviklingstiltak for å bidra til å auke kvaliteten i fagskoleutdanning. Midlane har gått til prosjekt for meir bruk av teknologi for læring i fagskoleutdanning og eingongsinvesteringar i mellom anna utstyr og infrastruktur. Midlane til simulatorar og anna utstyr gjeld først og fremst tekniske og maritime utdanningar. Fagskolane

som fekk midlar, er godt fordelte geografisk, og det er ei god fordeling mellom private og offentlege mottakarar av midlane.

Departementet tildelte midlar til MAR-KOM2020-prosjektet til utvikling av læremiddel i maritime fagskoleutdanningar. Departementet tildelte òg midlar til Universell for kartlegging og utgreiing av tiltak og midlar til NOKUTs arbeid med og tildeling av utdanningskvalitetsprisen for fagskoleutdanning.

Departementet tildelte òg midlar over kap. 281 postane 01 og 70 til ulike tiltak for å styrke fagskoleutdanninga. Sjå rapportering under kap. 281 postane 01 og 70.

Post 72 Anna fagskoleutdanning

Posten gjeld tilskott til fagskolar med utdanningstilbod i fag som kunst, film, design, kristent livssyn, byggfag og jordbruk. Midlane blei frå 2018 førte over til nytt kap. 240 Fagskolar post 60 Tilskott til fagskolar.

Rapport for 2017

I 2017 fekk 14 private fagskolar tilskott på totalt 70,6 mill. kroner over kap. 276 post 72. Desse fagskolane, som hadde til saman 670 studentar hausten 2017, er geografisk spreidde, med ein fagskole i høvesvis Hordaland, Nordland, Møre og Roms-

dal og Rogaland, to fagskolar i Vest-Agder, tre i Oslo og fem i Akershus.

Om lag 90 pst. av studentane ved desse fagskolane tok utdanningar innanfor kunst og kristent livssyn, og det er kunstutdanningar som har flest studentar. Dei resterande studentane tok utdan-

ningar innanfor dans, mediefag, byggfag og jordbruk. Det er fire av fagskolane som tilbyr utdanningar innanfor dans, mediefag, byggfag og jordbruk, og det er stor variasjon i storleiken på desse fagskolane, som hadde frå fem til 140 studentar i 2017.

Kap. 280 Felles einingar

(i 1 000 kr)				
Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
01	Driftsutgifter	137 875	136 363	170 786
21	Særskilde driftsutgifter	4 463	10	10
50	Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høgre utdanning	93 125	158 931	450 293
51	UNIT – Direktoratet for IKT og fellestenester i høgre utdanning og forskning	179 779	85 091	157 654
71	Tilskott til UNIS	128 870	132 349	136 187
72	Tilskott til UNINETT	27 503	27 546	
73	Tilskott til NORDUnet, <i>kan overførast</i>	33 614	36 723	
Sum kap. 0280		605 229	577 013	914 930

Post 01 Driftsutgifter

Nasjonalt organ for kvalitet i utdanninga (NOKUT) er eit fagleg uavhengig statleg forvaltningsorgan under Kunnskapsdepartementet, med ansvar for godkjenning av og tilsyn med kvaliteten i høgre utdanning og fagskoleutdanning.

Som ledd i omorganiseringa av den sentrale forvaltninga har Kunnskapsdepartementet overført forvaltningsoppgåver frå Kunnskapsdepartementet til NOKUT.

Kunnskapsdepartementet oppretta i 2016 ei tilsynseining i departementet med ansvar for å føre tilsyn med private høgskolar, fagskolar og studentsamskipnader. Tilsynseininga blei overført til NOKUT med oppgåver og tilsette 1. september 2018. NOKUT vil i tillegg få ansvar for tilsyn med samfunnsstryggleik og beredskap frå 2019, medrekna informasjonstryggleik og einskilte oppgåver knytte til økonomiforvaltning og selskapsforvaltning. Forvaltninga av fagskoleforskriftene blir flytta til NOKUT frå 1. januar 2019. Tilsyn etter sikkerhetsloven vil bli vurdert overført til NOKUT på eit seinare tidspunkt.

Mål for 2019

- NOKUT skal bidra til at alle utdanningane ved norske universitet, høgskolar og fagskolar har tilfredsstillande kvalitet, at flest mogleg utdanningar er framifrå, og at samfunnet er godt informert om tilstanden i sektoren.
- NOKUT skal bidra til at personar med utlandsk utdanning effektivt kan nytte kompetansen sin i Noreg, og at arbeidsliv og utdanningsinstitusjonar har god informasjon om kva utlandsk kompetanse svarer til i Noreg.
- NOKUT skal ha ei effektiv forvaltning av verksemda, kompetansen og ressursane i samsvar med samfunnsoppdraget og internasjonale standardar på området.

Kunnskapsdepartementet er i dialog med NOKUT om strategien til organet, og vil komme tilbake med nye mål for 2020.

Rapport for 2017

NOKUT fastsette ei ny studietilsynsforordning, som trede i kraft i 2017. Ein ny modell for periodisk tilsyn med kvalitetsarbeidet ved lærestadene etter dei nye reglane, starta opp med eit forsøksprosjekt som omfatta dei vitenskaplege høyskolane. Regelverksforvaltninga og tilhøyrande rettleiing skaper eit godt grunnlag for å heve kvaliteten i utdanningane.

Kunnskap om tilstanden i sektoren har vore formidla godt gjennom fleire arrangement og rapportar. *Studiebarometeret* blei i 2017 utvida med ei nasjonal undervisarundersøking i tillegg til studentundersøkinga i høgre utdanning, og det blei gjennomført eit forsøk med ei studentundersøking for fagskolane.

Ein auke i talet på søknader om godkjenning av utanlandsk utdanning medverka til ei mellombels lengre saksbehandlingstid gjennom det første halvåret av 2017. Ei ekstra løyving på 10 mill. kroner i 2017, jf. Innst. 401 S (2016–2017) og Prop. 129 S (2016–2017), blei mellom anna nytta til å tilsette fleire sakshandsamarar for å redusere køen av søknader. Denne løyvinga blei ført vidare frå og med 2018. NOKUT har òg arbeidd med å utvide og utvikle nye godkjenningsordningar. Ordninga for godkjenning av utanlandsk fag- og yrkesopplæring er utvida til å gjelde alle dei baltiske landa og fleire kvalifikasjonar. Frå oppstarten i november 2016 og til utgangen av 2017 fekk NOKUT 793 søknader i ordninga. Ei godkjenningsordning for utanlandsk fagskoleutdanning skal tre i kraft 1. januar 2019. NOKUT starta i 2017 opp ei forsøksordning med rådgivande fråsegner om kvalifikasjonar frå utanlandsk fagskoleutdanning.

NOKUT har på vegner av Kunnskapsdepartementet forvalta ordninga med senter for framifrå utdanning (SFU) gjennom å vurdere søknader og fatte vedtak om nye senter, etablere kunnskapsbasar, organisere nettverkssamlingar og sette i verk evalueringar. I 2017 var det oppstart for dei fire sentera som fekk tildeling i 2016. Dei tre sentera som fekk tildeling i 2014 blei midtvegs evaluerte og fekk forlengd SFU-status i ytterlegare fem år. Sentera melder at dei er nøgde med innsatsen frå NOKUT i ordninga.

2017 var eit år prega av endring og omstilling i NOKUT, som følge av arbeidet med omorganiseringa av den sentrale forvaltninga under Kunnskapsdepartementet. Departementet vurderer at NOKUT samla sett hadde tilfredsstillande måloppnåing i 2017.

Budsjettforslag for 2019

Kunnskapsdepartementet foreslår ei løyving på 170,8 mill. kroner over kap. 280 post 01. I forslaget inngår desse endringane som følge av omorganiseringa av dei sentraladministrative oppgåvene i kunnskapssektoren:

- 6 mill. kroner blir overførte frå kap. 200 post 21 i samband med at NOKUT får ansvaret for oppgåver knytte til økonomiforvaltning, tryggleik og beredskap og regelverksarbeid.
- 15 mill. kroner blir overførte frå kap. 281 post 01 i samband med flytting av tilsynseininga frå Kunnskapsdepartementet.
- 10 mill. kroner blir overførte frå kap. 281 post 01 knytt til ordninga med nasjonale deleksameonar.
- Ein auke på 1 mill. kroner til forvaltning av forskriftene på fagskolefeltet.

Departementet foreslår at løyvinga på post 01 kan overskridast mot tilsvarande meirinntekter under kap. 3280 post 02, jf. forslag til vedtak II nr. 1.

Post 21 Særskilde driftsutgifter

Posten omfattar utgifter knytte til oppgåver der NOKUT får eksterne midlar. Dette føreset meirinntekt på kap. 3280 post 01.

Rapport for 2017

Det var i 2017 ført ei meirutgift på 4,5 mill. kroner på posten som skal sjåast i samanheng med meirinntekta på kap. 3280 post 01, jf. meirinntektsfullmakta.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår ei løyving på 10 000 kroner, som kan overskridast mot tilsvarande meirinntekter på kap. 3280 post 01, jf. forslag til vedtak II nr. 2.

Post 50 Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høgre utdanning

Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høgre utdanning (DIKU) er eit forvaltningsorgan under Kunnskapsdepartementet. DIKU har ansvar for å fremme kvalitet i universitet og høyskolar, fagskolar og kunstnarleg utviklingsarbeid, og ansvar for internasjonalisering i heile utdanningsløpet frå grunnopplæringa. DIKU blei oppretta 1. januar 2018 gjennom saman-

slåing av Senter for internasjonalisering av utdanning (SIU), Noregsuniversitetet (NUV) og Program for kunstnarleg utviklingsarbeid (PKU), og namnet på posten er derfor endra. DIKU har ansvar for den nye nasjonale arenaen for kvalitet i høgre utdanning, som mellom anna omfattar ordninga med senter for framifrå utdanning (SFU). DIKU har òg ansvar for Lærebokutvalet. For rapportering for 2017 for NUV og PKU, sjå kap. 280 post 51, og for rapportering om Lærebokutvalet for 2017, sjå kap. 281 post 78.

1. januar 2019 blir fleire oppgåver flytte frå Kunnskapsdepartementet til DIKU. DIKU får ansvar for forvaltninga av tilskottsordningane for driftsmidlar og utviklingsmidlar til fagskoleutdanning, og for tilstandsrapporten for fagskoleutdanning og tilstandsrapporten for høgre utdanning. For å samle kompetanse på fagskoleutdanning blir sekretariatet for Nasjonalt fagskoleråd flytt frå Kompetanse Noreg til DIKU i 2019. Sjå omtale under programkategori 07.40 Høgre yrkesfagleg utdanning.

Mål for 2019

DIKU skal bidra til utvikling av kvaliteten i norsk høgre utdanning og til styrkt internasjonalt samarbeid og utveksling i utdanning.

Kunnskapsdepartementet er i dialog med DIKU om strategien til organet, og vil komme tilbake med nye mål for 2020.

Rapport for 2017

For 2017 omfatta løyvinga på posten SIU. Hovudverkeområdet til SIU var forvaltning av internasjonale samarbeidsprogram for blant andre Kunnskapsdepartementet, Utanriksdepartementet, Norad, Nordisk ministerråd og Europakommisjonen. Det var i 2017 god aktivitet innanfor programma.

Deltaking i Erasmus+, som er EUs program for utdanning, opplæring, ungdom og sport, skal bidra til å auke kvaliteten i norsk utdanning og til at norsk utdanning hevdar seg internasjonalt. I 2017 var det 15 pst. fleire norske studentar som deltok i programmet enn året før.

SIU har arbeidd godt med å styrke utdannings-samarbeidet med prioriterte land.

Panorama-strategien er regjeringas strategi for høgre utdannings- og forskingssamarbeid med Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika. I 2017 gjennomførte SIU arrangement om og i dei fleste landa som er omfatta av strategien. Søkar-tala til UTFORSK, ei ordning forvalta av SIU for å

fremme internasjonalt utdannings-samarbeid med *Panorama*-landa, heldt seg stabilt høge. Det var i 2017 særleg merksemd på Kina, og tala viser at studentmobilitet til Kina har auka.

SIU hadde i 2017 ein auke i førespurnader frå bedrifter og framleis ein stor del søknader med næringslivssamarbeid. SIU arbeidde òg godt med å betre koplinga mellom utdanning, forskning og innovasjon. SIU oppfylte rolla som kompetanse-senter for internasjonalisering på ein god måte, og var ein tydeleg bidragsytar og samarbeidspartnar for andre departement, etatar og andre relevante aktørar i prioriterte land.

2017 var eit år prega av endring og omstilling i SIU som følge av arbeidet med omorganiseringa av den sentrale forvaltninga under Kunnskapsdepartementet, men departementet vurderer at SIU samla sett hadde god måloppnåing i 2017.

Budsjettforslag for 2019

Kunnskapsdepartementet foreslår ei løyving på 450,3 mill. kroner over kap. 280 post 50. I forslaget inngår desse endringane som følge av omorganiseringa av dei sentraladministrative oppgåvene i kunnskapssektoren:

- 1 mill. kroner til arbeid med tilskottsforvaltning blir overførte frå kap. 200 post 21.
- 6 mill. kroner til tilskott til internasjonale utdanningsprogram og organisasjonar innanfor grunnopplæringa blir overførte frå kap. 225 post 72.
- 18,8 mill. kroner til tilskott til studieopphald i utlandet for norske elevar og lærarar blir overførte frå kap. 225 post 73.
- 18,7 mill. kroner til tilskott til Fulbright-program og Association of Norwegian Students Abroad (ANSA) blir overførte frå kap. 270 post 71.
- 89,6 mill. kroner til tilskott til studentsamskipnadene og landsomfattande interesseorganisasjonar for studentar blir overførte frå kap. 270 post 74.
- 20 mill. kroner til den nasjonale arenaen for kvalitet i høgre utdanning blir overførte frå kap. 281 post 01. I tillegg foreslår Kunnskapsdepartementet ei styrking av arenaen, sjå omtale nedanfor.
- 40 mill. kroner til senter for framifrå utdanning (SFU) blir overførte frå kap. 281 post 01.
- 1,2 mill. kroner til utdanningskvalitetprisen blir overførte frå kap. 281 post 01.
- 2,8 mill. kroner til tilskott til Council for Open and Distance Education (ICDE) blir overførte frå kap. 281 post 70.

- 64,5 mill. kroner til den nordiske avtalen om tilgang til høgre utdanning blir overførte frå kap. 281 post 73.
- Ein auke på 1 mill. kroner til arbeid med tilskottsforvaltning på fagskolefeltet.

Departementet foreslår å løyve 25 mill. kroner til vidare opptrapping av Nasjonal arena for kvalitet i høgre utdanning. Opprettinga av arenaen er ei oppfølging av Meld. St. 16 (2016–2017) *Kultur for kvalitet i høgre utdanning*. Verkemiddel for digitalisering, internasjonalisering og senter for frami-frå utdanning skal inngå i arenaen. Gjennom utlysingar og auka konkurranse om midlar til utdanning skal den nasjonale arenaen for kvalitet bidra til å fremme utdanningskvalitet og utdanningskultur ved institusjonane.

Post 51 UNIT – Direktoratet for IKT og fellestenester i høgre utdanning og forskning

UNIT – Direktoratet for IKT og fellestenester i høgre utdanning og forskning er eit forvaltningsorgan under Kunnskapsdepartementet. UNIT har ansvar for nasjonal samordning og forvaltning av IKT i universitets- og høgskolesektoren. UNIT blei oppretta 1. januar 2018 gjennom samanslåing av BIBSYS, CERES og delar av UNINETT AS, og namnet på posten er derfor endra.

I 2018 blei løyvingane til Program for kunstnerisk utviklingsarbeid og Noregsuniversitetet flytte frå kap. 280 post 51 til kap. 280 post 50, løyvinga til Artsdatabanken blei flytt til kap. 1411 under budsjettet til Klima- og miljødepartementet, og Nasjonalt senter for realfagsrekruttering blei innlemma i NTNU med rammeløyving over kap. 260 post 50, jf. Innst. 12 S (2017–2018) og Prop. 1 S (2017–2018).

Mål for 2019

UNIT skal bidra til effektivitet og kvalitet i norsk forskning og høgre utdanning gjennom å forvalte ein god og sikker IKT-infrastruktur og tilby fellesløyvingar i tråd med behova til institusjonane og den nasjonale politikken for forskning og høgre utdanning.

Kunnskapsdepartementet er i dialog med UNIT om strategien til organet, og vil komme tilbake med nye mål for 2020.

Rapport for 2017

Kunnskapsdepartementet tildelte til saman 179,7 mill. kroner over denne posten i 2017:

- CERES – Nasjonalt senter for felles system og tenester for forskning og studiar: 68,2 mill. kroner
- BIBSYS: 3,6 mill. kroner
- Program for kunstnerisk utviklingsarbeid (stipendprogram og prosjektprogram): 38,9 mill. kroner
- Noregsuniversitetet: 25,3 mill. kroner
- Artsdatabanken: 28 mill. kroner
- Nasjonalt senter for realfagsrekruttering: 15,7 mill. kroner

Dei nasjonale fellesløyvingane som CERES tilbyr til universitet og høgskolar, bidrog til digitalisering av administrative prosessar og ein effektiv og heilskapleg studie- og forskingsadministrasjon. Samanslåinga av FSAT og CRISTin til CERES i 2017 har gitt auka kompetanse i organisasjonen og bidratt til betre framdrift i utviklingsprosjekt.

I 2017 var det nye biblioteksystemet i normal drift hos BIBSYS og medlemmene i konsortiet. BIBSYS har etablert ein eigen søkeportal for forskingsdata basert på den felles søketenesta.

Ei evaluering av Program for kunstnarleg utviklingsarbeid i 2017 var i hovudsak positiv, men peikte på forbetringar knytte til å dokumentere, formidle og rapportere om prosjekta frå prosjektprogrammet. Av 16 søknader til prosjektprogrammet fekk to finansiering i 2017. Det blei tatt opp 18 stipendiatar i programmet, sju finansierte av PKU og elleve av institusjonane. Ti stipendiatar blei sluttvurderte og bestod i 2017, og forventninga om 15 ferdige kandidatar i 2017 blei dermed ikkje innfridd.

Noregsuniversitetet (NUV) arbeidde i 2017 vidare på dei tre innsatsområda aktiv læring, digital vurdering og digitale læringsformer for arbeidslivet. Det var auke i talet på prosjektsøknader, men framleis få søknader som gjeld samarbeid med arbeidslivet. NUV bidrog med analyser og kunnskapsspreiing gjennom publikasjonar og rettleiingstenesta DelRettt. NUV utførte på ein god måte oppdraget frå departementet i 2017 om å lyse ut og foreslå fordeling av utviklingsmidlar til fagskolane og til profesjonsfagleg digital kompetanse i grunnskolelærarutdanninga.

Artsdatabanken har gitt brukarane oppdatert og lett tilgjengeleg informasjon om biologisk mangfald. I 2017 blei midlane nytta til arbeidet med risikovurdering av framande artar, oppstart med arbeid med raudlista for naturtypar, vidareutvikling av Artsobservasjonar og fullføring av ny versjon av Artskart.

Nasjonalt senter for realfagsrekruttering har arbeidd for å betre rekrutteringa til matematiske, naturvitenskaplege og teknologiske fag. I 2017 deltok 3 319 elevar og 235 mentorar i programmet ENT3R, der studentar hjelper elevar frå ungdomsskolen og vidaregåande skole med matematikk og realfag, og elevane gir gode tilbakemeldingar om at det bidrar til meistring, sjølvtilitt og interesse for faga. I 2017 blei det òg lansert eit forsøksprosjekt med virtuelle klasserom, og undervisningsopplegget til faget utdanningsval blei digitalisert i samarbeid med utdanning.no.

Budsjettforslag for 2019

Kunnskapsdepartementet foreslår ei løyving på 157,7 mill. kroner over kap. 280 post 51. I forslaget inngår desse endringane som følge av omorganiseringa av dei sentraladministrative oppgåvene i kunnskapssektoren:

- 1 mill. kroner til forvaltning av opptaksforskrifta blir overførte frå kap. 200 post 21.
- 28,3 mill. kroner til tilskott til UNINETT AS blir overførte frå kap. 280 post 72.
- 37,8 mill. kroner til årleg kontingent for Noregs deltaking i NORDUnet, som gir tilgang til nettinfrastruktur for den nordiske universitets- og høgskolesektoren, blir overførte frå kap. 280 post 73.
- 3,5 mill. kroner til vedlikehald og vidareutvikling av vitnemåls- og karakterportalen og vitnemålsdatabasen blir overførte frå kap. 281 post 01.
- 1 mill. kroner til forvaltning av opptak til forkurs i matematikk blir overførte frå kap. 281 post 01.

UNIT har inngått ei avtale med Direktoratet for økonomistyring (DFØ) om at DFØ skal ta over økonomi- og personaltenester. Som følge av dette foreslår departementet å overføre 1,1 mill. kroner frå kap. 281 post 51 til Finansdepartementets kap. 1605 post 01.

Kunnskapsdepartementet foreslår å løyve 17,5 mill. kroner årleg til UNIT over kap. 281 post 01 til eit program for informasjonstryggleik i universitets- og høgskolesektoren, sjå omtale under kap. 281 post 01.

Departementet foreslår at UNIT kan nytte løyvinga til å gi tilskott til UNINETT AS, jf. omtale under kap 280 post 72.

Post 71 Tilskott til UNIS

Posten omfattar tilskott til Universitetssenteret på Svalbard AS (UNIS).

Mål for 2019

Høg kvalitet i utdanning og forskning knytt til Svalbards plassering i eit høgarktisk område.

Rapport for 2017

UNIS tilbyr høgre utdanning og driv forskning av høg kvalitet. Senteret gir eit viktig bidrag til norsk polarforskning og til vidare utvikling av Svalbard som forskingsplattform. UNIS har nådd målet om 220 studentårsverk og balanse mellom studentar frå norske og internasjonale program. UNIS har vidareutvikla samarbeidet med fastlandsuniversiteta. UNIS publiserer resultat frå forskinga, er opne mot omverda, og tilsette og studentar tar aktivt del i samfunnet i Longyearbyen. Rekneskapan for 2015 og 2016 viste underskott, som blei snudd til overskott i 2017. UNIS har framleis behov for å investere i bygg og driftsmidlar, og må ha god økonomistyring i åra som kjem.

Budsjettforslag for 2019

Kunnskapsdepartementet foreslår eit tilskott på 136,2 mill. kroner til UNIS.

Post 72 Tilskott til UNINETT

Posten omfattar driftstilskott til UNINETT AS.

Rapport for 2017

UNINETT tilbyr eit landsomfattande datanett og avanserte tenester for utdanning, forskning, formidling og forvaltning, i samspel med internasjonale forskingsnett i Europa og elles i verda. I 2017 har UNINETT gjennomført nødvendige prosessar og tiltak i tråd med leiingssystemet for informasjonstryggleik. Vidare har UNINETT arbeidd med å etablere ei nasjonal nettskyteneste, som skal vere eit verkemiddel for institusjonane for å forbetre kvaliteten på forskinga og utdanninga.

Budsjettforslag for 2019

Som ledd i omorganiseringa av dei sentraladministrative oppgåvene i kunnskapssektoren er nokre oppgåver og ein del tilsette overførte frå UNINETT AS til UNIT – Direktoratet for IKT og fellestenester i høgre utdanning og forskning. Departementet foreslår òg at UNIT kan forvalte eigarskapet av UNINETT AS, jf. forslag til vedtak IV nr. 5. Departementet foreslår derfor at midlane på denne posten, 28,3 mill. kroner, blir førte over til kap. 280 post 51. Sjå budsjettforslag under kap. 280 post 51.

Post 73 Tilskott til NORDUnet, kan overførast

Løyvinga dekker den norske kontingenten for deltaking i NORDUnet.

Rapport for 2017

Kontingenten til NORDUnet var 33,6 mill. kroner i 2017. NORDUnet er eit samarbeid mellom forskingsnetta i dei nordiske landa som knyter desse saman til internasjonale nettverk. Det er meir kostnadseffektivt enn om kvart land skulle ha operert aleine, og det gir betre høve til å påverke utforminga av løysingar i det internasjonale akademiske nettverket.

Budsjettforslag for 2019

Som ledd i omorganiseringa av dei sentraladministrative oppgåvene i kunnskapssektoren er forvaltninga av tilskottet overført til UNIT – Direktoratet for IKT og fellestenester i høgre utdanning og forskning. Kunnskapsdepartementet foreslår derfor at midlane på denne posten, 37,8 mill. kroner, blir overførte til kap. 280 post 51. Sjå budsjettforslag under kap. 280 post 51.

Kap. 3280 Felles einingar

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
01	Inntekter frå oppdrag	4 463	10	10
02	Salsinntekter o.a.	556	1 369	601
	Sum kap. 3280	5 019	1 379	611

Løyvingane gjeld inntekter NOKUT får frå prosjektverksemd og frå kurs og konferansar.

Kap. 281 Felles tiltak for universitet og høgskolar

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttast under post 70</i>	292 026	351 664	200 742
45	Større utstyrsinnkjøp og vedlikehald, <i>kan overførast</i>	11 400	11 364	14 282
50	Tilskott til Noregs forskingsråd	227 836	223 457	234 107
70	Andre overføringar, <i>kan nyttast under post 01</i>	70 741	59 798	36 309
73	Tilskott til internasjonale program	61 941	64 475	
78	Tilskott til Universitets- og høgskolerådet	17 730	12 509	20 321
	Sum kap. 0281	681 674	723 267	505 761

Post 01 Driftsutgifter, kan nyttast under post 70

Posten omfattar midlar til ulike tiltak og prosjekt innanfor høgre utdanning og forskning. Løyvinga kan nyttast under kap. 281 post 01 når midlane er til statlege aktørar, og under kap. 281 post 70 for tilskott til ikkje-statlege aktørar.

Mål for 2019

Midlane på kap. 281 postane 01 og 70 skal bidra til kvalitetsutvikling og samordning innanfor høgre utdanning og forskning.

Rapport for 2017

Kunnskapsdepartementet tildelte i 2017 totalt 292 mill. kroner over kap. 281 post 01.

Høg kvalitet i utdanning og forskning

Det var i 2017 til saman sju senter for framifrå utdanning (SFU) som fekk tildelt midlar frå departementet på bakgrunn av tilrådingane frå Nasjonalt organ for kvalitet i utdanninga (NOKUT). Nokre erfaringar frå ordninga er at arbeidet med kvalitetsforbetring er blitt meir systematisk handsama av institusjonsleiinga, at nye utviklingsprosjekt har blitt starta opp, og at sentera har ført til betre samarbeid mellom fagmiljø, pedagogikkfaget og studieadministrasjon.

I 2017 er alle tiltaka i strategien *Lærarløftet* som gjeld lærarutdanning, i gang. Alle institusjonane som skal tilby dei nye grunnskolelærarutdanningane, har sett i gang utdanningane i tråd med ny forskrift. Tiltaka i strategien treng tid til å verke før ein kan vente full effekt for kvalitet og rekruttering, men allereie no kan ein sjå nokre positive verknader. Høgre søkartal og betre kvalifiserte studentar er døme på dette. Sjå òg omtale under programkategori 07.20 Grunnopplæringa.

Partnerskapsprogram for samarbeid med institusjonar i eit utval utviklingsland og tiltak som følger opp *Panorama*-strategien for forskings- og utdanningssamarbeid med Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika, blei førte vidare. Ordningane blei forvalta av Senter for internasjonalisering og har bidratt til å styrke samarbeidsrelasjonar innanfor utdanning og forskning. Søkartala til dei ulike programma held seg stabilt høge, og prosjekta er av høg kvalitet. Ei evaluering av UTFORSK syner at UTFORSK-prosjekt har ført til at samarbeid innanfor forskning har blitt utvida til å

inkludere utdanningssamarbeid og ført til auka studentmobilitet.

Arbeidet i NOKUT med nasjonale deleksamenar blei ført vidare. Det blei òg prosjektet som arbeider med eit nasjonalt styringssystem for helse- og sosialfagutdanningane. Dette prosjektet er organisert frå Kunnskapsdepartementet og er i samarbeid med Arbeids- og sosialdepartementet, Barne- og likestillingsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet. Det er etablert 19 programgrupper med representantar frå utdanningane, helse- og velferdstenestene, studentar og forskingsmiljø. Hausten 2017 starta arbeidet med nye nasjonale retningslinjer for desse utdanningane, og desse har no vore ute til høyring.

Forskning og utdanning for velferd, verdiskaping og omstilling

Samarbeidet i MARKOM2020 er eit utviklingsprosjekt for maritim kompetanse som blei etablert i 2011 i samarbeid mellom Kunnskapsdepartementet og tidlegare Nærings- og handelsdepartementet. Prosjektet omfattar Universitetet i Tromsø – Noregs arktiske universitet, Noregs teknisk-naturvitskaplege universitet, Høgskulen på Vestlandet og Universitetet i Sørøst-Noreg. Prosjektet skal styrke kvaliteten i maritim fagskoleutdanning og høgre utdanning, rekruttering og samarbeid med næringsliv på feltet. Ei felles doktorgradsutdanning mellom lærestadene i prosjektet blei sett i gang i 2017. Dei maritime fagskolane er integrert gjennom delprosjekt.

Departementet tildelte midlar til vidare planlegging av campus for NTNU i Trondheim, midlar for å stille ferdig forprosjektering av utstillingsveksthus ved Naturhistorisk museum og til bevarings- og sikringsprosjektet Saving Oseberg II.

I tillegg tildelte departementet midlar til analyse og oppdrag som arbeidsgivarundersøking, evaluering av UNITs arbeid med IKT-tryggleik, evaluering av læringsmiljø med meir.

God tilgang til utdanning

Kunnskapsdepartementet tildelte midlar til tidlegare Høgskolen i Oslo og Akershus, no OsloMet – storbyuniversitetet, for å kunne utvikle og tilby kompletterande utdanning for flyktningar som nyleg har kome til Noreg, slik at dei skal kunne bruke kompetansen dei har, til å komme raskt ut i arbeidslivet; sjå rapportering under kap. 260 post 50.

Effektiv, mangfoldig og solid høgre utdanningssektor og forskingssystem

Tidlegare CERES, som no inngår i UNIT – Direktoratet for IKT og fellestenester i høgre utdanning og forsking, sette i gang utprøving av ein nasjonal konsortiemodell for innkjøp av tidsskrift som skal gi allmenta og brukargrupper både innanfor og utanfor academia open tilgang til norske humanistiske og samfunnsvitenskaplege tidsskrift av høg kvalitet.

Arbeidet med å integrere Cristin-systemet med andre informasjonssystem blei ført vidare, og tilsvarande arbeidet med oppgradering og vidareutvikling av nasjonal vitnemålsdatabase og vitnemåls- og karakterportalen.

Departementet oppretta ei ny eining for tilsyn med private høgskolar, fagskolar og studentsamskipnader. Tilsynseininga er flytt til NOKUT frå 1. september 2018.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår ei samla løyving på 200,7 mill. kroner på kap. 281 post 01. Departementet foreslår ein betydeleg reduksjon på posten samanlikna med 2018 som i hovudsak skyldast utflytting av ansvar, oppgåver og tilhøyrande forvaltning av midlar frå departementet.

I forslaget inngår desse overføringane til andre kapittel og postar i hovudsak som følge av omorganiseringa av dei sentraladministrative oppgåvene i kunnskapssektoren:

- Nasjonal arena for kvalitet i utdanninga, senter for framifrå utdanning, prisen for kvalitet i utdanninga og midlar til International Council of Distance Education: 61,2 mill. kroner til Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høgre utdanning (DIKU) over kap. 280 post 50.
- Sekretariatet for Nasjonal klagenemd for fagskoleutdanning, Nasjonalt klageorgan for fagskoleutdanning, Nasjonal vitnemålsdatabase og sekretariat for forkurs for grunnskolelærerutdanningane: 5,8 mill. kroner til Direktoratet for IKT og fellestenester i høgre utdanning og forsking (UNIT) over kap. 280 post 51.
- Tilsyn med høgre utdanning og fagskoleutdanning og arbeidet med nasjonale deleksamenar: 25 mill. kroner til Nasjonalt organ for kvalitet i utdanninga (NOKUT) over kap. 280 post 01.
- Prosjektmidlar til Saving Oseberg II: 5 mill. kroner til kap. 281 post 45.
- Midlar til internasjonalt samarbeid: 71,5 mill. kroner til kap. 288 post 21.

- Føre vidare rekrutteringsstillingar som opphavleg blei løyvde over kap. 281 post 01: 52,1 mill. kroner til kap. 260 post 50 og 11,4 mill. kroner til kap. 285 post 52.
- Finansiering av ASP-nett: 0,2 mill. kroner til kap. 288 post 76.
- Eingangsmidlar i 2018 til utgreiing av eit studium i klinisk medisin: 5 mill. kroner som blir fasa ut i 2019.

Kunnskapsdepartementet foreslår å løyve 17,5 mill. kroner årleg til UNIT til eit program for informasjonstryggleik i universitets- og høgskolesektoren. Dette er i utgangspunktet eit fireårig program. Programmet skal mellom anna forbetre evna til å førebygge, oppdage og handtere truslar mot forskingsnett, og inkludere tiltak som betre analyseverktøy og kompetanseheving. Departementet foreslår vidare å tildele 2 mill. kroner til UNIT for å kunne fullføre arbeidet med å integrere forskingsdokumentasjonssystemet Cristin med andre system for dokumentasjon og informasjon i universitets- og høgskolesektoren.

Kunnskapsdepartementet foreslår å føre vidare den treårige satsinga på digitalisering i lærarutdanningane med 20 mill. kroner i 2019, jf. òg forslag om 10 mill. kroner til denne satsinga over kap. 226. For å følge opp den nasjonale strategien for lærarutdanningane, *Lærarutdanning 2025*, foreslår Kunnskapsdepartementet å halde fram med satsinga på partnerskap mellom lærarutdanningane og lærarutdanningsskolar med 44,5 mill. kroner. I tillegg inneber oppfølginga av strategien at Kunnskapsdepartementet fører vidare 23,1 mill. kroner til saman til den internasjonale ekspertgruppa som skal følge utviklinga i den femårige masterutdanninga, forkurs i matematikk, kompetanseheving i praktiske og estetiske fag innanfor lærarutdanninga og andre mindre tiltak.

Det er særleg relevant å vurdere tiltak som vil auke rekrutteringa av menn til grunnskole- og barnehagelærarutdanninga. I tillegg er rekruttering av menn til utdanning innanfor helse- og omsorgssektoren relevant. Barne- og likestillingsdepartementet og Kunnskapsdepartementet vil i samarbeid prioritere desse innsatsområda i arbeidet med jamnare kjønnsbalanse innanfor utdanningsløpa.

For vidare utvikling av dei maritime profesjonsutdanningane og fagskoleutdanningane foreslår Kunnskapsdepartementet å føre vidare løyvinga på 38,5 mill. kroner til MARKOM2020.

Universitetet i Tromsø – Noregs arktiske universitetet skal i løpet av 2018 og 2019 oppgradere

forskningsfartøyet Helmer Hanssen. Departementet foreslår derfor å halde oppe løyvinga på 20 mill. kroner i 2019, og at midlane deretter blir førte tilbake til Noregs forskingsråd.

Ei ny godkjenningsordning for utanlandsk fagskoleutdanning trer i kraft 1. januar 2019, jf. Innst. 289 L (2017–2018) og Prop. 47 L (2017–2018). NOKUT har frå 2016 fått auka driftsmidlar for å utforme og etablere godkjenningsordningar for utanlandsk fagskoleutdanning og utanlandsk fag- og yrkesopplæring. Det er ressurskrevande å endeleg etablere den nye godkjenningsordninga for fagskoleutdanning. Kunnskapsdepartementet foreslår derfor ei tilleggsloyving på 5 mill. kroner over kap. 281 post 01 i 2019. Kunnskapsdepartementet føreset samstundes at NOKUT disponerer sine ressursar for å å møte det behovet som godkjenningsordningane krevjer.

Kunnskapsdepartementet foreslår å føre vidare løyvinga på 4,4 mill. kroner til utvikling av og tilbod om kompletterande utdanning primært for flyktningar som nyleg har komme til Noreg.

Kunnskapsdepartementet foreslår å føre vidare 5 mill. kroner til arbeidet for å utvikle nasjonale retninglinjer for helse- og sosialfagutdanningane.

I tillegg foreslår departementet midlar over kap. 281 post 01 til mellom anna til ei ekstern arbeidsgruppe som skal evaluere Norsk senter for forskingsdata, undersøkinga Eurostudent VII, utvalet som går gjennom regelverket for universitet og høgskolar, og andre oppdrag i samband med utvikling av sektoren. Departementet foreslår at løyvinga på post 01 kan overskridast mot tilsvarende meirinntekter under kap. 3281 post 02, jf. forslag til vedtak II nr. 1.

Post 45 Større utstyrsinnkjøp og vedlikehald, kan overførast

Posten omfattar midlar til investeringar i utstyr og vedlikehald i sektoren.

Mål for 2019

Godt utstyr og vedlikehald i universitets- og høgskolesektoren.

Rapport for 2017

Kunnskapsdepartementet tildelte midlane i 2017 i hovudsak til institusjonar på Sør- og Vestlandet for å møte behovet for omstilling og arbeid i desse landsdelane. Midlane er nytta til å modernisere og oppgradere vitenskapleg utstyr.

Budsjettforslag for 2019

Kunnskapsdepartementet foreslår ei samla løyving på 14,3 mill. kroner på kap. 281 post 45. I revidert nasjonalbudsjett for 2016, jf. Innst. 400 S (2015–2016) og Prop. 122 S (2015–2016), vedtok Stortinget å flytte 40,8 mill. kroner frå utdanningsstipend for tilsette i undervisningsstillingar utan godkjend lærarutdanning til studieplassar i PPU og PPU-Y mellom anna til vitenskapleg utstyr over kap. 281 post 45 som tiltak retta mot arbeidsløyse på Sør- og Vestlandet. Som følge av dette blir 2,3 mill. kroner i 2019 ført tilbake til kap. 260 post 50 i 2019. Departementet foreslår òg å flytte 5 mill. kroner frå kap. 281 post 01 til kap. 281 post 45 som i perioden 2017–19 er knytte til prosjektet Saving Oseberg II for bevaring og sikring av tre-gjenstandar frå Oseberg-funnet.

Post 50 Tilskott til Noregs forskingsråd

Posten omfattar midlar til program og tiltak i Forskningsrådet som skal styrke verksemda til universitet og høgskolar eller kunnskapsgrunnlaget for politikken.

Mål for 2019

Løyvinga på posten skal gi god forskings-, utdannings- og innovasjonsverksemd og styrkt samspel mellom institusjonane og arbeidslivet.

Rapport for 2017

Kunnskapsdepartementet tildelte 227,8 mill. kroner over kap. 281 post 50 til følgende program gjennom Noregs forskingsråd:

- Strategiske høgskoleprogram (SHP)
- Verkemiddel for regional FoU og innovasjon (VRI) og Forskningsbasert innovasjon i regionene (FORREGION)
- Forsking for forskings- og innovasjonspolitik (FORINNPOL)
- Forskningsbasert nyskaping (FORNY2020)
- Gode og effektive helse-, omsorgs- og velferdstenester (HELSEVEL)
- Program for forskning og innovasjon i utdanningssektoren (FINNUT)
- Forskarskolane i arkeologi og biosystematikk ved universitetsmusea (UNI-MUSEER)
- Ordning for forskingsinstutta til fusjonar og samarbeid (INSTFUS)
- Rekrutteringsstillingar til ordningane for nærings-ph.d. og offentleg sektor-ph.d.

SHP har hatt som mål å auke kvaliteten ved høyskolane både som forskingsinstitusjonar og som strategiske aktørar. Bidraget frå SHP har vore å gi tidlegare forskingssvake miljø i høgskolesektoren eit program i Forskringsrådet der dei kunne konkurrere med andre på same nivå. Perioden til SHP gjekk ut i 2017, men elleve prosjekt pågår framleis. Ordninga blei positivt evaluert i 2016 av Samfunnsøkonomisk analyse AS. Samstundes konkluderer evalueringa med at det ikkje lenger er behov for denne ordninga. Etter fusjonar og fagleg utvikling har fleire av høyskolane endra status til universitet. Programmet har blitt ført vidare under namnet PROFESJON, som er ei institusjonsuavhengig ordning.

Verkemiddel som VRI og FORREGION er òg viktige for å styrke samhandling og kunnskapsflyt mellom verksemdar, forskingsmiljø og offentlege aktørar, og bidrar til forskning for innovasjon med regional nytte.

FORINNPOL har eit underforbruk som hovudsakleg kjem av akkumulerte midlar frå oppstartsfasen. Midlane er forplikningar til dei etablerte sentra som er bunde opp for seinare år.

HELSEVEL hadde i 2017 74 aktive prosjekt. Det er gjennomført fire utlysingar i 2017 og det blei løyvd midlar til 21 nye prosjekt innanfor fleire av programplanane til området.

FORNY er eit målretta verkemiddel for auka næringsmessig utnytting av offentleg finansierte forskingsresultat i Noreg. I 2017 har talet på patent frå FORNY auka monaleg.

FINNUT-programmet finansierer forskings- og innovasjonsprosjekt i utdanningssektoren på alle nivå i utdanningsløpet. Programmet har bidratt til å auke forskingskapasiteten på prioriterte område, som barnehagar, vidaregåande opplæring, vaksnes læring og lærarutdanning.

UNI-MUSEER har bidratt til å styrke rekrutteringa til og auke kvaliteten på doktorgradsutdanningane ved universitets musea.

INSTFUS har hatt eit underforbruk i 2017. Tildelingane for aktivitetane har vore basert på etterspurnad og løpende søknadsprosessar. Ordningane med nærings-ph.d. og offentleg sektor-ph.d. bidrar til auka forskingsinnsats innanfor problemstillingar som er relevante for næringslivet, og auka langsiktig kompetansebygging i offentleg sektor og næringslivet. Midlane finansierer doktorgradsstipendiatar som er tilsette i næringsliv eller offentleg sektor. Ordningane med nærings-ph.d. og offentleg sektor-ph.d. har blitt populære. Dette lovar godt for styrkt samarbeid mellom bedrifter og offentlege verksemdar og forskingsinstitusjonar.

Dei ulike ordningane har på ulikt vis bidratt til forskings-, utdannings- og innovasjonsverksemd innanfor relevante tema. Det er generelt ein auke i forskingresultat frå dei ulike satsingane, innanfor både publisering, populærvitenskapleg formidling og innovasjonsresultat.

Budsjettforslag for 2019

Kunnskapsdepartementet foreslår ei samla løyving på 234,1 mill. kroner over kap. 281 post 50. Denne løyvinga skal i 2019 føre vidare finansieringa til følgende ordningar:

- Forskingsbasert nyskaping (FORNY2020)
- Forskingsbasert innovasjon i regionane (FORREGION)
- Forskingskompetanse for utvalgte profesjonsutdanningar (PROFESJON)
- Gode og effektive helse-, omsorgs- og velferdstenester (HELSEVEL)
- Program for forskning og innovasjon i utdanningssektoren (FINNUT) (inkl. nasjonal forskarskole i lærarutdanning og tiltak for grunnskolelærarutdanning)
- Forskarskolane i arkeologi og biosystematikk ved universitetsmusea (UNI-MUSEER)
- Nærings-ph.d. og offentleg sektor-ph.d.

Kunnskapsdepartementet foreslår at det innanfor løyvinga på posten skal nyttast minst 5 mill. kroner til tiltak for at fleire lærarar kan ta doktorgraden. I tillegg foreslår Kunnskapsdepartementet å auke løyvinga med 3 mill. kroner til nærings-ph.d. og offentleg sektor-ph.d. Dette vil utgjere 14 stipendiatstillingar. Av desse skal ti stillingar gå til lærarar, og dei resterande til nærings-ph.d.-ordninga. Forslaget følger opp den langsiktige prioriteringa «Fornyning og betre tenester i offentleg sektor», målet «Styrkt konkurransekraft og innovasjonsevne» og opptrappingsplanen for auka FoU for omstilling og fornying i næringslivet i den reviderte langtidspanen for forskning og høgre utdanning. Sjå del III, kap. 5 for nærare omtale av langtidspanen for forskning og høgre utdanning.

Kunnskapsdepartementet foreslår å auke løyvinga til FORNY2020 med 15 mill. kroner. Forslaget følger opp opptrappingsplanen «FoU for fornying og omstilling i næringslivet» i langtidspanen.

Stortinget vedtok i 2016 å løyve midlar til 20 mellombelse og 20 varige rekrutteringsstillingar til nærings-ph.d.- og offentleg sektor-ph.d.-ordningane, jf. Innst. 12 S (2015–2016) og Prop. 1 S (2015–2016). Ein stipendiatperiode for nærings- og offentleg sektor-ph.d. er tre år, og midlane til

dei 20 mellombelse stillingane skal dermed fasast ut med ein tredels budsjettverknad i 2019 og resterande to tredels budsjettverknad frå og med 2020. Kunnskapsdepartementet foreslår derfor å redusere løyvinga over kap. 281 post 50 med 4,2 mill. kroner i 2019.

Departementet ønsker å samle departementet sine midlar til analyse og kunnskapsgrunnlag for forskning og innovasjon på éin post. Departementet foreslår derfor at løyvinga til FORINNPOL på 3,4 mill. kroner blir flytt frå kap. 281 post 50 til kap. 201 Analyse og kunnskapsgrunnlag, post 21 Særskilde driftsutgifter.

Post 70 Andre overføringar, kan nyttast under post 01

Midlar over kap. 281 post 70 er tilskott til ikkje-statlege aktørar.

Mål

Midlane på kap. 281 postane 01 og 70 skal bidra til kvalitetsutvikling og samordning innanfor høgre utdanning og forskning.

Rapport for 2017

Kunnskapsdepartementet utbetalte til saman 70,7 mill. kroner over kap. 281 post 70 til følgjande aktørar og tiltak:

- Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning for Kandidatundersøkinga: 2,1 mill. kroner
- Universitets- og høgskolerådet for Nasjonalt råd for lærarutdanning: 6 mill. kroner
- NLA Høgskolen for finansiering av forkurs i matematikk for opptak til lærarutdanning og arbeidet med partnerskap i grunnskolelærarutdanninga: 2,1 mill. kroner
- Steinerhøgskolen for samarbeid med OsloMet – storbyuniversitetet om fellesgrad i grunnskolelærarutdanning: 0,3 mill. kroner
- Midlar til fagskoleutdanning: til saman 8 mill. kroner til Universitets- og høgskolerådet, Bårdar Akademiet, Folkeuniversitetet i Oslo, Nasjonal kompetansetjeneste for aldring og helse og fylkeskommunane i Møre og Romsdal, Finnmark og Vestfold
- International Council for Open and Distance Education: 2,6 mill. kroner
- Høgskolesenteret i Kristiansund: 8,2 mill. kroner

- Norsk senter for forskingsdata for Database for statistikk om høgre utdanning: 17,2 mill. kroner
- Universitets- og høgskolerådet for arbeidet med Publiseringutvalet: 2 mill. kroner
- Komité for kjønnsbalanse og mangfald i forskning: 5 mill. kroner
- UNINETT for felles systemløysingar og nasjonal skyteneste: 15 mill. kroner
- VID vitenskapelige høgskole for opprusting av læringsmiljø og utstyr: 2 mill. kroner

Høg kvalitet i utdanning og forskning

Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning la i 2017 fram *Kandidatundersøkelsen 2017: forbedret arbeidsmarkedsituasjon for nyutdannede?*, som har gitt nyttig informasjon for å vurdere om utdanningane er relevante for arbeidslivet.

Nasjonalt råd for lærarutdanning har i 2017 lagt til rette for at fire programgrupper har ferdigstilt nye nasjonale retningslinjer for lærarutdanningane: praktisk-pedagogisk utdanning for allmennfag, samiske grunnskolelærarutdanningar, faglærarutdanning i praktiske og estetiske fag, lektorutdanningar trinn 8–13.

NLA Høgskolen gjennomførte i 2017 planlegging og prosjektering av eit partnerskap i grunnskolelærarutdanningane (GLU).

Steinerhøgskolen og OsloMet – storbyuniversitetet har utvikla ein fellesgrad på mastergradsnivå for grunnskolelærarutdanning med steinerpedagogikk for trinn 1–7.

Som eit ledd i oppfølging av Meld. St. 9 (2016–2017) *Fagfolk for fremtiden* tildelte departementet midlar til utviklingstiltak for å bidra til å auke kvaliteten i fagskoleutdanninga. Sjå rapportering under kap. 276 postane 01 og 70.

God tilgang til utdanning

International Council for Open and Distance Education har bidratt til å styrke det internasjonale arbeidet innanfor fjernundervisning og fleksibel læring.

Høgskolesenteret i Kristiansund fekk i 2017 eit tilskott på 8,2 mill. kroner til ordinær drift og mindre investeringar i utstyr og inventar. Styret for Høgskolesenteret i Kristiansund har sett av i alt 5,7 mill. kroner av statstilskottet i 2017 og delar av eigenkapitalen til tiltak i 2018. Studietilboda ved senteret blei i 2017 gitte av Høgskolen i Molde og Høgskulen på Vestlandet.

Effektiv, mangfaldig og robust høgre utdanningssektor og forskingssystem

Database for statistikk om høgre utdanning (DBH) Ved Norsk senter for forskingsdata (NSD) har i 2017 hatt mykje aktivitet med å legge til rette for opne data og den nye personvernforordninga, betre datakvalitet og samordna rapportering, i samarbeid med andre aktørar i forskings- og høgre utdanningssektoren og fagskolesektoren.

Publiseringsutvalet har i 2017 arbeidd med å følge opp evalueringa av publiseringsindikatoren frå 2014, i hovudsak med å gjere nomineringa av tidsskrift til å gi ekstra uttøling i finansierings-systemet meir gjennomiktig.

Viktige tema for møta i Komité for kjønnsbalanse og mangfald i forskning i 2017 var tiltak for auka kjønnsbalanse og institusjonane sitt arbeid med likestilling og mangfald under omstilling.

UNINETT har vore sekretariat for arbeidsgruppa for felles IKT-strategi for universitets- og høgskolesektoren. UNINETT har i 2017 arbeidd med infrastrukturteneste og etabert ei felles nasjonal skyteneste for universitet og høgskolar.

VID vitenskapelige høgskole har styrkt læringsmiljøet ved studiestadene i Sandnes og Bergen ved å ruste opp og kjøpe inn nytt utstyr til øvings- og ferdighetssenter.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår ein reduksjon på posten samanlikna med 2018 som i hovudsak skyldast utflytting av ansvar, oppgåver og tilhøyrande forvaltning av midlar frå departementet til følgende tiltak:

- 2,8 mill. kroner til International Council for Open and Distance Education til Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høgre utdanning (DIKU) over kap. 280 post 50
- 5,3 mill. kroner til Komité for kjønnsbalanse og mangfald til Universitets- og høgskolerådet over kap. 281 post 78
- 2,2 mill. kroner for Det nasjonale publiseringsutvalet til Universitets- og høgskolerådet over kap. 281 post 78

Kunnskapsdepartementet foreslår ei samla løyving på 36,3 mill. kroner over kap. 281 post 70 til følgende tiltak:

- Association of Norwegian Students Abroad (ANSA) for å styrke arbeidet med informasjon om studium i Tyskland: 1 mill. kroner

- Universitets- og høgskolerådet for arbeidet i Nasjonalt råd for lærarutdanning med retningslinjer for lærarutdanningene: 4 mill. kroner
- Universitets- og høgskolerådet for å styrke arbeidet med IKT-tryggleik og praksis i ingeniørutdanninga: 2 mill. kroner
- Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning for Kandidatundersøkinga: 2,7 mill. kroner
- Norsk senter for forskingsdata for Database for statistikk om høgre utdanning: 18,2 mill. kroner
- Høgskolesenteret i Kristiansund for å legge til rette for utdanningstilbod i Kristiansund: 8,4 mill. kroner

Post 73 Tilskott til internasjonale program

Løyvinga dekker godtgjersle til dei andre nordiske landa for studentar busette i Noreg som studerer i desse landa. Godtgjersla følger av den nordiske avtalen om gjensidig tilgang til høgre utdanning.

Rapport for 2017

I 2017 utbetalte Kunnskapsdepartementet 61,9 mill. kroner i godtgjersle i samband med den nordiske avtalen om gjensidig tilgang til høgre utdanning.

Nordisk ministerråd rapporterte at i studieåret 2016–17 studerte 3 156 norske studentar i andre nordiske land som betaler godtgjersle i samband med avtalen, og det var 1 177 studentar frå dei andre nordiske landa i Noreg. Dette er høvesvis 227 og 21 færre enn i året før. Dei nordiska landa er populære studiestader for norske studentar, og har gjennomgåande høgre utdanningstilbod av høg kvalitet.

Budsjettforslag for 2019

Som ledd i omorganiseringa av dei sentraladministrative oppgåvene i kunnskapssektoren er forvaltninga av tilskottet overført til Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høgre utdanning (DIKU). Departementet foreslår derfor at midlane på denne posten, 64,5 mill. kroner, blir førte over til kap. 280 post 50 saman med andre tilskottsløyvingar som DIKU forvaltar. Sjå budsjettforslag under kap. 280 post 50.

Post 78 Tilskott til Universitets- og høgskolerådet

Posten omfattar driftstilskott til Universitets- og høgskolerådet og til aktivitet som er koordinert gjennom rådet.

Mål for 2019

Samordning mellom universitet og høgskolar.

Rapport for 2017

Kunnskapsdepartementet tildelte 17,7 mill. kroner til Universitets- og høgskolerådet (UHR) i 2017 over kap. 281 post 78. Dette inkluderer 5,3 mill. kroner til støtte for utgiving av norsk-språklege lærebøker for høgre utdanning. Sjå òg omtale av tilskott til UHR over kap. 281 post 70.

Tilskottet til UHR har vore med på å fremme samordning mellom universitet og høgskolar. UHR har arbeidd med å legge til rette for informasjon om flyktningssituasjonen i universitets- og

høgskolesektoren. Innanfor internasjonalt samarbeid har UHR særleg prioritert nordisk universitetssamarbeid og European University Association. I tillegg har UHR i 2017 bidratt med innspel til meldingar til Stortinget om mellom anna fagskoleutdanninga, kvalitet i høgre utdanning, humaniora i Noreg og innspel til langtidsplanen for forskning og høgre utdanning.

Budsjettforslag for 2019

Komité for kjønnsbalanse og mangfold i forskning (Kif-komiteen) og Det nasjonale publiseringsutvalet (Publiseringsutvalet) får årlege driftstilskott over budsjettet til Kunnskapsdepartementet. Kif-komiteen har sekretariat i og Publiseringsutvalet er formelt knytt til Universitets- og høgskolerådet. Departementet foreslår derfor å føre over 5,3 mill. kroner til Kif-komiteen og 2,2 mill. kroner til Publiseringsutvalet frå kap. 281 post 70 til driftstilskottet til Universitets- og høgskolerådet. Kunnskapsdepartementet foreslår dermed eit totalt tilskott på 20,3 mill. kroner over kap. 281 post 78.

Kap. 3281 Felles tiltak for universitet og høgskolar

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
02	Salsinntekter o.a.		10	10
	Sum kap. 3281		10	10

Programkategori 07.70 Forsking

Utgifter under programkategori 07.70 fordelt på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019	Pst. endr. 18/19
283	Meteorologiformål	439 036			
284	Dei nasjonale forskingsetiske komitéane	17 777	18 549	18 962	2,2
285	Noregs forskingsråd	3 623 544	4 641 079	4 878 074	5,1
287	Forskingsinstitutt og andre tiltak	485 975	516 469	483 789	-6,3
288	Internasjonale samarbeidstiltak	2 605 233	2 612 894	2 675 593	2,4
	Sum kategori 07.70	7 171 565	7 788 991	8 056 418	3,4

Inntekter under programkategori 07.70 fordelt på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019	Pst. endr. 18/19
3288	Internasjonale samarbeidstiltak	5 601	6 026	5 698	-5,4
	Sum kategori 07.70	5 601	6 026	5 698	-5,4

Innleiing

Det overordna målet med løyvingane under programkategori 07.70 er at samfunnet skal ha tilgang til oppdatert kunnskap av høg kvalitet. I tillegg er følgande mål relevante for einskilde løyvingar:

- Fleire utdannings- og forskingsmiljø er frami-frå.
- Utdanninga og forskinga er drivkraft for innovasjon og grønt skifte.

Størstedelen av programkategorien omfattar løyvingar til Noregs forskingsråd (Forskingsrådet). Løyvingane finansierer i hovudsak langsiktig, grunnleggande forskning, sektoroverskridande og strategiske satsingar, forskingsinfrastruktur og verksemdskostnadene i Forskingsrådet. I tillegg

blir norsk deltaking i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, Horisont 2020, og norsk deltaking i internasjonale grunnforskningsorganisasjonar og UNESCO finansierte innanfor programkategori 07.70. Programkategorien omfattar òg basisløyvingar til dei samfunnsvitskaplege forskingsinstitutta, løyvingar til dei regionale forskingsfonda og dei nasjonale forskingsetiske komiteane, til dei vitskaplege prisane, andre internasjonale samarbeidstiltak og tilskott til forskjellige organisasjonar som fremmer vitskap og eit godt fungerande forskningssystem.

Løyvingar frå andre departement bidrar òg til å nå dei måla som er sett for forskning, og til oppfølginga av Meld. St. 4 (2018–2019) *Langtidsplan for forskning og høgere utdanning 2019–2028*, sjå omtale under del III kap. 5.

Hovudprioriteringar for 2019

Langtidsplanen for forskning og høgre utdanning er det viktigaste tiltaket frå regjeringa for å sikre at samfunnet får tilgang til oppdatert kunnskap av høg kvalitet. Regjeringa legg fram ein revidert langtidsplan samtidig med årets budsjettproposisjon: *Meld. St. 4 (2018–2019) Langtidsplan for forskning og høgere utdanning 2019–2028*. Det er mykje kontinuitet mellom prioriteringane i førre langtidsplan og den nye planen, men nokre av prioriteringane frå sist er løfta som overordna mål som skal gjennomsyre alle prioriteringane. I tillegg er det tatt inn ei ny prioritering: «samfunns-tryggleik og samhøyr i ei globalisert verd», og tre nye opptappingsplanar: (a) teknologiløft, (b) FoU for fornying og omstilling i næringslivet og (c) kvalitet i høgre utdanning. Prioriteringar og opptappingsplanar er nærare omtale i del III, kap. 5.

Regjeringas hovudprioritering i forskingspolitikken for 2019 er oppfølging av Langtidsplanen. Regjeringa foreslår å auke løyvingane med 1,2 mrd. kroner i 2019 for å følge opp den reviderte langtidsplanen. Av dette er 481 mill. kroner knytte til dei tre opptappingsplanane i den reviderte langtidsplanen. Styrkinga skjer over budsjetta til mange departement. For ei samla oversikt over den samla oppfølginga av langtidsplanen, sjå kapittel 5. Også innanfor Kunnskapsdepartementets budsjettkategoriar for forskning og høgre utdanning er oppfølging av langtidsplanen ei sentral prioritering. I kategori 07.70 er dei viktigaste tiltaka for oppfølging av langtidsplanen ei styrking av satsinga på mogleggjerande og industrielle teknologiar som ein del av opptappingsplanen for teknologi, og prioritering av tiltak for verdslaiande fagmiljø innanfor kap. 285 Noregs forskingsråd.

Utviklinga av mogleggjerande og industrielle teknologiar bidrar til mange ulike formål, inkludert auka produktivitet i industri og tenester og lågare utslepp av klimagassar. Regjeringa foreslår å auke løyvinga til mogleggjerande og industrielle teknologiar med 65 mill. kroner over budsjettet til Kunnskapsdepartementet. Midlane skal mellom anna gå til å styrke grunnleggjande forskning innanfor IKT. Vidare foreslår regjeringa å auke løyvingane til IKT-tryggleiks- og kryptologiforskning med 40 mill. kroner, samanlikna med saldert budsjett 2018.

Innanfor kap. 285 post 52 skal minst 40 mill. kroner av auken nyttast til tiltak for å stimulere til fleire verdslaiande fagmiljø, mellom anna Senter for framifrå forskning (SFF).

Mål: Samfunnet har tilgang til oppdatert kunnskap av høg kvalitet

Utviklingstrekk og utfordringar

For å fungere godt treng samfunnet oppdatert kunnskap av høg kvalitet. Eit effektivt, mangfaldig og solid forskingssystem er ein føresetnad for dette. Nasjonale forskingsmiljø av god kvalitet på viktige område er avgjerande. Samstundes er det av stor betydning at vi har tilgang på kunnskap ute, og at vi har evna til å ta i bruk denne kunnskapen i næringsliv og samfunn. Det er òg viktig at kunnskapen er tilgjengeleg for dei som skal bruke han, og at det er god flyt av kunnskap mellom forskingsaktørar og dei som skal bruke kunnskapen i næringsliv og offentleg sektor. God flyt av kunnskap mellom sektorar er også viktig.

Noreg har i all hovudsak eit godt utvikla forskingssystem. Sektorprinsippet for forskning i Noreg inneber at kvart departement har ansvar for forskning innanfor sine ansvarsområde. Heile regjeringa bidrar på den måten til gjennomføringa av den felles forskingspolitikken til regjeringa. Forskingsrådet bidrar til å følge opp forskingspolitiske prioriteringar og sikrar at det blir finansiert relevant forskning av høg kvalitet.

Forskingspolitikken har utvikla seg gradvis og vore konsensusbasert. Dette har tent Noreg godt, òg i form av resultat, konkluderer OECD med i gjennomgangen sin av den norske politikken for forskning og høgre utdanning (2017). Samtidig peiker OECD på at det norske systemet har veikskapar knytte til evna til å prioritere og koordinere.

For å bidra til betre prioritering og koordinering la regjeringa i 2014 fram Noregs første langtidsplan for forskning og høgre utdanning, *Meld. St. 7 (2014–2015) Langtidsplan for forskning og høgere utdanning 2015–2024*. I langtidsplanen gir regjeringa uttrykk for kva ein frå eit nasjonalt perspektiv meiner det er særleg viktig å prioritere i dei kommande åra. Planen har tiårige mål og prioriteringar og meir konkrete mål for innsatsen i den kommande fireårsperioden. Langtidsplanen har sett kursen for politikkkutvikling og investeringar i forskning og høgre utdanning. Langsiktige, prioriterte satsingar har gjort politikken meir føreseieleg for forskings- og utdanningsmiljøa og bidratt til ein betre koordinert politikk for forskning og høgre utdanning. Den første planen inneheldt tre opptappingsplanar for fireårsperioden – for rekrutteringsstillingar, forskingsinfrastruktur og ordningar for å stimulere til god norsk deltaking i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon Horisont 2020. Langtidsplanen sette òg eit mål om at offentlege løyvingar til forskning skulle

aukast til 1 prosent av bruttonasjonalproduktet (BNP) innan 2019–20. I perioden 2015–18 blei langtidsplanen følgt opp med 3,7 mrd. kroner i målretta løyvingar til dei langsiktige prioriteringane og opptrappingsplanane i langtidsplanen. Alle opptrappingsplanane blei fullførte i statsbudsjettet for 2018. Målet om å auke offentlege løyvingar til forskning til 1 pst. av BNP blei nådd allereie i 2016.

Forskningsbarometeret gir ei oversikt over forskings- og innovasjonsinnsatsen i Noreg, og syner at det norske forskingslandskapet er prega av både kontinuitet og endring. I eit historisk perspektiv er den største endringa i det norske forskingslandskapet at næringslivet står for ein større del av FoU-innsatsen enn i 1970, medan instituttsektoren står for ein mindre del. Instituttsektoren er framleis ein viktig leverandør av FoU-tenester og dekkjer ein betydeleg del av etterspørselen etter bruksretta forskning frå norsk næringsliv og offentleg sektor. Samtidig har næringslivet hatt den sterkaste veksten i FoU-aktivitet frå 2010.

Nivået på FoU-investeringar målt som del av BNP er ein indikator på graden av kunnskapsintensitet i økonomien, og dermed på i kor stor grad samfunnet har tilgang til oppdatert kunnskap av høg kvalitet. I 2016 var dei totale FoU-investeringane i Noreg, både offentlege og private, for første gong på eit nivå der dei utgjorde over to pst. av Noregs BNP. Dette er ein stor auke. I 2006 var nivået på rundt 1,5 pst., der nivået har vore sidan 1990-talet. Regjeringa har som mål at den totale utførte FoU-innsatsen i Noreg skal utgjere tre pst. av BNP innan 2030. Det norske nivået på FoU-investeringar målt som del av BNP har auka mykje samanlikna med nivået i dei andre landa i Forskningsbarometeret (Norden samt Austerrike og Nederland). Likevel er nivået på norske FoU-investeringar i høve til BNP framleis under snittet i OECD og betydeleg lågare enn i dei andre nordiske landa, der nivået ligg på rundt tre pst. av BNP. Mykje av dette kan forklarast med at næringsstrukturen i Noreg er kjenneteikna av få FoU-tunge næringar. Noreg har eit høgt nivå på FoU-investeringar over statlege budsjett. Målt i høve til BNP er det berre Sør-Korea blant OECD-landa som løyver meir til FoU over statlege budsjett enn Noreg.

Kvaliteten i norsk forskning har utvikla seg positivt i dei siste tiåra, målt ved både siteringar og fagevalueringar. Vi er blant dei landa som publiserer mest per innbyggjar, og norske artiklar blir siterte meir enn tidlegare samanlikna med verdsgjennomsnittet. Dette betyr at norske forskarar no er meir synlege i det internasjonale for-

skarsamfunnet enn før. Fagevalueringar i regi av Noregs forskingsråd syner at den gjennomsnittlege kvaliteten på norsk forskning er tilfredsstillande, samtidig som vi har gode fagmiljø som hevdar seg internasjonalt – til og med nokre forskingsmiljø som hevdar seg i verdstoppen. Mykje tyder på at utviklinga held fram i riktig retning.

Internasjonalt samarbeid i norsk forskning har auka monaleg i dei siste tiåra. Noreg investerer årleg om lag 300 mill. kroner for å samarbeide med dei fremste forskarane internasjonalt gjennom grunnforskningsorganisasjonar som CERN. Noreg deltar aktivt i forskningssamarbeid på europeisk nivå og med framifrå miljø utanfor Europa. Det er god norsk deltaking i fleire delar av Horisont 2020, sjølv om deltakinga kan bli betre på fleire område. Ambisjonen til regjeringa er at norske fagmiljø skal hente heim to pst. av dei konkurranseutsette midlane i Horisont 2020. I mars 2018 var returdelen for første gong over to pst. (2,04 pst.). Kor mykje norske forskarar hentar attende frå rammeprogrammet, vil likevel variere over tid, så det er viktig å halde oppe merksemda rundt god norsk deltaking i rammeprogrammet også framover.

Ein stadig større del av kunnskapsproduksjonen i verda skjer utanfor EU og Nord-Amerika. Sjølv om samarbeidet med desse landa aukar, skaper fråværet av innarbeidde samarbeidsrelasjonar og sterk konkurranse om merksemd og samarbeidshøve med landa utfordringar for samarbeid og tilgang til den kunnskapen som blir produsert i desse landa. Btringa i dei politiske relasjonane til Kina har opna for eit styrkt politisk samarbeid med dette landet.

I tillegg til å ha tilgang på kunnskap som er produsert ute i verda, må vi evne å ta i bruk denne kunnskapen i næringsliv og samfunn, og det er viktig at kunnskapen kjem ut av forskingsmiljøa og fram til dei som skal bruke kunnskapen. Det krev at det er godt samarbeid mellom forskingsmiljøa, næringsliv og offentleg sektor. I tillegg vil ope tilgjengelege forskingsresultat og forskingsdata kunne bidra til meir bruk av kunnskap og til å sikre betre kunnskapsutvikling. Det norske forskningssystemet har, i likskap med systemet i andre land, utfordringar knytte til å gjere resultat og data frå offentleg finansierte forskning tilgjengelege, sjølv om talet på tilgjengelege artiklar frå norske forskingsinstitusjonar har betra seg i dei siste åra. Regjeringa har som mål at alle norske vitenskaplege artiklar som er finansierte med offentlege midlar, skal vere ope tilgjengelege innan 2024. Regjeringa har også fastsett prinsipp for korleis ein ønsker at forskingsdata skal gjerast tilgjengelege og delast.

Det er viktig å sikre at norske forskingsmiljø har digital infrastruktur for berekning, analysar, lagring av forskingsdata, og kommunikasjon som gjer det mogleg for dei å delta i den internasjonale forskingsfronten og levere oppdatert kunnskap til samfunn og næringsliv.

Sidan 2009 er det gjennom Forskingsrådet inngått kontraktar for omkring 5 mrd. kroner til etablering og fornying av norsk forskingsinfrastruktur som kjem heile landet til gode. Av dette har om lag ein femdel (1 mrd. kroner) i perioden 2009–15 gått til etablering og/eller drift av infrastrukturar der heile eller ein betydeleg del av formålet med infrastrukturen er datahandtering. Dette omfattar både generisk og fagspesifikk e-infrastruktur, vitskaplege databasar og samlingar og teneste for metodeutvikling og dataanalyse.

Det er sannsynleg at kostnadene til e-infrastruktur og særleg infrastrukturar for datahandtering vil auke. Framover er det to område som treng særleg merksemd nasjonalt og i internasjonalt forskings- og innovasjonssamarbeid. Det første er behovet for tilstrekkeleg kapasitet og kompetanse når det gjeld e-infrastruktur. Det andre er behovet for å få etablert gode modellar for berekraftig, langsiktig drift av infrastrukturar for å lagre forskingsdata og gjere desse tilgjengelege slik at andre kan bruke dei.

Fleire framifrå forskingsmiljø

Kunnskapsdepartementet har eit mål om at fleire utdannings- og forskingsmiljø skal vere framifrå. Sjølv om mykje går rett veg og kvaliteten i norsk forskning har utvikla seg positivt i dei siste tiåra, er potensialet likevel større. Framleis har Noreg relativt få framifrå fagmiljø sett i lys av kor mykje vi investerer i forskning og høgre utdanning. Noreg har få forskarar og forskingsmiljø på internasjonalt toppnivå, og manglar universitet i verdsklasse. Noreg er ikkje med i gruppa av land med høgst gjennomslag i form av siteringar og ligg godt bak land som Danmark, Nederland og Sveits. OECDs landgjennomgang av det norske systemet for forskning og høgre utdanning (2017) peiker på at ein i det norske systemet i for liten grad klarer å flytte ressursar til dei gode fagmiljøa, både internt på institusjonane og mellom dei. Vi er framleis langt frå å utnytte potensialet i heile befolkninga, både når det gjeld personar med innvandrarbakgrunn, og når det gjeld kvinner i akademiske toppstillingar, og det er rom for enda større openheit i forskinga.

Evne til gjennomslag på internasjonale konkurransearenaer som Horisont 2020 er ein indi-

kator på kvaliteten i forskinga. Her går utviklinga rett veg. I mars 2018 nådde vi for første gong ambisjonen til regjeringa om at to pst. av dei konkurranseutsette midlane i Horisont 2020 skulle gå til norske aktørar. Men sjølv om norske fagmiljø har hatt god uttelling innanfor mange program i Horisont 2020 retta mot å løyse store samfunnsutfordringar, gjer ikkje norske forskarar det like godt innanfor alle program. Innanfor til dømes helse og tiltak retta særskilt mot kvalitet, som det europeiske forskingsrådet (ERC), har vi hittil ikkje gjort det fullt så godt. ERC løyver midlar til framifrå forskning uavhengig av tema og fagfelt.

Forskinga er drivkraft for innovasjon og grønt skifte

Det er eit mål for Kunnskapsdepartementet at utdanninga og forskinga skal vere ei drivkraft for innovasjon og grønt skifte. Ny innsikt og ein arbeidsstyrke med høgt kompetansenivå legg grunnlaget for verdiskaping og innovasjon både i offentleg sektor og i næringslivet. Skal vi styrke evna til omstilling og auke produktiviteten, krev det at vi legg til rette for fornying og omstilling til enda meir kunnskapsintensivt næringsliv og offentleg verksemd. Det vil vere avgjerande både for å styrke konkurransekrafta i eksisterande næringsliv og for å skape nye næringar som bidrar til berekraftig vekst og verdiskaping. Klima- og miljøutfordringane medfører at næringslivet må omstille seg i grøn retning, mot lågutsleppssamfunnet og ein økonomi der framtidig verdiskaping baserer seg på effektiv og berekraftig utnytting av både ikkje-fornybare og fornybare ressursar. Regjeringa la i 2017 fram *Strategi for grønn konkurransekraft*. Forsking, innovasjon og teknologiutvikling har ein viktig plass i denne strategien. Målretta satsing og vektlegging av klima og miljø i offentleg finansiert forskning, innovasjon og teknologiutvikling der det er relevant, vil kunne gi viktige bidrag til å fremme grøn konkurransekraft.

Kunnskapsdepartementet finansierer tiltak som bidrar til at utdanninga og forskinga blir ei drivkraft for omstilling og grønt skifte, som ein del av den koordinerande rolla si i forskingspolitikken. Dette gjeld ikkje minst løyvingane til norsk deltaking i Horisont 2020, og løyvingar til sektoroverskridande forskning gjennom Forskingsrådet. Desse løyvingane bidrar til at det blir utvikla kunnskap av høg kvalitet om tema som er viktige for norsk næringsliv og for grøn omstilling. Næringsutvikling og omstilling skjer på initiativ frå verksemdene, men kunnskap som er utvikla

ved forskingsinstitusjonar, spelar ei viktig rolle for innovasjon, utvikling og omstilling i næringslivet. Ordningar som senter for forskingsdriven innovasjon (SFI) og forskingssenter for miljøvennleg energi (FME), bidreg til å styrke innovasjon og utviklar kompetanse på høgt internasjonalt nivå gjennom satsing på langsiktig forskning i nært samarbeid mellom FoU-aktive verksemder og framifrå forskingsmiljø.

Strategiar og tiltak

Langtidsplan for forskning og høgre utdanning

God innretning på investeringar i forskning og utdanning er viktig for at Noreg skal kunne halde oppe eit høgt nivå på inntekter og levestandard, og for at vi møter dei store samfunnsutfordringane på ein måte som skaper moglegheiter og som gir grobott for vekst.

Regjeringa fastset dei forskingspolitiske prioriteringane sine i langtidsplanen for forskning og høgre utdanning. Langtidsplanen er det viktigaste tiltaket for å sikre at samfunnet får tilgang til oppdatert kunnskap av høg kvalitet, men er òg avgjerande for å nå måla om at fleire utdannings- og forskingsmiljø er framifrå, og at utdanninga og forskinga er drivkraft for innovasjon og grønt skifte. Planen blir revidert kvart fjerde år for å ta høgde for politiske og samfunnsmessige endringar. I år er det fire år sidan første langtidsplan blei lagd fram, og regjeringa legg derfor fram ein revidert plan samtidig med årets budsjettproposisjon: Meld. St. 4 (2018–2019) *Langtidsplan for forskning og høgre utdanning 2019–2028*. Sjå nærare omtale av langtidsplanen og oppfølginga av han under del III kap. 5. Viktige bidrag til å følge opp langtidsplanen innanfor programkategori 07.70 Forsking er auka løyvingar til Forskringsrådet retta mot mogleggjerande og industrielle teknologiar og framifrå fagmiljø. Sjå kap. 285 for ei omtale av desse tiltaka.

Noregs forskingsråd

Noregs forskingsråd er eit sentralt verkemiddel for oppfølging av langtidsplanen. Finansiering av forskning gjennom Noregs forskingsråd bidrar til å sikre kvalitet i den forskinga som blir finansiert, og til at det blir forska på problemstillingar som samfunnet har behov for. Rådet har verkemiddel som medverkar til å styrke dei beste fagmiljøa, men arbeider òg systematisk med å styrke kvaliteten på viktige fagområde der Noreg har kunnskapsbehov, men der fagmiljøa ikkje enno held tilstrekkeleg høg kvalitet. Løyvingane over kap. 285

post 52 Langsiktig grunnleggande forskning er særskilt retta mot å auke vitenskapleg kvalitet i norsk forskning, medan løyvingane over kap. 285 post 53 bidrar til å bygge opp forskingskapasitet på viktige område og støtte opp om sektoroverskridande forskning av høg kvalitet. Forskringsrådets ordning for nasjonal satsing på forskingsinfrastruktur, finansiert over kap. 285 post 54, bidrar til at norske forskarar har tilgang på utstyr i verdsklasse, noko som er ein grunnleggande føresetnad for å betre kvaliteten og effektiviteten i norsk forskning og sikre at norske fagmiljø heng med i den internasjonale konkurransen.

Regjeringa styrkar finansieringa av forskning gjennom Forskringsrådet som ein del av oppfølginga av langtidsplanen. Mesteparten av styrkinga kjem over budsjetta til andre departement. Sjå del III, kap. 5 for ei oversikt. I programkategori 07.70 er dei viktigaste tiltaka styrking av mogleggjerande og industrielle teknologiar, inkludert forskning på IKT-tryggleik over kap. 285 post 53 og prioritering av tiltak for verdsleiande fagmiljø over kap. 285 post 52. Desse to tiltaka er òg viktige for å bidra til å nå Kunnskapsdepartementets mål om fleire framifrå forskingsmiljø og om at forskinga skal vere ei drivkraft for innovasjon og grønt skifte.

Forskringsinfrastruktur

I *Meld. St. 7 (2014–2015) Langtidsplan for forskning og høgre utdanning 2015–2024* forplikta regjeringa seg til å trappe opp løyvingane til forskingsinfrastruktur med 400 mill. kroner frå 2015 til 2018. Opptrappingsplanen blei fullført i 2018. Midlane har hovudsakleg gått til å styrke Forskringsrådets ordning Nasjonal satsing på forskingsinfrastruktur som blir finansiert over denne posten. Infrastrukturordninga i Noregs forskingsråd bidrar til å auke kvaliteten i forskinga, til eit meir velfungerande forskingssystem gjennom samhandling, arbeidsdeling og konsentrasjon, til auka internasjonalt samarbeid og til utvikling av meir berekraftige driftsregime for forskingsinfrastruktur.

Norsk veikart for forskningsinfrastruktur er ein del av strategien til Forskringsrådet for å sikre at forskingsmiljøa i Noreg har tilgang til moderne fasilitetar og oppdatert utstyr, og at det er nasjonalt og strategisk viktige prosjekt som blir finansierte av infrastrukturordninga. Vegkartet beskriv både eksisterande forskingsinfrastruktur og framtidige behov innanfor dei ulike fag-, tema- og teknologiområda. Alle prosjekta på vegkartet har blitt grundig vurderte, held høg fagleg kvalitet og har

strategisk verdi for norsk forskning. Vegkartet blir oppdatert annakvart år. Det oppdaterte vegkartet legg premissane både for neste utlysning og for korleis søknadene til infrastrukturordninga blir vurderte.

Regjeringa arbeider vidare med å bidra til at norske forskingsmiljø har infrastruktur for berekning, analysar, lagring og kommunikasjon som gjer det mogleg for dei å delta i den internasjonale forskingsfronten. Eit hovudfokus i åra som kjem, er tungreknebehov og arbeidet med å få etablert økonomisk berekraftige finansieringsmodellar for drift av datainfrastrukturar.

Internasjonalt samarbeid: EUs rammeprogram og samarbeid med prioriterte land utanfor Europa og Nord-Amerika

Deltaking i internasjonalt forskingssamarbeid er ein viktig føresetnad for at samfunnet skal ha tilgang til oppdatert kunnskap av høg kvalitet. Internasjonalt samarbeid gjer også at norske forskarar kan bidra til den internasjonale kunnskapsdugnaden innanfor viktige felt. Høvet til å samarbeide med dei beste miljøa internasjonalt er vidare avgjerande for å betre kvaliteten i norsk forskning.

Den norske kontingenten til EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, Horisont 2020, er eit viktig tiltak i norsk forskingspolitikk. Deltakinga i det europeiske rammeprogrammet er òg eit viktig tiltak for å bidra til auka kvalitet i norsk forskning og innovasjon. Dette gjeld alle programma i rammeprogrammet. Evne til gjennomslag på slike internasjonale konkurransearenaer er ein indikator på kvaliteten i forskinga. Eit særskilt tiltak for å bidra til fleire framifrå utdannings- og forskingsmiljø vil vere at Forskringsrådet held fokus på å legge til rette for at norske forskarar kan få enda betre uttelling i dei delane av rammeprogrammet som er særskilt retta mot kvalitet, som det europeiske forskingsrådet (ERC). Norsk deltaking i EU-samarbeidet er eit viktig bidrag til å sikre at det blir utvikla forskning som er relevant for innovasjon og grønt skifte, og for å sikre at norske miljø bidrar til og heng med i den internasjonale kunnskapsutviklinga. Innovasjon, verdiskaping og å møte store samfunnsutfordringar er viktige mål i Horisont 2020. Måla og ambisjonane regjeringa har for samarbeidet, er ytterlegare omtalte i *Strategi for forskings- og innovasjons-samarbeid med EU*, som regjeringa la fram i 2014.

I regjeringa si Tyskland-strategi frå 2014 vert Tyskland trekt fram som Noregs viktigaste partnar i Europa. Som ei oppfølging til strategien utar-

beidde regjeringa ein tiltaksplan for Tyskland. Planen blei revidert i 2018. I tida framover ønsker Kunnskapsdepartementet å auke ambisjonsnivået på tysklandsatsinga.

I tillegg til deltaking i forskingssamarbeid på europeisk nivå legg regjeringa til rette for samarbeid med framifrå miljø utanfor Europa. Dei overordna prioriteringane for samarbeid med land utanfor EU og Nord-Amerika er nærare omtalte i *Panorama – strategi for høgere utdannings- og forskingssamarbeid med Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika (2016–2020)*.

Koordinering av forskingsaktivitet på Svalbard

Strategi for forskning og høgere utdanning på Svalbard blei lagt fram våren 2018. Strategien skal formidle kva for forventningar norske myndigheter har til forskingsaktørar på Svalbard, bidra til ei tydelegare norsk vertskapsrolle og fremme koordinering av forskingsaktivitet på Svalbard. Det norskeleia forskingssamarbeidet Svalbard Integrated Arctic Earth Observing System (SIOS) er eit viktig tiltak for å bidra til å nå måla i strategien. SIOS-samarbeidet skal medverke til datadeling og samarbeid om infrastruktur mellom institusjonane som er etablerte på Svalbard, mellom anna innanfor klimaforskning. SIOS blei formelt etablert 26. januar 2018. Vidare skal det utarbeidast ein egen forskingsstrategi for Ny-Ålesund med utgangspunkt i den overordna strategien. Departementet har bedt Noregs forskingsråd om å lage denne.

Open tilgang til forskning

Open tilgang gjer det lettare for forskarsamfunnet, profesjonelle brukarar i arbeids- og næringsliv og allmenta å få del i resultatata frå forskning. Det er bra for bedriftene i den omstillinga vi står overfor, og det er bra for livslang læring blant leger, lærarar og alle andre vi ønsker skal ha oppdatert kunnskap og kompetanse. Med dagens modell for publisering er for mykje av forskinga som det offentlege finansierer gjemt bak betalingsmurar og dyre abonnement. For å bidra til at resultat og data frå forskning blir meir ope tilgjengelege, la regjeringa i 2017 fram *Nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler og Nasjonal strategi for tilgjengeliggjøring og deling av forskningsdata*. Desse to dokumenta slår fast mål og retningslinjer for open tilgang til vitenskaplege artiklar, fastsett prinsipp for tilgjengeleggjering og deling av forskingsdata og fremmer tiltak som skal bidra til dette. I 2018 tok arbeidet eit viktig

skritt vidare då Noregs forskingsråd og forskingsråda i Storbritannia, Frankrike, Italia, Sverige, Østerrike, Nederland, Luxemburg, Irland, Polen og Slovenia, saman med Europakommisjonen og det europeiske forskningsrådet (ERC) blei einige om å kreve full open tilgang til alle artikler frå forskning som er finansiert av desse institusjonene frå 2020 (cOAlition S/Plan S).

Forskingsinstitutta

Forskingsinstitutta leverer bruksretta forskning som er relevant for samfunn og næringsliv og er eit bindeledd mellom academia og brukarar i næringsliv og offentleg sektor.

I Meld. St. 27 (2016–2017) *Industrien – grønne, smartere og mer nyskapende* og i Meld. St. 25 (2016–2017) *Humaniora i Norge* blei det varsla at regjeringa vil gjere ei samla vurdering av den rolla instituttsektoren har i forskings- og innovasjons-

systemet, og av om sektoren er godt tilpassa framtidige behov. Departementet har sett i gang eit arbeid for å følge opp dette.

Nokre institutt i den statlege basisfinansieringsordninga for forskingsinstitutt inngår i forskingskonsern, noko som reiser problemstillingar om basisløyvinga skal tildelast til det einkilde institutt eller til konsernet, og om basisløyvinga kan nyttast til heilskapleg strategisk instituttutvikling innanfor konsernet. Nærings- og fiskeridepartementet og Kunnskapsdepartementet varsla i Prop. 1 S (2017–2018) ein gjennomgang av desse problemstillingane. Forskringsrådet har på oppdrag frå departementa utarbeidd ein rapport og eit forslag til endringar som er sende ut til høyring til aktuelle aktørar. På grunnlag av høyringa vil departementa vurdere eventuelle endringar i retninglinjene for statleg basisfinansiering av forskingsinstitutt.

Kap. 283 Meteorologiformål

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
50	Meteorologisk institutt	296 766		
72	Internasjonale samarbeidsprosjekt	142 270		
	Sum kap. 0283	439 036		

Ansvar for Meteorologisk institutt blei flytt frå Kunnskapsdepartementet til Klima- og miljødepartementet med verknad frå 1. januar 2018. Sjå

kap. 1412 i Prop. 1 S (2018–2019) for Klima- og miljødepartementet for omtale av Meteorologisk institutt.

Kap. 284 Dei nasjonale forskningsetiske komiteane

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
01	Driftsutgifter	17 777	18 549	18 962
	Sum kap. 0284	17 777	18 549	18 962

Post 01 Driftsutgifter

Løyvinga gjeld drift av Dei nasjonale forskningsetiske komiteane (FEK), og dekker arbeidet i administrasjonen og i Nasjonal forskningsetisk komité for medisin og helsefag, Nasjonal forskningsetisk

komité for samfunnsvitenskap og humaniora, Nasjonal forskningsetisk komité for naturvitenskap og teknologi og Granskingsutvalet. Dei nasjonale forskningsetiske komiteane er det viktigaste fagorganet for forskningsetikk, og er ein viktig del av det norske forskingssystemet. Oppgåvene er fastsette

i forskningsetikklova, som også slår fast at komiteane og utvala er fagleg uavhengige organ. Administrasjonen skal legge til rette for at komiteane kan gjennomføre oppgåvene sine med god ressursbruk og høg kvalitet.

Mål for 2019

Det overordna samfunns målet med FEK er etisk god og ansvarleg forskning. Måla med verksemda er

- at forskarar og forskingsinstitusjonar fremmer etisk god og ansvarleg forskning
- at andre aktørar tar omsyn til forskningsetikk i arbeidet sitt
- at samfunnet har tillit til forskning

Rapport for 2017

Departementet vurderer at FEK i all hovudsak oppfyller dei måla som blei sette for verksemda for 2017. Verksemda bar preg av at Stortinget vedtok ny lov om organisering av det forskningsetiske

arbeidet i 2017, som lovfesta ansvaret til forskarar og forskingsinstitusjonar for å sikre at all forskning skjer i samsvar med verdsette forskningsetiske normer, og presiserte og justerte rolla til komitésystemet. Dei nasjonale komiteane har utvikla og fastsett fleire forskningsetiske rettleiarar og retningslinjer i 2017 som har fått positiv tilbakemelding. FEK spelar ei viktig rolle i å gjere forskarar og forskingsinstitusjonar ansvarlege for verksemda si. I tillegg formidlar dei kunnskap og legg til rette for debatt om forskningsetiske spørsmål. Dei har skapt møteplassar for dialog mellom dei lokale forskningsetiske utvala på institusjonane og undervisarar i forskningsetikk, og trafikken på nettsidene og talet på abonnentar på fagbladet *Forskningsetikk* held fram med å auke i 2017.

FEK har betra budsjettstyringa si i 2017 og hadde eit moderat underforbruk.

Budsjettforslag for 2019

Kunnskapsdepartementet foreslår å føre vidare løyvinga på same nivå.

Kap. 285 Noregs forskingsråd

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
52	Langsiktig, grunnleggande forskning	1 661 282	1 630 883	1 699 644
53	Sektoroverskridande og strategiske satsingar	1 427 655	1 459 936	1 634 642
54	Forskningsinfrastruktur av nasjonal, strategisk interesse	269 936	748 392	751 245
55	Verksemdskostnader	264 671	801 868	792 543
	Sum kap. 0285	3 623 544	4 641 079	4 878 074

Noregs forskingsråd er ein sentral aktør i det norske forskings- og innovasjonssystemet og eit sentralt verkemiddel for å nå dei forskingspolitiske måla til regjeringa og Kunnskapsdepartementet. Regjeringa har sett fem mål for verksemda til Forskingsrådet. Måla er

- auka vitskapleg kvalitet
- auka verdiskaping i næringslivet
- møte store samfunnsutfordringar
- eit velfungerande forskningssystem
- god rådgiving

I tråd med sektorprinsippet for norsk forskning bidrar løyvingar til Forskingsrådet frå mange

departement til å nå dei måla regjeringa har for forskingspolitikken. Ei oversikt over dei største tildelingane til Forskingsrådet frå andre departement i 2018 og 2019 er presentert i del III, kap. 5.

Kunnskapsdepartementet har eit særskilt ansvar for den forskingsfinansieringa som ikkje er øyremerkte særskilde tema eller formål. I tillegg har Kunnskapsdepartementet eit koordinerande ansvar for norsk forskingspolitikk og ansvar for at forskningssystemet fungerer godt. Kunnskapsdepartementet finansierer òg tiltak som skal bidra til betre koordinering og eit godt fungerande forskningssystem, over dette og andre kapitell. Løyvinga over kap. 285 finansierer langsiktig, grunn-

leggande forskning, sektoroverskridande verkemiddel som er sentrale for eit godt fungerande forskningssystem, og forskingsinfrastruktur av nasjonal og strategisk interesse. Utgiftene til verksemda i Forskingsrådet, det vil seie løyvingar som ikkje går til FoU, blir finansierte over ein eigen post, sjå nærare omtale under kap. 285 post 55.

I tillegg til midlane som er løyvde over kap. 285, får Forskingsrådet løyvingar frå Kunnskapsdepar-

tementet over mange andre kapittel og postar, til mellom anna utdanningsforskning, forskning om velferd, arbeidsliv og migrasjon, internasjonalt samarbeid, basisløyvingar til forskingsinstitutt og særskilde satsingar retta mot universitet og høgskolar (sjå tabellen under). Sjå dei respektive postane for nærare omtale av desse løyvingane.

Tabell 4.13 Andre kapittel og postar på Kunnskapsdepartementets budsjett som inkluderer løyvingar til Noregs forskingsråd

Tiltak	Kap.post
Forskning for forskings- og innovasjonspolitik	201.21
Kunnskapssenter for utdanning	201.21
Utdanningsforskning	226.21, 226.60, 226.63, 231.21, 231.51, 258.21, 281.50
Tilskott til vitensenter	226.71
Særskilde satsingar retta mot universitet og høgskolar	281.50
Basisløyvingar til dei samfunnsvitskaplege institutta	287.57
Oppfølging av internasjonalt samarbeid	288.21
Forskning på velferd, arbeidsliv og migrasjon	291.50

Samla resultat av verksemda til Noregs forskingsråd 2017

Kunnskapsdepartementet har ansvaret for etatsstyringa av Forskingsrådet og for at rådet når dei måla som er sette for verksemda. Eit felles styringssystem for Forskingsrådet samordnar styringssignala frå departementa til Forskingsrådet.

Undersøkingar viser at midlar som blir kanaliserte gjennom verkemidla i Forskingsrådet, går til dei beste forskarane og at verkemidla til rådet bidrar til å bygge verdslieande fagmiljø. Forskingsrådet har arbeidd godt og systematisk med å stimulere til styrka kvalitet i norsk forskning i fleire tiår, til dømes gjennom vidareutvikling av ordningane Fri prosjektstøtte (FRIPRO) og senter for framifrå forskning (SFF), som begge fungerer godt. Forskingsrådet har halde fram med det systematiske arbeidet med å utvikle verkemidla som bidreg til at forskingsinstitusjonar kan støtte opp om og halde på forskingstalenta, noko som er svært positivt.

Det er framleis slik at Forskingsrådet finansierer ein god del forskarprosjekt som har god, men ikkje topp vurdering på vitskapleg kvalitet. Dette viser at Forskingsrådet framleis har ei rolle å

spele i å bidra til å auke kapasiteten og kvaliteten i norsk forskning gjennom å bygge opp gode forskingsmiljø innanfor område som er viktige for Noreg.

Styringsinformasjon og undersøkingar frå Statistisk sentralbyrå (SSB) og Møreforskning viser at støtte frå Forskingsrådet til næringslivet utløyser forskingsbasert innovasjon og gir auka verdiskaping. Støtteordningane for næringslivet er godt tilpassa behovet til brukarane. Departementet ser det som positivt at verkemidla til Forskingsrådet når ut til fleire verksemdar og at søkninga til dei næringsretta verkemidla har auka. I 2017 har Forskingsrådet prioritert forskingsbasert innovasjon retta inn mot moglegheitene for omstilling som ligg i samfunnsutfordringane og det grøne skiftet.

Forskingsrådet arbeider vidare med å få på plass informasjon som kan gi eit betre grunnlag for vurderingar av effektar av innsatsen til Forskingsrådet når det gjeld målet om å møte store samfunnsutfordringar.

Forskingsrådet skal bidra til å utvikle det nasjonale forskningssystemet og til godt samspel med internasjonal forskning. Forskingsrådet gjer eit godt arbeid med forskingsinfrastruktur. Dei fleste prosjekta som Forskingsrådet finansierer,

har samarbeidspartnarar i andre land. Forskingsrådet har lagt ned ein stor innsats for å mobilisere og kvalifisere norske deltakarar til deltaking i Horisont 2020, særleg på område der deltakinga har vore for låg, som det europeiske forskingsrådet (ERC). Forskingsrådet og Innovasjon Noreg har styrkt samarbeidet for å få ei betre og meir effektiv mobilisering av bedrifter i Horisont 2020. For å bidra til at fleire yngre forskarar drar på utanlandsopphald, har Forskingsrådet innført automatisk forlenging av postdoktorstipend tilsvarende lengda på opphaldet. Departementet meiner vidare at Forskingsrådet har arbeidd godt med å betre rådgivinga til departementa.

Forskingsrådets rekneskapsmessige overføringane er på same nivå som i 2016. Dei samla overføringane i 2017 er dermed på 2 930 mill. kroner. Departementet har stor merksemd retta mot over-

føringane i Noregs forskingsråd og forventar at rådet set i verk tiltak for å få til ei permanent nedbygging av overføringane til eit akseptabelt nivå. Departementet vil likevel understreke at det er heilt naturleg at Noregs forskingsråd overfører nokre midlar frå eitt budsjettår til eitt anna. Dette ligg i den rolla Forskingsrådet har i forskningssystemet, og i dei strukturelle rammene med eittårige tildelingar. Den viktigaste oppgåva til rådet er å fordele forskingsmidlar til forskingsprosjekt etter nasjonal konkurranse og slik sørge for kvalitet og relevans i den forskinga som blir finansiert. Igangsetting av nye prioriteringar og program krev god planlegging og stiller strenge krav til kvalitetssikring og oppfølging, noko som tar tid. I tillegg kan det ta tid frå kontraktsinngåing til utbetaling av midlane, til dømes i store infrastrukturprosjekt.

Tabell 4.14 Øyremerkte tilskott til forskingsinstitusjonar gjennom Noregs forskingsråd (i 1 000 kr)

Organisasjon	Kap.post	2017	2018	Forslag 2019
Norsk senter for forskningsdata (NSD)	285.54	11 460	11 460	11 460
SARS-senteret	285.52	19 500	19 500	19 500
SIMULA	285.52	49 175	49 175	75 841
Totalt		80 135	80 135	106 801

Post 52 Langsiktig, grunnleggande forskning

Kunnskapsdepartementet har eit særskilt ansvar for å finansiere forskning som ikkje er øyremerkt særskilde tema eller formål. Løyvinga over kap. 285 post 52 skal finansiere langsiktig, grunnleggande forskning uavhengig av fagområde, bidra til å betre den vitenskaplege kvaliteten i forskingsmiljø eller på einskilde forskingsområde og bidra til å utvikle fagmiljø av framifrå kvalitet.

Løyvinga finansierer mellom anna Fri prosjektstøtte (FRIPRO), senter for framifrå forskning (SFF), løyvingar til grunnforskningsprogram og strategisk institusjonsstøtte.

Mål for 2019

Langsiktig, grunnleggande forskning av høg kvalitet uavhengig av fagområde.

Rapport for 2017

Løyvinga har bidratt til å støtte den beste forskinga, på tvers av fag og tema. Stor konkurranse om midlane sikrar høg kvalitet. Sjølv om det har

vore stor realvekst i løyvingane til langsiktig grunnleggande forskning i dei siste åra, har ikkje dette redusert konkurransen om midlar.

Dei målretta verkemidla for auka vitenskapleg kvalitet, slik som Fri prosjektstøtte (FRIPRO) og senter for framifrå forskning, har blitt styrkte og vidareutvikla i dei siste åra. Fri prosjektstøtte har bidratt til å gi dei beste forskarane i alle fag gode høve til å utvikle karrieren. Ein analyse utført av Norsk regnesentral viser at forskarar som mottar støtte frå FRIPRO, gjennomgåande publiserer meir og at artiklane deira blir meir siterte enn artiklar frå forskarar som har søkt FRIPRO og ikkje fått støtte. Senter for framifrå forskning (SFF) bidrar til at dei beste forskingsmiljøa får betre og meir føreseielege rammer. Midtvegs-evalueringa av dei tretten sentera som blei starta opp i 2013, viser at sentera samla sett presterer imponerende, med forskning heilt i den internasjonale forskingsfronten. Sentera har bidratt til at det blir skapt innovative koplingar mellom ulike fagområde og -tilnærmingar, noko som har gitt verdifulle nye forskingsfunn. Artiklar frå sentera blir mykje siterte, og sentera lykkast òg på andre konkurransearenaer og skaffar seg supplerande

ekstern finansiering frå Forskingsrådet, EU eller andre kjelder.

Budsjettforslag for 2019

Kunnskapsdepartementet foreslår å løyve 1 700 mill. kroner på posten i 2019 mot 1 631 mill. kroner i 2018. 30 mill. kroner av auken gjeld tilbakeføring av ein midlertidig reduksjon i 2018-budsjettet. I tillegg er 0,9 mill. kroner tilbakeførte frå kap. 285 post 55, jf. omtale på denne posten.

Av den auka løyvinga skal minst 40 mill. kroner nyttast til oppfølging av målet «utvikle fagmiljø av framifrå kvalitet» i langtidsplan for forskning og høgre utdanning.

15,2 mill. kroner av løyvinga er heilårsverknad av midlar til tolv rekrutteringsstillingar ved SIMULA knytte til IKT-tryggleik, jf. løyving i samband med revidert budsjett 2018. Departementet foreslår å flytte 11,4 mill. kroner knytte til ni rekrutteringsstillingar innanfor IKT til SIMULA til denne posten for å samle midlane til SIMULA på ein post. Desse midlane blei tidlegare løyvde over kap. 281 post 01.

Frå og med 2018 er forskingsprogrammet eVitenskap slått saman med programmet IKTPLUS. Kunnskapsdepartementet foreslår å flytte 18 mill. kroner frå post 52 til post 53, slik at midlane frå departementet til IKTPLUS blir samla på ein post. Delar av aktiviteten i forskingsprogrammet SYNKNØYT er frå 2018 overførte til programmet NANO2021. Kunnskapsdepartementet foreslår å flytte løyvinga til denne aktiviteten, som utgjer 10,6 mill. kroner, frå post 52 til post 53.

Post 53 Sektoroverskridande og strategiske satsingar

Løyvinga over denne posten skal særleg støtte opp om den koordinerende rolla som Kunnskapsdepartementet har i forskingspolitikken. Løyvinga finansierer mellom anna store program, Senter for forskingsdriven innovasjon (SFI) og Senter for miljøvennleg energi (FME), handlingsretta program og stimuleringsordningar for internasjonalt forskningssamarbeid.

I rapporten frå områdegjennomgangen av Forskingsrådet blei det foreslått å reindyrke 53-posten som ein finansieringsmekanisme som skal ta i vare endringsbehov, sektoroverskridande område og lange tidsperspektiv i forskings-systemet. For å følge opp denne tilrådinga vedtok regjeringa i 2018 at midlane på denne posten frå og med 2018 skulle dreiest i tråd med tre prinsipp:

- bidra til oppfølging av regjeringas forskingspolitiske prioriteringar i langtidsplanen for forskning og høgre utdanning
- gi fleksibilitet til å gjennomføre langsiktige og systemstrategiske endringar. Midlar på posten kan til dømes verke saman med satsingar frå andre departement i ein startfase. Posten skal verke mobiliserande, ikkje kompenserande
- støtte forskning av høg vitenskapleg kvalitet

Mål for 2019

Sektoroverskridande forskning av høg kvalitet som bidrar til å følge opp prioriteringane i langtidsplanen og til å gjennomføre langsiktige og systemstrategiske endringar.

Rapport for 2017

Kunnskapsdepartementet si koordinerende rolle i forskingspolitikken og ansvaret for forskingssystemet inneber at departementet bidrar med finansiering i ein stor del av Forskingsrådets program- og aktivitetsportefølje, og dekkjer eit breitt spekter av tema- og næringsområde. Dette bidrar til oppfølging av dei forskingspolitiske prioriteringane til regjeringa innanfor mellom anna betre og meir effektive offentlege tenester, klima, miljø og miljøvennleg energi, hav og næringsutvikling.

Med denne løyvinga finansierer Forskingsrådet forskingsinnsats for å møte samfunnsutfordringar på område som offentlig sektor, hav, klima, miljø og miljøvennleg energi gjennom mellom anna Store program i Forskingsrådet. Her bidrar midlane frå Kunnskapsdepartementet til å bygge opp forskingskapasitet på viktige område og støtte opp om sektoroverskridande forskning av høg kvalitet. Det er framleis viktig å styrke humanistisk forskning si deltaking i kunnskapsutviklinga innanfor dei sektoroverskridande satsingane.

Andre sentrale satsingar som har fått finansiering over denne posten, er senter for forskingsdriven innovasjon (SFI) og forskingssenter for miljøvennleg energi (FME). SFI-ane har ikkje tematisk innretning, medan FME-ane er retta inn mot å utvikle kunnskap som kan bidra til å løyse klima- og energiutfordringane. SFI-ane bidrar til å fremme utvikling av næringsretta forskingsmiljø som ligg i den internasjonale forskingsfronten. Sentera legg godt til rette for eit nært samarbeid mellom bedrifter og forskingsgrupper. SFI-ordninga blei evaluert i 2017, og ordninga bidrar positivt til å kople næringsliv og FoU-institusjonar. Dette gir auka næringsrelevant kompetanse i

FoU-miljøa og auka FoU-kompetanse i næringslivet. Sluttrapportane frå den første gruppa av FME-senter syner at også FME-ane har gitt meir og betre norsk energiforskning med betre struktur der det er etablert sterke nettverk mellom forskning og næringsliv.

Størsteparten av dei konkurranseutsette midlane til polarforskning blir òg finansiert over denne posten. Satsinga bidrar til å styrke Noregs rolle som polarforskningsnasjon, der Noreg er femte største nasjon målt i talet på vitenskaplege artiklar. Når det gjeld forskning i Arktis, er Noreg tredje største nasjon, etter USA og Canada.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å løyve 1 635 mill. kroner på posten i 2019 mot 1 460 mill. kroner i 2018. 70 mill. kroner av auken gjeld tilbakeføring av ein midlertidig reduksjon i 2018-budsjettet.

Innanfor løyvinga på posten skal forskning på mogleggjerande og industrielle teknologiar styrkast med 65 mill. kroner og forskning innanfor IKT-tryggleik styrkast med 10 mill. kroner. Begge forslaga følger opp den nye opptrappingsplanen for teknologi i regjeringas langtidsplan for forskning og høgre utdanning. Dei to forslaga følger òg opp langsiktige prioriteringar i langtidsplanen. Det første forslaget følger opp prioriteringa «mogleggjerande og industrielle teknologiar», medan det andre følger opp den nye prioriteringa «samfunnstryggleik og samhøyr i ei globalisert verd».

Kunnskapsdepartementet foreslår å redusere løyvinga med 0,8 mill. kroner for å kunne finansiere opprettinga av eit Hav-sekretariat i Noregs forskingsråd. Sjå omtale under post 55.

27,2 mill. kroner av løyvinga på posten går til Innovasjon Noreg for å finansiere arbeid med mobilisering til god norsk deltaking i Horisont 2020.

Som følge av at forskingsprogrammet eViten-skap i 2018 er slått saman med programmet IKT-PLUSS, og at delar av aktiviteten i forskingsprogrammet SYNKNØYT har blitt overført til programmet NANO2021, foreslår Kunnskapsdepartementet å flytte 28,6 mill. kroner frå post 52 til post 53. Sjå nærare omtale av dette under post 52.

Post 54 Forskingsinfrastruktur av nasjonal, strategisk interesse

Løyvinga over kap. 285 post 54 skal finansiere forskingsinfrastruktur av nasjonal, strategisk interesse.

Mål for 2019

Relevant og oppdatert forskingsinfrastruktur av nasjonal, strategisk interesse som understøttar forskning av høg kvalitet for eit innovativt og berekraftig samfunn.

Rapport for 2017

Forskingsinfrastruktur og oppdatert vitenskapleg utstyr er avgjerande for å utvikle framifrå forskings- og utdanningsmiljø. Gjennom ordninga for forskingsinfrastruktur i Forskingsrådet blir det årleg investert 750 mill. kroner i vitenskapleg infrastruktur.

I 2017 delte Forskingsrådet ut støtte til totalt 19 prosjekt med ei samla kostnadsramme på 1 mrd. kroner. Totalt var det 92 prosjekt som søkte i denne søknadsrunden. Blant prosjekta som nådde opp, var mellom anna utplasseringa av såkalla ARGO-bøyer i havet, som skal bidra til at vi betre forstår klimaendringar i havet og i atmosfæren og endringar i utbreiing av is i Arktis. Oppgradering av fire nasjonale tungrekningsanlegg, data-lagringsanlegg og anlegg for lagring av sensitive data fekk òg tildelt midlar frå infrastrukturordninga i 2017. Forskingsrådet arbeider systematisk og godt med den nasjonale infrastrukturordninga.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å løyve 751 mill. kroner på posten, mot 748 mill. kroner i 2018. Midlane på denne posten skal gå til å finansiere Forskingsrådets ordning Nasjonal satsing på infrastruktur. I tillegg skal dei norske bidraga til CESSDA ERIC, Svalbard Integrated Earth Observing System (SIOS) og European Spallation Source (ESS) i Lund dekkast innanfor løyvinga på posten. Løyvinga skal òg dekke deler av kostnaden ved utvikling og etablering av Helseanalyseplattforma.

Post 55 Verksemdskostnader

Regjeringa har følgd opp tilrådingane frå ekspertgruppa for områdegjennomgangen av Noregs forskingsråd om å samle alle kostnader i Forskingsrådet som ikkje finansierer forskning og utvikling, på ein eigen post, jf. Prop. 1 S (2017–2018). Alle løyvingane frå departementa til verksemda til Forskingsrådet er frå 2018 samla på denne posten.

Løyvingane på denne posten omfattar midlar til drift av Forskingsrådet, det vil seie alle løyvingar som ikkje går til FoU. Det betyr at alle kost-

nader som er knytte til utlysning av forskingsmidlar, evaluering av søknader, utvikling av programplanar med vidare, og kostnader som er knytte til Forskringsrådets arbeid med rådgiving, møteplassfunksjon og særskild tenesteyting for alle departementa som løyver forskingsmidlar gjennom Forskringsrådet, i hovudsak blir finansierte over denne posten. Nasjonale fag-, tema- og institusjonsevalueringar vil framleis bli finansierte gjennom FoU-løyvingane frå det einskilde departement.

Mål for 2019

Løyvingane på denne posten skal bidra til å nå dei fem måla som er fastsette for verksemda til Forskringsrådet:

- auka vitskapleg kvalitet
- auka verdiskaping i næringslivet
- møte store samfunnsutfordringar
- eit velfungerande forskingssystem
- god rådgiving

Rapport for 2017

Løyvinga over posten var på 265 mill. kroner i 2017. Verksemda i Forskringsrådet blei finansierte gjennom denne løyvinga og gjennom at ein del av FoU-løyvingane frå alle departementa som finansierte forskning gjennom Forskringsrådet, gjekk til å dekke verksemdskostnader. Dei samla kostnadene ved verksemda til Forskringsrådet var på 785 mill. kroner i 2017.

Verksemdskostnadene i Noregs forskingsråd bidrar til å sikre kvalitet i den forskinga som blir finansierte gjennom Forskringsrådet, og til at den forskinga som blir finansierte, er i tråd med forskingspolitiske prioriteringar og er relevant for samfunn og næringsliv. Vurdering av forskings-søknadene av internasjonale fagfellar og oppfølging av forskingsprosjekta bidrar til å sikre at forskingsprosjekta som blir finansierte, har høg kvalitet. Brei involvering av aktørar og samfunns-

interesser i utarbeidinga av programplanar og verkemiddel og i Forskringsrådets styre sikrar at verkemidla til Forskringsrådet fungerer for brukarane, og at det blir finansierte forskning på problemstillingar der samfunnet har behov for kunnskap. Dette er kostnader i samband med å drive finansiering av forskning.

Forskringsrådet har ein sentral rådgivingsfunksjon overfor departementa gjennom å bidra med forskingspolitiske innspel, evalueringar og utgreiingar, sekretariatsfunksjonar og anna kunnskaps-samanstilling. Forskringsrådet arbeider systematisk med å betre kunnskapsgrunnlaget, mellom anna til bruk i planlegging og gjennomføring av dei finansielle verkemidla. Vidare driv Forskringsrådet eit omfattande arbeid med sikte på utvikling av forskingspolitikk og spreiding av forskingsresultat, formidling og kommunikasjon.

Forskringsrådet tar også hand om ei lang rekke andre oppgåver for departementa, til dømes sekretariatet for Skattefunn-ordninga og oppgåver i forvaltninga av regionale forskingsfond. Forskringsrådet har 13 regionalansvarlege lokaliserte over heile landet. I tillegg er sekretariata for fleire av 21-strategiane (*OG21*, *Energi21*, *Helse-Omsorg21*) lagde til Forskringsrådet. 21-prosesane er aktørdrivne strategiar for å fastsette forskingsprioriteringar for viktige samfunnsområde. Forskringsrådet har også bygd opp og driftar Kunnskapscenter for utdanning, sjå nærare omtale under kap. 258 postane 01 og 21.

Vidare har Forskringsrådet eit omfattande apparat for nasjonale kontaktpersonar som driv mobilisering til EUs rammeprogram for forskning og innovasjon. Forskringsrådet har fleire medarbeidarar i Brussel ved Kunnskapskontoret i Brussel, JPI Oceans-kontoret og nasjonale ekspertar. Forskringsrådet deltar også i arbeidet med forvaltninga av EØS-midlane og i forvaltninga av forskingsmidlar under norske ambassarar i utlandet.

Dei samla kostnadene ved verksemda målte i pst. av FoU-inntektene frå departementa er reduserte frå 9,2 pst. i 2015 til 8,2 pst. i 2017.

Tabell 4.15 Utvikling i kostnadene til verksemda i Forskringsrådet og FoU-inntekter frå departementa, 2015–17 (i 1 000 kroner)

	2015	2016	2017
Samla kostnader til verksemda	762 619	784 798	784 584
FoU-inntekter frå departementa	8 273 033	9 295 126	9 538 895
Kostnader til verksemda i Forskringsrådet som del av FoU-inntektene (i pst.)	9,2	8,4	8,2

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å løyve 792,5 mill. kroner på posten i 2019.

Etter samlinga av verksemdskostnadene på eitt budsjett har Forskingsrådet i samråd med departementet avklart kva som skal reknast som FoU-midlar, og kva som skal reknast som verksemdskostnader. Dette gjeld einskilde aktivitetar som ligg i ei gråson mellom verksemdsbudsjett og FoU-budsjett. Grunna denne avklaringa foreslår departementet at nokre midlar til nasjonale fag-, tema- og institusjonsevalueringar blir førte tilbake til FoU-budsjettet. Totalt skal 4,9 mill. kroner overførast frå kap. 285 post 55. Denne rammeoverføringa inkluderer 0,9 mill. kroner til kap. 285 post 52, 0,9 mill. kroner til Nærings- og fiskeridepartementet, 0,6 mill. kroner til Klima- og miljødepartementet og 2,5 mill. kroner til Helse- og omsorgsdepartementet.

I tillegg til desse rammeoverføringane er det i løyvinga inkludert auka kostnader til verksemda på 7,3 mill. kroner.

Samferdselsdepartementet rammeoverførte i revidert nasjonalbudsjett for 2018 2 mill. kroner til Forskingsrådets verksemdsbudsjett i forbindelse med Pilot-T, ettersom satsinga førte med seg auka verksemdskostnader for Forskingsrådet. Sidan Pilot-T skal vere ei permanent ordning, foreslår Kunnskapsdepartementet at 2 mill. kroner blir rammeoverførte til kap. 285 post 55 i 2019. Nærings- og fiskeridepartementet skal legge ansva-

ret for sekretariat for Prosess 21 til Forskingsrådet. Sidan dette fører med seg auka verksemdskostnader for Forskingsrådet i perioden 2019–21, foreslår Kunnskapsdepartementet at 3,8 mill. kroner blir rammeoverførte til kap. 285 post 55 i 2019.

Det går føre seg mange nasjonale og internasjonale prosessar innanfor hav der Forskingsrådets kompetanse og rolle overfor forskingsmiljøa og departementa kan utnyttast betre for å realisere visjonen om at Noreg skal vere verdas leiande havnasjon. Regjeringa foreslår derfor å etablere ein havsekretariatsfunksjon som kan støtte opp under desse nasjonale og internasjonale aktivitetane. Løyvinga på posten er foreslått auka med 1,5 mill. kroner til etablering av eit havsekretariat, mot ein tilsvarende reduksjon på FoU-løyvingar som har vore nytta til havforskning. Av desse kjem 0,8 mill. kroner frå kap. 285 post 53 og 0,7 mill. kroner frå kap. 920 post 50 på Nærings- og fiskeridepartementets budsjett. I tillegg er det foreslått løyvd 0,6 mill. kroner til havsekretariatet over kap. 1410 post 51 på Klima- og miljødepartementets budsjett.

Regjeringa har hatt stor merksemd på å sikre effektiv ressursbruk i Forskingsrådet. I 2017 fekk Forskingsrådet eit kutt i løyvinga på denne posten på 20 mill. kroner. For 2018 blei verksemdskostnadene kutta med ytterlegare 30 mill. kroner. I tråd med tilrådinga frå ekspertgruppa for områdegjennomgangen foreslår Kunnskapsdepartementet eit kutt i løyvinga på denne posten på 30 mill. kroner i 2019.

Kap. 287 Forskingsinstitutt og andre tiltak

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
21	Særskilde driftsutgifter, <i>kan overførast, kan nyttast under post 71</i>	13 863	15 407	6 845
53	NUPI	4 809	4 904	5 020
56	Holbergprisen	11 864	16 329	16 803
57	Basisløyving til samfunnsvitskaplege forskingsinstitutt	182 309	206 659	207 444
60	Regionale forskingsfond, tilskott til forskning	215 264	210 564	183 255
71	Tilskott til andre private institusjonar	42 931	47 268	48 639
73	Niels Henrik Abels matematikkpris	14 935	15 338	15 783
	Sum kap. 0287	485 975	516 469	483 789

Post 21 Særskilde driftsutgifter, kan overførast, kan nyttast under post 71

Mål for 2019

Målet med løyvinga er å medverke til god utvikling av forskingspolitikken.

Rapport for 2017

Programmet Forskning for forsknings- og innovasjonspolitikkk (FORINNPOL) skal bidra til eit betre kunnskapsgrunnlag for utforming og gjennomføring av forskings- og innovasjonspolitikkk hos relevante aktørar. FORINNPOL starta opp i 2016 med å løyve midlar til to forskingssenter, Centre for Research Quality and Policy Impact Studies (R-Quest) og Oslo Institute for Research on the Impact of Science (OSIRIS). Programmet skal vare i åtte år, og det er førebels for tidleg å rapportere om effekten av tiltaket.

Regjeringa fekk i 2016 starta ein områdegjennomgang av Noregs forskingsråd, med mandat til å tilrå tiltak som kan gi auka kvalitet i forskinga og redusert ressursbruk i Forskingsrådet. Ekspertgruppa som utførte områdegjennomgangen, leverte rapporten sin i februar 2017. Regjeringa har følgd opp mange av tilrådingane frå gruppa, mellom anna gjennom å samle løyvingane knytte til verksemda i Forskingsrådet på budsjettet til Kunnskapsdepartementet, redusere verksemdskostnadene til Forskingsrådet og fastsette retningslinjer for bruken av midlane over kap. 285 post 53 Sektoroverskridande og strategiske satsingar.

Regjeringa starta i 2017 arbeidet med revidering av langtidsplanen for forskning og høgre utdanning. Delar av løyvinga blei nytta til dette formålet. Formålet med planen er å sikre stabile prioriteringar og føreseielege løyvingar til forskning og høgre utdanning. Det blei arrangert ein eigen innspelskonferanse, og det kom inn om lag 130 skriftlege innspel. Planen blir lagd fram saman med forslaget til statsbudsjett for 2019.

Delar av løyvinga på posten blei nytta til praktisk bistand i samband med dei vitenskaplege prisane, Kristian Birkeland-jubileet og i samband med det nye styringssystemet for Noregs forskingsråd.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å løyve 6,8 mill. kroner på posten, mot 15,4 mill. kroner i 2018. Departementet foreslår at løyvinga til FORINNPOL på 8,2 mill.

kroner blir flytt frå denne posten til det nyoppretta kap. 201 Analyse og kunnskapsgrunnlag post 21 Særskilde driftsutgifter.

Delar av løyvinga kan nyttast til lønn og andre utgifter for tilsette i Kunnskapsdepartementet.

Post 53 NUPI

Norsk utanrikspolitisk institutt (NUPI) har til formål å medverke til større innsikt i mellomfolkelege spørsmål, ved å drive forskning og ved å spreie informasjon om internasjonale forhold. Basisløyvinga til NUPI blir gitt over kap. 287 post 57, medan løyvinga på post 53 blir nytta til å finansiere dei nasjonale informasjonsoppgåvene til NUPI, mellom anna den rolla instituttet har som formidlar til barn og unge i alderen 15–25 år.

Mål for 2019

Målet med ordninga er å medverke til at NUPI skal vere eit leiande miljø for presentasjon av og diskusjon om internasjonal politikk, med særleg ansvar for å ta hand om kommunikasjonen med elevar, studentar og offentlegheita.

Rapport for 2017

Departementet er nøgd med måloppnåinga til NUPI når det gjeld dei oppgåvene som er knytte til informasjon og formidling. Departementet vil òg nemne at NUPI i 2017 har hatt svært god måloppnåing når det gjeld vitenskapleg publisering, jf. måla og styringsparametrane i finansieringssystemet for instituttsektoren.

NUPI har òg i 2017 arbeidd systematisk med kommunikasjon gjennom bruk av digitale kanalar. Filming og direktesending av arrangementet på NUPIs eigen YouTube-kanal inneber at NUPI når fleire mottakarar. Også aktiviteten på sosiale medium har vore aukande. NUPI når ut til elevar og studentar gjennom NUPI skole med nettstaden hvorhenderdet.no. NUPI har halde oppe tilbodet om eit ope og tilgjengeleg bibliotek i 2017.

I tillegg har NUPI arrangert ei stor mengde seminar og konferansar, og forskarane ved NUPI har òg i 2017 vore mykje nytta som kjelder og kommentatorar i norske og utanlandske medium.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår at løyvinga blir ført vidare på same nivå som i saldert budsjett for 2018.

Post 56 Holbergprisen

Mål for 2019

Formålet med Holbergprisen er å verdsette banebrytande forskning innanfor humaniora, samfunnsvitenskap, juss og teologi. Prisen skal gi merksemd i samfunnet og føre til interesse for fagfelte blant barn og unge.

Rapport for 2017

Holbergprisen blir delt ut årleg av Universitetet i Bergen. Holbergprisen blei i 2017 delt ut til den britiske filosofen Onora O'Neill ved University of Cambridge for hennar innflytelsesrike arbeid innanfor moralsk og politisk filosofi. Vinnaren av Holbergprisen fekk 4,5 mill. kroner.

I tillegg til å dekke prisbeløpet til vinnaren blir løyvinga nytta til ulike arrangement i samband med prisutdelinga, priskomitearbeidet og til aktivitetar som skal auke interessa for fagfelte blant barn og unge, og i samfunnet elles.

Holbergprisen i skolen er ein nasjonal forskar-konkurransse for elevar i vidaregåande skole. Interesse for konkurransen er stor, og ei rekke skolar søker om å få delta. Kvart år deltar tolv skolar med over 400 elevar frå heile landet. I 2017 var det elevar ved Dahlske vidaregåande skole i Aust-Agder som vann Holbergprisen i skolen.

I samband med Holbergprisen blir òg Nils Klim-prisen for yngre nordiske forskarar delt ut innanfor dei same fagfelte. I 2017 gjekk prisen til Katrine Vellesen Løken, samfunnsøkonom ved Universitetet i Bergen. Prisen var på 250 000 kroner.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å løyve 16,8 mill. kroner på posten i 2019. Dette er ei vidareføring av nivået frå 2018.

Post 57 Basisløyving til samfunnsvitenskaplege forskingsinstitutt

Dei samfunnsvitenskaplege institutta arbeider på forskingsfelt som i hovudsak omfattar arbeids- og

sosialpolitikk, helse, velferd og utdanning, næringsliv og regionalpolitikk, utanrikspolitikk, og internasjonale konflikhtar og utvikling.

Kunnskapsdepartementet har ansvaret for basisløyvingane til dei 22 samfunnsvitenskaplege institutta som er omfatta av ordninga med statleg basisløyving. Desse midlane blir fordelte til institutta gjennom Forskningsrådet, som har eit strategisk ansvar for instituttsektoren. Ti pst. av basisløyvinga blei fordelt om mellom institutta ut ifrå oppnådde resultat på indikatorar for kvalitet og relevans.

Mål for 2019

Målet med løyvinga er at Noreg skal ha ein sterk samfunnsvitenskapleg instituttsektor som tilbyr næringsliv og offentleg sektor relevant kompetanse og forskingstenester av høg internasjonal kvalitet.

Rapport for 2017

Målt i talet på einingar er den samfunnsvitenskaplege delen av instituttsektoren klart større enn dei andre delane av sektoren, det vil seie dei teknisk-industrielle institutta, miljøinstitutta og primærnæringsinstitutta.

Dei samfunnsvitenskaplege institutta blei evaluerte i 2016 av eit nordisk ekspertutval. Eit hovudbodskap i evalueringsrapporten frå 2017 er at dei samfunnsvitenskaplege institutta er ein nasjonal ressurs, sjå nærmare omtale i Prop. 1 S (2017–2018) for Kunnskapsdepartementet.

Til saman blei det utført 765 forskarårsverk i dei samfunnsvitenskaplege institutta i 2017, og institutta hadde om lag 1,4 mrd. kroner i driftsinntekter. Både talet på forskarårsverk og driftsinntekter har gått noko ned frå 2015 til 2017. Derimot har den vitenskaplege publiseringa og talet på forskarar med doktorgrad auka i perioden.

Tabell 4.16 viser basisløyvinga til dei samfunnsvitenskaplege institutta i 2017, og korleis basisløyvinga for kvart institutt har endra seg frå 2015 til 2017.

Tabell 4.16 Basisløyvinga til dei samfunnsvitskaplege institutta

	Basisfinansiering 2017 (i 1 000 kroner)	Nominell endring 2015–17 (i pst.)
Agderforskning	4 129	7
Chr. Michelsens Institutt (CMI)	15 727	4
Fafo	16 946	-2
Fridtjof Nansens Institutt	8 150	0
Frischsenteret	2 065	-2
Institutt for fredsforskning (PRIO)	18 052	8
Institutt for samfunnsforskning (ISF)	11 049	4
IRIS Samfunnsforskning	6 735	4
Møreforskning	5 825	15
Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU)	14 759	29
Nordlandsforskning	4 749	2
Norut Samfunn	5 550	0
NTNU Samfunnsforskning	9 947	19
Norsk utanrikspolitisk institutt (NUPI)	16 784	2
SINTEF Teknologi og samfunn	15 739	14
Samfunns- og næringslivsforskning AS (SNF)	7 490	0
Telemarksforskning	4 887	40
Trøndelag Forskning og Utvikling	3 157	10
Uni Research Rokkansenteret	11 412	21
Vestlandsforskning	4 167	6
Østfoldforskning	4 147	8
Østlandsforskning	4 044	5
Sum institutt under finansieringsordninga	195 410	8

Kjelde: Noregs forskingsråd

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår ei løyving på 207 mill. kroner. I tillegg kjem basisløyvinga til Chr. Michelsens Institutt på 17,9 mill. kroner. Denne løyvinga blir gitt over kap. 161 post 71 på Utanriksdepartementets budsjett. Ti pst. av den samla basisløyvinga til dei samfunnsvitskaplege institutta skal fordelast om mellom institutta etter oppnådde resultat på indikatorane nasjonale oppdragsinntekter, vitskapleg publisering, internasjonale inntekter og avlagde doktorgradar.

Østlandsforskning blir fusjonert med Høgskolen i Innlandet (HiNN) 1. januar 2019. Kunnskapsdepartementet foreslår derfor å flytte 4,1 mill. kroner frå kap. 287 post 57 til HiNN over kap. 260 post 50.

Institutta skal nytte basisløyvinga til langsiktig kunnskaps- og kompetansebygging. Løyvinga skal vidare stimulere den vitskaplege kvaliteten til institutta, brukarrelevans, internasjonalisering og samarbeid.

Post 60 Regionale forskingsfond, tilskott til forskning

Dei sju regionale forskingsfonda blei oppretta 1. januar 2009, og midlar til FoU blei første gong lyste ut og tildelte i 2010. Kunnskapsdepartementet har fastsett retningslinjer for fonda. Retningslinjene spesifiserer formål med ordninga, styringslinjer og aktørar, oppgåvene og ansvarssområda deira, mellom anna krav til administrasjon og styring av midlane i ordninga.

Mål for 2019

Dei regionale forskingsfonda skal styrke regional forskning og forskingsbasert innovasjon. Fonda skal medverke til langsiktig, grunnleggande kompetansebygging i relevante forskingsmiljø og såleis medverke til betre kvalitet i forskinga.

Rapport for 2017

Løyvinga til fordeling mellom dei sju regionale forskingsfonda var på 215,3 mill. kroner i 2017. Av dette beløpet var 11,3 mill. kroner ekstraordinære omstillingsmidlar til tre av fondsregionane.

Dei regionale forskingsfonda fekk inn 570 søknader i 2017, eit noko høgre tal enn i 2016. Næringslivet tok imot om lag to tredelar av fondsmidlane, 20 pst. gjekk til FoU-institusjonar, medan

kommunar og fylkeskommunar fekk tildelte tolv pst. av midlane. I 2017 skil fondsregionane Nord-Noreg og Hovudstaden seg ut i det nasjonale biletet. I fondsregion Nord-Noreg tok FoU-institusjonar imot meir enn halvparten av midlane, og Hovudstadsfondet tildelte meir enn 50 pst. av fondsmidlane til verksemder i offentleg sektor i 2017.

Marin forskning, miljøforskning og maritim forskning var dei forskingsfeltene som fekk tildelt mest midlar i 2017. Frå prosjekt finansierte av forskingsfonda har det i 2017 mellom anna komme ni nye foretak, åtte registrerte patent, og 64 verksemder har innført ny teknologi eller nye prosessar. 58 hovudprosjekt blei slutførte i 2017, og 28 av desse hadde opphav i kvalifiseringsprosjekt. Fonda melder om at 15 doktorgradar blei avlagde i samband med fondsprosjekta, og 38 artiklar blei publiserte i vitenskaplege tidsskrift.

Alle fondsregionane har arbeidd med å mobilisere verksemder til å søke forskingsmidlar frå EU. Mellom anna Oslofjordfondet og Hovudstadsfondet opplyser at prosjekt som først har mottatt støtte frå dei respektive fondsregionane, seinare er førte vidare i nye prosjekt finansierte av EU.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å løyve 183,3 mill. kroner på posten i 2019 mot 210,6 mill. kroner i 2018.

Tabell 4.17 Fordeling av midlane til regionale forskingsfond (i 1 000 kroner)

Fondsregion	Vertsfylkeskommune	Beløp
Nord-Noreg	Troms	31 659
Midt-Noreg	Trøndelag	21 599
Innlandet	Hedmark	16 030
Hovudstaden	Akershus	30 835
Oslofjordfondet	Vestfold	35 775
Agder	Aust-Agder	14 665
Vestlandet	Hordaland	32 692
Totalt		183 255

Post 71 Tilskott til andre private institusjonar

Tilskott blir gitte til Senter for grunnforskning (CAS), Det Norske Videnskaps-Akademi (DNVA), Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab

(DKNVS), Egede Instituttet, Forskningsinstituttene fellesarena (FFA) og matematikkorganisasjonen Centre International de Mathématiques Pures et Appliquées (CIMPA). Tilskottet til DNVA dekker òg arbeidet med å administrere Kavliprisen og tilskott til Akademiet for yngre forskere.

Mål for 2019

Målet med tilskotta er at mottakarane held høg kvalitet på den faglege verksemda. Formålet med Kavliprisen er å verdsette banebrytande forskning innanfor astrofysikk, nanovitskap og nevrovitskap. Prisen skal gi merksemd i samfunnet og føre til internasjonalt samarbeid mellom forskarar.

Rapport for 2017

Rapporteringa for 2017 viser at alle institusjonane har halde fram med den faglege verksemda på ein tilfredsstillande måte.

Ein viktig del av arbeidet til DKNVS og DNVA er å formidle forskning. DKNVS rapporterer at dei har auka sitt internasjonale engasjement, vidareutvikla nasjonale formidlingsaktivitetar i samarbeid med relevante aktørar og nådd ut til eit stort allment publikum. DNVA rapporterer om ei rekke interne og eksterne faglege og forskingspolitiske arrangement retta mot ei brei målgruppe, både nasjonalt og internasjonalt.

Tabell 4.18 Fordeling av midlane på kap. 287 post 71

Institusjon	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
Det Norske Videnskaps-Akademi	17 930	19 683	20 250
Senter for grunnforskning (CAS)	20 600	21 055	21 670
Akademiet for yngre forskere ¹	0	2 100	2 160
Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab	3 105	3 135	3 234
Egede Instituttet	421	430	440
Forskningsinstituttene fellesarena	565	580	600
Centre International de Mathématiques Pures et Appliquées (CIMPA)	288	285	285
Sum	42 931	47 268	48 639

¹ Akademiet for yngre forskere har sidan 2014 vore ein del av tildelinga til DNVA. Frå 2018 blei denne løyvinga gjort synleg som ei eiga linje i tabellen.

Post 73 Niels Henrik Abels matematikkpris

Mål for 2019

Formålet med Niels Henrik Abels matematikkpris (Abelprisen) er å verdsette banebrytande forskning innanfor matematikk. Prisen skal gi merksemd i samfunnet og føre til interesse for matematikk blant barn og unge.

Løyvinga til DNVA omfattar òg midlar til arrangement i samband med Kavliprisen. Kavliprisen er eit samarbeid mellom DNVA, The Kavli Foundation og Kunnskapsdepartementet. Kavliprisen blir delt ut annakvart år for framifrå vitskapleg arbeid innanfor fagfelte astrofysikk, nanovitskap og nevrovitskap. I 2017 blei ikkje prisen delt ut, men det blei gjennomført fleire internasjonale arrangement for å auke merksemda om prisen og stimulere til internasjonalt samarbeid.

Akademiet for yngre forskere (AYF) blei oppretta hausten 2015, med midlar løyvde til DNVA. AYF er ein tverrfagleg møteplass og ei forskingspolitisk plattform for yngre forskarar, ein pådrivar for nyskapande forskingsformidling og ein attraktiv vitskapleg debattarena. AYF har markert seg aktivt i den forskingspolitiske debatten.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å løyve 48,6 mill. kroner på posten i 2019 mot 47,3 mill. kroner i 2018. Sjå tabell 4.18 for fordeling av løyvinga.

Rapport for 2017

Abelprisen blir delt ut årleg av Det Norske Videnskaps-Akademi (DNVA). I 2017 blei Abelprisen delt ut til Yves Meyer ved École Normale Supérieure Paris-Saclay. Meyer fekk prisen for nøkkelrolla si i utviklinga av den matematiske teorien om wavelets. Løyvinga dekkjer prisbeløpet på 6 mill. kroner og fleire arrangement i samband med prisutdeling og priskomiteearbeidet. DNVA har

arbeidd langsiktig med å opprette og støtte tiltak for å stimulere interessa for matematikk blant barn og unge. Dei støttar mellom anna Abelkonkurransen for elevar i vidaregåande skole, UngeAbel lagkonkurranse for ungdomstrinnet og Holmboeprisen, som årleg blir delt ut til éin eller fleire matematikklærarar. DNVA har støtta prosjekt gjennom mellom anna vitensenter og frivil-

lige studentorganisasjonar og nådd ut til ei brei målgruppe.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å løyve 15,8 mill. kroner på posten i 2019. Dette er ei vidareføring av nivået frå 2018.

Kap. 288 Internasjonale samarbeidstiltak

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
21	Særskilde driftsutgifter	42 221	47 068	122 140
72	Internasjonale grunnforskningsorganisasjonar	330 773	338 558	286 405
73	EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, <i>kan overførast</i>	2 206 003	2 199 232	2 240 253
75	UNESCO-kontingent	22 638	24 341	22 793
76	UNESCO-formål	3 598	3 695	4 002
Sum kap. 0288		2 605 233	2 612 894	2 675 593

Post 21 Særskilde driftsutgifter

Løyvinga går til internasjonalt samarbeid for å heve kvaliteten nasjonalt innanfor ansvarsområda til departementet, inkludert bilateralt samarbeid med prioriterte land. Løyvinga dekker kontingenten til Senter for utdanningsforskning (CERI) under OECD. Mindre delar vil òg kunne nyttast til Noregs hus i Cité Internationale Universitaire de Paris (CIUP) og støtte til Tysk-norsk ungdomsforum.

Mål for 2019

Noreg deltar aktivt i internasjonalt samarbeid innanfor utdanning, forskning og integrering, og det er gode koplingar mellom forskning og høgre utdanning i arbeidet.

Rapport for 2017

Arbeidet med ei styrkt strategisk tilnærming til bilateralt høgre utdannings- og forskningssamarbeid med prioriterte land blei ført vidare i 2017. Arbeidet er mellom anna knytt til oppfølging av regjeringa sin strategi *Panorama* (2016–20). Målet med strategien er eit meir målretta høgre utdannings- og forskningssamarbeid med Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika, inklu-

dert gode koplingar mellom høgre utdannings- og forskningssamarbeid.

Hovudtiltaka er dei to samarbeidsprogramma INTPART og UTFORSK, som blir forvalta av høvesvis Forskningsrådet og DIKU (tidlegare SIU). Søkartala til både INTPART og UTFORSK har vore stabilt høge i 2017, og norske institusjonar er flinke til å bruke programma til å styrke og vidareutvikle relasjonane med samarbeidspartnarar i land utanfor EU, i tråd med dei planane institusjonane har for kvalitetsutvikling og auka internasjonalisering.

Hovuddelen av løyvinga har også i 2017 vore nytta til samarbeidsprogrammet INTPART, som er retta mot *Panorama*-landa, USA og Canada. Ein mindre del av løyvinga har vore nytta til UTFORSK, som er retta berre mot *Panorama*-landa, og til piloten InternAbroad, som har vore forvalta av SIU. UTFORSK blei i 2017 òg finansiert over kap. 281 post 01. Ei evaluering som blei gjort av UTFORSK i 2017 viser at programmet mellom anna har ført til auka studentmobilitet.

InternAbroad skal legge til rette for større bruk av internasjonal praksismobilitet for studantar frå Noreg. 16 prosjekt fekk tildeling i 2017 frå InternAbroad, noko som vil gi 130 studantar studiepoenggivande praksis i eitt av partnarlanda.

Ein mindre del av løyvinga har i 2017 vore nytta til å utvikle kunnskapsgrunnlaget om

norsk-kinesisk utdanningssamarbeid og tiltak for auka delgradsmobilitet til Kina. Løyvinga har likeins vore nytta til å styrke bilateralt samarbeid med Tyskland på departementets ansvarsområde gjennom Tysk-norsk ungdomsforum i tråd med regjeringa sin *Tyskland-strategi* og Kunnskapsdepartementet sin tiltaksplan for Tyskland frå 2015. Ein del av løyvinga har i 2017 gått til gjennomføringa av Noregs formannskap i Nordisk ministerråd.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår ei samla løyving på posten på 122,1 mill. kroner.

Kunnskapsdepartementet foreslår å flytte 71,5 mill. kroner frå kap. 281 post 01 til kap. 288 post 21. Dette inkluderer løyvingar til oppfølging av *Panorama-strategien*, med hovudvekt på UTFORSK, samt løyving til partnerskapsprogrammet med utviklingsland, NORPART.

Panorama-strategien inneheld fleire tiltak for å fremme samarbeid om høgre utdanning og forskning av høg kvalitet med Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika. Hovudtiltak under strategien er samarbeidsprogramma UTFORSK og INTPART og tiltak knytte til kunnskapsutvikling, informasjonstiltak og oppfølging av politiske besøk. I 2019 vil det vere ei prioritering av India. Departementet foreslår ei total løyving på 56,9 mill. kroner til oppfølging av *Panorama-strategien* over kap. 288 post 21. I tillegg blir ei satsing på verdsleiande fagmiljø på 19 mill. kroner til INTPART ført vidare.

NORPART er foreslått styrkt til 40,3 mill. kroner i 2019. Programmet, som blir forvalta av DIKU, skal støtte samarbeid mellom norske institusjonar og institusjonar i sør, og studentmobilitet skal vere eit element i programmet.

Dessutan kan det bli gitt støtte til særskilde prosjekt i internasjonale organisasjonar, til dømes i UNESCO, OECD og Europarådet, som er særleg retta mot å nå Noregs mål for internasjonalt forskings- og utdanningssamarbeid. I 2019 vil delar av løyvinga gå til Europarådsprosjektet European Qualifications Passport for Refugees.

Post 72 Internasjonale grunnforskningsorganisasjonar

Løyvinga dekkjer norsk deltaking i Den europeiske organisasjonen for kjerneforskning (CERN), Det europeiske molekylærbiologiske laboratorium (EMBL), Den europeiske konferansen for molekylærbiologi (EMBC), Det europeiske synkrotron-

stråleanlegg (ESRF) og Den internasjonale kreftforskningsorganisasjonen (IARC).

Mål for 2019

Medlemskapet i internasjonale grunnforskningsorganisasjonar skal medverke til global kunnskapsutvikling og til å nå overordna forskingspolitiske mål som høg kvalitet og internasjonalisering.

Rapport for 2017

Alle dei internasjonale grunnforskningsorganisasjonane Noreg deltar i, medverkar til global kunnskapsutvikling og driv verdsleiande forskning innanfor fagfeltene sine. Medlemskapet i organisasjonane gjer det mogleg for norske forskarar å delta på linje med forskarar frå andre medlemsland og å bidra til global kunnskapsutvikling og forskning av høg kvalitet. Kunnskapen frå desse organisasjonane blir brukt til å realisere den nasjonale forskingsagendaen. Forskarane får kjennskap til ny teknologi og tilgang til ei rekke infrastrukturteknester. Gjennom kurs og opplæring ved grunnforskningsorganisasjonane hentar norske forskarar heim kunnskap til nytte for det norske forskingsmiljøet. Medlemskap i desse organisasjonane bidrar òg til å utvikle det felleseuropeiske forskingsområdet.

CERN er verdas leiande laboratorium innanfor partikkelfysikk. CERN er basert på forpliktande og langsiktig samarbeid mellom 22 medlemsland, hovudsakleg frå Europa. Noreg har vore medlem i CERN sidan organisasjonen blei oppretta i 1954. Forskingssenteret ligg i Genève og husar mellom anna verdas største partikkelakselerator, Large Hadron Collider (LHC). Nær 100 nordmenn deltar i eksperimenta ved CERN knytte til LHC-detektorane ALICE og ATLAS og til den kjernefysiske akseleratoren ISOLDE.

EMBL er ein verdsleiande forskningsorganisasjon innanfor molekylærbiologi. 20 medlemsland eig og driv organisasjonen, som blei oppretta i 1974 for å fremme kvalitet og samarbeid i molekylærbiologisk forskning. Ved utgangen av 2017 var det fem norske tilsette på laboratoriet til EMBL. EMBL samarbeider med framifrå forskingsmiljø gjennom partnerskap. Noreg er vertskap for to slike: eitt innanfor marin molekylærbiologi ved SARS-senteret i Bergen og eitt innanfor molekylærmedisin ved Universitetet i Oslo.

EMBC samarbeider tett med EMBL, men er ein eigen organisasjon. EMBC har 27 medlemsland. EMBC arbeider med kursing og opplæring, og finansierer aktivitetane til European Molecular

Biology Organization (EMBO). EMBO er ein organisasjon for framifrå forskarar innanfor molekylærbiologi.

European Synchrotron Radiation Facility (ESRF) er ein internasjonal forskingsinfrastruktur i Grenoble, Frankrike. Synkrotronen genererer sterke røntgenstrålar som blir brukte til å studere den indre strukturen i materiale heilt ned til nanonivå. Infrastrukturen blir nytta til forskning innanfor materialvitskap, nanoteknologi, helse, farmasi mv. Noreg er medlem i infrastrukturen gjennom ein internasjonal konvensjon som blei inngått i 1988. Organisasjonen omfattar òg den sveitsisk-norske strålelinja (SNBL).

IARC er eit internasjonalt kreftforskingsinstitutt knytt til Verdas helseorganisasjon. Noreg er eitt av 25 medlemsland i IARC. Hovudformålet er å fremme internasjonalt kreftforskingssamarbeid. Årsaker til kreft og førebygging av kreft er sentrale forskingsfelt. IARC legg vekt på samarbeid med fattige land og fungerer òg som global referanseorganisasjon når det gjeld omfanget av kreftsjukdom verda over. Etter nominasjon frå

Noreg blei Elisabete Weiderpass valt som ny direktør for IARC frå 1. januar 2019, og ho er første kvinne i denne posisjonen. Ein norsk forskar leier IARC sin vitskaplege komité, og fleire norske forskarar samarbeider med forskingsgrupper ved IARC.

Budsjettforslag for 2019

Kunnskapsdepartementet foreslår å løyve 286,4 mill. kroner på posten i 2019, mot 338,6 mill. kroner i 2018. Reduksjonen skyldast i hovudsak ei styrkt norsk krone mot euro og sveitsiske franc og redusert kontingent til CERN. Kontingentane for dei einskilde medlemslanda blir bestemte ut frå ein avtalefesta berekningsnøkkel der bruttonasjonalproduktet eller liknande er ein hovudfaktor. Kontingentkrava for 2019 er ennå ikkje fastsette for alle organisasjonane. Budsjettforslaget for 2019 tar for dei fleste organisasjonane derfor utgangspunkt i dei kontingentane som blei vedtatte for 2018.

Tabell 4.19 Norske kontingentbidrag til internasjonale grunnforskningsorganisasjonar

Organisasjon	Kontingent i lokal valuta		
	CHF	Euro	1 000 kroner
CERN	27 834 600		230 100
EMBC		565 858	5 394
EMBL		3 079 914	29 359
ESRF		1 197 500	11 415
ESRF Upgrade		310 000	2 955
IARC		753 457	7 182
Sum			286 405

Post 73 EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, kan overførast

Løyvinga dekkjer norsk kontingent for deltaking i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, Horisont 2020, etterbetalingar til EUs tidlegare rammeprogram for forskning, og Det europeiske instituttet for innovasjon og teknologi (EIT).

Mål for 2019

Målet med løyvinga er høg kvalitet i norsk forskning og innovasjon, auka verdiskaping, betre velferd og berekraftig samfunnsutvikling, og utvikling av norsk forskning og innovasjon.

Rapport for 2017

Horisont 2020 starta opp i januar 2014. Programmet har tre hovudområde: framifrå forskning, eit konkurransedyktig næringsliv og store samfunnsutfordringar. Deltakinga i rammeprogrammet gir tilgang på ny kunnskap, teknologi, nettverk, marknader og infrastruktur. Regjeringa legg stor vekt på god norsk deltaking i Horisont 2020 som ein vesentleg del av norsk forskingspolitikk. Dette blei spegla i Meld. St. 7 (2014–2015) *Langtidsplan for forskning og høgere utdanning 2015–2024*. Opptrappinga av løyvingane til stimuleringsordningar for norsk deltaking i Horisont 2020 på 400 mill. kroner, jf. kap. 285 post 53, blei fullført i 2018. I

mars 2018 nådde Noreg for første gong regjeringa sin ambisjon om to pst. returrate for deltaking i Horisont 2020. Dei siste tala frå Europakommisjonen viser at Noreg per juni 2018 hadde mottatt dryge to pst. av midlane som var delte ut til prosjekt i Horisont 2020. Om lag halvparten av midlane i Horisont 2020 er enno ikkje delte ut. Det blir derfor viktig framover at aktørane opprettheld det gode arbeidet med å søke om midlar til forskings- og innovasjonsprosjekt og samarbeid gjennom deltaking i rammeprogrammet.

Når det gjeld norsk deltaking i prosjekt, gjer vi det best innanfor den delen av programmet som er retta mot å møte dei store samfunnsutfordringane, og særleg høg er uttellinga innanfor mattryggleik og energi. Samstundes er det potensial for norske aktørar for å gjere det betre innanfor programmet for helse i samfunnsdelen av programmet, og i European Research Council (ERC) i eksellensdelen av programmet. Den norske deltakinga innanfor ERC er svak om ein samanliknar med dei andre universitets- og høgskoleinstitusjonane i Norden.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å løyve 2,2 mrd. kroner på posten i 2019. Dette er på same nivå som i 2018. Etter EØS-avtalen art. 82 nr. 1 bokstav a skal bidraget frå Noreg til programsamarbeidet med EU vere lik Noregs del av det samla BNP i EU- og EFTA-landa. Løyvingsbehovet for Noregs bidrag er basert på overslaget til Europakommisjonen over kor mykje som vil bli betalt ut i 2019. Eit betre grunnlag for å vurdere utbetalingane i 2019 vil ligge føre når EU har vedtatt budsjettet sitt for 2019 i løpet av hausten 2018.

Sjølv om programperioden til det sjuande rammeprogrammet blei avslutta i 2013, vil utbetalingane frå programmet bli fasa ut over fleire år. Det betyr at Noreg må betale bidrag til det sjuande rammeprogrammet samtidig med bidrag til Horisont 2020.

Post 75 UNESCO-kontingent

UNESCO, FN sin særorganisasjon for utdanning, vitenskap, kultur og kommunikasjon, har i hovudoppgåve å medverke til fred og tryggleik ved å fremme internasjonalt samarbeid på fagområda til organisasjonen. Medlemslanda deltar i UNESCOs generalkonferanse og eksekutivråd, som er dei styrande organa i UNESCO, og kan dermed vere med på å påverke UNESCOs arbeid. Kontingenten er eit vilkår for norsk medlemskap og deltaking i UNESCO.

Mål for 2019

Norsk deltaking i UNESCO skal medverke til at UNESCO arbeider for ei god gjennomføring av *FNs berekraftsmål 4 om utdanning*, ein ny global konvensjon for godkjenning av kvalifikasjonar i høgre utdanning, for at organisasjonen arbeider for eit betre kunnskapsgrunnlag for hav og klima, for å verne og styrke verda sin kultur- og naturarv og for å styrke presse- og ytringsfridommen. I dei styrande organa til UNESCO har Noreg som mål å styrke resultatrapporteringa, betre samarbeidet med andre relevante FN-organisasjonar og konsentrere innsatsen der organisasjonen har dei største fortrinna sine.

Rapport for 2017

UNESCOs 39. generalkonferanse blei arrangert hausten 2017. Den tidlegare franske kulturministeren, Audrey Azoulay, blei valt til ny generaldirektør. Generalkonferansen vedtok nytt program for UNESCO for 2018–21 og nytt budsjett for 2018–19. Berekraftmåla og Agenda 2030 er godt innarbeidde som førande for UNESCOs arbeid i både program og budsjett. Sjå eigen omtale av rapportering på berekraftmåla i del III. Generalkonferansen gav tilslutning til at UNESCO arbeider vidare med ny global konvensjon for godkjenning av kvalifikasjonar i høgre utdanning med sikte på vedtak av konvensjonen på neste generalkonferanse i 2019.

Den internasjonale havforskningskomiteen har vore aktiv i å fremme eit internasjonalt tiår om havforskning og å synleggjere samanhengen mellom tilstanden til hava og klimaendringar samt tydinga av hav for dei andre berekraftmåla. Noreg blei valt inn i Verdsarvkomiteen, som har som formål å verne og beskytte verdas kultur og naturarv.

Noreg har arbeidd for at UNESCO framleis skal ha eit best mogleg mandat for presse- og ytringsfridom i nytt program og budsjett.

Saman med dei andre nordiske landa arbeider Noreg kontinuerleg med å gjere UNESCO meir effektivt og resultatorientert, og innføre eit meir kjønnsnøytralt språk og meir straumlinjeforma vedtaksstrukturar i organisasjonen.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å løyve 22,8 mill. kroner til medlemskontingenten i UNESCO i 2019. Noreg blei valt til Verdsarvkomiteen i 2017, og Klima- og miljødepartementet har ansvaret for verdsarvarbeidet både i Noreg og internasjonalt.

Kunnskapsdepartementet foreslår derfor at tilskottet til World Heritage Fund, tilsvarende 236 000 kroner i 2019, blir flytt frå kap. 288 post 75 til kap. 1400 post 71 på budsjettet til Klima- og miljødepartementet.

Post 76 UNESCO-formål

Løyvinga på posten går til tilskottsordninga til UNESCO-formål. Den norske UNESCO-kommisjonen forvaltar ordninga. Den norske UNESCO-kommisjonen er rådgivande organ for norske myndigheiter og fungerer som eit bindeledd mellom myndigheitene og fagmiljø på ansvarsområda til UNESCO. Drifta av Den norske UNESCO-kommisjonen blir finansiert over kap. 200 post 21.

Mål for 2019

Tilskottsordninga skal styrke arbeidet og ansvarsområda til UNESCO, gjere UNESCO meir kjent i Noreg, og understøtte dei vedtatte satsingsområda til Den norske UNESCO-kommisjonen.

Rapport for 2017

Tilskottsordninga til UNESCO-kommisjonen gjekk i 2017 til å støtte 22 ulike prosjekt innanfor dei prioriterte områda presse- og ytringsfridom, berekraftig utvikling, immateriell kulturarv, verdsarven og demokratiutvikling. Prosjekta er spreidde ut i Noreg, og ordninga har dermed medverka til å gjere ansvarsområda til UNESCO meir kjente i fleire delar av landet. Ein del av løyvinga gjekk i 2017 til å sikre vidare støtte til UNESCOs skolenettverk ASP-net (Associated School Program Network). ASP-net er eit globalt nettverk av meir enn 9 000 utdanningsinstitusjonar i 180 land som arbeider for å fremme verdiane og måla til UNESCO. I 2017 auka talet på medlemsskolar i Noreg frå 29 til 35. FN-sambandet er nasjonal koordinator for ASP-net i Noreg.

Budsjettforslag for 2019

Kunnskapsdepartementet foreslår å løyve 4 mill. kroner på posten i 2019. Dette inkluderer ei særskild løyving på 700 000 kroner til UNESCOs skolenettverk ASP-net. Dette er ein auke på 300 000 kroner frå 2018.

Kap. 3288 Internasjonale samarbeidstiltak

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
04	Refusjon av ODA-godkjende utgifter	5 601	6 026	5 698
	Sum kap. 3288	5 601	6 026	5 698

Programkategori 07.80 Utdanningsstøtte

Utgifter under programkategori 07.80 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019	Pst. endr. 18/19
2410	Statens lånekasse for utdanning	38 508 346	40 128 690	42 114 074	4,9
	Sum kategori 07.80	38 508 346	40 128 690	42 114 074	4,9

Inntekter under programkategori 07.80 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019	Pst. endr. 18/19
5310	Statens lånekasse for utdanning	16 421 118	16 728 679	17 916 463	7,1
5617	Renter frå Statens lånekasse for utdanning	3 977 407	3 880 231	4 857 196	25,2
	Sum kategori 07.80	20 398 525	20 608 910	22 773 659	10,5

Innleiing

Utdanningsstøtteordninga er ei velferdsordning som skal medverke til at alle har eit godt grunnlag for livsopphald under utdanninga, uavhengig av kvar dei bur, alder, kjønn, funksjonsevne og sosiale og økonomiske tilhøve. Utdanningsstøtta skal òg legge til rette for at elevar og studentar kan arbeide effektivt og med gode resultat. Slik får samfunnet og arbeidslivet tilgang på kompetanse.

Hovudprioriteringar for 2019

Regjeringa følger opp planen for å utvide studie- støtteperioden til elleve månader, og foreslår derfor at heiltidsstudentar i høgre utdanning og fagskole skal få betalt ut støtte for ein periode på ti månader og tre veker i undervisningsåret 2018–19. Utvidinga gir ein realvekst i støtta på 2,4 pst., og løyvingsbehovet i 2019 aukar med 164,6 mill. kroner som følge av dette. I tillegg kjem auka utlån.

Som varsla i budsjettproposisjonen for 2018 foreslår regjeringa også ei endring i ordninga med

omgjering av lån til stipend (konverteringsordninga), som skal gi studentane i høgre utdanning sterkare insentiv til å gjennomføre heile gradar. Endringa inneber at denne gruppa frå undervisningsåret 2019–20 vil kunne få 25 pst. av basisstøtta omgjord til stipend på grunnlag av oppnådde studiepoeng, og 15 pst. på grunnlag av oppnådd grad. Løyvingsbehovet i 2019 minkar med 256,4 mill. kroner som følge av dette.

Departementet foreslår også nokre mindre tiltak for å legge betre til rette for at vaksne kan ta utdanning. Samla gir desse eit auka løyvingsbehov på 14,8 mill. kroner i 2019. I tillegg kjem auka utlån.

Mål: Alle har god tilgang til relevante tilbod av høg kvalitet

Utviklingstrekk og utfordringar

Fleirtalet av studentar og elevar nyttar støtteordningane gjennom Lånekassen. I høgre utdanning er to av tre studentar støttemottakarar. Elevar med lovfesta rett til vidaregåande opplæring (ung-

domsrett) har rett til utstyrsstipend. I 2017–18 nytta 87 pst. av dei som har rett til det, denne ordninga.

Fleirtalet av støttemottakarane i høgre utdanning er i aldersgruppa 20–24 år. Kvinnene er i fleirtal blant støttemottakarane, og delen kvinner aukar med stigande alder. Det er òg eit fleirtal av kvinner blant studentane i høgre utdanning generelt. Åtte pst. av støttemottakarane i høgre utdanning fekk støtte til utdanning på deltid i 2017–18.

Ifølge undersøkinga *Eurostudent VI*, publisert i 2018, er Noreg det landet i undersøkinga etter Danmark der flest studentar i høgre utdanning tar imot offentleg utdanningsstøtte. For studentar under 22 år er utdanningsstøtte den viktigaste inntektskjelda deira. Delen studentar som har betalt arbeid ved sida av studia, aukar med alderen til studentane. Bortebuande studentar arbeider meir enn dei som bur heime hos foreldra.

Regjeringa er opptatt av å legge til rette for at det skal vere mogleg for den einskilde studenten å planlegge og gjennomføre studia på normert tid. Utdanningsstøtta er retta inn slik at ho tillèt ein rimeleg kombinasjon av studium på heiltid og noko arbeid ved sida av studia. Undersøkingar viser at noko arbeid ved sida av studia ikkje går ut over studieprogresjonen. Både den siste levekårsundersøkinga om studentar frå Statistisk sentralbyrå (SSB) frå 2010 og NOKUTs *Studiebarometeret* for perioden 2014–17 viser at heiltidsstudentane arbeider rundt åtte timar per veke i snitt ved sida av studia. Av dei som tar vidareutdanning ved høgskolar og universitet, er det berre ein av seks som nyttar Lånekassen. Om lag halvparten av denne gruppa har så høg inntekt at dei ikkje har rett til å få støtte i form av stipend.

Stipend til dei som får støtte til høgre utdanning og andre utdanningar som er omfatta av det same regelverket, blir behovsprøvde. Totalt fekk litt under 19 pst. av desse støttemottakarane redusert eller heilt bortfall av stipend på grunn av inntekt, formue eller trygd over fribeløpet i behovsprøvinga for 2016. Dette er stabilt samanlikna med tidlegare år.

Strategiar og tiltak

I tråd med planen for opptrapping til elleve månader med studiestøtte, som Stortinget slutta seg til ved behandlinga av Prop. 122 S (2015–2016) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2016*, vil regjeringa utvide støtteperioden for heiltidsstudentar i høgre utdanning og fagskole med ytterlegare ei veke våren 2019. Tre fire delar av utvidinga av støtteperioden vil med dette

vere gjennomført, og den årlege basisstøtta i 2018–19 vil for heiltidsstudentar bli 116 369 kroner. Saman med tidlegare gjennomførte realaukar i basisstøttesatsen, og ei monaleg satsing på utbygging av studentbustader, vil utvidinga av støtteperioden gjere studentane mindre avhengige av lønnsarbeid eller økonomisk støtte frå familien. Auka basisstøtte er eit viktig verkemiddel for at studentane skal kunne fullføre utdanninga raskare.

Alle elevar med ungdomsrett i vidaregåande opplæring har rett til utstyrsstipend frå Lånekassen. Målet er at det skal vere rimeleg samsvar mellom dei faktiske utgiftene til nødvendig utstyr og det stipendet som blir tildelt den einskilde eleven. Utdanningsdirektoratet har saman med Lånekassen fått i oppdrag å kartlegge kostnadsnivået for individuelt utstyr i vidaregåande opplæring.

Mål: Fleire er i arbeid og deltar i samfunnslivet

Utviklingstrekk og utfordringar

To element i utdanningsstøtteordninga skal medverke til at studentane blir raskare ferdige med utdanninga og kjem seg ut i arbeid. Det eine elementet er ordninga med omgjerung av delar av utbetalt lån til stipend på grunn av fullført utdanning, og det andre er ulike reglar som set grenser for kor lang tid ein kan få støtte til forseinking og til kombinasjonar av utdanningar.

Ein større del av studentane på bachelornivå enn på mastergradsnivå fell frå undervegs i utdanninga. Eitt år etter normert tid har 70 pst. av mastergradsstudentane fullført utdanninga, men berre 53 pst. av bachelorstudentane. Delen av studentane på bachelornivå som fullfører graden på normert tid, aukar i 2017 samanlikna med tidlegare år. Færre mastergradsstudentar enn tidlegare år har greidd dette. Gjennomstrøyminga i høgre utdanning bør bli betre, slik at arbeidslivet får tilgang til ferdigutdanna kandidatar på eit tidlegare tidspunkt enn i dag. Det vil bidra til å styrke konkurransekrafta i Noreg.

Dei norske utdanningsstøtteordningane er gode jamført med både nordiske land og andre land det er naturleg å samanlikne med. Dette gjeld framfor alt for høgre utdanning, og i mindre grad for vaksenopplæring. Få vaksne tar opp lån for å skaffe seg grunnopplæring eller for å ta vidareutdanning. Dette kan mellom anna skyldast at ordningane i Lånekassen i mindre grad er tilpassa dei behova vaksne har når dei studerer på heiltid eller kombinerer studium med arbeid. Vaksne som tar ulike kortare og lengre utdanningar, får

støtte etter dei same reglane og satsane for støtte som unge heiltdsstudentar i høgre utdanning.

Strategiar og tiltak

Regjeringa si satsing på auka basisstøtte kjem med større forventningar til studentane om å fullføre utdanninga raskare og komme seg ut i arbeid. Som eit tiltak for betre gjennomføring i høgre utdanning foreslår regjeringa å endre ordninga for omgjerjing av utdanningslån til stipend for dei som tar slik utdanning. Studentar i høgre utdanning får i dag heile basisstøtta utbetalt som lån. Med nåverande ordning for omgjerjing av utdanningslån til stipend kan inntil 40 pst. av basisstøtta bli gjort om til stipend etter kvart som utdanninga blir gjennomført. Omgjeringa er den same enten dei avlagde eksamenane fører fram til ein grad eller ikkje. Regjeringa meiner at ordninga i større mon bør stimulere studentane til å gjennomføre gradsstudium, og foreslår derfor at ein del av omgjerjinga til stipend skal knytast opp mot avlegging av gradar. Etter forslaget skal inntil 25 pst. av lånet framleis kunne bli omgjord til stipend på bakgrunn av oppnådde studiepoeng, medan 15 pst. av lånet skal kunne omgjorast på bakgrunn av oppnådd grad. Endringa vil ikkje påverke støttenivået medan studentane er under utdanning, men for dei som tar utdanning som ikkje fører fram til ein avlagd grad, vil studiegjelda etter avslutta utdanning bli høgre enn i dag.

Regjeringa vil gjere det enklare for vaksne å finansiere utdanning. Dette inneber mellom anna å vurdere behovet for å lage meir fleksible støtteordningar som er betre tilpassa vaksne som vil utvikle kompetansen sin og gjere seg meir attraktive på arbeidsmarknaden. Regjeringa har sett ned eit utval som greier ut korleis det kan leggest til rette for betre finansiering av livsopphald for vaksne som tar grunnskole- eller vidaregåande opplæring. Utvalet skal komme med forslag til finansieringsordningar i desember 2018.

Departementet vil gjere nokre endringar i utdanningsstøtteordninga som støttar opp under målet om at fleire vaksne kan få påfyll av kunnskap. For å legge til rette for meir fleksibilitet foreslår departementet å fjerne kravet om at vidaregåande opplæring for vaksne må bestå av minst seks undervisningstimar per veke for å gi rett til støtte. Departementet foreslår også å endre praksis i berekninga av støtte til vaksne i vidaregåande opplæring som har fritak for kroppsøving, slik at fritaket ikkje lenger vil kunne føre til reduksjon i støtta.

Departementet foreslår òg å utvide satsinga på yrkessjåførutdanningar, slik at støtteordninga også omfattar grunnutdanning for lastebil- og vogntogsjåførar. Frå og med hausten 2018 er det gitt støtte til komprimerte bussjåførutdanningar ved godkjente trafikkskolar. I Innst. 12 S (2017–2018) uttrykte utdannings- og forskingskomiteen at det er viktig å legge tilhøva til rette for å møte ein venta auke i etterspørselen etter lastebileier-Forbund viser til at det er behov for om lag 15 000 nye lastebileiersjåførar innan 2030, og i Meld. St. 33 (2016–2017) *Nasjonal transportplan 2018–2029* er det rekna med om lag ei dobling i godstransport på veg fram mot 2050. Kostnadene til dei ulike yrkessjåførutdanningane varierer, og departementet foreslår derfor at sjåførelevane også skal få tilgang til eit høgre lånebeløp for å dekke kostnadene til utdanningane.

Regjeringa er opptatt av å rekruttere gode kandidatar til lærarutdanninga, og at elevane får lærarar som er godt kvalifiserte. Derfor blei det i 2017 etablert ordningar for sletting av studielån for personar som tar seg arbeid i skolen etter å ha fullført ei femårig lærarutdanning. Fordi det er særlege utfordringar med å rekruttere fleire kvalifiserte lærarar til barnetrinnet og til skolen i Nord-Noreg, er ordninga innretta sånn at dei som tar grunnskolelærarutdanning for 1.–7. trinn og dei som tar seg lærarjobb i Nord-Noreg kan få sletta det største beløpet.

Kap. 2410 Statens lånekasse for utdanning

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttast under post 45</i>	383 308	391 399	392 941
45	Større utstyrsinnkjøp og vedlikehold, <i>kan overførast, kan nyttast under post 01</i>	3 251		
50	Avsetning til utdanningsstipend, <i>overslagsløyving</i>	6 588 778	6 929 577	7 167 192
70	Utdanningsstipend, <i>overslagsløyving</i>	2 798 182	2 806 225	2 983 362
71	Andre stipend, <i>overslagsløyving</i>	737 798	775 837	742 493
72	Rentestøtte, <i>overslagsløyving</i>	1 049 751	1 011 612	1 255 776
73	Avskrivningar, <i>overslagsløyving</i>	574 300	610 420	602 006
74	Tap på utlån	380 045	385 550	386 200
90	Auka lån og rentegjeld, <i>overslagsløyving</i>	25 992 933	27 218 070	28 584 104
	Sum kap. 2410	38 508 346	40 128 690	42 114 074

Post 01 Driftsutgifter, kan nyttast under post 45 og post 45 Større utstyrsinnkjøp og vedlikehold, kan overførast, kan nyttast under post 01

Kunnskapsdepartementet fastset reglane for utdanningsstøtteordningane, men det er Lånekassen som forvaltar dei.

Mål for 2019

For å oppfylle formålet i utdanningsstøtteleva har Kunnskapsdepartementet formulert følgande mål for Lånekassen:

- Lånekassen skal tilby kundane brukarvennlege, raske og korrekte tenester.
- Lånekassen skal forvalte utdanningsstøtteordningane effektivt og sikkert.
- Lånekassen skal medverke til å utvikle utdanningsstøtteordningane.

Rapport for 2017

Dei overordna måla for Lånekassen er konkretiserte gjennom resultatmål som er fastsette av Kunnskapsdepartementet i tildelingsbrevet for 2017. Lånekassen har i hovudsak nådd resultatmåla. Men måla for maksimal behandlingstid for søknader om utdanningsstøtte og betalingsutset-

ting blei ikkje nådde fullt ut fordi saksbehandlingstida for manuelle saker blei for lang. Samtidig har Lånekassen hatt rekordhøg svarprosent på telefonen og overopplytt målsettinga på dette området. Når det gjeld prosentdel for heilautomatiske saker og svartid på e-postar, blei resultatmåla innfridde.

Den gjennomsnittlege saksbehandlingstida auka samanlikna med året før. Dette skyldast fleire forhold som til dømes omfattande testing i samband med utviklinga av elleve månader med studiestøtte, og at det kom vesentleg fleire søknader enn føresett frå førstegongssøkarar med utlandsk statsborgarskap som ein følge av flyktningstraumen hausten 2015.

I 2017 kom det inn 843 000 søknader om utdanningsstøtte, betalingsutsetting, sletting av renter og sletting av lån. Klagenemnda i Lånekassen fekk i 2017 inn 269 saker. Kunden fekk medhald i fem av desse sakene. Dette tyder på god kvalitet i saksbehandlinga.

I innbyggjarundersøkinga til Direktoratet for forvaltning og ikt (DIFI) for 2017 kom Lånekassen igjen best ut av alle myndigheitsorgan i vurderinga av både tillit og kundetilfredsheit. Lånekassen sin gode digitale dialog er ein viktig faktor for dei gode resultatane i denne undersøkinga. Den digitale dialogen med kundane i Lånekassen har komme eit vesentleg steg vidare gjennom inn-

føringa av sjølvbeteningstenestene «melde endring» og «kundeoppgåver». Kundane kan nå melde endringar direkte på Dine sider, og det er også ressursparande for Lånekassen at slike oppgåver blir digitaliserte. Fleire enn 25 000 kundar har brukt funksjonen «melde endring» i 2017. I 2017 hadde lanekassen.no 8,2 mill. besøk, og Dine sider hadde 3,5 mill. innloggingar. Lånekassen har effektivisert drifta gjennom eit målretta arbeid over mange år. Dette har vore nødvendig for å kunne auke innsatsen når det gjeld vidare utvikling, blant anna for å sikre lang levetid for, og utnytte kapasiteten i, det nye IKT-systemet.

Den positive trenden med ein reduksjon i talet på kundar som har problem med å betale tilbake låna sine, heldt fram også i 2017. Prosentdelen kundar som mislegheld lånet sitt, ligg stabilt på fire pst., medan talet på kundar med oppsagde lån er redusert med 1 200 samanlikna med 2016.

Lånekassen gjennomførte i 2017, for tredje år på rad, ein stor kontroll av studentar som opplyser at dei ikkje bur saman med foreldra sine. 43 000 studentar i denne gruppa blei kontrollerte, og 2 300 studentar hadde gitt feil opplysningar til Lånekassen. Dette resultatet er på linje med tidlegare kontrollar. Kontrollen gav ein gevinst på rundt rekna 40,5 mill. kroner (reduert utdanningsstipend). Lånekassen gjennomførte også fleire andre kontrollar som omfatta både tildeling av støtte og tilbakebetaling. Områda som blir valde ut til ekstra kontrollar, er baserte på risikovurderingar i Lånekassen.

Etter forslag frå Lånekassen vedtok Kunnskapsdepartementet i januar 2017 å legge ned seksjonane i Tromsø i 2019 og Bergen i 2023. Arbeidet med å nedbemanne desse einingane har starta, og element frå staten sin verkemiddel-pakke i omstillingsavtalen blir brukte, i nært samarbeid med dei det gjeld, vernetenesta og dei til-litsvalde. Det er eit mål at tilsette ikkje skal stå utan jobb etter at seksjonane stenger. I tillegg er det avgjort at talet på tilsette ved hovudkontoret i Oslo på lengre sikt skal reduserast. Slike omstillingar er krevjande, men nødvendige for å møte langsiktige krav.

Budsjettforslag for 2019

Som følge av utfasing av IKT-utviklingsmidlar foreslår departementet å redusere løyvinga på post 01 med 6,8 mill. kroner. Brorparten av reduksjonen er knytt til at utgiftene til IKT-utvikling i samband med ei foreslått endring i konverterings-

ordninga frå studieåret 2019–20 er berekna til å bli ein god del lågare i 2019 enn dei var i 2018. Sjå under kap. 2410 postane 50–90, kap. 5310 og kap. 5617 for nærare omtale av forslaget. Ein mindre del av den foreslåtte reduksjonen er knytt til utfasing av eitt- og toårige midlar til IKT-utvikling som blei løyvde i 2018- og 2017-budsjettet i samband med fleire endringar i utdanningsstøtteregulverket. Dette gjeld mellom anna innføring av ei ny gjeldsavskrivingsordning for grunnskolelærarar i tiltakssona.

Kunnskapsdepartementet vil disponere inntil 1,6 mill. kroner av løyvinga på kap. 2410 post 01.

Kap. 2410 postane 50–90, kap. 5310 og kap. 5617

Løyvingane på desse kapitla og postane utgjer støttebudsjettet til Lånekassen. Endringar i støtteordningane gjennom Lånekassen har som regel effekt på fleire budsjettpostar under kap. 2410, kap. 5310 og kap. 5617. Støttebudsjettet blir derfor omtalt samla. I tillegg blir dei einskilde postane omtalte kvar for seg lenger nede i teksten.

Mål for 2019

Kvar einskild elev og student har god tilgang til utdanning, og samfunnet og arbeidslivet får tilgang på kompetanse.

Rapport for 2017

Ein stor del av ungdom og vaksne i Noreg tar utdanning. Støtteordningane gjennom Lånekassen er ein viktig føresetnad for å gjere dette mogleg. Lånekassen hadde per 31. desember 2017 1 088 000 kundar. Av desse var 673 000 i tilbakebetalingssfasen, medan 415 000 var støttemottakarar.

Den samla tildelinga av utdanningsstøtte var for undervisningsåret 2017–18 på 29,5 mrd. kroner. Av dette blei 3,8 mrd. kroner betalte ut som stipend, sjå tabell 4.22 for fordeling på dei ulike stipendformene. 25,7 mrd. kroner blei betalte ut som lån.

I kalenderåret 2017 blei 3,5 mrd. kroner betalte ut som stipend. I tillegg blei 6,4 mrd. kroner gjorde om frå lån til stipend under konverteringsordningane. Dei samla utgiftene knytte til stipend i 2017 blei 10 mrd. kroner.

I tabellane under er det gitt ei oversikt over utviklingstrekk i hovudtala for støttemottakarar og tilbakebetalarar i Lånekassen.

Tabell 4.20 Hovudtal for tildeling til vidaregåande opplæring

	2014–15	2015–16	2016–17	2017–18
Tal på elevar/lærlingar i vidaregåande opplæring ¹	235 807	238 353	239 287	239 630
Tal på elevar/lærlingar med ungdomsrett	210 477	212 888	213 872	213 493
Tal på støttmottakarar med ungdomsrett	170 427	160 849	163 310	163 410
Sum stipend (i mill. kroner)	2 520	1 950	1 913	1 970
Gjennomsnittsstipend (i kroner)	14 829	12 143	11 713	12 084
Sum lån (i mill. kroner)	160	136	143	148
Gjennomsnittslån (i kroner)	18 786	23 267	24 098	24 442

¹ Talet er henta frå SSB og syner alle elevar og lærlingar i vidaregåande opplæring.

Tabell 4.21 Hovudtal for tildeling til høgre utdanning m.m.

	2014–15	2015–16	2016–17	2017–18
Tal på studentar i høgre utdanning ¹	267 945	278 015	286 050	289 958
Tal på støttmottakarar i høgre utdanning	187 904	192 060	195 896	197 838
Tal på andre støttmottakarar ²	39 330	41 140	43 633	47 043
Sum lån inkl. omgjeringsslån (i mill. kroner)	21 172	22 435	23 925	25 588
Gjennomsnittslån (i kroner)	94 403	97 507	101 387	106 180
Utbetalt konverteringsstipend ³ (i mill. kroner)	5 736	5 633	2 073 ⁴	4
Sum andre stipend (i mill. kroner)	1 459	1 653	1 718	1 832

¹ Tal på studentar i høgre utdanning frå Database for statistikk om høgre utdanning (DBH) og Lånekassens tal på studentar i utlandet.

² Tala gjeld studentar i fagskolar, folkehøgskolar, bibelskolar, korte yrkesretta utdanningar samt elevar og lærlingar i vidaregåande opplæring utan ungdomsrett.

³ Utbetalt stipend etter kontroll av inntekt og formue mot berekningsgrunlaget for fastsetting av skatt. Status per august 2018.

⁴ Omgjering frå lån til stipend skjer samtidig med kontroll av inntekt og formue mot berekningsgrunlaget for fastsetting av skatt. Kontroll for 2017 blir gjennomført hausten 2018. Det er derfor ennå ikkje utbetalt konverteringsstipend for 2017 og 2018.

Tabell 4.22 Fordeling av ulike stipendformer i dei to siste undervisningsåra

	Tal på stipend		Stipend i mill. kroner	
	2016–17	2017–18	2016–17	2017–18
Grunnstipend	17 584	17 236	420	424
Bustipend	26 806	26 476	1 009	1 025
Utstyrstipend	158 430	158 390	253	258
Flyktningstipend	5 015	6 697	386	497
Stipend til skolepengar i utlandet	15 860	15 545	467	461
Tilleggsstipend til skolepengar i utlandet	2 339	2 184	112	100
Valutajustering (netto) av stipend og tilleggsstipend til skolepengar i utlandet	13 499	14 714	-27	4
Stipend til skolepengar ved utanlandske eller internasjonale vidaregåande skolar	731	728	55	56
Språkstipend	445	483	9	10
Reisestipend, Noreg og Norden	26 695	10 230	46	20
Reisestipend, utanfor Norden	23 484	23 521	140	80
Sjukestipend ¹	931	1 118	27	36
Foreldrestipend ¹	3 349	3 008	227	211
Forsørgarstipend	19 682	21 445	343	407
Stipend til søkarar med nedsett funksjonsevne eller funksjonshemming	5 007	6 352	161	213
Totalt	319 857	308 127	3 629	3 802

¹ Omgjering av lån til stipend ved sjukdom og fødsel skjer i ettertid. Det betyr at det ikkje ligg føre endelege tal for desse tiltaka ved utløpet av undervisningsåret. For undervisningsåret 2016–17 blei det endelege resultatet for omgjering ved sjukdom 69 mill. kroner, og ved fødsel 272 mill. kroner.

Tabell 4.23 Hovudtal for lån og renter i dei siste fire åra

	2014	2015	2016	2017
Tal på tilbakebetalande låntakarar	612 795	636 205	653 842	672 865
Renteberande lån (i mill. kroner)	101 735	108 978	115 186	122 215
Betalte renter (i mill. kroner)	2 974	2 940	2 484	2 627
Avdrag (i mill. kroner)	5 918	7 394	7 759	8 260
Ettergitte/avskrivne (i mill. kroner)	449	599	596	574
Rentestøtte (i mill. kroner)	977	1 001	847	1 050
Uteståande lån (i mill. kroner)	144 990	153 536	162 340	172 003
Uteståande renter (i mill. kroner)	1 774	1 730	1 620	1 672

Tildeling av støtte

I undervisningsåret 2017–18 blei det innført fleire tiltak for å betre tilhøva for ulike grupper elevar og studentar og for å målrette støtteordningane betre.

For å halde oppe kjøpekrafta til støttemottakane blei alle støttesatsar auka i tråd med venta prisvekst, det vil seie 2,3 pst.

Opptrapping til elleve månader med studiestøtte

Regjeringa la i Prop. 122 S (2015–2016) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2016* fram ein plan for å utvide utdanningsstøtteperioden for heiltidsstudentar ved universitet, høyskolar og fagskolar gradvis, i fire trinn, til elleve månader. Første trinn i opptrappinga blei gjennomført i undervisningsåret 2016–17, og innebar at 169 000 studentar fekk betalt ut 2 600 kroner ekstra i støtte i slutten av vårsemesteret 2017. Meir-utbetalinga svarer til ein årleg realvekst i støtta på 2,5 pst. Gjennom å halde fram med å fase inn den ellefte månaden med støtte, slik opptrappingsplanen legg opp til, vil realveksten i støtta bli tilsvarende i dei neste tre åra. Støtteperioden blei utvida også våren 2018, slik at det nå står att to trinn i opptrappinga.

Betre tilhøve for utdanning i utlandet

Låneramma i skolepengestøtteordninga for studentar i utlandet blei utvida med 100 000 kroner i 2017–18. Dette blei gjort fordi ein aukande del av utanlandsstudentane fekk problem med å finansiere utdanninga si innanfor dei rammene som gjaldt fram til da. 5 200 utanlandsstudentar, som er drygt 20 pst. av dei som får støtte til høgre utdanning i utlandet, nytta seg av den utvida låneramma i skolepengestøtteordninga i 2017–18. Endringa har ført til at det nå berre er tre pst. av utanlandsstudentane som ikkje får fullfinansiert skolepengeutgiftene gjennom ordninga i Lånekassen. I 2016–17 var denne delen 26 pst.

I 2016–17 blei det gjort fleire mindre endringar for å styrke dei to støtteordningane for førebunde språkopplæring i ikkje-engelskspråklege studieland. I 2017–18 blei det gjort ytterlegare ei endring for å stimulere fleire til å velje utdanning utanfor den engelskspråklege verda. Før 2017–18 var det krav om at ein måtte halde fram med å ta utdanning i det landet der språkkurset blei tatt, dersom ein skulle få noko av støtta til språkopplæringa som stipend. Dette kravet blei fjerna i 2017–

18 for å senke barrieren for å ta slik opplæring. Talet på studentar som nyttar seg av den såkalla språklege tilretteleggingsordninga, er nesten fire gonger høgre i 2017–18 enn det var i 2015–16. Det er grunn til å tru at dei regelendringane som har blitt gjennomførte i dei siste to undervisningsåra, er mykje av årsaka til denne gledelege utviklinga. Når det gjeld den andre ordninga for støtte til språkopplæring, som blir kalla språkstipendordninga, har talet på brukarar ikkje endra seg særleg sidan 2015–16.

Den særskilde tidsramma for utdanningsstøtte til personar som vel å ta ei heil doktorgradsutdanning i utlandet, blei utvida frå ti til tolv år. Det var 257 som fekk støtte til utdanning på ph.d.-nivå i utlandet i 2017–18, og støttetildelingsstatistikken indikerer at 15 av desse fekk støtte til eit ellefte år som følge av regelendringa. Departementet tar dette som eit teikn på at regelendringa bidrar til å gjere det enklare å ta ei heil doktorgradsutdanning i utlandet.

Vilkåra for å kunne få støtte til å ta vidaregåande opplæring i utlandet for barn som følger foreldra sine til utlandet, blei endra i skoleåret 2017–18, slik at støtteretten blei gjort uavhengig av kva for formål foreldra har med å opphalde seg i utlandet. Med mindre årsaken til at foreldra buset seg i utlandet, er sjukdom, skal det likevel vere eit vilkår for støtte at utanlandsopphaldet er av tidsavgrensa karakter. Endringa ser så langt ikkje ut til å ha ført til nokon særleg auke i talet på støttemottakarar i vidaregåande opplæring i utlandet, men ho har gitt eit enklare regelverk som er lettare å kommunisere til den aktuelle gruppa.

For å hjelpe fram internasjonaliseringsarbeidet også i fagskolesektoren blei det frå 2017–18 opna for at fagskolestudentar kan få støtte til delstudium i utlandet. Det blei også innført rett til støtte til yrkesfagleg utdanning i utlandet innanfor små handverksfag. Departementet vonar at fleire i åra som kjem, vil nytte seg av dei sjansane dette gir til å ta yrkesfagleg utdanning i utlandet.

Ekstra skolepengelån til trafikkflygarutdanning

Det er behov for å rekruttere fleire trafikkflygarar, og dei private flyskolane krev svært høge studieavgifter. På denne bakgrunnen blei det innført høve til å ta opp eit ekstra skolepengelån på inntil 350 000 kroner per undervisningsår for dei som tar privat trafikkflygarutdanning. 269 pilotstudentar har nytta seg av høvet, og dei tok i gjennomsnitt opp drygt 240 000 kroner i ekstra skolepengelån i 2017–18.

Betre målretting av støtteordningane

Det blei innført behovsprøving av flyktningstipendet for vaksne som får dette stipendet til å ta grunnskole- eller vidaregåande opplæring. Departementet vil rapportere om denne endringa i budsjettproposisjonen for 2020.

Reisestipendet i Noreg og Norden for studen- tar m.m. blei avvikla. Før avviklinga var det berre sju pst. av støttemottakarane som kvalifiserte for dette stipendet, og mange av desse fekk temmeleg små beløp. Vidare blei stipenddelen i det reisetilskottet som blir gitt til studentar i land utanfor Norden, redusert frå 70 pst. til 35 pst. Den reduserte stipenddelen har ikkje ført til vesentleg endring i talet på mottakarar av reisetilskottet.

Tilbakebetaling av støtte

Reglane for fastsetting av renter på utdanningslån blei endra slik at rentenivået i Lånekassen frå 1. januar 2017 blei 0,35 prosentpoeng høgre enn det ville ha vore med det tidlegare regelverket.

Budsjettforslag for 2019

Forskrift om tildeling av utdanningsstøtte, som skal gjelde for undervisningsåret 2019–20, og forskrift om tilbakebetaling av utdanningslån, som skal gjelde for kalenderåret 2019, blir sende ut til alminneleg høyring medio oktober 2018. Forslaget til forskrifter er i tråd med budsjettfor- slaget.

Sidan ein del av undervisningsåret 2019–20 ligg utanfor budsjettåret 2019, er det behov for to til- segnsfullmakter, jf. forslag til vedtak III nr. 3 og 4.

Departementet foreslår at alle støttesatsar i Lånekassen blir justerte i samsvar med venta årleg prisvekst, det vil seie 1,8 pst., for undervisningsåret 2019–20. Vidare foreslår departementet at alle inntekts- og formuesgrenser som blir nytta i samband med behovsprøving av utdanningsstøtte, rentefritak og gjeldsettergiving, blir justerte i sam- svar med lønnsveksten i aktuelle år. Desse justeringane utgjør, saman med renteføresetnadene for 2019 og oppdaterte overslag over talet på støtte- mottakarar i ulike kategoriar, ein vesentleg del av grunnlaget for dei løyvingane som departementet gjer framlegg om på kap. 2410 postane 50–90, kap. 5310 og kap. 5617. Departementet foreslår også fleire regelendringar og nye tiltak som vil påverke løyvingbehovet på dei nemnde postane. Slike for- slag er det gjort nærare greie for nedanfor.

Regjeringa foreslår å utvide støtteperioden for heiltidsstudentar i høgre utdanning og fagskoleut-

danning med ei veke våren 2019, slik at dei i undervisningsåret 2018–19 totalt vil få støtte for ein periode på ti månader og tre veker. Saman- likna med førre undervisningsåret vil desse stu- dentane dermed få betalt ut drygt 2 700 kroner meir i juni. Med dette følger regjeringa opp den planen for gradvis innføring av ein ekstra månad med studiestøtte som blei lagd fram våren 2016. Forslaget inneber at løyvingbehovet aukar med 164,6 mill. kroner. I tillegg kjem auka utlån på 496,9 mill. kroner.

Regjeringa vil gi studentane sterkare insentiv til å oppnå gradar, i tråd med liknande insentiv i finan- sieringssystemet for høgre utdanningsinstitusjo- nar, og foreslår derfor ei endring i ordninga med omgjerung av lån til stipend for dei som tar høgre utdanning. Dei som tar fagskoleutdanning, folke- høgskoleutdanning, vidaregåande opplæring for vaksne m.m., er ikkje omfatta av endringsforslaget.

Etter gjeldande reglar kan opptil 40 pst. av basisstøtta bli gjord om til stipend på grunnlag av oppnådde studiepoeng. For å få maksimal omgje- ring må ein student i høgre utdanning ha tatt minst like mange studiepoeng som det han har fått støtte til å ta. Dei som får støtte til fulltids- utdanning, må med andre ord ta minst 60 stu- diepoeng per undervisningsår for å oppnå maksi- mal omgjerung.

Etter forslaget frå regjeringa vil dei som får støtte til høgre utdanning, framleis kunne få gjort om opptil 40 pst. av basisstøtta til stipend, men ein del av omgjerungane skal frå undervisningsåret 2019–20 gjerast avhengig av at studenten oppnår ein grad. Regjeringa foreslår at opptil 25 pst. av støtta skal kunne gjerast om til stipend på grunn- lag av oppnådde studiepoeng, medan opptil 15 pst. skal kunne gjerast om på grunnlag av oppnådd grad. Avlagde studiepoeng som ikkje inngår i ein avlagd grad, vil såleis maksimalt føre til at 25 pst. av lånet blir omgjord til stipend. Resultatet for dei studentane som berre tar studiepoeng som fører fram til avlagde gradar, vil derimot bli det same som i dag.

Med unntak av doktorgradane ph.d. og dr.philos. skal alle gradar og yrkesutdanningar som er ramsa opp i forskrift om gradar og beskytta titlar, gi rett til omgjerung på grunnlag av oppnådd grad. I tillegg vil praktisk-pedagogisk utdanning (PPU) medrekna PPU for yrkesfag for trinn 8–13, helsesøsterutdanning, jordmorut- danning og vidareutdanning i anestesi-, barne-, intensiv-, kreft- eller operasjonssjuekleie gi slik rett. Gradar som er avlagde ved utanlandske institusjonar, vil bli behandla på lik linje med gra- dar som er avlagde i Noreg. Sidan det er mogleg

å få støtte til ph.d.-utdanning i utlandet, vil utlandske ph.d.-gradar gi rett til omgjering på grunnlag av oppnådd grad.

Dei prinsippa som gjeldande ordning bygger på, skal for det aller meste gjelde tilsvarende i den nye delen av ordninga som er knytt til fullføring av gradar. Det inneber mellom anna at ein oppnådd grad berre kan gi omgjering til stipend i dei semestera da studenten fekk støtte på bortebeuarvilkår, og at stipendet vil bli behovsprøvd mot inntekt og formue. Vidare vil ein berre få omgjering for så lang tid som den oppnådde graden er normert til. Etter forslaget skal lån kunne gjerast om til stipend på grunnlag av oppnådd grad i opptil åtte år tilbake i tid, rekna frå starten av det semesteret da graden blir avlagd.

Den nye ordninga vil omfatte alle som får støtte til høgre utdanning i 2019–20 og framover – også dei som byrja i og tok imot støtte til slik utdanning før 2019–20. For dei som er støttemottakarar i høgre utdanning både før og etter tidspunktet for implementering av den nye ordninga (haustsemesteret 2019), vil lån som er gitte for undervisningsperiodar før implementeringa, bli gjorde om til stipend etter dei reglane som gjeld i dag. Lån som er gitte frå og med haustsemesteret 2019, vil derimot bli gjorde om til stipend etter dei nye reglane.

Departementet foreslår å redusere løyvinga med 256,4 mill. kroner som følge av forslaget. Forslaget påverkar også driftsbudsjettet til Lånekassen, sjå omtale under kap. 2410 postane 01 og 45.

Vaksne i vidaregåande opplæring har rett til fritak frå opplæring i kroppøving. Dette fritaket fører ofte til at den aktuelle elevgruppa får berekna eit lågare årstimental enn det som krevst for at ein skal bli rekna som fulltidselev etter gjeldande reglar. Resultatet blir da redusert støtte. Departementet vurderer dette som uheldig, og foreslår ei regelendring som sikrar at fritaket ikkje lenger vil kunne føre til redusert støtte. Forslaget aukar løyvingsbehovet med 10 mill. kroner. I tillegg kjem auka utlån.

For at vaksne skal få støtte til vidaregåande opplæring, er det eit krav om at undervisningsopplegget, i dei høva der opplæringa blir tilbydd som klasseromsundervisning, må innehalde minst seks undervisningstimar per veke. Kravet fører til at ein del søkarar ikkje kan bli innvilga støtte, sjølv om dei har ei studiebelastning som er stor nok til å kunne få støtte. Å stille ulike krav til undervisningstid ved ulike undervisningsformer harmonerer dessutan dårleg med ein digital studiekvardag. Departementet meiner at dette er uheldig, og foreslår å fjerne kravet. Forslaget

aukar løyvingsbehovet med 2,8 mill. kroner. I tillegg kjem auka utlån.

I 2018 blei det innført støtterett for dei som tar bussjåførutdanning ved godkjente trafikkskolar. Departementet foreslår at støtteretten blir utvida til også å omfatte lastebilsjåførutdanning. Fordi den totale prisen som ein må rekne med å betale for desse utdanningane, er ein del høgre enn maksimumsgrensa for skolepengelån til utdanning i Noreg, foreslår departementet også at sjåførelevane skal få høve til å låne 40 000 kroner utover den ordinære grensa for skolepengelån. Maksimale skolepengelån til buss- og lastebilsjåførutdanning vil dermed bli drygt 100 000 kroner. Som følge av forslaget aukar løyvingsbehovet med 2 mill. kroner. I tillegg kjem auka utlån.

For å rekruttere fleire lærarar med kompetanse i kvensk språk foreslår departementet å innføre ei ordning med sletting av studiegjeld for personar som har tatt minst 60 studiepoeng i kvensk som del av eller i tillegg til ei lærarutdanning. Ordninga vil svare til den ordninga som allereie finst for dei som kombinerer lærarutdanning med eit samisk språk. Dette inneber at opptil 50 000 kroner av gjelda kan bli sletta for dei som fyller vilkåra. Tiltaket er ei oppfølging av *Målrettet plan 2017–2021 – videre innsats for kvensk språk*, og det aukar løyvingsbehovet med 500 000 kroner.

I høgre utdanning m.m. er det berre dei støttemottakarane som bur utanfor foreldreheimen, også kalla bortebeuarar, som kan få lån omgjort til stipend. I dei aller fleste høva er det ikkje tvil om ein student skal reknast for å vere heime- eller bortebeuar. Men praksis har vist at det med gjeldande definisjon av heime-/bortebeuar i nokre tilfelle kan vere vanskeleg for ein student å forstå kva for kategori han fell inn under. Resultatet kan da bli at studenten i god tru oppgir å vere bortebeuar i søknaden om støtte, sjølv om han etter gjeldande definisjon ikkje er det. Departementet ser dette som uheldig, og foreslår derfor nokre justeringar i definisjonen av heime-/bortebeuar som er meint å gjere skiljet tydelegare, slik at ein unngår situasjonar der studentar i god tru oppgir ein annan bustatus enn det dei etter regelverket har. Forslaget aukar løyvingsbehovet med 2,6 mill. kroner.

Hovudregelen er at lån i Lånekassen er rentefrie så lenge låntakaren er under utdanning og tar imot støtte frå Lånekassen. Det er likevel slik at det blir rekna renter av gjeld som stammar frå ei tidlegare utdanning, i dei høva der låntakaren får støtte til ei deltidsutdanning. Men det har fram til nå blitt gjort unntak dersom deltidsutdanninga har blitt rekna for å vere eit framhald av den tid-

legare utdanninga. Departementet ønsker å likebehandle alle deltidsstudentar, og foreslår å avvikle denne praksisen, slik at det ved støtte til deltidsutdanning alltid vil bli rekna renter av eventuell gjeld frå tidlegare utdanning. Departementet foreslår å redusere løyvinga med 4,4 mill. kroner som følge av forslaget.

Verkeleg verdi

For å rekne seg til den verkelege verdien av utlånsporteføljen til Lånekassen er det laga ein modell som skil mellom kostnader knytte til dei utdanningspolitiske og sosiale tiltaka i støtteordningane, og kostnader knytte til kredittrisiko. Lånekassen hadde ein portefølje av uteståande lån og renter på 173,8 mrd. kroner ved utgangen av

2017. Den verkelege verdien av porteføljen er lågare enn den bokførte porteføljen. Dette skyldast både dei ulike utdanningspolitiske og sosiale ordningane som er knytte til støtteordningane i Lånekassen, og forventta tap som skyldast at kundane ikkje oppfyller betalingspliktene sine. Tabellen under syner kva for element det er justert for når ein har rekna ut verkeleg verdi av porteføljen. Det er lagt til grunn at låna i gjennomsnitt er rentefrie i noko under tre år. På grunnlag av modellen og ein føresetnad om ei rente på fire pst. er den verkelege verdien av porteføljen ved utgangen av 2017 rekna ut til 153,8 mrd. kroner. Differansen mellom bokført verdi og berekna verkeleg verdi utgjer 19,9 mrd. kroner. Den verkelege verdien er berekna til å vere 88,5 pst. av dei samla fordringane per 31. desember 2017.

Tabell 4.24 Verkeleg verdi

	Verdi i mill. kroner per 31. desember 2016	Verdi i mill. kroner per 31. desember 2017
<i>Opphavleg låneportefølje</i>		
– tilbakebetalarar	116 807	123 979
– studentar	47 153	49 789
<i>Sum opphavleg låneportefølje</i>	<i>163 960</i>	<i>173 768</i>
<i>Justeringar</i>		
– omgjering til stipend	8 164	9 343
– rentefritak studentar	3 146	3 263
– rentefritak tilbakebetalarar	1 482	1 566
– ettergitt dødsfall	499	527
– ettergitt sjukdom	1 512	1 597
– ettergitt bustad	1 560	1 648
– ettergitt kvoteordninga	289	305
<i>Sum justeringar</i>	<i>16 651</i>	<i>18 250</i>
<i>Justert låneportefølje</i>	<i>147 309</i>	<i>155 518</i>
– nedskriving	1 791	1 895
– over-/underkurs	278	197
<i>Verdi</i>	<i>145 795</i>	<i>153 820</i>

Ved å legge til grunn dei same føresetnadene som ved berekning av verkeleg verdi av porteføljen kan ein berekne nåverdien av nye utlån i Lånekassen. Tabellen under syner at staten kan forvente å

få tilbake drygt 64 øre for kvar nye krone som blir lånt ut frå Lånekassen. Berekninga gjeld alle nye utlån i Lånekassen, og skil ikkje på dei ulike gruppene av lån og låntakarar.

Tabell 4.25 Nåverdien av 1 krone i nytt utlån

	Verdi i kroner per 31. desember 2016 ¹	Verdi i kroner per 31. desember 2017
<i>Opphavleg låneportefølje</i>		
– tilbakebetalarar	0,000	0,000
– studentar	1,000	1,000
<i>Justeringar</i>		
– omgjering til stipend	0,268	0,268
– rentefritak studentar	0,059	0,059
– rentefritak tilbakebetalarar	0,006	0,006
– ettergitt dødsfall	0,002	0,002
– ettergitt sjukdom	0,007	0,007
– ettergitt bustad	0,007	0,007
– ettergitt kvoteordninga	0,001	0,001
<i>Sum justeringar</i>	<i>0,350</i>	<i>0,350</i>
<i>Justert låneportefølje</i>	<i>0,650</i>	<i>0,650</i>
– nedskrivning	0,007	0,007
<i>Verdi</i>	<i>0,643</i>	<i>0,643</i>

¹ Det er nyleg gjord nokre justeringar i metoden som blir nytta ved berekning av nåverdien av nye utlån. Som følge av dette er justeringstala og nåverdien per 31. desember 2016 som er oppgitte her, noko forskjellige frå dei som blei oppgitte for det same tidspunktet i budsjettproposisjonen for 2018.

Post 50 Avsetning til utdanningsstipend, overslagsløyving

Heile basisstøtta til studentar i høgre utdanning m.m. blir utbetalt som lån, og inntil 40 pst. av basisstøtta kan bli konvertert frå lån til stipend når utdanninga er gjennomført. Løyvinga på post 50 dekkar avsetning til eit fond (konverteringsfondet) som Lånekassen trekker midlar frå etter kvart som lån blir gjorde om til stipend. Det er budsjettert med at det vil bli gitt om lag 9,2 mrd. kroner i såkalla omgjeringsslån i 2019. Heile dette beløpet kan potensielt bli gjort om til utdanningsstipend. Særleg tre faktorar bidrar til at det likevel ikkje er behov for å sette av eit så høgt beløp i konverteringsfondet. For det første blir utdanningsstipendet behovsprøvd mot inntekt og formue. For det andre vil ein del av den utdanninga det blir gitt støtte til, ikkje bli bestått og derfor ikkje gi rett til omgjering. Og for det tredje vil ein del av den høgre utdanninga det blir gitt støtte til, ikkje føre fram til ein avlagd grad og dermed ikkje gi rett til omgjering på grunnlag av oppnådd

grad, jf. budsjettforslaget for 2019. Samla er det estimert at desse tre faktorane reduserer avsetningsbehovet med 21,6 pst., og forslaget til løyving på posten vil utgjere snaut 78 pst. av anslaget for nye omgjeringsslån i 2019.

Post 70 Utdanningsstipend, overslagsløyving

Løyvinga på posten gjeld utstyrsstipend, grunnstipend og bustipend til elevar og lærlingar i vanleg vidaregåande opplæring, stipend til søkarar i høgre utdanning m.m. med nedsett funksjonsevne eller funksjonshemming, og flyktningstipend, foreldrestipend, sjukestipend og forsørgarstipend for alle grupper.

Post 71 Andre stipend, overslagsløyving

Løyvinga på posten gjeld ulike stipend til dekning av reiser, skolepengar og språkkurs i innland og utland.

Post 72 Rentestøtte, overslagsløyving

Løyvinga på posten dekker kostnaden ved at utdanningslån er rentefrie i utdanningstida, og er eit uttrykk for kor mykje staten subsidierer lånedelen av støtteordningane med. Løyvingsbehovet på posten varierer med rentenivået.

Post 73 Avskrivningar, overslagsløyving

Avskrivningane på post 73 er heimla i forskriftene til Lånekassen og i utdanningsstøttelova. Avskri-

vingane på posten omfattar blant anna avskrivning grunna sjukdom og død. Vidare er det eigne ordningar for avskrivning for visse lærarutdanningar, og for personar som er busette og arbeider i Finnmark og utvalde kommunar i andre fylke. Restgjeld blir automatisk avskrive når restbeløpet er under minimumsbeløpet for innkrevjing i forskriftene.

Oversikta under viser dei elementa som utgjer post 73 Avskrivningar:

Tabell 4.26 Avskrivningselement

Element	(i 1 000 kroner)		
	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
Sjukdom	265 878	262 500	282 070
Dødsfall	57 116	62 300	59 424
Automatisk avskrivning	498	670	523
Avskrivning for lærarutdanning	20 213	27 000	29 500
Avskrivning Finnmarksordninga	102 931	115 600	107 954
Avskrivning kvoteordninga	26 679	29 700	25 281
Rentefritak	100 984	112 650	97 254
Sum	574 300	610 420	602 006

Av samla avskrivning på 602 mill. kroner reknar ein med at 472 mill. kroner vil utgjere opphavleg hovudstol (det opphavlege utdanningslånet til kunden). Dei resterande avskrivningane fordeler seg på 44 mill. kroner frå renter i 2019 og 86 mill. kroner i renter frå tidlegare år.

Post 74 Tap på utlån

Løyvinga på posten dekker avskrivning av grovt eller vedvarande misleghaldne utdanningslån. Låna blir avskrivne i rekneskapane som tap i Lånekassen når dei blir overførte permanent til Statens innkrevjingssentral (SI).

Oversikta nedanfor viser dei hovudelementa som utgjer post 74 Tap på utlån:

Tabell 4.27 Tapselement

Element	(i 1 000 kroner)		
	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
SI-permanent	305 473	290 000	290 000
Lån etter gjeldsordning	60 415	85 000	90 000
Andre forhold	14 157	10 550	6 200
Sum	380 045	385 550	386 200

Tap på den opphavlege hovudstolen er berekna til å utgjere 263 mill. kroner, medan tap på renter frå tidlegare periodar utgjere 109 mill. kroner i 2019. Årets renter på taps-/kostnadsfordringane er berekna til å utgjere 14 mill. kroner i 2019.

Kundar som ikkje har betalt etter tredje varsel om betaling, får lånet førebels overført til SI. Der- som arbeidet til SI fører fram og kunden kjem å jour med betalningar, blir saka ført tilbake til Lånekassen. Lånekassen eig kravet, men SI handterer gjeldsordningssaker i denne perioden. Det er først når lånet blir permanent overført til SI, normalt når gjelda har vore oppsagd i tre år, at kravet i rekneskapssamanheng blir overført til SI. Frå 1996 til og med 2017 har i underkant av 66 000 kundar fått gjelda permanent overført til SI, med eit samla beløp på 7,7 mrd. kroner. Av dette er det fram til i dag kravd inn om lag 4,1 mrd. kroner. Innkrevjingsresultatet i 2017 for permanent overførte utdanningslån var på 256 mill. kroner mot 244 mill. kroner i 2016. I 2019 er innkrevjingsresultatet berekna til å bli 240 mill. kroner. Det blei overført lån permanent frå Lånekassen til SI

på 305 mill. kroner i 2017 mot 289 mill. kroner i 2016. Overføringa til SI i 2019 er berekna til å utgjere 290 mill. kroner.

Gjeldssletting etter gjeldsordning er berekna til 90 mill. kroner i 2019. Andre tapselement, mellom anna forelda renter, utanrettsleg gjeldsordning samt heil og delvis ettergiving av fordringar som det er uråd å drive inn, er berekna til 6,2 mill. kroner.

Post 90 Auka lån og rentegjeld, overslagsløyving

Løyvinga på posten dekker samla nye utlån frå Lånekassen i 2019, og berekna renter i løpet av året som ikkje er betalte ved utgangen av året.

Nye utlån til kundar samt omgjerings- og stipend til lån er berekna til å utgjere om lag 27,8 mrd. kroner, medan nettoutlån til ubetalte renter er berekna til å utgjere om lag 0,8 mrd. kroner. Den samla løyvinga på posten blir da om lag 28,6 mrd. kroner i 2019.

Kap. 5310 Statens lånekasse for utdanning

		(i 1 000 kr)		
Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
04	Refusjon av ODA-godkjende utgifter	25 744	23 600	18 530
29	Termingebyr	15 783	18 512	16 892
89	Purregebyr	101 924	104 672	105 016
90	Redusert lån og rentegjeld	9 837 931	10 172 117	10 776 474
93	Omgjering av utdanningslån til stipend	6 439 736	6 409 778	6 999 551
	Sum kap. 5310	16 421 118	16 728 679	17 916 463

Kapittelet gjeld inntekter til Lånekassen, i hovudsak innbetalningar frå kundane og frå konverteringsfondet.

Visse innanlandske kostnader kan etter statistikkdirektivet i OECD bli definerte som offentleg utviklingshjelp. Post 04 gjeld ettergiving av utdanningslån for kvotestudentar frå utviklingsland som flytter til heimlandet og buset seg der varig. Det er Utanriksdepartementet som betaler refusjonen til Lånekassen over kap. 161 Utdanning, forskning og faglig samarbeid post 70 Utdanning.

Post 29 gjeld gebyr for førstegongsvarsling ved terminforfall. Kundar som nyttar eFaktura eller AvtaleGiro, blir ikkje belasta med gebyr ved

førstegongsvarsel. Post 89 gjeld gebyr på 280 kroner ved andregongsvarsel og 490 kroner ved tredjegongsvarsel (varsel om oppseiing).

Løyvinga på post 90 gjeld innbetalte avdrag og betalte berekna renter frå tidlegare år. Avskrivne og betalte renter er splitta opp i avskrivne og betalte renter i inneverande og tidlegare budsjettperiodar.

Tilbakebetaling av opphavleg hovudstol er berekna til å utgjere om lag 9,3 mrd. kroner i 2019. Tilbakebetaling av rentegjeld frå tidlegare periodar er berekna til å utgjere 578 mill. kroner i 2019. Tilbakebetaling frå taps-/kostnadsløyvingar utgjere 929 mill. kroner (omfattar både hovudstol

og berekna renter frå tidlegare periodar, spesifisert på kap. 2410 postane 73 og 74).

Post 93 omfattar innbetaling frå eit fond (konverteringsfondet) til Lånekassen basert på kon-

vertering av lån til stipend, sjå omtale under kap. 2410 post 50.

Kap. 5617 Renter frå Statens lånekasse for utdanning

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
80	Renter	3 977 407	3 880 231	4 857 196
	Sum kap. 5617	3 977 407	3 880 231	4 857 196

Løyvinga på posten gjeld renter til staten for alle utlån til kundane i Lånekassen. Dette gjeld renter som er belasta kundar i tilbakebetalingsfasen, og renter som er løyvde på tilskottspostar til å dekke kostnadene til staten på lån som er rentefrie under utdanninga (rentestøtta), og på lån som er avskrivne.

Rentestøtta er berekna til å utgjere om lag 1,5 mrd. kroner, medan opptente og innbetalte renter frå kundane er berekna til å utgjere om lag 2,5 mrd. kroner i 2019. Opptente ikkje-betalte renter frå kundane er berekna til å utgjere 789 mill. kroner, medan årets renter frå taps-/kostnadsløyvingar er berekna til å utgjere 58 mill. kroner i 2019.

Programkategori 07.90 Integrering og mangfold

Utgifter under programkategori 07.90 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019	Pst. endr. 18/19
290	Integrerings- og mangfalds- direktoratet	265 675	241 314	264 480	9,6
291	Busetting av flyktningar og tiltak for innvandrere	15 758 484	15 008 218	11 789 840	-21,4
292	Opplæring i norsk og samfunns- kunnskap for voksne innvandrere	2 403 486	2 073 888	1 526 555	-26,4
Sum kategori 07.90		18 427 645	17 323 420	13 580 875	-21,6

I budsjetta for 2017 og 2018 blei midlane løyvd over programkategori 06.95 på budsjettet til Justis- og beredskapsdepartementet.

Inntekter under programkategori 07.90 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019	Pst. endr. 18/19
3290	Integrerings- og mangfaldsdirektoratet	2 011			
3291	Busetting av flyktningar og tiltak for innvandrere	275 146	321 241	10 875	-96,6
3292	Opplæring i norsk og samfunns- kunnskap for voksne innvandrere	36 750	50 505	24 185	-52,1
Sum kategori 07.90		313 907	371 746	35 060	-90,6

I budsjetta for 2017 og 2018 blei midlane løyvd over programkategori 06.95 på budsjettet til Justis- og beredskapsdepartementet.

Innleiing

Hovudmålet for integreringspolitikken er at fleire er i arbeid og deltar i samfunnslivet.

Integrering er ein prosess der styresmaktene skal gi gode moglegheiter for deltaking i samfunnet, og der den einskilde innvandrar må stille opp med sin eigen innsats. Høg sysselsetting er viktig for samfunnet og for berekrafta i den norske velferdsmodellen. Arbeid gir fellesskap, nettverk og økonomisk sjølvstende og er derfor òg viktig for den einskilde. Regjeringa legg vekt på at tida i

asylmottak skal nyttast godt, at busetting i kommune skal skje så raskt som mogleg etter vedtak om opphald, og at kvalifisering til arbeidslivet er målretta og effektiv.

Den einskilde fagstyresmakta har ansvar for tenestetilbodet til alle personar innanfor sitt område. Integreringspolitikken blir derfor sett i verk på tvers av politikkområde og sektorar.

Kunnskapsdepartementet har eit overordna ansvar for integreringspolitikken. Samstundes har departementet et eige ansvar mellom anna for å utforme og gjennomføre politikken for busetting

og kvalifisering av flyktningar med opphaldsløyve. Vidare har departementet ansvar for eigne verke-middel i integreringsarbeidet i frivillig sektor og innvandrarakar si deltaking i samfunnslivet.

Under programkategori 07.90 blir dei sentrale verkemidla i integreringspolitikken finansierte. Dei omfattar mellom anna tilskottsordningane med *integreringstilskott*, *særskilt tilskott ved busetting av einslege mindreårige flyktningar*, *tilskott til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for vaksne innvandrarakar* og *tilskott til opplæring i norsk*. Tilskott til *Jobbsjansen*, utviklingsmiddel i integreringsarbeidet, etablerarverksemd, mentor- og traineeordningar, og tilskott til frivillig verksemd blir òg finansierte over denne programkategorien.

Hovudprioriteringar for 2019

Det finst i dag eit solid kunnskapsgrunnlag i integreringspolitikken med mellom anna statistikk som følger utviklinga på ei rekke viktige indikatorar over år, utvalsarbeid i dei seinare åra og ei rekke utgreiingar om utvalde tema. Samla viser kunnskapsgrunnlaget at det er einiskilde utfordringar med å inkludere fleire grupper av innvandrarakar i arbeids- og samfunnsliv. Hovudutfordringane er, mellom anna, manglande formell kompetanse og lågare sysselsetting blant innvandrarakar enn i resten av befolkninga. Innvandrarakar skårar gjennomgåande lågare på levekårsvariablar. Negativ sosial kontroll og integreringsrelaterte utfordringar i fleire byområde er utfordringar i samfunnet. Samstundes viser kunnskapsgrunnlaget fleire positive utviklingstrekk, blant anna at norskfødte med innvandrarakarforeldre tar utdanning og kjem i arbeid i betydeleg større grad enn første generasjons innvandrarakar.

Regjeringa vil gjennomføre eit integreringsløft og ei reform på integreringsfeltet for å få raske og betre resultat i arbeidet med å auke deltakinga i arbeid og samfunnsliv. Vidare ønsker regjeringa å mobilisere sivilsamfunnet for å lyk-kast betre med kvardagsintegrering.

Regjeringa vil mot slutten av 2018 legge fram ein strategi som skal gi tydeleg retning for integreringsarbeidet framover. Formålet med strategien er å auke deltakinga for innvandrarakar i arbeids- og samfunnsliv gjennom ein samordna innsats.

Ein del av arbeidet med strategien er å sjå på om dei samla ressursane på integreringsområdet kan innrettast meir effektivt for å få betre resultat. Ein rapport frå berekningsutvalet som kartlegg kommunanes utgifter til busetting og integrering av einslege mindreårige flyktningar viser ei gjennomsnittleg dekningsgrad for tilskott for denne gruppa på 321 pst. i 2017. Vidare viser berekningsutvalets rapport ei auke i dekningsgraden for integreringstilskottet til kommunane. Regjeringa foreslår på bakgrunn av dette å omdisponere ein liten del av midla frå ordningane til andre prioriterte tiltak på integreringsområdet. Fleire av tiltaka kjem også dei einslege mindreårige flyktningane til gode. Regjeringa foreslår mellom anna ei styrking av *Jobbsjansen del B* for å gi ungdom eit tilbod om forsterka grunnopplæring, samt tiltak for betre tilbod om norskopplæring og fagopplæring.

Regjeringa prioriterer i 2019 tiltak som gir fleire utdanning og kvalifisering, slik at dei kan komme i jobb og forsørge seg sjøve. Boks 4.2 nedanfor gir ei samla oversikt over prioriterte tiltak som kan knyttast til integreringsløftet for 2019.

Boks 4.2 Tiltak 2019 knyttet til integreringsløftet

- 35 mill. kroner til å styrke ordninga *Jobbsjansen del B*, tilskott til meir grunnskoleopplæring til innvandrarungdom. Styrkinga gir ei dobling av løyvinga, mellom anna til kombinasjonsklassar, som skal sikre betre gjennomføring i vidaregåande opplæring (Kunnskapsdepartementet).
- 15,3 mill. kroner til å styrke *Jobbsjansen del A*, tilskott til prosjekt for heimeverande kvinner, for å styrke tilbodet til innvandrar kvinner utanfor arbeidslivet (Kunnskapsdepartementet).
- 10 mill. kroner til utprøving av ulike modeller for arbeidsretta kvalifisering i samarbeid med sosiale entreprenører, gjennom å styrke ordninga med tilskot til utvikling av kommunale integreringstiltak (tidlegare ordninga med kommunale utviklingsmidlar) (Kunnskapsdepartementet).
- 9 mill. kroner til utvikling av standardiserte element i introduksjonsprogrammet for å styrke arbeidet med å etablere eit introduksjonsprogram som er meir målretta og har betre kvalitet enn dagens tilbod (Kunnskapsdepartementet).
- 12,5 mill. kroner til å styrke områdesatsingar i Oslo Sør og Oslo indre aust. Satsingane skal styrke arbeidet på satsingsområda nærmiljø og førebyggjande arbeid, oppvekst og utdanning og sysselsetting. I tillegg foreslår regjeringa ei styrking på 9 mill. kroner til rekrutteringstiltak til barnehage i utsette byområde (Kunnskapsdepartementet).
- 18 mill. kroner til å føre vidare auken i talet på minoritetsrådgivarar frå revidert nasjonalbudsjett 2018, og til å opprette eit ambulerande fagteam som skal bidra til å betre kompetansen i tenestene (Kunnskapsdepartementet).
- 10 mill. kroner til å styrke tilskott til frivillige organisasjonar. Styrkinga er ei vidareføring av auken i tilskottet til det haldningsskapande og førebyggjande arbeidet til frivillige organisasjonar mot negativ sosial kontroll frå revidert nasjonalbudsjett 2018 (Kunnskapsdepartementet).
- 16 mill. kroner til å styrke kompetansen for lærarar i norskopplæringa for å betre kvaliteten i opplæringa gjennom ytterlegare satsing på etter- og vidareutdanning for lærarane (Kunnskapsdepartementet).
- 8 mill. kroner for å legge til rette for forsøk med bruk av økonomiske insentiv i introduksjonsprogrammet. Meir systematiske forsøk vil vere eit viktig bidrag til å utfylle kunnskapsgrunnlaget for integreringspolitikken framover (Kunnskapsdepartementet).
- 5 mill. kroner til å styrke tilskott til mentor- og traineeordningar for at fleire skal få innpass i arbeidslivet eller få ein jobb som er betre tilpassa deira eigen kompetanse (Kunnskapsdepartementet).
- 1,5 mill. kroner til å opprette ein ny mangfaldspris. Prisen skal bidra til å fremme medvit om gevinstane ved auka mangfald i arbeidslivet (Kunnskapsdepartementet).
- 45,7 mill. kroner til gratis kjernetid i barnehage for toåringar frå familiar med lav inntekt. Barn med innvandrarbakgrunn er overrepresenterte i statistikken over hushald med lav inntekt. Tidleg deltaking i barnehage er mellom anna med på å styrke språkutvikling, noko som kan gi eit betre grunnlag for vidare utdanningsløp (Kunnskapsdepartementet).
- 10 mill. kroner til å styrke tilskottsordninga *Kompetansepluss* slik at fleire tilsette får grunnleggande dugleikar i lesing, skriving, rekning, IKT, munnleg norsk eller samisk (Kunnskapsdepartementet).
- 36,3 mill. kroner til å utvide forsøka med modulstrukturert opplæring, både på grunnskolenivå og i utvalde lærefag i vidaregåande opplæring. Det vil gi innvandrarar betre moglegheit for å få nødvendig kompetanse for å delta i arbeidslivet (Kunnskapsdepartementet).
- 25,2 mill. kroner til marknadsfunksjonen i NAV for å auke kompetansen i etaten og få fleire med nedsett arbeidsevne eller hull i CVen inn i arbeidslivet (Arbeids- og sosialdepartementet).
- 60 mill. kroner til å styrke bustøtteordninga for barnefamiliar og andre store husstandar. Styrkinga inneber at familiar med høge utgifter får lagt ein større del av buutgiftene sine til grunn, jamfør regjeringa sitt arbeid mot barnefattigdom (Kommunal- og moderniseringsdepartementet).

Boks 4.2 forts.

- 20 mill. kroner til auking av tilskottsordninga Områdesatsingar i byar. Midlane skal nyttast til å styrke pågåande områdesatsingar og del-finansiere nye (Kommunal og moderniseringsdepartementet).
- 20 mill. kroner til auka tilskott til prosjekter på kulturområdet det er søkt om støtte til. Prosjekta skal stimulere til mangfald, integrering og motarbeiding av fattigdom. Satsinga skal medverke til at ein større del av folket får ta del i gode kulturopplevingar (Kulturdepartementet).
- 15 mill. kroner i 2019 til *Nasjonal tilskuddsordning mot barnefattigdom*, 10 mill. kroner av denne løyvinga skal gå til eit pilotprosjekt for å dekkje individuelle utgifter ved deltaking i organiserte fritidsaktivitetar, 3 mill. kroner til Røde kors sitt tiltak «ferie for alle» og 2 mill. kroner til ferietiltak i regi av Den norske turistforening (Barne- og likestillingsdepartementet).
- 21,5 mill. kroner til tiltak knytt til nasjonal strategi for foreldrestøtte. Satsinga skal hjelpe foreldre med innvandrar- eller minoritetsbakgrunn. Utvikling av foreldrestøttande tiltak for denne gruppa må ta omsyn til at mange har svake kunnskarar i norsk, lite kunnskap om det norske samfunnet og manglande sosialt nettverk (Barne- og likestillingsdepartementet).
- 20 mill. kroner til tilskottsordninga *Støtte til oppfølgings- og losfunksjoner for ungdom* (Losordninga). Gjennom tilskottsordninga kan kommunane tilsette «losar», som følger opp unge i alderen 12–24 år individuelt. Målgruppa er unge med vanskar knytt til dømes til omsorgssituasjonen i heimen, svakt sosialt nettverk og helseproblem, og kor det er risiko for at dei avbryt utdanninga (Barne- og likestillingsdepartementet).
- Ein ny praksisretta vidareutdanning for tilsette i barnevernet om arbeid med barn og familiar med minoritetsbakgrunn (Barne- og likestillingsdepartementet).

Mål: Fleire er i arbeid og deltar i samfunnslivet

Utviklingstrekk og utfordringar

Effektiv kvalifisering i mottaksperioden

Opplæring i mottak

Målretta kvalifisering og tidleg tilrettelegging for arbeid er avgjerande for å nå høg sysselsetting. Det er mellom anna viktig å sørge for rask oppstart av norskopplæring. Dei fleste asylsøkarane kjem raskt i gang med norskopplæringa, men det er framleis svært få som gjennomfører det totale talet på 175 timar. Hovudårsaken til den låge gjennomføringa er at mange får behandla asylsøknaden før det maksimale talet på timar er fullført. Personar som får innvilga opphaldsløyve, skal starte opplæring i norsk etter introduksjonslova i mottak før busetting i ein kommune skjer.

Frå 2017 kan asylsøkarar i mottak få tilbod om 50 timar opplæring i norsk kultur og norske verdier frå vertskommunen for mottaket. Målet med opplæringa er å gi asylsøkarar ein tidleg introduksjon til norske lover, reglar, verdier, omgangsførmer og kultur. Det er frivillig for vertskommunar å tilby opplæringa, og det er frivillig for asylsøka-

rar å delta. Det er ei utfordring å få opp talet på vertskommunar som gir tilbod om denne opplæringa.

Integreringsmottak

Opphaldstida i og kvaliteten på mottaka verkar inn på bebuarane sitt vidare liv i Noreg. Regjeringa oppretta vinteren 2016/17 fem integreringsmottak – i Bodø, Kristiansand, Larvik, Oslo og Steinkjer – med til saman 500 plassar. Bebuarar over 18 år på integreringsmottak skal ta del i eit kvalifiseringsprogram på fulltid som er tilpassa den einskilde sine føresetnader og behov for grunnleggande kvalifisering. Integreringsmottaket på Ila i Oslo, med 150 plassar, blei lagt ned frå 1. april 2018 som følge av færre asylsøkarar.

Busetting frå integreringsmottak skal i hovudsak skje i vertskommunane eller kringliggande kommunar, slik at den einskilde kan få tidleg og varig tilknytning til lokalmiljøet, skole eller arbeidsplass. I tider med lågt busettingsbehov kan det vere naudsynt å busette bebuarar ved integreringsmottaka i kommunar som geografisk kan ha stor avstand frå integreringsmottak.

taka. Foreløpige erfaringar viser at samarbeid mellom integreringsmottak og busettingskommunar kan fungere godt sjølv om avstanden mellom desse er stor.

Kompetansekartlegging og karriererettleiing i mottak

Tidleg kompetansekartlegging og karriererettleiing skal føre til meir målretta kvalifiserings- og karriereval for den einskilde, og til at kommunane raskt skal kunne tilby tiltak som er tilpassa den einskilde flyktningen. Kompetansekartlegging og karriererettleiing for bebuarar på asylmottak har vore prøvde ut sidan oktober 2016. Det har vore ei utfordring at flyktningar ikkje kjem raskt nok i gang med aktivitetar som er målretta mot arbeid og utdanning.

Busetting

For at nykomne flyktningar skal komme i arbeid og bidra til fellesskapet, er det viktig at dei raskt blir busette i ein kommune, etablerer seg og får nettverk i lokalsamfunnet. Det er eit mål at einslege mindreårige flyktningar og barnefamiljar i mottak skal busettast innan tre månader, og andre vaksne innan seks månader, etter opphaldsløyva er gitt. Overføringsflyktningar skal busettast innan seks månader etter at innreiseløyva er gitt.

I 2017 busette kommunane i overkant av 11 000 personar med fluktbakgrunn, og gjennomsnittleg tid frå vedtak til busetting var fem månader. Regjeringa meiner det er mogleg å redusere ventetida fra vedtak til busetting. Lang opphaldstid i mottak gir ei rekke uheldige konsekvensar med tanke på integreringsprosessen og kostnader. Køen i mottak er redusert frå 4 200 personar ved byrjinga av 2017 til 1 045 personar ved slutten av 2017.

Talet på barnefamiljar som blir busette innan målsettinga på tre månader, er redusert samanlikna med 2017. Dette er hovudsakleg fordi fleire har komme som overføringsflyktningar. Overføringsflyktningar skal blant anna gjennomføre eit kulturorienteringsprogram før reisa til Noreg, og prosessen fram til busetting tar derfor lengre tid enn for asylsøkarar.

Store svingingar i busettingsbehovet

Svingingar i busettingsbehovet kan vere utfordrande for kommunane. Talet på asylsøkarar har gått kraftig ned sidan 2015, og dermed er det færre som får opphald og skal busettast. I 2019 er

det venta at kommunane må busette 3 730 flyktningar. I dette talet inngår 2 000 overføringsflyktningar og 100 einslege mindreårige. I 2017 var Noregs kvote for overføringsflyktningar på 3 120 plassar. I 2018 er talet 2 120 overføringsflyktningar. Regjeringa foreslår å auke det vedtekne talet på 2 120 til 3 000 for 2019. Av desse vil 800 personar bli busett i 2020. For nærare omtale sjå Prop 1 S (2018–2019) frå Justis- og beredskapsdepartementet.

At det kjem færre asylsøkarar, gjer at mange kommunar ikkje får busett flyktningar, og at mange kommunar busett færre enn dei ønsker. Når det er færre flyktningar som skal busettast, betyr det ein reduksjon i overføringar av økonomiske tilskott frå staten til kommunane, og at opparbeidd kompetanse på busettings- og integreringsområdet etter kvart kan gå tapt i nokre kommunar. Raske endringar i volum gjer det vanskeleg for kommunane å planlegge aktivitetar over tid. Dersom gapet mellom utgiftene kommunane har og tilskotta dei får, til busetting og integrering av flyktningar aukar kan kommunanes vilje til å halde oppe busettinga og etterkvart auke den igjen, reduserast.

Lågare busetting i kommunane vil gi færre deltakarar i introduksjonsprogram og opplæring i norsk og samfunnskunnskap, noko som kan gi utfordringar for kommunane med å legge til rette for eit godt kvalifiseringstilbod. Dette gjeld særleg for dei mindre busettingskommunane.

Store og raske svingingar i talet som skal busettast, gjer det vanskeleg å skaffe nok kompetente medarbeidarar i kommunane når behovet aukar. Dette blir underbygd i rapporten *Kommuneundersøkelsen 2017* frå IMDi.

Det er busett mange personar med dårleg helse som krev særskild tilrettelegging. Tilbod om tilstrekkeleg helsehjelp kan vere ei utfordring i ein del kommunar. Nokre personar med særleg omfattande helseutfordringar, er det vanskeleg å få busett. Dette heng saman med tilgang på kompetanse tilrettelagt butilbod, og dei økonomiske tilhøva knytte til oppfølgingsarbeidet.

Effektiv kvalifisering av flyktningar og innvandrarar i kommunen

Innvandrarar i Noreg har høg sysselsetting samanlikna med innvandrarar i andre OECD-land. Særleg innvandrarkvinner er i høgare grad sysselsette enn innvandrarkvinner i mange andre land. Samstundes er Noreg eit av dei landa med størst gap mellom sysselsette innvandrarar og sysselsette i resten av befolkninga. Særleg har innvandrarar med fluktbakgrunn betydeleg lågare sysselsettingsgrad enn

resten av befolkninga og andre innvandrarak. I NOU 2017: 2 *Integrasjon og tillit – langsiktige konsekvenser av høy innvandring* blir dette mellom anna forklart med mangel på utdanning og kvalifikasjonar som det er behov for på den norske arbeidsmarknaden. Gode norskdugleikar og grunnleggende kjennskap til samfunnet er for dei fleste ein føresetnad for å få arbeid og utdanning. Samstundes er formell kompetanse i aukande grad også ein føresetnad for å få og bli verande i arbeid. Kvalifiseringsbehovet til den einskilde flyktingen varierer med utdanningsnivået deira og kor lenge dei har budd i Noreg.

Introduksjonsprogrammet og opplæringa i norsk og samfunnskunnskap er styresmaktene sine viktigaste tiltak for å få nykomne flyktingar og innvandrarak raskt i arbeid eller utdanning, med mål om at dei skal bli økonomisk sjølvstendige så raskt som mogleg. Ordningane blir regulerte i introduksjonslova. Formålet med introduksjonslova er å styrke nykomne innvandrarak sine moglegheter for å delta i yrkes- og samfunnslivet, og deira økonomiske sjølvstende. Det er stor variasjon i resultatata i introduksjonsprogrammet. I nokre kommunar er åtte av ti i arbeid eller utdanning eitt år etter avslutta program. I andre kommunar gjeld det berre tre av ti.

Barnehage, skole og høgre utdanning

Alle barn får ei positiv språkutvikling av å gå i barnehage. Ikkje minst er dette positivt for å lære norsk. Minoritetsspråklege barn går i mindre grad i barnehage enn andre barn, sjølv om forskjellen ikkje er stor for fire- og femåringane. Familieøkonomien kan vere eit hinder for å bruke barnehage. For nærare omtale, sjå programkategori 07.30 Barnehagar.

Det er store variasjonar i skolerelatut blant elevar med innvandrarbakgrunn. 57 pst. av innvandrarane som starta i vidaregåande opplæring i skoleåret 2012–13 (2012-kullet), fullførte og bestod vidaregåande opplæring i løpet av fem år. Delen har auka det siste året, men er framleis betydeleg lågare enn delen norskfødde med innvandrarforeldre og andre. Talet for alle elevar var om lag 75 pst. Kor lenge ein har budd i Noreg, har mykje å seie for fullføringsprosenten. Tal for 2017 viser at 56 pst. av dei som har budd 5–6 år i landet, fullfører og består innan fem år. Av dei som har budd lenger enn tolv år i landet, fullfører 66 pst.

Grunnskolepoeng blir nytta som inntaksgrunnlag til vidaregåande opplæring. Elevar som manglar sluttvurdering i fleire enn halvparten av faga, får ikkje berekna grunnskolepoeng.

Det er små forskjellar mellom grunnskolepoenga til norskfødde med innvandrarforeldre og andre elevar. Berre 2,1 poeng skil desse i 2017. Avstanden mellom innvandrarak (dei som sjølv har innvandra) og andre elevar er noko større. 4,6 poeng skil desse i 2017. Butida har stor betydning for kor mange grunnskolepoeng innvandrarak har ved utgangen av 10. trinn. Det er særleg dei med 0–2 års butid, 57 pst., som ikkje har fått berekna grunnskolepoeng. For nærare omtale, sjå programkategori 07.20 Grunnopplæringa.

Personar med innvandrarbakgrunn deltar i aukande grad i høgre utdanning. I 2016–17 stod denne gruppa for nær 14 pst. av alle dei fullførte utdanningane ved universitet og høgskolar i Noreg. Til samanlikning var denne delen under ti pst. i 2011–12.

Opplæringa i norsk og samfunnskunnskap

Ifølge Kompetanse Noreg har talet på deltakarak i opplæringa i norsk og samfunnskunnskap vore i overkant av 40 000 per år sidan 2010, med unntak av 2014, da talet var noko lågare. Tala gjeld alle som har deltatt i opplæringa, også personar som ikkje er omfatta av introduksjonslova. Det blei innført ei ny norskprøve i 2014 der kandidatane får separate resultat for dei einskilde dugleikane på nivåa A1 (nybyrjar), A2 (litt øvd) og B1 (mellomnivå) etter *Det felles europeiske rammeverket for språk*. Frå 2015 omfattar norskprøva òg nivået B2 (høgare mellomnivå).

Frå 1. januar 2017 er det eit krav om minimum norsknivå A1 i norsk munnleg for å få permanent opphaldsløyve og A2 i norsk munnleg for å få statsborgarskap. Norskprøvene blir i aukande grad brukte av arbeidsgivarar som dokumentasjon på norskdugleikar.

Sentrale utfordringar i norskopplæringa er mellom anna at det er store variasjonar mellom kommunane når det gjeld både resultat på norskprøver, kor raskt ein startar med opplæring, og kor mange timar per veke som blir tilbydde. Variasjonane i resultatata kan ha samanheng med skilnader i korleis norskopplæringa er organisert, samarbeidsrelasjonar og kompetanse hjå lærarane. Ifølge Fafo rapporten *Hva virker – for hvem* frå 2017, er det mangel på tilrettelegging av opplæringa, spesielt for deltakarak med liten eller inga utdanning. Det er heller ikkje god nok kopling mellom arbeidsliv og norskopplæring, eller norskopplæring og grunnskole-/vidaregåande opplæring. Kompetanseheving av lærarak som underviser vaksne innvandrarak, må også styrkast.

Det er kommunane som har ansvaret for sjølve prøveavviklinga, medan det er Kompetanse Noreg som har ansvaret for sjølve prøvesystemet. Kompetanse Noreg bruker ein ekstern systemleverandør til å drifte den tekniske plattformen for prøva. Grunna tekniske problem hjå systemleverandøren oppstod det sommaren 2018 utfordringar i gjennomføringa av prøva, for nokre av delprøvene i norsk, statsborgarprøva og samfunnskunnskapsprøva. Dette førte til stans i prøvegjennomføringa og utsett prøveperiode. Majoriteten av kandidatane som blei råka av dei tekniske problema, gjennomførte ny prøve ved utsett prøveperiode.

Introduksjonsprogrammet

Sidan 2010 har departementet hatt som målsetting at minst 70 pst. av deltakarane i introduksjonsordninga skal vere i arbeid eller utdanning året etter avslutta program. Statistikk frå Statistisk sentralbyrå (SSB) viser at for dei åtte siste avgangskohortane (2008–15) har mellom 58 og 63 pst. av dei tidlegare deltakarane vore i arbeid eller utdanning året etter avslutta program. Monitoren viser også at det er store skilnader i resultatene mellom kvinner og menn. For fire av dei fem siste avgangskohortane har menn nådd resultatmålet på 70 pst. Kvinnene er langt frå dette målet. Av dei som avslutta programmet i 2015, var 71 pst. av mennene og 49 pst. av kvinnene i arbeid eller utdanning året etter.

Talet på deltakarar har auka kraftig, frå i underkant av 12 000 i 2010 til 29 000 i 2017.

Det er framleis stor kommunal variasjon i innhaldet i introduksjonsprogrammet og stor resultatvariasjon. Det er òg variasjon i resultat mellom ulike landgrupper.

Dei store lokale variasjonane i verkemiddelbruk er ei utfordring, da kor ein blir busett, har ein stor verknad på kva slags tilbod den einskilde får, noko som igjen påverkar den einskilde deltakarens sjansar for å komme i arbeid og/eller utdanning.

Over 20 pst. av kommunane tilfredsstillar ikkje kravet om å tilby introduksjonsprogram på full tid til deltakarane, og over 15 pst. møter ikkje kravet om at introduksjonsprogrammet skal vere heilårleg. Vidare er det berre eit lite mindretal som får grunnskole for vaksne som del av introduksjonsprogrammet, sjølv om rundt ein tredel av deltakarane i introduksjonsprogrammet manglar fullført grunnskole frå heimlandet. Forskingsstiftinga Fafo har på oppdrag frå departementet evaluert ordningane, og dei publiserte rapporten *Introduksjonsprogram og norskopplæring. Hva virker – for hvem?* hausten 2017. Fafo meiner at introduksjons-

programmet ikkje fyller gapet mellom kva slags kompetanse deltakarane har i utgangspunktet, og kva som krevst i den norske arbeidsmarknaden.

Betre bruk av kompetansen til innvandrarane

For å medverke til å auke delen innvandrarakar som kjem i og blir verande i arbeid, treng ein innsats også etter avslutta introduksjonsprogram og opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Det er mellom anna utfordringar med å ta i bruk innvandrarane sin medbrakte kompetanse og utdanning på ein god måte. Det må mellom anna bli enklare for innvandrarakar å få godkjent utdanninga si frå heimlandet.

Kvalifisering og utdanning er ikkje nok til å jamne ut forskjellar i arbeidsdeltakinga mellom innvandrarakar. Diskriminerande mekanismar ved rekruttering gjer det vanskelegare for innvandrarar å komme inn i arbeidslivet, og delta på linje med resten av befolkninga. Fafo sin rapport *Profesjonell rekruttering er likestilt rekruttering* tyder på at diskriminerande mekanismar ved rekruttering også skjer i staten.

Innvandrarakar har også særskilde utfordringar når det gjeld å etablere verksemder. Dette er mellom anna på grunn av manglande kjennskap til lovverk, norsk bedriftskultur og mangel på nettverk.

Innsats i utsette storbyområde

Einskilde område i større byar har særskilde utfordringar knytte til dårlege levekår. Desse områda har òg ein høg del innbyggjarar med innvandrarbakgrunn. Høg konsentrasjon av levekårsrelaterte utfordringar i område med mange innvandrarakar skapar dårlege føresetnader for integrering.

Undersøkingar viser at innvandrarakar og barn av innvandrarakar generelt har fleire levekårsproblem enn personar utan innvandrarbakgrunn har. Deltaking i arbeidslivet for vaksne og god skole for barn og unge er avgjerande verkemiddel for å motverke levekårsproblem. I tillegg kan det vere naudsynt å rette ein særleg innsats inn mot buområde som er høgt belasta med slike utfordringar.

Delen av barn i Noreg som veks opp i hushald med vedvarande låginntekt, har auka. Tal frå Statistisk sentralbyrå viser at barn med innvandrarbakgrunn er sterkt overrepresenterte i låginntektsgruppa. Medan 5,5 pst. av barn utan innvandrarbakgrunn høyrde til eit hushald med vedvarande låginntekt i 2016, var denne delen nesten sju gonger så stor for innvandrarbarn, med 37,8 pst.

Tolking i offentlig sektor

I september 2014 overleverte eit utval NOU 2014: 8 *Tolking i offentlig sektor – et spørsmål om rettssikkerhet og likeverd* til regjeringa. Oppdraget var å greie ut om og fremme forslag til ei samordna, kvalitetssikra og effektiv organisering av tolking i offentlig sektor. Tolkeutvalet dokumenterer mellom anna at det er for lite bruk av tolkar i offentlig sektor, og at offentlege tenesteytarar nyttar tolkar som ikkje er kvalifiserte.

Tolkeutvalet meinte at årsakene til for lite og feil bruk av tolkar var eit uklart regelverk, mangel på kvalifiserte tolkar, manglande tilgang på tolkar i einskilde språk og manglande rutinar for bestilling blant brukarar av tolk. Tolkeutvalet dokumenterer at bruk av tolketenester i offentlig sektor i stor grad er usystematisk. Mellom 60 og 70 pst. av dei som tar oppdrag som tolk i offentlig sektor, er utan tolkefaglege kvalifikasjonar. Dette fører til auka kostnader for samfunnet, til dømes i form av gale domsavgjerdar, feilbehandlingar og låg effektivitet i sakshandsaminga.

Frivillighet/deltaking

I NOU 2017: 2 *Integrasjon og tillit – langsiktige konsekvenser av høy innvandring* blir det peikt på at samstundes med auka innvandring til Noreg har det òg blitt auka sosial og økonomisk ulikskap i befolkninga. I tillegg til dei utfordringane som er skisserte over, blir det mellom anna peikt på at innvandrarar deltar mindre i organiserte aktivitetar og i sivilsamfunnsorganisasjonar. Utvalet viser til at når dei same gruppene sjøve opplever, og blir oppfatta av andre, å vere kulturelt og religiøst ulike samtidig som dei er marginaliserte på arbeidsmarknaden og dårlegare økonomisk stilte, blir det vanskelegare å halde oppe ei fellesskapskjensle i heile befolkninga.

Rolla til frivillige organisasjonar og sivilsamfunn er viktig i busettings- og integreringsarbeidet. Dette er presisert i Meld. St. 30 (2015–2016) *Fra mottak til arbeidsliv – en effektiv integreringspolitikk* og i NOU 2017: 2.

Ulike rapportar frå Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor, den siste frå 2018, viser at låg inntekt og sysselsetting har negativ effekt på deltakinga i frivillige organisasjonar, også for innvandrarar. Mange innvandrarar er aktive i frivillige aktivitetar, sjølv om dei deltar i mindre grad enn befolkninga elles. Unge personar med innvandrarakgrunn, med høg utdanning og lang butid i Noreg, er derimot over gjennomsnittet aktive i frivilligheita.

Fleire kommunar melder om behovet for, og kor viktig det er, med felles møteplassar på tvers av befolkninga.

Det er i dag fleire og relativt små tilskottsordningar for frivillig verksemd med ulik utforming, på integreringsområdet, og ordningane har til dels overlappende målgrupper. Mange små tilskottsordningar på området kan gjere det uoversiktleg for moglege tilskottsmottakarar å søke, og inneber ei lite effektiv forvaltning av ordningane. Det har vist seg vanskeleg å gjere ei heilskapleg vurdering av korleis tilskotta på dette feltet samla bidrar til å nå dei overordna måla på integreringsområdet.

Arbeid mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlesting

Vald og overgrep, kontroll og tvang er betydelege likestillingsutfordringar og vedvarande folkehelse- og samfunnsproblem. Dei som blir ramma, kan få alvorlege fysiske og psykiske plager. Fleire lever med langvarige belastningar, og dette set grenser for moglegheitene dei har til å delta i samfunnet gjennom utdanning, arbeid og frivillig engasjement. Innsatsen er derfor viktig for å ta i vare grunnleggande rettar, og for å hindre utanforskap.

Over fleire år er det blitt systematisk rapportert om førespurnader til dei særskilde tilboda for dei som er utsette for tvangsekteskap mv. Talet på førespurnader når det gjeld negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlesting, held seg stabilt og viser at dei som søker hjelp, er så vel nykomne innvandrarar med flukt-bakgrunn som ungdommar som er fødte og har vakse opp i Noreg. I 2017 rapporterte 20 minoritetsrådgivarar på skolar om totalt 239 nye saker, og fire integreringsrådgivarar på utanriksstasjonar om 180 nye saker, og Kompetanseteamet mot tvangsekteskap og kjønnslemlesting om 560 nye saker fordelt på ei rekke ulike typar problemstillingar. Det er vanskeleg å seie noko sikkert om det totale omfanget av negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlesting i Noreg. Alvoret og omfanget har i dei siste åra fått større merksemd, både nasjonalt og internasjonalt. Som følge av mellom anna eit eige delmål i FN's berekraftsmål, Agenda 2030, er det auka aktivitet internasjonalt for å kjempe mot barne- og tvangsekteskap og kjønnslemlesting. Ungdommar som blir etterlatne mot viljen sin i utlandet, er sette på dagsordenen i Noreg og i andre vestlege land.

I Noreg er det nokre utfordringar som peiker seg ut. Hjelpetilboda er få, fragmenterte og van-

skelege å finne. Det er behov for å gjere hjelpetene enklare å finne for både unge og foreldre, og det er behov for betre samarbeid, samordning og nødvendig kompetanse til å kjenne igjen teikn på negativ sosial kontroll innanfor dei einskilde tenestene og tenestene imellom. Ansvar for å førebygge og kjempe mot vald og overgrep må gjerast tydeleg. Rettstryggleiken til utsette må betrast. Foreldrerolla i Noreg kan skilje seg mykje frå foreldrerolla i det landet flyktingar og andre innvandrarakjem ifrå. Foreldre frå minoritetsmiljø treng ressursar til å handtere foreldrerolla i ein situasjon som kan vere prega av sosialt, kulturelt og religiøst krysspress. Utfordringane blir forsterka av at miljøa kan vere lukka og ha låg tillit til hjelpetene.

Statsborgarskap

I 2017 fekk 21 673 personar norsk statsborgarskap. Den største gruppa av nye norske borgarar hadde bakgrunn frå Eritrea. Den nest største gruppa var somaliske borgarar, medan thailandske borgarar utgjorde den tredje største gruppa. Det er klare mønster i kven som vel å søke om norsk statsborgarskap, avhengig av kva for eit land dei kjem frå, og kvifor dei innvandra til Noreg. Søkarar frå Asia og Afrika har i meir enn ti år toppa statistikken, og dei fleste kom til Noreg som flyktingar eller på grunn av familieinnvandring. Utlendingsdirektoratet (UDI) av slo om lag 2 100 søknader om statsborgarskap i 2017. Dei tre vanlegaste avslagsgrunnane var krav i statsborgarlova om sju års opphald i Noreg i løpet av dei siste ti åra, kravet om klarlagd identitet og kravet om at søkaren ikkje har karenstid på grunn av straff eller strafferettsleg særreaksjon.

Strategiar og tiltak

Tiltak for effektiv kvalifisering i mottaksperioden

Opplæringa i norsk og opplæringa i norsk kultur og norske verdiar for asylsøkarar i mottak er frå september 2018 pliktfesta. Endringane inneber ei tydeleg forventning om at asylsøkarar skal delta i opplæring kort tid etter at dei har komme til landet. Lovendringa vil kunne medverke til å få fleire asylsøkarar til å delta i og gjennomføre opplæring i mottak. Andre relevante tiltak er å halde fram med samlingar for tilsette i mottak, med sikte på å styrke kunnskapen deira om opplæringa. For å auke talet på gjennomførte timar i norsk kan ein vurdere å auke intensiteten i opplæringa.

Tidleg kompetansekartlegging og karriererettleggning i mottak vil halde fram i 2019. Utfordrin-

gar frå utprøvningsfasen er no utbetra, og tilbodet blir kontinuerleg kvalitetssikra og vidareutvikla. I 2018 vil bebuarar i integreringsmottak også få tilbod om realkompetansevurdering, som ein del av Erasmus+-prosjektet *Visible Skills for Adults (VISKA)*.

Tiltak for raskare og meir treffsikker busetting

I busettingsarbeidet vil regjeringa legge vekt på ei betre kopling mellom den kompetansen flyktingar bringar med seg, kvalifisering i mottak og moglegheiter i arbeidsmarknaden. Regjeringa vil òg vurdere tiltak for å sikre spreidd busetting og unngå segregering, slik at flyktingar kan bli ein del av store og små fellesskap i det norske samfunnet.

Innst. 16 S (2017–2018) frå kommunal- og forvaltningskomiteen har følgande fleirtalsmerknad i punkt 3.3.5:

«Flertallet mener det er avgjørende å ta hensyn til jobbmuligheter, resultater på selsetting etter endt introduksjonsprogram og tilfredsstillende kapasitet i kommunen ved fordeling av flyktinger til kommunene. Kommuner som har tatt imot store tal, bør i større grad satse på integrering og i mindre grad bosette flere. Størrelse på kommunen skal ikke være avgjørende for om kommunen skal få lov til å ta imot flyktinger eller ikke. Det betyr at små kommuner også skal kunne få bosette flyktinger.»

Merknaden blir følgd opp i oppmodingane om busetting til kommunane i 2019.

Nasjonalt utval for busetting av flyktingar og etablering og nedlegging av mottak samt omsorgssenter er eit rådgivande organ for regjeringa der både staten og kommunesektoren er representerte. Det er nemnt opp eit nytt utval for perioden 2018–21. I 2018 er mandatet for utvalet endra, og det skal nå også foreslå kriterium for fordeling mellom kommunar/fylke/regionar som bidrar til raskare busetting og høgre arbeidsdeltaking. Forslag til kriterium for fordeling av busettingsplasar skal i 2019 bli lagt fram for departementet. Dette er ei ny ordning som gjer at departementet følger busettingsarbeidet tettare enn før.

Det er også inngått ein ny samarbeidsavtale mellom staten og KS om busetting av flyktingar i kommunane og om etablering og nedlegging av asylmottak og omsorgssenter for perioden 2018–21. Formålet med avtalen er at staten og kommunesektoren i fellesskap skal løyse dei nasjonale

oppgåvene Noreg har når det gjeld mottak av asylsøkarar og busetting av flyktningar.

Det er vedtatt at barnefamiliar som har avgrensa opphaldsløyve medan dei ventar på dokumentert identitet, skal bli busette etter første gongs fornying av løyvet. Medlemmer av barnefamiliar med slikt avgrensa løyve har frå juni 2018 rett og plikt til introduksjonsprogram og til opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Det gjeld òg einslege mindreårige over 16 år med same avgrensingar i opphaldsløyvet, jf. Innst. 333 L (2017–2018) og Prop. 89 L (2017–2018) *Endringer i introduksjonsloven*.

Tiltak for auka kvalitet og betre resultat av kvalifiseringa for innvandrarar i kommunen

Barnhage, skole og høgre utdanning

Regjeringa har innført både eit nasjonalt minstekrav til redusert foreldrebetaling og ei ordning med gratis kjernetid på 20 timar per veke for tre-, fire- og femåringar frå familiar med låg inntekt. Regjeringa foreslår for 2019 å inkludere også toåringane i ordninga med gratis kjernetid. Dette vil bidra til at fleire minoritetsspråklege barn kan få eit barnehagetilbod. I tillegg foreslår regjeringa ei styrking av rekrutteringstiltak til barnehage i utsette byområde.

Regjeringa har òg oppretta ei tilskottsordning for aktivt informasjons- og rekrutteringsarbeid i kommunar som har særlege utfordringar med å få minoritetsspråklege barn til barnehagen. For nærare omtale, sjå del II programkategori 07.30 Barnehagar, og del III, kap. 7 Ressursar i barnehagesektoren.

Det er som nemnt store variasjonar i skoleresultat blant elevar med innvandrarakgrunn. Den femårige satsinga *Kompetanse for mangfold* (2013–2017) hadde som mål å gjere tilsette i barnehagar og skolar betre i stand til å støtte minoritetsspråklege barn, unge og vaksne, slik at dei i størst mogleg grad fullfører og består utdanningsløpet. Erfaringane frå satsinga vil vere nyttige å ta med seg i den desentraliserte ordninga for kompetanseutvikling i grunnopplæringa og i oppfølginga av integreringsstrategien. For nærare omtale, sjå del II, programkategori 07.20 Grunnopplæringa og del III, kap. 6 Ressursar i grunnopplæringa.

Kvalifisering av flyktningar og innvandrarar

Introduksjonsprogrammet skal reformerast med tydelege forventningar til gode resultat og meir arbeidsretta eller utdanningsretta tiltak. Opplæringa i norsk og samfunnskunnskap skal for-

nyast og forbeholdt. Regjeringa vil vurdere korleis opplæringa i norsk og samfunnskunnskap kan endrast slik at fleire oppnår høgre språklege ferdigheiter gjennom opplæringa, og der målet er oppnådd kompetanse framfor talet på gjennomførte timar. Vidare vil regjeringa greie ut korleis det skal innførast ei plikt for kommunane til å stille krav om å delta i norskopplæring for mottakarar av økonomisk sosialhjelp som på grunn av manglande språkkunnskapar ikkje er sjølvhjelpne.

Departementet er i gang med ein større gjennomgang av introduksjonslova og dei store tilskottsordningane på integreringsområdet. Gjennomgangen av introduksjonslova skal etter planen føre fram til eit lovforslag som vil bli sendt ut til offentleg høyring våren 2019. Det er mellom anna eit behov for å utvikle utdanningsløp som resulterer i formell kompetanse, og det er eit mål å kunne tilby fagopplæring gjennom introduksjonsprogrammet for dei som har behov for det.

Det blir sett i verk tiltak, på kort og lang sikt, for å hindre framtidige tekniske utfordringar i prøvegjennomføringa i norsk, samfunnsfag og statsborgarskap. Arbeidet skjer i samarbeid mellom departementet og Kompetanse Noreg.

For å etablere eit introduksjonsprogram som er meir målretta og med betre kvalitet enn dagens tilbod, har IMDi og Kompetanse Noreg fått i oppdrag å utarbeide forslag til standardiserte faglege element for bruk i programmet. Programmet skal rettast mot ulike grupper av deltakarar, og dermed gi høgre overgang til arbeid eller utdanning. Elementa skal utviklast med utgangspunkt i gjeldande ordningar, forsøk og gode resultat. Gjennom utarbeiding av standardiserte element vil mellom anna tiltak som språk- og arbeidspraksis bli standardiserte. Det skal også utarbeidast element om til dømes livsmeistring og foreldrestøtte. Elementet om foreldrestøtte skal bli obligatorisk. Departementet foreslår å sette av midlar til utvikling av dei standardiserte elementa i 2019.

Departementet vil også prøve ut om bruk av økonomiske insentiv kan medverke til betre resultat, og vil sette i gang eit forsøk med bruk av økonomiske insentiv i introduksjonsprogrammet i 2019.

Satsinga på etter- og vidareutdanning for lærarar i norskopplæring blir ytterlegare styrkt i 2019.

Tilskottsordninga *Jobbsjansen* består i 2018 av tre delar, kalla A, B og C. Hovudmålet med *Jobbsansen del A* er å auke sysselsettinga blant heimeverande innvandrarkvinner som står langt frå arbeidslivet. Gjennom *Jobbsansen del B* kan fylkeskommunar søke om tilskott til tilbod om meir grunnskoleopplæring til innvandrarungdom som

har for dårleg fagleg grunnlag til å starte eller gjennomføre vidaregåande opplæring. Gjennom *Jobbsjansen del C* kan kommunane søke om prosjektmidlar til å prøve ut lenger kvalifiseringsløp med et fjerde år i introduksjonsprogram for deltakarar som har gjennomført tre år i program og enda ikkje er klare for ordinært arbeid eller vidare utdanning.

Regjeringa vil i 2019 vidareutvikle og styrke både *del A* og *del B* av *Jobbsjansen*. I arbeidet med integreringsstrategien vil ein vurdere korleis tilbod som blir gitt gjennom *Jobbsjansen del B*, ofte kalla kombinasjonsklassar, kan bli etablerte i heile landet. Løyvinga til *Jobbsjansen del B* blir fordobla frå 35 mill. kroner til 70 mill. kroner. Dette legg grunnlag for å gi eit forsterka opplæringstilbod til ungdom med svake grunnleggande dugleikar. *Jobbsjansen del A* for innvandrarkvinner skal styrkast med 15,3 mill. kroner, og det blir opna for eit samarbeid med sosiale entreprenørar om arbeidsretta tiltak for denne gruppa gjennom den nye ordninga for utvikling av kommunale integreringstiltak.

Vidare vil regjeringa i 2019 overføre *Jobbsjansen del C* til den nye ordninga for utvikling av kommunale integreringstiltak, sjå omtale nedanfor. Endringane i ordninga må òg sjåast i samanheng med regjeringa sitt arbeid med regionreforma, som er omtalt i meldinga som blir lagd fram før 19. oktober, jf. Innst. 393 S (2017–2018).

Regjeringa har innført fleire endringar som skal gjere fag- og yrkesopplæringa meir tilgjengeleg for ufaglærte. I 2018 er det etablert ei ordning med *Fagbrev på jobb*, jf. Innst. 290 L (2017–2018) og Prop. 52 L (2017–2018). Ordninga skal gjere det enklare å kombinere arbeid og opplæring.

Regjeringa har òg sett i verk forsøk med modulstrukturert førebauende vaksenopplæring (opplæring på grunnskolenivå for vaksne) og forsøk med modulstrukturerte læreplanar i fleire lærefag i vidaregåande opplæring. Målet er å utvikle ei fleksibel og meir effektiv opplæring for vaksne og stimulere til at fleire vaksne tar grunnskoleopplæring og fag- eller sveinebrev. Budsjettforslaget for 2019 legg til rette for ei kraftfull utviding av forsøka. Det omfattar helse- og omsorgsfag og fleire byggfag. I tillegg vil regjeringa styrke forsøka med førebauende vaksenopplæring. Satsinga er ein del av både inkluderingsdugnaden til regjeringa for å få fleire i arbeid og kompetansereforma. For å kvalifisere fleire til arbeid foreslår regjeringa vidare å styrke *Kompetansepluss*, slik at fleire kan få opplæring i grunnleggande dugleikar. For nærare omtale, sjå programkategori 07.50.

Ordninga med *Kommunale utviklingsmidlar* (KUM) blir evaluert av Proba Samfunnsanalyse. Dei peiker på at ordninga først og fremst kan sjåast som ei stimuleringsordning, som stimulerer til lokal utforskning. Regjeringa foreslår å endre ordninga i 2019 ved å målrette innsatsen mot prioriterte tiltak og modellar av nasjonal interesse. Ordninga endrar namn til *Tilskott til utvikling av kommunale integreringstiltak*. Endringa inneber at kommunar i 2019 kan søke om prosjektmidlar innanfor fem område. *Utprøvinga av eit lengre kvalifiseringsløp (år 4)*, etter gjennomført 3-årig introduksjonsprogram (tidlegare *Jobbsjansen del C*) blir overført til denne ordninga som eitt av dei fem områda. Vidare kan kommunane søke om midlar til *Utprøving av ulike modeller for arbeidsretta kvalifisering i samarbeid med sosiale entreprenørar*. Her vil innvandrarkvinner vere ei prioritert målgruppe. Dei tre siste områda er *Utvikling og utprøving av metodikk i norskopplæringa*, *Utvikling og utprøving av standardiserte element i introduksjonsprogrammet* og *Utvikling av innovative løysingar i introduksjonsordninga og opplæringa i norsk og samfunnskunnskap som bidrar til overgang til arbeid og/eller utdanning etter avslutta løp*.

Formålet med tilskottsordninga vil framleis vere å auke kvaliteten på og betre resultata i integreringsarbeidet til kommunane.

Betre bruk av kompetansen til innvandrarar

Det er naudsynt med særskilde tiltak som kan medverke til å få fleire innvandrarar i arbeid. Mellom anna må samarbeidet med private og offentlege arbeidsgivarar styrkast for å sikre god bruk av kompetansen til innvandrarar i arbeidslivet.

Regjeringa har mål om å gjere det enklare å få godkjent kompetanse frå utlandet. Regjeringa held fram med arbeidet med oppfølging av dei tiltaka som blei varsla i Meld. St. 16 (2015–2016) *Fra utenforskap til ny sjanse*. Regjeringa har mellom anna styrkt tilbodet om kompletterande utdanningar. Eit eksempel er det eittårige kompletterande studietilbodet *Kompletterende utdanning for sykepleiere med fluktbakgrunn utdannet utenfor EØS* som tilbys av OsloMet. Arbeidet med styrkinga vil halde fram i 2019. For nærare omtale, sjå programkategori 07.60.

Regjeringa vil vurdere tiltak for å fremme medvit om gevinstane ved auka mangfald i arbeidslivet, medrekna auka etnisk mangfald. Regjeringa vil mellom anna opprette ein ny mangfaldspris i 2019.

Regjeringa har vidare sett i gang arbeidet med ein handlingsplan mot diskriminering. Sjø Barne- og likestillingsdepartementet sin Prop. 1 S (2018–

2019) for meir informasjon. Det vil mellom anna bli gjennomført forsøk med anonyme søknader i staten. Regjeringa foreslår å styrke tilskottsordninga til mentor- og traineeordningar i 2019.

Innsats i utsette byområde

Områdesatsingar er eit verkemiddel for å betre miljø, butilhøve og levekår i eit geografisk avgrensa område. Ei områdesatsing skal sjå fleire verkemiddel i samanheng og skape synergieffektar av statlege og kommunale midlar. Barn og unge er ei særleg viktig målgruppe for desse satsingane.

I 2019 blir arbeidet med å betre levekåra i utsette byområde ført vidare og styrkt. Det skjer i eit samarbeid mellom fleire departement, ei rekke statlege etatar og kommunane Oslo, Drammen, Stavanger, Bergen og Trondheim. Det blir i denne samanhengen vist til budsjettproposisjonen frå Kommunal- og moderniseringsdepartementet for 2019.

Det blir foreslått å auke løyvinga til områdesatsingar i 2019. Forslaget inneber mellom anna å styrke Oslo Sør-satsinga med 10,5 mill. kroner. Denne områdesatsinga blei etablert i 2018 og varer ut 2026. Satsinga er retta inn mot følgjande satsingsområde: nærmiljø og førebyggjande arbeid, oppvekst og utdanning og sysselsetting. Vidare foreslår regjeringa å auke løyvinga til områdesatsinga i Oslo indre aust med 2 mill. kroner i samband med den planlagde fornyinga frå 2019. Om lag halvparten av den auka løyvinga til desse områdesatsingane skal gå til tiltak for tidleg innsats i barnehage og skole. Dei resterande midlane skal brukast for å styrke gjennomføring i vidaregåande skole. For nærare omtale av forslaget, sjå kap. 291 post 62. Sjå også forslag om å auke løyvinga over kap. 231, post 21 til rekruttering av barn til barnehage i bydelar som er omfatta av områdesatsingar.

Regjeringa vil sette i gang ei offentleg utgreiing (NOU) om utfordringar knytte til levekår og integrering i buområde i og rundt dei store byane i Noreg. Utgreiinga skal gi ei samla vurdering av utfordringane her i landet og skal gi innspel til tiltak for å fremme gode levekår og gode føresetnader for integrering i aktuelle byområde. Utgreiinga vil vere eit viktig bidrag for å fremme ein kunnskapsbasert og langsiktig politikk kring desse spørsmåla.

Tolk

Som ei oppfølging av NOU 2014: 8 *Tolking i offentlig sektor – et spørsmål om rettssikkerhet og likeverd* har regjeringa sett i gang arbeidet med ei lov om tolking i offentleg sektor.

Frivillig innsats på integreringsfeltet

Ein heilskapleg gjennomgang av tilskottsordningane retta mot innvandrorganisasjonar og frivillig verksemd på integreringsfeltet blei gjort i 2017. Gjennomgangen konkluderer med at staten framleis bør gi tilskott til frivillige organisasjonar på integreringsområdet, men at det bør gjerast endringar i ordningane. Regjeringa foreslår derfor ei endring av innretninga av tilskottsordningane frå 2019.

Regjeringa foreslår å legge om dagens tilskott slik at det frå 2019 skal vere to ordningar for tilskott til frivillig verksemd på integreringsområdet:

- ei felles søkbar tilskottsordning for frivillig verksemd på integreringsområdet
- vidareføring av ordninga med namngitte tilskott til nasjonale ressursmiljø

Endringane inneber at dei fire søkbare tilskottsordningane for frivillige verksemdar som ein har i dag, blir slåtte saman til ei felles søkbar tilskottsordning. Endringa er ei forenkling både for organisasjonane som skal søke, og for forvaltninga av ordninga. Endringa gir meir fleksibilitet samanlikna med dagens finansieringsordning, og vil bidra til meir heilskapleg styring av tilskottsmidlane på området. For nærare omtale, sjå kap. 291 post 71.

Regjeringa har nemnt opp Integreringspanelet for perioden 2018–19. Panelet består av tolv deltakarar som alle har kompetanse på ulike område, og røynsler med å vere innvandr i Noreg. Integreringspanelet er primært ein rådgivande ressurs for regjeringa og skal gi innspel til forbetring og utvikling av integreringspolitikken, og dessutan gi nye idear og perspektiv. Regjeringa held også ein årleg nasjonal integreringskonferanse for å styrke dialogen med innvandrarbefolkninga.

Negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlesting

Regjeringa lanserte i 2017 *Retten til å bestemme over eget liv – handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (2017–2020)*. Planen inneheld 28 tiltak for å styrke rettsvernet, styrke hjelpa til dei som blir ramma, endre praksis og haldningar i aktuelle miljø, og styrke kunnskapen i tenestetilbodet og forskinga på feltet. Frivilligheita har ei viktig rolle i alle innsatsområda i handlingsplanen, særleg med å endre haldningar og praksis. Tiltaka i handlingsplanen blir sette i samanheng med tiltaka i

Prop. 12 S (2016–2017) *Opptrappingsplan mot vold og overgrep (2017–2021)*.

Handlingsplanen skal følgast opp og forsterkast, og regjeringa har komme med ytterlegare tiltak for å førebygge at norske ungdommar blir etterlatne i utlandet mot vilja si. Det foreldrestøttande arbeidet blir styrkt, mellom anna gjennom innlemming i introduksjonsprogrammet. Regjeringa har varsla at deltaking på kursa skal vere obligatorisk for deltakarane i introduksjonsordninga.

Tilskott til det haldningsskapande og førebyggjande arbeidet som organisasjonar gjer, blei styrkt i revidert nasjonalbudsjett 2018, jf. Prop. 85 S (2017–2018) og Innst. 400 S (2017–2018). Regjeringa fører vidare styrkinga av tilskottet til det haldningsskapande og førebyggjande arbeidet til frivillige organisasjonar mot negativ sosial kontroll i 2019.

Informasjonsarbeidet blir styrkt ved at det blir oppretta ein nettportal om negativ sosial kontroll, og filmar og materiell skal oppdaterast og formidlast. Ordninga med minoritetsrådgivarar på skolar er styrkt med 13 nye rådgivarar i 2018, jf. Prop. 85 S (2017–2018) og Innst. 400 S (2017–2018). Regjeringa fører vidare denne auken i 2019, og vil i tillegg opprette eit ambulerande fagteam som skal bidra til betre kompetanse i tenestene og eit rådgivingstilbod til elevar og skolar som ikkje har minoritetsrådgivar. Ordninga med integreringsrådgivarar på norske utanriksstasjonar skal også vidareutviklast. Internasjonalt samarbeid blir ført vidare, og det skal leggjast vekt på samhengane mellom haldningsendrande arbeid internasjonalt og i Noreg. Ei mentorordning for unge som er utsette for negativ sosial kontroll, æresrelatert vald og tvangsekteskap, er under utvikling i Bufdir.

Statsborgarskap

Statsborgarskap er eit band mellom stat og borgar som inneber rettar og plikter for begge partar, og er tufta på tillit og lojalitet. Regjeringa vil at norsk statsborgarskap skal henge høgt. Det er til gunst for alle dersom tildeling av statsborgarskap også er innretta slik at det er integreringsfremmande.

Mange personar har tilknytning til fleire land. Ei avvikling av prinsippet om eitt statsborgarskap reflekterer denne utviklinga og inneber ei harmonisering med statsborgarregelverk i nordiske land og fleirtalet av europeiske land. Etter dagens statsborgarregelverk er det ei rekke unntak frå prinsippet om eitt statsborgarskap. Å opne fullt ut for dobbelt statsborgarskap vil derfor innebere større grad av likebehandling og føreseielegheit.

På denne bakgrunnen fremma regjeringa i august 2018 Prop. 111 L (2017–2018) *Endringer i statsborgerloven (avvikling av prinsippet om ett statsborgerskap)*. Lovforslaget må sjåast i samheng med Stortinget sitt vedtak om endringar i statsborgarlova om tap av statsborgarskap ved straffbare forhold, jf. Prop. 146 L (2016–2017) og Innst. 173 L (2017–2018). Prop. 146 L (2016–2017) blei fremma som eit tiltak i regjeringa sitt arbeid mot radikaliserings og valdeleg ekstremisme. Dobbelts statsborgarskap er ein føresetnad for å frata personar det norske statsborgarskapet på grunn av terror eller liknande. Det er vidare eit vilkår for tap av statsborgarskap at personen har utvist ei framferd som er sterkt til skade for Noregs vitale interesser. Endringane trer i kraft 1. januar 2019. I samband med behandlinga av Prop. 146 L (2016–2017) bad Stortinget regjeringa greie ut om det kan etablerast ei ordning med rask domstolsbehandling av saker som gjeld tap av statsborgarskap av omsyn til grunnleggjande nasjonale interesser. Departementet følger opp Stortingets vedtak.

Regjeringa har fremma Prop. 82 L (2017–2018) (foreldreskap og statsborgarskap for barn fødte i utlandet) om å innføre DNA-testing som dokumentasjon på farskap til barn fødte i utlandet. Etter gjeldande rett kan menn erklære farskap til barn også når dei er fødte i utlandet. Barn som er fødte i utlandet, vil nokre gonger heilt mangle dokument, eller ha dokument som inneheld heilt eller delvis uriktige opplysningar. Målet er mellom anna å motverke at det blir gitt uriktige opplysningar for å få avleidd rett til statsborgarskap. Regjeringa sitt forslag blei vedtatt av Stortinget 11. juni 2018.

Regjeringa vil greie ut og endre statsborgarlova slik at det som hovudregel er krav om åtte års butid for å få statsborgarskap. Det blir innført eit unntak for personar som etter fastsette kriterium er sjølvforsørgjande, og butidskravet for desse blir seks år. Dei som har unntak frå hovudkrava i dag og flyktingar, får gjeldande krav til butid.

Regjeringa har hatt ute til høyring eit forslag om å auke karenstida for statsborgarskap ved straff eller strafferettsleg særreaksjon, og at personar som er dømde for handlingar som er i strid med grunnleggjande nasjonale interesser, ikkje skal ha rett til å bli norske borgarar. I dag gir straff for slike handlingar karenstid på lik linje med anna type straff. Departementet arbeider med oppfølging av høyringa.

Departementet vil sende eit lovforslag ut til høyring om endring i statsborgarloven som fastset at saker om tilbakekall av statsborgarskap skal behandlast av domstolen i førsteinstans. Departementet vil i høyringa også foreslå rett til fri retts-

hjelp utan behovsprøving og fritak for rettsgebyr i saker om tilbakekall av statsborgarskap. I same høyring vil det bli satt fram forslag om at barn og

barnebarn som hovudregel ikkje kan miste statsborgarskapet som følge av feil gjorde av foreldre eller besteforeldre.

Kap. 290 Integrerings- og mangfaldsdirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
01	Driftsutgifter	265 675	241 314	264 480
	Sum kap. 0290	265 675	241 314	264 480

Tala for rekneskap 2017 og saldert budsjett 2018 er førde på kap. 495 på budsjettet til Justis- og beredskapsdepartementet.

Post 01 Driftsutgifter

Integrerings- og mangfaldsdirektoratet (IMDi) er regjeringas utøvande organ for integreringspolitikken, ein premissleverandør for utviklinga av feltet og eit kompetansesenter for mellom anna kommunane.

Løyvinga på posten skal dekke utgifter til drift av IMDi. Innanfor ramma ligg mellom anna oppgåver knytte til arbeidet med uttak og busetting av overføringsflyktningar, til kulturorienteringsprogram og til informasjonsverksemd. Finansiering av minoritetsrådgivarar ligg også på denne posten.

Mål for 2019

Mål som er omtalte i innleiinga til programkategori 07.90, er førande for arbeidet til direktoratet. Følgande mål vil vere sentrale for direktoratet i 2019:

- IMDi støttar kommunane og andre sentrale aktørar på ein måte som sikrar eit raskt og treffsikkert busettings- og integreringsarbeid.
- IMDi varetar og utviklar rolla si som nasjonalt kompetansesenter for busetting og integrering.
- IMDi sørger for god iverksetting og samordning av integreringspolitikken.

Rapport for 2017

Det blei løyvd 265,7 mill. kroner på posten i 2017.

I 2017 blei i overkant av 11 000 flyktningar busette i norske kommunar, og gjennomsnittleg ventetid frå vedtak til busetting var fem månader. IMDi har hjulpet og følgt opp kommunane i integreringsarbeidet. Saman med kommunane har IMDi handtert busettinga raskt og i stort volum.

Introduksjonsordninga er det viktigaste verket middelet for kvalifisering av nykomne flyktningar til arbeid og til å forsørge seg sjølve. IMDi gjennomførte i 2017 mellom anna fagverkstad for meir enn 1 100 programrådgivarar og andre kommunetilsette. Kommunane opplever deling av kunnskap og erfaringar som svært nyttig.

IMDi arbeidde i 2017 vidare med utvikling av integreringsmottak og løysingar for tidleg kompetansekartlegging av flyktningar og karriererettleiing. IMDi implementerte nye ordningar i *Jobbsjansen*, som skal bidra til betre kvalifiseringsløp for dei som har behov for meir grunnskoleutdanning og eit noko lengre introduksjonsprogram.

Det finst unge i Noreg som blir utsette for negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlesting. IMDi har arbeidde i mange år for å forebygge dette, og innsatsen heldt fram i 2017, mellom anna gjennom arbeidet med å følge opp regjeringa sin handlingsplan *Retten til å bestemme over eget liv – handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (2017–2020)*. IMDi følger opp tiltak i opptrappingsplan mot vald og overgrep, ved å styrke kompetansen om vald og overgrep blant tilsette i kommunane som arbeider med integrering og kvalifisering av flyktningar og innvandrarar.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å sette av 18 mill. kroner til å føre vidare auken i talet på minoritetsrådgivarar frå revidert nasjonalbudsjett 2018, jf. Prop. 85 S (2017–2018) og Innst. 400 S (2017–2018), og til å opprette eit ambulerande fagteam som skal bidra til betre kompetanse i tenestene og drive rådgiving overfor elevar, familiar og skolar.

Departementet foreslår å løyve 3 mill. kroner til IMDis arbeid med å utvikle standardiserte element i introduksjonsprogrammet.

For å sikre korrekt postbruk foreslår departementet å flytte 0,5 mill. kroner til arrangementet *Til topps*, frå posten til kap. 291 post 73. Vidare foreslår departementet å flytte 2,2 mill. kroner til kap. 291 post 72, også dette for å sikre korrekt postbruk.

Det blir foreslått ei løyving på 264,5 mill. kroner på posten.

Departementet foreslår at løyvinga på post 01 kan overskridast mot tilsvarende meirinntekter under kap. 3290 post 01, jf. forslag til vedtak II nr. 1.

Kap. 3290 Integrerings- og mangfaldsdirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
01	Diverse inntekter	2 011		
	Sum kap. 3291	2 011		

Tala for rekneskap 2017 er førde på kap. 3495 på budsjettet til Justis- og beredskapsdepartementet.

Kap. 291 Busetting av flyktningar og tiltak for innvandrarar

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
21	Særskilde driftsutgifter, <i>kan overførast</i>	40 864	44 572	53 815
45	Større utstyrsinnkjøp og vedlikehald, <i>kan overførast</i>	34 994	51 000	52 224
50	Noregs forskingsråd	7 076	6 857	7 021
60	Integreringstilskott, <i>kan overførast</i>	12 100 617	11 254 978	8 983 088
61	Særskilt tilskott ved busetting av einslege mindreårige flyktningar, <i>overslagsløyving</i>	3 290 166	3 329 422	2 283 887
62	Kommunale innvandrartiltak	181 446	199 506	269 652
70	Busettingsordninga og integreringstilskott, oppfølging	2 104	2 161	2 224
71	Tilskott til innvandrarorganisasjonar og anna frivillig verksemd	90 533	107 860	117 053
72	Statsautorisasjonsordninga for tolkar m.a.	2 649	3 921	6 235
73	Tilskott	8 035	7 941	14 641
	Sum kap. 0291	15 758 484	15 008 218	11 789 840

Tala for rekneskap 2017 og saldert budsjett 2018 er førde på kap. 496 på budsjettet til Justis- og beredskapsdepartementet.

Post 21 Særskilde driftsutgifter

Løyvinga skal nyttast til faste prosjekt og evalueringar. Løyvinga blir òg nytta til prosjekt som inngår i samarbeidsavtalen med Statistisk sentralbyrå

(SSB) om å utvikle og halde ved like statistikk og analyse om migrasjon, til å kartlegge kommunale kostnader ved busetting og integrering av flyktningar, og til å utvikle og formidle kunnskap om integrering og mangfald.

Mål for 2019

Sikre eit godt kunnskapsgrunnlag for utvikling av integreringspolitikken.

Rapport for 2017

Det blei løyvd 40,9 mill. kroner på posten i 2017.

Løyvinga er nytta i tråd med målsettinga for posten. Dette omfattar i hovudsak større og mindre kjøp av forskings- og utviklingstenester. Mellom anna blei rammeavtalen med Statistisk sentralbyrå (SSB) om statistikk og analysar på innvandringsfeltet finansiert av løyvinga. I tillegg gjennomførte SSB ei levekårsundersøking blant innvandrarakar. Det er inngått ein rammeavtale med Norsk kompetansesenter for vold og traumatisk stress (NKVTS) og Velferdsforskningsinstituttet NOVA om forskings- og utviklingstenester i samband med oppfølginga av *Handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (2017–2020)*.

Evaluering av kvalifiseringstiltaket *Jobbsjansen*, evaluering av tilskott til innvandrarakarorganisasjonar og anna frivillig verksemd, og *Integreringsbarometeret – ei undersøking av befolkninga si holdning til integrering og innvandring* blei også finansierte over posten. Det blei også gjennomført ei kunnskapsoppsummering om einslege mindreårige asylsøkarar, og det blei utvikla ein modell for å utarbeide konsistente og kvalitetssikra tilrådingar om god praksis på integreringsfeltet.

Utgifter til Berekningsutvalet, som kartlegg kommunane sine utgifter til busetting og integrering av flyktingar og personar med opphald på humanitært grunnlag, blei òg dekte av løyvinga.

I 2017 blei det løyvd 150 000 kroner til kvar av fylkesmennene i Hordaland og Østfold til deling av erfaringane frå forsøka med busetting (2014–16) med andre fylke. Forsøka gjekk ut på at fylkesmennene i Hordaland og Østfold hadde eit særskilt ansvar for å halde kontakt med kommunane i sine eigne fylke om talet på busettingsplassar. Formålet var auka og raskare busetting. Prosjektet førte mellom anna til betre samordning av regional stat overfor kommunane i dei to fylka. Departementet har valt å ikkje føre forsøka vidare.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår å styrke posten med 5 mill. kroner til å utarbeide læringsmaterieil, rett-leiarar og støtrefunksjonar for standardiserte element i introduksjonsprogrammet. Midlane skal

også gå til utvikling og innlemming av kurs for foreldrestøtte og empowerment-kurs for kvinner i introduksjonsprogrammet.

Departementet foreslår å styrke posten med 1,5 mill. kroner til ein ny mangfaldspris. Vidare foreslår departementet å flytte 3 mill. kroner frå kap. 291 post 62 til posten til evaluering av tilskottet til utvikling av kommunale integrerings-tiltak.

For å sikre korrekt postbruk foreslår departementet å flytte 0,3 mill. kroner frå posten til kap. 858 post 01 til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratets arbeid mot negativ sosial kontroll. Løyvingsforslaget er òg redusert med 1 mill. kroner for å gi rom for andre prioriteringar på Kunnskapsdepartementets budsjett.

Departementet foreslår å løyve 53,8 mill. kroner på posten.

Post 45 Større utstyrsinnkjøp og vedlikehald, kan overførast

Løyvinga på posten skal nyttast til å utvikle gode digitale verktøy som skal forenkle arbeidet med busetting, kvalifisering og tilskottsforvaltning. Det er IMDi som forvaltar midla på posten.

Mål for 2019

Gode og trygge digitale verktøy til gjennomføring av integreringspolitikken.

Rapport for 2017

Det blei løyvd 35 mill. kroner på posten i 2017.

Fleire nye digitale løysingar blei lanserte i 2017. IMDi har betra og vidareutvikla Nasjonalt introduksjonsregister (NIR).

I 2017 lanserte IMDi ei ny saksbehandlingsløysing for å busette flyktingar – *IMDinett Busetting*. Det er lagt vekt på å lage funksjonelle løysingar som effektiviserer og automatiserer arbeidsprosessar, og som er brukarvennlege. Løysinga blir òg brukt aktivt av kommunane og Bufetat.

Per 1. juli 2017 overtok IMDi ansvaret for ny sjølvregistreringsløysing av kompetanseopplysningar for flyktingar i mottak. Ny løysing gjer det enklare å bruke, formidle og rapportere kompetanseopplysningar til mottak, kommunar og NAV.

Det er i 2017 gjort ytterlegare forbetringar i løysingar som allereie er lanserte, som for eksempel IMDi.no. Tal- og statistikkssidene er mellom anna utbetra med funksjonalitet for raskare nedlasting av data og meir brukarvennleg søkefunksjon for samanlikning av mellom anna kommunar.

Dei digitale verktøya erstattar gradvis mange av dei manuelle rutinane i dag og vil på lengre sikt bidra til å effektivisere integreringsarbeidet.

Budsjettforslag for 2019

Det blir foreslått ei løyving på 52,2 mill. kroner på posten.

Post 50 Noregs forskingsråd

Løyvinga på posten skal nyttast til programmet Velferd, arbeidsliv og migrasjon (VAM) under Noregs forskingsråd. VAM-programmet er under fornying, men skal føre vidare dei temaområda som ligg i programmet i dag.

Mål for 2019

Sikre eit godt kunnskapsgrunnlag for utvikling av integreringspolitikken.

Rapport for 2017

Det blei løyvd 7,1 mill. kroner på posten i 2017.

VAM har gitt ny kunnskap om vedlikehald og utvikling av det norske velferdssamfunnet i møte med auka sosiale og kulturelle skilnader, globalisering av økonomi, politikk og arbeids- og næringsliv, kombinert med demografiske, sosiale og kulturelle endringar.

Budsjettforslag for 2019

Det blir foreslått ei løyving på 7 mill. kroner på posten.

Post 60 Integreringstilskott, kan overførast

Kommunane mottar tilskott gjennom ordninga med integreringstilskott ved busetting av personar som får opphald på bakgrunn av søknad om asyl, og familiegjensameinte til desse.

Tilskottsordninga skal òg medverke til busetting av eldre og personar med alvorlege kjente funksjonshemmingar og atferdsvanskar.

Kommunane skal gjennomføre eit planmessig og aktivt busettings- og integreringsarbeid, slik at flyktningane så snart som mogleg får arbeid og kan forsørge seg sjølve og ta del i samfunnet. Tilskottet skal gi ei rimeleg dekning av dei meirutgiftene kommunane har til arbeidet i busettingsåret og dei fire neste åra.

Mål for 2019

Målet med tilskottet er rask busetting og overgang til arbeid eller vidare utdanning.

Rapport for 2017

Det blei løyvd 12,1 mrd. kroner på posten i 2017. Frå 2015 til og med 2017 blei det utbetalt ekstratilskott for å auke busettinga. Rapporten for 2017 frå Berekningsutvalet, som kartlegg kommunane sine utgifter til busetting og integrering av flyktningar og personar med opphald på humanitært grunnlag, viser at dekningsgraden for integreringstilskottet var 95,2 pst. Dette er ein oppgang frå 92,3 pst. i 2016. IMDi melder om at styrkinga av dei økonomiske verkemidla har medverka til auka og raskare busetting frå asylmottak til kommunane. I 2017 var det 386 kommunar som busette flyktningar. I 2018 blei det opna for at einslege mindreårige med avgrensingar i opphaldsløyvet medan dei ventar på dokumentert identitet, kan busettast etter første gongs vedtak om opphaldsløyve. I 2018 blei det òg opna for at medlemmer av barnefamiljar med same avgrensing i opphaldsløyvet kan busettast etter at opphaldsløyvet har blitt fornya éin gong. Ved utgangen av juni 2018 venta totalt 756 personar i mottak eller omsorgssenter på busetting i ein kommune.

Tabell 4.28 Nøkkeltall for busetting 2015–juni 2018

År	2015	2016	2017	Per 30. juni 2018
Busette totalt	11 342	15 291	11 078	2 311
Busette einslege mindreårige	691	1 599	759	107
– av desse IMDi	571	1 138	486	85
– av desse Bufetat	120	461	273	22
Busette barn i familie	2 683	3 930	6 170	1 636
Busette einslege vaksne	5 148	5 907	4 096	549 ¹
Gjennomsnittleg ventetid frå vedtak til busetting				
– totalt	8,4	4,8	5,0	4,9
– einslege mindreårige	4,9	4,1	2,8	3,6
– familiar	5,6	4,1	4,9	5,0
– einslege vaksne	10,8	5,6	5,5	5,1

¹ Talet inkluderer einslege vaksne og vaksne som er i familie utan barn under 18 år

Dei viktigaste tiltaka for rask busetting, utover tilskott, har vore effektivisering av busettingsarbeidet i IMDi, informasjonsutveksling og samordning mellom statlege og kommunale aktørar, og kompetanseheving for kommunar om busetting og kvalifisering av flyktningar.

IMDi lanserte i 2017 *IMDinett Busetting*, eit nytt system for saksbehandling i busettingsarbeidet. Målet med det nye systemet er mellom anna meir effektivt busettingsarbeid, riktig prioritering av busettingssaker og likebehandling av busettingsklare flyktningar i mottak. Sjå også omtale under kap. 291 post 45.

Introduksjonslova regulerer introduksjonsprogrammet og opplæringa i norsk og samfunnskunnskap. Frå 16. juni 2018 er medlemmer av barnefamiliar og einslege mindreårige over 16 år med avgrensa opphaldsløyve medan dei ventar på dokumentert identitet, tatt inn i personkretsen for rett og plikt til introduksjonsprogram og opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter introduksjonslova §§ 2 og 17. Vidare er det vedtatt at asylsøkarar i mottak får plikt til å delta i opplæring i norsk og opplæring i norsk kultur og norske verdier. Kommunen får plikt til å tilby slik opplæring. Endringane tredde i kraft 1. september 2018.

Oppfølging og kontroll

Kommunane skal ikkje legge fram særskild rekneskap for integreringstilskottet. Berekningsutvalet kartlegg dei utgiftene kommunane har til busetting og integrering. Sosialkontor/sosialtenester, introduksjonsprogram/introduksjonsstønad, barne- og ungdomsvernstenester, innvandr- og flyktningkontortenester, tolketenester, bustad- og bustadadministrasjonstenester, sysselsettingstiltak, yrkeskvalifisering og arbeidstrening, barnehagar, integreringstiltak i grunnskolen, kultur- og ungdomstiltak, støttekontakt, utgifter til den kommunale helsetenesta og felleskostnader blir rekna som integreringstiltak.

Budsjettforslag for 2019

Kommunen får utbetalt integreringstilskott ved busetting av personar som får innvilga opphald på bakgrunn av søknad om asyl, og familiegjensameinte med desse. Alle kommunar får tilskott etter same satsstruktur og nivå. Kommunane får eit høgre tilskott for einslege vaksne enn for andre vaksne. Satsane er vist i tabellen under.

Tabell 4.29 Satsar for integreringstilskott

Busettingsår	Satsar 2015	Satsar 2016	Satsar 2017	Satsar 2018	Satsar 2019
År 1 (einslege vaksne)	232 000	234 000	235 000	237 000	237 000
År 1 (andre vaksne)	182 000	184 000	185 000	187 000	190 500
År 1 (einslege mindreårige)	182 000	184 000	185 000	187 000	187 000
År 1 (barn)	182 000	184 000	185 000	187 000	190 500
År 2	210 000	220 000	230 000	239 000	242 000
År 3	152 000	160 000	167 000	171 000	172 000
År 4	82 200	83 400	84 000	85 500	85 500
År 5	70 000	70 000	70 500	71 600	71 600
Sum (einslege vaksne)	746 200	767 400	786 500	804 100	808 100
Sum (andre vaksne)	696 200	717 400	736 500	754 100	761 600
Sum (einslege mindreårige)	696 200	717 400	736 500	754 100	758 100
Sum (barn)	696 200	717 400	736 500	754 100	761 600

Ved busetting av barn i barnehagealderen (0–5 år) får kommunane eit eingongstilskott til særskild tilrettelegging for barn av nykomne innvandrarakar, til dømes tospråklege assistentar. Satsen blir foreslått til 26 000 kroner i 2019.

Ved busetting av personar som har fylt 60 år, får kommunen eit ekstra eingongstilskott. Satsen for 2019 er foreslått til 171 800 kroner.

Ved busetting av personar med alvorlege, kjente funksjonsnedsettingar og/eller atferds- vanskane kan kommunane få ekstra tilskott på grunnlag av dokumenterte behov. Ordninga har to delar. Personar kan utløyse anten tilskott 1 eller tilskott 2. Departementet foreslår å sette satsen for tilskott 1 til 190 800 kroner og satsen for tilskott 2 til 1 320 000 kroner. Tilskott 1 er eit eingongstilskott, medan tilskott 2 kan utbetalast i inntil fem år. Einslege mindreårige kan utløyse tilskottet til og med det året dei fyller 20 år, sjølv om perioden for integreringstilskott er ferdig. Tilskott til ressurskrevjande tenester, jf. Prop. 1 S (2018–2019) for Kommunal og moderniseringsdepartementet, går òg til ressurskrevjande flyktningar. Kommunane får i 2019 kompensert 80 pst. av netto lønnsutgifter frå 2018 som overstig innslagspunktet for toppfinansieringsordninga. Innslagspunktet for 2019 er på 1,3 mill. kroner.

Det blir foreslått å redusere posten med 102,8 mill. kroner. Det blir vidare foreslått å omprioritere 85,3 mill. kroner av prisomrekningsmidlane på posten til målretta tiltak på inte-

greringsfeltet, sjå omtale i innleiinga. Departementet foreslår ei løyving på 9 mrd. kroner på posten.

Post 61 Særskilt tilskott ved busetting av einslege mindreårige flyktningar, overslagsløyving

Kommunane mottar eit særskilt tilskott ved busetting av einslege mindreårige som får opphald på bakgrunn av søknad om asyl.

Det blir utbetalt ein høgre sats til og med det året barnet fyller 16 år, og ein lågare sats frå og med det året barnet fyller 17 år. Tilskottet blir differensiert ut frå den månaden vedkommande blir busett, og det blir utbetalt til og med det året den einslege mindreårige fyller 20 år.

Mål for 2019

Einslege mindreårige skal busettast så raskt som mogleg i gode bu- og omsorgstilbod tilpassa det einskilde barn og lokale forhold.

Rapport for 2017

Det blei løyvd 3,3 mrd. kroner på posten i 2017. Det blei busett 759 einslege mindreårige flyktningar i 2017, og den gjennomsnittlege ventetida frå mottak eller omsorgssenter til busetting var 2,8 månader, mot 4,1 månader i 2016. Talet på einslege mindreårige som blir busette innan tre måna-

der frå opphaldsløyve er gitt, er auka frå 43 pst. i 2016 til 62 pst. i 2017. Per 30. juni 2018 er 64 pst. busette innan tre månader. Frå april 2017 kan einslege mindreårige med avgrensingar i opphaldsløyvet medan dei ventar på dokumentert identitet, busettast etter første gongs vedtak om opphaldsløyve.

I 2017 blei det busett 244 einslege mindreårige med avgrensa løyve medan dei venta på dokumentert identitet. Av dei totalt 61 busettingsklare einslege mindreårige i mottak og omsorgssenter per 30. juni 2018 hadde 36 eit slikt avgrensa løyve.

Rapporten for 2017 frå Berekningsutvalet, som kartlegg kommunanes utgifter til busetting og integrering av einslege mindreårige flyktningar, viser ein gjennomsnittleg dekningsgrad for tilskottet på 321 pst. i 2017.

Budsjettforslag for 2019

Kunnskapsdepartementet foreslår å omprioritere 108,1 mill. kroner til andre målretta tiltak på integreringsområdet, som kjem einslege mindreårige til gode. Departementet foreslår mellom anna ei dobling av løyvinga til *Jobbsjansen del B* som gjev ungdom eit forsterka tilbod om grunnopplæring slik at dei kan gjennomføre vidaregåande skole. Tiltak for betre norskopplæring, introduksjonsordning og utvikling av modular for fagopplæring kjem også denne gruppa til gode. Dette er ei moderat omprioritering som må sjåast i samheng med rapporten frå Berekningsutvalet som viser ei overdekning av tilskott for einslege mindreårige flyktningar i 2017. Utvalet vurderer at data som ligg til grunn for rapporten er representative og har høg kvalitet. Samstundes stiller dei spørsmål om representativiteten når det gjeld kommunesamansetninga i undersøkinga. Departementet vil derfor sjå nærare på funna i rapporten. I tillegg gjennomfører departementet ei evaluering av Berekningsutvalet som blir ferdigstilt tidleg i 2019. Av dei omprioriterte midlane er 64,7 mill. kroner prisomrekningsmidlar, og reduksjonen får dermed berre ein mindre effekt på tilskottsatsane.

Satsane for særskilt tilskott ved busetting av einslege mindreårige i 2019 blir foreslått til 1 203 700 kroner til og med det året barnet fyller 16 år, og 755 300 kroner frå og med det året barnet fyller 17 år.

Det blir foreslått ei løyving på 2,3 mrd. kroner på posten.

Post 62 Kommunale innvandrartiltak

Mål for 2019

Styrke og vidareutvikle kommunanes arbeid med integrering av flyktningar og innvandrarak i arbeids- og samfunnsliv.

Rapport for 2017

Det blei løyvd 181,5 mill. kroner på posten i 2017.

Jobbsjansen

Det blei i 2017 løyvd 95 mill. kroner til *Jobbsjansen*. Formålet med tiltaket er å auke sysselsettinga blant innvandrarak som er utan tilknytning til arbeidslivet, og som ikkje er omfatta av andre ordningar, eller som treng tilrettelagde opplæringsløp. Ideas2Evidence evaluerer nå ordninga på vegner av IMDi. I april 2018 levert dei dei to første delrapportane: *Flere i arbeid med Jobbsjansen – en kunnskapsoppsummering i Jobbsjansen, i perioden 2005–2016* og *En ny kurs for Jobbsjansen – følgeevaluering av Jobbsjansen 2017–2019, første delrapport*. Resultata i *Jobbsjansen* har blitt stadig betre, særleg i dei siste åra. Departementets resultatkrav for ordninga har vore ei måloppnåing (del som går over i arbeid eller utdanning etter avslutta program) på 45 pst. i 2012 og 2013, 55 pst. i 2014, og 60 pst. i 2015 og 2016. Ordninga har nådd departementets resultatkrav i denne perioden. Vurderinga til Ideas2Evidence er at *Jobbsjansen* oppfyller dei måla for arbeidsdeltaking som er sette for ordninga fram til tredelinga av ordninga i 2017.

I 2017 gjekk 70 pst. av deltakarane som avslutta *Jobbsjansen del A*, kvalifiseringsprosjekt for heimeverande innvandrarkvinner, over i arbeid eller utdanning etter avslutta program. Dette er ti pst. over resultatkravet for 2017.

For *Jobbsjansen del B* er hovudmålet å bidra til betre gjennomføring i vidaregåande opplæring. Fleire fylkeskommunar har allereie etablert samarbeid med kommunar i sin region for både finansiering og drift av desse tilboda. Til saman hadde prosjekta ca. 950 deltakarar i 2017. Målsettinga med IMDi's fordeling var å stimulere til etablering av både nye og etablerte tilbod for målgruppa.

For *Jobbsjansen del C* er hovudmålet å styrke nykomne innvandrarak sine moglegheiter for å delta i arbeids- og samfunnslivet gjennom eit forlenga kvalifiseringsløp med eit ekstra år. I 2017 tok IMDi imot færre søknader enn det tilskottsramma tilsa. Årsaka kan vere at ordninga var i ein etableringsfase, og at få kommunar faktisk tilbyr

eit heilt tredje år i introduksjonsprogrammet. I 2018 har vi sett ei positiv utvikling med ei dobling i talet på søknadar.

I 2017 deltok 79 personar i denne ordninga. Av desse avslutta 12 personar programmet i løpet av året. 25 pst. av desse gjekk til lønt arbeid, medan åtte pst. gjekk over i utdanning. Det er venta ei klar forbetring i resultatata etter som prosjektkommunane får betre erfaring med å tilby lengre kvalifiseringsløp.

Kommunale utviklingsmidlar

Formålet med ordninga er å auke kvaliteten på og betre resultatata i integreringsarbeidet til kommunane, med vekt på opplæring i norsk og samfunnskunnskap. I 2017 blei det fremma 123 søknader med ein total søknadssum på 82 mill. kroner. 79 prosjekt i 58 kommunar og seks bydelar samt Utdanningsetaten i Oslo fekk innvilga til saman 35 mill. kroner i prosjektmidlar.

Ordninga blir nå evaluert av Proba Samfunnsanalyse. Proba har levert den første delrapporten, og dei konkluderer med at IMDi forvaltar ordninga på ein god måte. Proba meiner ordninga først og fremst kan sjåast som ei stimuleringsordning, som fremmer lokal utforskning. Den nasjonale overføringsverdien til kommunar som ikkje har hatt prosjekt har likevel vore meir begrensa.

Områdesatsingar

Det blei løyvd til saman 17 mill. kroner til ein særskild innsats for betre levekår og mindre kriminalitet på Grønland i Oslo. Desse midlane omfattar mellom anna 10 mill. kroner til integreringsfremmande formål. Det er her etablert eit tett samarbeid mellom Integrerings- og mangfaldsdirektoratet, Politidirektoratet, Oslo politidistrikt og Oslo kommune. Av midlane som blei sette av til integreringsfremmande formål i 2017, blei frivillig innsats og tiltak retta mot barn og unge særleg prioriterte.

Det er sidan 2014 blitt løyvd 1,9 mill. kroner årleg til områdesatsinga for Oslo indre aust på posten. Midlane er mellom anna nytta til informasjonstiltak for å betre samhandlinga mellom innvandrarak og offentlege etatar.

Nasjonalt bu- og støttetilbod for unge over 18 år som er utsette for tvangsekteskap eller æresrelatert vald

Det blei i 2017 løyvd til saman 13,7 mill. kroner til det nasjonale bu- og støttetilbodet for personar over 18 år som er utsette for tvangsekteskap eller

æresrelatert vald. Det utgjer 22 plassar i fem ulike kommunar. I 2017 nytta 30 personar seg av dette tilbodet. Det er i 2017 sett i gang eit utviklingsarbeid for å sikre gode overgangar og større kontinuitet i oppfølginga av brukarane, og ei av endringane har vore moglegheit for lengre butid enn 6 månader ved behov.

Etableraropplæring for innvandrarak

Hovudmålet med ordninga er å styrke og utvikle det ordinære tilbodet om etableraropplæring i kommunar og fylkeskommunar, slik at det kan leggest betre til rette for etablerarverksemd for innvandrarak og dermed skape auka sysselsetting og vekst. I 2017 blei det løyvd 6,3 mill. kroner til tilskottsordninga. Av desse midlane fekk Norsk senter for flerkulturell verdiskaping (NSFV) 3,5 mill. kroner for å vidareutvikle verksemda si som eit nasjonalt kompetansesenter for etablerarrettlegg.

Ordninga med etableraropplæring blei evaluert av Fafo i 2017–18. Funn frå evalueringa tyder på at tilskottsordninga har lykkast best med å tilby tilpassa etableraropplæring til innvandrarak som ønsker å etablere seg som sjølvstendig næringsdrivande gjennom lokalt implementerte prosjekt. Hovudmålet med tilskottet, å styrke og utvikle det ordinære tilbodet om etableraropplæring i kommunar, har i mindre grad blitt nådd. Evalueringa tyder på at få tiltak går over i ordinær drift når prosjektfinansieringa tar slutt, men at tilskottsordninga har ført til auka medvit om innvandrarspesifikke utfordringar ved etablering. Norsk senter for flerkulturell verdiskaping (NSFV) har gode resultat lokalt i eiga drift av etableraropplæring, men er framleis i prosess med å vidareutvikle seg til eit nasjonalt kompetansesenter. Departementet vil følge opp evalueringa, og viser i samband med det til melding om regionreforma, som blir lagd fram for Stortinget innan 15. oktober 2018, jf. Innst. 393 S (2017–2018).

Tilskottsordning for kvalifisering av bebuarak på integreringsmottak

Det blei i 2017 løyvd 10 mill. kroner til tilskottsordninga. Formålet med tilskottet er rask arbeids- og samfunnsdeltaking for innvandrarak med flukt-bakgrunn i integreringsmottak.

Tal for 2017 viser at 90 pst. av bebuarak ved integreringsmottaka hadde underteikna avtale om fulltidsprogram. Av desse blei 85 pst. tilbydde 37,5 timar i veka. I 2017 søkte 1 696 personar om plass på integreringsmottak. Av desse blei 1 197 innvilga plass.

Budsjettforslag for 2019

Jobbsjansen

Departementet foreslår vidare å styrke posten med 50,3 mill. kroner til *Jobbsjansen*. 35 mill. kroner av midlane skal gå til *Jobbsjansen del B*, som skal bidra til at innvandrardom som ikkje har eit godt nok fagleg grunnlag til å starte eller gjennomføre vidaregåande opplæring, kan få meir grunnskoleopplæring. 15,3 mill. kroner av midlane skal gå til *Jobbsjansen del A*, som skal bidra til at innvandrarkvinner som står langt frå arbeidslivet, kjem i arbeid. *Jobbsjansen del C* blir overført til den nye ordninga for utvikling av kommunale integreringstiltak.

Ny tilskottsordning for utvikling av kommunale integreringstiltak

Departementet endrar i 2019 ordninga med kommunale utviklingsmidlar for å målrette innsatsen mot prioriterte tiltak og modellar av nasjonal interesse. Ordninga endrar namn til *Tilskott til utvikling av kommunale integreringstiltak*. Endringa inneber at kommunar i 2019 kan søke om prosjektmidlar innanfor fem område.

- utprøvinga av eit lengre kvalifiseringsløp (år 4), etter gjennomført 3-årig introduksjonsprogram (tidlegare *Jobbsjansen del C*)
- utprøving av ulike modellar for arbeidsretta kvalifisering i samarbeid med sosiale entreprenørar. Her vil innvandrarkvinner vere prioriterte
- utvikling og utprøving av metodikk i norskopplæringa
- utvikling og utprøving av standardiserte element i introduksjonsprogrammet
- utvikling av innovative løysingar i introduksjonsprogrammet og opplæringa i norsk og samfunnskunnskap som bidrar til overgang til arbeid og eller utdanning etter avslutta løp

Regjeringa legg med omlegginga opp til at færre og større prosjekt kan ta imot tilskott enn tidlegare. Det vil bli utarbeidd retningslinjer med nærare kriterium for tildeling av midlane.

Formålet med tilskottsordninga vil framleis vere å auke kvaliteten og betre resultatene i kommunane integreringsarbeid. Målgruppa for tilskottsordninga er innvandrarak. Nykomne innvandrarak som blir omfatta av introduksjonslova (jf. § 2 og § 17), blir prioriterte. For utprøving av ulike modeller for arbeidsretta kvalifisering i samarbeid med sosiale entreprenørar vil innvandrarkvinner vere ei prioritert målgruppe.

Ordninga skal prøve ut prioriterte tiltak, innretningar, metodar og modellar av nasjonal verdi, og stimulere til utvikling av innovative løysingar innanfor introduksjonsprogrammet, opplæring i norsk og samfunnskunnskap og anna kvalifisering av innvandrarak.

Tilskottsordninga skal bidra til kunnskaps- og metodeutvikling av nasjonal interesse. Kunnskapen og metodane skal ha overføringsverdi til andre kommunar. Det er sett av midlar til å evaluere forsøka, for å sikre god dokumentasjon av og kunnskap om utprøvingane, samt støtte opp om kompetanse- og produktutvikling.

Integrerings- og mangfaldsdirektoratet vil framleis forvalte ordninga. Direktoratet vil samarbeide med Kompetanse Noreg.

Det vil bli ei overgangsordning for å sikre god avslutning av pågåande fleirårige prosjekt.

Områdesatsingar

Departementet foreslår å styrke bidraga frå Kunnskapsdepartementet til områdesatsinga med til saman 12,5 mill. kroner. I tillegg foreslår departementet 9 mill. kroner over kap. 231, post 21 til rekrutteringstiltak til barnehagar i utsette byområde.

Forslaget til løyving til områdesatsingar over posten i 2019 omfattar òg ei omfordeling av løyvinga til eksisterande områdesatsingstiltak på budsjettet til Kunnskapsdepartementet. Forslaget inneber følgende fordeling:

- Regjeringa foreslår å løyve til saman 11,5 mill. kroner til områdesatsinga i Oslo sør over Kunnskapsdepartementet sitt budsjett i 2019. Dette omfattar ei styrking på 10,5 mill. kroner over kap. 291 post 62. Styrkinga skal gå til tidleg innsats i barnehage og skole og tiltak for å auke gjennomføringa av vidaregåande skole. I tillegg foreslår departementet å føre vidare løyvinga på 0,5 mill. kroner over kap. 226, post 21.
- Regjeringa foreslår å løyve totalt 13,9 mill. kroner til områdesatsinga i Oslo indre aust i samband med den planlagde fornyinga frå 2019. Løyvinga omfattar ei styrking på 2 mill. kroner på posten. I tillegg blir det foreslått at løyvinga på 10 mill. kroner til den særskilde satsinga på Grønland i Oslo i 2018, blir overført til Oslo indre aust i 2019.
- Løyvinga på til saman til 11,8 mill. kroner til Groruddalsatsinga blir foreslått ført vidare i 2019. Løyvinga omfattar 1,8 mill. kroner over kap. 291, post 62 og 10 mill. kroner over kap. 226, post 21.

Forsøk med bruk av økonomiske insentiv

Sjølv om kunnskapen på integreringsfeltet har blitt betre dei seinare åra, er det framleis mangel på kunnskap om kva som faktisk verkar i integreringspolitikken og kvifor. Regjeringa har derfor starta arbeidet med å utvikle systematiske forsøk med bruk av økonomiske insentiv i integreringsarbeidet. Det er IMDi som forvaltar utlysinga av oppdraget og forsøket.

På lengre sikt er det ynskjeleg med fleire systematiske forsøk på integreringsfeltet.

Fordeling av midlar på posten

Departementet foreslår å flytte 3 mill. kroner frå posten til kap. 291 post 21 til evaluering av tilskottet til utvikling av kommunale integrerings tiltak. Vidare blir det foreslått å flytte 2,3 mill. kroner til arbeidet med områdesatsingar frå kap. 291 post 71 til posten. Formålet er å samle midlane på same post og å gi Oslo kommune større handlingsrom til å prioritere tiltak etter lokale behov.

Det blir foreslått ei løyving på 269,7 mill. kroner på posten fordelte slik:

- 26,7 mill. kroner til områdesatsing i Oslo
- 150,3 mill. kroner til *Jobbsjansen*
- 52,3 mill. kroner til utvikling av kommunale integreringstiltak
- 8 mill. kroner til forsøk med bruk av økonomiske insentiv i introduksjonsprogrammet og opplæring i norsk og samfunnskunnskap
- 16 mill. kroner til det nasjonale bu- og støttetilbodet for personar over 18 år som er utsette for tvangsekteskap
- 6,4 mill. kroner til ei tilskottsordning for regionale etablerarsenter for innvandrarak
- 10 mill. kroner til kvalifiseringstiltak i integreringsmottak

Post 70 Busettingsordninga og integreringstilskott, oppfølging

Midlane på posten skal nyttast til det samla arbeidet KS gjer på flyktningsfeltet.

Mål for 2019

Raskare og meir treffsikker busetting av flyktingar.

Rapport for 2017

Det blei løyvd 2,1 mill. kroner på posten i 2017. Midlane blei brukte til KS sin oppfølging av tilskottsordningar, irekna Berekningsutvalet og samarbeid med IMDi og UDI, jf. Samarbeidsavtale om busetting av flyktingar i kommunane og om etablering og nedlegging av asylmottak samt omsorgssenterarbeidet med flyktingar.

Budsjettforslag for 2019

Det blir foreslått ei løyving på 2,2 mill. kroner på posten.

Post 71 Tilskott til innvandrarakorganisasjonar og anna frivillig verksemd

Det blir gitt tilskott til integreringsarbeid i regi av frivillig verksemd for å auke arbeids- og samfunnsdeltakinga blant innvandrarak og barna deira. Det blir òg gitt tilskott til nasjonale ressursmiljø på integreringsfeltet.

Mål for 2019

Auke arbeids- og samfunnsdeltakinga blant innvandrarak og barna deira.

Rapport for 2017

Det blei løyvd 90,5 mill. kroner på posten i 2017 der 85,5 mill. kroner blei fordelte over seks tilskottsordningar, og 6 mill. kroner var øyremerkte enkelttilskott. Departementet har utført ein heilskapleg gjennomgang av dei seks tilskottsordningane som er retta mot innvandrarakorganisasjonar og frivillig verksemd i 2017.

Ifølge rapporten er det formålstenleg at det blir gitt støtte til frivillige organisasjonar for å supplere dei offentlege tenestene, bygge tillit mellom einskildmenneske i lokalsamfunn, og formidle røynslene til innvandrarak og synspunkt på ulike delar av integreringsprosessen. Forskarane meiner at dagens samansetning av tilskott er fleksibel og robust overfor endringar.

Rapporten peiker på at dei seks tilskottsordningane må tilpassast andre finansieringskjelder for å betre måloppnåinga og effektiviteten i ordningane.

I 2017 var tilskottsordninga delt inn i følgande delordningar:

Tilskott til lokale innvandrorganisasjonar og frivillig verksemd i lokalsamfunn

Målet med ordninga var i 2017 å medverke til å skape auka tillit til, og tilhøyrsløse i, det norske samfunnet. I 2017 blei det fordelt om lag 13 mill. kroner frå ordninga. Det blei tildelt 2,4 mill. kroner til drift av lokale innvandrorganisasjonar som omfatta til saman 139 organisasjonar og 13 113 medlemmar. Vidare ble 8,3 mill. kroner tildelt i aktivitetsstøtte, som omfatta 374 aktivitetar og tiltak, i regi av 189 innvandrorganisasjonar og 185 andre aktørar. Vidare blei 2,3 mill. kroner tildelt organisasjonar og aktivitet i Groruddalen og på Søndre Nordstrand.

Kommunane som forvaltar ordninga, har gitt tilbakemelding om at felles møteplassar på tvers av befolkninga er viktig. Dei vurderer også tilskottsordninga som å vere eit viktig bidrag for å styrke den tilliten til og tilhøyrsla som innvandr-befolkninga har i det norske samfunnet.

Tilskott til frivillige organisasjonar sitt haldnings-skapande og førebyggande arbeid mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlesting

Målet med ordninga var i 2017 å stimulere frivillige organisasjonar til å førebygge tvangsekteskap, kjønnslemlesting og alvorlege inngrep i fridommen til unge gjennom å arbeide for endring i haldningar og praksis i aktuelle miljø. I 2017 fekk 33 prosjekt støtte over ordninga på til saman 9,4 mill. kroner. Organisasjonane som har fått tildelt støtte i 2017, har hatt aktivitetar retta mot både foreldregenerasjonen, religiøse leiarar og ungdommar.

Informasjons- og rettleiingstiltak retta mot innvandrarar

Ordninga skulle bidra til å styrke det arbeidet frivillige organisasjonar gjer med informasjon og rettleiing til nykomne innvandrarar i lokalsamfunnet.

I 2017 fordelte IMDi 4,3 mill. kroner til 13 prosjekt over denne delen av ordninga. Tiltaka omfatta informasjon og rettleiing om mellom anna arbeidsrett, arbeidskultur, skattereglar, kulturelle kodar med meir. Prosjekta har til saman nådd over 20 000 personar i målgruppa.

IMDi hadde 2017 intensjonsavtalar med åtte frivillige organisasjonar: Frivillighet Norge, Norges Fotballforbund, Norges Røde Kors, Norsk Folkehjelp, Norske Kvinners Sanitetsforening, Redd Barna, Den Norske Turistforening og

Norges Idrettsforbund. Det blei fordelt 3,2 mill. kroner til prosjekt i regi av organisasjonane med avtale i 2017.

Tilskott til integreringsprosjekt i asylmottak i regi av frivillige organisasjonar

Målet med tilskottsordninga var i 2017 å utnytte ventetida i asylmottak best mogleg og å førebu flyktningar på busetting i kommunane.

I 2017 blei det løyvd midlar til totalt 111 søknader, med ein samla sum på 28,7 mill. kroner. Prosjekta blei gjennomførte ved over 60 mottak rundt om i landet. Omtrent 17 000 bebuarar på mottak deltok i eitt eller fleire tiltak i regi av frivillige organisasjonar. Prosjekta har både geografisk spreiding og spreiding i type tiltak. Mange prosjekt har vore opplæring i og informasjon om deltaking i lag og foreiningar, arbeidsliv og arbeidskultur, demokrati og velferdsstat. Utover i 2017 blei fleire mottak lagde ned. Dette resulterte i at fleire organisasjonar ikkje fekk gjennomført heile prosjektet.

Innsats for særleg utsette innvandrargrupper

Målet med tilskottsordninga var i 2017 å skape arenaer for direkte kontakt med utsette innvandrargrupper. Tilskottet er òg ein del av tiltaksplanen til regjeringa mot fattigdom. Det blir gitt støtte til ulike tiltak som bidrar til myndiggjering og integrering av utsette innvandrargrupper, bygde på samarbeid med ressurspersonar og brubyggjarar i ulike minoritetsmiljø. I 2017 blei 2 mill. kroner gitt i tilskott til organisasjonane MiRA Ressurssenter for kvinner med minoritetsbakgrunn, Kirkens Bymisjon ved Primærmedisinsk verksted (PMV) og Brave Heart (tidlegare Refugee Alliance).

Tilskott til drift av nasjonale ressursmiljø på integreringsfeltet

Målet med tilskottsordninga var i 2017 sikre samfunnet kunnskap om alle sider ved integreringsprosessen, inkludert moglege utfordringar og korleis desse kan handterast. Tilskottet skal medverke til å gi alle dei same pliktene, rettane og høva når det gjeld å delta i samfunnet og ta i bruk sine eigne ressursar.

I 2017 fekk 16 organisasjonar til saman 24,1 mill. kroner over denne tilskottsordninga. Organisasjonane bidrar med å formidle røynsler og synspunkt frå eit breitt spekter av personar med innvandrarakgrunn. Fleire av organisasjonane har stor kapasitet til å mobilisere innvandrarbefolkninga.

Budsjettforslag for 2019

Frå og med 2019 blir innretninga av tilskotta på posten endra. Endringa inneber at dei fire søkbare tilskottsordningane på posten i 2018 som er omtalte ovanfor, blir slåtte saman til ei felles søkbar tilskottsordning for frivillige organisasjonar på integreringsområdet. *Midlane frå dagens ordning med tilskott til særleg utsette innvandrargrupper* blir foreslåtte delvis lagde inn i den nye søkbare ordninga og delvis overførte til ordninga med nasjonale ressursmiljø. Tilskottsordninga til nasjonale ressursmiljø på integreringsfeltet blir ført vidare i 2019.

Departementet foreslår å flytte 1,2 mill. kroner til arbeidet mot negativ sosial kontroll frå posten til kap. 291 post 73 til å namngi tilskott til arbeidet med mentorordning for personar som er utsette for negativ sosial kontroll, æresrelatert vald og tvangsekteskap til einskilde organisasjonar over denne posten. Vidare blir det foreslått å flytte 2,3 mill. kroner til arbeidet med områdesatsingar frå posten til kap. 291 post 62. Formålet er å samle midlane på same post og å gi Oslo kommune større handlingsrom til å prioritere tiltak etter lokale behov.

Det blir foreslått ei løyving på 117,1 mill. kroner på posten.

Tilskottsordning for integreringsarbeid i regi av frivillige organisasjonar

Regjeringa foreslår ei ny tilskottsordning som gir støtte til integreringsarbeid som frivillige organisasjonar gjer. Hovudformålet med ordninga er å auke deltakinga i arbeids- og samfunnsliv blant innvandrarar og barna deira.

Ordninga består av tre delordningar, som skal bidra til

- å stimulere til fellesskap, tillit og tilhøyrsløse i lokalsamfunn for innvandrarar og befolkninga elles (*del A*)
- å auke kunnskapen om det norske samfunnet og styrke kvalifisering for arbeid eller utdanning blant innvandrarar (*del B*)
- å førebygge negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlesting (*del C*)

Målgruppene for ordninga er innvandrarar, inkludert flyktningar, familiegjensameinte, arbeidsinnvandrarar, bebuarar i mottak, og befolkning elles i lokalsamfunnet.

Tiltaka skal bidra til at innvandrarar og barna deira deltar i fellesskap og aktivitetar i lokalsamfunnet i regi av frivillige organisasjonar. Tiltaka

skal bidra til brubygging mellom ulike grupper i lokalsamfunnet.

Vidare skal tiltaka bidra til at innvandrarar i kommunen og bebuarar i mottak får norsk-trening, kunnskap om norsk og samfunnsliv og arbeidsretta tiltak som eit supplement til offentleg kvalifisering og opplæring.

Tiltaka skal òg bidra til at grupper av innvandrarar frå land der negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og/eller kjønnslemlesting finn stad, får kunnskap om konsekvensar av negativ sosial kontroll, om foreldrerolla og oppvekstvilkår for barn i Noreg, om menneskerettar og norsk lov, og om barn og unge sine rettigheter og rett til å ta sjølvstendige val. Tiltaka skal bidra til å endre haldningar og praksis som fører til tvang og overgrep og støtte opp om ordningar for personar utsette for negativ sosial kontroll, æresrelatert vald og tvangsekteskap.

Organisasjonar kan søke om støtte til prosjekt, enkelttiltak og aktivitetar som rettar seg mot eit eller fleire av dei tre delmåla for ordninga. Støtte til prosjekt omfattar tiltak/aktivitet og naudsynt administrasjon av desse i frivillige organisasjonar, inkludert prosjektleiing og medarbeidarar. Lokale innvandrarorganisasjonar kan òg søke om driftsstøtte. Tiltak som bidrar til felles møteplasser mellom majoritetsbefolkninga og innvandrargrupper skal prioriterast, for å fremme felles møteplasser. Det vil bli utarbeidd retningslinjer med nærare kriterium for tildeling av midlane.

Integrerings- og mangfaldsdirektoratet (IMDi) skal forvalte ordninga. Delar av midlane vil bli forvalta av 20 utvalde kommunar. Desse kommunane er: Arendal, Bergen, Bodø, Bærum, Drammen, Fredrikstad, Gjøvik, Hamar, Kristiansand, Oslo, Sandefjord, Sandnes, Sarpsborg, Skedsmo, Skien, Stavanger, Tromsø, Trondheim, Tønsberg og Ålesund. Organisasjonar som er registrerte i desse kommunane, kan søke om støtte frå sin kommune. IMDi behandlar òg søknadar frå frivillige organisasjonar som har tiltak for bebuarar i asylmottak som ligg i andre kommunar enn i dei 20 kommunane som forvaltar den andre delen av midlane.

IMDi skal òg vurdere søknader av nasjonal karakter, inkludert søknader frå sentralleddet i landsdekkande frivillige organisasjonar.

Departementet foreslår å styrke tilskott til frivillige organisasjonar med 10 mill. kroner. Styrkinga er ei vidareføring av auken i tilskottet til det haldningsskapande og førebyggjande arbeidet til frivillige organisasjonar mot negativ sosial kontroll frå revidert nasjonalbudsjett 2018. I tillegg til midlane frå dagens tilskottsordningar som blir

omtalte ovanfor, blir òg nokre av dei namngitte tilskotta på posten lagde inn i den nye ordninga, samt delar av midlane til arbeidet med mentorordning for personar som er utsette for negativ sosial kontroll, æresrelatert vald og tvangsekteskap. Totalt foreslår regjeringa 83,2 mill. kroner til den nye ordninga med tilskott til frivillige organisasjonar.

Tilskott til drift av nasjonale ressursmiljø på integreringsfeltet

Regjeringa fører vidare ordninga med tilskott til drift av nasjonale ressursmiljø på integreringsfeltet i 2019. Tilskottet skal medverke til å gi betre kunnskap om integrering i befolkninga, inkludert kunnskap om moglegheiter og utfordringar ved integreringsprosessen. Vidare skal tilskottet medverke til meir tillit i det norske samfunnet blant

innvandrara og barna deira og større deltaking og representasjon blant innvandrara og barna deira på ulike samfunnsarenaer.

Tilskottsmottakarane sin aktivitet skal vere ei supplerande kjelde til kunnskap som medium, forskingsinstitusjonar og andre aktørar kan gi om integreringsfeltet. Dette skal organisasjonane gjere gjennom å samle og formidle kunnskap og kompetanse på grunnlag av erfaring og kontakt med og forankring i ulike innvandarmiljø.

Regjeringa foreslår at det i 2019 blir gitt øyremerkte tilskott til nasjonale ressursmiljø, slik det går fram av tabellen under. Det blir gitt eit totalt tilskott på 33,9 mill. kroner over ordninga. Regjeringa vurderer at desse organisasjonane, stiftelsane og sentera vil gi den naudsynte balansen mellom breidde, fornying og kontinuitet, jf. for målet med ordninga.

Tabell 4.30 Tilskott til nasjonale ressursmiljø

Organisasjon	Tilskott 2017	Tilskott 2018	Forslag til tilskott 2019
Antirasistisk senter (ARS)	2 175 000	2 175 000	2 175 000
Human Rights Service (HRS)	1 835 000	1 835 000	1 335 000
Innvandrerne landsorganisasjon (INLO)	600 000	600 000	600 000
Kristent interkulturelt arbeid (KIA)	1 265 000	1 265 000	1 265 000
Minotenk – minoritetspolitisk tenketank	2 000 000	3 000 000	3 000 000
MiRA Ressurscenter for kvinner med minoritetsbakgrunn	2 050 000	2 050 000	2 550 000
Multikulturelt initiativ- og ressursnettverk	500 000	500 000	500 000
Norsk organisasjon for asylsøkere (NOAS)	2 630 000	2 630 000	2 630 000
Organisasjonen mot offentlig diskriminering (OMOD)	1 440 000	1 440 000	1 440 000
Selvhjelp for innvandrere og flyktningar (SEIF)	2 350 000	5 350 000	5 350 000
LIM – likestilling, integrering, mangfold	700 000	700 000	700 000
Utrop	500 000	500 000	1 000 000
Caritas Norge	2 000 000	2 000 000	2 000 000
Samora	1 500 000	1 500 000	1 500 000
Just Unity	500 000	900 000	900 000
Stiftelsen Fargespill	2 000 000	2 000 000	2 000 000
Født fri			5 000 000
Sum	24 045 000	28 445 000	33 945 000

Post 72 Statsautorisasjonsordninga for tolkar m.a.

Løyvinga skal finansiere den faglege og administrative gjennomføringa av autorisasjonsprøva for tolkar.

Mål for 2019

Fleire kvalifiserte tolkar i offentleg sektor.

Rapport for 2017

Det blei løyvd 2,6 mill. kroner på posten i 2017.

I 2017 overtok Høgskolen i Oslo og Akershus (nå OsloMet) ansvaret for drift av Tospråktesten.

I 2017 blei 82 nye tolkar utdanna, medan 19 tok imot løyve som statsautorisert tolk i språka somali, tyrkisk, pashto, spansk, nederlandsk og fransk. Totalt er det 284 statsautoriserte tolkar; 84 pst. av desse er registrerte i Nasjonalt tolkeregister.

Det blei gjennomført færre testar i 2017 enn året før, men delen som bestod testen, auka. I 2017 bestod 43 pst. av dei som tok testen, men det tilsvarende tilhøvet i 2015 var berre 29,7 pst. (112 av 377). Årsakene til dette er samansette. Høgskolen i Oslo og Akershus gjennomførte til dømes ei rekke tiltak i 2017 for å få fram betre kvalifiserte søkarar, samt for å få ned strykprosenten.

Budsjettforslag for 2019

For å sikre korrekt postbruk foreslår departementet å flytte 2,2 mill. kroner til testing og kursing av tolkar frå kap. 290 post 01 til denne posten. Departementet foreslår ei løyving på 6,2 mill. kroner på posten.

Post 73 Tilskott

Løyvinga blir nytta til tilskott til deltaking i nasjonale og internasjonale kunnskapsfora og til ei tilskottsordning for mentor- og traineeordningar for personar med innvandrarbakgrunn. Det er IMDi som forvaltar ordninga, og verksemder i både privat og offentleg sektor kan søke på ordninga.

Mål for 2019

Auke arbeids- og samfunnsdeltakinga blant innvandrarar og barna deira.

Rapport for 2017

Det blei løyvd 8 mill. kroner på posten i 2017 fordelt på tilskottsordning til mentor- og traineeordningar, og einiskilde namngitte enkelttilskott.

Tilskottsordning til mentor- og traineeordningar for personar med innvandrar bakgrunn

Det blei løyvd 4,1 mill. kroner til dette tiltaket i 2017. Formålet med tilskott til mentor- og traineeordningar er at personar med innvandrarbakgrunn får innpass i arbeidslivet, eller får ein jobb som er tilpassa kompetansen og kvalifikasjonane deira. Ordninga skal òg bidra til at verksemder blir tilførte ny kunnskap og nye erfaringar med mangfald.

Budsjettforslag for 2019

For 2019 foreslås det at midlane skal nyttast til deltaking i *Transatlantic Council on Migration og Konsortium for forskning om terrorisme og internasjonal kriminalitet*.

Departementet foreslår å styrke ordninga med mentor- og traineeordningar for personar med innvandrarbakgrunn med 5 mill. kroner. Departementet foreslår å løyve til saman 9,7 mill. kroner til dette tiltaket i 2019.

Departementet foreslår å flytte 0,5 mill. kroner frå kap. 290 post 01 til denne posten til Norges Røde Kors til prosjektet *Til topps*.

Vidare foreslår departementet å flytte 1,2 mill. kroner til arbeidet mot negativ sosial kontroll frå kap. 291 post 71 til posten. Midlane skal gå til ei mentorordning for personar som er utsette for negativ sosial kontroll, æresrelatert vald og tvangsekteskap. Tilbodet inneheld ein fast mentorfamilieordning, eit fast mentornettverk for utsette, eit fagleg nettverk bestående av organisasjonar som tilbyr relevante mentoraktivitetar/løysingar og tilskott til ulike mentortilbod. 0,7 mill. kroner av midlane går til Oslo Røde Kors til drift av ei mentorfamilieordning for unge som blir utsette for negativ sosial kontroll, æresrelatert vald og tvangsekteskap og 0,5 mill. kroner blir løyvde til Oslo krisesenter for drift av mentornettverket *Sammen*. Ordninga skal administrerast av Bufdir.

Vidare foreslår departementet å løyve 2,5 mill. kroner i enkelttilskott til TV2 Skole sitt arbeid med norskopplæring.

Det blir foreslått ei løyving på til saman 14,6 mill. kroner på posten.

Kap. 3291 Busetting av flyktningar og tiltak for innvandrarar

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
01	Integreringstilskott for overføringsflyktningar, ODA-godkjente utgifter	241 800	197 200	
02	Særskilt tilskott ved busetting av einslege, mindreårige flyktningar, ODA-godkjente utgifter	23 446	113 874	
03	Tilskott til integreringsmottak, ODA-godkjente utgifter	9 900	10 167	
04	Tilskott til integreringsprosjekt i asylmottak i regi av frivillige organisasjonar, ODA-godkjente utgifter			10 875
	Sum kap. 3291	275 146	321 241	10 875

Tala for rekneskap 2017 og saldert budsjett 2018 er førde på kap. 3496 på budsjettet til Justis- og beredskapsdepartementet.

Post 01 Integreringstilskott for overføringsflyktningar, ODA-godkjente utgifter

Nokre innanlandske utgifter knytte til busetting av overføringsflyktningar i kommunane kunne tidlegare, i samsvar med daverande statistikkdirektiv til OECD/DAC (Development Assistance Centre), godkjennast som offisiell utviklingshjelp. Tidlegare har delar av utgifter på kap. 291 (496) post 60 blitt rapporterte inn som utviklingshjelp. I samsvar med nye retningslinjer frå OECD/DAC kan ikkje desse utgiftene lenger førast som utviklingshjelp.

OECDs medlemsland har operert med ulik praksis for kva for utgifter som kan rapporterast som ODA-godkjente utgifter. OECD/DAC har saman med medlemslanda klargjort kva for utgifter som kan ODA-førast, og regjeringa har i samband med det gjennomgått norsk praksis. OECDs nye retningslinjer er lagde til grunn for løyvingforslaget for 2019. Endringane medfører mellom anna at støtte til integreringsarbeid og utgifter etter avslag på asylsøknad ikkje lenger kan rapporterast som ODA-godkjente utgifter. Utgifter til integreringstilskott for overføringsflyktningar kan ikkje lenger førast som ODA-godkjente utgifter.

Post 02 Særskilt tilskott ved busetting av einslege, mindreårige flyktningar, ODA-godkjente utgifter

Nokre innanlandske utgifter knytte til busetting av einslege mindreårige flyktningar i kommunane

kunne tidlegare, i samsvar med daverande statistikkdirektiv til OECD/DAC (Development Assistance Centre), godkjennast som offisiell utviklingshjelp. Tidlegare har delar av utgifter på kap. 291 (496) post 61 blitt rapporterte inn som utviklingshjelp. I samsvar med nye retningslinjer frå OECD/DAC kan ikkje desse utgiftene lenger førast som utviklingshjelp.

OECDs medlemsland har operert med ulik praksis for kva for utgifter som kan rapporterast som ODA-godkjente utgifter. OECD/DAC har saman med medlemslanda klargjort kva for utgifter som kan ODA-førast, og regjeringa har i samband med det gjennomgått norsk praksis. OECDs nye retningslinjer er lagde til grunn for løyvingforslaget for 2019. Endringane medfører mellom anna at støtte til integreringsarbeid og utgifter etter avslag på asylsøknad ikkje lenger kan rapporterast som ODA-godkjente utgifter. Utgifter til busetting av einslege mindreårige flyktningar kan ikkje lenger førast som ODA-godkjente utgifter.

Post 03 Tilskott til integreringsmottak, ODA-godkjente utgifter

Nokre innanlandske utgifter knytte til mottak av asylsøkarar og flyktningar i Noreg kunne tidlegare, i samsvar med daverande statistikkdirektiv til OECD/DAC (Development Assistance Centre), godkjennast som offisiell utviklingshjelp. Tidlegare har utgifter til kvalifiseringstiltak i integreringsmottak på kap. 291 (496) post 62 blitt rapporterte inn som utviklingshjelp. I samsvar med

nye retningslinjer frå OECD/DAC kan ikkje desse utgiftene lenger førast som utviklingshjelp.

OECDs medlemsland har operert med ulik praksis for kva for utgifter som kan rapporterast som ODA-godkjente utgifter. OECD/DAC har saman med medlemslanda klargjort kva for utgifter som kan ODA-førast, og regjeringa har i samband med det gjennomgått norsk praksis. OECDs nye retningslinjer er lagde til grunn for løyvingforslaget for 2019. Endringane medfører mellom anna at støtte til integreringsarbeid og utgifter etter avslag på asylsøknad ikkje lenger kan rapporterast som ODA-godkjente utgifter. Utgifter til integreringsmottak kan ikkje lenger førast som ODA-godkjente utgifter.

Post 04 Tilskott til integreringsprosjekt i asylmottak i regi av frivillige organisasjonar, ODA-godkjente utgifter

Nokre innanlandske utgifter knytte til mottak av asylsøkarar og flyktningar i Noreg kunne tidlegare, i samsvar med daverande statistikkdirektiv til OECD/DAC (Development Assistance Centre), godkjennast som offisiell utviklingshjelp. I tråd med nytt klargjeringsdokument frå OECD/DAC kan nokre midlar til integreringstiltak i asylmottak under kap. 291 post 71 frå 2019 førast som ODA-godkjente utgifter.

Det blir foreslått at 10 mill. kroner av utgiftene knytte til integreringstiltak i asylmottak blir rapporterte inn som utviklingshjelp.

Kap. 292 Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for vaksne innvandrarar

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
21	Særskilde driftsutgifter, <i>kan overførast</i>	36 932	44 525	62 588
22	Prøver i norsk og samfunnskunnskap for vaksne innvandrarar	28 744	32 267	38 591
60	Tilskott til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for vaksne innvandrarar	2 337 810	1 997 096	1 425 376
	Sum kap. 0292	2 403 486	2 073 888	1 526 555

Tala for rekneskap 2017 og saldert budsjett 2018 er førde på kap. 497 på budsjettet til Justis- og beredskapsdepartementet.

Post 21 Særskilde driftsutgifter, kan overførast

Løyvinga skal gå til å utvikle kompetanse, metodar og læringsressursar for den obligatoriske opplæringa i norsk og samfunnskunnskap for vaksne innvandrarar. Løyvinga skal også dekke lønn og driftsutgifter i Kompetanse Noreg knytte til utviklingsarbeidet. Vidare skal løyvinga mellom anna nyttast til å føre vidare arbeidet med etter- og vidareutdanning for lærarar i norsk og samfunnskunnskap. Kompetanse Noreg sitt arbeid med karriererettleiing i asylmottak skal halde fram i 2019. Løyvinga skal også dekke vidareføring av forskning på norskopplæring. Sjå også omtale under kap. 256 post 01 for fleire detaljar om aktiviteten til Kompetanse Noreg i 2017.

Mål for 2019

God kvalitet i opplæringa i norsk og samfunnskunnskap for vaksne innvandrarar i heile landet.

Rapport for 2017

Det blei løyvd 36,9 mill. kroner på posten i 2017. Midlane har mellom anna gått til å styrke kompetansehevinga for lærarar. Kompetanse Noreg har ansvaret for kompetansehevande tiltak for lærarar i norskopplæringa, og har gitt tilskott til Høgskolen i Innlandet, Høgskulen på Vestlandet og Universitetet i Bergen for å utvikle nye vidareutdanningstilbod i norsk som andrespråk for lærarar som underviser etter læreplan i norsk og samfunnskunnskap. Totalt fullførte 92 studentar desse studia våren 2017. Hausten 2017 starta studia med 181 studentar.

Det blir også halde fylkesvise etterutdanningskurs for lærarar og leiarar i norskopplæring. Ansvar for desse kursa er delegert til fylkesmannen.

Kompetanse Noreg, har samarbeida med IMDi og Utdanningsdirektoratet (Udir om innspel til prioriteringar for vidare satsing på kompetanseutvikling for lærarar som underviser vaksne.

1. juli 2017 tok IMDi over ansvaret for løysinga når det gjeld elektronisk sjølvregistrering av kompetanse som Kompetanse Noreg har utvikla. Løysinga har vore i bruk i integreringsmottaka og utvalde ordinære mottak, og har vore under vidare utvikling av IMDi fram til ordinær drift sommaren 2018. Evalueringa av pilotperioden viste at det var nokre utfordringar ved bruk av løysinga. Løysinga har blitt utbetra og vidareutvikla av IMDi. Det blir også arbeid for å ta i bruk løysinga for kvoteflyktningar, og på lengre sikt familiegjensameinte.

Kompetanse Noreg har i 2016 og 2017 prøvd ut karriererettleiing i etterkant av kompetansekartlegging i mottak. Karriererettleiing blir gjennomført av dei offentlege karrieresentera og lokale Nav-kontor. Karriererettleiing i mottak har i 2017 vore samfinansiert med Arbeids- og sosialdepartementet. Det blir vurdert om andre målgrupper enn bebuarar i mottak, som kvoteflyktningar og familiegjensameinte, også skal få tilbod om karriererettleiing. Sjå under programkategori 07.50 Kompetansepolitikk og livslang læring for meir informasjon om karriererettleiing.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår ei løyving på 62,6 mill. kroner på denne posten. Løyvinga omfattar styrkinga på 1 mill. kroner til å utvikle standardiserte element i introduksjonsprogrammet og 16 mill. kroner til kompetanseheving for lærarar.

Post 22 Prøver i norsk og samfunnskunnskap for vaksne innvandrarar

Løyvinga skal gå til å dekke Kompetanse Noreg sine utgifter til å informere om prøver, utvikle og halde ved like prøver i norsk og samfunnskunnskap, til å gjennomføre prøvene, til sensur og tilbagemelding til opplæringsstadene om resultatata – arbeidet inkluderer også statsborgarprøva.

Mål for 2019

God kvalitet og kapasitet i prøvegjennomføringa.

Rapport for 2017

Det blei løyvd 28,7 mill. kroner på posten i 2017. Kompetanse Noreg har ansvaret både for innhaldet i prøvene og for å utvikle, drifte og legge til rette for gjennomføring av avsluttande prøve i norsk, samfunnskunnskap og statsborgarprøva.

Posten blei i 2017 auka med 13 mill. kroner til utvikling, gjennomføring og vedlikehald av prøver i norsk og samfunnskunnskap for å følge opp endringar i statsborgarlova og endringar i krav til permanent opphaldsløyve. Midlane har også gått til vidareutvikling av teknisk plattform for prøvene, auka datatryggleik, betre sikring av identifikasjon av prøve kandidatane, integrasjon mot offentlege register og kompetanseheving for sensorane.

Det er kommunane som har ansvaret for at deira eigne innbyggjarar får avlagt prøve. Mange kommunar samarbeider. Det er i dag meir enn 300 prøvestader. Kvaliteten og kapasiteten i avvikinga av norskprøva må bli betre. Kompetanse Noreg fekk derfor i oppdrag i 2017 å greie ut kva som kan vere dei ulike alternativa for å nå målet. Dei ulike alternativa er under vurdering i departementet.

Det er eit mål at norskprøva skal bli arrangert tre gonger i 2018 og fire gonger i 2019. For å førebu det har mellom anna det digitale prøvesystemet blitt vidareutvikla i 2017, og det har blitt utarbeidd planar for korleis arbeidet med norskprøva kan bli meir effektivt.

I 2017 blei det gjennomført ein risiko- og sårbarheitsanalyse av det digitale prøvesystemet der norskprøva, samfunnskunnskapprøva og statsborgarprøva blir laga og gjennomførte. På bakgrunn av denne analysen blei det i 2017 sett i verk tiltak for å gi betre sikring av personopplysningar og for å etterleve EUs forordning om personvern. Det blir arbeid vidare med å skape eit prøvesystem som er meir robust.

Norskprøva

Norskprøva er sett saman av fire delprøver: delprøve i munnleg framstilling, lytteforståing, leseforståing og skriftleg framstilling. Dei tre sistnemnde delprøvene utgjør skriftleg prøve. Totalt blei det gjennomført 83 588 delprøver i norsk i 2017.

Prøve i samfunnskunnskap

I 2017 blei det gjennomført 22 128 prøver i samfunnskunnskap. Det er per i dag mogleg å ta prøva

på 29 ulike språk. Delen som tok prøva på norsk, gjekk opp frå 10,6 pst. i 2016 til 43,7 pst. i 2017. Dette kan ha samanheng med endringar i stats-

borgarlova og innføring av statsborgarprøve frå og med 1. januar 2017.

Tabell 4.31 Gjennomføring av prøver i norsk og samfunnskunnskap i 2017

Styringsparameter	Resultatkrav	Resultat i 2017
Delen med rett og plikt som oppnår A2 eller høgare på norskprøve	70 pst. på skriftleg prøve 90 pst. på munnleg prøve	81 pst. på skriftleg prøve 86 pst. på munnleg prøve
Delen som består prøve i samfunnskunnskap	90 pst.	78,6 pst.

Statsborgarprøva

Statsborgarprøva blei lansert 1. januar 2017. Prøva er tilgjengeleg på bokmål og nynorsk. Det blei gjennomført 6 016 statsborgarprøver i 2017. 4 271 av prøvene blei beståtte, og det gir ein beståttedel på 71 pst.

rett til opplæring i norsk og samfunnskunnskap, slik at dei lærer tilstrekkeleg norsk til å kunne fungere i arbeids- og samfunnslivet.

Rapport for 2017

Det blei løyvd 2,3 mrd. kroner på posten i 2017.

Budsjettforslag for 2019

Departementet foreslår ei løyving på 38,6 mill. kroner på denne posten. Løyvinga omfattar ei styrking på 1,3 mill. kroner til arbeidet med å utvikle norskprøva knytt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap til eit høgare språknivå, C1.

Norskopplæring for asylsøkarar i mottak

Førebelse tal frå Nasjonalt introduksjonsregister (NIR) syner at berre 2 300 asylsøkarar tok imot norskopplæring i 2017. Dette er langt færre enn i 2016, da 10 690 deltok. Delen av asylsøkarar som deltok i norskopplæring, er redusert frå 58 pst. i 2016 til 3 pst. i 2017. Færre asylsøkarar kom til landet i 2017, og asylmottak blei lagde ned. Dette forklarar reduksjonen i talet på kommunar som gir tilbod om norskopplæring til asylsøkarar, og nedgangen i talet på asylsøkarar som deltar i opplæringa.

Post 60 Tilskott til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for vaksne innvandrarar

På denne posten ligg tilskott til opplæring i norsk, norsk kultur og norske verdiar for asylsøkarar i mottak, og tilskott til opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter introduksjonslova. Tilskottet skal stimulere til effektivitet, gjennomstrøyming og resultat i opplæringa. Vertskommunar for asylmottak skal sørge for opplæring til bebuarar i mottak med opphaldsløyve, medan busettingskommunen skal sørge for opplæring etter busetting.

Opplæring i norsk kultur og norske verdiar

Om lag halvparten av personane i målgruppa starta i opplæringa i 2017. Totalt gav 36 kommunar tilbod om opplæring i norsk kultur og norske verdiar i 2017, inkludert fem vertskommunar for integreringsmottak.

Mål for 2019

Målet med tilskottet til opplæring i norsk, norsk kultur og norske verdiar for asylsøkarar i mottak er å gi basiskunnskap i norsk slik at asylsøkarar kan kommunisere på enkel norsk i mottak og i lokalmiljøet. Opplæringa skal også gi tidleg kjennskap til norske lover, reglar, verdiar, omgangsførmer og kultur i vid forstand.

Opplæring i norsk og samfunnskunnskap

I 2017 var det 44 150 deltakarar i opplæring i norsk og samfunnskunnskap i totalt 423 kommunar. Dette var fleire enn i 2016, då 42 000 deltok. I 2017 deltok like mange kvinner som menn i opplæringa.

Målet med tilskottet til opplæring i norsk og samfunnskunnskap er at kommunane gir opplæring til vaksne innvandrarar med plikt og/eller

Oppfølging og kontroll

Kommunane skal ikkje legge fram særskild rekneskap for tilskotta på kap. 292 post 60. Gjen-

nom den årlege kartlegginga frå Berekningsutvalet blir det gitt eit oversyn om det er eit rimeleg samsvar mellom tilskottet og kommunanes utgifter til opplæring. Dersom kommunane gjennomfører opplæring til ein lågare kostnad enn det tilskottet dei har mottatt, kan kommunane behalde tilskottet uavkorta.

Budsjettforslag for 2019

Tilskott til opplæring i norsk for asylsøkarar i mottak og tilskott til opplæring i norsk kultur og norske verdier for asylsøkarar i mottak

Tilskottet blir utbetalt automatisk til vertskommunar for mottak for asylsøkarar som er i målgruppa. Asylsøkarar som er i målgruppa for opplæringa, skal få inntil 175 timar norskopplæring, og 50 timar opplæring i norsk kultur og norske verdier.

Asylsøkarar i målgruppa for opplæringa i norsk og opplæring i norsk kultur og norske verdier har plikt til å delta i opplæringa, og kommunen skal sørge for at opplæring blir gitt så snart som mogleg etter at asylsøkarar i målgruppa er

registrerte i mottak i kommunen. Frå 1. september 2018 blei opplæring i mottak pliktfesta, og målgruppa blei endra slik at tilbodet fell bort ved første avslag på søknad om opphaldsløyve.

Satsen for tilskott til opplæring i norsk for asylsøkarar i mottak er 13 700 kroner i 2019. Satsen for tilskott til norsk kultur og norske verdier for asylsøkarar i mottak er 3 900 kroner i 2019.

Tilskott til opplæring i norsk og samfunnskunnskap – introduksjonslova

Kommunane får tilskott for kvar person i målgruppa som har rett og plikt eller rett til opplæring etter introduksjonslova, såkalla persontilskott. Tilskottet har to satsar, ein for personar frå Afrika, Oseania (utanom Australia og New Zealand), Øst-Europa, Sør-Amerika og Mellom-Amerika, og ein for personar frå Vest-Europa, Nord-Amerika, Australia og New Zealand. Bakgrunnen er at personar som har eit morsmål som ligg nærare norsk, og meistrar det latinske alfabetet, vil lære norsk raskare enn andre.

Tabell 4.32 Satsar for persontilskott

Tilskottsår	Satsar 2017		Satsar 2018		Satsar 2019	
	Låg sats	Høg sats	Låg sats	Høg sats	Låg sats	Høg sats
År 1	13 600	31 900	13 600	31 900	13 900	32 300
År 2	23 300	60 100	24 100	62 300	25 000	64 500
År 3	13 900	41 600	15 000	43 350	15 600	45 000
Sum	50 800	133 600	52 700	137 550	54 500	141 800

For å betre dei økonomiske rammevilkåra for små og mellomstore kommunar mottar kommunar med 1–3 personar i målgruppa eit grunntilskott på om lag 185 000 kroner. Kommunar med 4–150 personar mottar eit grunntilskott på 575 000 kroner. Talet på personar i målgruppa som er regis-

trerte i Nasjonalt introduksjons register (NIR) per 15. januar, vil ligge til grunn for endeleg fastsetting av satsane og utbetaling til kommunane i 2019.

Departementet foreslår å løyve 1,4 mrd. kroner på posten.

Kap. 3292 Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for vaksne innvandrarar

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2017	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
01	Norskopplæring i mottak, ODA-godkjende utgifter	36 750	50 505	24 185
	Sum kap. 3292	36 750	50 505	24 185

Tala for rekneskap 2017 og saldert budsjett 2018 er førde på kap. 3497 på budsjettet til Justis- og beredskapsdepartementet.

Post 01 Norskopplæring i mottak, ODA-godkjente utgifter

Nokre innanlandske utgifter knytte til mottak av asylsøkarar og flyktningar i Noreg kan, i samsvar med statistikkdirektiv til OECD/DAC (Develop-

ment Assistance Centre), godkjennast som offisiell utviklingshjelp.

Det blir foreslått at 24,2 mill. kroner av utgiftene knytte til opplæring i norsk og kultur- og samfunnskunnskap for asylsøkarar blir rapporterte inn som utviklingshjelp.

Del III
Omtale av særlege tema

5 Oppfølging av langtidsplanen for forskning og høgre utdanning

Innleiing

Regjeringa har høge ambisjonar for det norske kunnskapssamfunnet og satsar målretta på forskning og høgre utdanning. Det viktigaste verktøyet for å sørge for langsiktige og føreseielege satsingar på området er langtidsplanen for forskning og høgre utdanning. Saman med forslaget til statsbudsjett for 2019 legg regjeringa fram ein revidert plan gjennom Meld. St. 4 (2018–2019) *Langtidsplan for forskning og høgere utdanning 2019–2028*. Den reviderte langtidsplanen inneheld tre konkrete opptrappingsplanar, tre overordna mål og fem langsiktige prioriterte område for styrkt innsats på politikkområdet. Oppfølginga av desse er omtalt under. I tillegg inneheld den reviderte langtidsplanen ein eigen plan for bygg i universitets- og høgskolesektoren som legg rammene for ein heilskapleg politikk for utvikling, forvaltning og prioritering av bygg og campus.

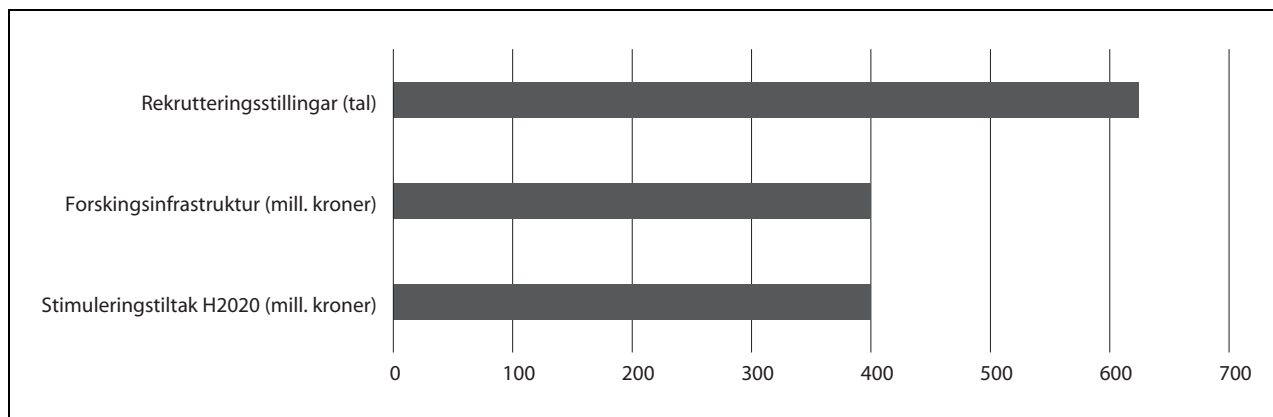
Kunnskap og kompetanse legg til rette for verdiskaping, både i offentleg sektor og i næringslivet, og bidrar til naudsynt omstilling og nye løysingar for å møte store samfunnsutfordringar. Regjeringa er opptatt av at forskning og høgre utdanning skal ha høg kvalitet. Dette inneber mellom anna å vurdere fortløpande korleis investeringar i forskning og utvikling er innretta. Nærings- og

fiskeridepartementet har sett i gang ein gjennomgang av dei næringsretta verkemidla, i samarbeid med fleire andre departement.

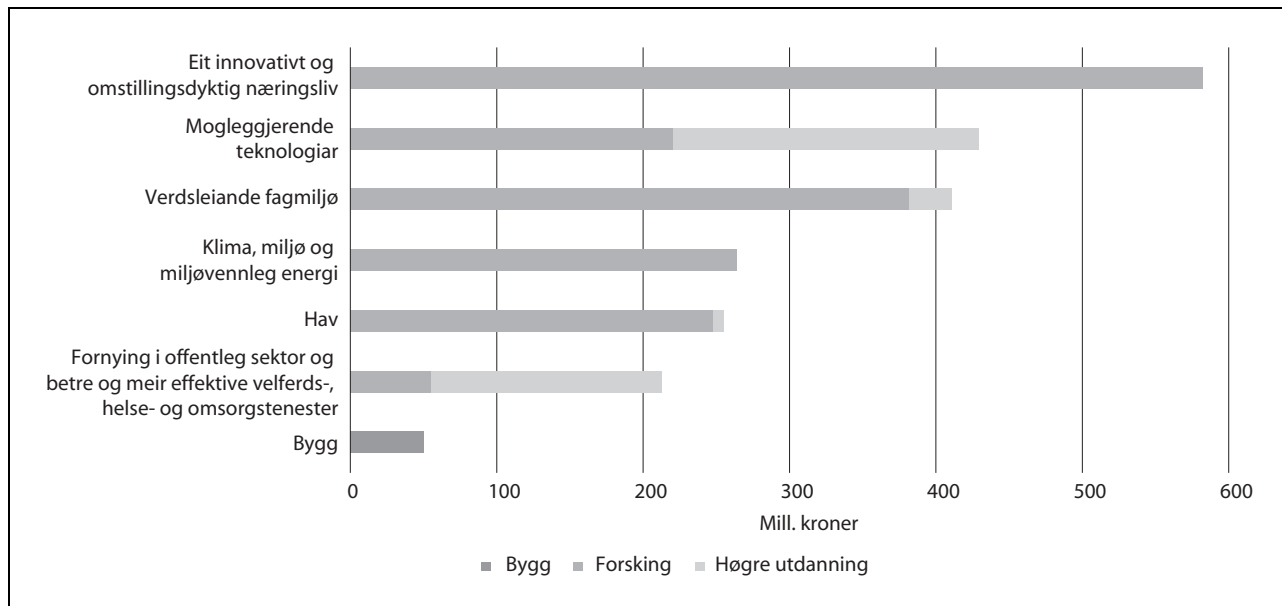
Det er viktig å sørge for samsvar mellom nasjonale prioriteringar og internasjonale satsingar. Noreg har eit utstrekt internasjonalt samarbeid innanfor forskning og høgre utdanning, jf. *Strategi for forsknings- og innovasjonssamarbeidet med EU og Panorama – strategi for høgere utdannings- og forskningssamarbeid med Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika (2016–2020)*.

Oppfølging av den første langtidsplanen

Den første langtidsplanen for perioden 2015–24 blei lagd fram i oktober 2014. I statsbudsjetta for perioden 2015–18 blei langtidsplanen følgd opp med om lag 3,7 mrd. kroner i auka løyvingar, jf. figurane 5.1 og 5.2. Regjeringa satsa særleg på å utvikle verdslieande fagmiljø, mogleggjerande teknologiar og næringsretta forskning. Opptrappingsplanane for forskingsinfrastruktur, til verkemiddel for god norsk deltaking i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon Horisont 2020 og til fleire rekrutteringsstillingar blei oppfylte i statsbudsjettet for 2018. For meir utfyllande omtale av oppfølging av den første langtidsplanen viser vi til den reviderte langtidsplanen.

Figur 5.1 Samla vekst til opptrappingsplanane i langtidsplanen for forskning og høgre utdanning, 2015–18

Figur 5.2 Samla vekst i løyvingane til dei langsiktige prioriteringane i langtidsplanen for forskning og høgre utdanning, 2015–18

Revidering av langtidsplanen

Regjeringa legg med Meld. St. 4 (2018–2019) *Langtidsplan for forskning og høgere utdanning 2019–2028* fram ein revidert plan for forskning og høgre utdanning. Måla og dei langsiktige prioriteringane i planen ligg i hovudsak fast. Dei tre måla er framleis

- styrkt konkurransekraft og innovasjonsevne
- møte store samfunnsutfordringar
- utvikle fagmiljø av framifrå kvalitet

For å utvikle eit berekraftig velferdssamfunn og eit konkurransedyktig næringsliv vil regjeringa ha ei langsiktig og forpliktande satsing på forskning og utvikling (FoU). Regjeringa vil auke den offentlege innsatsen til FoU ut over ein pst. av BNP i ein omstillingsfase og særleg prioritere mogleggjerande teknologiar og forskning som bidrar til auka verdiskaping. Målet er at langsiktige og føreseielege rammer for den offentlege innsatsen også skal utløyse auka private investeringar.

Regjeringa vil prioritere å rette ressursinnsatsen mot dei tre overordna måla og dei langsiktige prioriteringane i langtidsplanen. Innanfor ramma av mål og prioriteringar vil regjeringa særleg prioritere å styrke innsatsen på tre viktige område:

- 800 mill. kroner for å løfte kompetanse, utdanning i og forskning på teknologi, med særskilt vekt på IKT
- 450 mill. kroner for å legge til rette for auka FoU for omstilling og fornyng i næringslivet

- 250 mill. kroner for å bidra til høg kvalitet i norsk høgre utdanning

Dei tre opptrappingsplanane støtter opp under grunnleggande innsatsfaktorar for å lykkast med måla om det grøne skiftet, auka verdiskaping og omstilling i næringslivet og offentleg sektor. Grunna redusert handlingsrom i statsbudsjettet framover skal opptrappingsplanane delvis finansierast gjennom omprioritering frå andre formål på budsjetta til departementa.

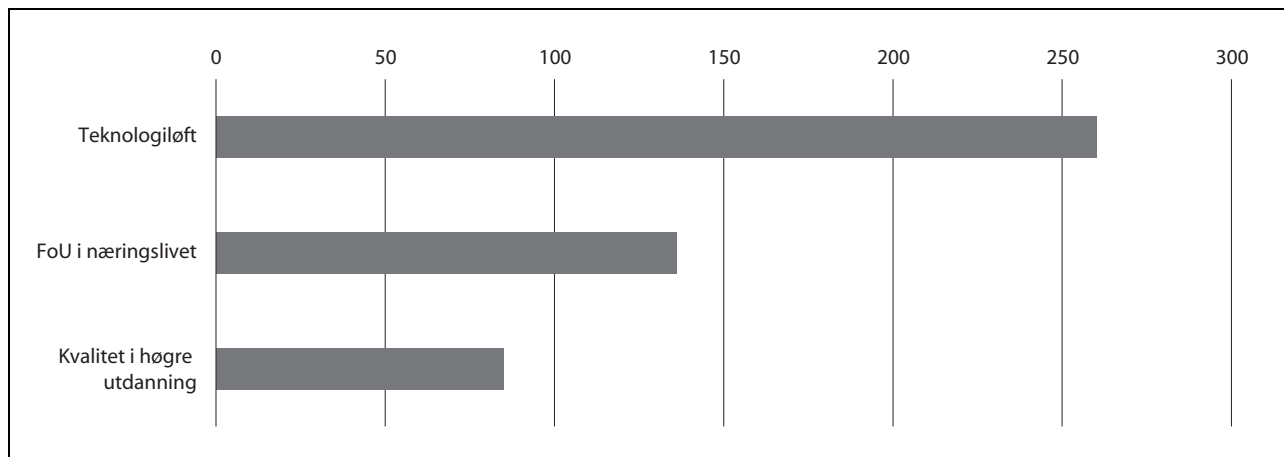
Regjeringa har valt å justere strukturen i planen i tråd med tilrådingane i OECDs landgjennomgang. Dei langsiktige prioriteringane «eit innovativt og omstillingsdyktig næringsliv» og «verdsleiane fagmiljø» er flytta inn under måla om «styrkt konkurransekraft og innovasjonsevne» og «utvikle fagmiljø av framifrå kvalitet». Siktemålet er dels å gi dei overordna måla ein tydelegare plass i langtidsplanen og dels å få tydelegare fram kva som er generelle mål, og kva som er langsiktige prioriteringar. Dei overordna måla gjeld norsk forskning og høgre utdanning som heilskap, medan dei langsiktige prioriteringane reflekterer område der Noreg har særlege kunnskapsbehov eller konkurransefortrinn.

I tillegg har regjeringa tatt inn ei ny langsiktig prioritering, *samfunnstryggleik og samhøyr i ei globalisert verd*.

Den reviderte planen inneheld òg regjeringa sin plan for bygg og campusutvikling i universitets- og høgskolesektoren. Planen formidlar fire forventningar til sektoren:

- 1) Verkemiddel – Bygg er ein innsatsfaktor på lik linje med andre ressursar i forskning og høgre utdanning
- 2) Tilpassingar – Behov for utvikling og vedlikehald
- 3) Bæreevne – Investeringar i universitets- og høgskolebygg skal vere kostnadseffektive, men samstundes bidra til innovasjon og klima- og miljøvenlege løysingar
- 4) Universitetsmusea – Unike samlingar for historie, kultur og identitet skal sikrast

Opptrappingsplanane

Figur 5.3 Vekst til opptrappingsplanane i langtidsplanen for forskning og høgre utdanning, 2019. I mill. kroner

Oppfølging av den reviderte langtidsplanen

Regjeringa foreslår å auke løyvingane med 1,2 mrd. kroner i 2019 for å følge opp den reviderte langtidsplanen. Av dette er 481 mill. kroner knytte til dei tre opptrappingsplanane i den reviderte langtidsplanen, jamfør figur 5.3. 65 mill. kroner av auken skyldast finansiering av heilårsverknad for rekrutteringsstillingar oppretta i statsbudsjettet for 2018. Satsingane er omtalte under.

Teknologiløft

I budsjettet for 2019 foreslår regjeringa å starte oppfølginga av opptrappingsplanen for teknologi med totalt 260 mill. kroner fordelt på ei rekke satsingar.

Mogleggjerande og industrielle teknologiar

Utviklinga av mogleggjerande og industrielle teknologiar bidrar til mange ulike formål, inkludert auka produktivitet i industri og tenester og lågare utslepp av klimagassar. Regjeringa foreslår å auke løyvinga til mogleggjerande og industrielle teknologiar med 65 mill. kroner over budsjettet til Kunnskapsdepartementet. Midlane skal mellom anna gå til å styrke grunnleggjande forskning innan IKT.

Moderniseringa av offentleg sektor aukar behovet for spisskompetanse knytt til digitalise-

ring og IKT. Digitaliseringa aukar også behovet for forskning og innovasjon innan digital tryggleik og utvikling av ein tryggleikskultur i verksemdene. Regjeringa foreslår derfor å auke løyvingane til IKTPLUS-programmet i Forskningsrådet med 10 mill. kroner over budsjettet til Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

For å sette Noreg i betre stand til å utnytte dei moglegheitene som digitalisering gir i transportsektoren, foreslår regjeringa å auke løyvingane til Pilot-T med 10 mill. kroner over budsjettet til Samferdselsdepartementet.

Regjeringa foreslår vidare å følge opp DIGITAL21-strategien med 10 mill. kroner over budsjettet til Nærings- og fiskeridepartementet.

Fornyning i offentleg sektor og betre offentlege tenester

Regjeringa foreslår å løyve 40 mill. kroner til Helseanalyseplattforma over budsjettet til Helse- og omsorgsdepartementet for å bidra til å effektivisere og forenkle tilgangen til helsedata samtidig som personvernet og tryggleiken blir styrkte.

Hav

Regjeringa foreslår å auke løyvingane til forskning på havets helse over budsjettet til Nærings- og fiskeridepartementet med 30 mill. kroner. Formå-

let med satsinga er å utvikle nye metoder for prøvetaking og digitalisering av analyser relatert til overvaking av effekter på hav- og kystmiljøet, spreining av ulike forureiningar i relasjon til fiskevelferd og sunn og trygg sjømat. Vidare foreslår regjeringa å styrke satsinga på havteknologi og maritim innovasjon i Forskningsrådet med 17 mill. kroner over budsjettet til Nærings- og fiskeridepartementet.

Regjeringa vil satse på kunnskap og kompetanse for utvikling av miljøvennlege energiteknologiar og foreslår å auke løyvingane til PETROMAKS2-programmet i Forskningsrådet med om lag 11 mill. kroner over budsjettet til Olje- og energidepartementet.

Klima, miljø og miljøvennleg energi

Regjeringa vil satse på kunnskap og kompetanse for utvikling av miljøvennlege energiteknologiar og foreslår å auke løyvingane til ENERGIX-programmet med 20 mill. kroner over budsjettet til Olje- og energidepartementet.

Samfunnstryggleik og samhøyr i ei globalisert verd

For å sikre nasjonal spesialistkompetanse innan IKT-tryggleik foreslår regjeringa å løyve 10 mill. kroner til å opprette eit fyrtårnprosjekt innan IKT-tryggleik i Noregs forskingsråd over budsjettet til Justis- og beredskapsdepartementet.

For å vidareutvikle forskinga på samfunns-tryggleik generelt og IKT-tryggleiksforskinga spesielt foreslår regjeringa å auke løyvingane til SAMRISK-programmet i Forskningsrådet med 7 mill. kroner over budsjettet til Justis- og beredskapsdepartementet.

Vidare foreslår regjeringa å auke løyvingane til IKT-tryggleiks- og kryptologiforsking med 40 mill. kroner over budsjettet til Kunnskapsdepartementet. 10 mill. kroner av dette er vidareføring av løyvde midlar i revidert statsbudsjett for 2018.

FoU for fornying og omstilling i næringslivet

I budsjettet for 2019 foreslår regjeringa å starte oppfølginga av opptrappingsplanen for FoU for fornying og omstilling i næringslivet med totalt 136 mill. kroner fordelt på ei rekke satsingar.

Styrkt konkurransekraft og innovasjonsevne

Regjeringa foreslår å auke løyvinga til forskingsbasert omstilling i breidda av næringslivet med 45 mill. kroner over budsjettet til Nærings- og

fiskeridepartementet. Satsinga skal fremme FoU i etablert næringsliv og utvikling av nytt forskingsbasert næringsliv. Regjeringa foreslår vidare å auke basisløyvinga til dei teknisk-industrielle institutta med 40 mill. kroner over budsjettet til Nærings- og fiskeridepartementet, for å auke den langsiktige kunnskaps- og kompetansebygginga i institutta.

Regjeringa foreslår å auke løyvinga til kommersialisering av forskning gjennom FORNY2020-programmet i Noregs forskingsråd med 15 mill. kroner over budsjettet til Kunnskapsdepartementet.

Regjeringa foreslår å auke løyvinga til nærings-ph.d. med om lag 1 mill. kroner til finansiering av 4 nye stillingar.

Klima, miljø og miljøvennleg energi

Regjeringa foreslår å løyve 25 mill. kroner til forskning retta mot bidrag frå skogen i klimasamanheng over budsjettet til Landbruks- og matdepartementet. Satsinga skal bidra til auka kunnskap om innovativ utnytting av skogsråstoff for grøn omstilling, samstundes som vi opprettheld eller aukar karbonlageret i skogen.

Regjeringa foreslår å løyve 10 mill. kroner til forskning på reduksjon av marin forsøpling og spreining av mikroplast over budsjettet til Klima- og miljødepartementet.

Kvalitet i høgre utdanning

I budsjettet for 2019 foreslår regjeringa å starte oppfølginga av opptrappingsplanen for kvalitet i høgre utdanning med totalt 85 mill. kroner fordelt på fleire satsingar.

Regjeringa foreslår å auke løyvingane til Nasjonal arena for kvalitet i høgre utdanning med 25 mill. kroner over budsjettet til Kunnskapsdepartementet.

Læringsareal (bygg)

Regjeringa foreslår å auke løyvingane til utvikling av læringsareal i universitets- og høgskolesektoren med 50 mill. kroner over budsjettet til Kunnskapsdepartementet. I tillegg foreslår regjeringa å løyve 36 mill. kroner i eittårige midlar til same formål.

Fornyning i offentleg sektor og betre offentlege tenester

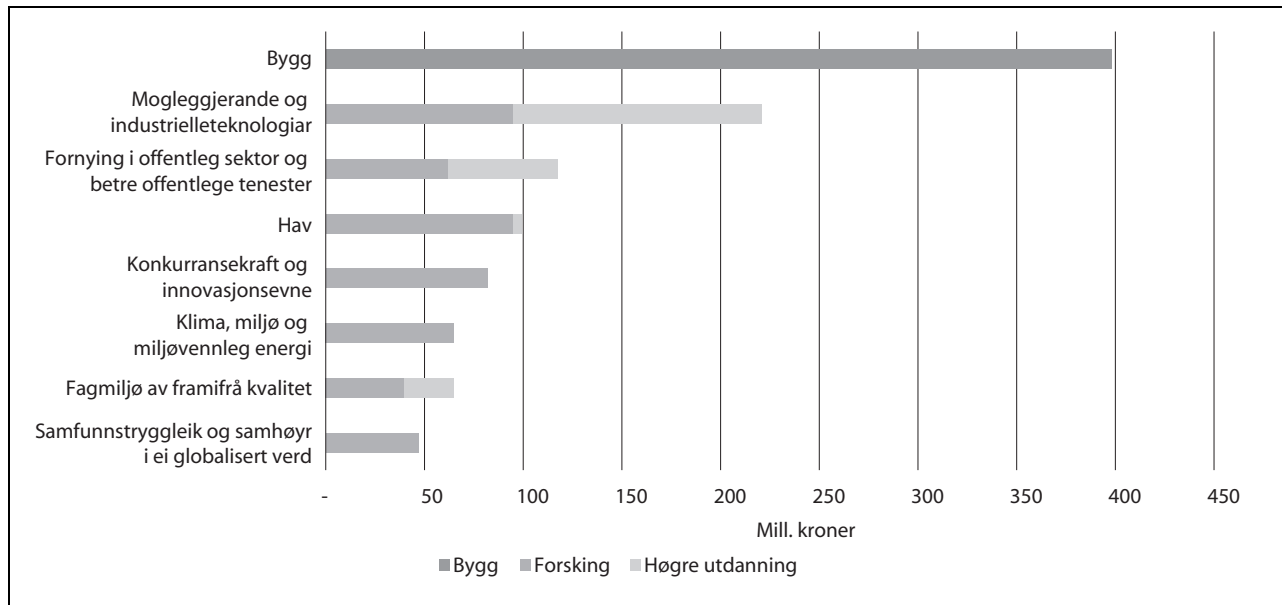
Regjeringa foreslår å løyve 10 mill. kroner til ein pilot for praksis i kommunesektoren for helse- og velferdsutdanningane over budsjettet til Kunnskapsdepartementet.

Dei langsiktige prioriteringane

Opptrappingsplanane i den reviderte langtidsplanen skil seg frå dei i den første langtidsplanen. I den første langtidsplanen var opptrappinga knytt til ordningar for heile forskningssystemet, finansiert over budsjettet til Kunnskaps-

departementet. I den reviderte planen er opptrappingsplanane i stor grad knytte til måla og dei langsiktige prioriteringane i planen, finansierte over budsjetta til ei rekke departement. Forslaga til satsingar som oppfølging av dei langsiktige prioriteringane utanom opptrappingsplanane er omtalte under.

Figur 5.4 Vekst til oppfølging av måla og dei langsiktige prioriteringane i langtidsplanen for forskning og høgre utdanning, 2019. I mill. kroner

Bygg

Vidareføring av Livsvitskapsbyggprosjektet ved Universitetet i Oslo aukar løyvingane med om lag 350 mill. kroner over budsjettet til Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Mogleggjerande og industrielleknologiar

Vidareføring og opptrapping av tidlegare tildelte studieplassar med relevans for mogleggjerande og industrielleknologiar i perioden 2015–18 aukar oppfølginga med om lag 126 mill. kroner.

Fornyng i offentleg sektor og betre offentlege tenester

Regjeringa foreslår å auke løyvinga til offentleg sektor-ph.d.-ordninga med om lag 2 mill. kroner, for at ti fleire lærarar skal kunne ta doktorgrad. Regjeringa foreslår vidare at det skal nyttast minst 5 mill. kroner til ulike tiltak for at fleire lærarar kan ta doktorgraden.

Vidareføring og opptrapping av tidlegare tildelte studieplassar innanfor helse- og lærarutdanningane i perioden 2015–2018 aukar oppfølginga med om lag 45 mill. kroner over budsjettet til Kunnskapsdepartementet.

Det er behov for å auke kapasiteten for innovasjon og forskning i offentleg sektor for å kunne løyse viktige samfunnsutfordringar, auke effektiviteten og gi brukarane betre tenester. FORKOMMUNE er Forskningsrådet si store satsing på forskning og innovasjon i kommunesektoren. Regjeringa foreslår å auke løyvingane med 10 mill. kroner til FORKOMMUNE over budsjettet til Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Det er behov for meir forskning om kva som gir fag- og yrkesopplæringa framifrå kvalitet. Regjeringa foreslår derfor å løyve 5 mill. kroner til formålet over budsjettet til Kunnskapsdepartementet.

Styrkt konkurransekraft og innovasjonsevne

Regjeringa foreslår å kutte 19 mill. kroner i mindre forskningsrådsprogram over budsjettet til Nærings- og fiskeridepartementet.

Klima, miljø og miljøvennleg energi

Eit sentralt verkemiddel i *Svalbardmeldinga* er at regjeringa vil styrke satsinga på polarforskinga på Svalbard. Regjeringa foreslår å auke løyvingane til Norsk Polarinstitutt samarbeid og forskings- og overvåkingsverksemd i Ny-Ålesund med 10 mill. kroner over budsjettet til Klima- og miljødepartementet.

Fagmiljø av framifrå kvalitet

Regjeringa foreslår at minst 40 mill. kroner av auken på kap. 285 post 52 over Kunnskapsdepartementets budsjett skal nyttast til tiltak for å stimulere til fleire verdslieande fagmiljø, mellom anna Senter for framifrå forskning (SFF).

Hav

Vidareføring og opptrapping av tidlegare tildelte studieplassar innan fiskehelse i revidert statsbudsjett for 2015 og havteknologi i saldert budsjett 2018 aukar oppfølginga med om lag 4 mill. kroner over budsjettet til Kunnskapsdepartementet.

Regjeringa foreslår å løyve 37,5 mill. kroner til gjennomføring av eit forskingstokt i Antarktis vinteren 2018–2019.

For meir detaljert omtale av satsingane viser vi til departementas respektive budsjettproposisjonar.

Noregs forskingsråd

Noregs forskingsråd har ei sentral rolle i det norske forskings- og innovasjonssystemet. Rådet har ei omfattande verksemd knytt til finansiering, rådgiving og møteplassfunksjon. Kunnskapsdepartementet har etatsstyringsansvaret for Forskingsrådet og ansvaret for at rådet når dei måla som er sette for heile verksemda. For nærare omtale av rådets verksemd og styringssystemet for Forskingsrådet, sjå programkategori 07.70 Forsking, kap. 285 Noregs forskingsråd.

Noregs forskingsråd får løyvingar frå alle departementa. Tildelingane frå departementa omfattar både generelle faglege tildelingar, institutt-tildelingar og særskilde midlar til ein skilde program eller aktivitetar. Tabellen nedanfor viser ei oversikt over løyvingforslag for dei største bidragsytarane i statsbudsjettet for 2019.

Tabell 5.1 Foreslåtte løyvingar til Noregs forskingsråd frå dei største bidragsytarane

		(i 1 000 kroner)	
Kap.post	Departement	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019
285.52–54	Kunnskapsdepartementet	3 839 211	4 085 531
285.55	Kunnskapsdepartementet – verksemdskostnader	801 868	792 543
920.50	Nærings- og fiskeridepartementet	2 104 176	2 198 200
1830.50	Olje- og energidepartementet	769 913	800 500
1137.50/51	Landbruks- og matdepartementet	429 758	426 914
780.50	Helse- og omsorgsdepartementet	330 624	336 212
1410.51	Klima- og miljødepartementet	275 959	293 105
1301.50	Samferdselsdepartementet	167 014	179 000
601.50	Arbeids- og sosialdepartementet	162 841	166 730
Totalt		8 881 364	9 278 735

FoU-innsatsen i statsbudsjettet og utviklinga i FoU-innsatsen*Forskning og utvikling i statsbudsjettet for 2019*

Hovudprioriteringane på forskingsområdet i statsbudsjettet for 2019 følger opp prioriteringane i den

reviderte langtidsplanen for forskning og høgre utdanning. Målet til regjeringa er å auke den offentlege innsatsen til FoU ut over 1 pst. av bruttonasjonalprodukt (BNP) i ein omstillingsfase. I saldert budsjett 2018 ligg dei offentlege løyvingane til FoU som del av BNP på 1,01 pst. Blant

OECD-landa er det berre Sør-Korea som løyver meir til FoU over statlege budsjett enn Noreg som del av BNP.

Med bakgrunn i statsbudsjettanalysen for 2018 frå Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) viser eit førebels overslag frå Kunnskapsdepartementet at dei samla løyvingane til forskning og utvikling i budsjettforslaget til regjeringa for 2019 er på om lag 37,1 mrd. kroner. Dette utgjer 1,02 pst. av overslaget for BNP i 2019. Dette er ein nominell auke på om lag 1,4 mrd. kroner frå saldert budsjett 2018. Dersom ein inkluderer Skattefunn-ordninga,

blir den offentlege FoU-innsatsen på om lag 41,6 mrd. kroner i 2019. Inkludert provenyeffekten av Skattefunn utgjer FoU-innsatsen 1,14 pst. av overslaget for BNP i 2019. Tabellen nedanfor viser overslaget over løyvingane til FoU over statsbudsjettet fordelt på departement, og den delen av departementas totale budsjett som er foreslått løyvd til forskning. Overføringar til folketrygda, Statens pensjonsfond utland og brutto låne- og avdragstransaksjonar er haldne utanfor. Tala er usikre, og NIFU vil legge fram endelege tal for FoU-løyvingane sommaren 2019.

Tabell 5.2 Overslag over løyvingane til FoU over statsbudsjettet. I mill. kroner

Departement	Saldert budsjett 2018	Forslag 2019	Nominell endring 2018–19	Reell endring 2018–19	Prosentdel av totalt budsjett
Arbeids- og sosialdepartementet	320	328	8	-1	1,1
Barne- og likestillingsdepartementet	165	168	3	-1	0,6
Finansdepartementet	146	154	8	4	0,3
Forsvarsdepartementet	1 225	1 258	33	0	2,1
Helse- og omsorgsdepartementet	4 984	5 338	354	218	3,0
Justis- og beredskapsdepartementet	121	122	1	-2	0,3
Klima- og miljødepartementet	1 035	1 078	43	15	7,6
Kommunal- og moderniseringsdepartementet	1 137	1 150	13	-18	0,6
Kulturdepartementet	210	223	13	7	1,5
Kunnskapsdepartementet	18 157	18 847	690	195	24,2
Landbruks- og matdepartementet	814	836	22	0	4,3
Nærings- og fiskeridepartementet	3 888	3 982	94	-12	33,3
Olje- og energidepartementet	925	963	38	13	3,1
Samferdselsdepartementet	372	385	13	3	0,5
Statsbankane	577	581	4	-12	3,5
Utanriksdepartementet	1 558	1 647	89	47	4,1
Totalt	35 634	37 060	1 426	456	4,12

Auken i løyvingane til forskning og utvikling svarer til ein nominell vekst på 4,0 pst. og ein realvekst på 1,2 pst. Auken i FoU-løyvingane skriv seg delvis frå konkrete FoU-satsingar og delvis frå auke i løyvingane på postar med FoU-del.

Realveksten i budsjettet til Helse- og omsorgsdepartementet skriv seg frå auke i løyvingane til

helseforetaka, og satsing på Helseanalyseplattforma.

Realveksten i budsjettet til Kunnskapsdepartementet skriv seg særleg frå reversering av eittårige kutt i løyvingane til Forskningsrådet, flytting av integreringsområdet frå Justis- og beredskapsdepartementet, auka løyvingar til universitet

og høgskolar og satsing på mogleggjerande teknologiar.

Realnedgangen i budsjettet til kommunal- og moderniseringsdepartementet skriv seg frå reduserte FoU-løyvingar til bygg i universitets- og høgskolesektoren og kutt i regionale utviklingsmidlar. Nedgangen blir delvis redusert grunna auka løyvingar til IKTPLUS og forskingsbasert innovasjon i kommunesektoren.

Realveksten i budsjettet til Kulturdepartementet kjem frå auka løyvingar til forskning og utgreiing innan allmenne kulturformål og satsing på forskingsprogrammet KULMEDIA i Forskringsrådet.

Realveksten i budsjettet til Klima- og miljødepartementet kjem frå satsingar på forskning på marin plastforsøpling og Norsk Polarinstittutts samarbeid og forskings- og overvakingsverksemd i Ny-Ålesund.

Realveksten i budsjettet til Olje- og energidepartementet skyldast vekst i budsjetta til forskingsrådsprogramma ENERGIX og PETROMAKS2.

Realveksten i budsjettet til Utanriksdepartementet skriv seg frå vekst i bistandsbudsjettet.

Realnedgangen i budsjettet til Justis- og beredskapsdepartementet skyldast flytting av integreringsområdet til Kunnskapsdepartementet.

Tabell 5.3 Overslag over løyvingane til FoU i statsbudsjettet for perioden 2005–19

År	Totalt, løpande prisar	Vekst, mill. kroner	Prosentvis vekst, løpande prisar	Prosentvis vekst, faste prisar	Prosentdel av totalt statsbudsjett	Prosentdel av BNP	Prosentdel av BNP, inkl. Skattefunn
2005	14 283	545	4,0	1,8	3,40	0,72	0,78
2006	16 374	2 091	14,6	7,8	3,71	0,74	0,79
2007	18 091	1 717	10,5	2,6	3,86	0,77	0,81
2008	19 357	1 266	7,0	2,3	3,77	0,74	0,78
2009	21 204	1 847	9,5	4,6	3,71	0,87	0,92
2010	22 976	1 772	8,4	4,4	3,84	0,89	0,93
2011	23 551	575	2,5	-1,7	3,72	0,84	0,89
2012	24 489	938	4,0	0,1	3,73	0,83	0,87
2013	26 375	1 886	7,7	4,3	3,79	0,86	0,91
2014	28 311	1 936	7,3	4,7	3,87	0,90	0,97
2015	30 769	2 458	8,7	5,8	3,93	0,99	1,08
2016	32 979	2 210	7,2	4,6	4,03	1,06	1,18
2017	35 097	2 118	6,4	4,1	4,17	1,07	1,20
2018	35 634	537	1,5	-1,0	4,11	1,01	1,14
2019	37 060	1 426	4,0	1,2	4,12	1,02	1,14

FoU-statistikk

Nivået på FoU-investeringar målte som prosentdel av BNP er ein indikator på graden av kunnskapsintensitet i økonomien. Regjeringas mål er at den totale utførte FoU-innsatsen i Noreg skal utgjere tre pst. av BNP innan 2030. I 2016 var dei totale FoU-utgiftene for første gong over to pst. av BNP.

Dei samla FoU-investeringane i Noreg har hatt tilnærma kontinuerleg vekst gjennom dei siste 50 åra. Som del av BNP har FoU-utgiftene ligge relativt stabilt på rundt halvannen pst. sidan 1990-talet. I 2016 og 2017 auka prosentdelen mykje. Auken skyldast dels sterk vekst i løyvingane til FoU i statsbudsjettet, dels redusert BNP-vekst som følge av nedgangen i oljeprisen i 2015. Dei samla FoU-utgiftene i Noreg i 2016 var på

Boks 5.1 Dei tre FoU-typane

I statistikken skil ein mellom tre typar FoU: grunnforskning, anvend forskning og utviklingsarbeid. Forskjellen mellom dei tre FoU-typane er at utviklingsarbeid primært er retta mot å utvikle eller forbetre produkt eller prosessar (men har også auka kunnskap som formål), medan grunnforskning og anvend forskning på den andre sida primært er retta mot å oppnå auka kunnskap. Forskjellen mellom grunnforskning og anvend forskning dreier seg om verksemda blir utført med ein bestemt bruk i sikte eller ikkje.

63,3 mrd. kroner, noko som inneber ein realauke på 2,4 pst. frå 2015 og ein gjennomsnittleg realauke per år på 3,5 pst. frå nivået i 2005. I høve til Fastlands-BNP var nivået på FoU-utgiftene i 2016 på 2,33 pst.

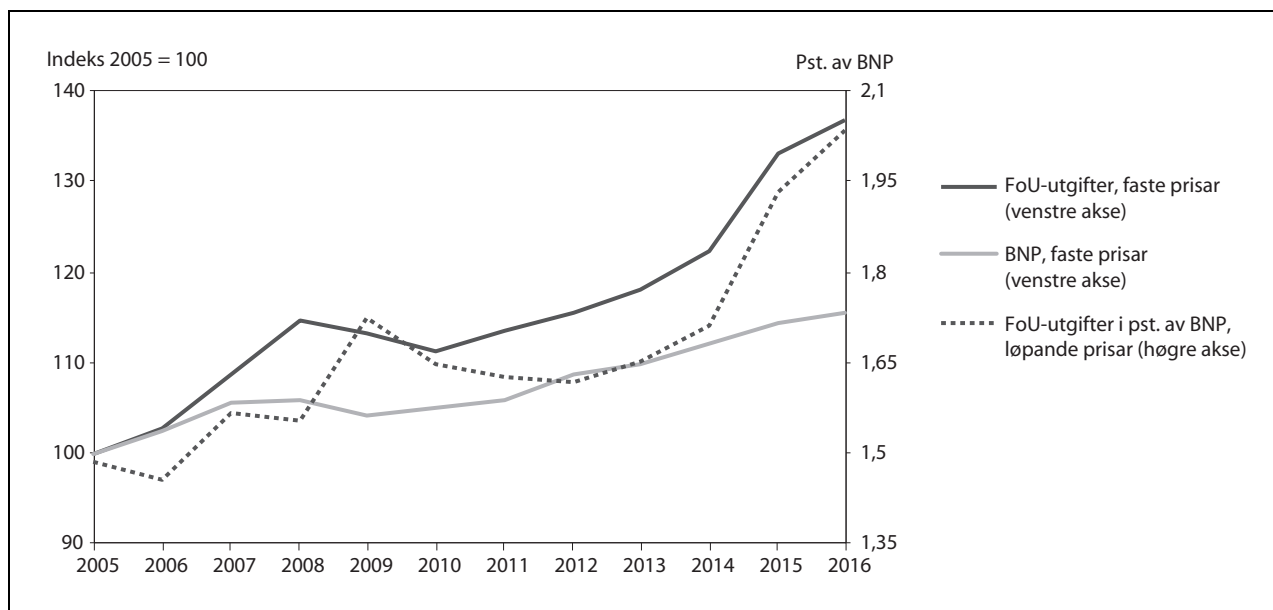
Kvar av dei tre FoU-typane – grunnforskning, anvend forskning og utviklingsarbeid – er størst i kvar sin sektor. Omtrent tre firedelar av næringslivets FoU er utviklingsarbeid, og omtrent to tredelar av instituttsektoren er anvend forskning. I underkant av ni tidelar av FoU-utgiftene i universitet og høgskolar går til forskning, med ei relativt jamn fordeling mel-

lom dei to forskningstypane, men med ei lita overvekt av grunnforskning. Blant endringane som har skjedd i fordelinga i dei siste 20 åra, er at anvend forskning nå utgjer ein større del av FoU-aktiviteten både ved universitet og høgskolar og i instituttsektoren, og utviklingsarbeid ein lågare del.

Blant referanselanda i *Forskningsbarometeret* har Noreg den høgste delen FoU-utgifter i universitets- og høgskolesektoren finansiert av nasjonale myndigheiter, og også den største delen av den offentlege finansieringa til FoU i form av grunnløyvinga til universitet og høgskolar. Grunnløyvinga finansierer rundt to tredelar av FoU-utgiftene i sektoren. Totalt er FoU-aktiviteten ved universitet og høgskolar finansiert med 90 pst. offentlege FoU-midlar. FoU-utgiftene i UH-sektoren som er finansierte av næringslivet, er høgare nå enn på 1990-talet, men har vore stabile sidan årtusenskiftet.

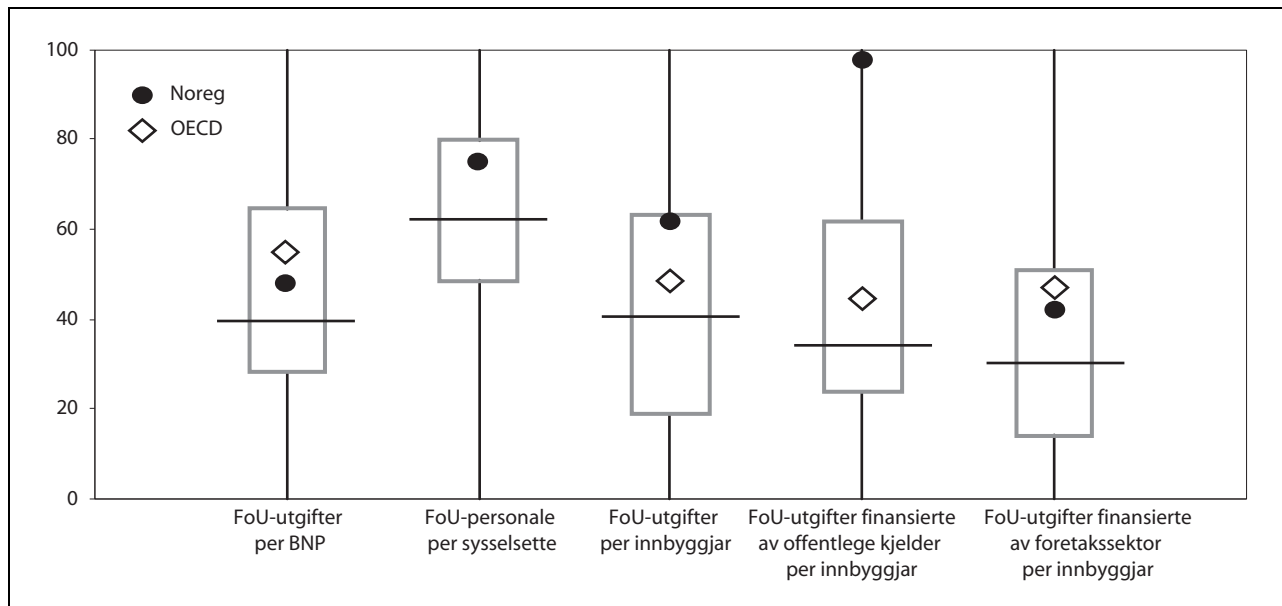
Instituttsektoren er ein viktig leverandør av FoU-tenester og dekker ein monaleg del av etterspurnaden frå norsk næringsliv og offentlig sektor etter anvend forskning. I 2017 stod dei teknisk-industrielle institutta for 58 pst. av dei samla oppdragsinntektene til instituttsektoren.

Næringslivet sjølv er den største kjelda til finansiering av FoU i næringslivet. Direkte støtte frå til dømes Forskringsrådet og indirekte støtte gjennom Skattefunn-ordninga utgjorde i 2015 0,19 pst. av BNP, opp frå 0,12 i 2005. Næringslivet finansierer ein lågare del av FoU-utgiftene i instituttsektoren og UH-sektoren enn tidlegare.

Figur 5.5 Utvikling i FoU-utgifter, BNP og FoU-intensitet

Kjelder: NIFU og SSB

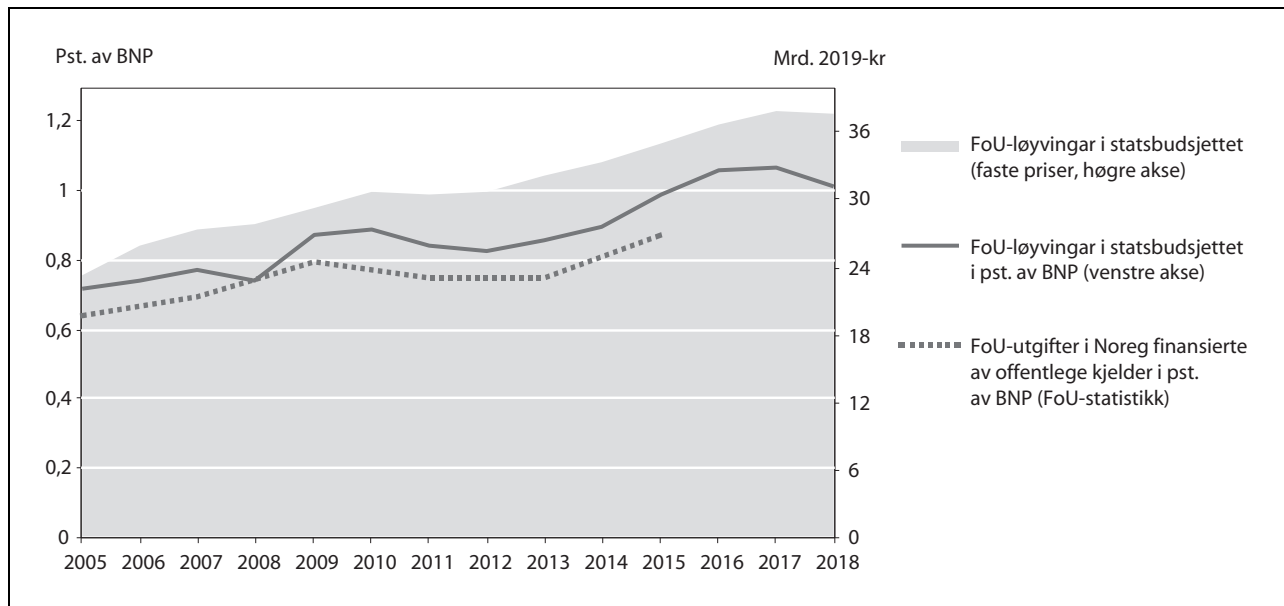
Figur 5.6 Samanlikning med OECD-landa på ulike indikatorar for FoU-intensitet

Verdiane i figuren er viste som prosent av den høgste verdien på indikatoren blant OECD-landa. Punktmerka viser verdien for Noreg og OECD-landa samla. Den svarte horisontale linja viser medianverdien, altså den verdien som skil OECD-landa i to like store grupper. Den grå boksen skil mellom kvartilane, altså slik at halvparten av OECD-landa har verdier på indikatoren ein plass inni boksen. Data er for siste tilgjengelege år, som for dei fleste landa er 2016. FoU-utgifter per innbyggjar er i kjøpekraftjusterte dollar i faste 2010-prisar.

Kjelde: OECD Main Science and Technology Indicators 2018: 1

FoU-intensiteten målt i høve til BNP er mindre i Noreg enn gjennomsnittet i OECD (2,34 pst. i 2016), men over medianen blant OECD-landa (sjå figur 5.6). Ser vi på FoU-personale per sysselsatte eller FoU-utgifter per innbyggjar, ligg Noreg noko over OECD-gjennomsnittet. Rangeringa er ulik om vi ser på FoU-utgifter finansierte av offentlege kjelder eller av foretakssektoren. Per innbyggjar

og justert for forskjellar i kjøpekraft er Noreg blant dei landa i OECD som har dei høgste FoU-utgiftene finansierte av offentlege kjelder, medan FoU-utgiftene finansierte av foretakssektoren er lågare enn OECD-gjennomsnittet. I Noreg blei om lag 45 pst. av FoU-utgiftene i 2015 finansierte av det offentlege, medan næringslivet finansierte om lag 41 pst.

Figur 5.7 Utvikling i FoU-løyvingar i statsbudsjettet og offentlig finansierte FoU-utgifter

Kjelder: NIFU/SSB (FoU-statistikk) og NIFU (statsbudsjettanalyse)

I tillegg til FoU-statistikken, som er basert på oppgåver frå dei FoU-utførande sektorane om faktisk utført FoU i Noreg, blir det også gjort ein analyse av løyvingane til FoU i statsbudsjettet. Denne analysen blir utført av forskingsinstituttet NIFU, og sidan han tar utgangspunkt i formålet med løyvingane, kan han bli produsert tidlegare enn FoU-statistikken. FoU-løyvingane i 2018 har NIFU talfesta til 35,6 mrd. kroner. Det er 1,01 pst. av prognosen for BNP for 2018. I tillegg kjem støtta til FoU gjennom Skattefunn-ordninga, berekna til 4,4 mrd. kroner i 2018. FoU-løyvingane i statsbudsjettet er viste i faste prisar i det grå feltet i figur 5.4. Den heiltrukne linja i figuren viser FoU-løyvingane i pst. av BNP.

Næringslivet er den største FoU-utførande sektoren målt i utgifter og årsverk brukte på FoU. Næringslivet utførte FoU for 29,5 mrd. kroner i 2016, og stod dermed for 47 pst. av dei totale FoU-

utgiftene i Noreg. Universitet og høgskeolar stod for 27 pst. med 17,3 mrd. kroner, instituttsektoren (unntatt helseforetak og private, ideelle sjukehus) stod for 20 pst. med 12,4 mrd. kroner, og helseforetak stod for 7 pst. med 4,2 mrd. kroner.

Frå 2015 til 2016 auka FoU-utgiftene i næringslivet med 3,7 pst. i faste prisar. Auken var størst blant universitet og høgskeolar, der FoU-utgiftene auka med 8,9 pst. For helseforetaka auka FoU-utgiftene med 2,1 pst. For instituttsektoren utanom helseforetaka og dei ideelle sjukehusa var det ein realnedgang på 6,4 pst.

Sidan 2007 har helseforetaka hatt den høgste gjennomsnittlege årlege realauken på 3,8 pst. mellom 2007 og 2016. Næringslivet hadde ein gjennomsnittleg årleg auke på 2,8 pst. i same periode, medan forskingsinstitutt og universitet og høgskeolar hadde ein årleg auke på høvesvis 1,3 pst. og 2,9 pst.

6 Ressursar i grunnopplæringa

Innleiing

Kapitlet gir informasjon om utviklinga i ressursbruken i grunnopplæringa. Det er kommunane og fylkeskommunane som er ansvarlege for drifta av høvesvis grunnskolen og vidaregåande opplæring. Grunnskolen og den vidaregåande opplæringa blir i hovudsak finansierte gjennom dei frie inntektene til kommunane og fylkeskommunane. Både i kommunane og i fylkeskommunane er opp-

læring ein stor og viktig sektor. Samla brutto driftsutgifter til grunnskoleopplæring var i 2017 på 82,3 mrd. kroner. Tilsvarande var samla brutto driftsutgifter til vidaregåande opplæring i 2017 på 37,5 mrd. kroner. Talet på elevar og lærlingar er avgjerande for ressursbruken i skolen.

Ressursbruken i grunnopplæringa i Noreg har vore relativt stabil i dei siste åra når det gjeld både totale ressursar og ressursar per elev.

Elevar og lærlingar i grunnopplæringa

Tabell 6.1 Talet på elevar i ordinære grunnskolar frå skoleåret 2011–12 til 2017–18.

Skoleår	Barnetrinnet	Ungdomstrinnet	Totalt
2011–12	423 374	190 960	614 413
2012–13	424 993	189 846	614 894
2013–14	425 917	189 368	615 327
2014–15	430 864	188 132	618 996
2015–16	438 387	185 368	623 755
2016–17	444 638	184 637	629 275
2017–18	447 355	185 674	633 029

Kjelde: GSI (Utdanningsdirektoratet)

Tabell 6.1 viser at talet på elevar på barnetrinnet har auka i dei siste åra, medan elevtalet på ungdomstrinnet har blitt noko lågare. Totalt i grunnskolen har elevtalet auka kvart år i dei siste seks åra. 97,7 pst. av 16-åringane som avslutta grunnskolen våren 2017, var i vidaregåande opplæring 1. oktober same år. Eit fleirtal av elevane som

begynte på 1. trinn i vidaregåande opplæring hausten 2017, begynte på eit studieførebuande program.

Tabell 6.2 viser talet på elevar, lærlingar, elevar i fagopplæring i skole, og lære kandidatatar på studieførebuande og yrkesfaglege utdanningsprogram i vidaregåande skole.

Tabell 6.2 Fordeling på utdanningsprogram i vidaregåande skole

År	Elevar på studieførebuande program	Elevar på yrkesfag	Lærlingar, elevar i fagopplæring i skole og lærekandidatar	I alt
2012–13	114 026	76 489	38 433	228 948
2013–14	115 520	74 172	39 768	229 460
2014–15	117 129	72 344	40 982	230 455
2015–16	118 013	72 026	42 021	232 060
2016–17	121 409	69 644	42 777	233 830
2017–18	123 095	66 562	44 637	234 294

Kjelde: Skoleporten (Utdanningsdirektoratet)

Det har vore ein jamn auke i talet på elevar, lærlingar og lærekandidatar totalt i vidaregåande opplæring. Det har vore ein liten nedgang i talet på elevar på yrkesfag det siste skoleåret, parallelt med ein auke i elevtalet på studieførebuande program.

Per 1. oktober 2017 var det registrert 42 412 lærlingar og 1 932 lærekandidatar. Dette er om lag 1 700 fleire lærlingar enn på same tidspunkt i 2016, medan det er om lag 50 færre lærekandidatar. Hausten 2017 søkte totalt 28 900 elevar om læreplass. Det er om lag 1 200 fleire enn året før. Det er flest søkarar til læreplassar i teknikk og industriell produksjon, helse- og oppvekstfag, bygg- og anleggsteknikk og elektrofag.

Lærarårsverk

Årsverk til undervisningspersonale blir berekna på bakgrunn av registrerte årstimar. I 2017–18 er det berekna talet på årsverk til undervisning og andre oppgåver i grunnskolen 59 357; det er ein auke på 936 årsverk frå året før.

Tabell 6.3 Berekna årsverk til undervisning og andre oppgåver i grunnskolen, utvikling i årsverk frå skoleåret 2011–12 til 2017–18

År	Berekna årsverk til undervisning og andre oppgåver, sum årsverk	Av dette andre oppgåver	Assistent-årsverk
2011–12	57 447	6 855	8 515
2012–13	57 458	6 965	8 140
2013–14	57 614	6 978	8 234
2014–15	57 331	6 518	8 167
2015–16	57 612	6 407	8 417
2016–17	58 421	6 480	8 868
2017–18	59 357	6 460	9 389

Kjelde: GSI (Utdanningsdirektoratet)

I 2017 var talet på lærarårsverk i vidaregåande skole 23 514. Dette er ein liten auke frå året før.

Tabell 6.4 Utvikling i talet på lærarårsverk i vidaregåande opplæring

Skoleår	Lærarårsverk i vidaregåande opplæring, avtalte årsverk i fylkeskommunale skolar
2012–13	22 903
2013–14	22 848
2014–15	22 830
2015–16	23 403
2016–17	23 461
2017–18	23 514

Kjelde: KOSTRA (SSB)

Gruppestorleik

Indikatoren «berekna gjennomsnittleg gruppestorleik» kjem fram ved å sjå på forholdet mellom elevtimar og lærartimar. Med elevtimar meiner ein totale ordinære timar til undervisning som elevane får kvart år. Lærartimar er summen av alle timar lærarane gir undervisning per år. Indikatoren gruppestorleik gir uttrykk for kor mange elevar ein lærar har i gjennomsnitt per undervisningstime. Gruppestorleik bør sjåast som ein indikasjon, og ikkje som eit absolutt mål, da tala er usikre.

Gruppestorleik 1 omfattar timar til spesialundervisning og særskild norskopplæring for språklege minoritetar (i alle offentlege og private grunnskolar unntatt spesialskolar og utanlandsskolar). Sidan desse timane blir inkluderte, kan det føre til at gruppestorleiken verkar lågare enn det nokre elevar og lærarar opplever i kvardagen.

Gruppestorleik 2 er ein annan måte å rekne ut gruppestorleik på. Her er timar til spesialundervisning og til særskild norskopplæring for språklege minoritetar tatte ut av både lærartimar og elevtimar i berekninga. Denne indikatoren er ikkje i same grad som gruppestorleik 1 eigna til å måle endringar i ressursinnsats over tid fordi endringar knytte til spesialundervisning og særskild norskopplæring vil kunne påverke indikatoren. Gruppestorleik 2 gir eit bilde av ressursinnsatsen for dei elevane som ikkje mottar særskilde individretta styrkingstiltak. Frå hausten 2018 blir det innført ei norm for lærartettleik på skolenivå for 1.–10. trinn. I skoleåret 2018–19 skal gruppestorleik 2 maksimalt vere 16 på 1.–4. trinn, og 21 på 5.–7. og 8.–10. trinn. Frå hausten 2019 skal gruppestorleik 2 maksimalt vere 15 på 1.–4. trinn og 20 på 5.–7. og 8.–10. trinn. Sjå omtale under programkategori 07.20 Grunnopplæringa.

Tabell 6.5 Gjennomsnittleg gruppestorleik i grunnskolen frå skoleåret 2011–12 til 2017–18 på 1.–10. trinn

År	Gruppestorleik 1 (1.–10. trinn)	Gruppestorleik 2 (1.–10. trinn)
2011–12	13,4	16,9
2012–13	13,5	16,9
2013–14	13,5	16,8
2014–15	13,5	16,8
2015–16	13,5	16,8
2016–17	13,5	16,8
2017–18	13,3	16,6

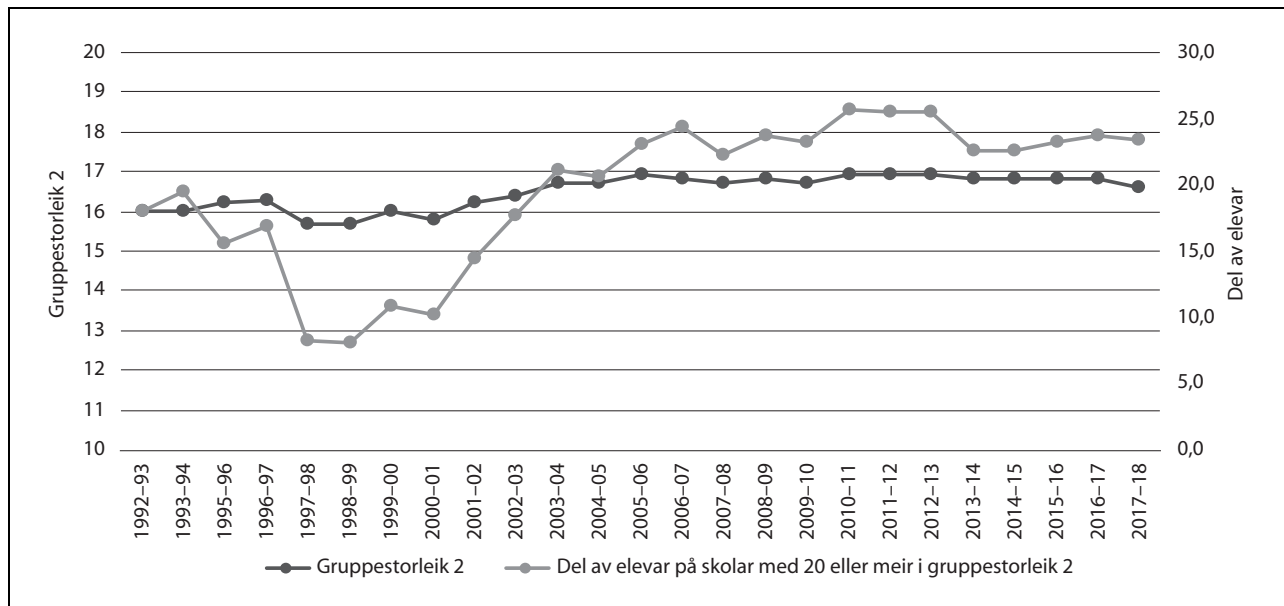
Kjelde: GSI (Utdanningsdirektoratet)

Tabell 6.6 Gjennomsnittleg gruppestorleik 2 i grunnskolen frå skoleåret 2011–12 til 2017–18 på hovedtrinna

År	Gruppestorleik 2 (1.–4. trinn)	Gruppestorleik 2 (5.–7. trinn)	Gruppestorleik 2 (8.–10. trinn)
2011–12	15,6	16,4	18,9
2012–13	15,8	16,4	18,7
2013–14	16,0	16,6	17,9
2014–15	16,0	16,5	18,1
2015–16	16,0	16,7	17,9
2016–17	15,8	17,0	18,0
2017–18	15,3	16,7	18,3

Kjelde: GSI (Utdanningsdirektoratet)

Figur 6.1 viser utviklinga i gruppestorleik 2 og delen av elevane som går på skolar med gruppestorleik på 20 eller meir. Gjennomsnittleg gruppestorleik har vore stabil på heile 2000-talet. Delen av elevar som går på ein skole med meir enn 20 i gruppestorleik, er noko lågare enn fem år tidligare, men høgare enn det var rundt år 2000.

Figur 6.1 Utvikling i gruppestorleik

Kjelde: Utdanningsdirektoratet

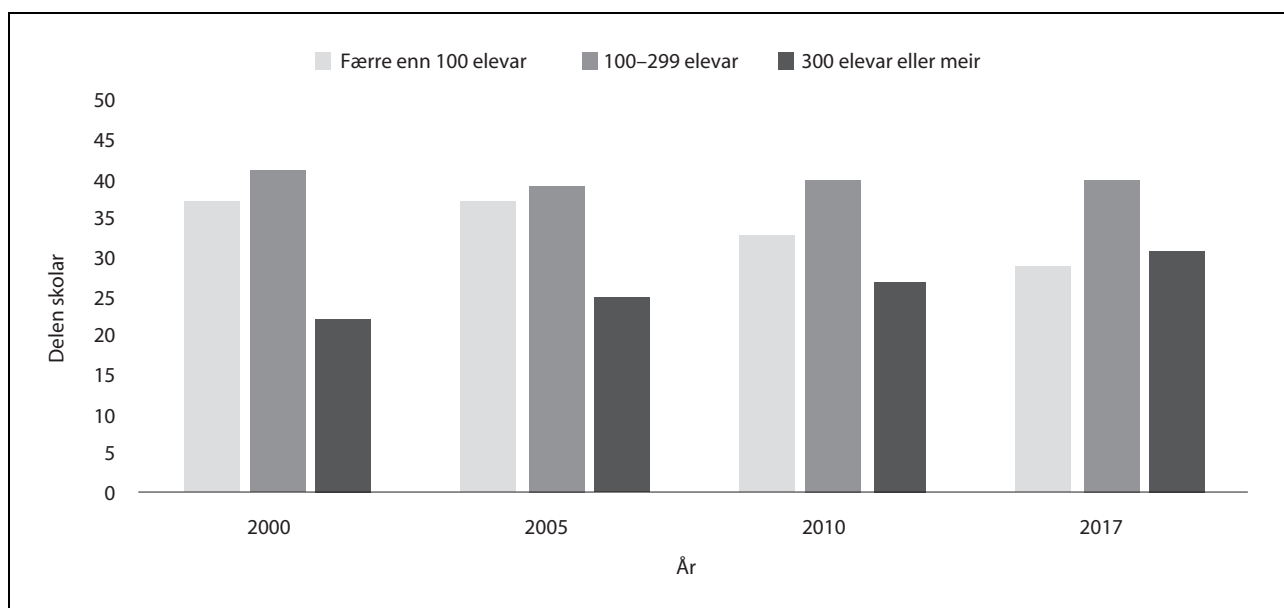
Det er stor variasjon i gruppestorleik mellom kommunane i Noreg. Det er ein positiv korrelasjon mellom gruppestorleik og talet på elevar ved skolen. Dette gir uttrykk for at skolestruktur er ein viktig faktor for ressursbruken i skolen.

Skolestruktur

I skoleåret 2017–18 var det 2 848 grunnskolar i Noreg. Dette er ein nedgang på ti skolar frå skoleåret 2016–17. Av dei 2 848 skolane var 244 god-

kjente private grunnskolar. 3,8 pst. av elevane i grunnskolen gjekk på ein privat grunnskole i skoleåret 2017–18.

Når det gjeld storleiken på grunnskolane i Noreg, varierer denne frå berre nokre få elevar til i overkant av 800 elevar på dei største skolane. Figuren nedanfor illustrerer fordelinga av små, mellomstore og store skolar. Det har over tid vore ei utvikling i retning av fleire store skolar og færre små skolar.

Figur 6.2 Skolestorleik i norske grunnskolar

Kjelde: SSB

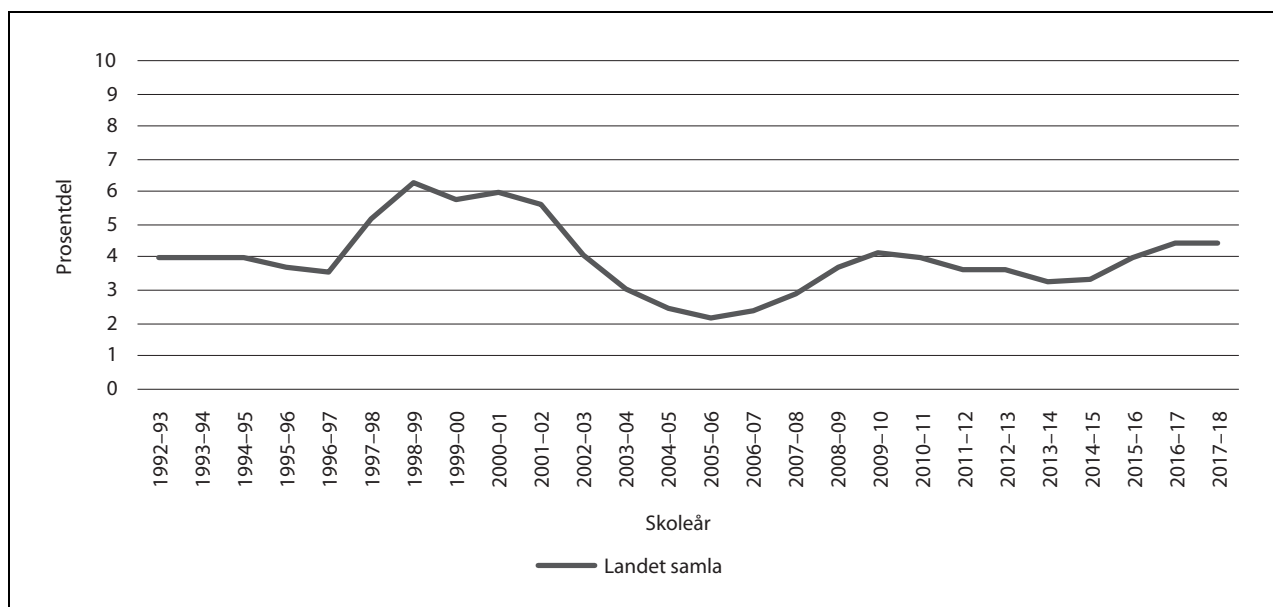
Figur 6.2 viser delen skolar fordelt etter storleik. Når ein ser på delen av elevane i dei ulike skolane, gjekk 6,6 pst. av elevane på skolar med færre enn 100 elevar, 34,8 pst. gjekk på skolar som har mellom 100 og 299 elevar, og 58,6 pst. gjekk på skolar med 300 eller fleire elevar i 2017. Sidan skoleåret 2002–03 har meir enn 50 pst. av elevane gått på store skolar (fleire enn 300 elevar).

Tidlegare kartleggingar av skolenedleggingar har vist at den viktigaste årsaken til at skolar blei lagde ned, var lågt elevtal. Andre viktige faktorar var kommuneøkonomi, og problem med å rekruttere kvalifiserte lærarar. I dei fleste tilfella der kommuneøkonomi blei oppgitt som årsak, var dette i kombinasjon med få elevar.

Hausten 2017 var det 416 vidaregåande skolar i landet. Av desse var 94 private. Talet på vidaregåande skolar har falle noko i dei siste åra.

Bruk av ufaglært undervisningspersonale

Kompetansekrava for tilsetting i grunnskolen tilseier at ein må ha lærarutdanning eller anna godkjent utdanning for å bli fast tilsett. 4,4 pst. av årsverka til undervisning oppfylte ikkje kompetansekrava for tilsetting i 2017–18, viser tal frå GSI. Dette er same prosentdel som året før. Desse kan vere mellombels tilsette eller tilsette under føresetnad av at utdanning den tilsette har begynt på, blir fullført. Figuren under viser utviklinga i delen av berekna årsverk til undervisning i grunnskolen som ikkje oppfyller kompetansekrava for tilsetting. Talet har auka noko i dei siste åra, men det er store forskjellar mellom både skolar, kommunar og fylke. Noko av auken kan skyldast auka vikarbruk som følge av den statlege satsinga på vidareutdanning av lærarar.

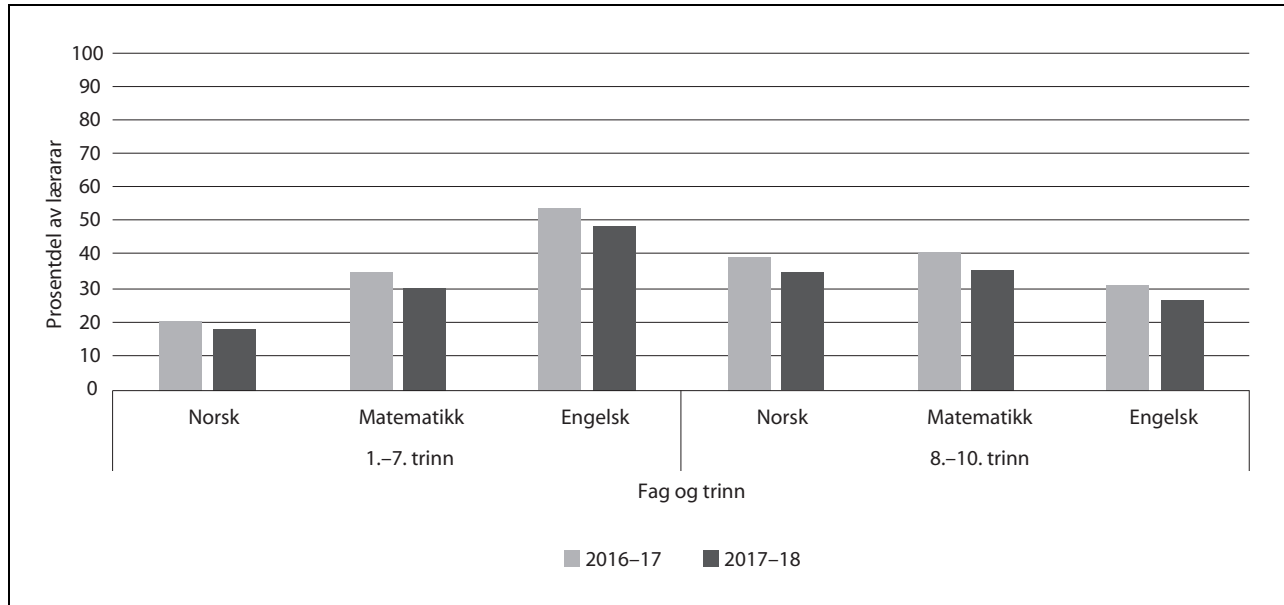
Figur 6.3 Del av årsverk i grunnskolen som ikkje oppfyller kompetansekrava for tilsetting

Kjelde: GSI (Utdanningsdirektoratet)

I 2017 hadde om lag fem pst. av lærarane i vidaregåande opplæring ei vidaregåande utdanning eller lågare, om lag seks pst. hadde universitets-/høgskoleutdanning på lågare nivå, men utan pedagogisk utdanning. Om lag fem pst. hadde universitets-/høgskoleutdanning på høgre nivå, utan pedagogisk utdanning.

I 2025 skal alle lærarar som underviser i norsk, matematikk og engelsk på 1.–7. trinn, ha

minst 30 studiepoeng i undervisningsfaget. I alle faga har det vore ein nedgang i delen av lærarar som ikkje oppfyller krava frå førre skoleår. På 8.–10. trinn skal alle lærarar som underviser i norsk, matematikk og engelsk, ha minst 60 studiepoeng i undervisningsfaget i 2025. I skoleåret 2017–18 har det vore ein nedgang i delen lærarar som ikkje oppfyller desse kompetansekrava i alle dei tre faga. Sjå også omtale i programkategori 07.20.

Figur 6.4 Del av lærarar i grunnskolen som ikkje oppfyller kompetansekrava for undervisning som gjeld frå 2025

Kjelde: GSI (Utdanningsdirektoratet)

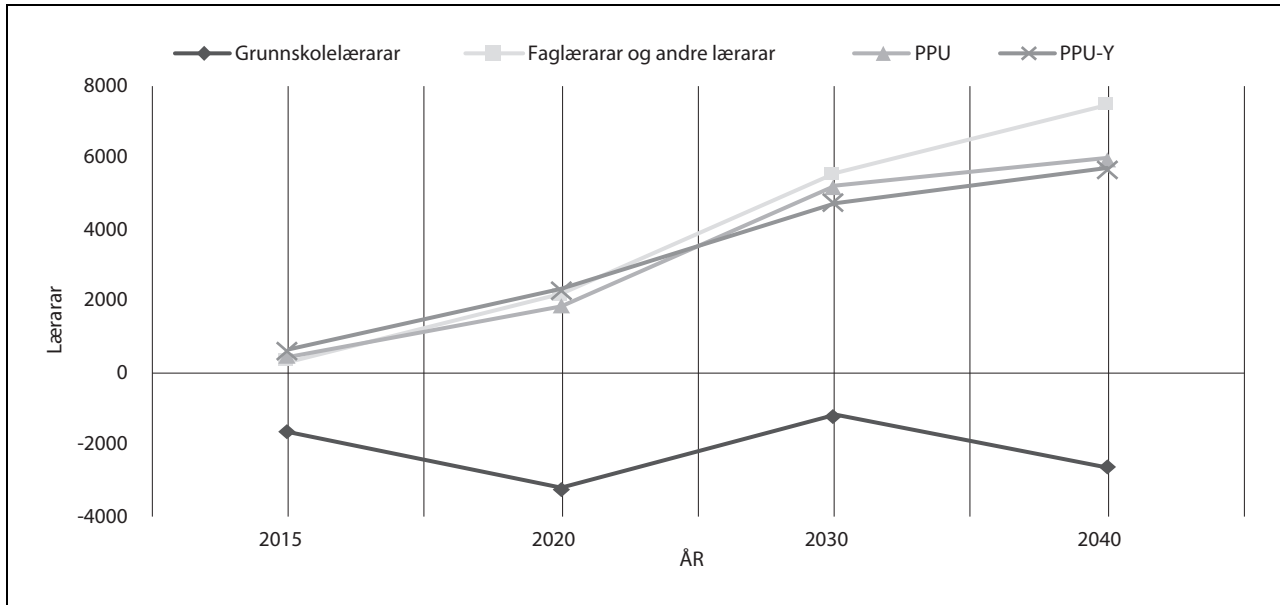
Framtidig behov for lærarar

Berekningar gjorde av SSB gjennom modellen Lærermod viser forventa behov for lærarar framover. Modellen framskriv ein arbeidsmarknad for lærarar med store ubalansar i framtida.

I 2040 er det berekna eit underskott på rundt 2 600 grunnskolelærarar på heile arbeidsmarknaden. I berre grunnskolen vil underskottet på grunnskolelærarar vere om lag 1 700 årsverk i 2040. Samtidig vil det vere eit stort overskott av dei andre lærartypene i modellen, nesten 6 000 lærarar med praktisk-pedagogisk utdanning innanfor allmennfag (PPU) og i underkant av 8 000

faglærarar og såkalla «andre lærarar». For berre grunnskolen vil overskottet av faglærarar vere om lag 1 600 årsverk og 1 200 årsverk for PPU-lærarar.

Etter dagens regelverk kan faglærarar og lærarar med PPU berre arbeide i grunnskolen frå og med 5. trinn. For grunnskolen over 5. trinn kan dermed underskottet av grunnskolelærarar sannsynlegvis dekkast inn av overskottet av faglærarar og PPU-lærarar. Gitt underskott på grunnskolelærarar, men overskott av andre lærarar, er det usikkert korleis arbeidsmarknaden for lærarar vil sjå ut i dei neste åra. Befolkningsframskrivingane i modellen er også usikre.

Figur 6.5 SSBs overslag over tilbud og etterspurnad etter lærarar i framtida

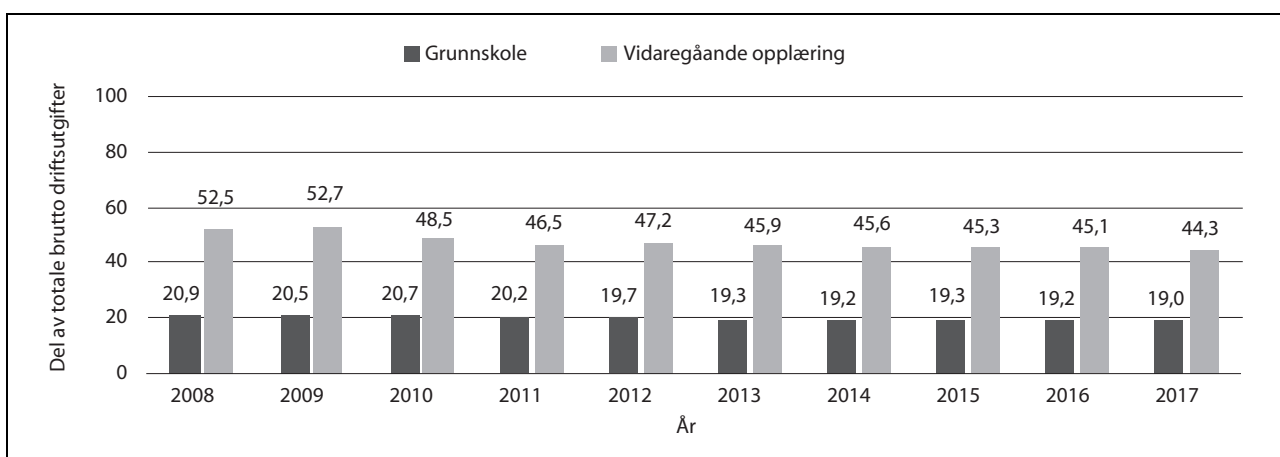
Kjelde: SSB (Lærermød, notat 2016/25)

Kommunal ressursbruk

Korrigerede brutto driftsutgifter viser dei utgiftene kommunane har til undervisning, inkludert drift av skolelokale og skyss. Korrigerede brutto driftsutgifter per elev i grunnskolen var 116 183 kroner i 2017, i løpande priser. Dette er ein auke på 3,4 pst. frå 2016. I vidaregåande opplæring var korrigerede brutto driftsutgifter per elev på studieførebuande program 135 041 kroner, og på yrkesfaglege program 154 123 kroner. Den kommunale deflatoren var i 2016 på 2,6 pst. Det vil seie at det i

snitt har vore ein liten realauke i utgifter per elev i grunnskolen.

Figur 6.6 viser delen av brutto driftsutgifter for kommunane og fylkeskommunane som blir brukte på grunnskole og vidaregåande opplæring. I kommunesektoren var brutto driftsutgifter til grunnskole på 19,0 pst. av totale brutto driftsutgifter i 2017. For fylkeskommunesektoren var brutto driftsutgifter til vidaregåande opplæring 44,3 pst. av totale brutto driftsutgifter. Delen av utgifter både til grunnskole og til vidaregåande opplæring er noko lågare enn fem år tidlegare.

Figur 6.6 Kommunanes og fylkeskommunanes utgifter til skole

Kjelde: KOSTRA (SSB)

Lønnsutgiftene er den klart største driftskostnaden både i grunnskolen og i vidaregåande opplæring. I grunnskolen utgjorde lønnsutgiftene 81,6 pst. av dei totale driftskostnadene.

Det er store kommunale forskjellar i ressursbruk i skolen. I kommunar med spreidd busetnad er det fleire mindre skolar for at reiseavstanden til elevane skal vere akseptabel. Mykje av variasjonen mellom kommunane når det gjeld kor mykje pengar dei bruker på skole, kan forklarast med ulike kostnadsstruktur. Frie inntekter i form av eigedomsskatt og kraftinntekter har òg ein tydeleg effekt på utgiftsnivået. Kommunar med høge inntekter bruker meir pengar på skole. Den resterande variasjonen mellom kommunar kan mellom anna skyldast variasjonar i elevsamansettinga. Spesielt for små kommunar kan elevar med behov for ekstrainsats vere utslagsgivande. Uliskapar kan òg skyldast ulike politisk prioritering mellom kommunar.

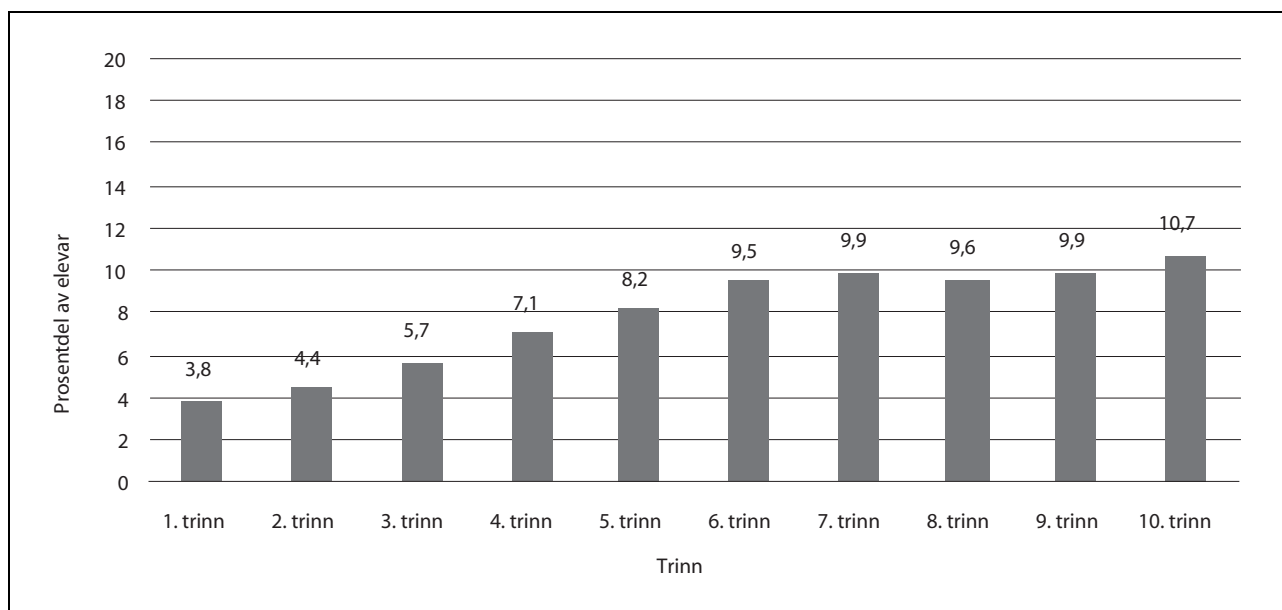
Noreg bruker mykje ressursar på utdanning samanlikna med andre land, viser tal frå OECD (*Education at a Glance 2017: OECD Indicators*). Dersom ein ser på utgiftene per elev, har Noreg blant dei høgste utgiftene til grunnskolen og vidaregåande opplæring blant OECD-landa. Det er

særleg den høge lærartettleiken som forklarar den høge ressursbruken i Noreg.

Spesialundervisning

Elevar som ikkje har eller kan få tilfredsstillande utbytte av det ordinære opplæringstilbodet, har krav på spesialundervisning. Delen elevar med spesialundervisning i grunnskolar og spesialskolar auka moderat etter innføringa av Kunnskapsløftet, men har i dei siste åra stabilisert seg på om lag åtte pst. Hausten 2017 låg den delen som fekk spesialundervisning, på 7,9 pst. av alle elevar i grunnskolen. Dette er ein liten auke frå 7,8 pst. hausten 2016. 68 pst. av alle elevar som mottar spesialundervisning, er gutar.

I løpet av barnetrinnet og utover på ungdomstrinnet aukar delen av elevar med spesialundervisning, som figuren under viser. Hausten 2017 hadde 3,8 pst. av elevane på 1. trinn enkeltvedtak om spesialundervisning. På 10. trinn var delen av elevar med spesialundervisning 10,7 pst. 47 979 elevar fekk tildelt timar til spesialundervisning med undervisningspersonale i 2017. Dette utgjør 97 pst. av alle elevane som har enkeltvedtak om spesialundervisning.

Figur 6.7 Prosentdel av elevar med enkeltvedtak av totalt tal på elevar, fordelt på årstrinn. Skoleåret 2017–18

Kjelde: GSI (Utdanningsdirektoratet)

Språklege minoritetar

I opplæringslova § 2-8 heiter det at elevar i grunnskolen med anna morsmål enn norsk og samisk har rett til særskild norskopplæring til dei har tilstrekkeleg kunnskap i norsk til å følge den van-

lege opplæringa i skolen. I skoleåret 2017–18 fekk 44 901 elevar særskild norskopplæring, 371 færre enn året før. Dette utgjør 7,1 pst. av elevane. Elevane har om nødvendig òg rett til morsmålsopplæring og/eller tospråkleg fagopplæring. Hausten 2017 var det 2 245 elevar som fekk berre mors-

målsopplæring, 8 779 elevar som fekk berre tospråkleg fagopplæring, og 932 elevar som fekk begge delar. Somalisk, arabisk og polsk var dei vanlegaste språka.

Vaksne i grunnopplæringa

Vaksne som treng grunnskoleopplæring, har rett til slik opplæring dersom dei sjølve ønsker det (jf. opplæringslova § 4A-1). Talet på vaksne som får opplæring på grunnskolenivå, har vore relativt stabilt sidan 2002. Hausten 2017 var det 13 146 vaksne som fekk grunnskoleopplæring. Det er ein auke på 448 i høve til året før. Av dei som fekk slik opplæring i 2017, var det 9 807 som fekk ordinær grunnskoleopplæring. 3 168 fekk opplæring som spesialundervisning. Dette er 142 færre enn i 2016. Det har vore ein jamn nedgang i talet på vaksne som får spesialundervisning i dei siste åra.

Vaksne som ikkje har gjort bruk av retten til vidaregåande opplæring som ungdom, får rett til vidaregåande opplæring som vaksne frå og med det året dei fyller 25 år. Opplæringa skal vere tilpassa behova og livssituasjonen til den einskilde. Vaksne som ønsker å gjennomføre vidaregåande opplæring, kan søke om ordinært inntak og konkurrere om plassane med søkarane med ungdomsrett, eller dei kan søke om individuelt opptak basert på realkompetanse. Med dette alternativet blir undervisninga ofte komprimert og/eller avkorta. Vaksne kan òg søke vidaregåande opplæring gjennom private tilbydarar av opplæring, til dømes studieforbund, men det meste av opplæringa skjer i dei vidaregåande skolane. Dei fleste vaksne får opplæring gjennom vaksenopplæringstilbod og er ikkje ein del av den generelle

søkar- og elevstatistikken for vidaregåande opplæring.

Samla deltok 27 104 vaksne i vidaregåande opplæring i 2017. Dette er om lag det same talet som året før.

Skolefritidsordninga

I skoleåret 2017–18 gjekk i alt 160 571 barn i skolefritidsordninga (SFO). Delen barn på 1.–4. trinn som gjekk i SFO, var på 61,5 pst. Delen har auka frå 55 pst. i 2002, men i dei siste fire skoleåra har delen gått noko ned. 57 pst. av barna i SFO hadde fulltidsplass. I gjennomsnitt var foreldrebetalinga for ein elev med fulltidsplass i SFO 2 420 kroner per månad i skoleåret 2017–18 (GSI-tal for opphaldstid på 20 timar). I 2016–17 var talet 2 408 kroner.

Leksehjelp

Hausten 2010 blei det innført eit lovfesta tilbod om åtte veketimar med gratis leksehjelp etter skoletid for alle elevar på 1.–4. trinn, jf. Innst. 12 S (2009–2010) og Innst. 279 L (2009–2010). Frå og med hausten 2014 er lova endra, jf. Innst. 223 L (2013–2014), slik at kommunane no sjølve vel på kva for trinn dei vil tilby leksehjelpa i grunnskolen.

Kommunane har ansvaret for tilbodet, og det kan organiserast slik det er mest formålstenleg ut frå lokale tilhøve. Tilbodet skal vere gratis, omfatte alle, og vere frivillig for kvar enkelt elev. Tal frå GSI viser at i skoleåret 2017–18 deltok 111 065 barn på 1.–10. trinn på leksehjelp. Dette utgjer 17,5 pst. av elevane, om lag det same som året før.

7 Ressursar i barnehagesektoren

Innleiing

Kapittelet gir informasjon om status for og utvikling i ressursbruken i barnehagesektoren. Barnehagane blir i all hovudsak finansierte gjennom dei frie inntektene til kommunane og foreldrebetalinga. Barnehagesektoren er eit av dei største tenesteområda i kommunane. Samla brutto drifts-

utgifter til barnehagar i 2017 var om lag 50 mrd. kroner og utgjorde tolv pst. av driftsutgiftene i kommunane. Talgrunnlaget er henta frå Statistisk sentralbyrå (SSB), rapportering frå barnehagane (BASIL), KOSTRA (Kommune-Stat-Rapportering), Database for statistikk om høgre utdanning (DBH) og ulike undersøkingar som er gjennomførte på oppdrag frå departementet.

Barn i barnehage

Tabell 7.1 Tal på barn i barnehage, auke i talet på barn i barnehage og barnehageplassar, dekningsgrad og gjennomsnittleg opphaldstid, 2014–17

	2014	2015	2016	2017
Tal på barn i barnehage	286 414	283 608	282 649	281 622
Endring i talet på barn i barnehage (frå året før)	-763	-2 806	-959	-1 027
Endring i talet på heiltids barnehageplassar (frå året før)	342	-1 717	-516	-375
Dekningsgrad 1–5 år	90,2	90,4	91,1	91,3
Dekningsgrad 1–2 år	80,1	80,7	82,0	82,5
Dekningsgrad 3–5 år	96,7	96,6	96,9	97,0
Dekningsgrad 0 år	3,6	3,7	4,0	3,9
Dekningsgrad 1 år	68,5	69,7	71,7	72,1
Dekningsgrad 2 år	91,3	91,6	92,3	92,9
Dekningsgrad 3 år	95,5	95,7	95,9	96,1
Dekningsgrad 4 år	97,0	96,9	97,2	97,3
Dekningsgrad 5 år	97,5	97,3	97,5	97,6
Gjennomsnittleg avtalt opphaldstid per veke	44,1	44,3	44,3	44,4

Kjelde: Utdanningsdirektoratet (BASIL), Statistisk sentralbyrå, Kunnskapsdepartementet

Ved utgangen av 2017 gjekk om lag 281 600 barn i ordinær barnehage eller familiebarnehage. Dette er ein liten nedgang i talet på barn i barnehage frå 2016 og skyldast ein nedgang i talet på barn i alderen 1–5 år i befolkninga. I tillegg hadde 159 opne

barnehagar kapasitet til å ta imot om lag 4 200 barn i 2017. Barn under tre år utgjorde 36 pst. av alle barn i barnehage.

I 2017 hadde 95,5 pst. av barna heiltidsplass i barnehagen mot 69,6 pst. i 2005, altså avtalt opp-

haldstid på 41 timar i veka eller meir. Gjennomsnittleg avtalt opphaldstid har i same periode auka frå 39 til 44,4 timar per veke. Dekningsgraden i 2017 for barn i alderen eitt til fem år var 91,3 pst. mot 91,1 pst. i 2016. Tilsvarende tal for 2005 var

76,2 pst. Dekningsgraden har auka frå 2016 i nesten alle aldersgrupper, og det er størst endring for toåringane med ein auke frå 92,3 pst. i 2016 til 92,9 pst. i 2017.

Tabell 7.2 Tal på barn i barnehage etter eigarforhold, offentleg og privat, 2014–17

	2014	2015	2016	2017
Offentlege	147 726	144 569	143 096	141 751
– kommunale	147 493	143 803	142 319	140 999
– fylkeskommunale/statlege	233	766	777	752
Private	138 688	139 039	139 553	139 871
– kyrkjelyd/trussamfunn	7 579	7 500	7 228	7 072
– foreldreieigde	30 930	30 559	31 304	30 867
– kvinne- og familieforbund / sanitetsforeining	714	685	1 011	926
– bedrift	43 070	6 689	4 199	3 586
– pedagogisk/ideologisk org.	7 826	4 988	4 727	4 531
– enkeltpersonar	15 120	12 863	11 653	10 489
– konsern/aksjeselskap	–	50 985	68 393	70 809
– stiftelse	–	6 244	8 330	8 826
– studentsamskipnad	2 221	2 344	2 708	2 765
– andre	31 228	16 182	–	–
I alt	286 414	283 608	282 649	281 622

Barn som går i opne barnehagar, er ikkje med i tabellen, medan barn i familiebarnehagar er inkluderte i tabellen. I 2017 gjekk 121 barn i offentlege familiebarnehagar, og 4 078 barn gjekk i private familiebarnehagar. Rapporteringa blei noko endra for private barnehagar i 2014, 2015 og 2016. Mellom anna er dette forklaringa på den store nedgangen i talet på bedriftsbarnehagar frå 2014 til 2015, og auke i talet på konsern/aksjeselskap frå 2015 til 2016. Kategorien «kvinne- og familieforbund / sanitetsforeining» hette før 2016 «husmorlag/sanitetsforeining».

Kjelde: Utdanningsdirektoratet (BASIL), Statistisk sentralbyrå

Ved utgangen av 2017 var det 5 876 barnehagar i Noreg, inkludert familiebarnehagar og opne barnehagar. Av desse var 2 722 kommunale, 14 statlege og 3 140 private barnehagar. Frå 2008 har det vore ein stabil nedgang i talet på barnehagar, og frå 2016 til 2017 har det vore ein reduksjon på 51 private og 52 kommunale barnehagar. Private barnehagar har stått for hovudtyngda av veksten i barnehageplassar i dei siste åra. I 2017 var det ein

nedgang på 1 345 barn med plassar i offentlege barnehagar, medan det var ein auke på 318 plassar i private barnehagar. Delen barn med barnehageplass i ein privat barnehage har derfor auka. Men offentleg og privat del av barnehagesektoren er framleis relativt jamstore. I 2017 hadde halvparten av barna plass i ein offentleg barnehage og halvparten i ein privat barnehage.

Barnehagestruktur

Tabell 7.3 Tal på barn i barnehage og barnehagar etter barnehagestorleik, 2015–17

	2015		2016		2017	
	Barn i barnehage	Barnehagar	Barn i barnehage	Barnehagar	Barn i barnehage	Barnehagar
1–25 barn	22 410	1 668	21 403	1 602	20 287	1 504
26–50 barn	62 715	1 682	62 574	1 673	62 887	1 680
51–75 barn	98 844	1 609	96 914	1 578	96 615	1 568
76 barn eller fleire	99 639	991	101 758	1 013	101 833	1 011
I alt	283 608	5 970	282 649	5 866	281 622	5 763

Opne barnehagar er ikkje inkluderte i talet på barnehagar.

Kjelde: Utdanningsdirektoratet (BASIL), Statistisk sentralbyrå

Talet på barn i store barnehagar, definerte som 76 barn eller fleire, har auka med om lag 2 200 frå 2015 til 2017, medan talet har gått ned for barnehagar med 1–25 barn og 51–75 barn i same tidsrom. I 2017 gjekk 36 pst. av alle barnehagebarn i barnehagar med 76 barn eller fleire. Dette er den same delen som i 2016.

I 2017 var grunnbemanninga i barnehagane på nasjonalt nivå i gjennomsnitt 6,04 barn per vaksen dersom ein korrigerer for alder og opphaldstid. Talet har vore stabilt i dei siste åra. Her er ein vaksen målt i årsverka til pedagogiske leiarar og assistentar.

Det er framleis stor skilnad i strukturkvalitet mellom barnehagane, altså dei målbare faktorane som utgjer ramma rundt barnehagekvardagen, som talet på barn per vaksen (bemanningstettleik), den formelle kompetansen til personalet og dei fysiske omgivnadene. Dette kan ein sjå i tabell

7.4. Til dømes har dei ti pst. barnehagane med flest barn per barnehagelærar i grunnbemanninga over dobbelt så mange barn per barnehagelærar som i dei ti pst. barnehagane med høgst pedagogtettleik.

I dei ti pst. barnehagane med flest tilsette med fagbrev som barne- og ungdomsarbeidar har minst 40 pst. av assistentane i grunnbemanninga fagbrev. Samtidig er det 16 pst. av barnehagane som ikkje har nokre assistentar med fagbrev som barne- og ungdomsarbeidar.

I dei ti pst. barnehagane med mest plass per barn er det minst 8,5 kvadratmeter per barn, medan det er mindre enn 4,4 kvadratmeter per barn i dei ti pst. barnehagane med minst plass per barn.

Ulikskapen mellom dei ti pst. sterkaste kommunane og dei ti pst. svakaste kommunane er om lag den same som på barnehagenivå.

Tabell 7.4 Ulikskap i barnehagesektoren i 2017

Barnehagar –2017		
	Sterkaste ti pst.	Svakaste ti pst.
Barn (korrigerte for alder og oppholdstid) per pedagogisk leiar med godkjent utdanning (årsverk)	11,5	20,7
Barn (korrigerte for alder og oppholdstid) per årsverk i grunnbemanninga	5,1	6,6
Barn (korrigerte for alder og oppholdstid) per barnehagelærer i grunnbemanninga	9,9	20,8
Areal (kvm) per barn	8,5	4,4
Kommunar –2017		
	Sterkaste ti pst.	Svakaste ti pst.
Barn (korrigerte for alder og oppholdstid) per pedagogisk leiar med godkjent utdanning (årsverk)	11,6	19,7
Barn (korrigerte for alder og oppholdstid) per årsverk i grunnbemanninga	4,5	6,3
Barn (korrigerte for alder og oppholdstid) per barnehagelærer i grunnbemanninga	9,9	18,8
Areal (kvm) per barn	10,6	5,3

Sterkaste ti pst. svarte til 90. persentil, medan svakaste ti pst. svarte til 10. persentil. Grunnbemanninga er pedagogiske leiarar og assistentar.

Kjelde: Utdanningsdirektoratet (BASIL)

Personalet i barnehagen

Ved utgangen av 2017 var det om lag 95 000 tilsette som utførte i overkant av 75 500 årsverk i barnehagane. Om lag 85 500 av dei tilsette arbeider med barna, og om lag 34 000 av desse var styrarar og pedagogiske leiarar. Delen pedagogiske leiarar med dispensasjon frå utdanningskravet held fram med å gå ned, frå 6,6 pst. i 2015 til 4,9

pst. i 2017. Om lag 1 400 tilsette eller 405 årsverk arbeider med å gi særskild språkstimulering til minoritetsspråklege barn. 7 415 tilsette, nesten 4 400 årsverk, arbeider med barn/barnegrupper som krev ekstra ressursinnsats. Skilnaden mellom talet på tilsette og talet på årsverk viser at det er mange tilsette i desse stillingane som jobbar deltid i den einsskilte barnehage.

Tabell 7.5 Personalet i barnehagen, 2015–17

	2015	2016	2017
Tal på tilsette	93 974	93 952	94 540
Tal på årsverk	74 647	75 031	75 534
Tal på tilsette utan merkantilt, administrativt personale m.m.	84 536	84 882	85 504
Tal på barn per årsverk i grunnbemanninga korrigererte for alder og opphaldstid	6,04	6,04	6,04
Tal på styrarar og pedagogiske leiarar	33 245	33 321	33 901
Styrarar med dispensasjon frå utdanningskravet (årsverk)	41	47	35
– i pst. av styrarar (årsverk)	0,8	1,0	0,7
Pedagogiske leiarar med dispensasjon frå utdanningskravet (årsverk)	1 631	1 427	1 266
– i pst. av pedagogiske leiarar (årsverk)	6,6	5,7	4,9
Årsverk med barnehagelærerutdanning i grunnbemanninga eller pedagogisk utdanning som svarar til utdanningskravet til pedagogisk leiar ¹		24 173	24 683
– i pst. av grunnbemanninga ¹		38,6	39,4
Årsverk med fagbrev som barne- og ungdomsarbeidar i grunnbemanninga ¹		12 735	12 496
– i pst. av grunnbemanninga ¹		20,3	19,9
Personale som gir særskild språkstimulering til minoritetsspråklege barn (årsverk i parentes)	1 330 (384)	1 299 (388)	1 398 (405)
– del som har barnehagelærerutdanning	28,8	23,4	23,5
Personale som jobbar med barn/barnegrupper som krev ekstra ressursinnsats (årsverk i parentes)	6 239 (3 676)	6 728 (3 984)	7 415 (4 358)
– del som har barnehagelærerutdanning	35,3	30,1	29,7

Grunnbemanninga er pedagogiske leiarar og assistentar.

¹ 2016 var første år med statistikk for årsverk i grunnbemanninga med barnehagelærerutdanning eller tilsvarende og fagbrev som barne- og ungdomsarbeidar

Kjelde: Utdanningsdirektoratet (BASIL), Statistisk sentralbyrå

I 2017 omfatta opptaket på barnehagelærerutdanninga 3 000 studentar, ein liten nedgang frå 3 106 i 2016. Talet på ferdig uteksaminerte barnehagelærarar gjekk opp med 57 i same tidsrom. Delen menn i opptaket har auka noko i dei siste åra, og

med ein større oppgang frå 18,9 pst. i 2016 til 20,0 pst. i 2017. Samtidig er det ein liten nedgang i delen uteksaminerte menn i 2017 samanlikna med 2016.

Tabell 7.6 Utdanning av barnehagelærarar ved statlege og private høgskolar og universitet, 2014–17

	2014	2015	2016	2017
Opptak til barnehagelærerutdanning	2 851	3 062	3 106	3 000
– av dette menn	531	557	588	601
– del menn (i pst.)	18,6	18,2	18,9	20,0
Uteksaminerte barnehagelærarar	1 862	2 081	1 909	1 966
– av dette menn	202	268	271	276
– del menn (i pst.)	10,8	12,9	14,2	14,0

Kjelde: Database for statistikk om høgre utdanning (DBH)

Likestilling

Av alle tilsette i basisverksemda i barnehagen i 2017 var 9,1 pst. menn, totalt om lag 7 000 perso-

nar. Basisverksemda omfattar styrarar, pedagogiske leiarar og anna grunnbemanning. Frå 2014 til 2017 har talet på menn i basisverksemda hatt ein liten auke.

Tabell 7.7 Menn i barnehagane, 2014–17

	2014	2015	2016	2017
Menn tilsette i basisverksemda	6 607	6 736	6 847	7 016
– i pst. av tilsette i basisverksemda	8,7	8,8	8,9	9,1
Mannlege styrarar og pedagogiske leiarar	2 407	2 556	2 676	2 863
Mannlege i anna grunnbemanning	4 200	4 180	4 171	4 153
Del barnehagar med éin eller fleire menn i basisverksemda	49,8	51,0	51,2	53,7
Del barnehagar som har 20 pst. menn eller meir tilsette i basisverksemda	15,4	15,0	15,4	15,8

Tidlegere år har anna grunnbemanning blitt omtalt som assistentar.

Kjelde: Utdanningsdirektoratet (BASIL), Statistisk sentralbyrå

Moderasjonsordninger og gratis kjernetid

Frå 1. august 2017 hadde alle tre-, fire- og femåringar og barn med utsett skolestart frå familiar med inntekt under 450 000 kroner rett til gratis kjernetid i barnehagen. Det er estimert at rundt 27 200 barn hadde rett til gratis kjernetid i barnehage i 2017. Tal frå kommunanes rapporteringssystem viser at 20 978 barn fekk innvilga gratis kjernetid i barnehage i 2017. Det er 2 700 fleire barn enn i 2016.

Nasjonalt minstekrav til redusert foreldrebetaling gjer at ingen familiar må betale meir enn seks pst. av samla skattbar inntekt for ein barnehageplass, med maksprisen som ei øvre grense. I 2017 fekk totalt 28 902 hushaldningar reduksjon i foreldrebetaling grunna låg inntekt i 2017. Det er ein auke på om lag 3 000 frå 2016.

Minoritetsspråklege barn og tilsette med innvandrarbakgrunn i barnehage

I 2017 gjekk om lag 48 700 minoritetsspråklege barn i barnehage. Talet har auka med om lag 2 400 frå 2016 til 2017, og i dei siste fire åra har det vore ein auke på om lag 7 500 minoritetsspråklege barn i barnehage. Delen minoritetsspråklege barn av alle barn i barnehage har auka frå 14,4 pst. i 2014 til 17,3 pst. i 2017. I 2017 gjekk 80,4 pst. av alle minoritetsspråklege barn i alderen eitt til fem år i barnehage. Det er ein auke på 1,0 prosentpoeng frå 2016. Frå 2016 til 2017 har auken vore størst for eitt- og toåringar, med ein liten nedgang for tre- og femåringar. Staten gir eit øyremerkte tilskott til tiltak for å styrke den norskspråklege utviklinga for minoritetsspråklege barn i barnehage, jf. kap. 231 post 63.

Tabell 7.8 Dekningsgrad for minoritetsspråklege i barnehagen

	2014	2015	2016	2017
Dekningsgrad minoritetsspråklege 1–5-åringar	79,0	77,6	79,4	80,4
Dekningsgrad minoritetsspråklege 1-åringar	39,9	40,2	42,1	44,6
Dekningsgrad minoritetsspråklege 2-åringar	76,6	75,4	77,7	79,7
Dekningsgrad minoritetsspråklege 3-åringar	89,6	87,8	90,2	89,6
Dekningsgrad minoritetsspråklege 4-åringar	93,3	92,5	93,7	94,4
Dekningsgrad minoritetsspråklege 5-åringar	96,5	93,2	94,9	94,7

Minoritetsspråklege barn blir her definerte som barn med ein annan språk- og kulturbakgrunn enn norsk, med unntak av barn som har samisk, svensk, dansk eller engelsk som morsmål.

Kjelde: Utdanningsdirektoratet (BASIL), Statistisk sentralbyrå

Av dei minoritetsspråklege barna var det i 2017 om lag 16 400 barn som fekk tilbod om særskild språkstimulering. Delen minoritetsspråklege barn

som fekk tilbod om særskild språkstimulering, har halde seg relativt stabil i perioden 2014–16 og gått noko opp i 2017.

Tabell 7.9 Minoritetsspråklege barn i alderen 0–6 år i barnehage med tilbod om særskild språkstimulering 2014–17

	2014	2015	2016	2017
Tal på minoritetsspråklege med tilbod om særskild språkstimulering	14 786	15 473	15 265	16 351
– i pst. av alle minoritetsspråklege barn i barnehage	35,8	35,6	32,9	33,6

Minoritetsspråklege barn blir her definerte som barn med ein annan språk- og kulturbakgrunn enn norsk, med unntak av barn som har samisk, svensk, dansk eller engelsk som morsmål.

Kjelde: Utdanningsdirektoratet (BASIL), Statistisk sentralbyrå

Delen innvandrarar og norskfødde med innvandrarforeldre av sysselsette i barnehage har auka i dei siste åra, men veksten er ulikt fordelt mellom ulike grupper tilsette. Frå 2016 til 2017 har det vore ein auke i alle tilsettingsgrupper, jf. tabell 7.10.

Av om lag 8 500 studentar i barnehagelærerutdanninga i 2017 var 12,7 pst. innvandrarar eller norskfødde med innvandrarforeldre. Dette er ein auke frå 11,8 pst. i 2016 og 6,1 pst. i 2009.

Tabell 7.10 Innvandrere og norskfødde med innvandrereforeldre sysselsette i barnehagar. Alle arbeidsforhold, 2014–17

	2014	2015	2016	2017
Barnehagelærar av yrke og/eller med barnehagelærarutdanning	2 196	2 288	2 324	2 442
I pst. av alle barnehagelærarar	6,7	6,9	6,9	7,1
Anna pedagogisk personell i barnehagane	869	860	848	926
I pst. av alt anna pedagogisk personell	32,0	31,5	30,0	32,4
Barnehageassistentar	8 674	9 912	10 363	10 734
I pst. av alle assistentar	16,2	17,1	18,1	18,8
Anna personell	1 790	1 023	968	956
I pst. av alt anna personell	22,2	26,2	25,8	26,7
Del innvandrere og norskfødde med innvandrereforeldre sysselsette i barnehagar, alle arbeidsforhold	14,0	14,4	14,8	15,4

Innvandrere er definerte som personar fødde i utlandet med foreldre og besteforeldre fødde i utlandet.

Kjelde: Statistisk sentralbyrå

Barn med særlege behov

Barn under opplæringspliktig alder som har eit særleg behov for spesialpedagogisk hjelp, har rett til slik hjelp etter § 19 a i barnehagelova. Retten gjeld uavhengig av om barnet går i barnehage eller ikkje. Som vist i Meld. St. 19 (2015–2016) *Tid for lek og læring. Bedre innhold i barnehagen* er barn med særlege behov ei samansett gruppe. Mange av desse barna har nedsett funksjonsevne,

som kan omfatte fysiske funksjonshemmingar, utviklingshemmingar, språk- og talevanskar, åtferdsvanskar og psykiske lidningar.

Delen barn i barnehage som får spesialpedagogisk hjelp etter tidlegare § 5-7 i opplæringslova eller § 19 a i barnehagelova, har auka jamt i dei siste åra. I 2017 fekk 3,1 pst. av barn i barnehage spesialpedagogisk hjelp. Den spesialpedagogiske hjelpa i barnehagen er ofte knytt til utfordringar med språkutvikling og åtferdsvanskar.

Tabell 7.11 Barn i barnehage som får spesialpedagogisk hjelp 2010–17

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Tal	6 213	6 482	6 577	6 959	7 799	7 944	8 290	8 674
Del i prosent	2,2	2,3	2,3	2,4	2,7	2,8	2,9	3,1

Kjelde: Statistisk sentralbyrå

Arbeid mot omsorgsvikt, vald og overgrep

Dei tilsette i barnehagen har opplysningsplikt til barnevernet når det er grunn til å tru at eit barn blir mishandla i heimen, eller det ligg føre andre former for alvorleg omsorgsvikt, eller når eit barn har vist vedvarande alvorlege åtferdsvanskar, jf. § 22 i barnehagelova. I 2017 meldte barnehagen

17,9 pst. av barnevernets påbegynte undersøkingar for barn i alderen eitt–fem år. Talet på og delen melde saker frå barnehagen til barnevernet er relativt stabilt. Av alle meldingar til barnevernet for barn i alderen eitt–fem år blei 14 pst. lagde bort i 2017. Av meldingane frå barnehagane blei berre sju pst. lagde bort.

Tabell 7.12 Påbegynte undersøkingar i barnevernet for barn 1–5 år

	Påbegynte undersøkingar barn i alderen 1–5 år	Del av påbegynte undersøkingar barn i alderen 1–5 år melde av barnehagen	Påbegynte undersøkingar barn i alderen 1–2 år	Del av påbegynte undersøkingar barn i alderen 1–2 år melde av barnehagen	Påbegynte undersøkingar barn i alderen 3–5 år	Del av påbegynte undersøkingar barn i alderen 3–5 år melde av barnehagen
2015	11 693	16,8 pst.	4 041	6,5 pst.	7 652	22,2 pst.
2016	12 132	16,7 pst.	4 169	6,7 pst.	7 963	21,9 pst.
2017	12 156	17,9 pst.	4 026	6,7 pst.	8 130	23,5 pst.

Kjelde: Statistisk sentralbyrå

Kostnader i og finansiering av barnehagar

Tabellane under viser brutto og netto driftsutgifter i kommunane til barnehage, korrigerte driftsutgifter per barn og per opphaldstime for kommunale barnehagar, og kor stor del av drifta av barnehagane som er finansiert av det offentlege

og med foreldrebetaling. Delen barnehageutgifter av dei samla brutto driftsutgiftene til kommunane har vore stabil i de seinare åra og var i 2017 på 50 mrd. kroner. Netto driftsutgifter til barnehage var om lag 44 mrd. kroner, tilsvarande 14,5 pst. av totale netto driftsutgifter i kommunane i 2017.

Tabell 7.13 Driftsutgifter til barnehage i kommunane 2015–17

	2015	2016	2017
Brutto driftsutgifter til barnehage (mill. kroner)	46 020	48 008	49 783
Del av brutto driftsutgifter til barnehage (pst.)	11,8	11,7	11,5
Netto driftsutgifter til barnehage (mill. kroner)	40 973	42 674	44 270
Del av netto driftsutgifter til barnehage (pst.)	14,8	14,7	14,5

Løpande nominelle prisar.

Kjelde: Statistisk sentralbyrå

Det har vore ein auke i dei korrigerte brutto driftsutgiftene per barn i kommunal barnehage på om lag sju pst. frå 2016 til 2017, der den reelle

auken har vore på om lag fire pst. Auka personal-tettleik og fleire tilsette med relevant utdanning kan medverke til å forklare realveksten i utgifter.

Tabell 7.14 Driftsutgifter per barn og per oppholdstime i kommunale barnehagar 2015–17

	2015	2016	2017
Korrigerte brutto driftsutgifter per barn i kommunal barnehage	178 173	188 150	200 846
Korrigerte brutto driftsutgifter til kommunale barnehagar per korrigerte oppholdstime	60	63	65

Løpande nominelle priser.
Kjelde: Statistisk sentralbyrå

Barnehagane er delvis finansierte gjennom foreldrebetaling, men er hovudsakleg finansierte av det offentlege. 86,4 pst. av drifta av dei kommunale barnehagane var i 2017 finansierte av det offentlege. Dette er om lag på same nivå som i 2016.

Tabell 7.15 Finansiering av kommunale barnehagar 2015–17

	2015	2016	2017
Del av driftsmidlar finansierte gjennom foreldrebetaling (i pst. av totale driftsmidlar)	14,2	13,7	13,5
Del av driftsmidlar finansierte av det offentlege (i pst. av totale driftsmidlar)	85,7	86,3	86,4

Kjelde: Statistisk sentralbyrå

8 Likestilling og arbeid mot diskriminering

Kunnskapsdepartementet sitt ansvar for arbeidet for likestilling og mot diskriminering er eit systematisk og langsiktig haldningsarbeid som startar i barnehagen, blir ført vidare i skolen og må ligge til grunn i universiteta og høgskolane og i forskninga. Målet er at alle skal ha like moglegheiter uavhengig av kjønn, seksuell orientering, funksjonsevne, etnisk bakgrunn og religion.

Likestilling

Departementet følger opp tiltaka i Meld. St. 7 (2015–2016) *Likestilling i praksis – like muligheter for kvinner og menn*, jf. Innst. 228 S (2015–2016).

Den nye rammeplanen for innhaldet i og oppgåvene til barnehagen, som tredde i kraft 1. august 2017, legg eit godt grunnlag for likestillingsarbeidet i barnehagane. Rammeplanen understrekar at barnehagen skal bygge verksemda si på prinsippet om likestilling og ikkje-diskriminering og bidra til at barna møter og skaper eit likestilt samfunn.

I Jeløya-plattformen seier regjeringa at vi vil styrke rekrutteringa av menn til barnehagane, og at vi vil fremme ein strategi for å bidra til ein meir likestilt utdannings- og arbeidsmarknad. Det er særskilt relevant å vurdere tiltak som vil auke rekrutteringa av menn til grunnskole- og barnehagelærarutdanninga. I tillegg er rekruttering av menn til utdanning innanfor helse- og omsorgssektoren relevant. Barne- og likestillingsdepartementet og Kunnskapsdepartementet vil i samarbeid prioritere desse innsatsområda i arbeidet med jamnare kjønnsbalanse innanfor utdanningsløpa, jf. del I, kap. 3 og omtale av oppmodingsvedtak nr. 800, 7. juni 2016 frå stortingssesjonen 2015–16 om rekruttering av menn til barnehagane.

I Meld. St. 28 (2015–2016) *Fag – Fordypning – Forståelse. En fornyelse av Kunnskapsløftet* varsler Kunnskapsdepartementet ei fornying av faga i grunnopplæringa. Utdanningsdirektoratet er i gang med arbeidet, og fagfornyninga skal vere ferdig hausten 2020, jf. nærare omtale i programkategori 07.20 Grunnopplæringa. *Berekraftig utvikling* skal bli eitt av tre tverrfaglege tema i fagforny-

inga. Gjennom arbeid med temaet skal elevane få forståing for at handlingane og vala til den ein-skilde har vekt. Temaet rommar problemstillingar knytte til fattigdom, fordeling av ressursar, konflikhtar, helse, likestilling, demografi og utdanning. I det tverrfaglege temaet *Livsmeistring og folkehelse* vil aktuelle tema vere verdival og tydinga av meining i livet, mellommenneskelege relasjonar, seksualitet, å kunne setje grenser og respektere grensene til andre og å kunne handtere tankar, kjensler og relasjonar.

Regjeringa har oppretta Stoltenberg-utvalet, som skal vurdere kjønnsforskjellar i skoleprestasjonar. Utvalet skal greie ut grunnane til at gutar er overrepresenterte på fleire negative statistikkar, som for eksempel enkeltvedtak om spesialundervisning, fråfall i vidaregåande opplæring og prestasjonar på dei lågaste dugleiksnivåa. Utvalet skal legge fram eit kunnskapsgrunnlag om kvifor kjønnsforskjellar i skoleprestasjonar oppstår, og foreslå tiltak for å redusere desse forskjellane. Utvalet skal levere innstillinga si i form av ein NOU innan februar 2019. Sjå nærare omtale under programkategori 07.20 Grunnopplæringa.

Arbeid mot rasisme, antisemittisme og hatytringar

Rammeplanen for barnehagen seier blant anna at barnehagen skal motverke fordommar, stereotypiar og rasisme. Barnehagen skal bidra til at kulturelt mangfald blir til glede for heile barnegruppa.

Demokratisk beredskap mot rasisme og antisemittisme (Dembra) er eit kurstilbod som gir kompetanseutvikling for lærarar, skoleleiarar og andre tilsette i skolen. Dembra er eit sentralt tiltak frå Kunnskapsdepartementet inn i fleire tverrdepartementale strategiar og handlingsplanar, slik som *Handlingsplan mot antisemittisme, Nasjonal strategi mot hatefulle ytringar og Handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme*. Dembra vil også bli eit tiltak i den kommande *Handlingsplanen mot rasisme og etnisk og religiøs diskriminering*.

Dembra er frå 2016 gradvis blitt forankra som eit varig tiltak gjennom blant anna å engasjere dei nasjonale freds- og menneskerettssentera i arbei-

det. Dembra er hittil prøvd ut på 52 skolar rundt om i landet. I løpet av få år vil det vere etablert regionale knutepunkt for Dembra-arbeidet over heile landet. Sjå dembra.no for meir informasjon om tilbodet.

Departementet planlegg å sette av 2 mill. kroner årleg frå 2018 til og med 2020 på kap. 226 post 21 til utvikling av forskingsbaserte, pedagogiske ressursar om gruppebaserte fordømmar. Læringsressursane skal brukast i lærarutdanningane, i etterutdanningspakker og til skolebasert kompetanseheving. Læringsressursane som blir utvikla, skal dekke områda hatefulle ytringar, antisemitisme, rasisme, diskriminering av minoritetar og udemokratiske haldningar.

Noreg har fått aksept frå Nordisk ministerråd for å gjennomføre ein Dembra-pilot i alle dei nordiske landa i 2019. Ministerrådet har løyvd 1 mill. kroner til piloten.

Satsinga på Dembra blei styrkt i 2018, og departementet foreslår å vidareføre løyvinga på om lag same nivå i 2019.

Likestilling i Kunnskapsdepartementet

Etter likestillingslova § 1a, diskrimineringslova § 3a og diskriminerings- og tilgjengelova § 3 er alle arbeidsgivarar pålagde å arbeide aktivt, målretta og planmessig for å fremme likestilling og

hindre diskriminering (aktivitets- og meldeplikta). Kunnskapsdepartementet skal i Prop. 1 S gjere greie for tilstanden. Meldeplikta gjeld òg for verksemder og institusjonar under Kunnskapsdepartementet. For rapporteringa frå kvar enkelt verksemd blir det vist til årsrapportane til verksemdene.

Som arbeidsgivar er Kunnskapsdepartementet pliktig til å arbeide for å betre kjønnslikestillinga og for betre mangfald i samfunnet. Det er personalpolitiske mål for Kunnskapsdepartementet å oppnå ei balansert alders- og kjønnsamansetting, å rekruttere personar med innvandrarakgrunn og å legge til rette for personar med nedsett funksjonsevne og hol i CV-en. Departementet skal arbeide systematisk med å gjennomføre regjeringa sin inkluderingsdugnad.

Kunnskapsdepartementet vil søke å rekruttere tilsette med innvandrarakgrunn, og arbeide aktivt for at talet på nytilsette med nedsett funksjonsevne eller hol i CV-en skal auke. Departementet har innført testverktøy i rekrutteringsprosesser for å sikre likebehandling av søkarar uavhengig av kjønn, etnisk bakgrunn og funksjonsevne. Personal- og leiarhandboka til Kunnskapsdepartementet gjer greie for regelverket for innkalling av kandidatar med innvandrarakgrunn, nedsett funksjonsevne eller hol i CV-en til intervju.

Tabell 8.1 Tilstandsrapport om kjønnsbalanse i Kunnskapsdepartementet

	År	Kjønn		Totalt (N)	Kvinner lønn i pst. av menns
		Menn (pst.)	Kvinner (pst.)		
<i>Toppleiing</i>					
Departementsråd, ekspedisjonssjef, kommunikasjonssjef	2017	66,7	33,3	9	93,2
	2016	66,7	33,3	9	92,8
Tilsette i Kunnskapsdepartementet omfatta av Hovedtariffavtalen i staten, totalt	2017	35,1	64,9	288	92,3
	2016	36,1	63,9	296	90,6
<i>Mellomleiarar</i>					
Avdelingsdirektør, direktør	2017	53,7	46,3	41	103,0
	2016	50,0	50,0	41	100,9
<i>Sakshandsaming</i>					
Underdirektør, spesialrådgivar, prosjektleiar, fagdirektør	2017	44,4	55,6	18	94,1
	2016	35,5	64,7	17	91,8
Seniorrådgivar	2017	32,9	67,1	173	97,5
	2016	38,2	61,8	186	96,9
Rådgivar	2017	36,1	63,9	36	102,2
	2016	27,8	72,2	36	102,6
Førstekonsulent	2017	20,0	80,0	5	102,5
	2016	0,0	100,0	5	–
<i>Administrativt personale</i>					
Seniorrådgivar	2017	0,0	100,0	15	–
	2016	0,0	100,0	12	–

Kjelde: Uttrekk frå SAP per 31. desember 2016 og per 31. desember 2017

Tabell 8.1 gir ei oversikt over kjønnsbalansen i Kunnskapsdepartementet totalt og for dei ulike stillingskategoriane i departementet. Det er ei overvekt av kvinner i departementet når ein ser alle stillingskategoriane under eitt. Per 31. desember 2017 var 64,2 pst. av dei tilsette i departementet kvinner. Dette er ein liten auke samanlikna med 2016.

I stillingskategoriane førstekonsulent, rådgivar og avdelingsdirektør har kvinner i gjennomsnitt noko høgre lønn enn menn, medan det motsette er tilfellet for stillingskategoriane seniorrådgivar, prosjektleiar, fagdirektør og i toppleiinga. Det er fleire menn i toppleiarstillingar. Etter omorganisering og endringar i 2018 er det like mange menn som kvinner i toppleiinga i departementet per oktober 2018.

I 2016 var det i fire lærlingar i Kunnskapsdepartementet, alle kvinner. I 2017 var ein mann og to kvinner lærlingar.

Likestilling i verksemdar under Kunnskapsdepartementet

Tabell 8.2 Delen menn og kvinner i ordinære forvaltningsorgan under Kunnskapsdepartementet (2017)

Verksemd	Tilsette	Del menn (pst.)	Del kvinner (pst.)	Kvinneres lønn i pst. av menns
Utdanningsdirektoratet	297	36,7	63,3	97,1
Dei samiske vidaregåande skolane, Karasjok og Kautokeino	113	30,1	69,9	101,6
Sørsamisk kunnskapspark (tidlegare Sameskolen for Midt-Noreg)	16	31,2	68,8	77,4 ¹
Statleg spesialpedagogisk støttesystem	757	24,8	75,2	99,2
Noregs grønne fagskole – Vea	34	35,3	64,7	97,8
Sekretariatet for Foreldreutvalet for grunnopplæringa og Foreldreutvalet for barnehagane	10	10,0	90,0	102,9
Nasjonalt organ for kvalitet i utdanninga (NOKUT)	120	26,7	73,3	92,0
Senter for IKT i utdanninga	77	48,1	51,9	98,0
Statens lånekasse for utdanning	338	45,0	55,0	99,9
Dei nasjonale forskingsetiske komiteane	11	54,5	45,5	90,3 ²
Kompetanse Noreg	135	29,6	70,4	104,8
Integrerings- og mangfaldsdirektoratet	235	38,0	62,0	97,4

¹ Skilnader i lønn mellom kvinner og menn i Sørsamisk kunnskapspark skyldast i stor grad deltidsstillingar og tilsettingar på dispensasjon.

² FEK har få tilsette, noko som gir store utslag i lønnskilnadene mellom kvinner og menn.

Kjelde: Tabell 1B Tilsette etter departementsområde inkludert etatar. Talmaterialet baserer seg på lønnsopplysningar som blir innhenta frå a-ordninga. Talmaterialet frå a-ordninga blir overført frå SSB til Kommunal- og moderniseringsdepartementet, som utarbeider talgrunnlag/statistikkrapportar for tilsette i staten (tariffområdet) per 1. oktober 2017

Tabell 8.3 Gjennomsnittleg månadsforteneste for menn og kvinner i ordinære forvaltningsorgan under Kunnskapsdepartementet (2017)

Verksemd	Gj.snittleg månads- forteneste, menn	Gj.snittleg månads- forteneste, kvinner	Lønn til kvinner i pst. av lønn til menn
Utdanningsdirektoratet	51 435	49 919	97,1
Dei samiske vidaregåande skolane, Karasjok og Kautokeino	43 884	44 607	101,6
Sørsamisk kunnskapspark (tidlegare Sameskolen for Midt-Noreg)	43 965	34 012	77,4 ¹
Statleg spesialpedagogisk støttesystem	45 317	44 976	99,2
Noregs grønne fagskole – Veia	44 298	43 302	97,8
Sekretariatet for Foreldreutvalet for grunnopplæringa og Foreldreutvalet for barnehagane	47 225	48 599	102,9
Nasjonalt organ for kvalitet i utdanninga (NOKUT)	49 239	45 289	92,0
Senter for IKT i utdanninga	51 839	50 801	98,0
Statens lånekasse for utdanning	43 122	43 072	99,9
Dei nasjonale forskingsetiske komiteane	64 792	58 522	90,3 ²
Kompetanse Noreg	47 040	49 314	104,8

¹ Skilnader i lønn mellom kvinner og menn i Sørsamisk kunnskapspark skyldast i stor grad deltidsstillingar og tilsettingar på dispensasjon.

² FEK har få tilsette, noko som gir store utslag i lønnskildnadene mellom kvinner og menn.

Kjelde: Pivottabell per 31. september 2017 utarbeidd av Kommunal- og moderniseringsdepartementet

9 Sektoroverskridande klima- og miljøpolitikk

Klima- og miljøpolitikken til regjeringa bygger på at alle samfunnssektorar har eit sjølvstendig ansvar for å legge miljøomsyn til grunn for aktivitetane sine, og for å medverke til at dei nasjonale klima- og miljøpolitiske måla kan bli nådde. Vidare har sektorstyresmaktene ansvaret for å gjennomføre tiltak innanfor sine eigne område for å nå måla i klima- og miljøpolitikken. For ein omtale av den samla klima- og miljøpolitikken til regjeringa, sjå Prop. 1 S (2018–2019) for Klima- og miljødepartementet.

Kunnskapsdepartementet arbeider for å ha ein god miljøprofil innanfor dei ulike sektorane departementet og underliggende verksemder er med på å forme. Ny innsikt, kompetanse og erkjenning er utgangspunktet for korleis vi møter store utfordringar i samfunnet. Vi treng forskning for å utvikle ein god og fornuftig klima- og miljøpolitikk og dei gode klima- og miljøløysingane som bidrar til det grønne skiftet. Og vi treng utdanning som gir oss den kunnskapen, dei dugleikane og haldningane som er nødvendige for å møte utfordringane.

Formidling av kunnskap om og gode haldningar til miljøet er ein integrert del av det pedagogiske opplegget i barnehagane og skolane. Ifølge formålsparagrafen i barnehagelova skal barnehagen la barna få utfalde skaparglede, undring og utforskartrøng og lære dei å ta vare på seg sjøve, kvarandre og naturen. Rammeplanen for innhaldet i og oppgåvene til barnehagen understrekar at barnehagen har ei viktig oppgåve i å fremme verdier, haldningar og praksis for meir berekraftige samfunn, og at barnehagen skal bidra til at barna kan forstå at handlingar i dag har konsekvensar for framtida.

Utdanning for berekraftig utvikling er integrert i læreplanverket for Kunnskapsløftet. Elevane og lærlingane skal, i samsvar med formålsparagrafen, lære å tenke kritisk og handle etisk og miljømedvite. Dette er òg i samsvar med prinsippa bak det grønne skiftet. I oppfølginga av Meld St. 28 (2015–2016) *Fag – Fordypning – Forståelse. En fornyelse av Kunnskapsløftet* skal Kunnskapsdepartementet fornye læreplanane ved å gjere dei meir relevante for framtida. Berekraftig utvikling skal bli eitt av tre tverrfaglege tema i fagfornyinga, og

elevane skal lære om berekraftig utvikling med utgangspunkt i fleire fag. Skolane skal ta dei nye læreplanane i bruk hausten 2020.

I samarbeid med Klima- og miljødepartementet har Kunnskapsdepartementet ført vidare arbeidet med *Den naturlege skolesekken*. Tiltaket inneber at skolen utarbeider undervisningsopplegg i samarbeid med eksterne aktørar, mellom anna lokale natur- og friluftsansjasjonar. Skolesekken bidrar til å styrke kvaliteten på opplæringa og auke forståinga av nytten og bruken av naturfaga. Skolesekken fremmer òg undervisning om berekraftig utvikling.

I den omstillinga som arbeidslivet i Noreg er inne i nå, er realfagleg kompetanse viktig for å skape innovasjon som bidrar til det grønne skiftet. Gjennom realfagsstrategien *Tett på realfag (2015–2019)* for barnehagen og grunnopplæringa vil regjeringa forbetre motivasjon, læring og resultat i realfaga.

Norsk forskning og høgre utdanning er i fronten internasjonalt innanfor fagområde som er knytte til klima og miljø. Saman med forslag til statsbudsjett for 2019 legg regjeringa fram Meld. St. 4 (2018–2019) *Langtidsplan for forskning og høgere utdanning 2019–2028*. Dette er ei revidering av Meld. St. 7 (2014–2015) *Langtidsplan for forskning og høgere utdanning 2015–2024*. Langtidsplanen er eit viktig verkemiddel for arbeidet til Kunnskapsdepartementet med miljø- og klimautfordringane innanfor forskning og høgre utdanning framover. Planen legg rammene for kva regjeringa særleg vil prioritere for å møte utfordringane og gripe moglegheitene i tida framover, mellom anna dei utfordringane og moglegheitene som ligg i omstillinga til lågutsleppssamfunnet. Klima, miljø og miljøvennleg energi er ei av fem langsiktige prioriteringar i planen, og forskning og høgre utdanning innanfor andre prioriteringar er òg i høgste grad relevante for omstilling til lågutsleppssamfunnet.

Miljørelevant forskning omfattar både klima-, miljø- og energiforskning. Verkemiddel frå heile porteføljen til Forskningsrådet finansierer denne typen forskning. Miljøvennleg energi og miljøteknologi er dei områda med størst innsats og der

auken over tid har vore betydeleg. I 2017 gjekk om lag 590 mill. kroner av midlane til Kunnskapsdepartementet gjennom Forskringsrådet til forskning på miljøområdet. Løyvingane frå Kunnskapsdepartementet omfattar både forskning som er finansiert gjennom forskingsprogram der klima og miljø er eit hovudformål, som til dømes KLIMAFORSK, og forskning som blir finansiert gjennom verkemiddel som ikkje er særskilt målretta mot miljø, som open arena for framifrå forskning (FRIPRO), løyvingar til forskingsinfrastruktur, senter for framifrå forskning (SFF) og senter for forskingsdriven innovasjon (SFI).

Sidan 2010 har departementet gitt ei ekstraordinær støtte til det internasjonalt leiande klimaforskingssenteret Senter for klimadynamikk (SKD) ved Bjerknessenteret. Bjerknessenteret er eit samarbeid mellom Universitetet i Bergen, Uni Research AS, Havforskningsinstituttet og Nansen-senteret for miljø og fjernmåling. Ei positiv evaluering var ferdig i desember 2017. Løyvinga er på 25 mill. kroner årleg og varer til 2021.

Ein stor del av Kunnskapsdepartementet sine midlar til forskning på miljøområdet gjennom Forskringsrådet går til polarforskning, klimaforskning og forskning på miljøvennleg energi. SIOS (Svalbard Integrated Arctic Earth Observing System) er eit norskleidd samarbeid mellom institusjonar med relevant forskingsinfrastruktur på Svalbard (laboratorium, observatorium, feltutstyr mv.). Målet er å legge til rette for tverrvitskaplege studium av jordsystemet, der havstraumar, atmosfæriske og geologiske tilhøve, is- og snødekke, planter og dyr heng saman i kompliserte mønster. Partnerane i SIOS signerte ein juridisk ikkje-bindande avtale (MoU) 26. januar 2018. SIOS AS, som blei etablert som eit dotterselskap under UNIS i 2016, fungerer som juridisk eining for SIOS-samarbeidet.

Gjennom undervisning og forskning er universitet og høgskolar sentrale i å følge opp FN's berekraftsmål der klima og miljø er eit gjennomgåande tema. Universitetet i Bergen (UiB) har sett ned og leier ein nasjonal komité for arbeidet med Agenda 2030 i universitets- og høgskolesektoren der òg Universitetet i Oslo (UiO), Universitetet i Tromsø (UiT) – Noregs arktiske universitet, Noregs teknisk-naturvitskaplege universitet (NTNU), og Noregs miljø- og biovitskaplege universitet (NMBU) er medlemmer. Komitéen skal òg ha ein studentrepresentant. Utenriksdeparte-

mentet, Norad – Direktoratet for utviklingssamarbeid, og Kunnskapsdepartementet er observatørar. Fleire universitet og høgskolar har integrert berekraftsmåla i strategiane sine. Til dømes har NTNU lagt inn som ein del av visjonen til universitetet at dei aktivt vil bidra til å nå berekraftsmåla. NTNU har òg på nettsidene sine løfta fram korleis dei konkret gjennom forskning, innovasjon og utdanning bidrar til dei 17 måla. Potensielle studentar kan blant anna velje studieprogram ut frå kva for mål dei ønsker å bidra til å nå. Universitetet i Oslo har etablert eit initiativ for berekraftsmåla som er forankra i fagmiljøet til Senter for utvikling og miljø.

Stortinget godkjente startløyving til nytt bygg for livsvitskap ved Universitetet i Oslo i budsjettet for 2018. Livsvitskapsbygget skal sertifiserast som eit berekraftig bygg i klassen BREEAM Excellent (Building Research Establishment Environment Assessment Method) er den nest høgste klassifiseringa for eit klimavennleg bygg.

Meteorologisk institutt har i tillegg til ei rekke andre funksjonar ei viktig rolle når det gjeld å kartlegge klimaendringar. For å sikre at dei faglege vurderingane til Meteorologisk institutt blir knytte tett til viktige spørsmål innanfor klima, blei ansvaret for instituttet overført frå Kunnskapsdepartementet til Klima- og miljødepartementet med verknad frå 1. januar 2018.

Eit anna viktig tiltak som Kunnskapsdepartementet finansierer, er det norske medlemskapet i Global Biodiversity Information Facility (GBIF). GBIF er eit internasjonalt initiativ for å sikre elektronisk tilgang til data om biologisk mangfald for forskarar og andre interesserte over heile verda. Den norske GBIF-noden er lagd til Naturhistorisk museum ved Universitetet i Oslo. GBIF-Noreg samarbeider tett med Artsdatabanken om å gjere data tilgjengelege og dele dei. Ansvaret for Artsdatabanken blei i 2018 overført frå Kunnskapsdepartementet til Klima- og miljødepartementet.

Universitetsmusea forvaltar store vitskaplege natur- og kulturhistoriske samlingar. Desse musea har ei viktig miljøpolitisk rolle gjennom forskning og formidling knytte til samlingane. Gjennom forskarskolen i biosystematikk har universitetsmusea fått ei større rolle i undervisning og kompetanseheving innanfor klassisk biologi. Natur- og miljøforvaltninga i Noreg er mellom anna avhengig av denne kompetansen for å kunne følge opp naturmangfaldlova.

10 Samfunnstryggleik og beredskap

Kunnskapsdepartementet har hatt stor merksemd på samfunnstryggleik og beredskap i fleire år og bidratt til å styrke arbeidet med beredskap i kunnskapssektoren.

Departementet sitt hovudmål når det gjeld arbeidet med samfunnstryggleik og beredskap i kunnskapssektoren, er å vere førebudd på å handtere alle typar kriser i eigen sektor. Det inneber å førebygge uønskte hendingar og minske konsekvensane dersom slike hendingar skulle oppstå.

Verksemdene i kunnskapssektoren har ulike eigeformer, noko som pregar arbeidet med samfunnstryggleik og beredskap og i kva grad Kunnskapsdepartementet kan stille krav til arbeidet ved den einskilde verksemd. Det finst mellom anna kommunale og private barnehagar, kommunale, fylkeskommunale og private skolar, fylkeskommunale og private fagskolar, statlege og private universitet og høgskolar. I tillegg kjem folkehøgskolar, som i stor grad er eigde av stiftelsar. Departementet har ansvar for samfunnstryggleik i eigen sektor, men kva slags verkemiddel departementet rår over varierar. Departementet styrer med mellom anna juridiske, økonomiske og pedagogiske verkemiddel. Arbeidet i Kunnskapsdepartementet med samfunnstryggleik og beredskap må sjåast i samanheng med styringsskilnadene mellom områda, og med dei utfordringane som finst innanfor kvart område. Til dømes kan Kunnskapsdepartementet instruere dei statlege underliggende verksemdene til å gjennomføre beredskapstiltak medan ein ikkje har dei same juridiske verkemidla overfor barnehagar og skolar. Kunnskapsdepartementet vil halde fram med å definere korleis departementet skal praktisere sektoransvaret sitt overfor verksemdar med ulike eigeformer.

Totalt omfattar kunnskapssektoren om lag 1,6 millionar barn og vaksne. Obligatorisk tiårig grunnskole, høg dekningsgrad i barnehage og store delar av årskulla i vidaregåande opplæring gjer at ein svært stor del av årskulla frå eitt til 19 år har tilhald i barnehage eller skole mange timar dagleg. Både barnehagar, grunnskolar, vidaregåande skolar og lærebedrifter har eit ansvar for at barna og ungdommane er trygge der dei er. Tilsvarende er det ofte store samlingar av studentar

og tilsette ved universitet, høgskolar og fagskolar. Også her har institusjonane eit ansvar for at alle desse individa er trygge.

Dei store menneskesamlingane på avgrensa område gjer at kunnskapssektoren har utfordringar med omsyn til samfunnstryggleik og beredskap innanfor ulike scenarior, som smittefare, ulykker, vald og terror. Dette handlar både om personleg tryggleik med tanke på liv og helse, og om tryggleik for at til dømes personopplysningar ikkje kjem i feil hender. I tillegg forvaltar universitet og høgskolar store verdiar, som historiske bygningar, vitskapleg utstyr, forskingsdata og vitskaplege og historiske samlingar som kan vere særleg utsette og må tryggast.

Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet har utarbeidd ulike dokument med krav og føringar og rettleingar for arbeidet med samfunnstryggleik og beredskap i kunnskapssektoren. I *Styringsdokument for arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap i kunnskapssektoren*, som blei revidert i 2016, er det samla krav og føringar som gjeld for verksemdar i kunnskapssektoren. På nettsida til Utdanningsdirektoratet ligg mellom anna rettleinga *Alvorlige hendelser i barnehager og utdanningsinstitusjoner* og anna støttmateriell, til dømes beredskapsplanar, som gjeld for alle utdanningsinstitusjonar inkludert universitet og høgskolar. Frå 2015 kom ei presisering av at forskrifta om miljøretta helsevern i barnehagar og skolar omfattar ei plikt for eigaren og leiaren av verksemda til å vurdere risikoen for alvorlege tilsikta hendingar og risikoreduserande tiltak (rundskriv I 6/2015). Helsedirektoratet har òg utarbeidd ei rettleiing til forskrift om miljøretta helsevern på nettsida si.

Kommuneundersøkinga 2017 (Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap) viser at det er store variasjonar mellom kommunane når det gjeld beredskapsplanar og øving. Dei årlege spørreundersøkingane frå Utdanningsdirektoratet til barnehagar, skolar, kommunar og fylkeskommunar inneheld spørsmål om beredskap. Undersøkingane frå 2017 viser at det er variasjonar mellom institusjonar og geografiske ulikskapar når det gjeld gjennomføring av beredskapstiltak.

Kunnskapsdepartementet følger opp det arbeidet dei underliggende verksemdene gjer med samfunnstryggleik og beredskap, gjennom den ordinære styringsdialogen og gjennom egne beredskapstilsyn. Departementet gir mellom anna pålegg til verksemdene om å gjennomføre øvingar. Av og til øver departementet saman med verksemdene. Departementet har ein aktiv dialog med verksemdene om oppfølging av manglar som kjem fram under øvingane.

Kunnskapsdepartementet oppretta i 2017 eit nytt råd for samfunnstryggleik og beredskap, med deltakarar frå universitet, høgskeolar, fagskeolar, folkehøgskeolar, studentsamskipnader og Utdanningsdirektoratet. Sekretariatsfunksjonen for rådet er lagd til Universitetet i Stavanger. Rådet skal styrke og samordne arbeidet med samfunnstryggleik og beredskap ved utdanningsinstitusjonane og vere eit forum for kunnskapsdeling, erfaringsutveksling, utarbeiding av felles tiltak, retningslinjer og rettleiingar. Ei viktig oppgåve vil vere å utarbeide tiltak for å førebygge radikaliserings- og valdeleg ekstremisme innanfor høgre utdanning. I januar 2018 arrangerte rådet ein konferanse om dette temaet med deltakarar frå heile sektoren, utover universitets- og høgskeolesektoren. Det blir nå arbeidd med oppfølging av konferansen.

I oktober 2017 blei første versjon av sikresiden.no lansert. Sikresiden.no er ein mobiltilpassa nettstad som gir om lag 400 000 studentar og tilsette og 30 verksemder i universitets- og høgskeolesektoren brukarvennleg informasjon og opplæring innanfor samfunnstryggleik og beredskap. Den inkluderar mellom anna råd om kva ein skal gjere i ein situasjon prega av alvorleg vald. Løysinga er eit resultat av samarbeid mellom Oslo-Met – storbyuniversitetet (tidlegare Høgskolen i Oslo og Akershus), Universitetet i Oslo, Universitetet i Bergen, UNINETT med fleire.

I Kunnskapsdepartementet sin digitaliseringsstrategi for universitets- og høgskeolesektoren frå 8. september 2017 er eit av tiltaka ei målretta styrking av informasjonstryggleiken i sektoren. Departementet legg i strategien vekt på at verksemdene i universitets- og høgskeolesektoren har eit bevisst forhold til informasjonstryggleiken som ein kritisk suksessfaktor for eigne digitaliseringsstrategiar og strategiske satsingar. Med etableringa av UNIT – Direktoratet for IKT og felles tenester i høgre utdanning og forskning – frå 1. januar 2018 blir det også lagt opp til ei sterkare styring av informasjonstryggleiken på sektornivå, der det nye organet får ei nøkkelrolle.

Departementet er i ferd med å utvikle eit rammeverk for styringa av informasjonstryggleiken på sektornivå. Det er nå utarbeida ansvars- og arbeidsdeling mellom Kunnskapsdepartementet og UNIT for styringa av informasjonstryggleiken i kunnskapssektoren. Departementet har ansvar for overordna og systematisk styring, medan UNIT vil ha ei utøvande rolle som mellom anna inneber å utvikle og gjennomføre ein informasjonstryggleiksstrategi, gje praktisk støtte til institusjonane, gjere evalueringar og tilstandsvurderingar av informasjonstryggleik og personvern på sektor- og institusjonsnivå. Rammeverket vil styrke styringa med og kontrollen av arbeidet med informasjonstryggleik i universitets- og høgskeolesektoren og betre kvaliteten på statusrapporteringa ved at ansvaret for å gjennomgå, kvalitets sikre og oppsummere arbeidet frå verksemdene ligg til UNIT som fagleg kompetanseorgan. Betre kvalitet på statusrapporteringa vil styrke grunnlaget til departementet for å etatsstyre den einskilde verksemda på området for informasjonstryggleik og personvern.

Departementet har elles i eige brev informert verksemdene i universitets- og høgskeolesektoren om EUs nye personvernforordning (GDPR), og UNIT har saman med institusjonane etablert eit samarbeid for å styrke arbeidet med personvern. Vidare lanserer Norsk senter for forskningsdata (NSD) ei rekke nye tilbod, herunder heildigitale personvernløysingar, som er utvikla for å hjelpe forskarar og forskingsinstitusjonar med å etterleve det nye personvernregelverket.

For å oppfylle hovudmålet med samfunnstryggleik og beredskap i kunnskapssektoren om å førebygge uønskte hendingar og minske konsekvensane dersom slike hendingar skulle oppstå, er det viktig at verksemder på alle nivå i kunnskapssektoren

- utarbeider risiko- og sårbarheitsanalysar tilpassa verksemda, samt delanalysar av særskilde utfordringar i den einskilde verksemda
- utarbeider krise- og beredskapsplanar som sikrar ei god krisehandtering, og som styrker evna til krisehandtering i organisasjonen
- gjennomfører øvingar for å teste sin eigen beredskap, og for å gjere tilsette i stand til å takle dei utfordringane som kan komme ved kriser, og følger opp læringspunkt frå desse øvingane og reelle hendingar
- arbeider systematisk med informasjonstryggleik og personvern og ser til at arbeidet med informasjonstryggleik er i samsvar med lover og forskrifter

11 Forenklingsarbeid, modernisering og betre gjennomføringskraft

Kunnskapsdepartementet planlegg å gjennomføre fleire tiltak som vil forenkle, modernisere og betre gjennomføringskrafta i sektoren. I dette kapitlet vil vi presentere dei mest sentrale tiltaka som er planlagde eller starta opp allereie. I tillegg er det mykje kontinuerleg arbeid og småskalatiltak i departementet og i sektoren som del av utviklinga av den ordinære verksemda.

Regjeringa er i ferd med å omorganisere dei sentraladministrative oppgåvene i sektoren. Den nye organiseringa skal legge til rette for høgare kvalitet og effektivitet i sektoren og gi fleire statlege arbeidsplassar utanfor Oslo. Mellom anna er fleire verksemdar slåtte saman, oppgåver skal flyttast frå departementet til underliggende verksemdar, og om lag 60 årsverk skal flyttast ut av Oslo innan utgangen av 2022. Det skal utarbeidast forpliktande planar for vinstrealisering for alle verksemdene. Sjå nærare omtale i Prop. 1 S (2017–2018) for Kunnskapsdepartementet.

Regjeringa lanserte hausten 2017 *Framtid, fornyelse og digitalisering – digitaliseringsstrategi for grunnopplæringa 2017–2021*. Digitaliseringsstrategien er tett kopla til den overordna digitaliseringspolitikken til regjeringa, og har fire hovudområde: læringa til elevane og innhaldet i skolen, kompetanse, infrastruktur og fag- og yrkesopplæringa. Det norske samfunnet står overfor store utfordringar og endringar. Samtidig skyter endringane fart som følge av digitalisering og automatisering. IKT og digitalisering vil føre til omfattande endringar i arbeidsformer, organiseringa av arbeidslivet og forretningsmodellane i mange bransjar. Gjennom tiltaka i strategien vil regjeringa bidra til at skolen utnyttar digitale hjelpemiddel betre og rustar elevane både her og nå og for framtida. Grunnopplæringa skal dermed bidra til at vi som samfunn kan handtere digitaliseringa på ein god måte.

Feide, Felles elektronisk identitet, er nå rulla ut i 408 av kommunane og alle fylkeskommunane, noko som utgjer 98,5 pst. av brukarane. Feide har, som eit tiltak i digitaliseringsstrategien for grunnopplæringa, blitt vidareutvikla til Feide 2.0 (Dataporten). Gjennom Feide 2.0 blir det enklare

for kommunane og fylkeskommunane å halde orden på kva tenester som mottar kva for opplysningar, og for tenestetilbydarane å tilby gode tenester til sektoren. Som ein del av den femårige satsinga *Den teknologiske skolesekken* vil regjeringa finansiere utrullinga av Feide 2.0 i dei første åra, inkludert eigendelen til kommunane og fylkeskommunane.

Eit viktig delmål i digitaliseringsstrategien for grunnopplæringa er å utvikle fellesløysingar slik at kommunar og fylkeskommunar får gevinstar og meir effektiv ressursbruk. Vidareutvikling av dei statlege løysingane for prøver og eksamen er eit sentralt tiltak for å nå dette delmålet. Ei av dei mest samfunnskritiske oppgåvene til Utdanningsdirektoratet er å utarbeide og gjennomføre eksamenar og prøver. Dei digitale tenestene for eksamen og prøver, med ei rekke underliggende system som støttar desse, er avgjerande for å kunne utføre denne oppgåva. Dei eksisterande digitale løysingane er utdaterte, er ikkje tilpassa krav om universell utforming og er ikkje tilgjengelege for alle brukargrupper som er pålagde å bruke dei. Tre eksisterande system skal erstattast av ei ny gjennomføringsløysing for eksamen og digitale prøver. Dei viktigaste gevinstane er digitalisering av eksamen, digitalisering av kartleggingsprøvene for dei yngste elevane og universell utforming av digitale prøver og eksamen.

På bakgrunn av Meld. St. 18 (2014–2015) *Konsentrasjon for kvalitet: strukturreform i universitets- og høyskolesektoren* har det blitt gjennomført fleire samanslåingar i universitets- og høyskolesektoren. Blant dei statlege lærestadene var det fire samanslåingar i 2016 og tre i 2017, og blant dei private var det éin i 2016 og to i 2018. Arbeidet med å utvikle dei nye organisasjonane og dra fagleg nytte av samanslåingane vil gå over fleire år. Kunnskapsdepartementet vil, gjennom Forskningsrådet, lyse ut ein konkurranse om å evaluere reforma. Fleire av institusjonane har òg sett i verk sine egne evalueringar.

Regjeringa la i 2017 fram ein overordna digitaliseringsstrategi for universitets- og høyskolesektoren for perioden 2017–21. Strategien skal bidra

til at digitale teknologiar blir utnytta for betre kvalitet, tilgang og effektivitet i både utdanning, forskning og administrasjon. Kunnskapsdepartementet har bede lærestadene utarbeide sine egne forpliktande mål og tiltak for digitalisering av utdanning og forskning.

Den norske universitets- og høgskolesektoren ligg langt framme med omsyn til samarbeid om digitale løysingar. Sektoren rår over gode infrastruktur-løysingar og har realisert ei rekke fellestenester for administrative oppgåver, utdanning og forskning. Likevel er det eit potensial for ytterlegare effektivisering og kvalitetsheving gjennom utnytting av eksisterande og nye IKT-løysingar.

UNIT – Direktoratet for IKT og fellestenester i høgre utdanning og forskning, som blei oppretta 1. januar 2018, har det nasjonale ansvaret for å implementere og vidareutvikle digitaliseringsstrategien og for samordning på IKT-området innanfor høgre utdanning og forskning. UNIT har kartlagt nåsituasjonen, behov og moglegheiter for vidare utvikling av fellestenester. I tillegg til dei fellestenestene som allereie finst, er det fleire prosessar i gang i universitets- og høgskolesektoren for større samordning av mellom anna økonomite- nester og læringsressursar. Dette vil styrke føre- setnadene for auka kvalitet, samstundes som res- sursutnyttinga blir meir effektiv.

NOKUT har utvikla eit IKT-system som skal gi ei heilskapleg samhandlingsløysing med sjølv- betening for eksterne brukarar, der mellom anna saksbehandlingsstøtte og arkiv er integrerte. Dei fleste søknads- og saksbehandlingsprosessane er nå digitaliserte. Gevinsten så langt er ei forbeta- teneste for brukarane. Det vidare arbeidet vil ta sikte på effektivisering av ressursbruken, gjen- nom forbedringar av den tekniske løysinga og av prosessar.

Regjeringa har følgd opp områdegjennomgan- gen av Noregs forskingsråd. Det er mellom anna etablert eit enklare system for verksemdskostna- der i Forskingsrådet som sikrar betre styring med

og oversikt over desse kostnadene samt reduserte adminstrative kostnader. Forskingsrådet er i ferd med å etablere eit heilskapleg system for hand- saming av prosjektsøknader og oppfølging.

Regjeringa vil i løpet av 2018 legge fram ein strategi som skal gi tydeleg retning for integre- ringsarbeidet framover. Formålet er å auke delta- kinga for innvandrarar i arbeids- og samfunnsliv gjennom ein meir samordna, heilskapleg og bru- karretta innsats. Mellom anna skal regelverket oppdaterast for å sikre klart språk. Både introduk- sjonslova og forskriftene skal vurderast for å sjå kva som bør regulerast kor. Det skal òg vurderast om dagens forskrifter kan samlast og forenklast. Lova skal vere pedagogisk og forståeleg, og i tråd med norma for klart språk. Ho bør ha ein einskap- leg og gjennomgåande begrepsbruk, som er i tråd med anna relevant regelverk.

Prinsippet om eitt statsborgarskap står på Difis liste over tidstjuvar i forvaltninga. Mykje sakshandsaming er knytt til kravet om løysing frå tidlegare statsborgarskap og vurdering av unntak. Kunnskapsdepartementet har foreslått å avvike dette prinsippet i Prop. 111 L (2017–2018) *Endringer i statsborgerloven (avvikling av prinsip- pet om ett statsborgerskap)*, som blei fremma for Stortinget i august 2018. Dette vil forenkle stats- borgarregelverket og praktiseringa av regelverket monaleg.

Kunnskapsdepartementet har sett ned to offentlege lovutval. Det eine utvalet skal gå gjen- nom regelverket på området til grunnopplæringa. Det andre skal gå gjennom regelverket for univer- sitet og høgskolar. Målet med arbeida er mellom anna eit enklare og betre regelverk i begge sekto- rar. Utvala skal levere kvar sin NOU med forslag til ny opplæringslov og universitets- og høgskole- lov. Opplæringslovutvalet skal levere forslaga sine innan desember 2019. Utvalet for høgre utdanning skal levere forslaga sine innan februar 2020. Lovene skal vere utforma i eit klart og enkelt språk.

12 Oppfølging av Berekraftagendaen på utdanningsområdet

FNs generalforsamling vedtok 25. september 2015 resolusjonen *Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. Alle FN-lands medlemmer er forpliktet til å følge opp dei 17 berekraftmåla i agendaen. Noreg var i 2017 komme langt i å nå dei fleste delmåla samanlikna med andre land innanfor og utanfor Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD). Likevel er det framleis utfordringar – også i Noreg.

Kunnskapsdepartementet har eit koordineringsansvar for berekraftmål 4:

«Sikre inkluderande, rettferdig og god utdanning og fremme moglegheiter for livslang læring for alle»

Målet har sju delmål og tre gjennomføringsmål som dekkjer alle utdanningsnivå, legg vekt på likeverd og kvalitet, og kopling mellom utdanning og arbeidsliv.

Regjeringa vil i den nasjonale oppfølginga særleg leggje vekt på å betre gjennomføringa i vidaregåande opplæring, og auke læring på alle nivå. Ungdom som ikkje er i arbeid eller går på skole, vil få særskild merksemd. Det er ei utfordring at for få gjennomfører høgre utdanning. Regjeringa ønsker òg å leggje til rette for betre kompetanse- og karriereutvikling på ulike arenaer og gjennom heile livet. Kunnskapsdepartementet vil samarbeide nær med Utanriksdepartementet om oppfølging internasjonalt.

Boks 12.1 FNs berekraftmål 4: Sikre inkluderande, rettferdig og god utdanning og fremme moglegheiter for livslang læring for alle

Delmål under berekraftmål 4:

- 4.1 Innan 2030 sikre at alle jenter og gutar fullfører gratis og likeverdig grunnskole og vidaregåande opplæring av høg kvalitet som kan gi dei relevant og reelt læringsutbytte
- 4.2 Innan 2030 sikre alle jenter og gutar tilgang til god og tidleg omsorg og førskole, slik at dei er førebudde på å begynne i grunnskolen
- 4.3 Innan 2030 sikre kvinner og menn lik tilgang til god teknisk og yrkesfagleg opplæring og høgre utdanning, medrekna universitetsutdanning, til ein overkommeleg pris
- 4.4 Innan 2030 oppnå ein stor auke i talet på unge og vaksne med kompetanse, blant anna i tekniske fag og yrkesfag, som er relevant for sysselsetting, sømmeleg arbeid og entreprenørskap
- 4.5 Innan 2030 avskaffe kjønnsforskjellar i utdanning og opplæring og sikre lik tilgang til alle nivå innanfor utdanning og yrkesfagleg opplæring for sårbar personar, deriblant personar med nedsett funksjonsevne, urfolk og barn i utsette situasjonar
- 4.6 Innan 2030 sikre at all ungdom og ein stor del vaksne, både kvinner og menn, lærer å lese, skrive og rekne

- 4.7 Innan 2030 sikre at alle elevar og studentar tileignar seg den kompetansen som er nødvendig for å fremme berekraftig utvikling, blant anna gjennom utdanning for berekraftig utvikling og livsstil, menneskerettar, likestilling, fremme fred og ikkjevald, globalt borgarskap og verdsetting av kulturelt mangfald og kulturen sitt bidrag til berekraftig utvikling
- 4 a. Etablere og oppgradere utdanningstilbod som tar i vare omsynet til barn, personar med nedsett funksjonsevne og kjønnsforskjellar, og sikrar trygge, ikkjevaldelege, inkluderande og effektive læringsomgivingar for alle
- 4 b. Innan 2020 oppnå ein vesentleg auke, på verdsbasis, i talet på stipend som er tilgjengelege for studentar frå utviklingsland, særleg dei minst utvikla landa, små utviklingsøystatar og afrikanske land, for å gi dei tilgang til høgre utdanning, blant anna yrkesfagleg opplæring og program for informasjons- og kommunikasjonsteknologi, teknikk, ingeniørfag og vitenskap, i utvikla land og i andre utviklingsland
- 4 c. Innan 2030 oppnå ein vesentleg auke i talet på kvalifiserte lærarar, blant anna gjennom internasjonalt samarbeid om lærarutdanning i utviklingsland, særleg i dei minst utvikla landa og i små utviklingsøystatar

Nedanfor følger ein kort gjennomgang av status og viktige tiltak i nasjonal oppfølging av dei ulike delmåla og gjennomføringsmåla under berekraftmål 4.

Delmål 4.1

Omtrent 100 pst. av alle barn fullfører tiårig obligatorisk grunnskole, og 98,1 pst. gjekk direkte til vidaregåande opplæring i 2017. Norske elevar på 4. og 5. trinn viser ein klar framgang i lesing, og ligg langt over det internasjonale gjennomsnittet, viser Progress in International Reading Literacy Study (PIRLS 2016). Jentene har framleis betre leseferdigheter enn gutane, medan minoritetspråklige elevar les betre enn i 2011. Hovudtendensen er likevel at fleispråklege elevar skårar gjennomsnittleg lågare enn einspråklige elevar. Kjønnsskilnadene ser òg ut til å auke. Trends in International Mathematics and Science Study (TIMSS 2015) viser at norske elevar på 5. trinn presterer svært bra i matematikk. Dei skårar signifikant høgre enn elevar i same alder i dei andre nordiske landa og plasserer seg blant dei beste i Europa. På 9. trinn kan norske elevar sine prestasjonar i matematikk karakteriserast som middels gode i eit europeisk perspektiv. I naturfag presterer norske elevar godt på 5. trinn og middels godt på 9. trinn sett i eit europeisk perspektiv. I Programme for International Student Assessment (PISA)-undersøkinga frå 2015 skåra norske 15-åringar for første gong over OECD-gjennomsnittet i både lesing, matematikk og naturfag. Særleg viser norske elevar svært god framgang og gode resultat i lesing, og dei har òg ei positiv utvikling i matematikk. I naturfag har resultatane vore stabile sidan 2009. 84,68 pst. av jentene og 81,21 pst. av gutane oppnådde minst eit minimumsnivå i matematikk. For lesing var dei tilsvarende talla 90,83 pst. for jenter og 79,48 pst. for gutar. Sjå omtale under programkategori 07.20 Grunnopplæringa for nærare omtale.

Delmål 4.2

I 2017 gjekk 91,3 pst. av eitt- til femåringane i barnehage, opp frå 91,1 pst. i 2016. 97,6 pst. av femåringane har gått i barnehagen før dei byrjar på skolen. Det er ein svak auke frå 2016. Ei nasjonal moderasjonsordning sikrar at ingen familiar skal betale meir enn seks pst. av inntekta si for ein barnehageplass, avgrensa av ein nasjonalt fastsett maksimalpris for foreldrebetaling. I tillegg får barn i alderen tre–fem år frå låginntektsfamiliar 20 timar gratis barnehagetilbod per veke, og inn-

tektsgrensa var frå 1. august 2018 auka til 533 500 kroner. Regjeringa foreslår å utvide ordninga med gratis kjernetid til å omfatte toåringar frå låginntektsfamiliar frå 1. august 2019, og at inntektsgrensa blir auka til 548 500 kroner frå same dato.

Sjå programkategori 07.30 Barnehagar for nærare omtale.

Delmål 4.3

60 pst. av både menn og kvinner i aldersgruppa 25–64 år deltok i 2017 i formell utdanning eller ikkje-formell opplæring i dei siste tolv månadene. Det er høvesvis eit og to prosentpoeng lågare enn i 2012 for menn og kvinner. 35,4 pst. av 19–24-åringane var i høgre utdanning i 2017. Dette er ein auke frå 35,1 pst. i 2016. Delen kvinner i same aldersgruppe som var studentar i 2017, var 42,9 pst., opp frå 42,6 pst. i 2016, og delen menn var 28,4 pst., opp frå 28,1 pst. året før.

Gratisprinsippet i høgre utdanning og låne- og stipendordninga gjennom Lånekassen bidrar til lik tilgang til høgre utdanning for kvinner og menn. Jf. omtale under programkategori 07.60 Høgre utdanning, programkategori 07.40 Høgre yrkesfagleg utdanning og programkategori 07.80 Utdanningsstøtte.

Betre gjennomføring i høgre utdanning har vore eit mål i lang tid. Til tross for ein nedgang for femårige integrerte mastergradar har ein stadig større del av bachelorstudentane fullført på normert tid enn tidligare. For dei som begynte på bachelorstudia i 2014, er det nå 48 pst. som fullfører på tre år, noko som er opp frå 41 pst. for dei som begynte i 2012. Sjølv om kvinner utgjorde 59 pst. av alle studentane i 2017, har delen menn hatt ein svak auke i dei siste ti åra. Sjå nærare omtale under programkategori 07.60 Høgre utdanning.

Delmål 4.4

For å oppnå ein stor auke i talet på unge og vaksne i Noreg med kompetanse som er relevant for sysselsetting er det avgjerande at fleire gjennomfører utdanninga. Ein av hovudutfordringane er å styrke gjennomføringa i vidaregåande opplæring. I 2017 hadde 74,5 pst. av elevane som starta i 2012, fullført vidaregåande opplæring etter fem år. Dette er ein auke på 1,5 prosentpoeng sidan 2016 og rundt fem prosentpoeng fleire enn for dei som starta i 2006. I 2017 var det ein kjønnsskilnad på over ti prosentpoeng, med ein gjennomføringsgrad innan fem år på 79,8 pst. for kvinner og 69,5 pst. for menn. Organisation

for Economic Cooperation and Development (OECD) har, basert på nåverande mønster, rekna ut at i gjennomsnitt vil 82 pst. av dagens unge i OECD-landa fullføre vidaregåande opplæring før dei fyller 25 år, samanlikna med 73 pst. i 2005. Regjeringas politiske plattform frå januar 2018 har som eit mål at innan 2030 skal ni av ti elevar som begynner i vidaregåande opplæring, fullføre og bestå. Regjeringa har tatt fleire initiativ for å løyse fråfallsproblematikken. Frå hausten 2019 blir det mogleg å gå rett frå det første året på studieførebuande program til det andre året på yrkesfaglege utdanningsprogram. Regjeringa styrker tidleg innsats i skolen med fleire lærarar, rett til intensiv opplæring for dei som heng etter, og tryggare overgang frå barnehage til skole. Yrkesfaga blir òg gjorde meir praktiske og relevante. Frå skoleåret 2016–17 blei det innført ei fráværsgrense i vidaregåande skole. Målet var å motivere elevane til jamn innsats og hindre skulk. Fráværet gjekk ned med rundt 40 pst. etter innføringa av fráværregelen og har halde seg stabilt. Delen som sluttar, held fram med å gå ned. I 2015–16, siste året før innføringa av fráværsgrensa, var delen elevar som slutta, fire pst. I 2017–18 var delen elevar som slutta, 3,7 pst. Sjå nærare omtale under programkategori 07.20 Grunnopplæringa. For gjennomføring i høgre utdanning sjå delmål 4.3 eller programkategori 07.60 Høgre utdanning.

Delmål 4.5

Den årlege OECD-rapporten *Education at a Glance* hadde i 2018 dette delmålet som tema. Rapporten peiker på at Noreg ligg betre an enn OECD-gjennomsnittet i å nå berekraftmål 4.5 dersom ein ser på skilnader i matematikkprestasjonane til 15-åringar basert på bustad og deira sosioøkonomiske og kulturelle status frå den siste PISA-undersøkinga (2015). Likevel er det ei utfordring òg i Noreg at 15-åringar med låg sosioøkonomisk bakgrunn beherskar matematikk dårlegare enn medelevane sine. Eit oversyn i rapporten viser at blant OECD-landa var det berre Island som hadde større kjønsskilnader enn Noreg når det gjaldt deltakinga til personar i alderen 15–24 år på teknisk-yrkesfagleg utdanningsprogram i 2016.

Regjeringa har sett ned eit utval med sikte på ein NOU om kjønnsforskjellar i skoleprestasjonar. Kjønnsforskjellar i skoleprestasjonar gjer seg gjeldande gjennom heile utdanningsløpet og kan potensielt gi betydelege konsekvensar for ulike utfall av livsløpet, herunder høvet til å komme inn

på studium med høge inntakskrav i høgre utdanning. Formålet med arbeidet til utvalet skal vere å bygge eit nyansert og balansert kunnskapsgrunnlag om kvifor kjønsskilnader i skoleprestasjonar oppstår, og å foreslå effektive tiltak for å redusere desse skilnadene.

Delmål 4.6

Den førre Programme for the International Assessment of Adult Competencies (PIAAC) viser at befolkninga i Noreg mellom 25 og 64 år hadde god kompetanse samanlikna med i andre land. Dei eldste (55–64 år) og yngste (16–24 år) deltakarane i PIAAC hadde lågare dugleikar i lesing og talforståing enn gjennomsnittet av befolkninga. Dei yngste hadde dessutan lågare dugleikar enn det internasjonale gjennomsnittet for same aldersgruppe. Regjeringa vil gjennomføre ei kompetansereform for at ingen skal gå ut på dato. Sjå nærare omtale under programkategori 07.50 Kompetansepolitikk og livslang læring.

Delmål 4.7

I Meld. St. 28 (2015–2016) *Fag – Fordypning – Forståelse. En fornyelse av Kunnskapsløftet* har regjeringa varsla at berekraftig utvikling, folkehelse og livsmeistring, og demokrati og medborgarskap vil bli tverrfaglege tema i dei nye læreplanane som blir tatte i bruk frå 2020. Det skal leggast vekt på desse temaa i fleire fag, på faga sine eigne premisar. I 2017 blei ein ny overordna del av læreplanane fastsett. Den overordna delen gjer greie for dei verdiane og prinsippa som skal prege skolen. Berekraftig utvikling blir omtalt i den nye overordna delen.

Den naturlige skolesekken er eit nasjonalt tiltak som skal bidra til at barn og unge gjennom opplæringa får kunnskap om og blir medvitne om berekraftig utvikling og miljøutfordringar i verda. Skolar som deltar i *Den naturlige skolesekken*, får midlar, rettleiing og kompetanseheving for lærarar for å utvikle og gjennomføre undervisning for berekraftig utvikling.

Gjennomføringsmål 4 a

Prinsippet om nulltoleranse for mobbing er integrert i opplæringslova. Frå hausten 2018 vil alle fylka i landet ha eigne mobbeombud – ei ordning som er sett i verk som eit spleiselag mellom staten og fylkeskommunane. Regjeringa set også i gang ei følgeevaluering for korleis ombudsordninga bør vere i dei nye regionane frå 2020.

Opplærings- og utdanningssektoren vil bli underlagd krava om universell utforming av IKT i ny likestillings- og diskrimineringslov. Det betyr blant anna at skolane sine nettsider, digitale læringsplattformer og digitale læremiddel må vere universelt utforma innan 2021.

Gjennomføringsmål 4 b

Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høgre utdanning (DIKU) har ansvaret for å administrere *Norwegian Partnership Programme for Global Academic Cooperation* (NORPART). Det overordna målet med programmet er å styrke kvaliteten i høgre utdanning i Noreg og utviklingsland gjennom utdanningssamarbeid og gjensidig studentmobilitet. Første utlysning var hausten 2016. Sjå programkategori 07.60 Høgre utdanning for nærare omtale.

Gjennomføringsmål 4 c

Rapporten *Læreres kompetanse i videregående skole* frå Statistisk sentralbyrå (SSB) i 2017 viste at dei fleste lærarar i vidaregåande skole var høgt utdanna, medan seks pst. ikkje hadde fullført stu-

dium på universitets- og høgskolenivå. 20 pst. hadde ikkje pedagogisk kompetanse. Det blir satsa på kvalitet i både lærarutdanning og skole for å gjere utdanning og yrke meir attraktive. Alle lærarutdanningane tilbydde fleire studieplassar i hovudopptaket til høgre utdanning i 2018. I alt var det gitt 4 201 tilbod om studieplass ved grunnskolelærarutdanningane, ein auke på 14 pst. frå 2017. *Lærerutdanning 2025 — nasjonal strategi for kvalitet og samarbeid i lærerutdanningene* kom i 2017. Regjeringa innførte frå 2017 mastergrad i grunnskolelærarutdanninga retta mot trinna 1–7 og 5–10. Frå 2019 gjeld kravet om mastergrad for opptak til praktisk-pedagogisk utdanning. Studentar med gode karakterar frå vidaregåande skole har betre føresetnader for å gjennomføre høgre utdanning. Ved å stramme inn karakterkrava for opptak til lærarutdanninga ønsker regjeringa å rekruttere sterkare studentar med betre gjennomførings- evne. Det er sett av midlar til kompetanseheving og forskning på lærarutdanning, og det blir satsa tungt på vidareutdanning, rettleiingsordningar og karriereveggar for lærarar. Sjå programkategori 07.20 Grunnopplæringa og programkategori 07.60 Høgre utdanning for nærare omtale.

13 Mål for integrering

Kunnskapsdepartementet har eit overordna ansvar for å samordne integreringspolitikken til regjeringa. Alle departementa har eit sjølvstendig ansvar for å gi innvandrara like høve, rettar og plikter på sitt område, og til å bidra til at måla i integreringspolitikken blir nådde.

Hovudmålet for integreringspolitikken er at fleire er i arbeid og deltar i samfunnslivet. Dette er òg målet for ordninga. Eit godt kunnskapsgrunnlag og tilgang til relevant informasjon om innvandrarbefolkninga er ein føresetnad for at Kunnskapsdepartementet skal kunne vareta samordningsansvaret for integreringspolitikken på ein god måte, men òg for at fagdepartementa skal kunne vareta ansvaret sitt.

Mål for integrering er eit viktig verktøy for å vise utviklinga over tid på viktige område for innvandrara i Noreg. Det blir rapportert årleg i statsbudsjettet. Departementa skal nytte informasjonen i ordninga i sitt ordinære arbeid på ansvarsområda sine. Indikatorane i ordninga er delte inn i fire temaområde: *arbeid og sysselsetting; utdanning og kvalifisering; levkår; frivillig verksemd og deltaking*. Indikatorane skal vere relevante for departementa si eiga politikktutvikling. Dette kan endre seg, og tilgangen på statistikk endrar seg. Derfor er ordninga og indikatorane under utvikling. Departementet vil framover sjå på om ordninga skal først vidare, og i tilfelle i kva form.

Rapporteringa på *Mål for integrering* gir eit bilete av utviklinga på integreringsfeltet. Biletet er ikkje fullstendig, og det kan vere fleire årsaker til at situasjonen endrar seg i positiv eller negativ retning. Innvandrara er ei mangearta gruppe: Det er folk som kjem frå EØS-land for å ta arbeid, andre kjem grunna krig og forfølging i heimlandet, og nokre kjem for å leve saman med familie som bur i Noreg. Dei er gamle og unge, nokre har budd i Noreg i kort tid, andre i mange år. Dette er alle sentrale faktorar som forklarar endringar.

13.1 Arbeid og sysselsetting

I 2017 betra arbeidsmarknaden seg. Sysselsettinga tok seg opp etter kvart som det blei høgere

vekst i fastlandsøkonomien. Samtidig har arbeidsløysa målt med Arbeidskraftundersøkinga (AKU) vist ein tydeleg fallande trend sidan hausten 2016, sjølv om ho har svinga ein del frå månad til månad. Både Nav og Statistisk sentralbyrå (SSB) sin statistikk viser at talet på ledige stillingar har gått opp det siste året, noko som tyder på at etterspurnaden etter arbeidskraft aukar.¹

Ifølge tal frå SSB var nettoinnvandringa i 1. kvartal 2018 på 5 500 personar. Dette er det lågaste talet på nettoinnvandring i 1. kvartal sidan 2006, og er cirka ein tredel samanlikna med toppen i 1. kvartal 2011. Nettoinnvandringa frå dei landa der flest arbeidsinnvandrara kjem frå, har avtatt i dei siste åra. Dette heng saman med at ei svak krone, og den siste nedgangskonjunkturen har gjort den norske arbeidsmarknaden mindre attraktiv for utanlandske arbeidstakarar, samtidig som den økonomiske utviklinga har vore positiv i landa dei fleste arbeidsinnvandrara kjem frå. Nettoinnvandringa frå mellom anna Polen og Litauen har falle mykje i løpet av dei to siste åra, og for svenskane har utvandringa vore større enn innvandringa i dei siste fire åra.²

Det er venta at mange av flyktningane som kom til Noreg i 2015, vil melde seg på arbeidsmarknaden i 2018 og 2019. Betre konjunkturar vil på si side bidra til at yrkesdeltakinga aukar noko mot 2019.³

13.1.1 Sysselsetting⁴

Sysselsettingsdelen i Noreg er høg samanlikna med dei fleste OECD-landa. Det er særleg høg deltaking blant kvinner og seniorar. Innvandrara og særleg innvandrarkvinner deltar i mindre grad på arbeidsmarknaden enn befolkninga elles, men det

¹ Vidal-Gil, Eugenia og Åshild Male Kalstø (2018) Utviklingen på arbeidsmarkedet, Arbeid og velferd 2/2018.

² Vidal-Gil, Eugenia (2018) Utviklingen på arbeidsmarkedet, Arbeid og velferd 1/2018.

³ Vidal-Gil, Eugenia og Åshild Male Kalstø (2018) Utviklingen på arbeidsmarkedet, Arbeid og velferd 2/2018.

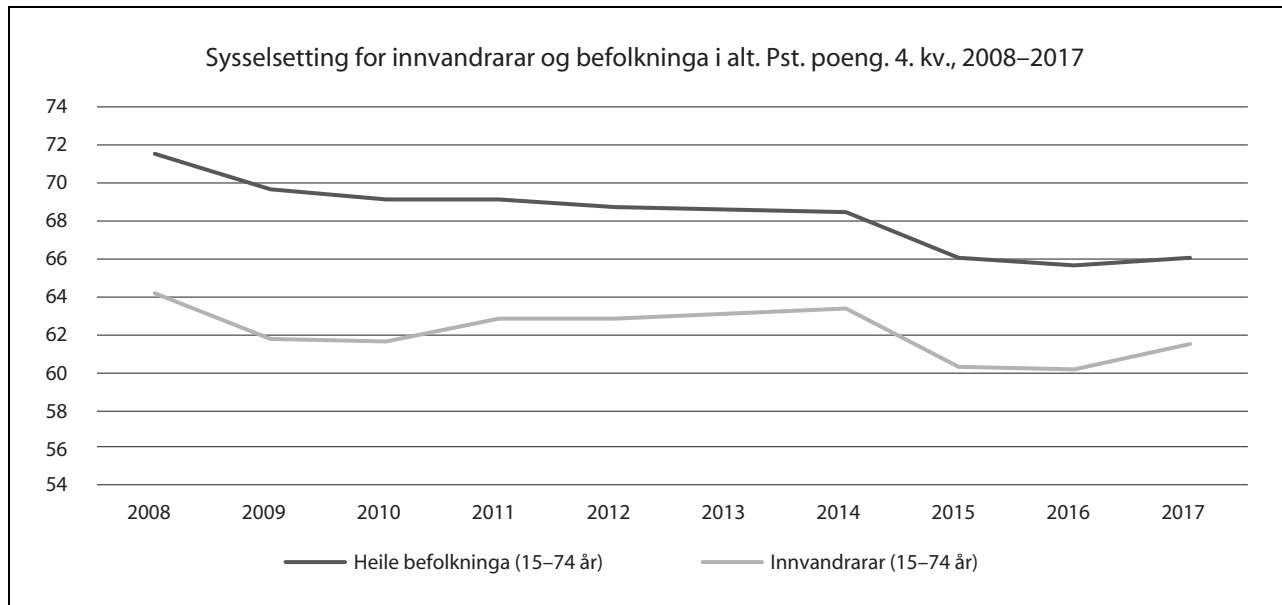
⁴ Frå og med 4. kvartal 2017 har SSB gått over til å sjå på alderspopulasjonane 20–66 år i arbeidsmarknadsstatistikken, i staden for 15–74 år, som blei nytta tidlegare. Denne rapporteringa vil framleis sjå på populasjonen 15–74 år for å kunne samanlikne med tidlegare år.

er viktig å merke seg at innvandrarkvinner i Noreg er sysselsette i høgre grad enn innvandrarkvinner i andre land. Samtidig er Noreg eitt av dei landa som har størst gap mellom sysselsette innvandrarak og sysselsette i befolkninga elles.

Mange innvandrarak har svak eller laus tilknytning til arbeidslivet i form av kortare engasjement og mykje deltid. For arbeidsinnvandrarak, deri-

mot, er sysselsettingsgraden høgre enn for andre innvandrarak.

I befolkninga i alt var 66 pst. i aldersgruppa 15–74 år i 4. kvartal i 2017 sysselsette, og for befolkninga utan innvandrarak låg sysselsettinga på 67 pst. For innvandrarak var 61,1 pst. sysselsette – altså 5,9 prosentpoeng lågare enn for befolkninga utan innvandrarak.

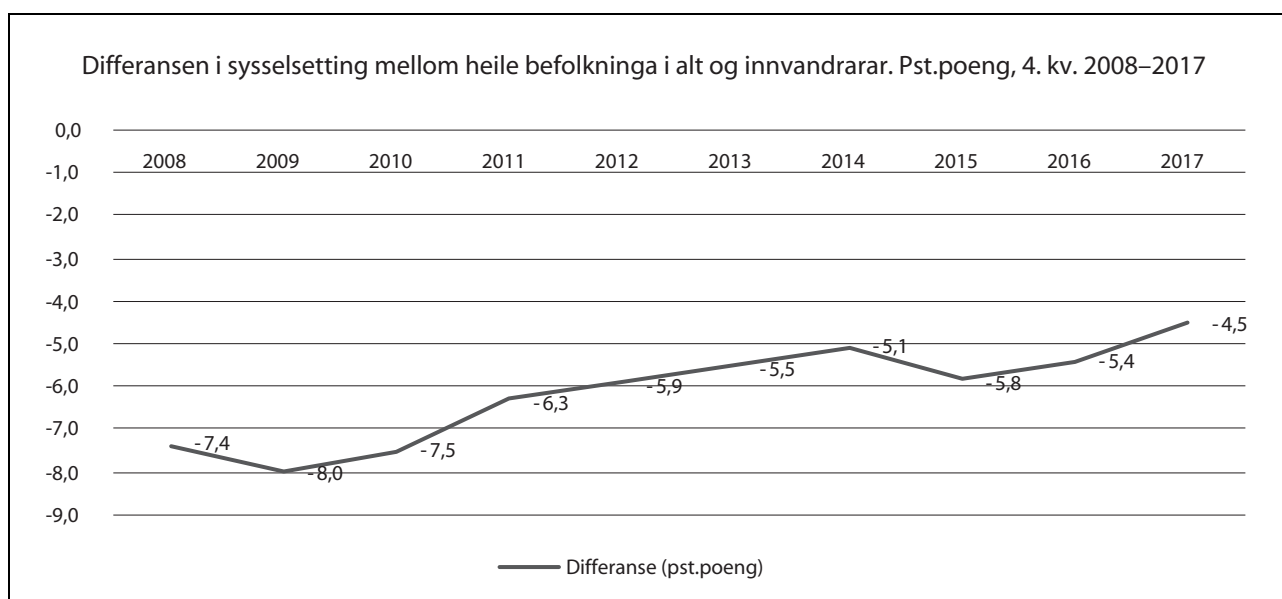

Figur 13.1 Sysselsetting for innvandrarak og befolkninga i alt

Kjelde: SSB

Gapet mellom sysselsettingsraten for innvandrarak og befolkninga i alt blir mindre for kvart år som går. Differansen var til dømes åtte prosent-

poeng i 2009, 6,3 prosentpoeng i 2011, 5,1 prosentpoeng i 2014 og 4,5 prosentpoeng i 2017.

Figur 13.2 Differansen i sysselsetting mellom heile befolkninga i alt og innvandrarak

Kjelde: SSB

Sysselsettingsraten er sterkt påverka av dei aktuelle gruppene si samansetting med omsyn til alder, kjønn, butid og landbakgrunn. I periodar med høg tilstrøyming av flyktningar vil det dømes vere ein tendens til at sysselsettingsraten i gruppa som heilskap fell, fordi det tar tid før dei nye innvandrane kjem i arbeid.⁵

Ifølge Frischsenteret tar det kortare tid å komme i arbeid dess betre konjunktursituasjonen er i Noreg.⁶ Dette reflekterer at arbeidsmoglegheitene for innvandrarar generelt sett er vesentleg meir konjunkturfølsame enn dei tilsvarande moglegheitene for norskfødde.

Noreg har ein arbeidsmarknad med høge kompetansekrav. Verdien av kompetanse og formelle dugleikar blir stadig viktigare på arbeidsmarknaden. Personar som ikkje fullfører vidaregåande opplæring og blir ståande utan utdanning og arbeid over tid, har auka risiko for varig utestenging frå arbeidslivet. Framover er det venta at ein

mindre del av etterspurnaden vil rette seg mot personar med berre grunnskole som høgste fullførte utdanning.

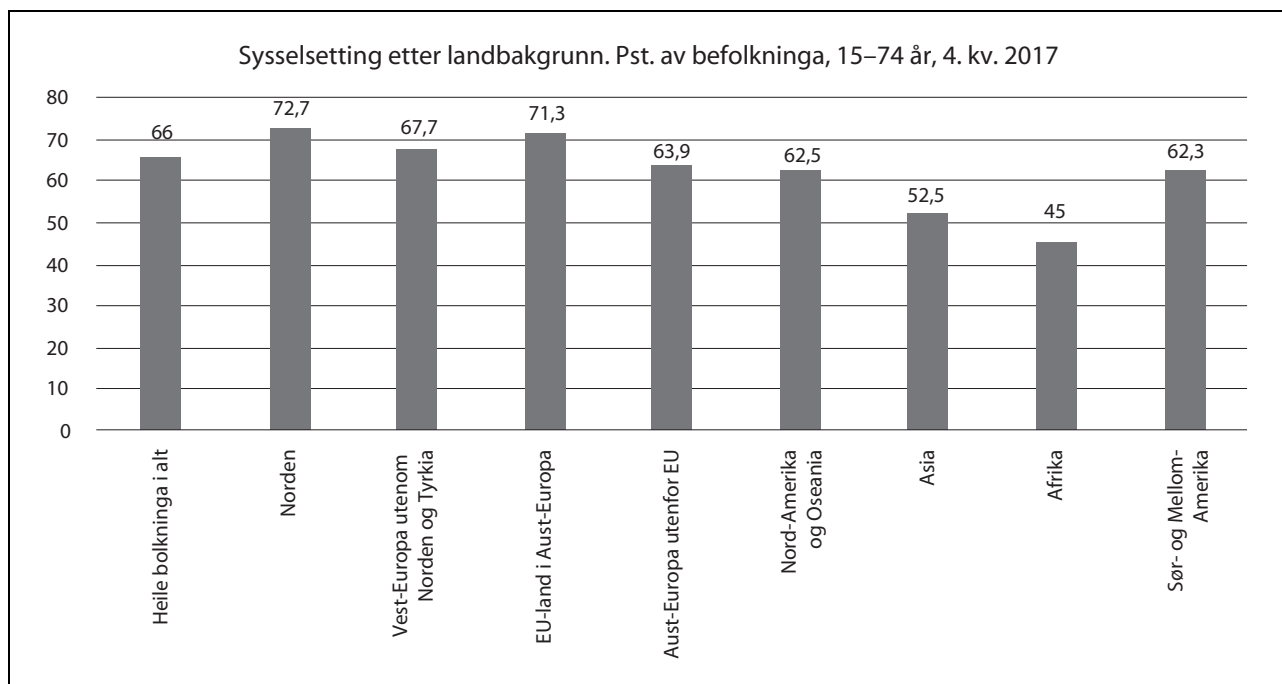
Landbakgrunn

Det er store forskjellar i sysselsettingsnivået mellom dei ulike innvandrargruppene. Innvandrarar med bakgrunn frå Vest-Europa, Nord-Amerika med fleire og EU-land i Sentral- og Aust-Europa har høgere sysselsettingsdelar enn innvandrarar frå blant anna Asia og Afrika. Dei store forskjellane er i tillegg til landbakgrunn avhengige av innvandrarbakgrunn (flukt, arbeid, familiesamling), kjønn, butid i Noreg, sosioøkonomisk bakgrunn, medbringa kompetanse mv.

Desse forskjellane har vore nokså stabile og uavhengige av konjunkturane på arbeidsmarknaden. Innvandrarar frå Vest-Europa, Nord-Amerika med fleire og EU-land i Sentral- og Aust-Europa blir dominerte av arbeidsinnvandrarar og familiegjensameinte til arbeidsinnvandrarar eller befolkninga elles. Innvandrargruppene frå Asia og Afrika består i større grad av flyktningar, og ein del av dei har relativt kort butid i Noreg.

⁵ Bratsberg, B., Raaum, O. & Røed, K. (2016). Flyktninger på det norske arbeidsmarkedet. Søkelys på arbeidslivet. Nr. 3, 2016, Årgang 33.

⁶ Bratsberg, B., Raaum, O. & Røed, K. (2016). Flyktninger på det norske arbeidsmarkedet. Søkelys på arbeidslivet. Nr. 3, 2016, Årgang 33.

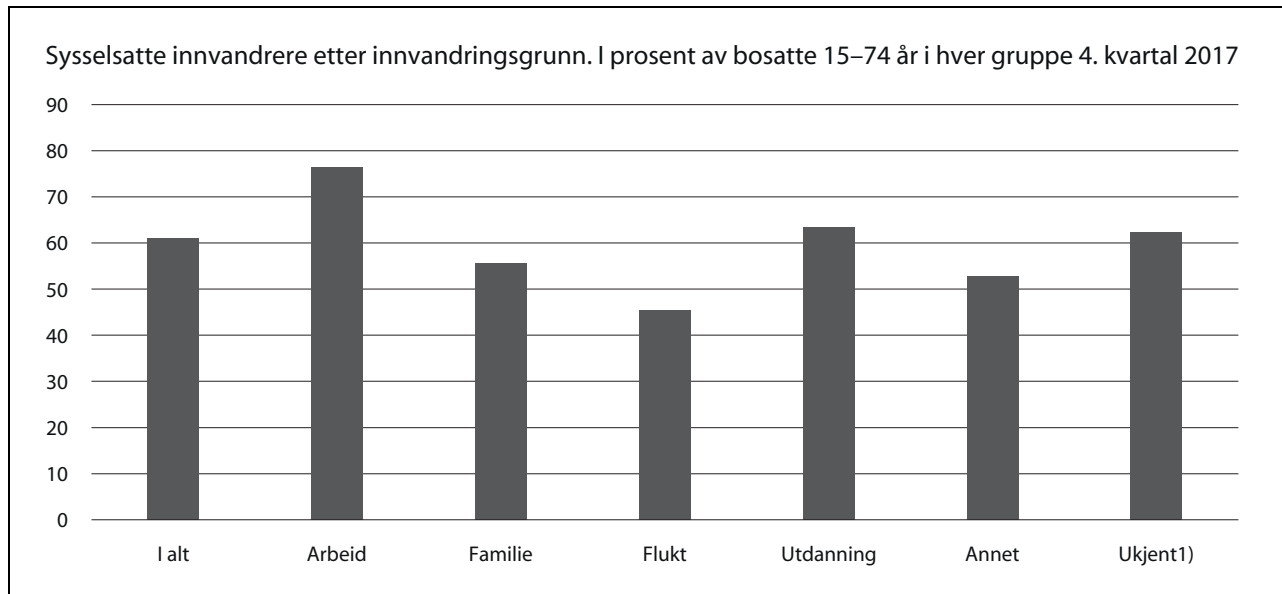
Figur 13.3 Sysselsetting etter landbakgrunn

Kjelde: SSB

Frischsenteret finn at personar som har komme som asylsøkarar eller familieinnvandrarakar, gjenomgåande har vesentleg høgre sysselsettingsrate og lågare uføreratar enn overføringsflyktningar.⁷ Familieinnvandrarakar til andre enn flyktningar har klart høgre sysselsettingsdelar enn familieinnvandrarakar til flyktningar.⁸

⁷ Bratsberg, B., Raaum, O. & Røed, K. (2016). Flyktninger på det norske arbeidsmarkedet. Søkelys på arbeidslivet. Nr. 3, 2016, Årgang 33.

⁸ NOU 2017: 2 Integrasjon og tillit. Langsiktige konsekvenser ved høy innvandring.

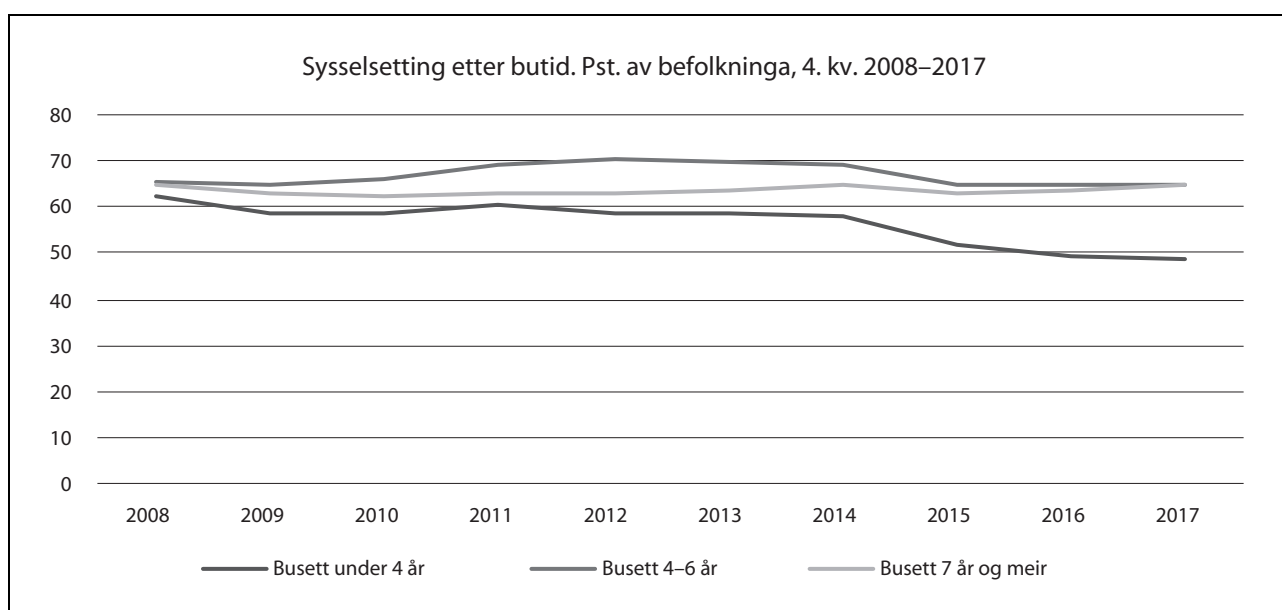

Figur 13.4 Sysselsetting etter innvandringsbakgrunn

Butid

Butid har stor betydning for integreringa i arbeidslivet. Med lengre butid aukar sysselsettingsnivået i dei fleste innvandrargruppene. Etter

nokre år med butid når dei fleste inntekter over låginntektsgrensa. Forskjellane mellom gruppene blir likevel ikkje jamna ut. For afrikanske innvandrarakar med butid på over ti år er sysselsettingsdelen framleis låg.

Figur 13.5 Sysselsetting etter butid

Kjelde: SSB

Ein nyare studie⁹ som mellom anna skil mellom landbakgrunn og innvandringsårsak, viser at sysselsettingsraten for innvandrarar frå låginntektsland generelt, og flyktningar og familiegjensaminte spesielt, aukar i dei første åra etter innkomst til Noreg. Sysselsettingsraten fell så relativt raskt i ein periode på fem til ti år etter innkomst. Mannlege flyktningar opplever ein noko raskare auke i sysselsetting med aukande butid enn kvinner. Mennene når eit høgre sysselsettingsnivå enn kvinner før utflating eller eventuell nedgang.

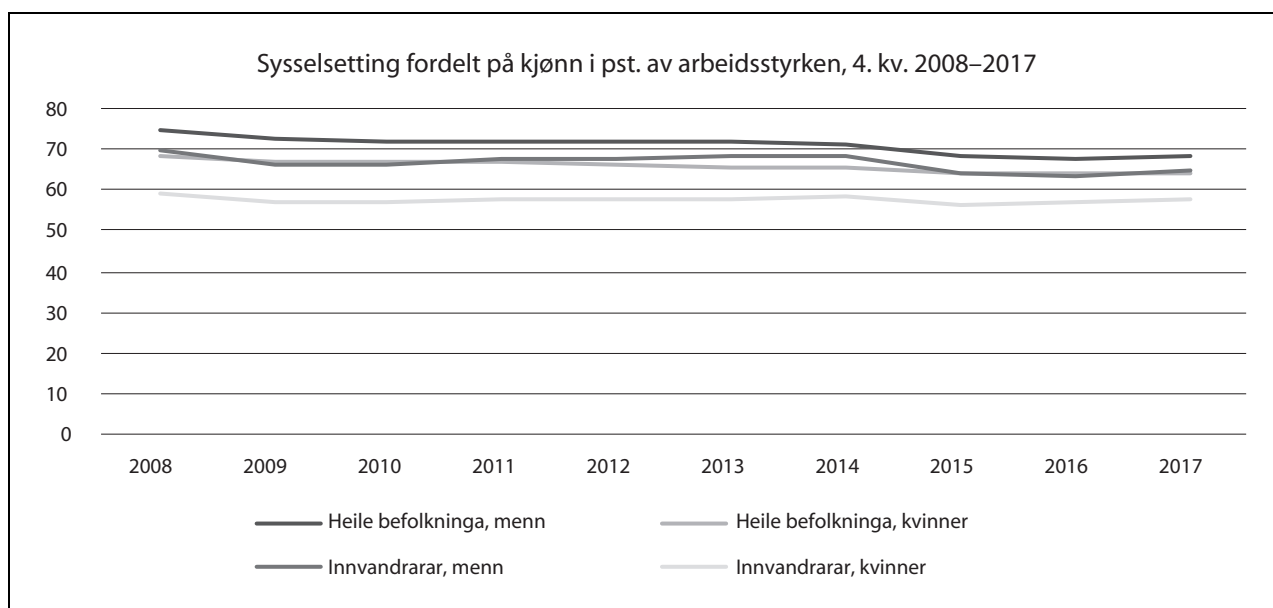
Gjennomsnittsalderen i denne fasen av integreringsprosessen er godt under 40 år, og dermed klart lågare enn den vi vanlegvis set i samband med høg risiko for uttrekking frå arbeidslivet.¹⁰ Det finst ikkje eit klart svar på kva dette skyldast.

⁹ Bratsberg B., Raaum, O. og Røed, K. (2017). «Immigrant labour market integration across admission classes», Nordic Economy Policy Review – Labour Market Integration in the Nordic Countries 2017.

Kjønn

Det er store forskjellar mellom menn og kvinner, både i sysselsettingsnivå og utvikling i delen sysselsette etter butid. For innvandrarar i alt hadde menn ein sysselsettingsdel på 64,4 pst. og kvinner 57,5 pst. (i alderen 15–74 år), som utgjer ein forskjell på 6,9 prosentpoeng. Tilsvarende differanse i befolkninga elles var på 3,6 prosentpoeng, der han for menn var 68,1 pst. og for kvinner 63,8 pst. Det er store variasjonar mellom dei ulike nasjonalitetane, der nokre land har langt større kjønnsforskjellar enn gjennomsnittet for innvandrarar. Kjønnsforskjellane er særleg store for innvandrarar frå Afghanistan, Pakistan, Somalia og Tyrkia. For innvandrarar frå Bosnia-Hercegovina, Chile, Etiopia, Filippinane og Serbia er kjønnsforskjellane om lag som for majoritetsbefolkninga.

¹⁰ Bratsberg, B., Raaum, O. & Røed, K. (2016). «Flyktninger på det norske arbeidsmarkedet». Søkelys på arbeidslivet. Nr. 3, 2016, Årgang 33.

Figur 13.6 Sysselsetting fordelt på kjønn

Kjelde: SSB

Delen sysselsette flyktningkvinner er klart mindre enn for menn i den første perioden i Noreg, men stig deretter jamt utover frå periode til periode. Det betyr at kjønnsforskjellane blir utjamna markert over tid. For eksempel endar kvinner frå Somalia med over 20 års butid opp med noko høgre sysselsettingsprosent enn somaliske menn.¹¹

Alder

Sysselsettinga varierer mykje med alder. Frå og med 4. kvartal 2017 har SSB gått over til å sjå på alderspopulasjonane 20–66 år i arbeidsmarknadsstatistikken, i staden for 15–74 år, som blei nytta tidlegare (denne rapporteringa ser framleis på

¹¹ Næsheim, Helge Nome (2016): «Arbeid – mål og arena for integrering», Samfunnsspeilet 4/2016.

populasjonen 15–74 år for å kunne samanlikne med tidlegare år). Dette er for å halde dei meir marginale aldersgruppene på arbeidsmarknaden utanfor statistikkgrunnlaget. Den eldste aldersgruppa (66–74 år) har ei svært ulik fordeling blant innvandrarak og resten av befolkninga, høvesvis 3,3 mot 11,6 pst. Den relativt store delen alderspensjonistar i majoritetsbefolkninga bidrar til å trekke ned sysselsettingsnivået noko. Med den nye aldersinndelinga forsvinn dette mishøvet.¹²

I alderspopulasjonen 15–74 år er det ein forskjell i sysselsettinga på 5,9 prosentpoeng mellom befolkninga eksklusive innvandrarak og innvandrarak. Ser ein på aldersgruppa 20–66 år vil denne forskjellen bli større, 12,7 prosentpoeng.

I den mest yrkesaktive aldersgruppa mellom 25 og 54 år, som utgjør tre firedelar av innvandrarak, er forskjellen på heile 15,6 prosentpoeng, ifølge tal frå SSB.

Gjennomsnittsalderen blant innvandrarak frå EU-land i Aust-Europa er lågare enn i majoritetsbefolkninga. Det trekker sysselsettingsraten opp i denne gruppa.

Norskfødde med innvandrarakforeldre

Sysselsettingsraten for norstkødde med innvandrarakforeldre ligg mellom innvandrarak og majoritetsbefolkninga. Norstkødde med innvandrarakforeldre er framleis ei ung og relativt lita befolknings-

¹² <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/flere-innvandrere-i-arbeid>

gruppe. Mange er under utdanning og utanfor arbeidsstyrken.

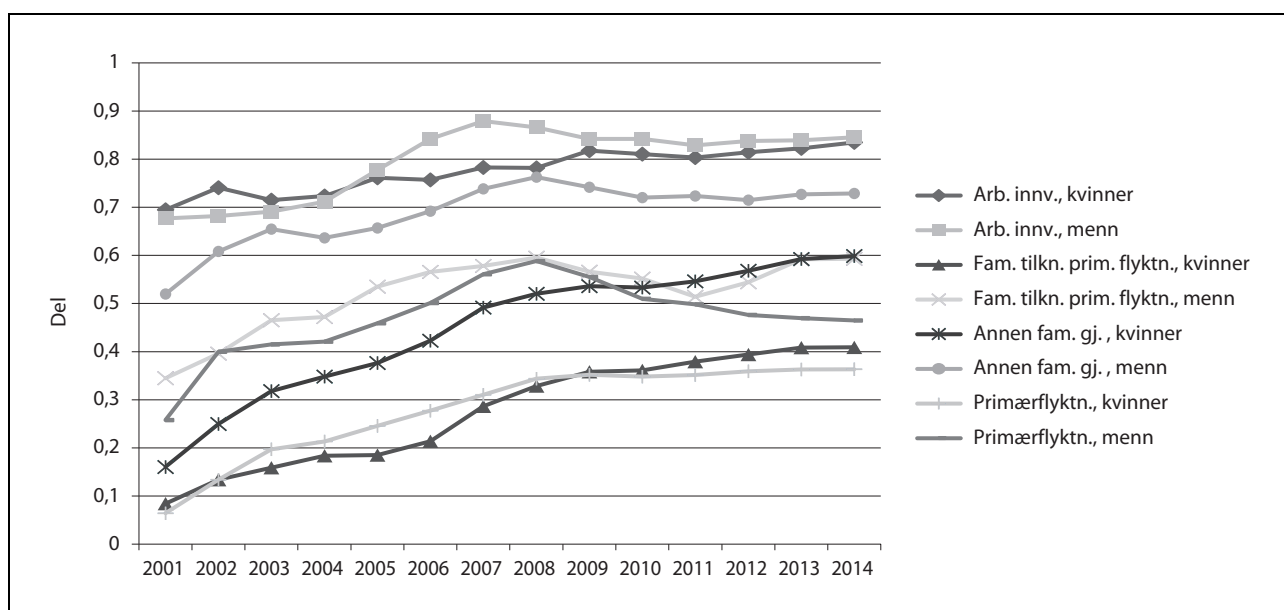
I dei to mest yrkesaktive aldersgruppene, 25–29 år og 30–39 år, var høvesvis 73,2 og 76,3 pst. sysselsette. Dette er høvesvis 6,4 og 8,9 prosentpoeng under nivået i befolkninga utan innvandrarakbakgrunn. På den andre sida ligg sysselsettinga hos norstkødde med innvandrarakforeldre 12,3 og 7,2 prosentpoeng over innvandrarakane i dei to nemnde aldersgruppene.

Økonomisk sjølvforsørging

Fleire analyser frå SSB belyser økonomisk sjølvforsørging. Det er ulike måtar å måle dette på, men essensen er at personen skal kunne klare seg i Noreg på arbeidsinntekta utan å vere avhengig av offentlege overføringar. Analysane viser at sjølvforsørginga auker betydeleg over tid dei første åra innvandrarak bur i Noreg. Delen som er sjølvforsørga når eit tak etter åtte til ti år for så å synke noko for einskilde grupper.¹³

Arbeidsinnvandrarak (både kvinner og menn) har høgast del sjølvforsørga, medan personar med fluktbakgrunn har lavest del sjølvforsørga etter butid. Ein betydeleg lavere del blant kvinner er sjølvforsørga enn blant menn.

¹³ Kornstad, Tom, Terje Skjerpén og Kjetil Telle (2016): Økonomiske analyser 4/2016. Statistisk sentralbyrå. Blom, Svein (2014): Rapportar 2014/38. Statistisk sentralbyrå. Kornstad, Tom (2016): 6 av 10 menn selvforsørgget etter 8 år. Samfunnspeilet 4/2016. Statistisk sentralbyrå.

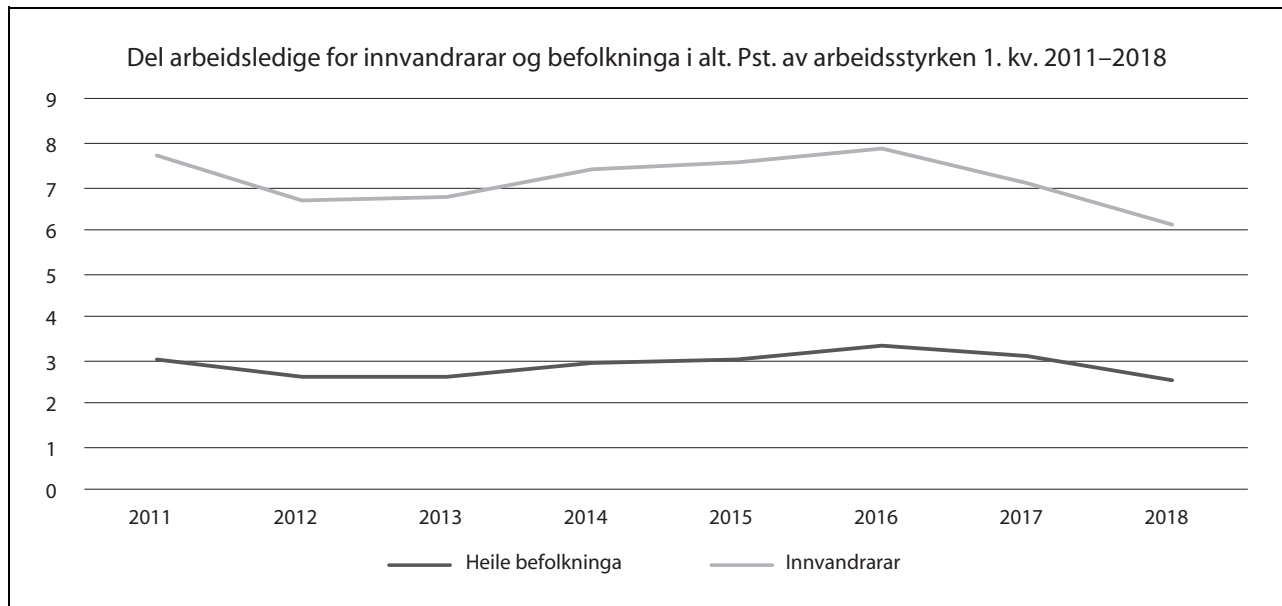

Figur 13.7 Sjølvforsørging blant innvandrarak

13.1.2 Arbeidsløyse

Den registrerte arbeidsløysa for innvandrarak gjekk ned med eitt prosentpoeng frå 1. kvartal 2017 til 1. kvartal 2018. Arbeidsløysa for innvandrarak er langt høgare enn i majoritetsbefolk-

ninga. Den registrerte arbeidsløysa for innvandrarak er på 6,1 pst., mot 2,5 pst. i befolkninga i alt, ifølge tal frå SSB (1. kvartal 2018). For befolkninga eksklusive innvandrarak var arbeidsløysa 1,8 pst., 0,5 prosentpoeng lågare enn på same tid året før.

Figur 13.8 Del arbeidsledige for innvandrarak og befolkninga i alt

Kjelde: SSB

Delar av innvandrarakbefolkninga har utfordringar med å etablere seg varig i arbeidslivet. Dette kjem til uttrykk gjennom ein høgare del ledige og lengre arbeidsløyseperiodar. Ifølge Arbeids- og velferdsdirektoratet er det for dei registrerte ledige ein stadig høgare del som ikkje har fullført opplæring/utdanning.¹⁴ For innvandrarak frå Asia og Afrika har arbeidsløysa i mange år vore fire til fem gonger høgare enn for resten av befolkninga.

Låg sysselsetting og høg langtidsarbeidsløyse kan i hovudsak forklarast med mangelfull og lite relevant kompetanse. Mange vaksne flyktningar har eit kompetansenivå som ligg vesentleg under gjennomsnittet i majoritetsbefolkninga, og Noreg har ein arbeidsmarknad med høge kompetansekrav. Mangelfull kompetanse dreier seg om manglande formalkompetanse og fagutdanning, men også om utilstrekkelege norskkunnskapar. Ein stor del av dei innvandrarakane som nyleg har komme, har verken grunnskole eller vidaregåande utdanning, og denne tendensen er særleg tydeleg for flyktningar.

Det ser også ut til at den kompetansen som innvandrarakane har med seg, i liten grad blir verdsett i det norske arbeidslivet. Sysselsettingsgapet mellom flyktningar og befolkninga elles er på om lag 20–30 prosentpoeng dersom ein flyktning berre har utdanning frå utlandet. Sysselsettingsdelen for flyktningar i Noreg som har norsk skolegang, er langt høgare. Når ein ser på dei som har vidaregåande opplæring eller høgare utdanning frå Noreg, er sysselsettingsgapet redusert til under ti prosentpoeng.¹⁵

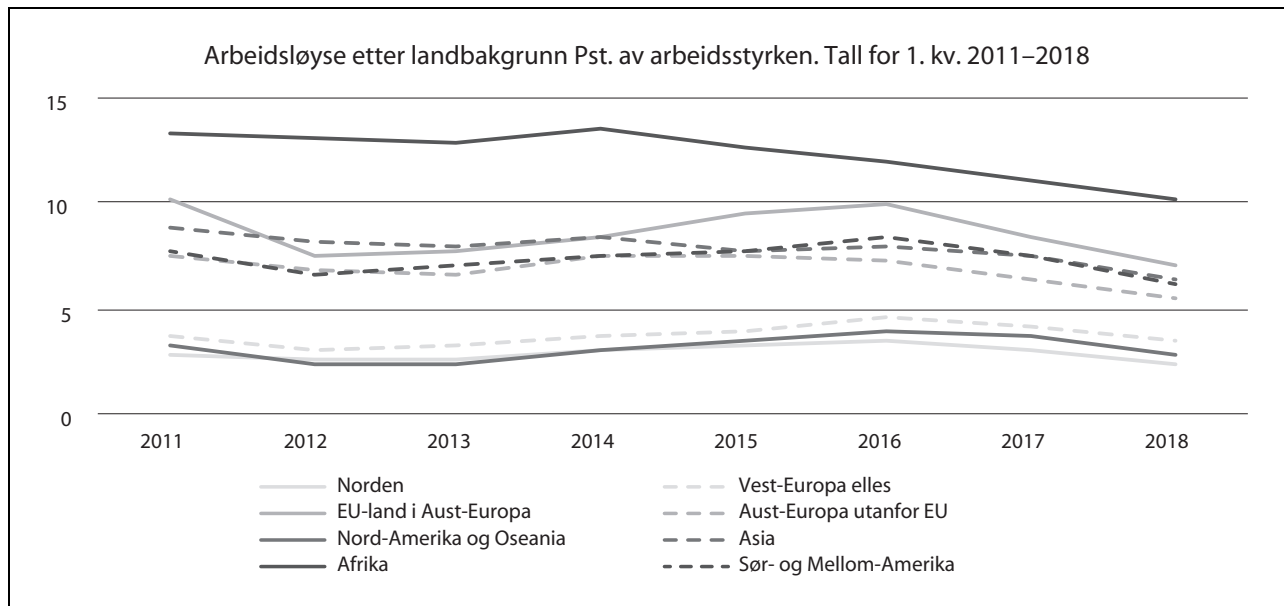
Landbakgrunn

Alle landgrupper hadde ein nedgang i arbeidsløyse det siste året. Innvandrarak frå Sør- og Mellom-Amerika og EU-landa i Aust-Europa hadde den største nedgangen. Begge grupper opplevde ein nedgang på 1,4 prosentpoeng. Arbeidsløysa var høgst for innvandrarak frå Afrika, der ho var 10,2 pst. i 1. kvartal 2018. Dette arbeidsløysenivået må mellom anna sjåast på bakgrunn av den store delen flyktningar blant dei afrikanske innvandrarakane.

¹⁴ Arbeids- og velferdsdirektoratet april 2017: Arbeids- og velferdsetatens prioritering av arbeidssøkere med innvandrarakbakgrunn.

¹⁵ NOU 2017: 2 Integrasjon og tillit. Langsiktige konsekvenser ved høg innvandring.

Figur 13.9 Arbeidsløyse etter landbakgrunn

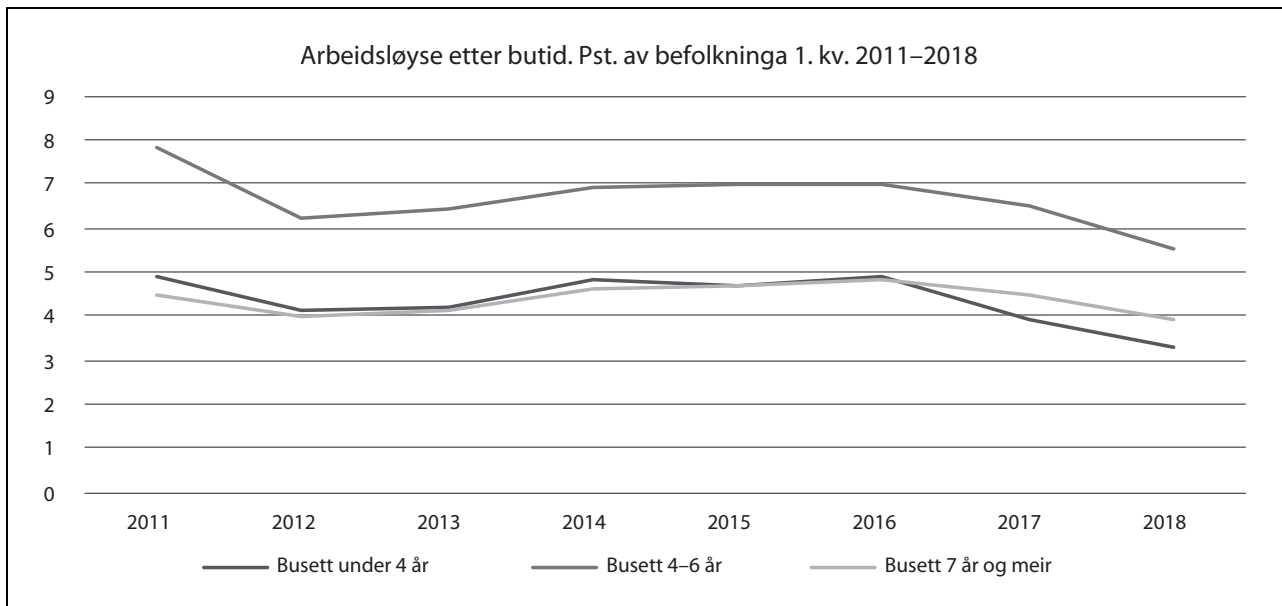
Kjelde: SSB

Innvandrarar frå EU-landa i Aust-Europa hadde nest høgst arbeidsløyse med 7,1 pst. i 1. kvartal 2018. Arbeidsløysa for denne gruppa har sidan halde seg på eit vesentleg høgre nivå enn for befolkninga utan innvandrarbakgrunn. Forskjellen i arbeidsløyse mellom desse EU-landa og den andre befolkninga kan skyldast forskjellar i ansiennitet, alder, yrke og næring. Dette tyder på at innvandrarane var meir utsette for arbeidsløyse under finanskrisa, fordi dei jobba i yrke som var konjunkturutsette, og hadde kort arbeidserfaring i Noreg.¹⁶

Butid

Arbeidsløysa er størst for dei som har vore busett i Noreg mellom fire og seks år, der arbeidsløysa var 5,5 pst. i 1. kvartal 2017. Denne gruppa har hatt ein nedgang på eitt prosentpoeng frå same tid året før. Både gruppa som har vore busett inntil fire år, og gruppa som har vore busett meir enn sju år, hadde ein nedgang på 0,6 prosentpoeng, høvesvis til 3,3 og 3,9 pst.

¹⁶ NOU 2017: 2 Integrasjon og tillit. Langsiktige konsekvenser ved høy innvandring.

Figur 13.10 Arbeidsløyse etter butid

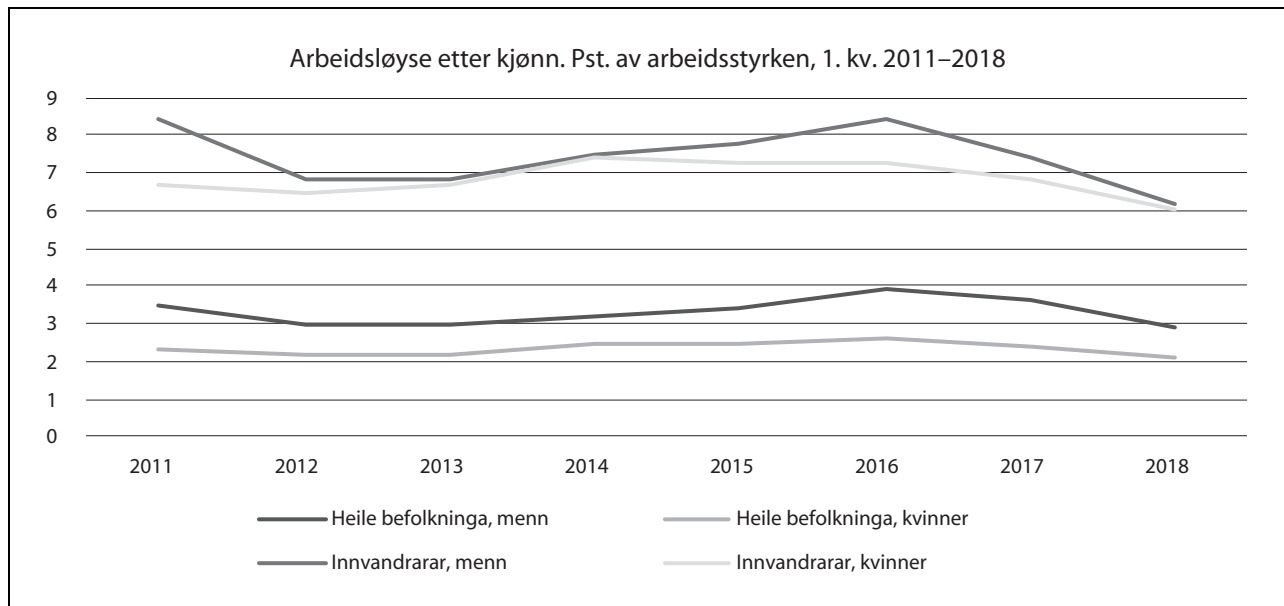
Kjelde: SSB

Det er ei utfordring å få fleire med lang butid inn i arbeidslivet. Dette gjeld særleg innvandarkvinner og innvandrarar frå landgrupper med låg sysselsetting. Utfordringane her kan vere manglande språkdugleikar og låge kvalifikasjonar. Men det kan også vere andre barrierar for deltaking i norsk arbeids- og samfunnsliv, til dømes stort omsorgsansvar eller kulturelle forskjellar.

Kjønn

Tala viser at det er litt høgare arbeidsløyse for innvandarmenn, 6,6 pst., enn for innvandarkvinner, seks pst. i 1. kvartal 2018. I befolkninga i alt er det også mennene som har høgst arbeidsløyse med 2,9 pst. mot 2,1 pst. for kvinnene. Alle gruppene har hatt nedgang sidan same tid året før.

Sysselsettingsgapet mellom innvandarkvinner og innvandarmenn er større enn gapet i befolkninga elles. Innvandarkvinner har gjennomsnittleg lågare utdanningsnivå enn innvandarmenn.

Figur 13.11 Arbeidsløyse etter kjønn

Kjelde: SSB

Alder

I aldersgruppa 15–29 år i befolkninga i alt ligg arbeidsløysa på 3,1 pst. mot 6,8 pst. i same aldersgruppe for innvandrara. I populasjonen 30 år og eldre i befolkninga i alt er arbeidsløysa på 2,4 pst., medan ho er seks pst. i innvandrargruppa. Tilbøyelegheita til å vere i arbeid og/ eller i utdanning går ned med alderen for begge gruppene.

Norskfødde med innvandrarforeldre

Det er lågare arbeidsløyse for norskfødde med innvandrarforeldre enn for innvandrara. For gruppa 15–29 år, som utgjer dei fleste norskfødde med innvandrarforeldre, var den registrerte arbeidsløysa på 3,4 pst. i 1. kvartal 2018. For innvandrara og befolkninga eksklusive innvandrara i same aldersgruppe var arbeidsløysa høvesvis 6,8 og 2,6 pst.

For norskfødde med innvandrarforeldre i alderen 15–29 år var det ein nedgang på 0,7 prosentpoeng, medan nedgangen var på 0,6 prosentpoeng for befolkninga eksklusive innvandrara og 1,4 pst. for innvandrara i tilsvarende aldersgruppe.

13.2 Utdanning og kvalifisering

Barnehagen og skolen er viktige arenaer for inkludering og språkutvikling. Undersøkingar frå SSB og Fafo¹⁷ viser at gratis kjernetid har hatt god effekt, mellom anna ein auke på 15 pst. i bar-

nehagedeltakinga for fire- og femåringar med innvandrarbakgrunn. Barn med innvandrarbakgrunn frå bydelar som har hatt tilbod om gratis kjernetid i barnehage, skårar betre på kartleggingsprøver i lesing og rekning på 1., 2. og 3. trinn samanlikna med barn med innvandrarbakgrunn frå bydelar som ikkje hadde tilbod om gratis kjernetid. For barn utan innvandrarbakgrunn er det ingen forskjell. Barnehagedeltakinga for minoritetsspråklege barn ligg framleis lågare enn for øvrige barn: 80 pst. mot 94 pst. i 2017. Forskjellen er større jo yngre barna er.

Ei samla vurdering av indikatorane for grunnopplæringa viser at både norskfødde med innvandrarforeldre og barn, unge og vaksne som sjølve har innvandra, opplever utfordringar i møte med utdanningssystemet. Når det gjeld delen elevar på dei to lågaste meistringsnivåa på nasjonale prøver, er det framleis stor avstand mellom både elevar som sjølve har innvandra, norskfødde elevar med innvandrarforeldre og andre elevar. Vi ser at det er vanskelegare for elevar med innvandrarbakgrunn å få lærekontrakt eller bli tatt opp som lærekandidatar samanlikna med andre elevar, og dette viser seg å vere like vanskeleg for norskfødde med innvandrarforeldre som det er for innvandrara. Når det gjeld dei som tar vidaregåande opplæring som

¹⁷ Bråten, B. mfl. (2014): Gratis kjernetid i barnehager. Slutt-rapport. Fafo-rapport 2014:44, Drange, N. (2016): Gratis kjernetid i barnehage i Oslo. Rapport 1: Oppfølging av barna på tredje trinn. SSB Rapportar 2016/36.

vaksne, er delen med innvandrarbakgrunn som fullfører og består, ein del lågare enn for andre vaksne. Blant personar i aldersgruppa 16–25 år er det over dobbelt så stor del av innvandrarar som verken er i utdanning, arbeid eller har fullført og bestått vidaregåande opplæring, samanlikna med norskfødde med innvandrarforeldre og andre. Denne forskjellen har auka noko over tid, og spesielt hos mennene.

Samtidig er det også positive trekk. Ser vi på grunnskolepoeng, er avstanden mellom norskfødde med innvandrarforeldre og andre elevar liten, og norskfødde jenter med innvandrarforeldre får fleire grunnskolepoeng enn gutar utan innvandrarbakgrunn. Avstanden mellom dei som sjølv har innvandra, og andre elevar er større, men det har vore ei lita, positiv utvikling i dei tre siste åra hos både innvandragutar og innvandrarjenter.

Det har vore ei positiv utvikling når det gjeld gjennomføring i vidaregåande opplæring for alle elevar, og dei norskfødde elevane med innvandrarforeldre har også nærma seg dei andre elevane noko. Dei norskfødde jentene med innvandrarforeldre hadde i 2017 høgst gjennomføringsgrad av alle. Dei norskfødde gutane med innvandrarforeldre gjennomfører i langt mindre grad enn dei norskfødde jentene med innvandrarbakgrunn, men har likevel hatt ei sterk positiv utvikling over lengre tid. Både jenter og gutar som sjølv har innvandra, har hatt ei svak betring i gjennomføring i dei siste tre åra, men ligg framleis langt etter både norskfødde med innvandrarforeldre og

andre. Alderen når ein kjem til landet, har mykje å seie for om ein innvandrar klarer å fullføre og bestå. Det har likevel vore ei positiv utvikling i dei siste tre åra når det gjeld fullføring for elevar som kom til landet i vidaregåande alder.

Det er store variasjonar mellom elevar med innvandrarbakgrunn. Det er også betydelege variasjonar etter landbakgrunn. Mange oppnår like gode eller betre resultat enn gjennomsnittet for alle elevar. Mange elevar med innvandrarbakgrunn har også store ambisjonar om høg utdanning.¹⁸ Delen av folket som tar høgere utdanning, aukar generelt. Blant norskfødde med innvandrarforeldre – hos både gutar og jenter er det ein markant større del som tar høgere utdanning samanlikna med både dei som sjølv har innvandra, og andre. Lærarane i barnehagen og skolen bør spegle mangfaldet i samfunnet elles, men framleis er delen med innvandrarbakgrunn mellom lærarstudentane låg. Delen har likevel auka noko i dei siste åra, og det er også ein svak auke i delen med innvandrarbakgrunn i personalet i barnehage og skole. Det er barnehagelærerutdanninga som har størst del studentar med innvandrarbakgrunn (13 pst.) av lærarutdanningane.

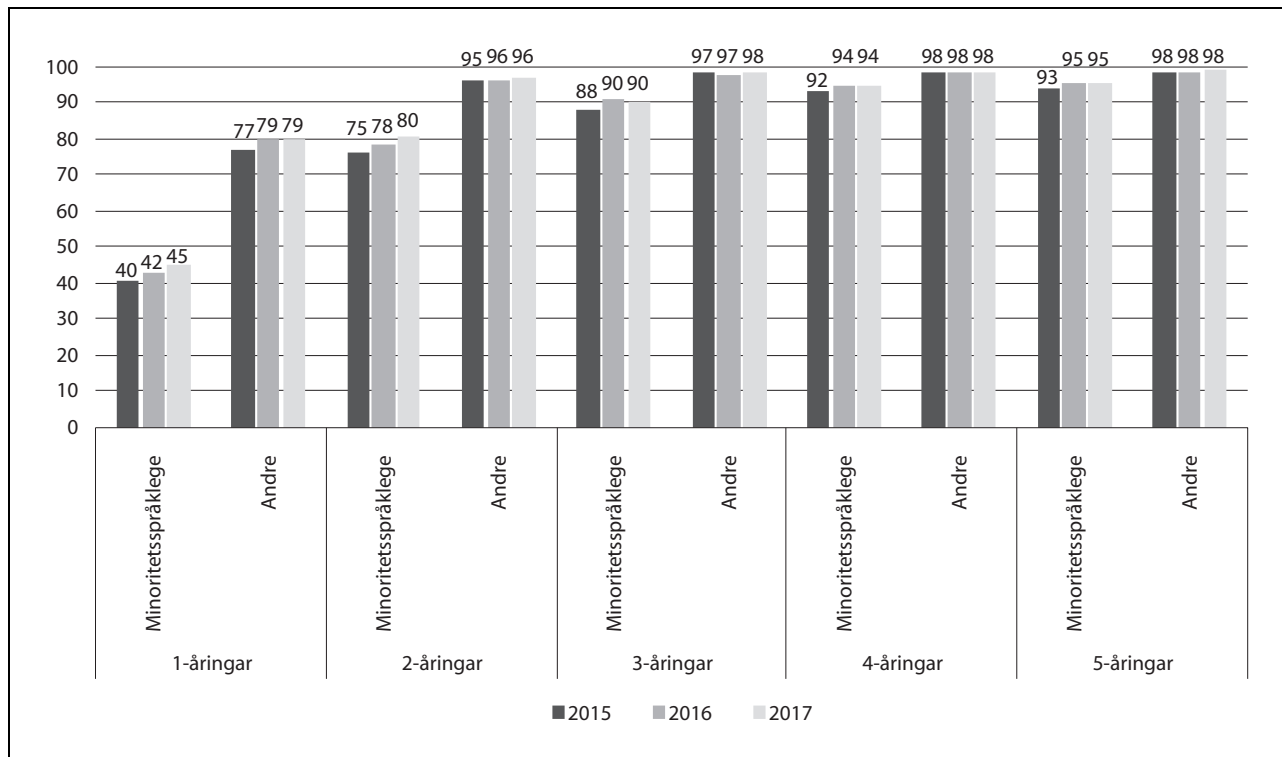
---

¹⁸ Bakken, A. og Elstad, J.I. (2012). For store forventninger? NOVA Rapport nr.7/12.

Bakken, A. (2014). Ulike perspektiver på skolerultatene til barn og unge med innvandringsbakgrunn. Oslo, NOVA.

Bakken, A. og Hyggen, C. (2018). Trivsel og utdanningsdriv blant minoritets elever i videregående. NOVA Rapport nr. 1/18.

13.2.1 Delen minoritetsspråklege barn i barnehage

Figur 13.12 Delen barn i barnehage blant minoritetsspråklege barn og andre barn, 2015 – 17 (pst.)

Kjelde: SSB

Minoritetsspråklege barn er definerte ved at både barnet og barnet sine føresette har eit anna morsmål enn norsk, samisk, svensk, dansk eller engelsk. 80 pst. av minoritetsspråklege barn i alderen 1–5 år gjekk i barnehage i 2017. For andre barn i same aldersgruppe var delen 94 pst. Delen barn som går i barnehage, aukar med alderen til barna. For minoritetsspråklege barn er forskjellen mellom ulike aldersgrupper mykje større enn for andre barn. For 4- og 5-åringar er delen minoritetsspråklege barn som går i barnehage, nesten like høg som for andre barn, medan for 1–2-åringar er delen betydeleg lågare enn for andre barn, særleg for eittåringane. Minoritetsspråklege barn startar altså seinare i barnehage, og har dermed i gjennomsnitt gått færre år i barnehage før dei begynner på skolen, sjølv om det store fleirtalet av minoritetsspråklege barn har gått i barnehage før skolestart.

SSB gjennomfører på oppdrag frå Utdanningsdirektoratet ei longitudinell undersøking for perioden 2017–23 der ein følger skolegangen til fire årskohortar barn med innvandrarbakgrunn frå bydelar i Oslo som hadde tilbod om gratis kjernetid i barnehage. Første delrapport frå desember 2016¹⁹ viser at desse barna skårar betre på kartleggingsprøver i lesing og rekning på 1., 2. og 3. trinn

samanlikna med barn med innvandrarbakgrunn frå bydelar som ikkje hadde tilbod om gratis kjernetid. For barn utan innvandrarbakgrunn er det ingen forskjell. Dei gode resultatane gjeld særleg for jenter, for barn der mor ikkje er i lønna arbeid, og for barn frå familiar med låg inntekt. Neste delrapport kjem hausten 2018 og vil vise korleis barna gjer det på nasjonale prøver på 5. trinn.

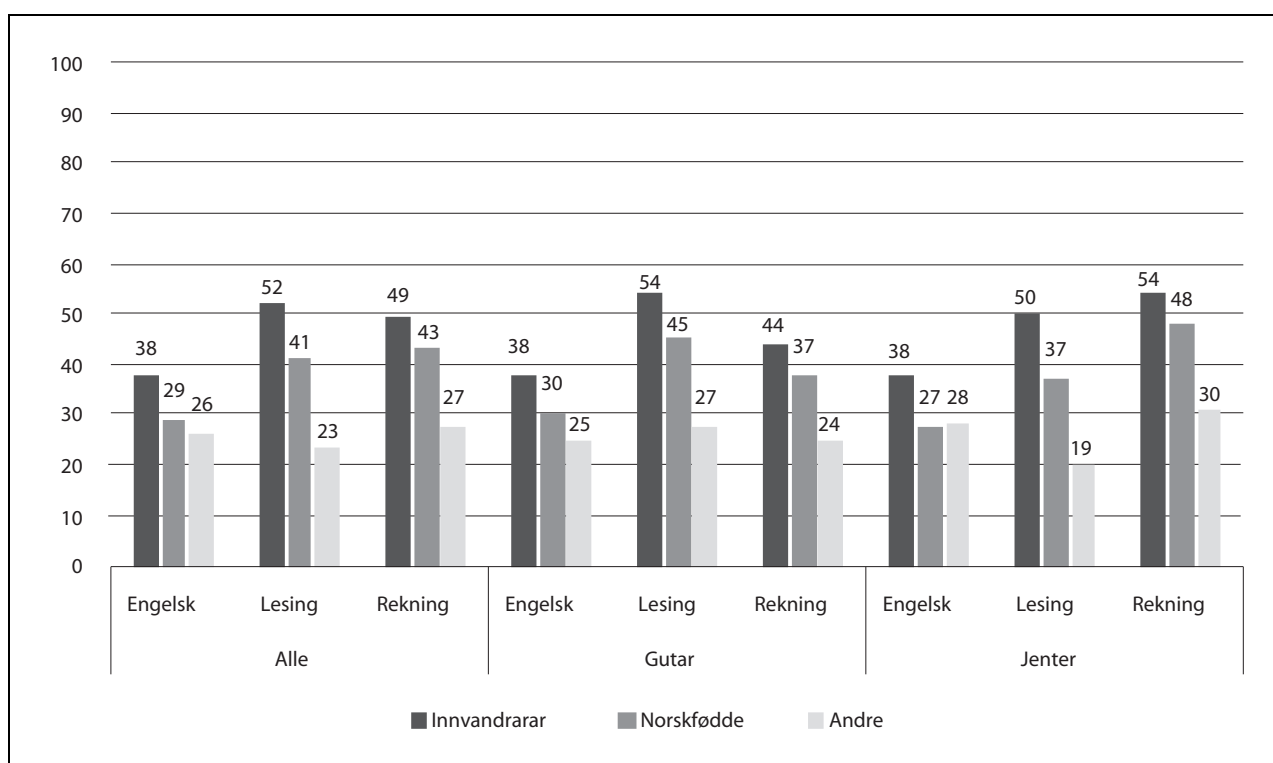
Gjennom enkeltstudiar, dialog med innvandrarbefolkninga og statistikk over yrkesaktivitet og bruk av kontantstøtte kan vi legge til grunn nokre årsaker til den låge barnehagedeltakinga for barn med innvandrarbakgrunn. Årsakene kan vere av både økonomisk og kulturell art. Det at mødrer har hovudansvaret for små barn, kombinert med den lågare yrkesdeltakinga til mødrene og høgre bruk av kontantstøtte, gjer at det er få insentiv for å la barnet begynne i barnehage som eittåring. Også uro for om barnet får god nok omsorg, og tru på at det held å gå i barnehage frå tre–fireårsalderen for å lære norsk før skolestart, bidrar til seinare barnehagestart.

¹⁹ Drange, N. (2016). Gratis kjernetid i barnehage i Oslo. Rapport 1: Oppfølging av barna på tredje trinn. SSB Rapport 2016/36.

Trenden i dei siste åra er stadig aukande dekningsgrad for alle aldersgrupper minoritetsspråklege barn, og forskjellen i dekningsgrad mellom minoritetsspråklege og andre er noko redusert. I dei siste tre åra har auken i dekningsgrad blant eittåringar vore noko høgre for minoritetsspråklege barn enn for andre barn. For 2–5-åringane er forskjellen i dekningsgrad mellom minoritetsspråklege og andre barn vesentleg mindre enn i 2005. For minoritetsspråklege 2–5-åringar er altså den langsiktige trenden ein sterkare vekst i dekningsgraden enn for andre barn.

Moderasjonsordning for familiar med låg inntekt og gratis kjernetid for 4–5-åringar i familiar med låg inntekt blei innført i 2015, og frå hausten 2016 hadde også 3-åringar i familiar med låg inntekt rett til gratis kjernetid. Minoritetsspråklege barn er overrepresenterte blant låginntektsfamiliar, og dermed også blant familiar som har rett til moderasjon og/eller gratis kjernetid. Dette betyr at desse ordningane kan ha ein sterkare effekt på å auke barnehagedeltakinga for minoritetsspråklege barn enn for andre barn, og at økonomi ikkje skal vere eit hinder for barnehagedeltakinga.

13.2.2 Resultat på nasjonale prøver for innvandrarak og norskfødde med innvandrareforeldre

Figur 13.13 Delen elevar på meistringsnivå 1 og 2 på nasjonale prøver i faga engelsk, lesing og rekning på 8. trinn, etter innvaldringskategori, 2017 (pst.)

Kjelde: SSB

Nasjonale prøver skal måle elevane sine dugleikar i lesing²⁰ og rekning og i delar av engelskfaget. Resultatet skal gi skoleeigaren og skolen eit grunnlag for kvalitetsutvikling i opplæringa. Elevar på 5., 8. og 9. trinn deltar på nasjonale prøver. Nasjonale prøver er delte inn i tre nivå på 5. trinn og fem nivå på 8. og 9. trinn. Her omtaler vi berre prøvene på 8. trinn.

Det er ein høgere del av innvandrarane som er fritatte for nasjonale prøver enn norskfødde med innvandrarforeldre og andre elevar.²¹ På 8. trinn er elleve pst. av innvandrarane fritatte for nasjonale prøver i lesing. I engelsk og rekning er høvesvis ti og ni pst. fritatte. Det er små forskjellar mellom norskfødde med innvandrarforeldre og

andre elevar i delen som er fritatt. Fire pst. av norskfødde med innvandrarforeldre og tre pst. av andre elevar er fritatte i kvar enkelt av prøvene i engelsk, lesing og rekning.

Prosentdelen elevar på dei to lågaste meistringsnivåa er høgere blant innvandrarar og norskfødde med innvandrarforeldre enn blant andre elevar. Det er størst forskjellar i lesing og minst forskjellar i engelsk. Tala må tolkast i lys av at delen som er fritatt, er høgere for innvandrarar enn for norskfødde med innvandrarforeldre og andre.

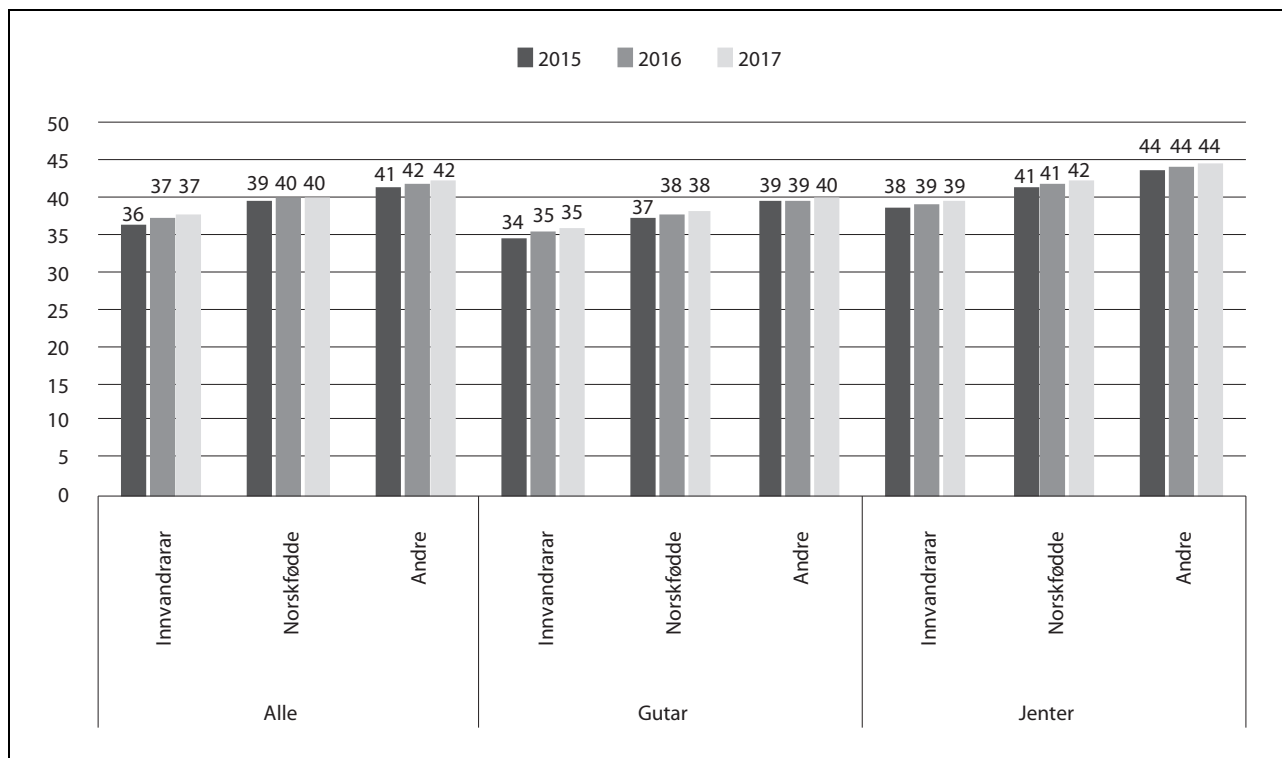
I lesing gjer jentene det betre enn gutane. I rekning gjer gutane det betre enn jentene. Desse forskjellane gjer seg gjeldande både mellom gutar og jenter med innvandrarbakgrunn og mellom andre gutar og jenter. Det er små forskjellar mellom gutar og jenter i engelsk.

Butida har stor betydning for meistringsnivået til elevane, sidan det har mykje å seie for tid til å utvikle gode norskdugleikar. Dei som har budd i Noreg i 7–8 år nærmar seg nivået til dei norskfødde med innvandrarforeldre i lesing.

²⁰ I 2014 starta Utdanningsdirektoratet med måling av utvikling over tid for dei prøvene som blir gjennomførte elektronisk, det vil seie engelsk og rekning. For å kunne måle utvikling over tid gjennomfører eit representativt utval av elevane såkalte ankeroppgåver. Ankeroppgåvene blir gjenntatte kvart år. På lengre sikt vil vi derfor kunne måle utviklinga frå år til år. Prøvene i lesing blei gjennomførte elektronisk første gong i 2016.

²¹ Elevar med rett til spesialundervisning eller rett til særskilt norskopplæring kan få fritak frå nasjonale prøver.

13.2.3 Grunnskolepoeng for innvandrarar og norskfødde med innvandrarforeldre

Figur 13.14 Grunnskolepoeng etter innvandringskategori og kjønn, 2015–17

Kjelde: SSB.

Grunnskolepoeng blir nytta som inntaksgrunnlag til vidaregåande opplæring. Poenga er berekna ved å ta snittet av alle standpunkt- og eksamenskarakterar, og multiplisere med 10. Elevar som manglar sluttvurdering i fleire enn halvparten av faga, får ikkje berekna grunnskolepoeng.

Det er små forskjellar mellom grunnskolepoenga til norskfødde med innvandrarforeldre og andre elevar. Berre 2,1 poeng skil desse i 2017. Avstanden mellom innvandrarakarar (dei som sjølv har innvandra) og andre elevar er noko større. 4,6 poeng skil desse i 2017. Det er vanskeleg å vurdere resultatane til innvandrarelevar, da mange av dei ikkje kan vurderast ut frå ordinære læreplanar, fordi dei treng tid til å tileigne seg eit nytt språk. 16 pst. av innvandrarelevar har ikkje fått berekna grunnskolepoeng i 2017. Det er særleg dei med 0–2 års butid, 57 pst., som ikkje har fått berekna grunnskolepoeng. Butida har stor betydning for kor mange grunnskolepoeng innvandrarakarar har ved utgangen av 10. trinn. Det er først blant dei med meir enn 7–8 års butid at talet på grunnskolepoeng nærmar seg talet på grunnskolepoeng for norskfødde med innvandrarforeldre.

Ei undersøking viser at samanheng mellom sjølv å ha innvandra til Noreg etter fylte sju år og skoleprestasjonar²² ikkje lenger var til stades når eigenvurderte norskdugeleikar ved oppstart på skolen og å bli lest for i førskolealderen blei inkluderte i analysane.²³ Butid i seg sjølv ser ikkje ut til

å ha betydning for denne gruppa, men auka butid verkar ofte positivt inn på norskdugeleikane.

Det er også ein sterk positiv samanheng mellom elevprestasjonar og kva utdanningsnivå foreldra til eleven har.²⁴ Relativt mange ungdommar med innvandrarbakgrunn har foreldre med låg utdanning. Forskjellen i talet på grunnskolepoeng mellom elevar med innvandrarbakgrunn og andre elevar blir redusert når ein samanliknar innanfor grupper av elevar der foreldra har tilsvarende utdanningsbakgrunn.²⁵

For alle kategoriane totalt får jentene i gjennomsnitt 4,5 grunnskolepoeng meir enn gutane. Norskfødde jenter med innvandrarforeldre får fleire grunnskolepoeng enn gutar utan innvandrarbakgrunn.

---

²² Eigenrapporterte terminkarakterar i matematikk, norsk og engelsk, samt grunnskolepoeng ved søknad om opptak til vidaregåande opplæring.

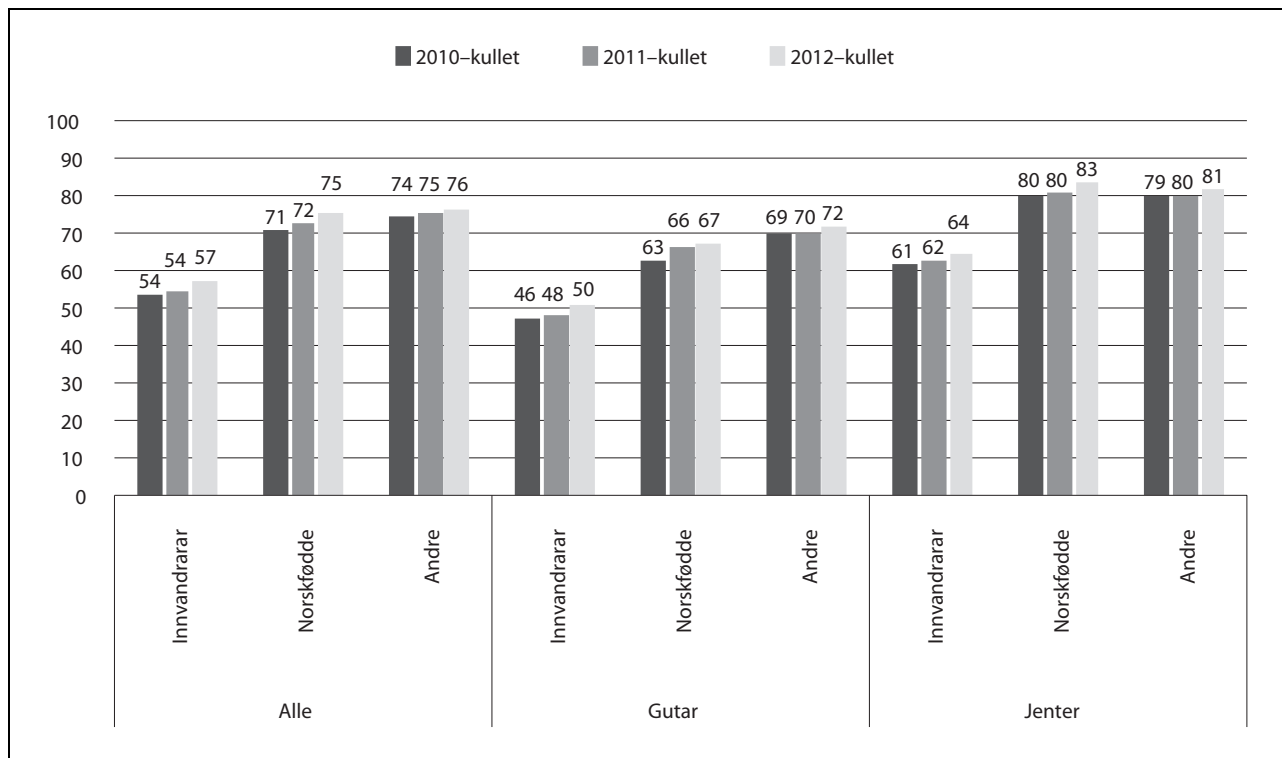
²³ Frøyland, L. og Gjerustad, C. (2012). Vennskap, utdanning og framtidsplaner. Forskjeller og likheter blant ungdom med og utan innvandrerbakgrunn i Oslo. NOVA.

²⁴ T.d. Wiborg, Ø., Arnesen, C.Å., Grøgaard, J.B., Støren, L.A., og Opheim, V. (2011). Elevers prestasjonsutvikling – hvor mye betyr skolen og familien? Oslo, Rapport 35/2011, Oslo, Nifu Step.

²⁵ Sjø SSB i Utdanningsdirektoratet (2017). Innvandrere i grunnsopplæringen: <https://www.udir.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/rapporter/2017/innvandrere-i-grunnsopplaringen-2017.pdf>

13.2.4 Delen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som oppnår full yrkes- eller studiekompetanse fem år etter at dei startar i vidaregåande opplæring

Figur 13.15 Delen som starta i vidaregåande opplæring i skoleåret 2010–11 (2010-kullet) til 2012–13 (2012-kullet), og som fullførte og bestod vidaregåande opplæring i løpet av fem år, etter innvandringskategori og kjønn (pst.)

Kjelde: SSB

Delen som startar i vidaregåande opplæring same år som avslutta grunnskole, er 98 pst. for norskfødte med innvandrerforeldre og andre elevar. Delen er lågare for innvandrere, med 82 pst. Det er først og fremst dei med svært kort butid (0–2 år) som ikkje går over i vidaregåande opplæring. Innvandrere med over fire års butid startar i vidaregåande opplæring nesten like ofte som dei utan innvandrerbakgrunn.

Dei norskfødte med innvandrerforeldre har nærma seg dei andre elevane når det gjeld å fullføre og bestå vidaregåande opplæring i løpet av fem år. Dette gjeld både gutane og jentene, men dei norskfødte jentene med innvandrerforeldre gjennomfører nå noko betre (83 pst.) enn dei andre jentene (81 pst.) og dermed best av alle grupper.

57 pst. av innvandrerane som starta i vidaregåande opplæring i skoleåret 2012–13 (2012-kullet), fullførte og bestod vidaregåande opplæring i løpet av fem år. Delen har auka det siste året, men er framleis betydeleg lågare enn delen norskfødte med innvandrerforeldre og andre. Kor lenge ein

har budd i Noreg, har mykje å seie for fullføringsprosenten. Tal for 2017 viser at 56 pst. av dei som har budd 5–6 år i landet, fullfører og består innan fem år. Av dei som har budd lenger enn tolv år i landet, fullfører 66 pst.

Årsaker til at elevar sluttar, er mange, til dømes manglande motivasjon, feilval, mangel på læreplassar, eller gjentatte stryk.²⁶ Det er ein sterk samanheng mellom utdanningsnivået til foreldra og delen som fullfører og består vidaregåande opplæring, både for elevar med og utan innvandrerbakgrunn. Karakternivået frå grunnskolen forklarar også mykje av forskjellen i fullføring mellom elevar med innvandrerbakgrunn og andre elevar. Elevar med innvandrerbakgrunn og andre elevar med same karakternivå og same sosiale bakgrunn fullfører og består i like stor grad vidaregåande opplæring. Norskfødte med innvandrer-

²⁶ Markussen, E. og I. Seland (2012). Å redusere bortvalg – bare skolens ansvar? En undersøkelse av bortvalg ved de vidaregåande skolene i Akershus fylkeskommune skoleåret 2010–11. Rapport 6/2012. Oslo, Nifu Step.

foreldre fullfører og består i større grad enn andre elevar med same sosiale bakgrunn og likt karakternivå frå grunnskolen.²⁷ Forskjellar i tilgang til sosioøkonomiske ressursar bidrar også til å forklare mykje av karakterforskjellane mellom ulike innvandrargrupper. Ved samanlikning av elevar med ulik innvandrarbakgrunn, men som veks opp med tilsvarende sosioøkonomisk status, er karakterforskjellane langt mindre enn når det ikkje er justert for forskjellar i sosioøkonomisk status.

Tidlegare forskning har vist at elevar med innvandrarbakgrunn jobbar meir med lekser, og i større grad planlegg å ta høgre utdanning enn andre elevar. Jenter med innvandrarbakgrunn bruker aller mest tid på lekser, og nesten ein time meir enn gutar utan innvandrarbakgrunn. Eit ekstra utdanningsdriv hos elevar med innvandrarbakgrunn vil altså kunne kompensere for andre

²⁷ Falch, T., L.-E. Borge, P. Lujala, O.H. Nyhus og B. Strøm (2010). Årsaker til og konsekvenser av manglende fullføring av videregående opplæring. Rapport nr. 03/10, Trondheim, SØF.

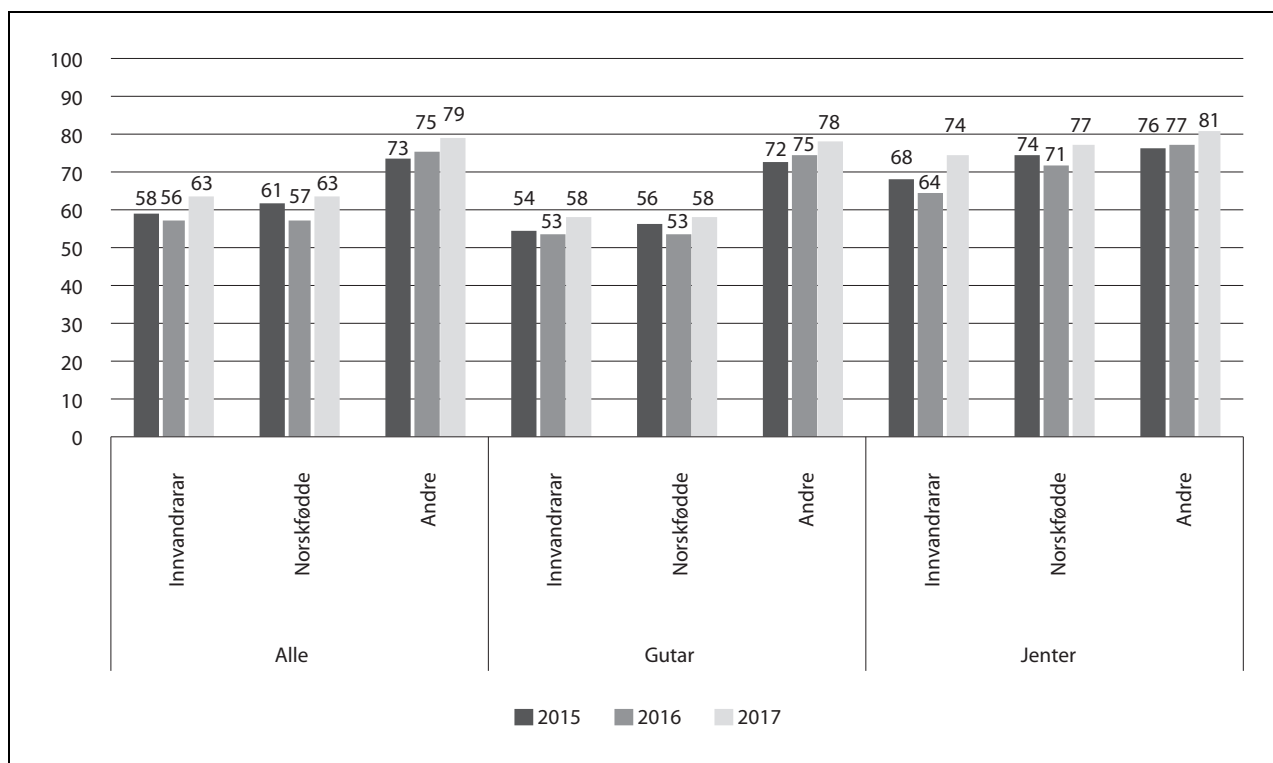
faktorar, som låg sosioøkonomisk status og butid, og bidra til mindre forskjellar frå andre elevar. Samanheng mellom bustad og skole på den eine sida, og skoleprestasjonar, utdanningsdriv og trivsel på den andre sida, er relativt avgrensa. Dette betyr at elevar med innvandrarbakgrunn, uavhengig av kvar dei bur, og kvar dei går på skole, møter mange av dei same moglegheitene og avgrensingane i utdanningssystemet.²⁸

13.2.5 Delen innvandrara og norskfødde med innvandrarforeldre med læreplass som første ønske som har fått godkjent lærekontrakt

²⁸ Bakken, A. (2014). Ulike perspektiver på skoleresultatene til barn og unge med innvandringsbakgrunn. Oslo, NOVA.

Bakken, A. (2003). Minoritetspråklig ungdom i skolen. Reproduksjon av ulikhet eller sosial mobilitet? Rapport 15/2003, Oslo, NOVA.

Bakken, A. og Hyggen, C. (2018). Trivsel og utdanningsdriv blant minoritetselever i videregående. NOVA Rapport nr. 1/18.

Figur 13.16 Delen innvandrara og norskfødde med innvandrarforeldre med læreplass som første ønske som har fått godkjent lærekontrakt eller plass som lærekandidat¹, 2015–17 (pst.)

¹ Som lærekandidat på opplæringskontrakt er det ikkje krav om at ein må ha bestått fag på vidaregåande skole. Målet for ein lærekandidat er å oppnå planlagt grunnkompetanse.

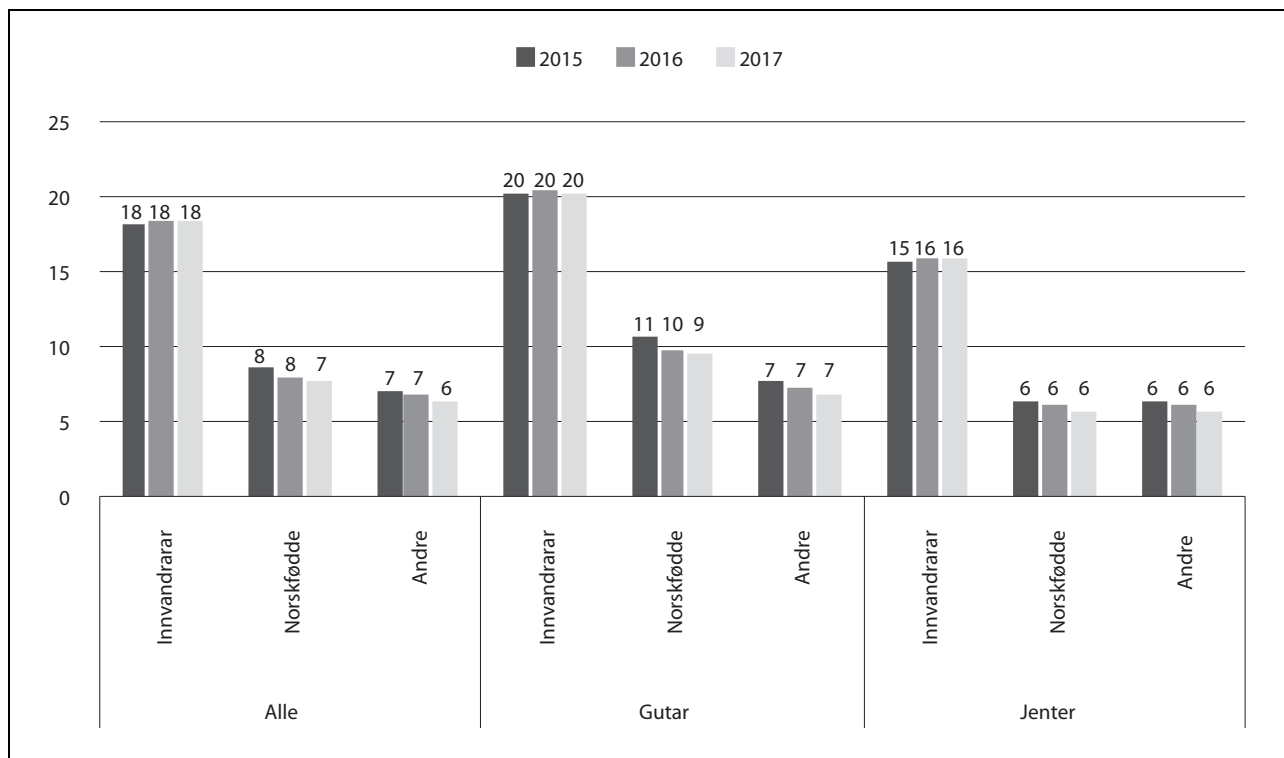
Av 20 000 søkarar (med ungdomsrett) med læreplass som førsteønske skoleåret 2017–18 fekk 14 500 godkjent lærekontrakt per 31. desember 2017. I tillegg var det litt under 900 lærekandidatar. 77 pst. av søkarane var altså enten lærlingar eller lærekandidatar ved utgangen av året. Delen med innvandrarbakgrunn som har oppnådd lærekontrakt eller er tatt opp som lærekandidat i 2017, er lågare enn andre elevar. Og delen er like låg for norskfødde med innvandrarforeldre som for innvandrarakar. Det er store forskjellar mellom gutar med innvandrarbakgrunn og andre gutar. Alle gruppene har hatt ein auke i delen som har fått lærekontrakt eller plass som lærekandidat det siste året. Største auke det siste året har innvandrarakar med ti prosentpoeng. Endringar mel-

lom år må tolkast med forsiktigheit sidan dette gjeld ei lita gruppe personar.

Det er ingen systematisk samanheng mellom å få godkjent lærekontrakt og butid. Det var til dømes ein høgre del som fekk godkjent lærekontrakt eller plass som lærekandidat i gruppa med 0–4 års butid enn i gruppa med over tolv års butid. Det kan vere samansette årsaker til manglande læreplass, men ifølge fylkeskommunane kan namnet til søkarane, karakterar, fråvær, bustad og nettverk ha noko å seie. Den viktigste årsaka ser likevel ut til å vere manglande språkkunnskapar.²⁹

²⁹ NOU 2010: 7 Mangfold og mestring – flerspråklige barn, unge og voksne i opplæringsystemet.

13.2.6 Delen innvandrarakar og norskfødde med innvandrarforeldre i alderen 16–25 år som verken er i utdanning, arbeid eller har fullført vidaregåande opplæring

Figur 13.17 Delen i alderen 16–25 år som verken er i utdanning, arbeid eller har fullført vidaregåande opplæring¹, etter innvandringskategori og kjønn, 2015–17 (pst.)

¹ Dei med ukjent utdanning er ikkje talde med.

Kjelde: SSB

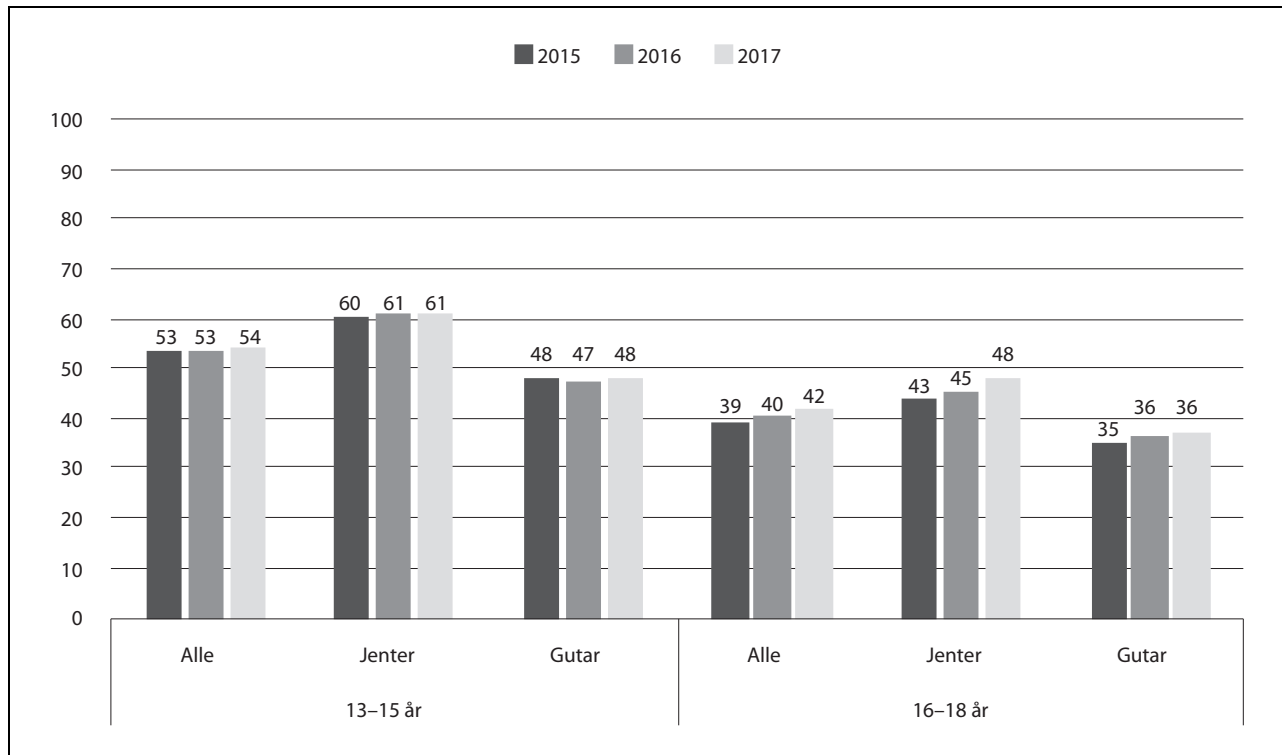
I 2017 er 18 pst. av innvandrarakar i alderen 16–25 år verken i utdanning, arbeid eller har fullført vidaregåande opplæring. Til samanlikning gjeld dette sju pst. av norskfødde med innvandrarforeldre og seks pst. av andre i alderen 16–25 år. Generelt er ein høgre del av mennene enn kvinnene representerte

i denne gruppa. Særleg er det ein kjønnsforskjell blant innvandrarakar og norskfødde med innvandrarforeldre. Det er ein større del norskfødde menn med innvandrarforeldre enn andre menn som verken er i utdanning, arbeid eller har fullført vidaregåande opplæring, medan det ikkje er forskjell mel-

lom norskfødde kvinner med innvandrareldre og andre kvinner. Delen innvandrere i alderen 16–25 år som verken er i utdanning, arbeid eller har fullført vidaregåande opplæring, har vore stabil i dei siste tre åra. Norskfødde med innvandrareldre og andre har hatt ein svak nedgang.

Butid ser ut til å ha stor betydning. Blant innvandrere som har budd 0–4 år i landet, er 32 pst. verken i utdanning, arbeid eller har fullført vidaregåande opplæring. Delen blant dei som har budd 5–8 år i landet, er 13 pst., og ein tilsvarande del finn vi blant innvandrere med lengre butid enn dette.

13.2.7 Delen av innvandrere i alderen 25–30 år, som kom til landet i ungdomstrinnsalder eller i vidaregåande alder, som har fullført og bestått vidaregåande opplæring

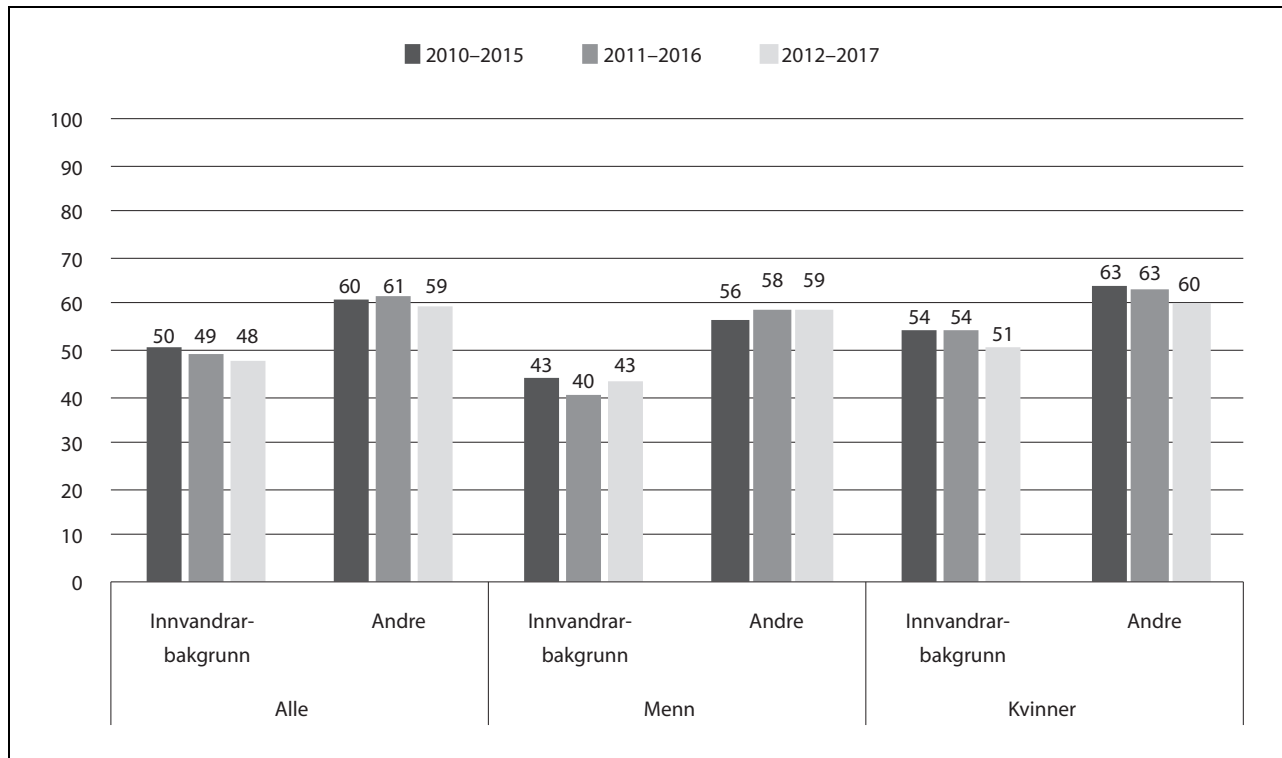
Figur 13.18 Delen innvandrere i alderen 25–30 år som har fullført vidaregåande opplæring, etter alder da dei kom til landet, 2015–17 (pst.)

Kjelde: SSB

Alderen når ein kjem til landet, har stor betydning for om ein innvandrare klarer å fullføre og bestå vidaregåande opplæring. Av innvandrere i alderen 25–30 år har over halvparten av dei som kom til landet i ungdomsskolealderen (13–15 år), fullført og bestått vidaregåande opplæring. Tilsvarande del for dei som kom i vidaregåande alder

(16–18 år), er 42 pst. Jentene klarer seg betre enn gutane uavhengig av om dei kom i ungdomsskolealderen eller vidaregåande alder. For dei som kom til landet i vidaregåande alder (16–18 år), har det vore ein auke i delen som har fullført vidaregåande opplæring i dei siste tre åra. Særleg jentene har hatt ein auke.

13.2.8 Delen personar med innvandrarbakgrunn, 25 år og eldre, som har fullført og bestått vidaregåande opplæring i løpet av fem år

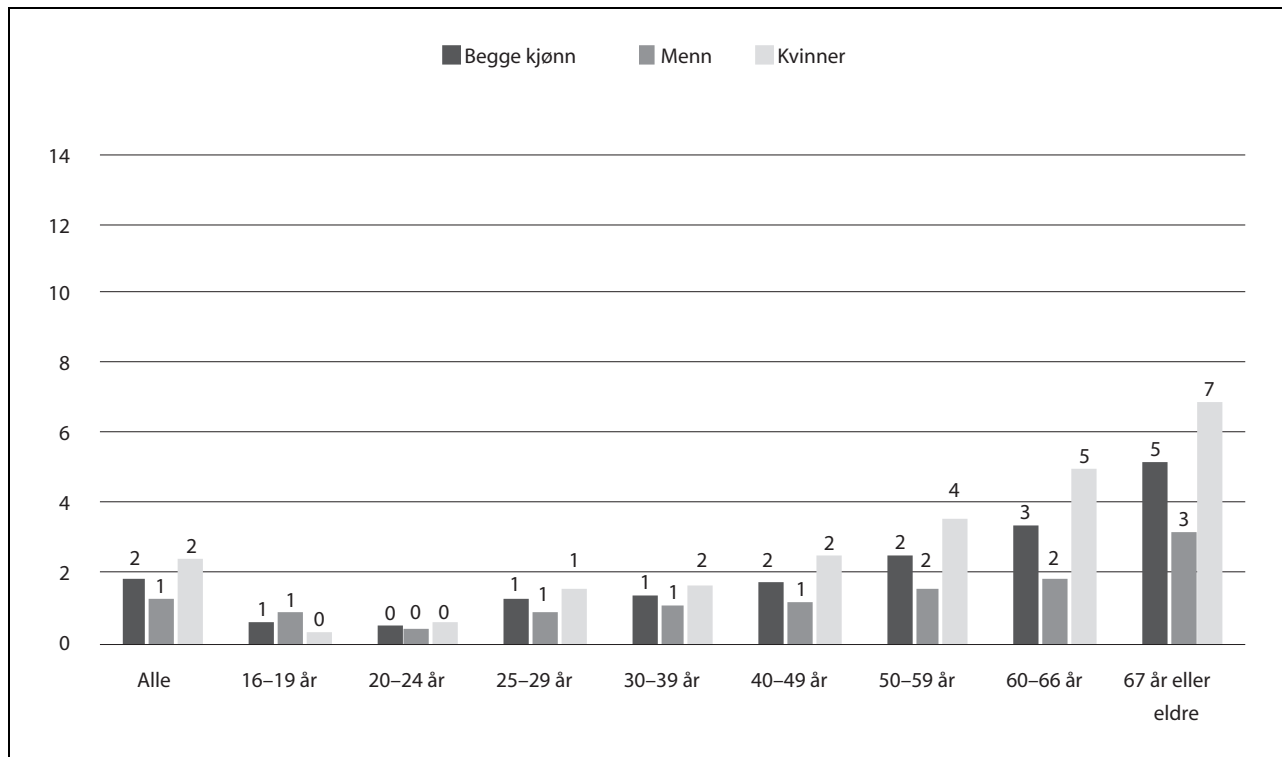
Figur 13.19 Delen personar med innvandrarbakgrunn, 25 år og eldre, som starta i vidaregåande opplæring for første gong i skoleåret 2010–11 til 2012–13, og som har fullført og bestått innan fem år (pst.)

Kjelde: SSB

Av totalt 7 200 vaksne som starta i vidaregåande opplæring for første gong i skoleåret 2012–13, var det berre 56 pst. som fullførte og bestod i løpet av fem år. Kvinner fullfører og består vidaregåande opplæring innan fem år i større grad enn menn. Delen av dei med innvandrarbakgrunn som full-

fører og består, er ein del lågare enn for andre vaksne. Det har vore ein liten nedgang i dei siste tre åra i delen vaksne med innvandrarbakgrunn som fullfører vidaregåande opplæring innan fem år.

13.2.9 Delen innvandrere som ikkje har fullført grunnskoleutdanning

Figur 13.20 Delen innvandrere, 16 år og eldre, som ikkje har fullført grunnskoleutdanning¹ eller høgre nivå, fordelt på alderskategoriar og kjønn, 2017 (pst.)

¹ SSB manglar opplysning om utdanningsnivå for mange innvandrere. Frå og med 2014 inneheld tal for utdanningsnivå på ssb.no berekna verdiar for denne gruppa. Slike berekna verdiar er også nytta i denne figuren.

Kjelde: SSB

Delen innvandrere som ikkje har fullført grunnskolen, og som heller ikkje har fullført utdanning på høgre nivå enn grunnskole, er to pst. (figur 9). Delen utan grunnskole aukar med alderen. For aldersgruppa 67 år og eldre er delen utan grunnskole fem pst.

Fleire kvinner enn menn har ikkje fullført grunnskolen. Kjønnforskjellen i disfavør av kvinnene aukar med alderen. Blant dei yngste, i aldersgruppa 16–19 år, er det derimot ein litt høgre del menn som ikkje har fullført grunnskolen.

13.2.10 Gjennomsnittleg saksbehandlingstid for søknader om generell godkjenning i NOKUT

2017 var prega av at NOKUT sin teneste generell godkjenning av utanlandsk høgre utdanning hadde høge restansetal og lang sakshandsamingstid, spesielt i første halvår. Talet på søknader voks, og nytt, digitalt sakshandsamingssystem skulle bli implementert. NOKUT sette så i verk ein til-

takspakke som hadde god effekt. NOKUT rekna i årsrapporten med at sakshandsamingstida for året under eitt ville komme under to månader.³⁰ Tiltakspakken for å få restansane ned til normalnivå heldt fram i første del av 2018. På heimesida til NOKUT blir det per 10. juli 2018 opplyst om ei sakshandsamingstid på «omtrent to månader».

Søknader om generell godkjenning i tal:

NOKUT tok totalt imot 8 613 søknader om godkjenning av utanlandsk høgre utdanning i 2017.

Dette var ein auke på 12,5 pst. samanlikna med 2016. Auken var spesielt stor for Syria, som nå er det utdanningslandet flest søker om godkjenning frå.

Restansane og sakshandsamingstida auka i første halvår 2017. Sakshandsamingstida nådde fem månader i gjennomsnitt, og blei enda lengre for krevjande land som Syria.

Våren 2018 er ho på to månader.

³⁰ NOKUT sin årsrapport 2017–2018

13.3 Levekår

Delen med vedvarande låginntekt blant innvandrere har på same måte som for befolkninga elles auka noko i dei seinare åra og ligg på eit høgt nivå. Låginntekt heng nær saman med låg yrkesaktivitet, sjå temaområda arbeid og sysselsetting.

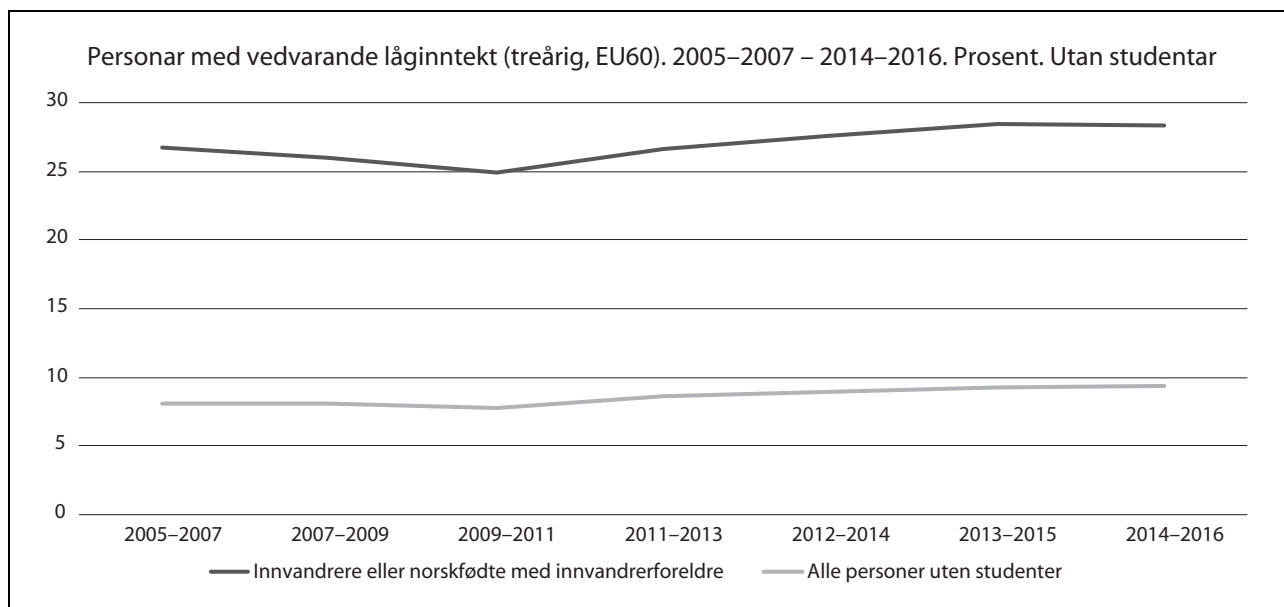
Barn som er innvandrere, eller norskfødde med innvandrerforeldre er langt meir utsette for å vekse opp i hushald med vedvarande låginntekt enn det som er gjennomsnittet for alle barn. Godt over halvparten av alle barn i låginnteksgruppa har innvandrerbakgrunn. Det er likevel klare forskjellar i risikoen for å tilhøyre låginnteksgruppa når ein ser på landbakgrunnen til barna.

13.3.1 Delen innvandrere og norskfødde med innvandrerforeldre med vedvarande låginntekt^{31,32}

Innvandrere er overrepresenterte i gruppa med vedvarande låginntekt. I treårsperioden 2014–16 var delen med vedvarande låginntekt i befolkninga elles, utan studentar, 9,4 pst. For innvandrere og norskfødde med innvandrerforeldre var delen 28,3 pst. Det er berre små endringar frå perioden 2013–15, men sett over fleire år har det vore ein auke i delen med låginntekt. Dei viktigaste forklaringane på at personar har låginntekt, finn vi i manglande eller liten yrkesaktivitet i hushaldet. Dette bidrar også til å forklare kvifor innvandrere og særleg innvandrergrupper med liten yrkesaktivitet er spesielt utsette for låginntekt.

³¹ Statistisk sentralbyrå, Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger.

³² Jon Epland (2018). Flere barn i husholdninger med vedvarande lavinntekt, <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/flere-barn-i-husholdninger-med-vedvarende-lavinntekt>

Figur 13.21 Personar med vedvarande låginntekt (treårig, EU60)

Kjønn

Vedvarande låginntekt er vanlegare blant kvinner enn menn. Blant heile befolkninga har 10,1 pst. av kvinnene og 8,7 pst. av mennene vedvarande låginntekt. Blant innvandrere og norskfødde med innvandrerforeldre er forskjellen motsett og mindre. I perioden 2014–16 hadde 28,6 pst. av mennene låginntekt. Delen var 0,6 prosentpoeng lågare for kvinner.

Alder

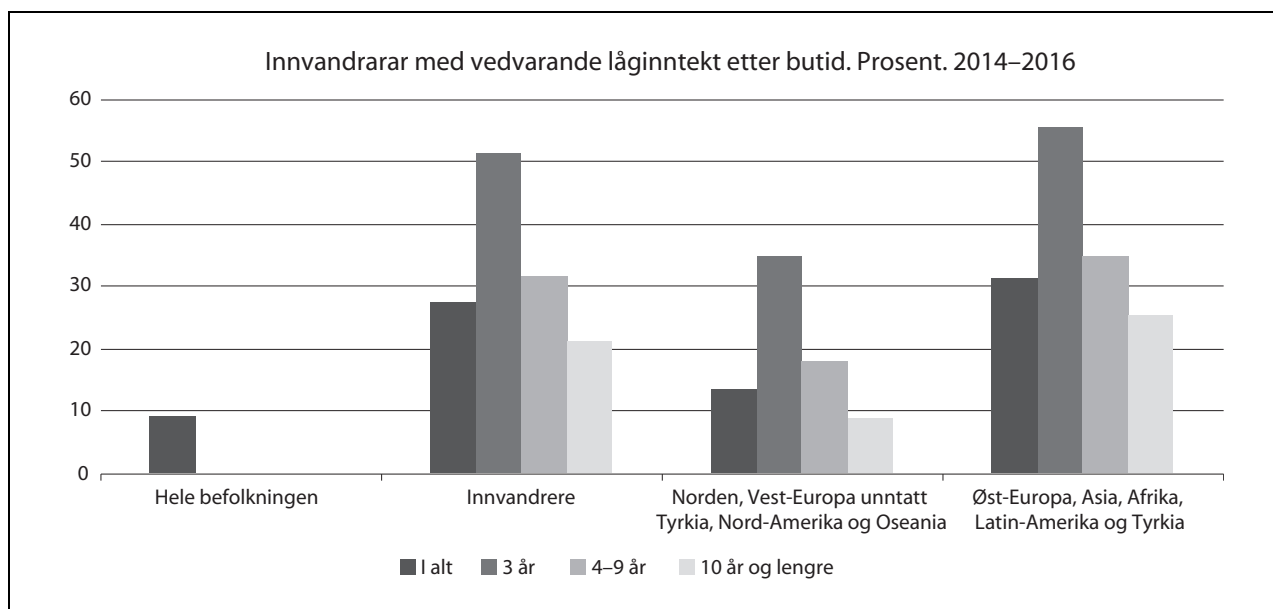
I befolkninga er det minst vanleg å ha vedvarande låginntekt blant dei som er i alderen 35–66. Delen er noko høgare for unge i etableringsfasen mellom 18–34 og eldre på 67 eller meir, der dei fleste har gått ut av arbeidslivet. Delen blant barn i alderen 0–17 år er om lag på gjennomsnittet for befolkninga elles. Blant innvandrere og norskfødde med innvandrerforeldre er ved-

varande låginntekt mest utbreidd blant barn under 18 år. Nesten 38 pst. budde i hushald med vedvarande låginntekt i perioden 2014–16. For unge i etableringsfasen er delen litt over 31 pst., om lag dobbelt så stor som for unge i befolkninga i alt. I alderen 35–66 har litt over ein av fem vedvarande låginntekt i perioden. Skilnadene mellom aldersgrupper kan skyldast fleire faktorar, der den viktigaste er forskjellar i yrkesaktivitet. Det at så mange barn er utsette, kjem i hovudsak av at dei høyrer til relativt store hushald med låg yrkesdeltaking.

Butid og landbakgrunn

Det er store forskjellar i delen innvandrarar og norskfødde med innvandrarbakgrunn med vedvarande låginntekt når ein ser på blant anna butid og landbakgrunn.

Det er ein klar samanheng mellom butid og låginntekt. Årsaka er at det tar tid å bli integrert, spesielt på arbeidsmarknaden. Innvandrarar med kort butid har stort sett mindre tilknytning til arbeidsmarknaden enn dei som har budd lenger i landet. 51,5 pst. av alle innvandrarar med kort butid (tre år) tilhørde hushald med vedvarande låginntekt i 2016. Blant dei med lang butid (ti år eller meir) var det 21,1 pst. som gjorde det same, men framleis har dei med lang butid ein klart større risiko for å vere i låginntektsgruppa enn gjennomsnittet i befolkninga.

Figur 13.22 Innvandrarar med vedvarande låginntekt etter butid

Risikoen for å vere i låginntektsgruppa er høgare for innvandrarar frå Aust-Europa, Afrika, Asia og Latin-Amerika samanlikna med innvandrarar frå Norden, Vest-Europa unntatt Tyrkia, Nord-Amerika og Oseania. I førstnemnde gruppe var delen i perioden 2014–16 samla på 31,5 pst. og 25,3 pst. for dei med butid over ti år. Delen for dei frå Norden osv. var samla på 13,6 pst. og ni pst. for dei med over ti års butid. Einskilde landgrupper har relativt høg del med låginntekt også etter lang butid i Noreg. I treårsperioden 2014–16 hadde om lag seks av ti innvandrarar med bakgrunn frå Somalia med butid på ti år eller meir låginntekt. Delen for innvandrarar med bakgrunn frå Irak og Afghanistan med same butid var om lag 45 og 39

pst. Nokre landgrupper, for eksempel Filippinane, India, Bosnia og Sri Lanka, skil seg ut med ein relativt liten del med låginntekt blant dei med lang butid.

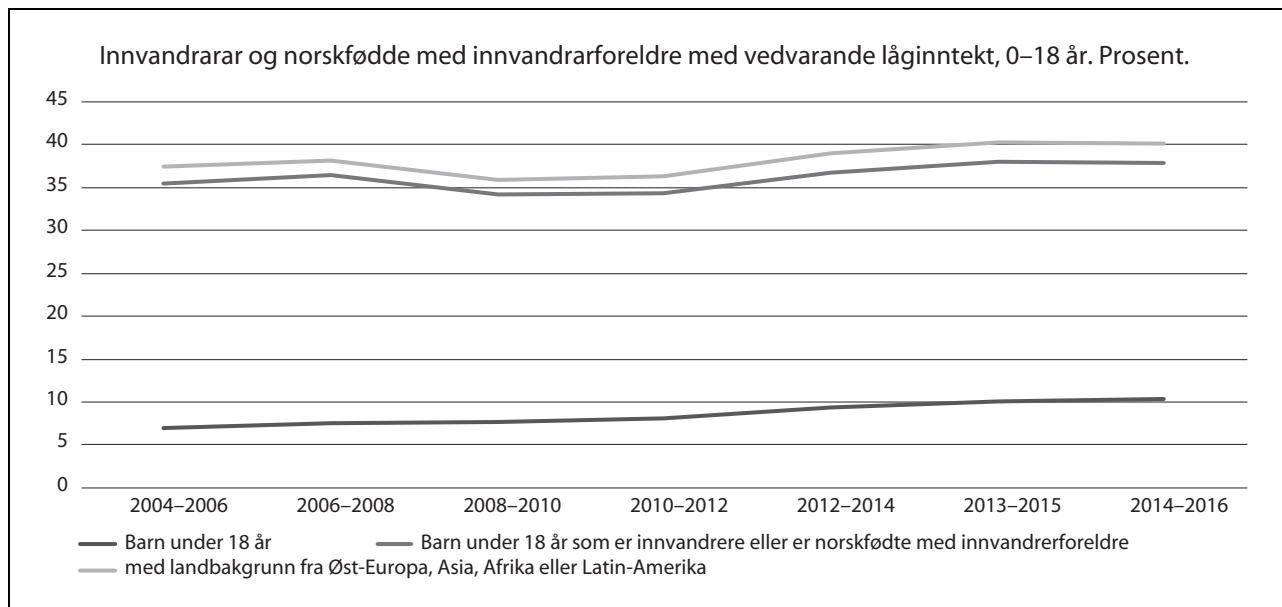
13.3.2 Delen barn under 18 år som lever i husstandar med vedvarande låginntekt

Barn som er innvandrarar eller norskfødde med innvandrarforeldre, er langt meir utsette for å vekse opp i hushald med vedvarande låginntekt enn andre barn. Delen med vedvarande låginntekt i perioden 2014–16 var litt over ti pst. for alle barn og nesten 38 pst. for dei med innvandrarbak-

grunn. I 2010–12 var delen åtte pst. og 34 pst. Den store delen med låginntekt generelt i innvandrarbefolkninga, kombinert med høg innvandring i

dei siste åra, har ført til at innvandrarbarn etter 2012 har utgjort fleirtalet av alle barn i låginntektshushald.

Figur 13.23 Innvandrarar og norskfødde med innvandrarforeldre med vedvarande låginntekt, 0–18 år

Det er store variasjonar i delen barn i låginntekts-hushald ut ifrå kva landbakgrunn barna har. Åtte av ti barn med bakgrunn frå Somalia tilhørde ein familie med vedvarande låginntekt i 2016. Også barn med bakgrunn frå Syria og Irak er klart overrepresenterte i låginntektsgruppa, med ein låginntektsdel på 76 og 57 pst. i 2016. Dette er barn som har komme til Noreg som flyktingar eller er fødte i landet av flyktingforeldre. Dei tilhøyrrer ofte barnerike familiar med svak yrkestilknytning og der avhengigheit av ulike offentlege stønadsordningar er stor. Blant barn med bakgrunn frå land som India, Bosnia, Sri Lanka, Filipinane og Vietnam er delen langt lågare. Mellom ni og 18 pst. av barna frå desse landa var å finne i låginntektsgruppa i 2016.

13.3.3 Kor mange med innvandrarbakgrunn er vanskelegstilte på bustadmarknaden?

Tal frå SSB syner at ein høgere del av innvandrarbefolkninga er vanskelegstilte på bustadmarknaden samanlikna med resten av befolkninga.³³ Medan under fem pst. av befolkninga generelt har samtidig låg inntekt, bur trøngt og/eller har høge estimerte buutgifter,³⁴ er ein firedel av innvandra-

rane frå Afrika, Asia osv. i denne situasjonen. Årsaka er blant anna knytt til låg inntekt, og at fleire leiger og bur i dei store byane. Også innvandrarar frå EU, EØS osv. har ein høgere del enn befolkninga elles, med omkring 15 pst., ofte fordi dei leiger bustaden sin og/eller bur aleine.

Det er samstundes nokon omstende det er verdt å merke seg. Delen vanskelegstilte blant innvandrarane går ned etter kvart som tida dei har budd i Noreg, aukar. Det er også ein høgere del unge i innvandrarbefolkninga samanlikna med resten av befolkninga. Unge, med og utan innvandrarbakgrunn, er meir truande til å bu både trøngt og leige bustaden sin. Dette handlar mellom anna om at unge personar oftare er under utdanning framfor i arbeid, og oftare bur aleine framfor å ha etablert familie.

³³ Thorsen, Lotte Rustad (2017). Vanskeligstilte på boligmarkedet. Hvordan måle og hvem er utsatt på boligmarkedet? SSB-rapport 2017/6.

³⁴ SSB har utarbeidd sju forskjellige definisjonar av vanskelegstilte på bustadmarknaden. Samanheng mellom lån inntekt, høge estimerte utgifter til å bu og/eller at ein bur trøngt, er definisjon 7. For meir informasjon, sjå https://www.ssb.no/bygg-bolig-og-eiendom/artikler-og-publikasjoner/_attachment/302752?_ts=15b3883f218

Tabell 13.1 Buforholdstatistikk for 2017

Opphavsland	År	Del som leiger (pst.)	Del som eig (pst.)	Del som bur trongt (pst.)
Innvandrere frå EU/EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand ¹	2017	41,1	58,9	17,2
	2016 ¹	41,5	58,5	17,7
	2015 ¹	41,3	58,7	17,8
Innvandrere frå Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand, og Europa utanfor EU/EØS ¹	2017	42,6	57,4	30,1
	2016 ¹	41,4	58,6	30,2
	2015 ¹	40,3	59,7	30,5
Norskfødde med innvandrarforeldre	2017	31,5	68,5	41,9
	2016 ¹	31,1	68,9	42,4
	2015 ¹	30,2	69,8	44,0
Resten av befolkninga	2017	13,3	86,7	7,0
	2016 ¹	13,1	86,9	7,1
	2015 ¹	13,2	86,8	7,2

¹ Tala for 2015 og 2016 blei retta 28.05.2018 på grunn av ei revidering i registeret over bustader.

13.3.4 Leige og eige

Færre innvandrarar eig bustaden sin samanlikna med resten av befolkninga. Medan over 85 pst. av befolkninga generelt eigde bustaden sin i 2017, var delen om lag 27 prosentpoeng lågare for innvandrarbefolkninga (omkring 58 pst.). Denne skilnaden har halde fram over tid. Blant innvandrarar frå Asia, Afrika osv. har delen som eig, samstundes falle med eit par prosentpoeng i dei siste åra. Årsaka til dette kan knytast til dei høge tala for innvandring i dei seinare åra, med tanke på at det tar tid å etablere seg som bustadeigar. Innvandringsårsaka har mykje å seie for kor truleg det er å bli bustadeigar over tid. Etter 25 år i Noreg har arbeidsinnvandrarar ofte nådd opp på nivå med resten av befolkninga, medan flyktingar framleis ligg ti prosentpoeng under.³⁵

Eigardelen er relativt lik for menn og kvinner i befolkninga generelt, med ein marginalt høgre del for menn enn kvinner, 87,2 pst. mot 86,5 pst. i 2016. Blant innvandrarane er det ein tydeleg høgre del kvinner ein menn som eig, med 64,1 pst.

mot 56,9 pst. i 2016. Årsaka kan vere at kvinner oftare kjem til Noreg gjennom familiesameining og etablerer seg med ein person som allereie er bustadeigar. Blant dei som kjem til landet for å stifte familie, gjer fleirtalet det med ein person som sjølv ikkje er innvandrar, og sju av ti av desse er kvinner.³⁶

Normann (2017) gir forskjellige forklaringar på kvifor eigedelen er lågare blant innvandrarar enn for resten av befolkninga. Inntekt har mykje å seie, og delen eigarar aukar med høgre inntekt. Når det framleis er færre innvandrarar med høg inntekt som eig bustaden sin samanlikna med resten av befolkninga, må ein samstundes vurdere andre moglege årsaker. Det kan til dømes handle om andre haldningar til å kjøpe bustad, eller at ein føretrekker den fleksibiliteten ein får ved å leige. Årsaka kan også vere at ein høgre del av innvandrarane bur i dei store byane, der det er vanlegare å leige enn å eige.

I løpet av ein generasjon blir forholda betre. Eigardelen blant norskfødde med innvandrarforeldre er omkring ti pst. høgre enn for innvandrarane. Ei undersøking av SSB om levekåra til

³⁵ Normann, Tor Morten (2017). Lavere eierandel blant innvandrerne. SSB. <https://www.ssb.no/bygg-bolig-og-eiendom/artikler-og-publikasjoner/lavere-eierandel-blant-innvandrerne>

³⁶ Dzamarija, Minja Tea og Toril Sandnes (2016). Familieinnvandring og ekteskapsmønster 1990-2015. SSB-rapport 2016/39. https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/288305?_ts=158f7f39e80

norskfødde med innvandrareldre i 2016³⁷ syner til og med at blant unge med familiebakgrunn frå Tyrkia, Pakistan, Sri Lanka og Vietnam er delen som eig bustaden sin, høgre enn blant unge i resten av befolkninga.

13.3.5 Å bu trongt

Definisjonen av å bu trongt er aleinebuande med eitt opphaldsrom, hushald med fleire personer enn det er opphaldsrom, eller hushald som har mindre enn 20 kvadratmeter bustadareal (p-areal) per person i hushaldet.

Det er ein høgre del som bur trongt blant innvandrare enn i resten av befolkninga, sjølv om det har vore ei lita betring i dei siste åra. Det er store forskjellar mellom ulike innvandrargrupper. Frå EU, EØS osv. budde om lag 17 pst. trongt i 2017, medan delen var nesten det dobbelte for personar frå Afrika, Asia osv., med omkring 30 pst. Dette er høge tal samanlikna med resten av befolkninga, der om lag sju pst. bur trongt. Inntektsforskjellar er ei viktig forklaring. Hushald med låg inntekt bur oftare trongt. Geografi spiller også ei rolle, da langt fleire blant innvandrare bur i store byer, der generelt fleire bur trongt.³⁸

Høg busetting i større byar har også mykje å seie for den delen som bur trongt blant norskfødde med innvandrareldre. I 2017 budde så mange som 41,9 pst. i denne gruppa trongt. Det er eit par prosenteningar lågare enn i 2015. I tillegg til å bu i storbyane må det høge talet sjåast i lys av at snittalderen i denne gruppa er lågare enn for resten av befolkninga, og unge bur oftare trongt. Det er også verdt å nemne at Vrålstad (2018) fann at mange i denne gruppa ikkje sjølv opplever at dei bur trongt, sjølv om dei objektivt sett gjer det. Dette skil seg frå unge elles i befolkninga, der det er relativt stort overlapp mellom objektive og subjektive mål på å bu trongt.

13.3.6 Del for tidleg døde innvandrare og norskfødde med innvandrarebakgrunn^{39, 40}

Samla ser dødeligheita blant innvandrare til å vere lågare enn den øvrige befolkninga. Dette er i tråd

med funn frå andre land som det er naturleg å samanlikne seg med. Dødeligheita blant innvandrare ser ut til å auke med auka butid. Det er vanskeleg å seie noko sikkert, både om kvifor innvandrare har lågare dødeligheit enn den øvrige befolkninga, og kvifor dødeligheits skilnaden avtar med auka butid.

Datamaterialet som er lagt til grunn inkluderar heile Noregs befolkning i alderen 25 – 79 år. I perioden 1) 1990 – 2012 og 2) 1990 – 2015. Funn viste at innvandrare i alderen 25 – 79 år har ein lågare dødelighetsrate enn den øvrige befolkninga, både i perioden 1990 – 2012 og for perioden 1990 – 2015. Dette gjeld for begge kjønn. Blant innvandrarmenn hadde alle innvandrargruppene lågare dødeligheit enn etnins norske menn. Bildet var noko annleis for kvinner, kor innvandrare frå Midtausten og Asia hadde den lågaste dødeligheita, medan kvinner frå Norden, Nord – Amerika og Oseania hadde same dødeligheit som etnisk norske kvinner. Også barn av innvandrare hadde ein lågare dødeligheit enn den øvrige befolkninga.

For de sju største landgruppene (Somalia, Polen, Pakistan, Iran, Irak, Vietnam og Thailand) blei det òg gjort separate analyser. Alle innvandrargruppene hadde lågare dødeligheit enn etnisk norske. Dødeligheita blant innvandrare varierte òg med innvandringsgrunn. Innvandrare som hadde kome for høgare utdanning og arbeid hadde den lågaste dødeligheita, medan flyktningar hadde den høgaste dødeligheita.

Skilnaden i dødeligheit mellom innvandrare og den øvrige befolkninga avtok òg med auka opphaldstid i Noreg. Innvandrare som hadde levd meir enn 40 pst. av livet sitt i Noreg hadde omtrent same dødelighet som etnisk norske. Studia finn òg at dødeligheita heng saman med alder ved innvandring. Innvandrare som kjem til Noreg tidleg i barndommen har lågare dødeligheit enn alle andre grupper av innvandrare.

³⁷ Vrålstad, Signe (2018). «Bolit og boforhold» i Anne Berit Dalgard (red.). Levekår blant norskfødde med innvandrareldre i Norge 2016. SSB-rapport 2018/20. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/levekar-blant-norskfodde-med-innvandrareldre-i-norge-2016>

³⁸ Revold, Mathias Killengren (2017). Én av ti bor trangt. SSB. <https://www.ssb.no/bygg-bolit-og-eiendom/artikler-og-publikasjoner/en-av-ti-bor-trangt>

³⁹ Syse, A., Strand, B.H., Næss, Ø., Steingrimsdóttir, Ó. A. & Kumar, B.N. 2016. Differences in all-cause mortality: A comparison between immigrants and the host population in Norway 1990-2012. *Demographic Research*, vol 34 (22): 615-656.

⁴⁰ Syse, A., Dzamarija, M.T., Kumar, B.N. & Diaz, E. 2018. An observational study of immigrant mortality differences in Norway by reason for migration, length of stay and characteristics of sending countries. *BMCH Public Health*: <https://doi.org/10.1186/s12889-018-5435-4>

13.4 Frivillighet og deltaking i samfunnet

Den norske velferdsstaten har eit breitt tilbod av gratis eller lågt prisa offentlege tenester. Tenestene verkar inn på livskvaliteten og moglegheitene til det einskilde mennesket, og påverkar derfor føresetnadene for å delta i samfunnslivet. Måten tenestene er utforma på, påverkar moglegheita til å bruke tenestene.

Dei offentlege tenestene skal vere tilgjengelege for alle og ta utgangspunkt i føresetnadene og behova til den einskilde. Delen tilsette innvandrарar i ulike yrke kan seie noko om føresetnaden for at tenestene er tilpassa mangfaldet i befolkninga. Dette er særleg viktig i tenester som utøver myndigheit over andre. Representasjon av ulike grupper i tenestene har òg betydning for opplevinga av tillit til dei.

For at eit representativt demokrati skal fungere slik det er tenkt, er det viktig at ikkje valopplutninga blir for låg. Samtidig som borgarane ved å stemme aukar innverknaden på sin eigen kvar dag, medverkar deltaking ved val til å gjere borgarane ansvarlege og medvitne.

13.4.1 Befolkninga si deltaking i frivilliglivet⁴¹

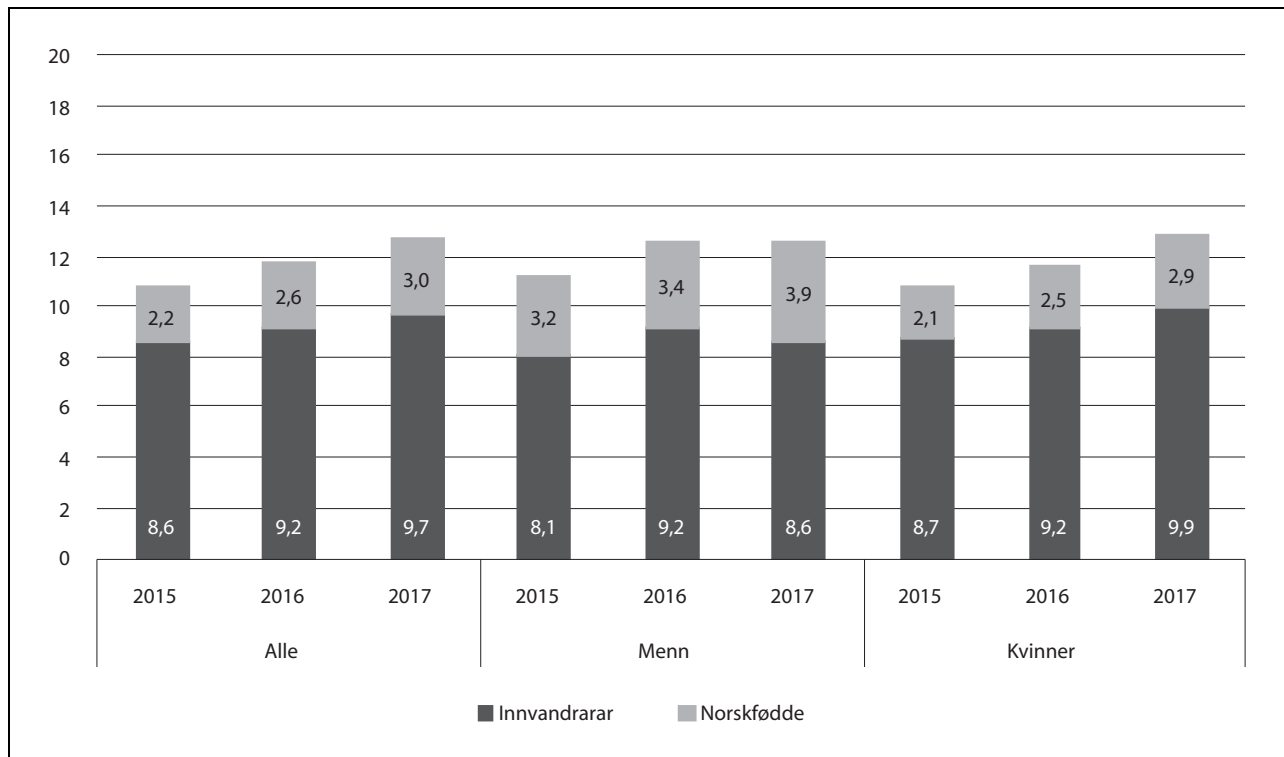
Forskning syner eit høgt nivå på deltaking i frivilliglivet i Noreg. Delen av befolkninga som deltok, var i 2017 på 63 pst. Eit mindre, men stabilt grunnfjell av frivillige gjere meir enn ti timar frivillig innsats i månaden. Samstundes blei det registrert ein nedgang i talet på timar blant frivillige i befolk-

ningsundersøkinga. Det er ikkje lenger kjønnsforskjellar samla sett, men menn gjere fortsatt fleire timar frivillig innsats enn kvinner. Frivillige delar i aukande grad engasjementet sitt på fleire organisasjonar. Idrett og sport er dominerande. Det er òg vekst i frivillig innsats på områda kunst og kultur, burettslag og utdanning. Til liks med tidlegare studiar viser også denne studien ein lågare grad av frivillig innsats blant innvandrарar enn i befolkninga elles. Under halvparten så mange av innvandrарarutvalet som befolkningsutvalet elles seier at dei gjere frivillig arbeid. Frivillighet innanfor idrett er mest populært i 2017. Dette skil seg frå Frivillig innsatsundersøkinga i 2009, der religionsfrivillighet var mest populært.

Ideelle/humanitære, menneskeretts- eller miljøorganisasjonar ser ut til å vere svært populære samanlikna med og i mykje større grad enn i befolkninga elles. Det er også eit tydeleg trekk at religions- og livssynsfrivillighet er populært. Innvandrарarbefolkninga ser òg ut til å engasjere seg i fleire organisasjonstypar og gjere fleire timar frivillig innsats enn dei frivillige i befolkninga elles. Blant frivillige er det så vidt fleire menn enn kvinner, fleire yngre enn eldre og fleire blant dei med høgre utdanning og inntekt som gjere ein frivillig innsats. Det er også fleire blant dei med barn, dei med god helse og dei som er sysselsette som seier at dei gjere frivillig arbeid. Samstundes syner ein samla analyse av verknaden av desse kjenneteikna, saman med landbakgrunn, at det hovudsakleg er kjønn, alder, utdanning og ferdigheit i norsk språk som verkar inn på sannsynet for å gjere frivillig arbeid blant innvandrарar. Det å vere kvinne, vere eldre, ha lågare utdanning og ikkje minst det å beherske norsk dårleg har negativ effekt på sannsynet for å gjere frivillig arbeid.

⁴¹ Eimhjellen, Ivar og Sveinung Arnesen (2018): «Organisasjonsengasjement blant innvandrere». Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor, Bergen/Oslo.

13.4.2 Delen med innvandrerbakgrunn blant studentane i barnehagelærerutdanninga

Figur 13.24 Del med innvandrerbakgrunn (sjølv innvandra og norskfødde med innvandrarforeldre) blant studentane i barnehagelærerutdanninga, 2015–17 (pst.)

Kjelde: SSB

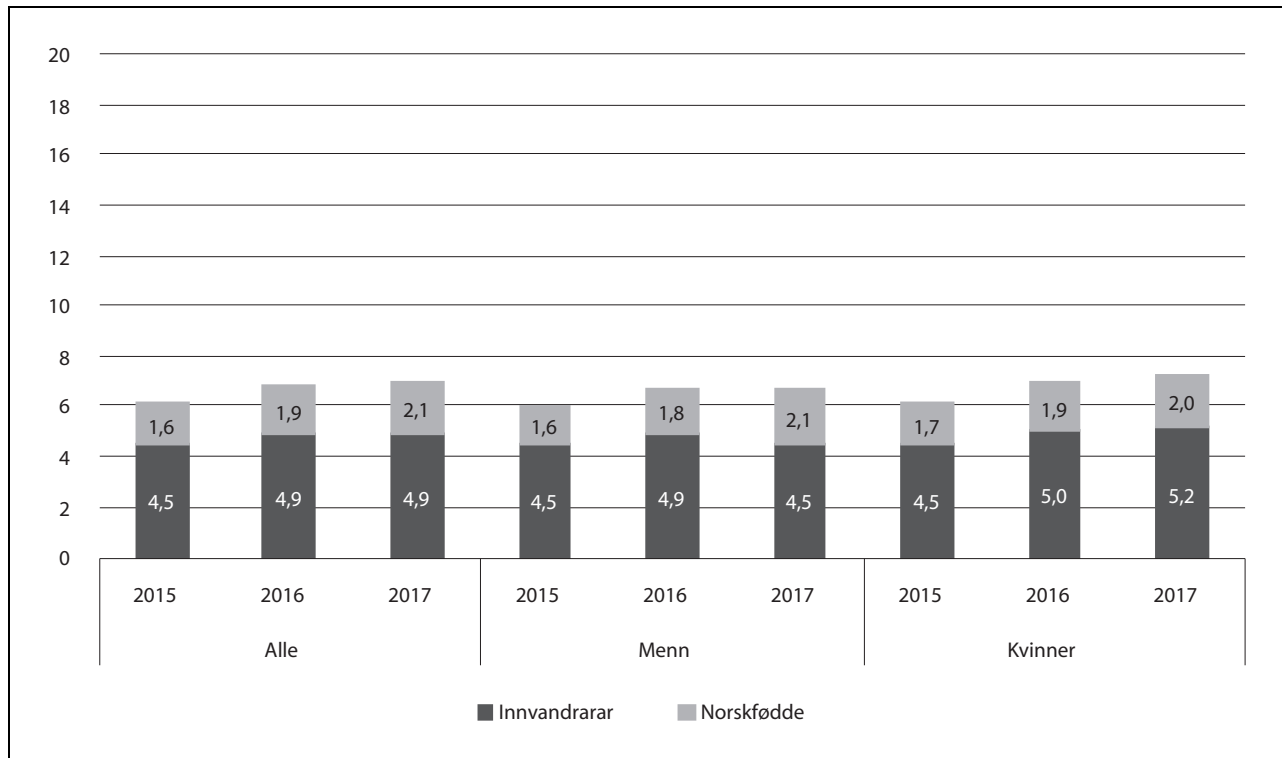
Delen studentar med innvandrerbakgrunn på barnehagelærerstudiet har auka i dei siste tre åra. Av nesten 8 500 studentar i 2017 utgjorde dei med innvandrerbakgrunn 13 pst., høvesvis ti pst. som sjølve har innvandra, og tre pst. norskfødde med innvandrarforeldre. Delen med innvandrerbakgrunn på barnehagelærerutdanninga er omtrent lik blant mannlege og kvinnelege studentar.

Ei undersøking om statusen til barnehagelæreryrket frå 2014⁴² viste at respondentane plasserer yrket på ein 11. plass av tolv yrke, der

⁴² Kampanjeundersøkelsen 2014: «Barnehagelæreryrkets status i Norge», jf. https://www.regjeringen.no/global-asset/upload/kd/vedlegg/barnehager/rapporter-20og20planer/kd_barnehagelaerer2014.pdf

butikkmedarbeidar kom på sisteplass. På topp ligg lege, advokat og ingeniør, men også toppidrettsutøvar, politi, journalist, lærar i skolen, sjukepleiar, handverkar og saksbehandlar i offentlig sektor har høgre skår enn barnehagelærer. Denne statusoppfatninga kan vere ei årsak til at ungdom med innvandrerbakgrunn, og da kanskje særleg dei som er fødte i Noreg, ikkje søker barnehagelærerutdanning, men heller orienterer seg mot andre yrke. Det er likevel barnehagelærerutdanninga som har størst del studentar med innvandrerbakgrunn (13 pst.) samanlikna med studentar på andre lærarutdanningar (sju pst.).

13.4.3 Delen med innvandrarakgrunn blant studentar i lærarutdanningar retta mot arbeid i grunnsopplæringa

Figur 13.25 Delen innvandrarar og norskfødde med innvandrarforeldre blant studentar under utdanning for å bli lærar, 2015–17 (pst.)

Kjelde: SSB

Av nesten 21 000 studentar som utdanna seg til å bli lærar i skolen i 2017, var det berre sju pst. med innvandrarakgrunn. Delen med innvandrarakgrunn som går på slike utdanningar, har likevel auka litt i dei siste tre åra. Dette gjeld både innvandrarar og norskfødde med innvandrarforeldre.

Lærarutdanningane i figuren over er allmenn-/grunnskolelærarutdanning inkludert masterutdanning for grunnskolelærarar, fag- og yrkesfaglærarutdanning, integrert masterutdanning og praktisk-pedagogisk utdanning.

Utfordringane med rekruttering er størst for grunnskolelærarutdanningane, medan søkinga til lærarutdanningane som rekrutterer til arbeid i vidaregåande opplæring, aukar. Undersøkingar Norstat gjennomførte for Kunnskapsdepartementet i perioden 2009–14, viste at statusen til læraryrket blir vurdert som ein del lågare enn for mellom anna advokat, lege og ingeniør, på same måte

som for barnehagelærarane.⁴³ Forsking har vist at unge med innvandrarakgrunn i Noreg er spesielt opptatte av yrke som gir god inntekt og høg prestisje i samfunnet, slik som legar, advokatar og liknande.⁴⁴ Når arbeid i barnehagen og skolen blir vurdert til å ha lågare status enn desse yrka, kan det vere ei årsak til at ungdom med innvandrarakgrunn ikkje søker lærarutdanning. På den andre sida er det eit minstekrav til karakteren 3 i norsk og 4 i matematikk for å kunne bli tatt opp til dei fleste lærarutdanningane for skolen. Dette kan vere eit mogleg hinder for unge som sjølv har innvandra, og som har hatt kort tid på å lære seg norsk.

⁴³ <http://docplayer.me/26096577-Kampanjeundersokelsen-om-laereryrkets-status-i-norge-2013.html>

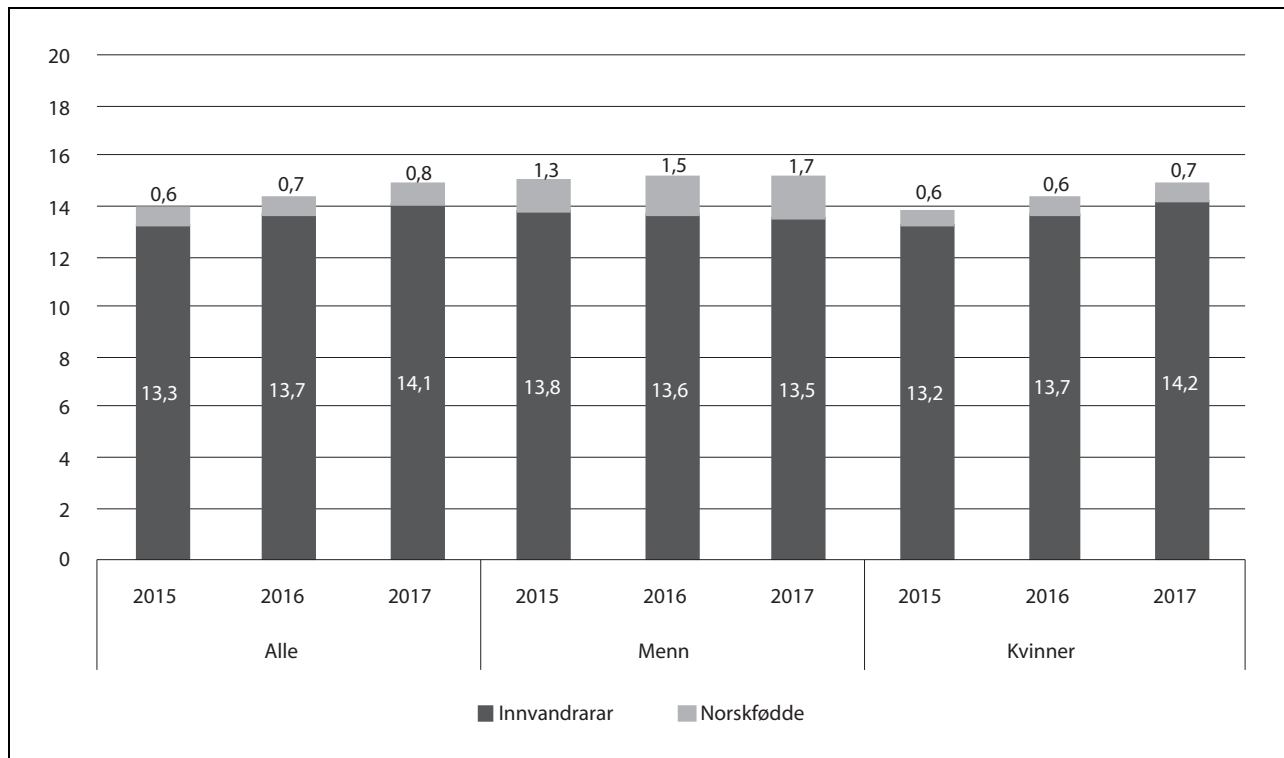
⁴⁴ Bakken, A. (2014). Ulike perspektiver på skolerestatene til barn og unge med innvandringsbakgrunn. Oslo, NOVA.

13.4.4 Delen tilsette innvandrarar og norskfødde med innvandrabakgrunn innanfor kultur- og mediesektoren

Av alle arbeidstakarar i kultur- og mediesektoren i 2017 har ti pst. innvandrabakgrunn. Av desse er 55 pst. kvinner og 45 pst. menn.⁴⁵

⁴⁵ A-ordninga starta opp i 2015 og erstatta Nav sitt Arbeidsgiver-/arbeidstakerregister (Aa-registeret) og lønns- og trekkoppgaverregisteret (LTO-registeret). Årgangane før 2015, som bygger på eit anna datagrunnlag, kan av den grunnen ikkje samanliknast med tala i a-ordninga. Brotet i tidsserien er nærare omtalt i følgjande notat: <http://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/naermere-om-forholdet-mellom-gammel-og-ny-statistikk>

13.4.5 Delen innvandrarar og norskfødde med innvandrarforeldre blant tilsette i barnehagane

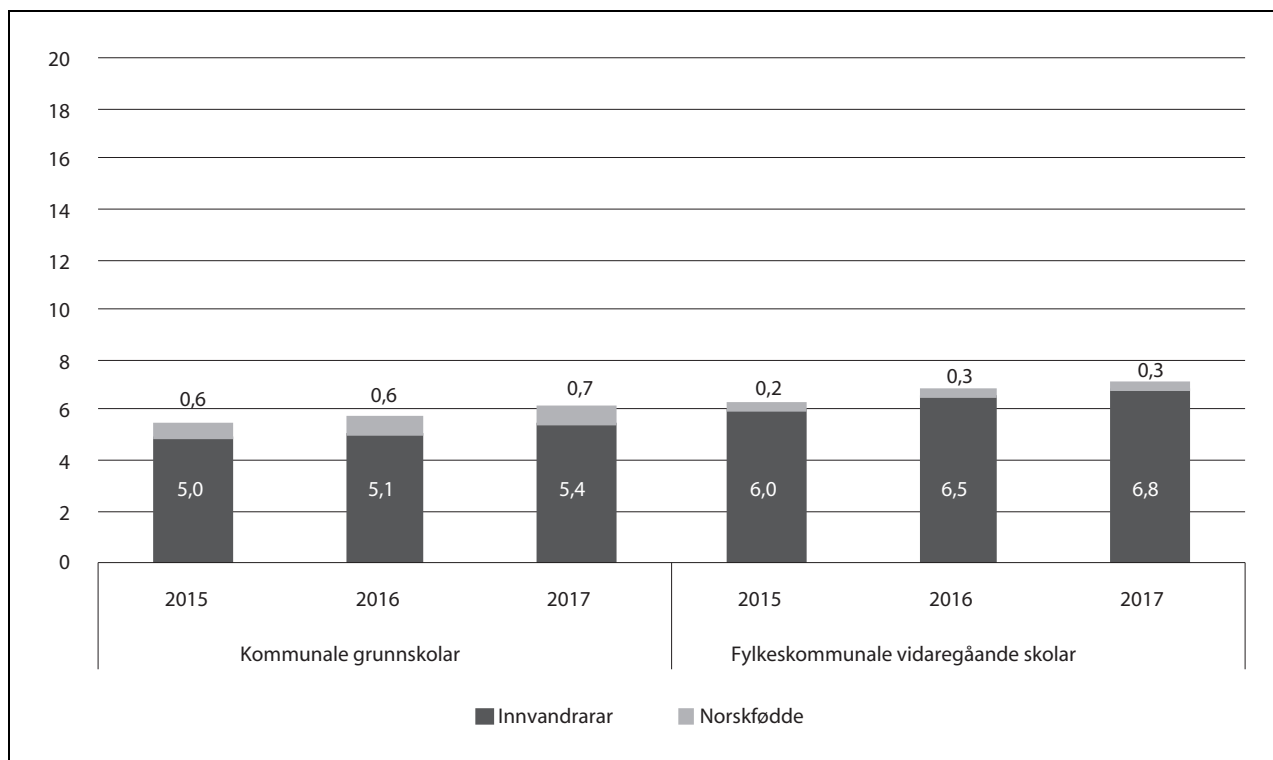
Figur 13.26 Delen innvandrarar og norskfødde med innvandrarforeldre blant dei tilsette i barnehagane, 2015–17 (pst.)

Kjelde: SSB.

I 2017 var det registrert om lag 94 400 sysselsette i barnehagane når kategorien «anna personell» (yrkesgrupper som vaktmeister, reinhaldsarbeidarar m.m.) er haldne utanfor. Delen tilsette med innvandrabakgrunn utgjorde i 2017 om lag 15 pst. av personalet som arbeider direkte med barna, og dei aller fleste av desse har sjølve inn-

vandra. Norskfødde med innvandrarforeldre utgjorde berre ein pst. av dei tilsette. I dei siste tre åra har delen tilsette med innvandrabakgrunn auka noko, frå 14 pst. i 2015 til 15 pst. i 2017. Det kjem i hovudsak av ein auke i delen kvinner med innvandrabakgrunn. 90 pst. av dei tilsette i barnehagen er kvinner.

13.4.6 Delen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre blant undervisningspersonalet i grunnskolar og vidaregåande skolar

Figur 13.27 Delen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre blant undervisningspersonalet¹ i grunnskolar og i vidaregåande skolar, 2015–17 (pst.)

¹ Tala inkluderer både hovud- og biarbeidsforhold.
Kjelde: SSB

Delen tilsette med innvandrerbakgrunn er litt høgare for fylkeskommunale vidaregåande skolar enn for dei kommunale grunnskolane. Norskfødde med innvandrerforeldre utgjør ein svært liten del. Delen med innvandrerbakgrunn blant det mannlege undervisningspersonalet i kommunale grunnskolar er litt høgare enn denne delen blant dei kvinnelege. I fylkeskommunale vidaregåande skolar er det omvendt, og delen med innvandrerbakgrunn blant det kvinnelege undervisningspersonalet er høgare enn blant det mannlege. Det har vore ein svak auke i delen tilsette med innvandrerbakgrunn i dei siste tre åra, både i kommunale grunnskolar og i fylkeskommunale vidaregåande skolar.

13.4.7 Delen innvandrere og norskfødde med innvandrerforeldre i høgare utdanning

13,4 pst. av alle studentar er innvandrere eller norskfødde med to utanlandske foreldre. 9,7 pst. av alle studentar har ikkje-vestleg bakgrunn. Medan 59 pst. av heile studentpopulasjonen er

kvinner, gjeld det 64 pst. av studentane med vestleg og 56 pst. av studentane med ikkje-vestleg bakgrunn. Ser vi på alle busette i alderen 19–34 år, er 16,4 pst. av mennene og 23,8 pst. av kvinnene studentar i høgare utdanning. Delt på innvandrerbakgrunn er tala slik:

- Innvandrere: 7,4 pst. av mennene og 10,7 pst. kvinnene er studentar.
- Norskfødde med to utanlandske foreldre: 27,8 pst. av mennene og 35,7 pst. av kvinnene er studentar.
- Befolkninga elles: 18,5 pst. av mennene og 26,9 pst. av kvinnene er studentar.

13.4.8 Delen innvandrere og norskfødde med innvandrerforeldre tilsette i barnevernet

I 2017 var det til saman 17 923 tilsette i barnevernet. Blant tilsette i barnevernet var 74,1 pst. (13 281) kvinner, medan 25,9 pst. (4 642) var menn.

Det var til saman 1 495 tilsette i barnevernet med innvandrerbakgrunn (inkludert norskfødde

med innvandrarakgrunn) i 2017. Dette er 8,3 pst. av alle tilsette i barnevernet. Tilsette kvinner med innvandrarakgrunn utgjer seks pst. (796) av alle kvinnelege tilsette. Tilsette menn med innvandrarakgrunn utgjer 15,1 pst. (699) av alle mannlege tilsette. Av tilsette med innvandrarakgrunn er 53,2 pst. kvinner og 46,8 pst. menn.

Delen innvandrarak og norskfødde med innvandrarakforeldre som er tilsette i barnevernet, har vore stabil frå 2016 til 2017 (8,3 pst.), men det har tidlegare vore ein jamn auke i delen tilsette i barnevernet med innvandrarakgrunn. Frå 2007 til 2017 har det vore ein auke frå 4,7 pst. til 8,3 pst. I denne perioden blei det drive aktivt rekrutteringsarbeid ved nokre lærestader. Til dømes hadde Høgskolen i Oslo og Akershus eit treårig prosjekt der målsettinga var å auke studentmangfaldet gjennom målretta og systematisk rekrutteringsarbeid.

13.4.9 Valdeltaking blant innvandrarak og norskfødde med innvandrarakforeldre ved siste stortingsval

Valdeltaking samanlikna med den generelle valdeltakinga blant innbyggjarane

Ifølge tal frå Statistisk sentralbyrå deltok 55 pst. av norske statsborgarak med innvandrarakgrunn, det vil seie innvandrarak og personar fødde i Noreg med innvandrarakforeldre, ved stortingsvalet i 2017. Det er ein svak auke frå valdeltakinga ved førre stortingsval i 2013, som var på 54 pst. Valdeltakinga blant innvandrarak var 23,2 prosentpoeng lågare enn den generelle valdeltakinga blant innbyggjarane (78,2 pst.).

Tabell 13.2 Valdeltaking blant personar med innvandrarakgrunn fordelt på kjønn og butid. Stortingsvalet 2017 (pst.)

	Butid			
	0–9 år	10–19 år	20–29 år	30 år og over
<i>Norske statsborgarak, innvandrarak</i>				
I alt	53	53	53	63
Menn	55	52	50	62
Kvinner	51	54	55	65
<i>Norske statsborgarak, norskfødde med innvandrarakforeldre</i>				
I alt		56	52	66
Menn		53	48	64
Kvinner		60	56	68

Kjelde: SSB/Valstatistikk

Valdeltaking etter kjønn

Valdeltakinga blant innvandrarak etter kjønn varierer med landbakgrunn. Valdeltakinga er seks prosentpoeng høgre for menn med innvandrarakgrunn frå Sri Lanka enn for kvinner med same bakgrunn. Mannlege veljararak med innvandrarakgrunn frå Pakistan, Tyrkia og Afghanistan stemmer også i noko større grad enn kvinnelege veljararak med same bakgrunn. Når det gjeld veljararak med bakgrunn frå Filippinane, Thailand og Russland, stemmer kvinnene i mykje større grad enn mennene. Valdeltakinga for mannlege veljararak med landbakgrunn frå Russland var 38 pst., medan valdeltakinga for kvinnelege veljararak med same landbakgrunn var 55 pst.

Valdeltakinga varierer etter landbakgrunn. Valdeltakinga blant innvandrarak frå Vest-Europa etc. gjekk ned frå 74 til 71 pst. Blant innvandrarak frå austeuropeiske EØS-land gjekk valdeltakinga opp frå 53 til 54 pst. Valdeltakinga blant innvandrarak frå Afrika, Asia etc. auka frå 51 til 54 pst. Av dei 15 største landa har Sri Lanka høgst valdeltaking med 63 pst., medan Kosovo har den lågaste med 36 pst. Samanlikna med stortingsvalet i 2013 er det størst auke i valdeltakinga blant personar med landbakgrunn frå Irak, Iran og Afghanistan.

Valdeltaking etter butid

Tabellen under viser valdeltakinga blant innvandrarak og norskfødde med innvandrarakforeldre fordelt på butid i Noreg.

13.4.10 Valdeltaking blant innvandrere og norskfødde med innvandrerforeldre ved siste lokalval

Valdeltaking samanlikna med den generell valdeltakinga blant innbygarane

Ifølge tal frå Statistisk sentralbyrå deltok 40,4 pst. av norske statsborgarar med innvandrerbakgrunn ved kommunestyre- og fylkestingsvalet i 2015. Valdeltakinga blant norske statsborgarar med innvandrerforeldre var på 38,4 pst. i 2015. Til samanlikning var valdeltakinga i heile befolkninga 60,2 pst. ved lokalvalet i 2015.

Valdeltaking etter kjønn

I kategorien norske statsborgarar med innvandrerbakgrunn var det i 2015 39,6 pst. menn og 41,1 pst. kvinner som stemte ved lokalvalet i 2015. I kategorien norskfødde med innvandrerforeldre var valdeltakinga 35,3 pst. for mannlige veljarar og 41,6 pst. for kvinnelege veljarar.

Valdeltaking etter butid

Tabellen under viser valdeltakinga fordelt på butid og kjønn ved valet i 2015:

Tabell 13.3 Valdeltaking blant personer med innvandrerbakgrunn og kjønn. Kommunestyre- og fylkestingsvalet 2015 (pst.).

	Butid			
	0–9 år	10–19 år	20–29 år	30 år og over
<i>Norske statsborgarar, innvandrere</i>				
I alt	31	37	41	55
Menn	31	36	40	54
Kvinner	32	37	42	56
<i>Norske statsborgarar, norskfødde med innvandrerforeldre</i>				
I alt		39	34	50
Menn		35	31	48
Kvinner		43	38	53
<i>Utanlandske statsborgarar</i>				
I alt	21	36	42	54
Menn	18	34	37	50
Kvinner	26	38	46	59

Kjelde: SSB/Valstatistikk

13.4.11 Tilsette i offentleg sektor

Det statlege tariffområdet omfattar departementa og dei underliggende verksemdene. Delen statstilsette med innvandrerbakgrunn var tredje veka i november 2017 på 11,3 pst. Dette omfattar både gruppe 1 og gruppe 2. Delen statstilsette med bakgrunn frå gruppe 1 (EU/EFTA, Nord-Amerika,

Australia og New Zealand) var tredje veka i november 2017 på 5,8 pst. På same tidspunkt var delen statstilsette frå gruppe 2 (Asia, Tyrkia, Afrika, Latin-Amerika, Europa utanom EU/EFTA, Oseania utanom Australia og New Zealand) på 5,5 pst.

Tala er frå SSBs registerbaserte sysselsettingsstatistikk.

Kunnskapsdepartementet

t i l r å r :

I Prop. 1 S (2018–2019) om statsbudsjettet for år 2019 blir dei forslaga til vedtak førde opp som er nemnde i eit framlagt forslag.

Forslag

Under Kunnskapsdepartementet blir i Prop. 1 S (2018–2019) statsbudsjettet for budsjettåret 2019 dei forslag til vedtak som følger førde opp:

Kapitla 200–292 og 2410, 3200–3292, 5310 og 5617

I

Utgifter:

Kap.	Post		Kroner	Kroner
Administrasjon				
200		Kunnskapsdepartementet		
	01	Driftsutgifter	382 440 000	
	21	Særskilde driftsutgifter	16 275 000	
	45	Større utstyrsinnkjøp og vedlikehald, <i>kan overførast</i>	2 939 000	401 654 000
201		Analyse og kunnskapsgrunnlag		
	21	Særskilde driftsutgifter	40 671 000	40 671 000
		Sum Administrasjon		442 325 000
Grunnopplæringa				
220		Utdanningsdirektoratet		
	01	Driftsutgifter	380 591 000	
	21	Særskilde driftsutgifter, <i>kan nyttast under post 70</i>	206 019 000	
	70	Tilskott til læremiddel o.a., <i>kan overførast, kan nyttast under post 21</i>	68 705 000	655 315 000
221		Foreldreutvala for grunnopplæringa og barnehagane		
	01	Driftsutgifter	15 633 000	15 633 000
222		Statlege vidaregåande skolar og fjernundervisnings-tenester		
	01	Driftsutgifter	108 930 000	
	45	Større utstyrsinnkjøp og vedlikehald, <i>kan overførast</i>	1 596 000	110 526 000
225		Tiltak i grunnopplæringa		
	01	Driftsutgifter	23 246 000	
	21	Særskilde driftsutgifter	106 749 000	
	60	Tilskott til landslinjer	230 867 000	
	63	Tilskott til samisk i grunnopplæringa, <i>kan overførast</i>	71 038 000	
	64	Tilskott til opplæring av barn og unge som søker opphald i Noreg	52 991 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	
	65	Rentekompensasjon for skole- og svømmeanlegg, <i>kan overførast</i>	274 477 000	
	66	Tilskott til leirskoleopplæring	54 343 000	
	67	Tilskott til opplæring i finsk	8 978 000	
	68	Tilskott til opplæring i kriminalomsorga	294 663 000	
	70	Tilskott til opplæring av lærlingar, praksisbrev- kandidatar og lære kandidatatar med særskilde behov	62 868 000	
	74	Prosjekttilskott	10 195 000	
	75	Grunntilskott	80 787 000	1 271 202 000
226		Kvalitetsutvikling i grunnopplæringa		
	21	Særskilde driftsutgifter, <i>kan overførast</i>	1 146 268 000	
	22	Vidareutdanning for lærarar og skoleleiarar	1 625 098 000	
	45	Større utstyrsinnkjøp og vedlikehald, <i>kan overførast</i>	49 000 000	
	60	Forsking på tiltak for betre kvalitet i barnehagen og grunnopplæringa	44 229 000	
	63	Tidleg innsats i skolen gjennom auka lærarinnsats på 1.–10. trinn	1 538 587 000	
	71	Tilskott til vitensenter	67 075 000	4 470 257 000
227		Tilskott til særskilde skolar		
	63	Tilskott til kommunar og fylkeskommunar	40 181 000	
	78	Tilskott	164 245 000	204 426 000
228		Tilskott til frittstående skolar o.a.		
	70	Frittstående grunnskolar, <i>overslagsløyving</i>	2 502 183 000	
	71	Frittstående vidaregåande skolar, <i>overslagsløyving</i>	1 661 353 000	
	72	Frittstående skolar godkjente etter kap. 4 i vaksenopplæringslova, <i>overslagsløyving</i>	163 661 000	
	73	Frittstående grunnskolar i utlandet, <i>overslagsløyving</i>	117 293 000	
	74	Frittstående vidaregåande skolar i utlandet, <i>overslagsløyving</i>	19 084 000	
	75	Frittstående skolar for funksjonshemma elevar, <i>overslagsløyving</i>	325 804 000	
	76	Andre frittstående skolar, <i>overslagsløyving</i>	52 323 000	
	77	Den tyske skolen i Oslo, <i>overslagsløyving</i>	24 615 000	
	78	Kompletterande undervisning	25 325 000	
	79	Toppidrett	47 533 000	
	81	Elevutveksling til utlandet	2 056 000	
	82	Kapitaltilskott til friskolar, kapital- og husleigetilskott	64 165 000	5 005 395 000

Kap.	Post		Kroner	Kroner
229		Noregs grøne fagskole – Vea		
	01	Driftsutgifter	26 781 000	
	45	Større utstyrsinnkjøp og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	1 240 000	28 021 000
230		Statleg spesialpedagogisk støttesystem		
	01	Driftsutgifter	714 323 000	
	21	Særskilde driftsutgifter	47 449 000	
	45	Større utstyrsinnkjøp og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	9 504 000	771 276 000
		Sum Grunnopplæringa		12 532 051 000
		Barnehagar		
231		Barnehagar		
	21	Særskilde driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttast under post 51</i>	481 266 000	
	51	Forsking, <i>kan nyttast under post 21</i>	8 543 000	
	60	Tilskott til bemanningsnorm i barnehage	102 800 000	
	63	Tilskott til tiltak for å styrke den norskspråklege utviklinga for minoritetsspråklege barn i barnehage	149 809 000	
	66	Tilskott til auka barnehagedeltaking for minoritetspråklege barn	20 560 000	
	70	Tilskott for svømming i barnehagane	68 164 000	831 142 000
		Sum Barnehagar		831 142 000
		Høgre yrkesfagleg utdanning		
240		Fagskolar		
	60	Tilskott til fagskolar	725 350 000	
	61	Utviklingsmidlar til fagskoleutdanning	41 864 000	767 214 000
241		Felles tiltak for fagskolesektoren		
	21	Særskilde driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttast under post 70</i>	17 031 000	
	70	Andre overføringar, <i>kan nyttast under post 21</i>	12 568 000	29 599 000
		Sum Høgre yrkesfagleg utdanning		796 813 000
		Kompetansepolitikk og livslang læring		
252		EUs utdannings- og ungdomsprogram		
	70	Tilskott	656 136 000	656 136 000
253		Folkehøgskolar		
	70	Tilskott til folkehøgskolar	885 626 000	
	71	Tilskott til Folkehøgskolerådet	5 236 000	
	72	Tilskott til Nordiska folkhøgskolan	668 000	891 530 000
254		Tilskott til vaksenopplæring		
	70	Tilskott til studieforbund	214 524 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	
	73	Tilskott til vaksenopplæringsorganisasjonar	13 864 000	228 388 000
255		Tilskott til freds- og menneskerettssenter		
	70	Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter	37 308 000	
	71	Falstadsenteret	21 496 000	
	72	Stiftelsen Arkivet	15 834 000	
	73	Nansen Fredssenter	6 562 000	
	74	Narviksenteret	8 539 000	
	75	Det europeiske Wergelandsenteret	9 485 000	
	76	Raftostiftelsen	5 418 000	104 642 000
256		Kompetanse Noreg		
	01	Driftsutgifter	64 258 000	
	21	Særskilde driftsutgifter	8 584 000	72 842 000
257		Kompetansepluss		
	21	Særskilde driftsutgifter, <i>kan overførast, kan nyttast under post 70</i>	5 998 000	
	70	Tilskott, <i>kan overførast</i>	171 725 000	177 723 000
258		Tiltak for livslang læring		
	21	Særskilde driftsutgifter, <i>kan overførast, kan nyttast under post 01</i>	212 844 000	
	60	Tilskott til karriererettleiing	34 525 000	247 369 000
		Sum Kompetansepolitikk og livslang læring		2 378 630 000
		Høgre utdanning		
260		Universitet og høgskolar		
	50	Statlege universitet og høgskolar	35 606 697 000	
	70	Private høgskolar	1 564 288 000	37 170 985 000
270		Internasjonal mobilitet og sosiale formål for studentar		
	75	Tilskott til bygging av studentbustader, <i>kan overførast</i>	662 779 000	662 779 000
280		Felles einingar		
	01	Driftsutgifter	170 786 000	
	21	Særskilde driftsutgifter	10 000	
	50	Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høgre utdanning	450 293 000	
	51	UNIT – Direktoratet for IKT og fellestenester i høgre utdanning og forskning	157 654 000	
	71	Tilskott til UNIS	136 187 000	914 930 000
281		Felles tiltak for universitet og høgskolar		
	01	Driftsutgifter, <i>kan nyttast under post 70</i>	200 742 000	
	45	Større utstyrsinnkjøp og vedlikehald, <i>kan overførast</i>	14 282 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	
	50	Tilskott til Noregs forskingsråd	234 107 000	
	70	Andre overføringer, <i>kan nyttast under post 01</i>	36 309 000	
	78	Tilskott til Universitets- og høgskolerådet	20 321 000	505 761 000
		Sum Høgre utdanning		39 254 455 000
		Forsking		
284		Dei nasjonale forskingsetiske komitéane		
	01	Driftsutgifter	18 962 000	18 962 000
285		Noregs forskingsråd		
	52	Langsiktig, grunnleggande forsking	1 699 644 000	
	53	Sektoroverskridande og strategiske satsingar	1 634 642 000	
	54	Forskingsinfrastruktur av nasjonal, strategisk interesse	751 245 000	
	55	Verksemdskostnader	792 543 000	4 878 074 000
287		Forskingsinstitutt og andre tiltak		
	21	Særskilde driftsutgifter, <i>kan overførast, kan nyttast under post 71</i>	6 845 000	
	53	NUPI	5 020 000	
	56	Holbergprisen	16 803 000	
	57	Basisløyving til samfunnsvitenskaplege forskingsinstitutt	207 444 000	
	60	Regionale forskingsfond, tilskott til forsking	183 255 000	
	71	Tilskott til andre private institusjonar	48 639 000	
	73	Niels Henrik Abels matematikkpris	15 783 000	483 789 000
288		Internasjonale samarbeidstiltak		
	21	Særskilde driftsutgifter	122 140 000	
	72	Internasjonale grunnforskningsorganisasjonar	286 405 000	
	73	EUs rammeprogram for forsking og innovasjon, <i>kan overførast</i>	2 240 253 000	
	75	UNESCO-kontingent	22 793 000	
	76	UNESCO-formål	4 002 000	2 675 593 000
		Sum Forsking		8 056 418 000
		Integrering og mangfald		
290		Integrerings- og mangfalldirektoratet		
	01	Driftsutgifter	264 480 000	264 480 000
291		Busetting av flyktningar og tiltak for innvandrarar		
	21	Særskilde driftsutgifter, <i>kan overførast</i>	53 815 000	
	45	Større utstyrsinnkjøp og vedlikehald, <i>kan overførast</i>	52 224 000	
	50	Noregs forskingsråd	7 021 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner
	60	Integreringstilskott, <i>kan overførast</i>	8 983 088 000
	61	Særskilt tilskott ved busetting av einslege mindreårige flyktningar, <i>overslagsløyving</i>	2 283 887 000
	62	Kommunale innvandrartiltak	269 652 000
	70	Busettingsordninga og integreringstilskott, oppfølging	2 224 000
	71	Tilskott til innvandrorganisasjonar og anna frivillig verksemd	117 053 000
	72	Statsautorisasjonsordninga for tolkar m.a.	6 235 000
	73	Tilskott	14 641 000
292		Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for vaksne innvandrarak	11 789 840 000
	21	Særskilde driftsutgifter, <i>kan overførast</i>	62 588 000
	22	Prøver i norsk og samfunnskunnskap for vaksne innvandrarak	38 591 000
	60	Tilskott til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for vaksne innvandrarak	1 425 376 000
		Sum Integrering og mangfald	13 580 875 000
		Statsbankane	
2410		Statens lånekasse for utdanning	
	01	Driftsutgifter, <i>kan nyttast under post 45</i>	392 941 000
	50	Avsetning til utdanningsstipend, <i>overslagsløyving</i>	7 167 192 000
	70	Utdanningsstipend, <i>overslagsløyving</i>	2 983 362 000
	71	Andre stipend, <i>overslagsløyving</i>	742 493 000
	72	Rentestøtte, <i>overslagsløyving</i>	1 255 776 000
	73	Avskrivningar, <i>overslagsløyving</i>	602 006 000
	74	Tap på utlån	386 200 000
	90	Auka lån og rentegjeld, <i>overslagsløyving</i>	28 584 104 000
		Sum Statsbankane	42 114 074 000
		Sum departementets utgifter	119 986 783 000

Inntekter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Grunnopplæringa			
3220	Utdanningsdirektoratet		
	01 Inntekter frå oppdrag	6 030 000	
	02 Salsinntekter o.a.	1 261 000	7 291 000
3222	Statlege vidaregåande skolar og fjernundervisnings- tenester		
	02 Salsinntekter o.a.	8 033 000	8 033 000
3225	Tiltak i grunnopplæringa		
	04 Refusjon av ODA-godkjende utgifter	19 734 000	19 734 000
3229	Noregs grønne fagskole – Veia		
	02 Salsinntekter o.a.	1 829 000	
	61 Refusjon frå fylkeskommunar	1 229 000	3 058 000
3230	Statleg spesialpedagogisk støttesystem		
	01 Inntekter frå oppdrag	47 449 000	
	02 Salsinntekter o.a.	10 493 000	57 942 000
	Sum Grunnopplæringa		96 058 000
Kompetansepolitikk og livslang læring			
3256	Kompetanse Noreg		
	01 Inntekter frå oppdrag	8 205 000	
	02 Salsinntekter o.a.	368 000	8 573 000
	Sum Kompetansepolitikk og livslang læring		8 573 000
Høgre utdanning og fagskoleutdanning			
3280	Felles einingar		
	01 Inntekter frå oppdrag	10 000	
	02 Salsinntekter o.a.	601 000	611 000
3281	Felles tiltak for universitet og høgskolar		
	02 Salsinntekter o.a.	10 000	10 000
	Sum Høgre utdanning og fagskoleutdanning		621 000
Forsking			
3288	Internasjonale samarbeidstiltak		
	04 Refusjon av ODA-godkjende utgifter	5 698 000	5 698 000
	Sum Forsking		5 698 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Integrering og mangfold			
3291	Busetting av flyktninger og tiltak for innvandrere		
	04 Tilskott til integreringsprosjekt i asylmottak i regi av frivillige organisasjoner, ODA-godkjende utgifter	10 875 000	10 875 000
3292	Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere		
	01 Norskopplæring i mottak, ODA-godkjende utgifter	24 185 000	24 185 000
	Sum Integrering og mangfold		35 060 000
Statsbankane			
5310	Statens lånekasse for utdanning		
	04 Refusjon av ODA-godkjende utgifter	18 530 000	
	29 Termingebyr	16 892 000	
	89 Purregebyr	105 016 000	
	90 Redusert lån og rentegjeld	10 776 474 000	
	93 Omgjering av utdanningslån til stipend	6 999 551 000	17 916 463 000
5617	Renter frå Statens lånekasse for utdanning		
	80 Renter	4 857 196 000	4 857 196 000
	Sum Statsbankane		22 773 659 000
Sum departementets inntekter			22 919 669 000

Fullmakt til å overskride gitte løyvingar

II

Meirinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Kunnskapsdepartementet i 2019 kan:

1.

overskride løyvinga på	mot tilsvarende meirinntekter under
Kap. 200 post 01	Kap. 3200 post 02
Kap. 220 post 01	Kap. 3220 post 02
Kap. 222 post 01	Kap. 3222 post 02
Kap. 229 post 01	Kap. 3229 postene 02 og 61
Kap. 230 post 01	Kap. 3230 post 02
Kap. 256 post 01	Kap. 3256 post 02
Kap. 280 post 01	Kap. 3280 post 02
Kap. 281 post 01	Kap. 3281 post 02
Kap. 290 post 01	Kap. 3290 post 01

Meirinntekt som gir grunnlag for overskriding, skal òg dekke meirverdiavgift knytt til overskridinga og påverkar derfor òg kap. 1633 post 01 for dei statlege forvaltningsorgana som inngår i nettoordninga for meirverdiavgift. Meirinntekter og eventuelle mindreinntekter skal takast med i berekninga av overføring av ubrukt løyving til neste år.

2. overskride løyvingane til oppdragsverksemd på 21-postane mot tilsvarende meirinntekter.

3. avhende fast eigedom, jf. Instruks om avhending av statleg eigedom mv., og nytte inntekter frå sal av eigedommar ved universiteta og høgskolane til kjøp, vedlikehald og bygging av andre lokale til undervisnings- og forskingsformål ved den same verksemda.
4. gi Noregs forskingsråd fullmakt til å kjøpe og avhende eigedommar. Salsinntekter blir førte til eigedomsfondet til Noregs forskingsråd.

Fullmakter til å pådra staten forpliktingar utover gitte løyvingar

III

Tilsegnfullmakter

Stortinget samtykker i at Kunnskapsdepartementet i 2019 kan:

1. gi tilsegn om tilskott ut over gitte løyvingar, men slik at samla ramme for nye tilsegner og gammalt ansvar ikkje overstig følgande beløp:

Kap.	Post	Nemning	Samla ramme
220		Utdanningsdirektoratet	
	70	Tilskott til læremiddel o.a.	30 mill. kroner
226		Kvalitetsutvikling i grunnopplæringa	
	21	Særskilde driftsutgifter	20 mill. kroner
226		Kvalitetsutvikling i grunnopplæringa	
	22	Vidareutdanning for lærarar og skoleleiarar	236,9 mill. kroner
270		Internasjonal mobilitet og sosiale formål for studentar	
	75	Tilskott til bygging av studentbustader	1 313,1 mill. kroner

2. gi tilsegn om å utbetale 20 pst. av tilskott til opplæring i kriminalomsorga over kap. 225 Tiltak i grunnopplæringa, post 68 Tilskott til opplæring i kriminalomsorga påfølgande budsjettår, når endeleg rekneskap ligg føre.

3. gi tilsegn om å utbetale utdanningsstøtte for første halvår 2020 (andre halvdel av undervisningsåret 2019–20) etter dei satsane som blir fastsette andre halvår 2019 (første halvdel av undervisningsåret 2019–20), jf. kap. 2410 Statens lånekasse for utdanning, postane 70

Utdanningsstipend, 71 Andre stipend, 72 Rentestøtte og 90 Auka lån og rentegjeld samt kap. 5617 Renter frå Statens lånekasse for utdanning, post 80 Renter.

4. gi tilsegn om å gjere om lån til stipend første halvår 2020 (andre halvdel av undervisningsåret 2019–20) etter dei satsane som blir fastsette for andre halvår 2019 (første halvdel av undervisningsåret 2019–20), jf. kap. 2410 Statens lånekasse for utdanning, post 50 Avsetning til utdanningsstipend.

Andre fullmakter

IV

Diverse fullmakter

Stortinget samtykker i at:

1. privatistar som melder seg opp til eksamen, og kandidatar som melder seg opp til fag-/sveineprøver etter opplæringslova § 3-5, skal betale eit gebyr per prøve. Gebyret skal betalast til fylkeskommunen. Privatistar som melder seg opp til eksamen, skal betale 1 114 kroner dersom privatisten ikkje har prøvd seg i faget tidlegare som privatist eller elev, og 2 231 kroner ved forbetningsprøver. Kandidatar som melder seg opp til fag-/sveineprøver etter opplæringslova § 3-5, skal betale 951 kroner per prøve dersom kandidaten ikkje har gått opp tidlegare, og 1 905 kroner ved seinare forsøk.
  2. Kunnskapsdepartementet i 2019 kan gi universitet og høgskeolar løyve til å:
    - a. opprette nye selskap og delta i selskap som er av fagleg interesse for verksemda.
    - b. bruke overskott av oppdragsverksemd til kapitalinnskott ved oppretting av nye selskap eller ved deltaking i selskap som er av fagleg interesse for verksemda.
    - c. bruke utbytte frå selskap som verksemda har kjøpt aksjar i eller etter fullmakt forvaltar, til drift av verksemda eller til kapitalinnskott.
    - d. bruke inntekt frå sal av aksjar i selskap som verksemda har erverva med overskott frå oppdragsverksemd eller etter fullmakt forvaltar, til drift av verksemda eller til kapitalinnskott.
  3. maksimalgrensa for foreldrebetaling for eit heildags ordinært barnehagetilbod blir fastsett til 2 990 kroner per måned frå 1. januar 2019, til 3 040 kroner per måned frå 1. august 2019 og til 33 140 kroner per år frå 1. januar 2019, jf. forskrift 16. desember 2005 nr. 1478 om foreldrebetaling i barnehager § 1.
  4. inntektsgrensen for fritak i foreldrebetalinga i barnehage for 20 timer blir sett til 548 500 kroner per år frå 1. august 2019, jf. forskrift 16. desember 2005 nr. 1478 om foreldrebetaling i barnehager § 3.
  5. Kunnskapsdepartementet kan i 2019 overføre aksjane i UNINETT AS til UNIT – Direktoratet for IKT og fellestenester i høgare utdanning og forskning, og at direktoratet kan forvalte eigarskapet i selskapet. Aksjane blir flytta frå gruppe 1 til gruppe 2 og førde ut av kapitalrekneskapen i 2019 mot konto for forskyvingar i balansen.
-

Vedlegg 1**Tilsettingsvilkår for leiarar i heileigde statlege foretak****Digforsk AS**

I 2017 er det regnskapsført 247 405 kroner i lønn, 4 764 kroner i pensjonsutgifter og 5 202 kroner i andre godtgjeringsar til dagleg leiar frem til 31. oktober 2017. Etter dette er dagleg leiar innleidd frå Universitetet i Tromsø – Noregs arktiske universitet. Det er kostnadsførte 158 975 kroner til dette i 2017.

Mechatronics Innovation Lab AS

Administrerande direktør fekk 900 473 kroner i lønn og 26 949 kroner i andre godtgjeringsar i 2017. Pensjonskostnader blei dekte med 111 312 kroner.

NTNU Ocean Training AS

Dagleg leiar fekk 908 345 kroner i lønn og godtgjering i 2017. Selskapet har tenestepensjonsordning i tråd med Lov om obligatorisk tjenestepensjon.

NSD – Norsk senter for forskningsdata AS

Administrerande direktør fekk 1 180 443 kroner i lønn og 9 942 kroner i andre godtgjeringsar i 2017. Pensjonskostnader blei dekte med 22 354 kroner.

Administrerande direktør har ikkje rett til bonus, overskottsdeling eller opsjonar, og heller ikkje særlege ytingar ved opphør av tilsettingsforholdet.

NTNU Samfunnsforskning AS

Det blei utbetalt 1 140 507 kroner i lønn til dagleg leiar i 2017. Pensjonsutgifter blei dekte med 5 153 kroner.

Administrerande direktør har ein avtale om særskilt vederlag ved opphør av tilsettingsforholdet.

NTNU Technology Transfer AS

Dagleg leiar fekk 1 613 354 kroner i lønn og 81 128 kroner i andre godtgjeringsar i 2017. Selskapet har tenestepensjonsordning i tråd med Lov om obligatorisk tjenestepensjon.

Sem gjestegård AS

Dagleg leiar fekk 686 450 kroner i lønn og 108 278 kroner i andre godtgjeringsar i 2017. Selskapet har tenestepensjonsordning i tråd med Lov om obligatorisk tjenestepensjon.

Senter for økonomisk forskning AS

Dagleg leiar har fått utbetalt godtgjering på 645 890 kroner i 2017. Selskapet har tenestepensjonsordning i tråd med Lov om obligatorisk tjenestepensjon.

Simula Research Laboratory AS

Administrerande direktør fekk 2 624 839 kroner i lønn og 130 366 kroner i andre godtgjeringsar i 2017. Pensjonsutgifter til administrerandirektør er kostnadsførte med 114 628 kroner.

Unifond AS

Det er utbetalt 164 475 kroner i lønn til dagleg leiar i 2017. Selskapet har ei ytingsbasert pensjonsordning i Statens pensjonskasse, men har ikkje plikt til å ha tenestepensjonsordning etter Lov om obligatorisk tjenestepensjon.

UNINETT AS

Administrerande direktør i perioden 1. januar 2017 til 31. august 2017 fekk 927 273 kroner i lønn og 16 344 kroner i andre godtgjeringsar. Administrerande direktør i perioden 1. september 2017 til 31. desember 2017 fekk 583 333 kroner i lønn og 10 219 kroner i andre godtgjeringsar.

Unirand AS

Det er utbetalt 336 646 kroner i lønn til dagleg leiar i 2017. Pensjonsutgifter til dagleg leiar er kostnadsførte med 42 808 kroner.

Følgande heileigde selskap har ingen lønte tilsette som dagleg leiar

DnF Productions AS, Universitetet i Bergen eiendom AS, Nord innovasjon AS, Vangslund AS.

Universitetscenteret på Svalbard AS

Det er totalt kostnadsført 1 235 724 kroner i lønn og godtgjering til direktør. Arbeidsgivar sin del av pensjon for direktør er ført med 144 148 kroner.

Vedlegg 2**Løyving for universitet og høgskolar**

Tabell 2.1 Løyving per universitet og høgskole i 2019

Institusjon	(i 1 000 kroner)
<i>Statlege verksemdar</i>	
Nord universitet	1 402 484
Noregs miljø- og biovitskaplege universitet	1 295 608
Noregs teknisk-naturvitskaplege universitet	6 716 228
OsloMet – storbyuniversitetet	2 449 494
Universitetet i Agder	1 478 507
Universitetet i Bergen	3 606 474
Universitetet i Oslo	5 688 113
Universitetet i Stavanger	1 619 758
Universitetet i Sørøst-Noreg	1 847 245
Universitetet i Tromsø – Noregs arktiske universitet	3 292 648
Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo	185 352
Høgskolen i Molde, vitskapleg høgskole for logistikk	242 471
Noregs handelshøgskole	479 409
Noregs idrettshøgskole	208 252
Noregs musikkhøgskole	287 600
Høgskolen i Innlandet	1 134 438
Høgskulen på Vestlandet	1 996 909
Høgskulen i Volda	360 807
Høgskolen i Østfold	674 300
Kunsthøgskolen i Oslo	359 511
Samisk høgskole	93 292

Tabell 2.1 Løyving per universitet og høgskole i 2019

Institusjon	(i 1 000 kroner)
Løyving	
<i>Private verksemder</i>	
Det teologiske menighetsfakultet	90 847
Handelshøyskolen BI	347 771
VID vitenskapelige høgskole	358 789
Ansgar Teologiske Høgskole	23 372
Barratt Due musikk institutt – Høyskoleavdelingen og Unge talenter	26 579
Bergen Arkitekthøgskole	18 966
Dronning Mauds Minne, Høgskole for barnehagelærerutdanning	123 830
Fjellhaug Internasjonale Høgskole	9 774
Høgskulen for landbruk og bygdeutvikling	2 576
Høgskolen for Ledelse og Teologi	9 939
Høgskolen Kristiania	203 327
Lovisenberg diakonale høgskole	100 226
Musikkteaterhøgskolen	4 190
NLA Høgskolen	216 126
Norges Dansehøgskole	12 786
Steinerhøgskolen	15 190

Vedlegg 3**Byggtabellar for universitet og høgskolar**

Tabell 3.1 Ordinære prosjekt under bygging i 2019, Kommunal- og moderniseringsdepartementet, kap. 530 post 31 og 33 og kap. 2445 post 33 og brukarutstyrsprosjekt over kap. 530 post 45

Institusjon	Prosjekt	Kostnadsramme i mill. kroner, prisnivå 1.7.2019	Bruttoareal
Noregs miljø- og biovitenskaplege universitet	Nybygg på Ås for veterinærmiljøa ved NMBU og Veterinærinstituttet ¹	7 120,9	63 100 m ² + 11 700 m ² (Senter for husdyrforsøk)
Noregs miljø- og biovitenskaplege universitet	Midlar til utstyr og inventar for nybygg på Ås for veterinærmiljøa ved NMBU og Veterinærinstituttet	1 180,5	
Universitetet i Oslo	Livsvitenskapsbygget	5 779	66 700 m ²
Universitetet i Oslo	Midlar til utstyr og inventar for Livsvitenskapsbygget	1 162,2	
Universitetet i Bergen	Universitetsmuseet del 2, Bergen	395	9 200 m ²

¹ Senter for husdyrforsøk blei stilt ferdig i 1. halvår 2015.

Tabell 3.2 Kurantprosjekt under bygging i 2019, Kommunal- og moderniseringsdepartementet, kap. 2445 post 34¹

Institusjon	Prosjekt	Bruttoareal
Universitetet i Sørøst-Noreg	Campus Ringerike, Hønefoss, ombygging og nybygg	11 000 m ²
Høgskulen på Vestlandet	Nybygg, campus Kronstad, Bergen	14 300 m ²
Universitetet i Tromsø – Noregs arktiske universitet	Nybygg for lærarutdanninga	10 900 m ²

¹ Tabellen viser byggeprosjekt der institusjonane dekkjer investeringskostnaden innanfor gjeldande budsjettammer, såkalla brukarfinansierte eller kurante byggeprosjekt. Dette er prosjekt innanfor statens husleigeordning, og investeringskostnaden for prosjektet blir betalt tilbake gjennom husleige til Statsbygg. Institusjonane får ikkje husleiekompensasjon, auka kostnader må løysast innanfor uendra budsjettammer. I tillegg kjem dei kurantprosjekta som blir klare for igangsetting i løpet av hausten 2018 og i 2019, jf. eigen tabell nedanfor.

Tabell 3.3 Ferdig prosjekterte byggeprosjekt¹

Institusjon	Prosjekt	Bruttoareal
Universitetet i Stavanger	Arkeologisk museum, nybygg og ombygging	6 130 m ²
Noregs teknisk-naturvitenskaplege universitet	Nytt bygg for helse- og sosialvitenskap, Elgesetergata	13 000 m ²
Universitetet i Oslo	Vikingtidsmuseum på Bygdøy, tilbygg og rehabilitering	9 300 m ²

¹ Tabellen viser ferdig prosjekterte byggeprosjekt med kostnadsramme over 300 mill. kroner. Ferdig prosjektert betyr at mål, overordna rammer og kostnader for prosjektet er fastsatt. Ei eventuell startløyving vil vere avhengig av dei årlege budsjettprosessane.

Tabell 3.4 Byggeprosjekt med prosjekteringsløyve, Kommunal- og moderniseringsdepartementet, kap. 530 post 30, kap. 2445 post 30 og post 32¹

Institusjon	Prosjekt	Bruttoareal
Noregs teknisk-naturvitenskaplege universitet	Campus NTNU	Ikkje fastsett
Universitetet i Oslo	Nytt utstillingsveksthus ved Naturhistorisk museum	Ikkje fastsett
Universitetet i Oslo	Nytt bygg for Odontologisk fakultet	21 600 m ²
Universitetet i Tromsø – Noregs arktiske universitet	Tromsø museum	19 700 m ²
Nord universitet	Nybygg for Fakultet for biovitenskap og akvakultur (Blått bygg byggetrinn 6B)	9 650 m ²
Universitetet i Bergen	Nybygg Griegakademiet	10 000 m ²
Noregs handelshøgskole	Rehabilitering av hovudbygget, inkludert høgblokka	12 500 m ²

¹ Tabellen viser både regjeringa sitt forslag for 2019 og byggeprosjekt der Stortinget har vedtatt ei løyving til vidare planlegging og prosjektering av bygget. Prosjekteringsmidlane er løyvde over kap. 530, post 30 for prosjekt utanfor statens husleigeordning, og kap. 2445, post 30 for prosjekter innanfor statens husleigeordning, og kurantprosjekt på over 100 mill. kroner under programmering eller prosjektering, kap. 2445 post 32.

Vedlegg 4**Standardiserte nøkkeltal for nettobudsjetterte verksemder
under Kunnskapsdepartementet**

Tabell 4.1 Norsk utanrikspolitisk institutt (NUPI). Utgifter og inntekter etter art

Utgiftsart/Inntektsart	(i 1 000 kroner)			
	Rekneskap 31.12.2015	Rekneskap 31.12.2016	Rekneskap 31.12.2017	Budsjett 2018
Driftsutgifter				
Lønnsutgifter	44 704	44 721	46 162	46 500
Varer og tenester	36 491	40 578	33 746	35 327
<i>Sum driftsutgifter</i>	<i>81 195</i>	<i>85 299</i>	<i>79 908</i>	<i>81 827</i>
Investeringsutgifter				
Investeringar, større utstyrskjøp og vedlikehald	835	723	522	700
<i>Sum utgifter til større utstyrskjøp og vedlikehald</i>	<i>835</i>	<i>723</i>	<i>522</i>	<i>700</i>
Overføringer frå verksemda				
Utbetalningar til andre statlege rekneskap	20 711	26 377	20 906	21 000
Utbetalningar til andre verksemder	0	0	0	0
<i>Sum overføringer frå verksemda</i>	<i>20 711</i>	<i>26 377</i>	<i>20 906</i>	<i>21 000</i>
Finansielle aktivitetar				
Kjøp av aksjar og partar	0	0	0	0
Andre finansielle utgifter	0	0	0	0
<i>Sum finansielle aktivitetar</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Sum utgifter</i>	<i>102 741</i>	<i>112 399</i>	<i>101 336</i>	<i>103 527</i>

Tabell 4.1 Norsk utanrikspolitisk institutt (NUPI). Utgifter og inntekter etter art

Utgiftsart/Inntektsart	(i 1 000 kroner)			
	Rekneskap 31.12.2015	Rekneskap 31.12.2016	Rekneskap 31.12.2017	Budsjett 2018
Driftsinntekter				
Inntekter frå sal av varer og tenester	0	0	0	0
Inntekter frå avgifter, gebyr og lisensar	0	0	0	0
Refusjonar	858	491	1 145	900
Andre driftsinntekter	0	0	5	0
<i>Sum driftsinntekter</i>	<i>858</i>	<i>491</i>	<i>1 150</i>	<i>900</i>
Inntekter frå investeringar				
Sal av varige driftsmidlar	0	0	0	0
<i>Sum investeringsinntekter</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Overføringar til verksemda				
Inntekter frå statlege løyvingar	105 065	117 779	110 368	109 414
Andre innbetalingar	0	0	0	0
<i>Sum overføringar til verksemda</i>	<i>105 065</i>	<i>117 779</i>	<i>110 368</i>	<i>109 414</i>
Finansielle aktivitetar				
Innbetaling ved sal av aksjar og partar	0	0	0	0
Andre finansielle innbetalingar (t.d. innbet. av rente)	0	0	0	0
<i>Sum finansielle aktivitetar</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Sum inntekter</i>	<i>105 923</i>	<i>118 270</i>	<i>111 517</i>	<i>110 314</i>
<i>Netto endring i kontantbeholdning</i>	<i>3 182</i>	<i>5 871</i>	<i>10 182</i>	<i>6 787</i>

Tabell 4.2 Norsk utanrikspolitisk institutt (NUPI). Inntekter etter inntektskjelde

Inntektstype	(i 1 000 kroner)			
	Rekneskap 31.12.2015	Rekneskap 31.12.2016	Rekneskap 31.12.2017	Budsjett 2018
Løyvingar til finansiering av statsoppdraget				
Løyvingar frå fagdepartementet	21 390	24 945	20 697	20 414
Løyvingar frå andre departement	48 176	37 268	40 730	41 959
Løyvingar frå andre statlege forvaltningsorgan	4 289	3 163	2 875	3 000
Løyvingar frå Noregs forskingsråd	27 287	24 343	32 547	32 000
<i>Sum løyvingar til statsoppdraget</i>	<i>101 142</i>	<i>89 719</i>	<i>96 848</i>	<i>97 373</i>
Offentlege og private bidrag				
Bidrag frå kommunar og fylkes- kommunar	0	0	0	0
Bidrag frå private	-18	2 234	-502	800
Tildelingar frå internasjonale organisasjonar	727	14 136	3 248	5 000
<i>Sum bidrag</i>	<i>709</i>	<i>16 370</i>	<i>2 746</i>	<i>5 800</i>
Oppdragsinntekter mv.				
Oppdrag frå statlege verksemder	737	2 888	1 056	3 000
Oppdrag frå kommunale og fylkes- kommunale verksemder	0	0	0	1 000
Oppdrag frå private	785	1 444	1 583	900
Andre inntekter og tidsavgrensingar	2 550	7 849	9 284	2 241
<i>Sum oppdragsinntekter og tilsvarande</i>	<i>4 072</i>	<i>12 181</i>	<i>11 923</i>	<i>7 141</i>
<i>Sum inntekter</i>	<i>105 923</i>	<i>118 270</i>	<i>111 517</i>	<i>110 314</i>

Tabell 4.3 Tilhøvet mellom kontantbeholdning, kostnader og avsetningar ved Norsk utanrikspolitisk institutt (NUPI) i perioden 2015–17

				(i 1 000 kroner)
Balanse 31. desember	2015	2016	2017	Endring 2016 til 2017
Kontantbeholdning				
Behaldning på oppgjerskonto i Noregs Bank	35 023	40 900	51 077	10 177
Behaldning på andre bankkonti	0	0	0	0
Andre kontantbeholdningar	6	0	5	5
<i>Sum kontantar og kontantekvivalentar</i>	<i>35 029</i>	<i>40 900</i>	<i>51 082</i>	<i>10 182</i>
Avsetningar til dekning av påkomne kostnader som forfell neste budsjettår				
Feriepengar m.m.	3 915	3 950	4 126	175
Skattetrekk og offentlege avgifter	3 812	4 100	3 994	-107
Gjeld til leverandørar	2 764	1 941	1 020	-921
Gjeld til oppdragsgivarar	-5 173	-1 637	-1 773	-136
Anna gjeld som forfell i neste budsjettår	-265	1 898	3 209	1 311
<i>Sum til dekning av påkomne kostnader som forfell i neste budsjettår</i>	<i>5 053</i>	<i>10 252</i>	<i>10 575</i>	<i>323</i>
Avsetningar til dekning av planlagde tiltak der kostnadene heilt eller delvis vil bli dekte i framtidige budsjettår				
Prosjekt finansiert av Noregs forskingsråd	8 429	4 013	5 607	1 593
Større påbegynte, fleirårige investeringsprosjekt finansierte av grunnløyvinga frå fagdepartementet	0	0	0	0
Konkrete påbegynte, ikkje fullførte prosjekt, finansierte av grunnløyvinga frå fagdepartementet	2 486	7664	10 974	3 310
Andre avsetningar til vedtatte, ikkje igangsette formål	0	0	0	0
Konkrete påbegynte, ikkje fullførte prosjekt finansierte av løyvingar frå andre departement	13 139	6 982	12 010	5 029
<i>Sum avsetningar til planlagde tiltak i framtidige budsjettår</i>	<i>24 054</i>	<i>18 659</i>	<i>28 591</i>	<i>9 932</i>

Tabell 4.3 Tilhøvet mellom kontantbeholdning, kostnader og avsetningar ved Norsk utanrikspolitisk institutt (NUPI) i perioden 2015–17

				(i 1 000 kroner)
Balanse 31. desember	2015	2016	2017	Endring 2016 til 2017
Andre avsetningar				
Avsetningar til andre formål/ ikkje spesifiserte formål	594	6 587	6 504	-83
Fri verksemdskapital	5 328	5 402	5 412	10
<i>Sum andre avsetningar</i>	<i>5 922</i>	<i>11 989</i>	<i>11 916</i>	<i>-73</i>
Langsiktig gjeld (netto)				
Langsiktig forpliktingar knytte til anleggsmidlar	0	0	0	0
Anna langsiktig gjeld	0	0	0	0
<i>Sum langsiktig gjeld</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Sum netto gjeld og forpliktingar</i>	<i>35 029</i>	<i>40 900</i>	<i>51 082</i>	<i>10 182</i>

Tabell 4.4 Universitet og høgsular. Utgifter og inntekter etter art

				(i 1 000 kroner)
Utgiftsart	Rekneskap 31.12.2015	Rekneskap 31.12.2016	Rekneskap 31.12.2017	Budsjett 2018
Driftsutgifter				
Lønnsutgifter	24 945 011	26 285 493	27 203 915	28 963 962
Varer og tenester	12 750 571	12 549 550	13 949 184	14 439 227
<i>Sum driftsutgifter</i>	<i>37 695 582</i>	<i>38 835 043</i>	<i>41 153 099</i>	<i>43 403 190</i>
Investeringsutgifter				
Investeringar, større utstyrskjøp og vedlikehald	2 391 008	2 498 781	2 395 616	2 105 600
<i>Sum utgifter til større utstyrskjøp og vedlikehald</i>	<i>2 391 008</i>	<i>2 498 781</i>	<i>2 395 616</i>	<i>2 105 600</i>
Overføringar frå verksemda				
Utbetalningar til andre statlege rekneskap	171 918	248 324	294 961	296 762
Utbetalningar til andre verksemdar	358 362	391 411	190 794	286 763
<i>Sum overføringar frå verksemda</i>	<i>530 280</i>	<i>639 735</i>	<i>485 756</i>	<i>583 525</i>

Tabell 4.4 Universitet og høgscolar. Utgifter og inntekter etter art

Finansielle aktivitetar				
Kjøp av aksjar og partar	8 753	7 607	10 257	3 435
Andre finansielle utgifter	7 272	6 637	1 877	926
<i>Sum finansielle aktivitetar</i>	<i>16 025</i>	<i>14 244</i>	<i>12 133</i>	<i>4 361</i>
<i>Sum utgifter</i>	<i>40 632 895</i>	<i>41 987 804</i>	<i>44 046 604</i>	<i>46 096 676</i>
Inntektsart	Rekneskap 31.12.2015	Rekneskap 31.12.2016	Rekneskap 31.12.2017	Budsjett 2018
Driftsinntekter				
Inntekter frå sal av varer og tenester	2 583 373	2 555 467	2 724 545	2 324 350
Inntekter frå avgifter, gebyr og lisensar	14 754	15 125	15 188	15 188
Refusjonar	595 484	513 396	206 337	217 632
Andre driftsinntekter	2 341 417	1 897 018	2 735 466	2 332 228
<i>Sum driftsinntekter</i>	<i>5 535 028</i>	<i>4 981 006</i>	<i>5 681 535</i>	<i>4 889 399</i>
Inntekter frå investeringar				
Sal av varige driftsmidlar	101 499	6 716	33 324	452
<i>Sum investeringsinntekter</i>	<i>101 499</i>	<i>6 716</i>	<i>33 324</i>	<i>452</i>
Overføringar til verksemda				
Inntekter frå statlege løyvingar	35 175 346	37 634 058	40 011 321	40 815 685
Andre innbetalingar	146 857	103 583	5	0
<i>Sum overføringar til verksemda</i>	<i>35 322 202</i>	<i>37 737 641</i>	<i>40 011 326</i>	<i>40 815 685</i>
Finansielle aktivitetar				
Innbetaling ved sal av aksjar og partar	800	35 656	8 948	0
Andre finansielle innbetalingar (t.d. innbet. av rente)	9 472	2 289	11 698	3 497
<i>Sum finansielle aktivitetar</i>	<i>10 272</i>	<i>37 945</i>	<i>20 646</i>	<i>3 497</i>
<i>Sum inntekter</i>	<i>40 969 001</i>	<i>42 763 308</i>	<i>45 746 831</i>	<i>45 709 033</i>
<i>Netto endring i kontantbeholdning</i>	<i>336 106</i>	<i>775 503</i>	<i>1 700 227</i>	<i>-387 643</i>

Kommentar til tabellen: Driftsutgiftene har auka med 6,0 pst. frå 2016 til 2017 og utgjør 93,4 pst. av dei samla utgiftene i 2017, mot 92,5 pst. i 2016. Dei samla utgiftene har auka med 4,9 pst. frå 2016 til 2017. Overføringane til verksemdene har auka med 6,0 pst. frå 2016 til 2017, medan dei auka med 6,8 pst. frå 2015 til 2016. Det meste av overføringane er statlege løyvingar til verksemdene. Dei totale overføringane utgjør 87,5 pst. av dei samla inntektene. Det er noko lågare enn i 2016, da delen var 88,2 pst.

Tabell 4.5 Universitet og høyskolar. Inntekter etter inntektskjelde

Inntektstype	(i 1 000 kroner)			
	Rekneskap 31.12.2015	Rekneskap 31.12.2016	Rekneskap 31.12.2017	Budsjett 2018
Løyvingar til finansiering av statsoppdraget				
Løyvingar frå fagdepartementet	30 283 985	32 212 846	33 687 924	34 346 559
Løyvingar frå andre departement	378 784	390 477	343 019	347 793
Løyvingar frå andre statlege forvaltningsorgan	1 370 807	1 272 731	1 555 651	1 450 462
Tildelingar frå Noregs forskingsråd	2 659 703	3 033 114	3 333 723	3 535 865
<i>Sum løyvingar til statsoppdraget</i>	<i>34 693 279</i>	<i>36 909 167</i>	<i>38 920 317</i>	<i>39 680 678</i>
Offentlege og private bidrag				
Bidrag frå kommunar og fylkeskommunar ¹	181 008	193 091	201 837	166 085
Bidrag frå private	754 540	712 731	640 992	598 348
Tildelingar frå internasjonale organisasjonar	462 483	461 914	562 518	574 982
<i>Sum bidrag</i>	<i>1 398 031</i>	<i>1 367 736</i>	<i>1 405 348</i>	<i>1 339 414</i>
Oppdragsinntekter o.a.				
Oppdrag frå statlege verksemder	486 687	525 404	579 587	346 019
Oppdrag frå kommunale og fylkeskommunale verksemder	91 327	90 239	104 247	66 524
Oppdrag frå private	434 502	440 787	450 776	320 452
Andre inntekter og tidsavgrensingar	3 865 175	3 429 975	4 286 556	3 955 946
<i>Sum oppdragsinntekter og tilsvarande</i>	<i>4 877 691</i>	<i>4 486 405</i>	<i>5 421 166</i>	<i>4 688 940</i>
<i>Sum inntekter</i>	<i>40 969 001</i>	<i>42 763 308</i>	<i>45 746 831</i>	<i>45 709 033</i>

¹ Inkluderer bidrag frå regionale forskingsfond

Kommentar til tabellen: Dei samla inntektene har auka med 7,0 pst. frå 2016 til 2017. Dette er høgre enn frå 2015 til 2016, da auken var på 4,4 pst. Løyvinga til statsoppdraget utgjer 85,1 pst. av inntektene i 2017. Dette er noko lågare enn i 2016, da delen var 86,3 pst. Løyvinga til statsoppdraget dekkjer 88,4 pst. av dei samla utgiftene i 2017, mot 87,9 pst. i 2016.

Tabell 4.6 Universitet og høgsolar. Samanhengen mellom kontantbeholdning, påkomne kostnader og avsetningar i universitets- og høgscolesektoren i perioden 2015–17 (nettobalanse)

	(i 1 000 kroner)			
Balansedag 31. desember	Rekneskap 31.12.2015	Rekneskap 31.12.2016	Rekneskap 31.12.2017	Endring frå 2016 til 2017
Kontantar og kontantekvivalentar				
Behaldningar på oppgjerskonto i Noregs Bank	10 380 330	11 157 071	12 610 323	1 453 252
Behaldningar på andre bankkonti	575 181	574 357	821 078	246 720
Andre kontantbeholdningar	739	324	580	255
<i>Sum kontantar og kontantekvivalentar</i>	<i>10 956 251</i>	<i>11 731 753</i>	<i>13 431 980</i>	<i>1 700 227</i>
Avsetningar til dekning av påkomne kostnader som forfell i neste budsjettår				
Feriepengar m.m.	2 059 403	2 171 944	2 283 404	111 460
Skattetrekk og offentlege avgifter	1 624 185	1 752 283	1 852 405	100 122
Gjeld til leverandørar	1 352 523	1 801 831	1 979 623	177 792
Gjeld til oppdragsgivarar	-379 970	-444 147	-637 842	-193 695
Anna gjeld som forfell i neste budsjettår	303 497	855 715	859 894	4 180
<i>Sum til dekning av påkomne kostnader som forfell i neste budsjettår</i>	<i>4 959 639</i>	<i>6 137 625</i>	<i>6 337 484</i>	<i>199 859</i>
Avsetningar til planlagde tiltak i framtidige budsjettår				
Prosjekt finansierte av Noregs forskings- råd	215 726	202 939	267 093	64 154
Større starta, fleirårige investerings- prosjekt finansierte av grunnløyvinga frå fagdepartementet	-216 104	-479 062	-497 600	-18 538
Konkrete starta, ikkje fullførte prosjekt finansierte av grunnløyvinga frå fagdepartementet	1 910 969	1 989 540	2 583 662	594 122
Andre avsetningar til vedtatte, ikkje starta formål ¹	823 821	994 309	1 220 450	226 141
Konkrete starta, ikkje fullførte prosjekt finansierte av løyvingar frå andre departement	82 851	98 912	86 081	-12 831
<i>Sum avsetningar til planlagde tiltak i framtidige budsjettår</i>	<i>2 817 264</i>	<i>2 806 638</i>	<i>3 659 686</i>	<i>853 048</i>

Tabell 4.6 Universitet og høgsular. Samanhengen mellom kontantbeholdning, påkomne kostnader og avsetningar i universitets- og høgscolesektoren i perioden 2015–17 (nettobalanse)

(i 1 000 kroner)				
Balansedag 31. desember	Rekneskap 31.12.2015	Rekneskap 31.12.2016	Rekneskap 31.12.2017	Endring frå 2016 til 2017
Andre avsetningar				
Avsetningar til andre formål / ikkje-spesifiserte formål	2 459 207	2 143 642	2 730 433	586 792
Fri verksemdskapital	525 582	590 192	616 184	25 991
<i>Sum andre avsetningar</i>	<i>2 984 789</i>	<i>2 733 835</i>	<i>3 346 617</i>	<i>612 783</i>
Langsiktig gjeld (netto)				
Langsiktige forpliktingar knytte til anleggsmidlar	2	0	0	0
Anna langsiktig gjeld	194 557	53 656	88 193	34 537
<i>Sum langsiktig gjeld</i>	<i>194 560</i>	<i>53 656</i>	<i>88 193</i>	<i>34 537</i>
<i>Sum netto gjeld og forpliktingar</i>	<i>10 956 251</i>	<i>11 731 753</i>	<i>13 431 980</i>	<i>1 700 227</i>

¹ Inkluderer prosjekt finansierte av regionale forskingsfond

Kommentar til tabellen: Kontantbeholdninga har gått opp med 14,5 pst frå 2016 til 2017, mot 7,1 pst. frå 2015 til 2016. Avsetningane som skal dekke påkomne kostnader til forfall neste budsjettår, har auka med 3,3 pst. Tilsvarande var det ein auke på 23,8 pst. frå 2015 til 2016. Avsetningane til planlagde tiltak i kommande budsjettår har auka med 30,4 pst. frå 2016 til 2017.

Tabell 4.7 Universitet og høyskolar. Balanse per 31. desember 2017

	(i 1 000 kroner)		
	Rekneskap 31.12.2015	Rekneskap 31.12.2016	Rekneskap 31.12.2017
Eiendeler			
A. Anleggsmidler			
I Immaterielle eiendeler	33 052	34 997	36 300
II Varige driftsmidler	33 296 944	34 802 167	34 586 824
III Finansielle anleggsmidler	225 672	230 564	267 427
<i>Sum anleggsmidler</i>	<i>33 555 668</i>	<i>35 067 728</i>	<i>34 890 551</i>
B. Omløpsmidler			
I Behaldninger av varer og driftsmateriell	17 426	17 997	33 729
II Fordringer	1 445 687	1 603 360	1 965 972
III Bankinnskudd, kontanter og lignende	10 956 249	11 731 753	13 431 980
<i>Sum omløpsmidler</i>	<i>12 419 362</i>	<i>13 353 110</i>	<i>15 431 681</i>
<i>Sum eiendeler</i>	<i>45 975 029</i>	<i>48 420 838</i>	<i>50 322 232</i>
Statens kapital og gjeld			
C. Statens kapital			
I Virksomhetskaptal	751 254	820 756	883 610
II Avregninger	3 305 258	3 105 672	3 814 097
III Statens finansiering av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler	33 329 996	34 837 164	34 623 124
IV Statens finansiering av særskilte tiltak med utsatt inntektsføring	0	0	257 556
<i>Sum statens kapital</i>	<i>37 386 508</i>	<i>38 763 592</i>	<i>39 578 388</i>
D. Gjeld			
I Avsetning for langsiktige forpliktelser	126 057	3 656	38 193
II Annen langsiktig gjeld	68 500	50 000	50 000
III Kortsiktig gjeld	8 393 964	9 603 587	10 655 649
<i>Sum gjeld</i>	<i>8 588 522</i>	<i>9 657 243</i>	<i>10 743 842</i>
<i>Sum statens kapital og gjeld</i>	<i>45 975 030</i>	<i>48 420 835</i>	<i>50 322 230</i>

Kommentar til tabellen: Balanseverdiane har auka med 3,9 pst. frå 2016 til 2017. Verdien av anleggsmidlane har gått ned med -0,5 pst. i høve til 2016, medan omløpsmidlane har auka med 15,6 pst. frå 2016 til 2017. Den kortsiktige gjelda har gått opp med 11,0 pst. frå 2016 til 2017. Avrekningane har auka med 22,8 pst. frå 2016 til 2017.

Tabell 4.8 Noregs forskingsråd. Utgifter og inntekter etter art

Utgiftsart/inntektsart	(1 000 kroner)			
	Rekneskap 31.12.2015	Rekneskap 31.12.2016	Rekneskap 31.12.2017	Budsjett for 2018
Driftsutgifter				
Lønnsutgifter	497 719	540 103	526 333	539 500
<i>Varer og tenester</i>	370 650	269 592	276 320	280 000
<i>Sum driftsutgifter</i>	<i>868 369</i>	<i>809 695</i>	<i>802 653</i>	<i>819 500</i>
Investeringsutgifter				
Investeringar, større utstyrskjøp og vedlikehald	49 167	8 659	16 952	0
<i>Sum utgifter til større utstyrskjøp og vedlikehald</i>	<i>49 167</i>	<i>8 659</i>	<i>16 952</i>	<i>0</i>
Overføringer frå verksemda				
Utbetalinger til andre statlege rekneskapar	3 313 960	4 055 269	4 369 193	5 109 762
Utbetalinger til andre verksemdar	4 350 302	4 598 495	5 148 128	4 623 479
<i>Sum overføringer frå verksemda</i>	<i>7 664 262</i>	<i>8 653 764</i>	<i>9 517 321</i>	<i>9 733 241</i>
<i>Sum utgifter</i>	<i>8 581 798</i>	<i>9 472 118</i>	<i>10 336 926</i>	<i>10 552 741</i>
Driftsinntekter				
Refusjonar	8 372	7 272	7 576	0
Andre driftsinntekter	8 321	7 828	10 676	7 082
<i>Sum driftsinntekter</i>	<i>16 693</i>	<i>15 100</i>	<i>18 252</i>	<i>7 082</i>
Overføringer til verksemda				
Inntekter frå statlege løyvingar	8 549 186	9 574 802	9 803 567	10 310 210
Andre innbetalningar	275 344	227 767	264 047	240 031
<i>Sum overføringer til verksemda</i>	<i>8 824 530</i>	<i>9 802 569</i>	<i>10 067 614</i>	<i>10 550 241</i>
<i>Sum inntekter</i>	<i>8 841 223</i>	<i>9 817 669</i>	<i>10 085 866</i>	<i>10 557 323</i>
<i>Netto endring i kontantbeholdning</i>	<i>-259 425</i>	<i>-345 551</i>	<i>251 060</i>	<i>-4 582</i>

Tabell 4.9 Noregs forskingsråd. Inntekter etter inntektskjelde

(i 1 000 kroner)				
Inntektstype	Rekneskap 31.12.2015	Rekneskap 31.12.2016	Rekneskap 31.12.2017	Budsjett for 2018
Løyvingar til finansiering av statsoppdraget				
Løyvingar frå fagdepartementet	3 761 394	4 170 751	3 941 431	5 248 027
Løyvingar frå andre departement	4 787 792	5 404 051	5 862 136	5 062 183
<i>Sum løyvingar</i>	<i>8 549 186</i>	<i>9 574 802</i>	<i>9 803 567</i>	<i>10 310 210</i>
Offentlege og private bidrag				
Bidrag frå private	224 244	227 800	264 047	240 031
<i>Sum bidrag</i>	<i>224 244</i>	<i>227 800</i>	<i>264 047</i>	<i>240 031</i>
Oppdragsinntekter m.v.				
Andre inntekter og tidsavgrensninger	67 793	15 067	18 252	7 082
<i>Sum oppdragsinntekter m.v.</i>	<i>67 793</i>	<i>15 067</i>	<i>18 252</i>	<i>7 082</i>
<i>Sum inntekter</i>	<i>8 841 223</i>	<i>9 817 669</i>	<i>10 085 866</i>	<i>10 557 323</i>

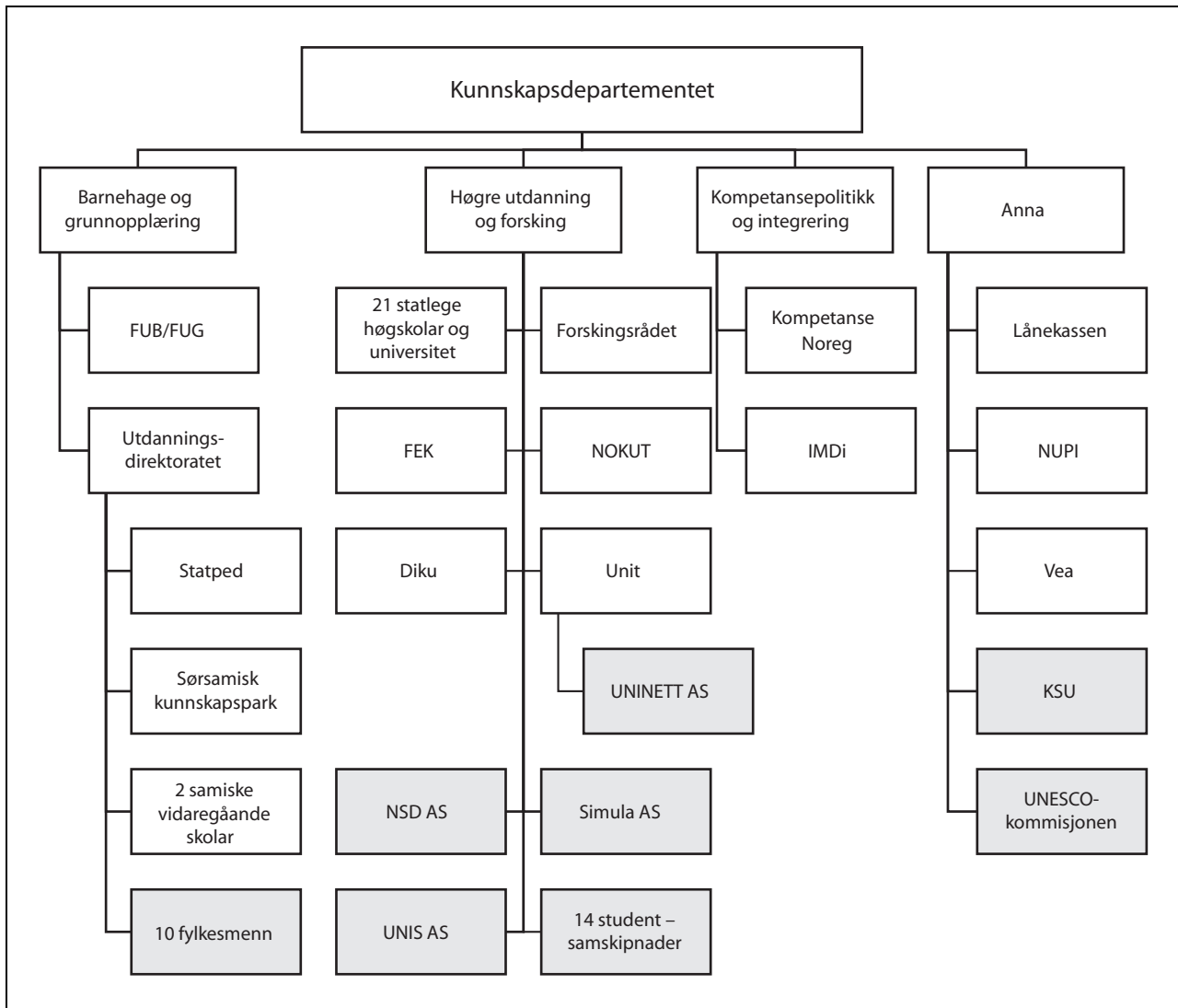
Tabell 4.10 Tilhøvet mellom kontantbeholdning, påkomne kostnader og avsetningar ved Noregs forskingsråd i perioden 2015–17

(i 1 000 kroner)				
Balanse 31. desember	Rekneskap 31.12.2015	Rekneskap 31.12.2016	Rekneskap 31.12.2017	Endring frå 2016 til 2017
Kontantbeholdning				
Behaldning på oppgjerskonto i Noregs Bank	4 817 495	5 195 543	4 918 402	-277 141
Behaldning på andre bankkonti	35 205	36 316	34 862	-1 454
Andre kontantbeholdningar	48 461	15 033	42 568	27 535
<i>Sum kontantar og kontantekvivalentar</i>	<i>4 901 341</i>	<i>5 246 892</i>	<i>4 995 832</i>	<i>-251 060</i>
Avsetningar til dekning av påkomne kostnader som forfell i neste budsjettår				
Feriepengar m.m.	38 372	40 836	41 216	380
Skattetrekk og offentlege avgifter	35 887	37 875	8 692	-29 183
Prosjektgjeld for starta/gjennomførte forskingsprosjekt	1 658 783	1 806 028	1 862 880	56 852

Tabell 4.10 Tilhøvet mellom kontantbeholdning, påkomne kostnader og avsetningar ved Noregs forskingsråd i perioden 2015–17

	(i 1 000 kroner)			
Balanse 31. desember	Rekneskap 31.12.2015	Rekneskap 31.12.2016	Rekneskap 31.12.2017	Endring frå 2016 til 2017
Anna gjeld/fordringar som forfell i neste budsjettår	18 056	-7 685	41 166	48 851
<i>Sum til dekning av påkomne kostnader som forfell i neste budsjettår</i>	<i>1 751 098</i>	<i>1 877 054</i>	<i>1 953 954</i>	<i>76 900</i>
Avsetningar til dekning av planlagde tiltak der kostnadene heilt eller delvis vil bli dekte i framtidige budsjettår				
Forskningsprogram under handsamning	3 158 715	3 305 438	2 929 269	-376 169
<i>Sum avsetningar til planlagde tiltak i framtidige budsjettår</i>	<i>3 158 715</i>	<i>3 305 438</i>	<i>2 929 269</i>	<i>-376 169</i>
Andre avsetningar				
Avsetningar til andre formål/ikkje spesifiserte formål	59 211	103 098	132 120	29 022
Fri verksemdskapital	55 365	41 386	45 920	4 534
<i>Sum andre avsetningar</i>	<i>114 576</i>	<i>144 484</i>	<i>178 040</i>	<i>33 556</i>
Langsiktige forpliktingar (netto)				
Langsiktig forplikting knytt til anleggsmidlar	-123 048	-80 084	-65 431	14 653
Anna langsiktig forplikting				
<i>Sum langsiktige forpliktingar</i>	<i>-123 048</i>	<i>-80 084</i>	<i>-65 431</i>	<i>14 653</i>
<i>Sum netto gjeld og forpliktingar</i>	<i>4 901 341</i>	<i>5 246 892</i>	<i>4 995 832</i>	<i>-251 060</i>

Vedlegg 5**Underliggende verksemder o.a.**

Figur 5.1 Underliggende verksemder o.a. per 1. januar 2019

Einingar som er markerte med grå farge, er ikkje statlege forvaltningsorgan under Kunnskapsdepartementet.

Forklaringar og forkortingar:

Barnehage og grunnsopplæring

Foreldreutvala er førte opp samla i tabellen, da dei har felles sekretariat og mottar eit felles tildelingsbrev.

- FUG: Foreldreutvalet for grunnsopplæringa
- FUB: Foreldreutvalet for barnehagar
- Statped: Statleg spesialpedagogiske teneste
- Sørsamisk kunnskapspark (tidlegare Same-skolen for Midt-Noreg) i Hattfjelldal
- Samiske vidaregåande skolar:
- Samisk vidaregåande skole og reindriftsskole i Kautokeino
- Samisk vidaregåande skole i Karasjok

Høgre utdanning og forskning

- FEK: Dei nasjonale forskingsetiske komitéane
- NOKUT: Nasjonalt organ for kvalitet i utdanninga

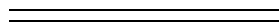
- DIKU: Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høgre utdanning
- UNIT: Direktoratet for IKT og fellestenester i høgre utdanning og forskning
- NSD AS: Norsk senter for forskingsdata
- Simula AS: Simula Research Laboratory
- UNIS AS: Universitetssenteret på Svalbard

Kompetansepolitikk og integrering

- IMDi: Integrerings- og mangfaldsdirektoratet

Anna

- NUPI: Norsk utanrikspolitisk institutt
- Veia: Noregs grønne fagskole
- KSU: Kunnskapssenter for utdanning

Bestilling av publikasjoner

Offentlege institusjonar:

Tryggings- og serviceorganisasjonen til departementa

Internett: www.publikasjoner.dep.no

E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no

Telefon: 22 24 00 00

Privat sektor:

Internett: www.fagbokforlaget.no/offpub

E-post: offpub@fagbokforlaget.no

Telefon: 55 38 66 00

Publikasjonane er også tilgjengelege på
www.regjeringen.no

Trykk: 07 Media AS – 10/2018

